

SØREN
KIERKEGAARDS
PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

*Anden forøgede Udgave
ved Niels Thulstrup*

TIENDE BIND

*Søren Kierkegaards Optegnelser
fra 1849 2. Januar til 1853 2. November*

TREDIE AFDELING

*Gruppe A Journaloptegnelser
fra 1850 18. April til 1851 22. Januar*

*Udgivet af
Det danske Sprog- og Litteraturselskab
og Søren Kierkegaard Selskabet*

GYLDENDAL

gsto
pølg

B
4376
A3
1909
v. 10:3

Søren Kierkegaards Papirer

Bind 10, 3. afdeling, der udkom første gang 1927,
er et uændret fotografisk optryk af originaludgaven,
udført af S. L. Møllers Bogtrykkeri,
København.

Printed in Denmark 1968.

SØREN KIERKEGAARDS
PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

UDGIVNE AF P. A. HEIBERG, V. KUHR
OG E. TORSTING

TIENDE BIND

SØREN KIERKEGAARDS OPTEGNELSER
FRA 1849 2. JANUAR TIL 1853 2. NOVEMBER

TREDIE AFDELING

GRUPPE A JOURNALOPTEGNELSER
FRA 1850 18. APRIL TIL 1851 22. JANUAR

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MDCCCXXVII

INDHOLD

	Side
P. A. Heiberg og Udgaven af S. Kierkegaards	
Papirer	VII—XIII
Fortale	XV
Tidstavle	XVII—XXXV
S. K.s Optegnelser af Gruppe A:	
Journal NB ¹⁷ 1850 18. April (Sluttet)	5—43
Journal NB ¹⁸ 1850 15. Maj	44—125
Journal NB ¹⁹ 1850 9. Juni	126—189
Journal NB ²⁰ 1850 11. Juli	189—298
Journal NB ²¹ 1850 11. Sept.	299—399
Journal NB ²² 1850 13. Novbr.	400—506
Kilde-Angivelse, Manuskript-Beskrivelse og textkritiske Oplysninger	507—562

PETER ANDREAS HEIBERG

OG

UDGAVEN AF SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

Siden det sidst udkomne Bind af denne Udgave (10. Binds 2. Afdeling) i Slutningen af Februar 1926 saa Lyset, er min Medudgiver gennem de mange Aar, Underarkivar i Rigsarkivet Peter Andreas Heiberg, afgaaet ved Døden; og det første Bind, der derefter udsendes, bør da indledes med et Vidnesbyrd til Udgavens Læsere om Heibergs Andel i, Betydning for og hele Stilling til dette Foretagende. At give et saadant Vidnesbyrd er for den, der har samarbejdet med ham i saa lang en Aarrække, paa en Maade ikke vanskeligt, — ligesaa enkle og klare som i al hans øvrige Livsførelse tegnede Linierne sig jo ogsaa i hans Forhold til dette Arbejde. Og dog kan man ikke skride til Forsøget uden en vis Beklemthed, en Mistvivl om egen Evne til — med den Forening af Saglighed og Personlighed, som dette Forsøg nødvendigt maa medføre — at meddele Læseren et Indtryk, der blot nogenlunde dækker den Viden, man selv her sidder inde med — den Rigdom af Erindringer og Stemninger, der ved et saadant Tilbageblik uvægerligt myldrer frem.

Lad det da allerførst blive slaaet fast, at et Ord som „Medudgiver“ i Virkeligheden giver et falsk Billede af Hei-

bergs Andel i den Udgivervirksomhed, der her er Tale om. Hvad angaar den mere teknisk-filologiske Side af Arbejdet, de talrige Detailafgørelser af tvivlsomme Tekstspørgsmaal og den endelige Fastsættelse af Teksten i dens Helhed, kan der maaske endnu tales om et nogenlunde sideordnet Samarbejde; men det er jo dog intet af dette, der giver Kierkegaard-Udgaven dens Særpræg, saa lidt som de oplysende Noter, hvormed Teksten er ledsaget. Hvad der fra først af gjorde Udgivelsen overhovedet mulig, var den uendelig møjsommelige Ordning af det store Materiale, med al den indtrængende sympathiske Forstaaelse og den utrættelige Taalmodighed og Hengivelse, som det maatte kræve at bringe Oversigt og Orden i de ofte rent kaotisk foreliggende Papirer. Og paa Grundlag af det saaledes ordnede Stof skulde der derefter, Bind for Bind, udfærdiges et Trykmanuskript efter en paa det nøjeste gennemtænkt Plan, ifølge hvilken ikke blot kronologiske, men ogsaa systematiske Synspunkter skulde lægges til Grund for Rækkefølgen af de enkelte Optegnelser, — en Tilrettelæggelse, der, alt som Arbejdet skred frem, stadigt stillede nye Problemer (der vel kulminerede i „Bogen om Adler“ og ogsaa netop dér fandt deres glansfuldste Løsning) og krævede en Beherskelse af det samlede Stof, en Indleven i dettes mindste Enkeltheder forenet med et aldrig svigtende Helhedssyn, der efter denne Maalestok i Virkeligheden kun kunde være én enkelt Mands Sag. Og det kan da ogsaa siges uden mindste Indskrænkning eller Forbehold, at alt, hvad der paa dette — aldeles centrale og for hele Udgaven afgørende — Omraade er ydet, skyldes Heibergs Indsats og hans alene.

Ham var det, der straks, da Udgivelsen af Kierkegaards Papirer blev besluttet som en Fortsættelse af den i 1906 afsluttede filologiske Nyudgave af „Værkerne“ og under dennes tre Udgiveres Auspicer, kunde forelægge disse sin nøje overvejede og vel begrundede — og derfor ogsaa saa umiddelbart overbevisende — Plan for den hele Udgave. Og det blev ham da ogsaa forundt at føre Værket helt igennem til dets Afslutning, idet han ved sin Død har efterladt sig det fuldtfærdige Trykmanuskript ogsaa til Teksten i de ved dette Tidspunkt endnu ikke udgivne Bind. Naar han derfor vil staa opført som Medudgiver af denne Udgave lige til dens sidste Blad, er det da Udtryk for en dybt betydningsfuld Realitet. Saa stærkt Savnet af hans stadige Medvirken ved den endelige Tekstredaktion end maa føles nu under den fortsatte Udgivelse, har han dog naaet ikke blot gennem en omfattende Planlægning at præge det hele Foretagende med sine Erfaringer og Synspunkter, men ogsaa personligt fuldtud at føre den stort anlagte Plan over i Virkeligheden.

Noget saadant havde jo aldrig været muligt, hvis Heibergs Forhold til hele dette Arbejde ikke havde været af en ejendommeligt personlig Karakter. Den aldrig svigtende Pligt troskab, den ganske uselviske Hengivelse, hvormed han tog enhver Opgave, der stilledes ham, op og straks traadte i det strengeste moralske Forhold dertil, — selv disse for ham saa karakteristiske Forudsætninger vilde her ikke have forslaaet. Men her drejede det sig jo om en Ydelse af Pligt og Troskab overfor den Skikkelse, hvem ingen overhovedet er kommen virkelig nær uden gennem et Personlighedsforhold, og som fra Heibergs Studenter-

dage havde faaet en gennemgribende og afgørende Betydning for hans personlige Udvikling. Nærmere at gøre Rede for Omfanget og Dybden af denne Betydning er mig ikke muligt. Det er jo ikke gennem Udveksling af Theorier og Synsmaader — overhovedet gennem nogen Art af direkte Meddelelse, at sligt lægger sig for Dagen. Men ingen kan have staaet overfor Heibergs gennem den strengeste Selvprøvelse og Selvtugt modnede og afklarede Personlighed og modtaget Indtryk af dens Renhed og Harmoni, dens storladne Enkelhed, uden at ane, hvad nefop Mødet med Kierkegaard maatte have bidraget til — paa det med hans egne individuelle Forudsætninger givne Grundlag — at give denne Personlighed Vækst og Form. Og derfor blev Heibergs Forhold til Kierkegaard saa at sige et gensidigt. Den Hengivelse og Aabenhed, hvormed han var traadt i Forhold til de Kierkegaardske Aandsværdier og i personlig Tilegnelse havde indarbejdet dem i sin egen Aandsform, belønnedes med en psykologisk Forstaaelse af det ejendommelige ved Kierkegaards aandelige Liv, en Indføling i dettes inderste Afkroge og umærkeligste Nuancer og Overgange, af en enestaaende Finhed og Dybde. Det var næsten, som om den psykologiske Intuition, der allerede gav Heibergs første Kierkegaard-Arbejde: Bidrag til et psykologisk Billede af S. K. i Barndom og Ungdom (1895), en Særstilling indenfor Kierkegaard-Litteraturen, i den Menneskealder, der skulde forløbe inden Udgivelsen af Hovedværket: S. K.'s religiøse Udvikling (1925), og i hvilken de mere fragmentariske Kierkegaard-Studier saa Lyset („Episoden“ 1912 og „Segmentet“ 1918), stadigt voksede i Træfsikkerhed og Kongenialitet med sin Gen-

stand, for tilsidst at kulminere i Hovedværkets i Sandhed „psykologiske Mikroskopi“ (som dettes Undertitel lyder). For den, der selv har arbejdet med det rige Materiale, der laa til Grund for disse haarfine, uendeligt nuancerede psykologiske Analyser, blev det intet mindre end en Aabenbaring at erfare, hvad Heiberg ved stadig Prøven og Sammenstillen havde lyttet ud af de talløse spredte Udtalelser og synthetisk opbygget til en kronologisk forløbende, organisk sammenhængende Udvikling, der netop ved denne organiske Karakter bar i sig den overbevisende Magt, det Præg af en indre Sandhed, som er den eneste Art af Bevis, der overfor Undersøgelser som disse kan blive Tale om. Det maa da kaldes en Lykke, at det blev Heiberg forundt at føre sine Undersøgelser frem til dette Punkt, — en Lykke for den Læseverden, for hvilken Kierkegaards Forfattervirksomhed stedse vinder i Værdi og Betydning, men som uden Heibergs Vejledning vilde have manglet væsentlige Betingelser for dens Tilegnelse, — men tillige en Lykke for Heiberg selv, saaledes som han ogsaa i den sidste Tid, da Kræfterne svandt, har følt det — han, der i Forordet til sin første Bog bekendte sin „uforholdsmæssig store“ Gæld til S. K. og sin Frygt for at „blive stikkende i“ denne Gæld. Og saa sandt som Beskæftigelsen med Kierkegaards Personlighed mere eller mindre tvinger Forskeren (saaledes som Heiberg i det samme Forord har hævdet det) til selv at blive „subjektiv“, vil Heibergs Forfatterskab blive staaende for Efterverdenen som et Monument ikke blot for den Skikkelse, der er dette Forfatterskabs udtømmelige og eneste Genstand, men ogsaa for Forfatteren selv.

Forudsætningen for den minutiøse Behandling af Kierkegaards sjælelige Udvikling var jo givet med den enestaaende Skat af Materiale, der — Side om Side med det Kierkegaardske Forfatterskab — er os efterladt i „Papirerne“; det maatte blive gennem dette Materiales Udnyttelse, Ordning og Tolkning, at den psykologiske Behandling kom i Stand, — men selve Ordningen og Tolkningen af Papirerne maatte jo atter forudsætte en intuitiv psykologisk Forstaaelse og Indføling. Der bestaar derfor mellem Heibergs Forfatterskab og hans Udgivervirksomhed den intimeste Forbindelse og Vekselvirkning. Mere, end man maaske skulde tro det ved noget saa „objektivt“ som Udgivelsen af en Samling Papirer, fik derfor ogsaa Heibergs Gerning paa dette Omraade det stærke Præg af hans Personlighed — men en Personlighed, der paa intet Punkt følte Trang til direkte at gøre sig gældende, men netop var i den fuldkomne Overensstemmelse med sig selv ved at føle sig som en tjenende i Forhold til Opgaven, indstillet paa overalt alene at underordne sig dennes Krav. Derfor blev der da ogsaa over dette Arbejde noget af en Tempeltjenestes Isolation og Opgaaen i dette ene. Og som Time knyttede sig til Time, Dag til Dag og efterhaanden Aar til Aar, for den allervæsentligste Del udfyldte af Kærligheden og Hengivelsen til denne ene Opgave, saa at endog de selvstændige og saa dybtgaaende psykologiske Undersøgelser nærmest blev til som en Art udvidede „Noter“ til Papirerne selv, en Videreførelse af de i Udgavens Fodnoter meddelte og af Heiberg alene udarbejdede „Sammenvisninger“, er Heibergs Liv i en sjælden Grad blevet det praktiske Udtryk for den Hjertets

Renhed, som efter Kierkegaard bestaar i at „ville ét“. Derfor vil de Timer, der gennem saa mange Aar var helligede Udgivernes fælles Korrekturlæsning og afsluttende Drøftelse af de talrige til Udgivelsen knyttede Detailspørgsmaal, af Heibergs Medudgiver blive bevaret i Erindringen med den dybeste Taknemlighed for alt, hvad Heiberg herigennem har lært ham og betydet for ham; og af de talløse Smaatræk, som dette Samarbejde førte med sig, men som ikke her skal rives ud af den Sammenhæng, der gav dem deres Mening og Værdi, vil der have samlet sig for ham det umistelige moralske Indtryk af den Personlighed, der er og vil vedblive at være de Kierkegaardske Papirers Hovedudgiver. Derfor har det ogsaa maattet staa som en Pligt efter Evne at bidrage til, at enhver, der drager Nytte af nærværende Udgave, skal være vidende om Omfanget af den Gæld, han derigennem kommer til at staa i til den afdøde Udgiver, og som maaske vil synes en og anden — ligesom Heibergs egen Gæld til Kierkegaard — „uforholdsmæssig stor“.

VICTOR KUHR

FORTALE

Med Hensyn til Udgavens Plan, Inddeling og Materiale, Stoffets Ordning, Principperne for Udgavens Fuldstændighed og Gengivelsen af Texten henvises til Fortalen til første Bind.

Af Hensyn til Manuskripterne af Gruppen B (Forfatterskab) har vi fundet det praktisk at lade Tiende Bind omfatte hele Tidsrummet fra 1849 2. Januar til 1853 2. November; Følgen deraf bliver, at Bindet kommer til at bestaa af sex Afdelinger, hver Afdeling i sit Underbind. De første fire Afdelingers Indhold bliver udelukkende Journaloptegnelser; Femte Afdelings Indhold bliver dels Afslutning af Gruppen A (Journaloptegnelser, bogførte Optegnelser fra 1849 af S. K. betegnede „Mit Forhold til Hende“ og „Løse Papirer“ for hele Perioden) dels en Part af Gruppen B (1849-52); Sjette Afdelings Indhold bliver dels Resten af Gruppen B (1849-53) dels Gruppen C for hele Perioden.

Nærværende Tredie Afdeling af Bindet omfatter Journaloptegnelser for Tidsrummet fra 1850 18. April til 1851 22. Januar, der helt og holdent har kunnet gengives efter Original-Manuskripterne i Universitets-Bibliothekets Samling: „Notabene“-Journalerne 17 afsluttet (A 1-43), 18 (A 44-157), 19 (A 158-253), 20 (A 254-437), 21 (A 438-610), 22 (A 611-800).

Ved at følge og samle Fodnoternes Sammenvisninger vil man, ligesom i foregaaende Binds Journal-Afdeling, kunne skaffe sig Oversigt over Materialet til flere af de hyppigt tilbagevendende Emner i den store Masse af Journaloptegnelser.

København i Oktober 1927.

UDGIVERNE

TIDSTAVLE

- 1813 Maj 5. S. K. født i Faderens Ejendom paa Nytorv i Kbh. (gl. Nr. 2, nyt Nr. 27).
- Juni 3. S. K. døbt i Helliggeist Kirke i Kbh.
- 1821 S. K. sat i Skole i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1823 Jan. 23. Regine Olsen født.
- Febr. 15. Regine Olsen døbt i Vor Frue Menighed i Kbh.
- 1828 April 20. S. K. konfirmeret i Vor Frue Menighed i Kbh., ved første Kapellan J. P. Mynster.
- 1830 Oktbr. 30. S. K. indskrevet som Student ved Universitetet (laud.; Udarbejdelse i Modersmaalet, Græsk, Historie, Fransk: laud. p. c.).
- Novbr. 1. S. K. indskrevet i Kongens Livkorps, 7. Kompagni.
- — 4. S. K. faaet sin Afsked fra Kongens Livkorps som utjenstdygtig.
- 1831 April 25. S. K. fuldendt 2den Examens 1ste Del (Latin, Græsk, Hebraisk, Historie: laud.; Matematik: laud. p. c.).
- Oktbr. 27. S. K. fuldendt 2den Examens 2den Del (Filosofi, Fysik, Matematik: laud. p. c.).
- 1836 April 18. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen (se I A 166).
- 1837 Maj (imellem 8. og 16.) S. K. ved et Besøg hos Rørdams paa Frederiksberg første Gang truffet sammen med Regine Olsen (se II A 67. 68).
- 1837—38 S. K. undervist i Latin i næstøverste Klasse i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1838 April 22. Regine Olsen konfirmeret i Holmens Kirke i Kbh.
- Maj 19. Form. Kl. 10^{1/2}. S. K.s Optegnelse om „en ubeskrivelig Glæde“ (se II A 228).
- Aug. 8.—9. Nat Kl. 2. S. K.s Fader død.
- — 14. S. K.s Fader begravet paa Assistents-Kirkegaard i Kbh. (i Familie-Gravstedet).
- Septbr. 7. udkom: „Af en endnu levendes Papirer. Udgivet mod hans Villie af S. Kierkegaard“. Hos C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno. (Om Andersen som Romandigter, med stadigt Hensyn til hans sidste Værk: „Kun en Spillemand“). — 42 SS.
- 1839 Febr. 2. Optegnelse af S. K.: „Du mit Hjertes Herskerinde „Regina“, gjemt i mit Brysts dybeste Løndom“ osv. (se II A 347).
- Aug. 29. S. K. opgjort sin pekuniære Status (Obligationer, Aktier, Part i Ejendommen Nytorv Nr. 2, Løsøre osv.) til: 16797 Rdl.
- 1840 Juni 2. S. K. indgivet sin Examens-Ansøgning til det theologiske Fakultet.

- 1840 Juli 3. S. K. fuldendt theologisk Embeds-Examen (laud.).
 — — 19.—Aug. 6. S. K.s Jyllandsrejse.
 — Aug. 9.—Septbr. „kan i strengere Forstand siges at være den Tid, i hvilken jeg tilnærmede mig hende“ (se Kske Papirer, S. 76).
 — Septbr. 8. S. K. friet til Regine Olsen (se Kske Papirer, S. 76).
 — — 10. S. K. faaet Jaord af Regine Olsen (se Kske Papirer, S. 77).
 — Oktbr. 8. Første Nummer af „Corsaren“, udgivet af Goldschmidt.
 — Novbr. 17. S. K. indtraadt i det Kongelige Pastoral-Seminarium som Nr. 252.
 — — Vidnesbyrd fra Rektor ved Borgerdydskolen i Kbh. Michael Nielsen om S. K.s „ikke almindelige Herredømme over det latinske Sprogs baade mundtlige og skriftlige Behandling“.
- 1841 Jan. 12. om Middagen S. K. efter Tur prædiket i Holmens Kirke over opgiven Text (se III C 1).
 — Juli 16. S. K.s Afhandling: „Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates“ erklæret af det filosofiske Fakultet for værdig til at forsvares for Magistergraden.
 — Aug. c. 11. S. K. sendt Regine Olsen hendes Ring tilbage.
 — Septbr. 16. S. K.s Disputats (paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag) færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 300 SS.
 — — 29. Kl. 10—2 og 4—7 $\frac{1}{2}$ S. K. forsvaret sin Disputats for Magistergraden.
 — Oktbr. 11. S. K. endelig brudt med Regine Olsen.
 — — 25. S. K. pr. Dampskib forladt Kbh. for at rejse til Berlin.
 — Novbr. (imellem 15. og 22.) Schellings anden Forelæsning i Berlin.
- 1842 Febr. 4. Sidste Datering i S. K.s Kollegie til Schellings Forelæsninger.
 — Marts 6. S. K. med Dampskibet „Christian VIII“ ankommen til Kbh. fra Kiel.
 — Maj 29 og Juni 5. Anmeldelse i Fædrelandet, Nr. 890 og 897, af S. K.s Disputats ved Dr. Beck.
 — Juni 12. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 904: „Aabenbart Skriftemaal“, med en „Efterskrift“ til Dr. Beck (S. V. XIII, S. 397 ff.).
 — Septbr. 10. S. K.s Broder Peter Christian kaldet til Sognepræst for Pedersborg-Kindertofte.
 — Novbr. 11. S. K.s Broder Peter Christian ordineret.
 — — S. K. afsluttet Manuskript til Udgi-verens Forord til „Enten—Eller“.
- 1843 Febr. 15. „Enten—Eller. Et Livs-Fragment, udgivet af Victor Eremita. Første Deel, indeholdende A.'s Papirer. Anden Deel, indeholdende B.'s Papirer, Breve til A.“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 470 + 368 SS.
 — — 20. „Enten—Eller“ kommen i Handelen (hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel), og s. D. foreløbig anmeldt i Fædrelandet Nr. 1155.
 — — 22. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Dagen Nr. 52.
 — — 23. Uddrag og Omtale af „Enten—Eller“ af Claudius Rosenhoff i Den Frisindede Nr. 23.
 — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1162 (underskrevet A. F.): „Hvo er Forfatteren af „Enten—eller“ (se S. V. XIII, S. 407 ff.).

- 1843 Marts 1. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. L. Heiberg i Intelligensblade Nr. 24, i Artiklen: „Litterær Vintersæd“.
- — 5. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1168 (underskrevet Victor Eremita): „Taksigelse til Hr. Professor Heiberg“ (se S. V. XIII, S. 411 ff.).
- — 12. til April 9. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Forposten Nr. 11—15 („Fragmenter af en Brevvexling“).
- April 16. Første Paaskedag til Aftensang i Frue Kirke (Biskop Mynsters Prædiken), Regine Olsen nikket til S. K.; i Tiden nærmest forud har hun „hver Mandag mellem 9—10 Formiddag“ mødt ham (se IV A 97).
- Maj 5. Datering af Forordet til S. K.s „To opbyggelige Taler“.
- — 6. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 52 SS.
- — 7.14.21. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. Fr. Hagen i Fædrelandet Nr. 1227-28. 1234.1241.
- — 8. S. K. afrejst fra Kbh. til Berlin.
- — 16. „To opbyggelige Taler“ kommen i Handelen (hos Boghandler P. G. Philipsen).
- — — Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1236: „En lille Forklaring“ (se S. V. XIII, S. 416 f.).
- — — Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin.
- — 25. Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin. „Om en liden Stund skulle I see mig igjen. Jeg er bleven færdig med et Arbeide, der er mig af Vigtighed, jeg er i fuld Fart med et nyt, og mit Bibliothek er mig nødvendigt, ligesom ogsaa et Trykkerie“.
- — Berlin. Datering over Begyndelsen af Manuskriptet til „Gjentagelsen“ (se IV B 97,3).
- Juli Datering over Manuskriptet til Brevet til Læseren i Slutningen af „Gjentagelsen“ (se IV B 97,30). — Sandsynligvis har S. K. ved denne Tid faaet Kundskab om Regine Olsens Forlovelse med Fritz Schlegel.
- Aug. 9. Datering i Manuskriptet til Forordet til „Tre opbyggelige Taler“ (se IV B 159,7).
- Oktbr. 7. „Frygt og Bæven. Dialektisk Lyrik af Johannes de silentio“ og „Gjentagelsen. Et Forsøg i den eksperimenterende Psychologi af Constantin Constantius“ færdige fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 135 SS. og 157 SS.
- — 13. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 62 SS.
- — 16. „Frygt og Bæven“, „Gjentagelsen“ og „Tre opbyggelige Taler“ kommen i Handelen, de to første hos C. A. Reitzel, den sidste hos Boghandler P. G. Philipsen.
- — Anmeldelse af „Enten—Eller“ af H. P. Kofoed-Hansen i „For

- Literatur og Kritik. Et Fjerdingaarsskrift udgivet af Fyens Stifts literære Selskab, 1. Bd. 4. Hefte.
- 1843 Decbr. 6. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 84 SS.
- — 19. „Urania. Aarbog for 1844, udgiven af J. L. Heiberg“, med Omtale af „Gjentagelsen“ i Artiklen: „Det astronomiske Aar“, averteret i Adresseavisen Nr. 298.
- 1844 Jan. 1. Artikel af Biskop Mynster i Intelligensblade Nr. 41—42 (under Mærket Kts): „Kirkelig Polemik“ (med Omtale af S. K.s „Opbyggelige Taler“).
- Febr. 24. Lørdag S. K. holdt sin Demis-Prædiken i Trinitatis Kirke (laud.).
- — Slutn. Anmeldelse af „Frygt og Bæven“ af J. Fr. Hagen i Theologisk Tidsskrift, udg. af Scharling og Engelstoft. 8. Bd.
- Marts 5. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 59 SS.
- — S. K. tilendebragt Udarbejdelsen af: „Post-Scriptum til Enten—Eller“ (IV B 59).
- Juni 8. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 70 SS.
- — 13. „Philosophiske Smuler eller en Smule Philosophi. Af Johannes Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 137. — 164 SS.
- — 17. „Begrebet Angst. En simpel psykologisk-paapegende Overveelse i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden. Af Vigilius Haufniensis.“ og „Forord. Morskabslæsning for enkelte Stænder efter Tid og Leilighed. Af Nicolaus Notabene.“ (Begge hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averterede i Adresseavisen Nr. 140. — 184 og 111 SS.
- — 30. Omtale af „Forord“ i Ny Portefeuille (udg. af G. Carstensen, red. af J. C. Schytte). 2. Bd., Nr. 13.
- Aug. 31. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard.“ (Hos Boghandler P. G. Philipsen. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 205. — 111 SS.
- Oktbr. 16. S. K. flyttet fra Nørregade 230 (nu Nr. 38) til Ejendommen paa Nytorv.
- 1845 Febr. 9. S. K. hørt Prædiken af Biskop Mynster i Slotskirken (se VI B 157).
- Marts Oprindelig Datering til Hilarius Bogbinders Forord til „Stadier paa Livets Vei“. (Se VI B 7,4.8,2).
- April 29. „Tre Taler ved tænkte Leiligheder. Af S. Kierkegaard“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 98. — 100 SS.
- — 30. „Stadier paa Livets Vei. Studier af Forskjellige. Sammenbragte,

- befordrede til Trykken og udgivne af Hilarius Bogbinder" (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 99. — VIII + 383 SS.
- 1845 April 30. Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ [af Dr. Fr. Beck] i Neues Repertorium für die theol. Literatur und kirchl. Statistik, hrsggeg. von H. Th. Bruns. 2. Bd., 1. Heft.
- Maj 6. „Stadier paa Livets Vei“ anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 108.
- — 9. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1883 (underskrevet S. Kierkegaard): „En Erklæring og Lidt til“ (se S. V. XIII, S. 418 ff.).
- — 10. Boghandler P. G. Philipsen forpligter sig med Hensyn til det af ham af S. K. købte Rest-Oplag af 18 opbyggelige Taler: „ikke at tilstille Redakteurer noget Fri-Exemplar eller foranledige dem paa nogen Maade gjorde til Gjenstand for kritisk Anmeldelse eller Besprechen i Bladene“.
- — 13. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
- — 19.20. Feuilleton-Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1890-91 (underskrevet A.): „En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan“ (se S. V. XIII, S. 445 ff.).
- — 24. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
- — 29. „Atten opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ udkomne paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 52 + 62 + 84 + 59 + 70 + 111 SS.
- Decbr. 20. „Gæa“, æsthetisk Aarvog for 1846, udg. af P. L. Møller (med Omtale af „Stadier paa Livets Vei“, særligt „Skyldig? — Ikke-Skyldig?“ i Artiklen: „Et Besøg i Sorø“) averteret i Tillæg til Berlingske Tidende Nr. 302 som skulende udkomme den 22.
- — 25. S. K. sender Afslag til P. L. Møller paa Anmodning om Bidrag til „Gæa“.
- — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 2078: „En omreisende Æsthetikers Virksomhed, og hvorledes han dog kom til at betale Gæstebudet“, underskrevet: Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af „Stadier paa Livets Vei“, i hvilken det bl. a. hedder: „Gid jeg nu blot snart maatte komme i Corsaren . . . Og dog, jeg har jo allerede været der; thi ubi spiritus, ibi ecclesia: ubi P. L. Møller, ibi Corsaren“.
- — 29. Svar i Fædrelandet Nr. 2079 fra P. L. Møller: „Til Hr. Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af Stadier paa Livets Vei“.
- — 30. Manuskript til „Afsluttende Efterskrift“ indleveret i Bianco Lunos Bogtrykkeri. (Se E. P. III, S. 269 Note).
- 1846 Jan. 2. Artikel i Corsaren Nr. 276: „Hvorledes den omvandrende Philosoph fandt den omvandrende virkelige Redacteur af Corsaren“, med Tegninger.
- — 10. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 9: „Det dialektiske Resultat af en literair Politi-Forretning“, underskrevet: Frater Taciturnus.

- 1846 Febr. 7. S. K.s Idee: at uddanne sig til at blive Præst (se VII A 4).
 — — Datering til „En første og sidste Forklaring“, og oprindelig Datering til Forordet til „En literair Anmeldelse“ (se VII B 135,2).
 — — 20. „Afsluttende Efterskrift“ færdig fra Trykkeriet.
 — — 27. „Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de filosofiske Smuler. Mimisk-pathetisk-dialektisk Sammenskrift, existentielt Indlæg, af Johannes Climacus. Udgiven af S. Kierkegaard“. Med: „En første og sidste Forklaring“, underskrevet S. Kierkegaard. (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 49. — X + 480 + 4 SS.
 — Marts 9. S. K. paabegynder sin „Rapport“ i den første „NB-Journal“. (Se VII A 98).
 — — 27. 28. Anmeldelse af „Afsluttende Efterskrift“ i Kjøbenhavnsposten Nr. 73 og 74, af „Prosper naturalis de molinasky“ [o: P. L. Møller].
 — — 29. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 29, Sp. 475 ff.: „Troen og Dialektiken. Imod S. Kierkegaard“, af P. W. Christensen. Cand. theol.
 — — 30. „En literair Anmeldelse. To Tidsaldr, Novelle af Forfatteren til „En Hverdagshistorie“, udgiven af J. L. Heiberg. Kbhv. Reitzel. 1845, anmeldt af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel, Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 75. — 114 SS.
 — — 30. 31. Artikel i nyt Aftenblad (Udgiver og Redaktør H. Trojel) Nr. 75 og 76: „Kjøbenhavnspostens Anmeldelse af „afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“, og: Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“.
 — Maj 2. 3. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
 — — 5. Oprindelig Datering for Forordet til første Afdeling af „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand“ (se VII B: 148. 150. 192,6).
 — — 7. „Theologisk Tidsskrift. Ny Række. Udg. af Scharling og Engelseft“, 4. Bds 1. Hefte, med Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ undertegnet: 80. [o: Licent. theol. J. F. Hagen] averteret i Adresseavisen Nr. 107.
 — — 16. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
 — — 19. Artikel i Den Frisindede (Redaktør og Udgiver Claudius Rosenhoff): „S. Kierkegaard og hans Recensenter“.
 — Juni 12. S. K. anskaffet sig Magister A. P. Adlers: „Studier og Exempler“, „Forsøg til en kort systematisk Fremstilling af Christendommen i dens Logik“ og „Theologiske Studier“.
 — Septbr. 7. S. K.s Optegnelser i NB-Journalen: Rapport. Resultat.
 — — 20. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 52, Sp. 841 ff.: „Troens Dialektik“, af P. W. Christensen, Cand. theol.
 — Oktbr. 2. Goldschmidt fratraadt Redaktionen af Corsaren med Nr. 315.
 — — 7. Goldschmidt afrejst fra Kbh. med Dampskibet „Christian VIII“

for over Kiel at paabegynde en Udenlandsrejse til Tyskland og Italien.

- 1846 Novbr. 19. „Dr. H. Martensens trykte moralske Paragrapher, eller det saakaldte „Grundrids til Moralphilosophiens System af Dr. Hans Martensen“, i dets forvirrede, idealistisk-metaphysiske og phantastisk-speculative, Religion og Christendom undergravende, fatalistiske, pantheistiske og selvforguderske Væsen, belyst og bedømt af Magnús Eiríksson, Cand. theol.“ averteret i Adresseavisen Nr. 274.
- 1847 Jan. 24. S. K.s Optegnelse: „Gud være lovet, at alle Pøbelagtighedens Angreb kom over mig. Jeg har nu ret faaet Tid til af lære ind efter, og forvisse mig om, at det dog var en tungsindig Idee med det at ville leve ude paa en Præstegaard, for i Afsideshed og Glemthed at gjøre Poenitentse. Nu staaer jeg ganske anderledes besluttet paa Pletten end jeg nogensinde har gjort.“ osv. (se VII A 229).
- — Datering for Forord til den første Renskrift til Bogen om Adler.
- Febr. 20. til Septbr. 4. Emilie Carlén, En Nat ved Bullar-Søen, oversat paa Dansk, som Feuilleton i Berlingske Tidende Nr. 43-206. (Se VIII A 196).
- — S. K.s Læsning af: Adolf Trendelenburg, Geschichte der Kategorienlehre. Zwei Abhandlungen. Berlin 1846.
- Marts 13. „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand af S. Kierkegaard. Første Afdeling: En Leiligheds-Tale. Anden Afdeling: Hvad vi lærer af Lilierne paa Marken og af Himmelens Fugle. Tre Taler. Tredie Afdeling: Lidelsernes Evangelium. Christelige Taler.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 61. — 4 + 155 + 64 + 140 SS.
- — S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- April 29. Billet fra C. Molbech til S. K. ang. „Enten—Eller“ som udsolgt (se VIII A 84).
- Maj 5. Optegnelse af S. K. om Forskæl mellem Synd og Anfægtelse (VIII A 93).
- — 14. S. K. paabegyndt Journal NB³ (VIII A 107).
- — 16. H. Martensen udnævnt til Hofprædikant.
- Juni Plan for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“ (VIII A 180-184).
- — 28. Biskop Mynster faaet tildelt Rang i 1. Klasse Nr. 13.
- Juli S. K. paatænkt Rejse til Berlin, men i Stedet aflagt Besøg hos Christian VIII (se VIII A 249).
- Aug. 2. S. K. færdig med Tryk-Manuskript til „Kjerlighedens Gjerninger“. (VIII A 219).
- — 3. S. K. paatænkt Rejse til Stettin, og til Efteraaret „en ordentlig Udenlandsrejse i længere Tid.“ (VIII A 227).
- — S. K. i Underhandlinger med Boghandler Reitzel om dennes Overtagelse af Rest-Oplagene af de hos ham udkomne Skrifter

- af S. K.; tillige indledet Forhandling med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 227).
- 1847 Aug. S. K.s Optegnelse: „Fra nu af skulde der altsaa rykkes ind i det specifk Christelige“ (med Brug af „de occultis non judicat ecclesia“), „Synds-Forladelsen“, „Et strengere videnskabeligt Værk om den geistlige Talekunst med stadigt Hensyn til Aristoteles Rhetorik“. (VIII A 229).
- — S. K. foretaget Revision af sine ældre Dagbøger (se VIII A 231).
- — 14. S. K. tænkt paa Rejse til Berlin, men holdt tilbage bl. a. ved Tanken paa de indledede Forhandlinger med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 246).
- — 15. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen om Hamanns Ægteskab (se VIII A 251).
- — 16. S. K. besluttet at blive hjemme, begyndt en Badekur. „Imorgen bringes Manuscript [til „Kjerlighedens Gjerninger“] i Trykkeriet“. „Jeg føler nu Trang til i en dybere Forstand at komme til mig selv ved at komme nærmere til Gud i Forstaaelsen af mig selv. Jeg maa blive paa Stedet, og fornyes ind efter. . . . Mit Tungsind maa jeg see at faae nærmere fat Der rører sig Noget i mig, som tyder paa en Metamorphose.“ (VIII A 250).
- — Ideen til Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse.“ (VIII A 256).
- — Plan for Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 271-276).
- — 23. Boghandler Philipsen tilbyder S. K. 500 Rdl. for et nyt Oplag af „Enten—Eller“ paa 1000 Exemplarer; S. K. vil have 700 Rdl.
- — 27. S. K. prædike i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen.
- — 28. Boghandler Philipsen vil kun give 500 Rdl. for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- — 30. S. K. nægter Boghandler Philipsen Forlaget for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- Septbr. 29. „Kjerlighedens Gjerninger. Nogle christelige Overveielser i Talers Form af S. Kierkegaard. Første og Anden Følge“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 229. — 2 + 224 + 203 SS.
- Oktbr. S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- — S. K. paatænkt under Titlen „Ungdoms-Arbejder“ at udgive: 1) Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv. 2) Lovtale over Efteraaret. 3) Rosenkilde som Hummer. 4) Skrift-Prøver. (VIII A 339).
- — 11. Billet til S. K. fra Professor F. C. Petersen med Tak for tilsendt Exemplar af „Kjerlighedens Gjerninger“.
- — 14. Brev til S. K. fra Magnús Eiríksson med Bøn om pekuniær Understøttelse.

- 1847 Oktbr. Datering for et oprindeligt Forord til den senere Fjerde Afdeling af „Christelige Taler: Taler ved Altergang om Fredagen“.
- — Ideen til Nr. III af „Indøvelse i Christendom: Fra Høiheden vil han drage Alle til sig“. (VIII A 371).
- — Ideen til Nr. II af „Indøvelse i Christendom: Salig Den, som ikke forarges paa mig“. (VIII A 381).
- Novbr. 3. Regine Olsen viet til Fridrich Schlegel i Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn.
- — 4. S. K. Besøg hos Biskop Mynster: „Han sagde han havde meget travlt — saa jeg øieblikkeligt gik. Men han var ogsaa meget kold mod mig. Han er dog nok stødt for den sidste Bog [Kjerlighedens Gjerninger].“
- — S. K. paabegyndt Journal NB³ (VIII A 400).
- — Datering for Forord til Bogen om Adler i omlagt Skikkelse.
- Decbr. 1. S. K. afsluttet Omlægning af Bogen om Adler i dens tredie Skikkelse (VIII A 440).
- — 2. P. L. Møller, Kritiske Skizzer fra Aarene 1840—47, averteret i Adresseavisen Nr. 284.
- — 14. 15. 17. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Nyt Aftenblad Nr. 291. 292. 294. (VIII A 496).
- — — J. P. Mynster, Prædikener holdte i Kirkeaaaret 1846-47, averteret i Adresseavisen Nr. 294.
- — 20. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Berlingske Tidende Nr. 297.
- — 23. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 302.
- — 24. S. K. tilskødet Ejendommen Nytorv 2 til Christiane Elisabeth Bützow f. Schöne, Enke efter Vexelmægler F. C. Bützow (Lavværg A. T. Hagen); Købesum 22000 Rdl., hvoraf 10000 Rdl. kontant, Resten i 4 p. Cts Prioritets-Obligationer paa 5000 og 7000 Rdl. henholdsvis til S. K. og Broderen. Skødet (tinglæst 3. Jan. 1848) indeholder Klausul om S. K.s Fraflytning af Lejligheden „søndre Halvdel af 1. Sals Etage“ til Paaskedag 1848.
- — Udkast til „Introduktion“ til Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 469). — Datering af Forordet i den endelige Udarbejdelse til Afhandlingen.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB⁴ (VIII A 483).
- — Plan for Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“. (VIII A 486).
- — Idee til „Sygdommen til Døden“. (VIII A 497).
- 1848 Jan. Instrux for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“. (VIII A 504).
- — Udkast til paatænkt Subskriptions-Indbydelse af S. K. paa „Opbyggelig Læsning“, et Fjerdingaarsskrift begyndende fra 1. Juli.
- — 20. Christian VIII død

- 1848 Jan. 25. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 2. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 20.
- — 28. S. K. afsluttet Lejekontrakt med Garvermester Gram om Lejligheden Hjørnet af Rosenborggade og Tornebuskegade 156, fra April Flyttedag; aarlig Leje 290 Rdl.
- Febr. 11. P. Chr. Kierkegaard, Fortsættelser fra Pedersborg, Kirkeligt Tidsskrift. 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 35. (VIII A 545).
- — Plan for en ny Bog af S. K. under Titel: „Tanker, der helbrede i Grunden, christelig Lægedom“, hvori „Sygdommen til Døden“ anføres som en Afdeling. (VIII A 558). — Anfægtelser med Hensyn til Udgivelsen af „Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“.
- Marts 6. Manuskript til „Christelige Taler“ indleveret i Trykkeriet.
- — 8. Artikel af Professor Sibbern om Goldschmidts „Nord og Syd“, i nyt Aftenblad Nr. 57.
- April Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile“. (VIII A 637-639).
- — 19. S. K.s Optegnelse: „Mit hele Væsen er forandret. Min Skjult-hed og Indesluttethed er brudt — jeg maa tale“. Besøg af Lægen Oluf Bang. (VIII A 640).
- — Udkast til: „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (VIII A 643).
- — 24. 2. Paaskedag. S. K.s Optegnelse: „Nei, nei min Indesluttethed lader sig dog ikke hæve idetmindste ikke nu“.
- — 26. „Christelige Taler af S. Kierkegaard. Første Afdeling: Hedningenes Bekymringer. Christelige Taler. Anden Afdeling: Stemninger i Lidelsers Strid. Christelige Taler. Tredie Afdeling: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse. Christelige Foredrag. Fjerde Afdeling: Taler ved Altergang om Fredagen. Christelige Taler“. (Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 101. — 103 + 74 + 96 + 77 SS.
- Maj 11. Brev til S. K. fra Sognepræst F. L. B. Zeuthen med Tak for „Kjerlighedens Gjerninger“ og Bemærkning om Næringssorg. (VIII A 644).
- — — Optegnelser af S. K. om Synds-Forladelse og Tro. „Forunderligt, hvor dog Guds Kjerlighed overvælder mig . . . nu er der vaagnet et Haab i min Sjæl, at Gud dog kunne ville hæve hiin mit Væsens Grund-Elendighed“. (VIII A 649. 650).
- — 13. S. K.s „Rapport angaaende Sygdommen til Døden“. (VIII A 651).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB^b. (IX A 1).
- — Idee til en ny Pseudonym: Anticlimacus. (IX A 9).
- Maj-Juni Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.“ (IX A 33).

- 1848 Juli 16. S. K. paabegyndt Journal NB⁶. (IX A 152).
- — 20. S. K.s Optegnelse: „Og nu maa Læren om Syndsforladelsen for Alvor frem. Titlen kan blive: Helbredelsen fra Grunden, eller Syndernes Forladelse og Forsoningen. Forinden bliver det dog rigtigst at skrive en mindre Bog „Salig Den, som ikke forarges paa mig“.“ (IX A 176).
- — 24.-27. Feuilleton-Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 188-191 (underskrevet Inter et Inter): „Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv“.
- Aug. S. K.s Optegnelser: „Det bliver dog vistnok det Rigtige: engang at give Samtiden et bestemt og ikke-redupliceret Indtryk af hvad jeg siger mig selv at være, hvad jeg vil o: s: v:“. (IX A 212). — „ . . . Mit Helbred er meget svagt, og denne Tanke har faaet megen Magt over mig, at jeg nu skulde døe“. (IX A 216). — Reflexioner over „indirecte“ og „directe Meddelelse“. (IX A 218. 221-224. 233-235). — Forholdet til Rasmus Nielsen. (IX A 229-231).
- — Bogen om Adler omlagt til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“ I-VI. (IX A 216).
- — 21. S. K. paabegyndt Journal NB⁷. (IX A 252).
- — 23.-26. Onsdag-Lørdag: „de for mig mærkelige Dage (især Torsdagen eller Natten fra Onsdag til Torsdag, hvor jeg havde ladet være at bede for R[asmus] N[ielsen], fordi jeg havde været lidt utaalmodig paa ham . . . atter taget hendes Forhold [Regine Olsen] frem“. (IX A 262).
- — 26. S. K. kørt til Fredensborg, truffet Etatsraad Olsen (Regine Olsens Fader) i Skipper-Alléen og søgt Samtale med ham, men han unddraget sig. (IX A 262).
- Septbr. 1. S. K. prædiket i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen (Thema: „Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig“). — Udkast til Taler over: „Ypperstepræsten“ og „Pharisæeren og Tolderen“. (IX A: 266-269. 272).
- Oktbr. Datering for Optegnelse, Forord og Efterskrift til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“. (IX B 8.10.11.14.24).
- Novbr. S. K.s Optegnelse: „Meget anstrengt er jeg dog, men nu har jeg ogsaa snart naaet Maalet. Det Skrift „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“ er nu saa godt som færdigt“. (IX A 293).
- — S. K.s Optegnelser om „en ganske egen Anfægtelse“. (IX A 331-334).
- — 26. S. K. paabegyndt Journal NB⁸. (IX A 376).
- Novbr.-Decbr. S. K.s Plan om at udgive et Bind: „Fuldendelsens samtlige Værker“. (IX A 390).
- Decbr. Datering for Renskrift til Afhandling af S. K.: „Hr. Phister som Captain Scipio (i Syngestykket „Ludovic“) En Erindring og for Erindringen“, underskrevet Procul. (IX B 68).
- 1849 Jan. 1. S. K. i Vor Frelsers Kirke, Visby prædiket (X¹ A 2).

- 1849 Jan. 2. S. K. paabegyndt Journal NB⁹. (X¹ A 1).
- — Plan til Forord til „Fuldbringelsens samtlige Værker“. (X¹ A 45).
- — Spørgsmaalet om Udgivelse af det færdigt liggende Forfatterskab tages op: først Embedsstilling, saa Udgivelse; „Dommen over Christenheden“ med Mærket „digterisk, uden Myndighed“. (X¹ A 56).
- — Modreflexioner: 2det Oplag af „Enten—Eller“ maa have Ledsagelse i Retning af det Religiøse. (X¹ A 74).
- — Betæneligheder ved Udgivelsen af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“; „En Cyclus ethisk-religiøse Afhandlinger“ tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 78.79).
- Febr. 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁰. (X¹ A 81).
- — 19. De „Tre Noter“ (af Bilagene til „Synspunktet“) tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 115-118).
- — S. K.s Reflexionskamp om Forholdet til Christus som „Forbillede“ (Tanken om „Martyriet“) og som „Frelser“ („Forsoningen“). (X¹ A 132-135).
- — Optegnelse med Exempel paa christelig Opvækkelse i „Situation“. (X¹ A 136).
- Marts Genoptagelse af Tanken om at „træde i Karakter“ ved Udgivelse af Forfatterskabet med „Dommen over Christenheden“. (X¹ A 138 med flere).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster og ladet et Ord falde om Ansættelse ved Pastoral-Seminarier. (X¹ A 167).
- — Optegnelse om „Vidnesbyrdet“ som „den Form af Meddelelse der sandest træffer Midten mellem ligefrem og indirecte Meddelelse“. (X¹ A 235).
- — S. K. er i Gang med Udarbejdelsen af de tre „gudelige Taler“ om „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen“.
- April Tilbageslag i Retning af „ikke at forvildes ved altforsidigt at stirre paa Christus som Forbilledet“. (X¹ A 246).
- — Talerne om „Lilien og Fuglen“ bestemmes til Ledsagelse af 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 250).
- — S. K. har udarbejdet „Regnskabet“ („En Note“), koncentreret Extrakt af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“, men det skal ikke udgives. (X¹ A 266).
- — S. K.s „Følgeblad“ til „Regnskabet“ med Beretning om „hvad der blev ham fortalt allerede som Barn: at man spyttede paa Christus, at Mængden („de der gik forbi“) spyttede ad ham og sagde: tvi Dig“. — „Dette har jeg gjemt dybt i mit Hjerter . . . denne Tanke er mit Liv“. — Indført i Journalen (X¹ A 272).
- — Tanken om at „træde i Karakter“ stemples som „selvplagerisk“ (X¹ A 273. 275), som „Blanding af Tungsind og Religiøsitet“ (X¹ A 280).

- 1849 April 25. S. K. slaaer fast, at han i Forhold til det højeste christelig-religiøse Ideal: at blive „Sandhedsvidne“, maa nøjes med at blive dets „ulykkelige Elsker“ („Digteren“). (X¹ A 281).
- Maj 2. S. K. paaabegyndt Journal NB¹¹. (X¹ A 295).
- — 4. Tilbageslag i Retning af at „træde i Karakter“; S. K. bestemmer at udgive de to Afhandlinger af „Cyclus“: III. „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ og VI. „Om Forskjellen mellem et Genie og en Apostel“. (X¹ A 302).
- — 5. De to Afhandlinger af „Cyclus“ er bleven sendt til Giedwad. (X¹ A 302). — „Mærkt seer det ud; og dog er jeg saa rolig. Denne min Geburtsdag vil blive mig uforglemmelig!“ (X¹ A 309).
- — 14. 2det Oplag af „Enten—Eller“ og „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 111. — 51 SS.
- — 15. S. K. modtager med Bud Billet fra Fredrika Bremer, om hun kan vente hans Besøg Christi Himmelfartsdag (17. Maj); S. K. sender hende Afslag. (Se E. P. VI, S. 622).
- — 19. „Tvende ethisk-religiøse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ (Gyl-dendalske Boghandling. Trykt hos Louis Klein) averteret i Adresseavisen Nr. 116. — 85 SS.
- — — „Evangelietroen og den moderne Bevidsthed. Forelæsninger over Jesu Liv af Lic. theol. R. Nielsen, Professor i Philoso-phien. 1. Deel“, averteret i Adresseavisen Nr. 116.
- — Tanken om at bryde af som Forfatter efter egen fri Beslutning karakteriseres som „verdslig-stolt“: „at meddele Sandhed er religiøst, fordi man anseer det for Pligt at udsætte sig for den Lidelse, som er forbunden med at forkynde det Sande“. (X¹ A 413).
- Juni Tilbageslag: „Nei, nei, jeg kan ikke, og det er jo ogsaa som en Umulighed at jeg skulde nu kunne svinge mig høiere og dristi-gere end da jeg var begunstiget ved at have Formue“. (X¹ A 421).
- — 4. Reflexionskampen om „Pseudonymitet“ indledes: „Som den Flod Guadalquivir etsteds styrter sig under Jorden og saa atter kommer frem: saaledes maa jeg nu styrte mig i Pseudonymitet . . . og væsentligen bliver der saa at gjøre Noget i Retning af Embedssagen og saa Reisen“. — Tilbageblik paa det „Idee-Slag“ der har staaet. (X¹ A 422).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster, Besøget kun ganske kort, S. K. faaet Indtrykket: „indlade sig vil han ikke“. (Se X¹ A 497).
- — Motto til Skrifterne til „Indøvelse i Christendom“: „Jeg føler mig ikke stærk nok til at ligne Dig saaledes, at jeg døer for Dig eller Din Sag; jeg nøies med det Mindre, med tilbedende at takke Dig, at Du vilde døe for mig“. (X¹ A 425).
- — Hjærtesuk over ikke længere at have Raad til at være Forfatter (X¹ A 442).

- 1849 Juni Optegnelse om Syndsforladelsens og Forsoningens Forhold til Begrebet „Straf“, „en virkelig Transsubstantiation i Forhold til Straf“. (X¹ A 462).
- — Optegnelse om Tungsinds-Anfægtelser overfor Tanken om Kristus som „Frelser“. (X¹ A 477. 478).
- — 22. S. K. søgt Biskop Mynster forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 23. S. K. søgt Kultusminister Madvig forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 24. 25. S. K. igæn ude i Tanken om at „træde i Karakter“, „at Gud ikke er tjent med Mennesker der klikke i det afgjørende Øieblik“. — „Dersom Positionen ikke tages nu i dette Øieblik, eller dog nu snarest muligt, er Total-Virkningen af Forfatter-Virksomheden tabt; endsig da, naar jeg nu først skulde lade nogen Tid gaae hen, (og hvo veed hvorlænge) søge ind paa Embedsveien, og saa udgive det Øvrige lidt efter lidt og pseudonymt“. (X¹ A 494. 499).
- — 25. S. K. har været hos Biskop Mynster, men er bleven afvist med, at han ikke havde Tid. (Se X¹ A 497).
- — Natten mellem 25. og 26. Regines Fader, Etatsraad Olsen, død.
- — Tanken om Udgivelse af „Synspunktet“ igæn opgivet, men S. K. bestemt sig for Udgivelsen af „Sygdommen til Døden“; han har sat sig i Forbindelse med Bianco Lunos Bogtrykkeri og faaet Meddelelse om, at det kan begynde Trykningen strax. (X¹ A 508. 509).
- — 27. [?] S. K. om Aftenen faaet Kundskab om Etatsraad Olsens Død.
- — Natten mellem 27. og 28. [?] S. K. sovet uroligt, med Repliker pro et contra i Samtale med sig selv.
- — 28. [?] Manuskript til „Sygdommen til Døden“ afleveret i Trykkeriet; den endelige Bestemmelse bliver, at Pseudonymen „Anti-Climacus“ sættes paa Titelbladet som Forfatter, S. K.s Navn kun som Udgiver. — „Jeg maa beklage og anklage mig selv for, at der virkelig i adskilligt af det Foregaaende som er optegnet i denne Journal findes Forsøg paa at exaltere mig selv, hvilket Gud vilde tilgive mig. Jeg er hidtil en Digter ubetinget ikke mere, og det er en fortvivlet Kamp for at ville gaae ud over min Grændse“. (X¹ A 510).
- — Optegnelser: „Den Afvei ligger dog kun altfor nær, at ville reformere, opvække hele Verden — istedetfor sig selv, og er ret en Afvei for urolige Hoveder med megen Phantasie . . . Denne Feil har jeg ogsaa, at jeg bestandigt digtende ledsager mig selv, og nu fordrer næsten fortvivlet af mig selv, at jeg skal handle saaledes som det vilde være i Charakteren“. (X¹ A 513). — „Der er egentlig skeet noget Andet. Den hele Lidelse med Reflexions Arbeidet i den senere Tid, er egentlig blevet min egen Opvækelse. Først nu kan jeg sige, at Christus er kommet saaledes til at vise sig for mig, at der ved en Frelser forstaaes En, som

- hjelper En ud af sin Elendighed, ikke blot En, som hjælper En at bære den". (X¹ A 518).
- 1849 Juli 1. (Søndag). Regine „med hele Familien“ været i Helliggeistes Kirke (til Højmesse-Prædiken af Kolthoff); S. K. ogsaa været til samme Prædiken: „Hun naaede . . . at vi omtrent mødtes, idet jeg passerede ned fra Pulpituren. Hun ventede maaskee dog, at jeg skulde have hilst. Jeg holdt imidlertid Øinene hos mig selv“. (Se X¹ A 570).
- — 19. S. K. paabegyndt Journal NB^{1a}. (X¹ A 542).
- — — „Den christelige Dogmatik. Fremstillet af Dr. H. Martensen.“ averteret i Berlingske Tidende Nr. 169.
- — 22. (Søndag) S. K. i Helliggeistes Kirke til Højmesse-Prædiken af Kolthoff. (Se X¹ A 570).
- — — Anmeldelse af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger“ i Dansk Kirketidende 4. Bind, Sp. 718f. (Se X¹ A 551).
- — 30. „Sygdommen til Døden. En christelig psykologisk Udvikling til Opbyggelse og Opvækkelse. Af Anti-Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 176. — [VIII] + 136 SS.
- Aug. S. K. paabegyndt Læsningen af Martensens Dogmatik. (Se X¹ A 553 og flere Optegnelser).
- — 24. Datering for S. K.s Optegnelser: „Mit Forhold til „Hende“. Noget Digterisk“, indført i et særskilt Bind.
- — 26. Datering for Optegnelse om „Hende“ i Journalen. (X¹ A 659).
- — 31. „Den evangeliske Kirkeforfatnings Oprindelse og Princip, dens Udartning og dens mulige Gjenrejsning fornemmelig i Danmark. Et udførligt kirkeretligt og kirkehistorisk Votum for virkelig Religionsfrihed. Af Dr. A. G. Rudelbach.“ averteret i Adresseavisen Nr. 204.
- Septbr. 12. Frederikke Bremer, Liv i Norden (overs. fra det Svenske Kbh. 1849) averteret i Adresseavisen Nr. 214.
- — Datering for Forordet til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB^{1b} (X³ A 69).
- Oktbr. 15. „Mag. Søren Kierkegaards „Johannes Climacus“ og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik“. En undersøgende Anmeldelse af R. Nielsen“, averteret i Adresseavisen Nr. 242.
- — Optegnelse: „ . . . hvorledes kan ikke et Menneske lang, lang Tid, Aar efter Aar leve hen, lidende under og maaskee plagende sig selv under en bestemt Opfattelse af noget enkelt Christeligt — og saa pludselig kan der gaae et Lys op for ham, han kan komme til at see den samme Sag fra en anden Side, og nu føle en Lindring formelig som den, naar en Sulten faaer Mad, eller en Afmægtig en Lindring. Lad En, der ret er sig bevidst at være

- en Synder, have martret sig selv, ved bestandigt kun at kunne forestille sig Christus som den Hellige saa han altsaa kun gyser for ham, og dog vedbliver at holde sig til ham — hvilken Forvandling, naar det bliver ham tydeligt, at Christus er Frelseren, er som en Læge, hvilken man jo just kalder paa i sine svageste Øjeblikke, medens man jo lige omvendt kun turde vende sig til den Hellige i sine bedste Øjeblikke." (Se X³ A 136).
- 1849 Oktbr. Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X² A 147).
- — 29. Manuskript til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“ afleveret i Bogtrykkeriet. (Se X³ A 148).
- — 30. S. K.s Broder holdt Foredrag i Roskilde Præstekonvent, med Omtale af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ og Sammenstilling af Martensen og S. K. som repræsenterende henholdsvis „Besindigheden“ og „Extasen“.
- Novbr. 1. Anmeldelse af Rasmus Nielsens Skrift: Mag. S. K.s „Johannes Climacus“ og Martensens „Christelige Dogmatik“, i Flyveposten Nr. 256.
- — 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁴. (X² A 164).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X² A 177).
- — 13. „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“, tre Taler ved Altergangen om Fredagen. Af S. Kierkegaard. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri), averteret i Adresseavisen Nr. 267. — 42 SS.
- — Optegnelse om „at blive ædru“. (X³ A 178).
- — Optegnelse om „Anfægtelse“. (X² A 182).
- — Optegnelse med Anordning af Forordene til „Indøvelse i Christendom“. (X³ A 200).
- — 19. S. K. skrevet til Schlegel med et Brev til „hende“. (Se X³ A 210. Kske Papirer, S. 131ff.).
- — 21. S. K. har modtaget Skrivelse fra Schlegel med Brevet til „hende“ indlagt uaabnet. (Se X³ A 210).
- Decbr. 16. P. Chr. Kierkegaards Foredrag i Roskilde Præstekonvent trykt i Dansk Kirketidende Nr. 219.
- — 22. „Om den indbildte Forsoning af Tro og — Viden, med særligt Hensyn til Professor Martensens „Christelige Dogmatik“. Kritisk-polemisk Afhandling“ af P. M. Stilling, averteret i Berlingske Tidende Nr. 303.
- — 28. „Aanden i Naturen“ af H. Chr. Ørsted, anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 306. (Se X³ A 302).
- 1850 Jan. 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁶. (X³ A 329).
- Febr. 14. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁶. (X³ A 468).
- — Optegnelse: „Men en streng Opdragelse er det, den fra medfødt Angest til Tro“. (Se X³ A 493).

- 1850 Febr. Optegnelse: „Om Udgivelse af Skrifter om mig selv. Heller ikke „Regnskabet“ kan udgives nu . . . den Bekymring for mine Finantzer . . . i ethvert Fald kan jeg ikke holde ud længere . . .“ (Se X³ A 511).
- — Optegnelse: „Angaaende Skrifter om mig selv . . . jeg skulde være ved Døden afgaaet, og saa den sidste Produktivitet være udgivet efter min Død . . . Imidlertid jeg døde ikke . . . Opdragelsen har været: efter [i 1848] at have faaet mig selv i min Idealitet efter saa stor en Maalestok, saa yderligere at indøve den Distinction, som jeg dog bestandig har gjort, mellem Idealiteten og mig selv som faktisk Person . . . Lad Samtiden selv forordre Forklaringen, saa vil vi see; men saa veed jeg mig i ethvert Fald fri for utaalmodigt selv at have fremskyndet Noget . . .“ (Se X³ A 515).
- Marts 2. „Journalistisk Fripostighed“, Artikel af E. Schack i Fædrelandet Nr. 52. (Se X³ A 588).
- — Optegnelser om Læsningen af det Nye Testamente („Brevet fra den Elskede“), Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X³ A 555-556).
- — 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁷. (X³ A 574).
- — 8. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „I Anledning af Hr. Schacks Artikel i „Fædrelandet“ af 2den Marts.“ (Se X³ A 588).
- — 11. „Er Troen et Paradox og „i Kraft af det Absurde“? et Spørgsmaal foranlediget ved „Frygt og Bæven, af Johannes de silentio“, besvaret ved Hjælp af en Troes-Ridders fortrolige Meddelelser, til fælles Opbyggelse for Jøder, Christne og Muhamedanere, af bemeldte Troes-Ridders Broder Theophilus Nicolaus [Magnús Eiríksson]“, averteret i Adresseavisen Nr. 59. (Se X³ A 601).
- — 18. E. Schack: afsluttende Artikel i Striden med Goldschmidt, i Fædrelandet Nr. 65. (Se X³ A 588).
- — 26. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „Hr. Schacks Bedrift“. (Se X³ A 588).
- April Optegnelse: „ . . . En Embedsstilling skulde jeg med Glæde paatage mig — men her kommer mit Tungsind og gør Vanskeligheden . . .“ (Se X³ A 619).
- — Optegnelse: „Lær Du mig o, Gud, at jeg ikke qvæler og martrer mig selv i qvælende Reflexion, men at jeg sundt maa aande i Troen.“ (X³ A 632).
- — Optegnelse: „Der gives Tilfælde, hvor den langvarige Reflec-
teren om at ville eller ikke at ville i Forhold til et meget af-
gjørende Skridt, ikke just saa lige er at forklare som Mangel paa
Charakter. Tværtimod denne fortsatte Reflectoreren kan være en
fornøden Udmattelse, der just er Betingelsen for ret at handle
afgjørende. Dette gjælder dog kun i Forhold til religiøse Afgjø-
relser . . .“ (Se X³ A 636).

- 1850 April 6. „Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger holdte ved Universitetet i København i Vinteren 1849-50“ af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 80.
- — 11. Samtale med R. Nielsen om dennes Forfatterskab. (A 2).
- — 18. S. K. modtaget Brev fra R. Nielsen, hvori denne „renoncerer paa at ville spadserer med mig om Torsdag“. (A 2).
- — S. K. flyttet til Nørregade 43.
- — 30. Samtale med R. Nielsen: „Jeg sagde ham, at jeg ønskede Forholdet friere“. (A 12).
- Maj 5. S. K. til Aftensang i Frelseres Kirke. (A 30).
- — Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (A 34).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁸. (A 44).
- — 19. Mynster prædikat til Højmesse i Slotskirken. (A 56).
- Juni 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁹. (A 158).
- — 14. „Dogmatiske Oplysninger. Et Leilighedsskrift“ af H. Martensen, averteret i Adresseavisen Nr. 137.
- Juli 11. S. K. paabegyndt Journal NB²⁰. (A 254).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (A 265).
- — Optegnelse: „Angaaende Udgivelsen af de senere Skrifter . . . hvis jeg nu døde, . . . paa den anden Side, skal jeg leve, saa maatte jeg jo til at udgive dem“. (Se A 289).
- — 21. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (A 299).
- — Optegnelse: „Bibelen for „den Enkelte“. . . . Brev fra den Elskende“, Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (A 348).
- Aug. Manuskript til „Indøvelse i Christendom“ afleveret til Trykkeriet. — „Skal jeg derimod leve, da er der intet Øieblik at spille — og jeg har derfor nu sendt Manuscript i Bogtrykkeriet“. (Se A 381.391).
- Septbr. 8. S. K. hørt Kofoed-Hansen til Højmesse i Frelserens Kirke. (A 422).
- — Optegnelse: „Om min Forfatter-Virksomhed“ maa holdes tilbage endnu. Det er mig som vilde det forstyrrende komme „Indøvelse i Christendom“ for nær . . .“. (Se A 423).
- — 11. S. K. paabegyndt Journal NB²¹. (A 438).
- — 27. „Indøvelse i Christendom. Af Anti-Climacus. Nr. I. II. III. Ud-givet af S. Kierkegaard“, averteret i Adresseavisen Nr. 227.
- Oktbr. 22. Samtale med Biskop Mynster efter at denne havde læst „Indøvelse i Christendom“. (Se A 563-564).
- — 27. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (A 583).
- Novbr. 13. S. K. paabegyndt Journal NB²². (A 611).
- — 24. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (A 668).
- Decbr. 18. „Clara Raphael. Tolv Breve, udgivne af I. L. Heiberg“, averteret i Berlingske Tidende Nr. 296.

-
- 1850 Decbr. 20. „En opbyggelig Tale af S. Kierkegaard“, averteret i Adresse-
avisen Nr. 299.
- — 28. „Dr. H. Martensens dogmatiske Oplysninger belyste“ af R.
Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 305.
- 1851 Jan. 18. [?] Optegnelser: Om „Hende.“ (A 769.770.771).
- — 19. Optegnelse: „Idag prædikede Mynster: om det christelige Livs
Skjønhed — og meget skjønt.“ (Se A 782).

FORKLARING TIL DE AF UDGIVERNE I TEXT OG NOTER BENYTTETEGN OG FORKORTELSER M. M.

Med *Kursiv* betegnes Udgiver-Bemærkninger.

- *U. D.* i Marginen betegnes de udaterede Stykker.
- {†} {*} osv. betegnes at † * osv. ikke findes i Original-Manuskriptet, men er tilføjet af Udgiverne.
- almindeligt Tryk i < > betegnes Tilføjelser af S. K. selv indenfor Textens Plads i Original-Manuskriptet (se Fortale I, S. XX).
- — — i ≤ ≥ betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Marginen i Original-Manuskriptet (se Fortalen VII.2, S. IX).
- — — i < ≥ betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Original-Manuskriptet begyndende indenfor Textens Plads fortsat og sluttende i Marginen.
- — — imellem | | betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blyant af S. K.
- — — imellem || || betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blæk af S. K.
- I, II, osv. efterfulgt af Nummer- eller Side-Angivelse henvises til de foregaaende Bind af denne Udgave.
- Ktl. Nr. betegnes Nummer i den trykte: „Fortegnelse over Dr. Søren A. Kierkegaards efterladte Bogsamling, som bortsælges ved offentlig Auction Tirsdagen den 8de April 1856 og følgende Dage“ osv.
- S. V. — „Søren Kierkegaards samlede Værker udgivne af A. B. Drachmann, J. L. Heiberg og H. O. Lange“.
- Kske Papirer — „Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen. Udg. af Raphael Meyer“ (Kbh. 1904).

A

JOURNALEN

1850 18. April — 1851 22. Januar.

Om Prof. Nielsen	p. 148. [A 9]	¹
Forvirringen i Christenheden	p. 191. [A 32]	U. D.
Sagen	p. 194. [A 34]	

#

[I Marginen: cfr. p. 139.] ²
 <d.<18 og> 19 April 50.> U. D.

Angaaende R. Nielsen.

Forrige Torsdag spadserede jeg med ham, og fik da endelig en lille Smule sagt om, at jeg ansaae hele hans Diversion fra den store Bog til de 12 Forelæsninger som et Forsøg af en Klog, der var maaskee klogest paa en Sag, og som saa vilde avancere den istedetfor eenfoldigt at tjene Sagen [*i Marginen*: mine Ord vare: at den Diversion, han havde commanderet (hans 3 Bøger) totalt betragtet ikke var religieust betjent.]; fremdeles at den hele Sag med Martensen var et Misgreb og havde Intet med min Sag at gjøre men var personligt Fjendskab, fremdeles, at han forvandlede det til Doctrin, endeligen at han plagierede altfor stærkt endog mine Samtaler. <Og dog havde jeg af mange senere Yttringer Grund til at slutte, at han nu omtrent meente at have gjort, hvad han kunde gjøre, og vilde trække sig tilbage.>

[*i Marginen*: Og da han senere i Samtalens Løb sagde, at jeg gjorde ham Uret, svarede jeg, og visseligen ikke saarende: at hvis

²p. 139] 5: 7. R. Nielsen] sml. 3. X³ A 580. Forrige Torsdag] 5: Torsdag 11. April 1850. hans 3 Bøger] 5: Evangelietroen og den moderne Bevidsthed; Mag. S. K.s „Johannes Climacus“ og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik“ (se til X³ A 266, S. 196); Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger holdte ved Universiteter i Kjøbenhavn i Vinteren 1849-50 (Kbh. 1850. — Ktl. Nr. 702. Averteret som udkommen Adrsavisen 1850, Nr. 80. (6. April).) Martensen] sml. 12. X³ A 596 og Sammenvisninger.

1850

saa var, var jeg da ogsaa det Menneske, det var værd engang at have Ret mod.]

Med min Undseelse til at sige Sligt blev det sagt formildet om der end maaskee kom lidt forbittrende ind ved Reflexen af hans Heftighed; jeg sagde ham ogsaa, at jeg her dømte med min Maalestok. <og med mit Blik paa Sagen, hvis Sammenhæng kun han og jeg fuldkommen kjender> at jeg, naar jeg talte om ham til andre, fremhævede de gode Sider ogsaa i Retning af hvad Offer han kan have bragt pecuniært og ved at udsætte sig for Ubehageligheder.

Jeg sagde ham ogsaa, at jeg i lang Tid havde forholdt mig saa rolig, fordi jeg bestandig kun havde agtet paa ham, hvorledes jeg skulde dømme om ham; han maatte vide, at Angreb var Noget, jeg ikke pleiede at tage Hensyn til, men at jeg desto nøiere passede paa Dem, hvor der var Tale om at ville forholde sig anerkjendende til mig, at det var mig det Vigtige, hvad Dom jeg skulde have om ham.>

Han blev noget vred eller rettere opfarende. Imidlertid svingede jeg af, førte Talen hen paa andre Ting, og vi spadserede hjem in bona caritate.

Jeg tænkte nu paa denne Torsdag at komme ind paa den Sag igjen, og ifald han var villig til at tage mod Raison og finde sig i hvad der er Sandhed, at saa dog maaskee det skulde lykkes med at han vilde føle sig forpligtet til ganske eenfoldigt at gjøre noget for Sagen som Anmelder eller Deslige.

Men nei, jeg modtager idag et Brev, hvori han renoncerer paa at ville spadserere med mig om Torsdag.

Vel, at det er skeet. Han har misbrugt sit Forhold til mig meget. [I Marginen: Jeg havde først tænkt dog at skrive et Par Ord til ham, men det rigtigste er nu at lade Sagen være afgjort, indtil jeg hører fra ham.] Formodentlig skal nu dette Brev igjen være en Knibskhed i den Mening, at jeg skal give efter — thi min Hypochondrie har han da ogsaa misbrugt, foruden <at> han blot har søgt Productivitet og Productivitet.

denne Torsdag] o: Torsdag 18. April 1850.
X²A 638 og Sammenvisninger.

Hypochondrie] sml. 7.

Godt, at det er skeet. Jeg bærer ingen Vrede mod ham, ikke i fjerneste Maade, er meget villig til at indlade mig med ham igjen, skjøndt det neppe er mig tjenligt, thi hans sandselige Haardførhed og min Skropulositet passe meget ulige til hinanden.

Han er blevet udviklet, men Docenten stikker dog i ham.

Forresten findes i de forskjellige Journaler og paa enkelte løse Papirer stadig væk Bemærkninger om mit Forhold til ham. Jeg har lidt ubeskrivelig ved den Ugenæretthed med hvilken han privat forstaaer og forstaaer, og saa offentlig benytter det Skrevne, det Sagte baade som sit Eget og misforstaaet — forsaavidt er det jo rigtignok ogsaa hans eget. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Jeg tænkte mig at døe, derfor ønskede jeg at gjøre et Forsøg paa at sætte En ind i Sagen. Prof. Nielsen har kun altfor tydeligt forstaaet, at han er en levende.

[I Marginen: Han mener, at være mig uundværlig, at være den Eneste, jeg her kan faae til ret at gaae ind paa Sagen, eller dog til at vække Opmærksomheden. Noget Sandt er der i denne Mening — forresten misbruger han det mod mig til stundom at ville gjøre sig kostbar — men han betænker ikke, at Alt beroer paa, om det er min Idee verdsligt at ville seire, eller gudeligt at ville ligge under, thi i sidste Fald er han meget undværlig, hvis han ikke vil forstaae det Samme, og i ethvert Tilfælde vil det da beroe paa, at han griber Sagen bedre og visere end den hidtil tilbagelagte Productivitet, item paa hvorvidt Sagen ikke selv snart skaffer sig nye Venner; og endeligen ligger, at jeg har accentueret her, dog væsentlig i, at jeg handlede religieust, da jeg drog ham til mig eller slog til idet han inclinerede, en Vending, som vistnok har forbauset ham og langt overgaaet hans Forventning, fordi det var en Handling fra Centrum, en intensiv Handling, hvis Betydning først successive bliver aabenbar. Han har vistnok tænkt saadan blot at banke paa hos mig, og at saa jeg saadan skulde lukke Døren paa Klem eller gjøre endnu mindre: i det Sted blev Fløiddørren revet op, han indbudet at træde ind. Det var mere <end> man

at døe] sml. 3. X³A 515 og Sammenvisninger. drog ham til mig osv.] sml. X¹A 14.

1850

kunde forlange. Sandt; men just denne Begyndelse forandrede dog maaskee ogsaa det Hele, fangede ham ganske anderledes til Sagen, saa han dog maaskee virkelig kommer til at tjene den, hvilket muligt slet ikke var hans Tanke; og i ethvert Tilfælde skulde det være muligt at han bandtes til Sagen, maatte vistnok Begyndelsen være en saadan, have denne besynderlige Overraskelse og denne kvalitative Intensitet.]

Kun altfor hypochondre som jeg er, og i Frygt og Bæven for Gud har jeg saa bestandigt frygtet at gjøre ham Uret, haabet og haabet — og paa den Maade er jeg blevet holdt hen, forventende, at nu „næste Gang“ saa skulde jeg bare see. Og naar saa Alt kommer til Alt, saa har han skrevet en stor Bog, hvori han ignorerede mig ganske (og dertil blev benyttet et heelt Aar, og min Meddelelse ham rigeligt til Deel). Dernæst har han taget nogle Theses med af en Pseudonym for at angribe Martensen; og endeligen har han gjort et Forsøg paa at gjøre det til Doctrin — og for Sagen blev der ikke gjort det allermindste.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

Maaskee har Ulykken ligget i, at Forholdet, hvori han var kommet til mig, var for nært. Jeg behøver min Frihed. Paa et friere Vilkaar, saa jeg ikke føler mig forpligtet til at accentuere ham saa stærkt, kan han gavne Sagen, selv om det er en Misvisning, thi han leder dog Opmærksomheden hen paa den. Men skal han være den høitbetroede Interpret kan jeg ikke være ligegyldig ved en saadan Misforstaaelse. Forresten troer jeg ogsaa, at min personlige Tilstedeværen virker forstyrrende paa ham; var jeg død, troer jeg, han vilde stille Sagen rigtigere.

Herunder et blyantsoverkradset Dobbeltkors

#

[I Marginen: R. Nielsen.]

3
U. D.

Med Tanken om Døden som nær forestaaende, i Følelsen af det var min Pligt, dog at gjøre et Forsøg paa om muligt at sætte

*R. Nielsen] sml. 2.7. Døden] sml. 2.9.

et andet Menneske saaledes ind i den Sag, som jeg har den Ære at repræsentere, at han i samme Charakteer kunde repræsentere den: drog jeg ham til mig, efterat han selv havde søgt Tilnærmelsen. Jeg tillod mig ikke den allermindste directe Indflydelse paa hans Forfatter-Virksomhed, jeg ansaae det for min Pligt, at skulde det skee, maatte det skee ved selvstændig at bryde frem i ham; men jeg har sat store Meddelelsens Capitaler til hans Disposition.

Dette mit Haab er skuffet jeg siger ikke mere, føier intet Adverbium til for at udtrykke Graden, intet Adverbium vilde tilfredsstille mig.

Den der kunde forstaae mig, tænke sig, hvad det for mig vil sige, saaledes at holde mig selv i Uvirksomhed, og kun spændt i Forventning i Retning af ham — at holde det ud $1\frac{1}{2}$ eller 2 Aar og med en saa intensiv Existents som min, kun Tid efter anden ved hver hans Præstation seende, at jeg var skuffet, og dog følende mig forpligtet til at haabe, da jeg havde lagt Sagen religiøst an.

Tænk hvad jeg har lidt! Dog dette er maaskee slet ikke hans Skyld, men min, at jeg havde et saadant Haab, ak, maaskee min Skyld, at jeg forskyldte det Ansvar, at lade Tanker, der kun vare bestemte til at passere min Personlighed med dens Tryk, finde en anden Vei.

Maalestokken der er blevet anlagt, har maaskee været uendelig langt for stor. I privat Samtale har han godt kunnet forstaae, og forstaae, forstaae, at Det, han der havde gjort, var forkeert, at det Rigtige havde været det — og saa gjorde han dog det Forkeerte igjen, eller vel endog benyttede Bemærkningen som en productiv Ingredients.

Som sagt Maalestokken har maaskee været uendelig, langt, langt for stor. Deraf Ulykken. Saasnart jeg dømmer efter den Maalestok er det ham som en uhyre Uret.

Tager jeg Maalestokken bort, saa vil jeg ikke have mere Vanskelighed med ham end med Stilling, der vist aldrig har klaget over Uret. Men Sagen er, Stilling har jeg heller aldrig saaledes sat Noget ind paa. Dog dette burde vel ogsaa Nielsen nogenlunde

forstaae. <Men forsaavidt har jeg dog maaskee ogsaa gjort nogen Uret ved hvad jeg sagde til ham den sidste Gang.>

#

⁴
U. D. Jeg har meent, at det hørte med til Selvfornegtelse at tie, om hvad, menneskelig talt, Godt jeg har gjort, og Gud har hjulpet mig til at kunne gjøre det.

Men mit Liv vil raabe efter min Død. Og en Levende, der anvender disse Par Øieblikke til at tale, hvad forslaaer det mod en Afdød, der bliver ved at raabe. Om enhver Levende kan man dog med Vished vide, at hans Talen maae faae Ende — men er en Afdød (istedetfor at holde sig Skik og Brug efterrettelig og tie stille) først begyndt paa dette Besynderlige: at raabe, hvor skal man saa faae stoppet Munden paa ham.

#

⁵
U. D.

[I Marginen: Christenheden.]

Christenheden.

See det er igjen en Følge af Grund-Confusionen: at Christendommen ikke forkyndes af Vidner men af Lærere.

Hvad er et Vidne? Et Vidne er En, der umiddelbart fører Beviset for den Læres Sandhed han forkynder — umiddelbart, ja deels ved at det er Sandhed i ham og Salighed, deels ved øieblikkeligt at byde sin Person til og siger, see nu om I kan tvinge mig til at negte denne Lære. Ved denne Strid hvor Vidnet maaskee ligger sandseligt under — maa døe — seirer Læren. Modparten har ingen saadan Anskuelse, som de vovede at døe for. Dette er det stadige praktiske Beviis for Lærens Sandhed.

Men en Lærer! Han har Beviser og Argumenter — men selv holder han sig udenfor, og det Hele bliver latterligt, <alle Indvendingerne det Triumpherende.>

#

⁶Vidner] sml. 58. X² A 557 og Sammenvisninger.

Det er meget godt sagt i Rousseaus Emil 4de Bog, hvor Vicaren 6
taler. Og siger: „Jeg har nu, min unge Ven, aflagt Dig min Troes- U. D.
bekjendelse . . . Du er den første, jeg har aflagt den for, maaskee
bliver Du ogsaa den eneste, jeg nogentid vil aflægge den for.“
Nu kommer det Gode „Saa længe der endnu findes nogen god
Tro blandt Menneskene, maa man ikke forstyrre de fredelige Sjele
eller forurolige de Eenfoldige i deres Tro ved at opdygne Vanske-
ligheder, som de ikke kunne opløse og der kun sætte dem i Uro
uden at oplyse dem. Men naar Alt engang er rystet, saa maa man
vedligeholde Stammen ved Grenenes Opoffring. De foruroligede,
tvivlrådigede og næsten døende Samvittigheder, der befinde sig
i den Tilstand, hvori jeg har seet Din, er det, der behøve at styrkes
og opvækkes, og for at befæste dem igjen paa de evige Sandheders
Grundvold, er det fornødent, man fuldender Værket med at bort-
rive de vaklende Piller, paa hvilke de mene endnu at støtte sig.“

[I Marginen: cfr. p. 127.] 7
U. D.

Angaaende Prof. Nielsen

Tungsindig og i megen Frygt og Bæven som jeg altid er, havde
jeg tænkt mig dog at skrive ham et Par Ord til, som gjorde det
muligt at bringe Forholdet istand igjen.

Men nei, det er urigtigt. Jeg bør være glad ved at jeg fik Skils-
missebrevet. Hans sandselige Styrke tildeels ogsaa en vis Raahed
og en frygtelig Lidenskabelighed er hvad der kun kan blive mig

⁶i Rousseaus Emil 4de Bog] Emil eller om Opdragelsen. Af J. J. Rous-
seau, Borger i Genf. Oversat af Fransk og udgiven med Tydsklands Opdragelses-
revisorers og en Deel Danske oplysende, bestemmende og rettende Anmærkninger
(Kbh. 1796-99. — Ktl. Nr. 941-43). 4. Deel, S. 256f. — Ktl. Nr. 939-40: Émile
ou de l'Éducation. Tome I-IV. Aux Deux-Ponts 1792. ⁷cfr. p. 127] 5: 2.
Prof. Nielsen] sml. 3.9. Tungsindig] sml. 2.41.65.

til Plage i et personligt Forhold. Blot det, at hvis jeg nu skrev ham til et Par Ord, at han saa — og derpaa har jeg jo havt Exempler — blot fordi han veed, at jeg tungsindig og religieust ønsker Afgjærelse, at han saa kunde faae i Sinde at beholde Billeten maaskee i længere Tid uden engang at lade mig vide, om han har faaet den. Alene det er nok til at vise en Grund-Forskjellighed. Forresten holder jeg af ham, vil med Fornøjelse see ham og tale med ham, anerkjender hvad Dygtighed han har — men intet personligt Forhold.

Min Tanke var det sandeligen ikke, at det skulde være skeet saaledes. Jeg havde endog glædet mig til den næste Torsdag, i Haab, da han nu havde taget mod Stødet, saa at kunne faae et sandere Forhold til ham.

Han brød selv. Jeg der kun altfor let forstaaer, at jeg er bestemt til at lide, jeg havde vist ikke haft Selvkjerlighed nok til at bryde, hvor meget jeg end havde maattet døie, thi som en Poeniterende <der hader sig selv> mener jeg saa strax, at det tør jeg ikke undrage mig.

Frygtelig Lidenskabelig som han er, er det slet ikke umuligt, at han nu styrter til den modsatte Yderlighed og vil skade mig og min Sag — nu vi ville see. Formodentlig vil jeg ogsaa blive erklæret for en Bedrager, en Underfundig „det veed Ingen bedre end han, han som havde troet mig“. Ak ja.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Havde han kunnet taget hiint Stød og troet mig lidt bedre end sin Lidenskabelighed, havde det været muligt, hvad der vilde have glædet mig ubeskriveligt, at vi saa kunne være rykket saa meget videre frem, at jeg kunde have trukket mig ganske tilbage og overladt ham at fungere. Jeg har lidt grumme meget med ham; men just ved hans Lidenskabelighed denne Gang (uden videre at bryde hele Forholdet af) blev det mig tydeligt, hvor <langt> det er fra, at det er lykkedes mig, hvad der var mit Haab ved tidligere Eftergivenhed lidt efter lidt at mildne ham, og det blev <mig> tydeligt, hvor nær den Fare har ligget, at det lidt efter lidt vilde

lykkes ham at verdsliggjøre mig saa jeg greb fejl og kom til verdsligt at seire. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Det, hvorved Prof. Nielsen maaskee meest har skadet mig, er denne usalige Venten efter hans Nølen og at mit Væsen er blevet berørt af dette Sinkerie der er hans Styrke. Jeg har holdt min uhyre Fart an i $1\frac{1}{2}$ Aar — og ventet — og forgieves: frygteligt. Ligeftrem, directe sige ham hvad han skulde gjøre, hvor hans Qvalitet ligger kan jeg ikke forsvare, saa er jeg altereret. Ind-directe naaes det ofte nok — men naar han saa handler, saa bliver hvad jeg privat har sagt saadan et lille Comma med ind i Raisonnements, ogsaa Det som med Lapidar-Stiil skulde staae ene og eneste som det Afgjørende — og saa kunde han spare de to Bøger. O, hvis han havde været en Charakter! Dette eenfoldige Ord kunde have sagt og belyst det Hele ogsaa den underfundige Conspiracy mod mig her hjemme.

En Forestilling om min Sags Værd har han, men det er som meente han at i Betragtning af Conjuncturnes ugunstige Beskaffenhed kunde man maaskee offentlig faae lidt bedre Kjøb naar en saa tillige er villig til privat at gjøre Cour til mig, næsten tilbedende, i hvilken Henseende han forresten ikke er uden Talent. Hans Verdslighed synes at sige ham: „hvad vil han; jeg er dog, som han selv siger, den Kløgtigste paa Berget, saa bliver han dog vel nødt til at tage mod Budet. Vil han ikke være fornøiet, saa er det nok muligt, at Det, han vil sige, er i en vis uendelig ophøiet Forstand sandt, men det er saa langt oppe, at Ingen her paa Berget kan gaae ind paa det, især naar det skal gaae ud over mig, der jo var den Eneste, som kunde afgive en Slags Melleminstants. Og saaledes er jeg sikkert.“ Deraf vistnok den Verdslighedens Taktik den han altid bruger, den eneste, han veed at bruge, thi personligt ligeoverfor mig siger han ikke Noget, men naar han bliver stødt — strax hedder det, han trækker sig tilbage. See det er Religieusitet!

Dog gjør det mig ondt; thi jeg havde dog haabet at faae et religieust Indtryk frem i ham. Med min Dom fra tidligere Tid om

Nielsen, og med Viden om hvad Andre dømte om ham: var det jo dristigt vovet just at vælge ham. Men just Det (foruden mange andre Betingelser som vare der) har begeistret mig. Selv nu haaber jeg paa ham. Døde jeg idag, saa er jeg vis paa, at min Død vilde gribe og formilde ham saaledes, at han blev brugbar. Men det Verdslige i ham har store Kræfter, denne verdslige Betragtning, at han skulde være mig uundværlig o: s: v: o: s: v:.. Dertil kommer nu, at han af Andre maa høre, at han da er gal, at han saaledes vil ofre sig for mig.

Vistnok forklarer han det nu som en Underfundighed af mig, at jeg først nu (da han dog har gjort det Meste, han hidtil har gjort, hvor Meget der end er mindre Heldigt) gjør Bebreidelsen; thi hvis jeg havde gjort den tidligere, saa var han vel strax sprunget fra, og havde slet Intet gjort. Dog er dette ikke Underfundighed, det har været mig Piinagtigt nok at holde ud saa længe forventende. Havde han imidlertid havt Taalmodighed til at ville forstaae, at det dog var velmeent hvad der blev sagt (om det end maaskee blev lidt bittert ved hans Hefthighed, saa det hellere maatte være sagt hjemme paa mit Værelse, hvor Situationen er lidt anderledes), var han kommet næste Torsdag: saa havde der været avanceret Noget. Σ (Hvad jeg havde tænkt mig, var: enten at vove at paatage mig det Ansvar, at jeg ligefrem sagde ham, hvad han i det enkelte Tilfælde skulde gjøre, eller at gjøre mit Forhold til ham lige saa frit som det til Stilling f. E.: at vi engang imellem saaes, talte en passant ogsaa om Productiviteten men saa ikke videre. I Vrede ønskede jeg ikke at skilles fra ham, thi det er jo dog muligt, at min Maalestok er for stor, og at jeg forsaavidt kan gjøre ham Uret, om han end selv har bidraget til at denne Maalestok anlagdes.) \geq Men ganske rigtigt, han sprang fra, og nu staaer vi der.

Mig, det troer jeg, mig er dog al denne Lidelse gavnlig, den prædisponerer til religiøs Handling og helbreder for Digter-Springskhed, hvoraft jeg dog altid har havt Noget, medens det Gode deraf jo ogsaa har været det Ualmindelige hos mig.

Stilling] sml. 3.74. Digter-Springskhed] sml. 42. X³A 600 og Sammenvisninger.

O, det er saa sandt, saa sandt: det Danmark behøver, er en 8
død Mand. U. D.

I samme Secund har jeg seiret som sjældent noget Menneske. I samme Secund er Alt Det om mine tynde Been og mine Buxer og Øgenavnet „Søren“ glemt — nei, det er ikke glemt, det er forstaaet anderledes, og vil give Sagen uhyre Fart. I samme Secund er Misundelsen beroliget. I samme Secund ville De, der skulle vidne for mig, tale et andet Sprog end nu, thi da vil der ingen Selvfornægtelse være fornøden. Da vil end den mindste Yttring af mig faae Betydning og Indgang — medens nu Kæmpe-Præstationen stødtes udenfor, at Forhaanelse og Misundelse kunde gribe mig.

I en saadan sædelig Opløsning som Danmarks kan kun en Afdøds Stemme trænge igjennem, en Afdøds, hvis hele Liv var et Studium i Retning af at lægge denne Situation til Rette: at kunne komme til at tale om en Afdød.

Om Nielsen.

9
U. D.

At N. var og er den eneste Mulighed her har jeg altid sagt. Han har arbeidet med stor Iver, har gode Elementer til virkelig at kunne tjene <en> Sag; tilbage er han heller ikke gaaet.

Med min Maalestok og med min Viden om hans Forestilling om Sagen, kunde jeg nu være berettiget til at fordre noget langt Mere; med Ideens Maalestok kunde jeg ogsaa vise, at i Ideen seet er Sagen gaaet tilbage.

O, jeg har kæmpet meget med mig selv paa dette Punkt. Thi, hvis jeg nu gjorde det — er det saa ikke blot Ideens Utaalmodighed. Maa det ikke hænde enhver Sag at den, idet den begynder at udbredes, gaaer den ideelt tilbage, og har ikke Enhver, der har sat Noget Ideelt ind i Verden, maatte lide dette Veemodige. Tag

⁸mine tynde Been osv.] sml. 24. X²A 612 og Sammenvisninger. en Afdøds Stemme] sml. 4. ⁹Nielsen] sml. 7.12.

1850

det Høieste. Dersom Christus pludselig havde vendt sit Angreb mod Apostlene og sagt: Sagen bliver en anden, naar I fremstille den, den taber, og just derved er det at Flere gaae ind paa den — hvad saa? ja saa maatte Christus egentlig have undladt at komme til Verden.

Dog hvad mig angaaer hænger saadanne Tanker sammen med den min Betragtning, at jeg skulde døe førend Sagen egentlig sattes ind. I Tanken om at jeg skulde døe var det jeg vilde sætte N. ind i Sagen — men jeg blev ved at leve.

Dog som overalt jeg lærer uendelig meget.

Men nu maa N. enten drages saa meget stærkere til mig, at han ligefrem benyttes, saa jeg ligefrem siger til ham, hvad jeg mener han i det enkelte Tilfælde skal gjøre (i $1\frac{3}{4}$ Aar har jeg nu holdt ud selv at være vidende om hvad han skulde gjøre, men aldrig sagt ham det ligefrem, og saa lidt at see, at det ikke skete) eller han og jeg maa gjøres saa bestemt friere fra hinanden, at jeg aldrig foranlediges til at bruge min Maalestok, ved hvilken jeg dog kunde gjøre ham Uret og vel har gjort ham Uret. Det Sidste er vistnok indtil videre det Bedste.

‡

‡

¹⁰ U. D. Det er psykologisk dybt, en Replik i Emil (i den Fortælling der hedder: Emil og Sophie eller de Eensomme): „jeg taler uafladeligt om at tilgive (Sophie var blevet ham utro) uden at betænke, at den Fornærmede tilgiver ofte, men Fornærmeren aldrig.“ Og hvorfor er det saa svært for Fornærmeren at tilgive? fordi det er saa svært at ydmyge sig under sin egen Skyld. *Herunder et overkradset Døbeltkors* Deraf det Had, hvormed Verden aldrig tilgiver — at have gjort Uret mod den Gode. *Herunder et overkradset Døbeltkors* — Dette har Rousseau forresten ikke forstaaet, thi Forklaringen Emil tilføier gjør Sætningen ubetydelig: „uden Tvivl

døe] sml. 3.177. ¹⁰i den Fortælling... de Eensomme] i den til 6 anf. Overs. 6. Deel, S. 271.

har det været hendes Forsæt at tilføie mig alt det Onde hun har tilføiet mig. Ha, hvor maa hun ikke hade mig.“ Men heri stikker Knuden slet ikke, den stikker i, at den Skyldige dog elsker sig selv for meget til ret angrende at kunne hade sig selv For ganske at kunne tilgive maa den Skyldige uendeligt føle sin Skyld — ellers foretrækker han, at være vred paa den han gjorde Uret, eller dog at flye ham, at undgaae hans Tilgivelse. At modtage den Forurettedes Tilgivelse er den Ydmygelse, han ikke kan taale — derfor tilgiver Fornærmeren aldrig.

Den Religieuse.

11
U. D.

O, at Du, Herre Jesus Christus, maatte udfylde min Tanke saaledes, at man <ogsaa> maatte kunde see paa mig, at jeg tænkte paa Dig. Og hvorpaa skulde man see <det?> — mon paa mit Blik, vendt op ad mod Himlen? det kunde jo ogsaa betyde at jeg saae efter Stjernerne, eller efter Syner og Indbildninger. Nei, at Dit Billede maatte overtale mig saaledes, at jeg ringe, foragtet, udleet forkyndte Din Lære — da vilde man kunde see paa mig (ikke paa mit Blik, men paa min daglige Skikkelse), at jeg tænkte paa Dig.

*

*

I, himmelske Magter, I som understøtte det Gode, I himmelske Hærskarer, o hjælpere til at opløfte min Røst saaledes, at det om muligt kunde høres over hele Verden — jeg har kun eet eneste Ord at sige; men hvis der indrømmedes mig Magt til at udtale eet eneste Ord eller een eneste Sætning saaledes, at det maatte sætte sig fast og aldrig vilde glemmes — mit Valg er gjort, jeg har det, jeg vilde sige: vor Herre Jesus Christus var Ingenting, o husk paa det Christenhed!

1850

#

12
U. D.

R. Nielsen.

Jeg skrev N. en Billet til (for at jeg dog ikke paa nogen Maade skulde være Den, der har gjort ham Uret end det mindste). Saa talte vi sammen Onsdagen d. 30 April. Jeg sagde ham, at jeg ønskede Forholdet friere.

At haabe er mit Element, især naar det har et Anstrøg af at være mod Forstand. Jeg haaber paa ham, det er dog muligt, at han ender rigtigt, om han end begyndte forkeert. Gid han aldrig havde skrevet den store Bog. Den Adfærd, efter hvad der var passeret imellem os, den Adfærd altsaa fortsat i eet Aar — o, den gjorde, at jeg maatte fæste mit Politie-Blik paa ham, hvad der var mig saa fremmed, hvad jeg aldrig havde ønsket, om jeg end altid har dette Blik, men som jeg ingen Brug gjør af. Ja var Forholdet dette, at Spørgsmaalet var om at gjøre noget meget Kunstigt, og at han saa maaskee ikke var behændig nok — o, Sligt foranlediger mig ikke til at bruge dette Blik. Men Knuden er just, at det han skulde gjøre var noget Eenfoldigt og Simpelt (Noget han selv ofte nok har tilstaaet, at han forstod) og at han dog vedbliver at gjøre noget Kunstigt istedet.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

Vanskeligheden, Faren for ham, (det har han ofte nok tilstaaet, at han godt forstod og forstod oprindeligt) var at slippe mig forbi idet han styrede, at jeg ikke, idet han vilde frem og benytte ogsaa mine Anskuelser og angribe Martensen samt vinde Seiren, at jeg da ikke faldt ham i Flanken, en Kamp, som han paa ingen Maade vilde vove. Deraf hans personlige Tilnærmelse. Nu mener han vel at have naaet dette, og jeg har ikke standset ham. Saa søgte han at knibe sig ud med en Slags Selvstændighed uden engang at signalisere mig, hvem han privat holdt hen med, at „det Næste“ kom det især an paa. Dette mener han nu vel at være lykkedes ham, ja at jeg ikke engang nu kunde standse ham, medens han dog oprindeligt vilde spille den Selvstændige, der ikke blot havde hele

¹²Nielsen] sml. 9. 67. den store Bog] se til X²A 266, S. 196 Mar-
tensen] sml. 2. 55.

min Productivitet at tage til, men ogsaa mine Samtalsers Andre aldeles ubekjendte Rigdom og endelig den uberegnelige Capital at en samtidig Existents betrygger Læren, dog at de Medlevende ikke ere opmærksomme derpaa, hvorimod han har privat Meddelelse. Lidt efter lidt begyndte han dog at ville komme Sandheden lidt nærmere og tage mig med. Men det er bestandigt som vilde han saa unødigt til at gjøre hvad han godt forstaaer er det Simple og Eenfoldige og det Sande, men holder det hen som Noget han i Nødstilfælde vil gjøre, medens han gjør noget Andet, om dette Andet end dog bliver lidt og lidt sandere. Men just dette er det Forkeerte. Luft var det der behøvedes — dertil behøvedes et oprindelig eenfoldig og simpelt Skridt, i dets Sted spærrede han Alt mere inde med sin store Bog med sit Kunstlede.

Dog vil jeg ikke gjøre ham Uret, han er maaskee velmenende, men det er saa svært at gjøre det Eenfoldige.

Og derfor haaber jeg.

Stoicisme — og || Christendom || mit Liv.

13
U. D.

Her seer jeg dog ret, hvorledes jeg væsentligen forholder mig til det Christlige, naar jeg læser en Stoiker. Det kan være ganske sandt hvad han siger, ofte energisk og dygtigt udtrykt — men han forstaaer ikke mig. Hos Stoikeren er Alt Stolthed — ingen Plads for Veemod. Han foragter alle disse Mennesker, den uvidende Pøbel, han behandler dem som Børn, de ere ikke til for ham, Alt hvad de gjøre betyder den Vise Intet, de kunne ikke fornærme ham, han ikke blot tilgiver dem deres Fornærmelse, men stolt tænker han: lille Børn I kunne slet ikke fornærme mig.

O, men dette er slet ikke mit Liv. Ja, mod Fornemme og Anseete der kan jeg fristes til at bruge denne Taktik, væbne mig saaledes. Derfor har deres Adfærd mod mig aldrig egentlig bedrøvet mig, jeg revangerer mig lidt stoisk.

unødigt] der menes: nødig ¹³Stoicisme] sml. 14.

1850

Men den menige Mand som jeg elskede! At udtrykke dog nogenlunde Kjerlighed til Næsten, det var min skønneste Glæde; naar jeg saae denne afskyelige Fornemhed mod de Ringere, da at turde sige til mig selv „saaledes lever jeg dog ikke“ det var min Trøst, om muligt at mildne lidt i denne Henseende, det var min Lyst, min salige Tidsfordriv. Derpaa var mit Liv beregnet. Og naar jeg derfor bærer den menige Mands Forhaanelser, da bedrøver dette mig saa ubeskriveligt. Sandeligen der var neppe Nogen her, der saaledes elskede den menige Mand, og nu at see ham vendt fjendtligt mod mig. En Journalist, der franarrer den menige Mand hans Penge for at give ham forvirrede Begreber derfor, han ansees for Velgjøreren — og Den, der offrede saa meget enhver Fordeel af Sammenholdet med de Fornemme: han fremstilles som den menige Mands Fjende, som Den, de skulle forhaane.

See saaledes stiller Livet sig aldrig for en Stoiker.

Stoïcisme.

14
U. D.

Dette er da forresten en besynderlig Selvmodsigelse i Stoicismen. Der læres, at jordiske Lidelser, Gjenvordigheder o: D: tager han saa let, at de slet ikke ere til for ham — og saa anprises dog Selvmord som sidste Udvei. Men Eet af To: enten bliver saa Selvmordet en Latterlighed, thi latterligt er det jo at gjøre et Noget i Anledning af Intet, eller Selvmordet er et fornuftigt Skridt o: et Skridt, hvori der dog er en Slags Mening, men saa er dermed ogsaa beviist, at Lidelserne er til for Stoikerne og ikke ere Intet for ham.

Her seer man forresten Eenheden af Stolthed og Feighed. Man holder sig paa Stolthedens Spidse saa længe som muligt ved bestandigt at have Feighedens Udvei aaben. Stoltheden er derfor ligesom en Bankeroteurs Ødselhed i al den Tid hvor han veed, at han dog vil spille Fallit. Det er ikke saaledes, at Stoltheden forvandler sig til Feighed, idet Selvmordet indtræder, nei i al den

den menige Mand] sml. 443. X² A 638 og Sammenvisninger. Journalist] sml. 21. X² A 634 og Sammenvisninger. ¹⁴Stoïcisme] sml. 13.

Tid Stoltheden opretholdtes ved Tanken om Selvmordet var Stoltheden Feighed.

Forresten har det at have et Selvmord i Baghaanden naturligviis en vis Kraft til at gjøre Livet intensivt. Dødens Tanke fortætter og concentrerer Livet. Hvis man ikke vidste, hvor intensivt Napoleon har levet, kunde man slutte det deraf, at han altid gik med Gift.

Her sees Stoicismen igjen som en falsk Udgave af det Christlige. Thi ganske rigtigt Christendommen gjør ogsaa Livet intensivt ved Tanken om Døden, den nære Død, maaskee imorgen, maaskee idag. Hvis dette ikke leder til at sige „lader os æde og drikke“ saa leder det til uhyre intensivt at benytte den Dag idag. Men saa faaer det Christlige een Vægt endnu paa, at det jo dog var muligt, at Døden længe udeblev. Dette er det frygteligt Anstrengende, denne Alterneren.

Den som skal afgive Maalestocken ham paaligger det jo som en Opgave, saalænge han fungerer saaledes, qua Bremse at holde sig Menneskene saa nær som muligt, være kjendt og stadigt seet af dem. 15
U. D

Derved afstedkommes nu den næsten vanvittige Forvirring: de veed eller mene saadan i Almindelighed at han skal være noget Overordentligt, men hans Ideer og Tanker have de hverken Tid eller Leilighed til at sætte sig ind i eller sysle med — saa holde de sig til hans Tilfældigheder. Af disse har ethvert Menneske mange; men hans bliver strax Særheder. Hvoraf kommer det? Det kommer deraf, at man, istedetfor med Opmærksomheden at sigte paa hans Lære hans Mission (saa er Forholdet i sin Orden) sigter med Opmærksomheden paa hans Tilfældigheder, som vare de det Overordentlige. Opmærksomheden staaer i et omvendt Forhold til hvad der er blevet dens Gjenstand — og dette hedder

Napoleon . . . altid gik med Gift] sml. VIII A 168. S. V. VII, S. 137.

¹⁵ Overordentligt] sml. 16. X² A 634, S. 457 og Sammenvisninger.

1850

i deres Sprog: han er sær. Ja hvad Under vel, naar det er noget nær Galskab at sigte saaledes med Opmærksomheden.

Saaledes er der en Slags Fægtning mellem Menneskene og den Overordentlige: de værge sig mod ham.

Og hvorfor gjøre de det? Det gjøre de egentlig fordi de vil have <ham> til at trække sig tilbage. At hans Liv er en Fordring føle de meget godt; men det vil de ikke mindes om, saa vil de, at han skal trække sig tilbage, leve skjult, at de ikke faae ham at see og føle Memento'et — og saa ville de ære ham.

- ¹⁶
U. D. Naar jeg i Mulighed foredrager, hvorledes den Overordentlige altid maa lide — saa vil det bevæge Alle. I Samtidighedens Situation med en Overordentlig vil saa igjen Alle sige: ja med ham er det en anden Sag; hans Stolthed den er altfor utaalelig; det er ikke vor Skyld, at han er saa sær som han er o: s: v:. Dette vil sige: i Mulighed indrømmes det — i Virkelighed benegtes det.

- ¹⁷
U. D. Verdens Underfundighed er stor. Dersom en berømt Mand virkelig udtrykker, at han er ligegyldig ved al dens Opmærksomhed, at han, naar han f. E. reiser, virkelig ønsker at være ukjendt og virkelig gjør Alvor deraf: saa bliver Verden vred. Den vil at han skal være villig til at lade sig begloe o: s: v: — og saa vil den tillige have Lov til at sige om ham: han er dog forfængelig. Verden vil altid have to Fordele.

- ¹⁸
U. D. Jeg deler mit Liv i to Dele. Til daglig Brug gaaer jeg pligt-skyldigst omkring og er kjendt — engang imellem gjør jeg en lille

¹⁸den Overordentlige] sml. 15.19.

Tour og ønsker da saa meget som muligt at være ukjendt. Dette viser egentlig den Alvor, med hvilken min Opgave opfattes. Verden vilde egentlig helst have det Omvendte: engang imellem skulde jeg drage triumpherende omkring — til daglig Brug slet ikke sees. Aah ja, det var jo ogsaa det beqvemmeste for mig.

Forargelse

19
U. D.

Tag blot dette, at Christus som Barn „var sine Forældre underdanig“ altsaa som Luther rigtigt siger, deeltog i deres Gjerning, samlede Spaaner o: s: v.: Forargelsen ligger strax i, at det at han er det Guddommelige ikke finder et eget Sandse-Udtryk.

Saaledes vil Verden selv i mindre Forhold bestandig forarges blot paa det menneskelig talt Overordentlige, naar det ikke finder sit Sandse-Udtryk, men bestemmer sig aldeles eens med Folk i Almindelighed. Er han det Overordentlige, hedder det, saa skal han have Udmærkelsens Tegn og leve blandt de Udmærkede — men han maa ikke leve med os, det er Særhed, Affectation.

Saa vanskeligt er det at elske Næsten. O, hvis Gud ikke befalede — hellere skulde man finde sig i at falde blandt Røvere, end i denne Verden at udtykke Kjerlighed til Næsten — thi at præke derom, ja det er profitabelt.

Det Overordentliges Skjebne.

20
U. D.

Det er en lille Streg om at gjøre; det beroer paa, hvorledes Melleminstantsen vil tage sig i det. For Mængden er det Overordentlige (naar det da ikke er understøttet ved Sandsebedrag — og saa er det da egentlig ikke det Overordentlige) en Art Galskab.

¹⁹ Luther. . . siger] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 149 f. Overordentlige] sml. 16. 20. ²⁰ Overordentliges] sml. 19. 37. Mængden] sml. 21. X² A 629 og Sammenvisninger.

1850

Men Mængden tiltroer sig egentlig ikke Ret til at have en Mening. Mængden seer spørgende paa Melleminstantsen. Udebliver denne, saa slutter Mængden: ergo er den Mand egentlig gal. Er Melleminstantsen misundelig paa det Overordentlige og spiller under Dækket med Mængdens Forvirrethed, saa kommer Slutningen end sikkrere. Saa enes de meest Forskjellige i det Overordentliges Undergang. De Anseete lade som anerkjendte de det Overordentlige, men de vippe det saa høit op, saa overordentligt høit op — at det egentlig bliver en Slags Galskab. At det er dette sige de dog ikke, overhovedet iagttage de officielt den dybeste Tausched — men saa lade de Mængden exsequere Dommen. Og medens Alt tier, der burde afgive Melleminstantsen, faaer Mængden Lov at dømme ganske ugeneret, og dømmer nu: det er Galskab, Særhed, Stolthed o: s: v:.

#

21
U. D

Publicum.

Alle det offentlige Livs Forhold er egentlig Samvittighedsløshed fra Først til Sidst.

Der existerer et hungrigt Uhyre — om det endnu er blodtørstigt, afgjør jeg ikke, imidlertid har den seneste Tid dog tydet paa, hvor let Blodtørsten kan vaagne — et hungrigt Uhyre: Publicum. Med en fortvivlet Lidenskab hungrer det efter „at faae Noget at snakke om“. Og Journalisterne ere Dyre-Opvarterne, der skaffe Publikum Noget at snakke om. I gamle Dage kastedes man for vilde Dyr — nu fortærer Publikum En smagfuldt af Journalisten tilberedt som hiin af alle for Publikum lækkreste Ret: Piat.

En offentlig Personlighed er eo ipso offret; „Journalisten“ veed nøiagtigt at bestemme i hvor lang Tid (alt i Forhold til hans Renomee) han kan serveres og hvor mange Gange om Ugen han kan smage Publikum som Piat. Er den offentlige Personlighed en Egoist, som udholder alt dette, fordi det dog er uundgaeligt, hvis han vil opnaae andre jordiske Goder, saa lider han mindre

²¹ Publicum] sml. 20. 38. Journalisterne] sml. 13. 136.

er ikke Martyr, fri for Veemod, bedre forstaaet; men Publikum fortærer ham alligevel tilberedt som Piat, det er egentlig den Gavn „Publikum“ har af Celebriteterne, at de faae noget at snakke om, et Maaltid Piat. Ingen veed hvorledes det gaaer til; de som ikke kjende det offentlige Liv mene stundom, at den offentlige Personlighed her burde forsvare sig, her oplyse Noget o: s: v.; at det er Stolthed af ham ikke at gjøre det — o, Du Uvidende og Du i Din Uvidenhed Ulykkelige, nei Publikum forlanger intet Mindre, den forlanger blot Piat „Noget at snakke om.“ Der er kun een Klogskabens Udvei at see personligt at holde sig saa skjult som muligt og kun vise sig i Charakteren af offentlig Person i tilsvarende hoitideligere Situationer — men at leve paa den Maade tillader Christendommen egentlig ikke.

Man taler om, at Stands Forskjel skal gjøre lykkelig Forstaaelse i Elskov umulig mellem Mand og Qvinde. Maaskee, eller nei! Men den Forskjel: at være privat Mand i borgerlig Stilling, i underordnet Embede, kort saaledes, at man ikke sorterer under Publikums og Journalistens Interesse — og det at være offentlig Person: de To kan aldrig forstaae hinanden, der er en kvalitativ Forskjel mellem dem i ethvert Øieblik af deres Liv, saa meget større, naar den offentlige Person virkelig er Sandhedens Tjener, der ikke for sin Lyst eller jordiske Formaals Skyld udholder det at være Næring for Publikum at det kan faae Noget at snakke om.

Noget at snakke om! Gud skabte Mennesket i sit Billede; og saa skjenkede han det Ordets Gave, og at han vilde at Mennesket skal tale en Mand med sin Næste, den Elskede med den Elskende, Ven med Ven, ogsaa flere Mænd med hinanden — og hvorom? O, Du Almægtige, Du satte Himmel og Jord i Bevægelse for at skabe en Verden, over hvilken Evigheden evigt forundrer sig, dens Viisdom og Storhed — og Din Kjerlighed: men Mennesket fandt, at det var ikke Noget, der var værd at tale om. O, Du uendelig Ophøiede, hvis Ophøiethed de himmelske Hærskarer endnu kæmpe for et Udtryk for — Du bekvemmede Dig til at

nedlade Dig til Mennesket, som den Ældre til Barnet, naar han, for at glæde Barnet, lover at lege med — Du opførte, hvad der dog ved Din Deeltagelse blev mere end Leeg, hiint vidunderlige Sammenspil som hedder Historien — og hine tjenende Aander, der staae Dig nærmest, ere Dig behjælpelige ved Anordningen af det Hele og see dybest i Sagen, de have endnu ikke udgrundet den end mindre trætte af at forundre sig: men Mennesket fandt at det var ikke Noget der var værd at tale om. Mennesket — det vil sige Publikum. Det forlanger kun Noget at snakke om, og derved forstaaes, at vi kan faae Noget om hinanden at snakke, om vort ubetydelige Liv og især om dets Ubetydeligheder. Alt det Andet det ækler Publikum, der kun kjender een Lyst: Selvbesmittelsens i Forhold til det at tale, en Lyst, som den bedriver ved Hjælp af „Journalisten“.

²²
U. D. Jeg forstaaer det ikke: at kunne være saaledes objektiv i Forhold til det Religieuse. Om Løverdagen tager man det Religieuse frem (omtrent som Juristen tager Rescripterne) og „sætter sig ind i det“, laver saa en Prædiken, som man holder om Søndagen — men ellers har man Intet med det Religieuse at gjøre, det overvælder En aldrig, griber En aldrig pludselig — nei det er Forretning som Kjøbmandens, som Procuratorens, som Cancellibudets!

Categorie.

²³
U. D. I Forhold til alt Menneskeligt gjælder: jo mere man tænker over det, jo bedre forstaaer man det. I Forhold til det Guddommelige gjælder: jo mere man tænker derover, jo mindre forstaaer man det. Dette er Qualitets Forskjellen, og denne gjør at dette umuligt kan være anderledes; den qualitative Ueensartethed mellem Gud og Menneske maa just udvise dette Forhold.

²³det Religieuse] sml. 63. X³A 644 og Sammenvisninger.

Skal man da saa ikke lade være at tænke over det Guddommelige? Dosmer, nei, Du skal anvende om muligt hvert Øieblik dertil, og med hvert saaledes ret anvendt Øieblik skal Du lære mere at forundre Dig.

Men dersom Nogen vil sige Dig, at det forholder sig anderledes, at jo mere Du tænker over det Guddommelige jo bedre forstaaer Du det, saa skal Du sige: Løgn i Din Hals.

Tag blot menneskelige Forhold. Tag en virkelig Overlegenhed, og Du skal see, i første Øieblik synes det Dig som var Du ganske nær efter at forstaae den — og jo mere Du saa indlader Dig for Alvor med den, desto mere vil Du med Forundring tilstaae, at Du ikke forstaaer.

Løgn og Usandhed og Bedrag begynder altid knibsk med at gjøre sig kostbar; det Sande begynder altid tilsyneladende saa priisbilligt; men det kommer nok, jo mere Du indlader Dig med det. Saa skeer det Forunderlige, at Det Du oprindelig købte for en billigere Priis, det Samme seer Du nu er en høiere Priis værd og saaledes stiger det. Kun er der i menneskelige Forhold mellem Menneske og Menneske dog engang en Grændse, i Forholdet mellem Menneske og Gud er der aldrig nogen Grændse, mindst i Evigheden; nei naar Forundringen har piint sig giennem Timelighedens Snævring, da, i Evigheden, da bliver den først tilgavns grændseløs. Og derfor længes den Troende efter Evigheden, for at han i det Grændseløse kan faae Plads for sin grændseløse Forundring, med hvilken han i Timeligheden er i Forlegenhed-ligesom det at boe i saa smaae Værelser at man ikke kan røre sig.

Om mig selv.

24
U. D.

Ogsaa det hører da paa mange Maader med til at forøge Besværlighederne og Lidelserne (men det forstaaer sig, saa vil ogsaa Virkningerne blive desto større) det at jeg er saa ung som jeg er. Var jeg <en> ældre Mand, saa vilde nu for det Første alt Det med mine tynde Been og korte Buxer betyde Ingenting; thi det er dog

²⁴Sml. 37. X³A 638. 639. mine tynde Been osv.] sml. 8.

1850

egentlig kun en vis Ungdoms-Alder hvor især Forholdet til det andet Kjøen gjør at skjøn Skabning ansees saa ønskelig. Dernæst naar jeg var en ældre Mand saa vilde man formode, at jeg vel allerede nu havde nydt Livet maaskee til Overmæthed, og deraf kunde man da forklare min nuværende Betragtning; men at jeg (med mine Forudsætninger i Retning af Aands-Dannelse til at nyde med alle Begunstigelser til at kunne nyde o: s: v:) at jeg spilder mine bedste Aar paa at beskæftige mig saaledes med det Religieuse, det er til Forargelse.

Som overalt saa ogsaa her, det Besynderlige (men hvorved igien mit Liv virkelig er opdagende og instructivt) er at jeg i eetvæk opdager, at man ikke kan faae Lov til at gjøre det Religieuse, det Christelige, at Verden med Djævels Vold og Magt vil tvinge En ind i det Modsatte. Jeg stræbte efter fattig Leilighed dog saa smaat at udtrykke lidt af det at elske Næsten — hvad skeer? Verden vil med al sin Magt tvinge mig til at blive og være fornem, ja jeg maa endog gjøre Lidt i den Retning, for ikke at udsætte mig altfor meget. Jeg beskæftiger mig med det Religieuse, fører dette meget anstrengede Liv — Verden vil partout at jeg skal nyde Livet. o: s: v: bestandig det Omvendte.

Heraf seer man, at det Eneste, der egentlig virker Noget paa Verden er det renere Idee-Forhold og saa hvad den maa forstaae som det Frivillige (selv om dette Frivillige i sig selv har en indre Nøden). Overalt hvor det ikke er, forklarer den Alt af endelige Grunde og faaer saaledes intet Opvækkelsens Indtryk.

#

#

Sandheden.

25
U. D.

Sandheden er altid lidende og altid værgeløs i denne Verden. At skaffe sig Medhjælpere, at sikkre sig Magt er ikke saa vanskeligt; men Sandheden maa i Valget af Medhjælpere anvende Sandhedens uendelige Forsigtighed, faaer derfor faae, maaskee Ingen, saa den nøies til at gjøre et Ord til sandt som jeg igaar eller for-

det Frivillige] sml. 33.X³A 159 og Sammenvisninger.

gaars læste i eet af Senecas Breve (og som besynderlig erindrede mig om Frater Taciturnus Replik i den første Artikel i Fædrelandet, hvilken dog i en vis Forstand endog synes mig heldigere, fordi den foruden det Polemiske tillige har det Veemodige i Udtrykket af indre Tilfredsstillelse „jeg nøies med at være Forfatteren“): jeg nøies med Faae med Een, med Ingen. (Seneca er jeg nu først begyndt at læse).

Sandheden er ietvæk udsat for et Bedrag just af sine Nærmeste. Da Det, der gør Udslaget aldrig er hvad men hvorledes, saa er det klart, at der i ethvert Øieblik er falske Udgaver af den samme Sandhed mulig. Tag saa En, hvem Læreren meest omhyggeligt har sat ind i det Sande — just han vil have det i sin Magt at anbringe tilsyneladende det Samme men med et andet Hvorledes — og gjøre Lykke i Verden, medens Læreren maa lide. Og at dette Bedrag ikke opdages, derpaa kan han være ganske sikker; thi just fordi han er den Nærmeste, er han altsaa nærmest efter at have forstaaet Læreren. Fandt han nu Ingen der var nærmere ved at forstaae ham, hvorledes skulde han da kunne finde Nogen, der var istand til at forstaae, hvorledes det hang sammen med dette Bedrag, til hvis Forstaaelse vil kræves en endnu bedre Forstaaelse af Læreren end Bedrageren, der var den Nærmeste, havde.

Coterie — og Forening i Ideen.

26
U. D.

Loven for Coteriet er: jo nærmere de Tvende komme hinanden, jo intimere, desto gunstigere bliver Dommen om hinanden, desto mildere, desto mere forklarende Alt som Fuldkommenhed. I Ideen er Loven denne: jo nærmere Du kommer, desto strængere bliver Dommen; vil Du have den mildere Dom, der gjør det Relative til at være Noget, eller overseer Ufuldkommenheder — saa flyt Dig blot lidt længere bort, den strenge Dom er just Udmærkelsen og stiger med Tilnærmelsen. Saaledes er Coterie en Umulighed.

i eet . . . Breve] ep. ad Lucil. VII 11. Frater Taciturnus Replik] se S. V. XIII, S. 429. En, hvem Læreren meest omhyggeligt osv.] sml. Stykkerne om Rasmus Nielsen.

27 Gjennemsnittet af Mennesker — De Ueensartede.
U. D.

Gjennemsnittet af Mennesker er egentlig blot Exemplarer, Repetitioner af hvad der er blevet sat ind i Verden. Om dem kan man sige: de have Fordeel af at leve, medens Verden ingen Fordeel har af, at de har levet.

Den anden Classe (de Ueensartede) om dem gjælder det oftest: de have ikke Fordeel af at leve (menneskelig talt kan man fristes til at tale saa naar man seer hvor qual- og lidelsesfuldt deres Liv er, i Almindelighed kun trøstet ved Tanken om Døden) men Verden har Fordeel af, at de have levet, thi det er dem, der sætte det Nye ind.

28 Enten qualitativ Fordoblelse, der i at arbeide tillige mod-
U. D. arbejder sig selv; eller qualitativ Eenfoldighed i Character. Tertium non datur.

29 Jeg læser i denne Tid Senecas Breve, som jeg finder fortræffe-
U. D. lige; ogsaa de smaae indlagte Sætninger af Epicur ere ypperlige.

i 22de Brev citeres et Sted af Epicur, hvor der blandt Andet staaer . . . „ogsaa af den vanskeligste Stilling er en lykkelig Udvei at haabe, naar man ikke iler før det er Tid, ei heller tøver, naar det er Tid.“

30 Jeg hørte forleden Søndag en theologisk Candidat Clemmensen
U. D. til Aftensang i Frelzers Kirke (det var min Geburtsdag) Det var en tarvelig Prædiken, men som jeg ynder dem.

²⁷ De Ueensartede] sml. 789. X²A 643 og Sammenvisninger. ²⁹i 22de Brev] § 6. ³⁰Candidat Clemmensen] sml. Berlingske Tidende 1850, Nr. 103 (4. Maj).

I denne Prædiken slap saa ham formodentlig uafvidende en høist poetisk Skjønhed ind. Han havde prædiket om Livet som en Udgang fra Faderen og en Hjemgang til Faderen efter Evangeliet. Saa kom da det Sædvanlige om at Livet er en Vei. Derpaa gjennemførtes et Billede om en Fader som sender sin Søn ud i Verden, ret smukt. Saa forlodes Billedet og Billedet blev Virkelighed, vort Forhold til Gud. Og da sagde han: og naar saa endeligen Dødens Time kommer og Vandringskjolen aflægges og Staven nedlægges — og Barnet gaaer ind til Faderen. Superb! Jeg vedder paa, at Clemmensens ganske sig uafvidende er kommet tij at sige det, maaskee endogsaa, hvis han havde tænkt derover, vilde have foretrukket at sige: Sjelen eller den Forklarede eller Deslige. Men nei, „Barnet“ det er mesterligt.

22de Brev af Seneca anfører et Ord af en Stoiker: Den er ikke en modig Mand, hvis Mod ikke voxer med Besværlighederne. 31
U. D.

Forvirringen i „Christenheden.“ 32
U. D.

Her et nyt Indblik eller det samme Indblik fra en ny Side.

Lærerne i Christenhed forpligte sig til at ville lære overenstemmende med det N. T. Fortræffeligt. Her er saa senere opstaaet vidtløftig Strid, om og hvorvidt ogsaa de symbolske Bøger forpligte o: s: v: o: s: v: Noget der har taget lang, lang Tid og hvorom der er skrevet hele Bibliotheker.

Men Herre Gud Christendommen er ingen „Lære“. Hvor- til altsaa hiin Eed? Skulde der aflægges Eed, maatte den lyde: at de forpligte sig til at gjøre efter det N. T., at leve over- eenstemmende med det N. T.

Eller er Meningen maaskee den, at „Læreren“ han skal blot lære efter det N. T., men saa skal han forpligte Tilhørerne til at gjøre der efter.^[†] Fortræffeligt, saa altsaa det Særsyn fremkom, at Læreren i en Lære overbeviste Tilhørerne, begeistrede dem til at gjøre, hvad der ikke begeistrede ham, overbeviste dem om hvad der ikke overbeviste ham.

Eller skulde vi maaskee sige: det følger jo da naturligviis af sig selv, at naar der blot vaages over, at Læren foredrages reen, saa følger det af sig selv, at man gjør efter hvad man lærer. Jo jeg takker. Naar saa var, saa er egentlig hele Christendommen en Grund-Vildfarelse; thi Christendommen ligger egentlig i Det, at det ingenlunde følger saa ganske med Nødvendighed at man udendvidere gjør hvad man lærer. Christendommens Paastand er egentlig, at der er uendelig Afstand derimellem. Men Verdens Taktik er det bestandigt, at faae bortledet Opmærksomheden fra det at gjøre, at handle, hen paa det Doctrinelle.

Til 32 i Marginen:

³³ U. D. ^[†] Forresten viser det sig tydeligere og tydeligere: at det „Frivillige“ egentlig er det Eiendommelige for det Christelige, ligeledes Det, der giver Vanskelighederne — men Det har man reent afskaffet.

‡

³⁴ U. D.

Sagen.

Sagen er ganske simpel. Det N. T. er yderst let at forstaae. Men vi Mennesker, vi ere ret nogle udspeculerede Gavtyve, vi lade som kunne vi ikke forstaae det, fordi vi godt forstaae, at var det saaledes strax <til at> forstaae saa maatte vi strax

³³ det „Frivillige“] sml. 24. 43. ³⁴ Sml. S. V. XII, S. 306 ff.

til at gjøre derefter. Men for dog at gjøre det lidt godt igjen for det N. T., at det ikke skal blive vred paa os og finde at det dog er alt for galt, saa smigre vi det, vi fortælle det, at det er saa uhyre dybsindigt, saa vidunderlig deiligt, saa uudgrundeligt høit o: s: v: omtrent som naar et lille Barn lader som kan det ikke forstaae hvad der befales, og saa er fiffigt nok til at ville smigre Papa.

Altsaa vi Mennesker vi lade som kunne vi ikke forstaae det N. T., vi ville ikke forstaae det.

See her ligger den christelige Videnskab. Den christelige Videnskab er Menneskeslægtens uhyre Opfindelse for at værge sig mod det N. T., for at sikkre sig, at man kan vedblive at være Christen uden at det N. T. kommer En altfor nær.

Den christelige Videnskab den er opfundet for at fortolke, tydeliggjøre, nærmere belyse o: s: v: o: s: v: det N. T. Jo jeg takker! Ja vi Mennesker vi ere nogle udspeculerede Gavtyve — og vor Herre den Eenfoldige, men rigtignok den Eenfoldige, som man ikke kan narre.

Tag hvilketsomhelst Ord i det N. T., glem Alt uden det, forpligt <Dig> til at ville gjøre derefter — ih Gud Fader bevares vil man sige, i samme Øieblik er jo hele mit Liv, timeligt og jordisk sat paa Grund.

Hvad gjør man saa? Ubetalelige Videnskab hvad vare vi Mennesker hvis Du ikke var til? Forfærdeligt at falde i den levende Guds Haand — men allerede forfærdeligt at være ene med det N. T. Jeg gjør mig ikke bedre end jeg er, jeg tilstaaer, at jeg (og det turde <dog> nok være muligt, at jeg dog er en af de mere Behjertede hersteds) ikke <endnu> ubetinget tør vove at være ene med det N. T. Ene med det, det vil sige, være saaledes sammen med det, at det er som var

1850

jeg ene i hele Verden, og som sad Gud ved Siden af mig og sagde vil Du behage at lægge Mærke til hvad der staaer, og at Du skal gjøre derefter. Ene med det, det vil sige, som var jeg ene i hele Verden, og som stod Christus ved mig, for at der ingen Misligheder skulde være med Hensyn til, at naar der staaer, at det skal man gjøre, <at> saa skal man gjøre det — hvad Christi Exempel viser.

O, hvor Mange vare vel De i Christenhedens 1800 Aar, der have havt Mod til at turde være ene med det N. T. Til hvilke frygtelige Consequentser kunde den ikke drive mig, denne trodsige og herskesyge Bog — naar man saadan skulde være ene med den!

Hvor anderledes naar jeg tager en Concordants til Hjælp, et Lexicon, et Par Commentarer, tre Oversættelser — alt sammen for rigtig tilgavns at forstaae dette Dybe og vidunderlig Deilige og uudgrundelig Høie; „thi“ — det siger jeg frit — „naar jeg blot forstaaer det N. T., det med at gjøre det, det skal jeg nok.“ I Sandhed hvilken Lykke o eneste Trøst at det er saa svært at forstaae det N. T. Det er Menneskehedens Sag jeg taler, naar jeg nu siger: lader os holde sammen, lader os ved Alt hvad helligt er, love og holde hinanden, Intet at spare, ingen Møie, ingen Nattevaagen for at gjøre det N. T. vanskeligere og vanskeligere at forstaae; lader os, hvis de hidtil opfundne ikke forslaae, opfinde flere Videnskaber, — for at forklare og udlægge den hellige Skrift.

Jeg slaaer det N. T. op, jeg læser: „vil Du være fuldkommen, da sælg alt Dit Gods og giv det til de Fattige og kom og følg mig.“ Store Gud, alle Capitalisterne, Embedsmændene og Pensionisterne ikke mindre, hele Slægten, paa Tiggerne nær: vi vare solgte — hvis ikke Videnskaben var. Videnskaben! Dette Ord har en herlig Klang; Ære være Enhver, der helliger sine Kræfter til Videnskabens Tjeneste, priset Enhver,

der virker til at befæste Videnskabens Anseelse blandt Menne- skene, Videnskaben, der hjælper til at holde igjen paa det N. T., denne — som Videnskaben siger „inspirerede“ det vil sige denne forbistrede Bog, der vilde ein zwei drei rende os alle omkuld, hvis den slap løs, det er, hvis ikke Videnskaben holdt igjen.

Forgjeves opløfter det N. T. sin Stemme høiere end Abels Blod, der raaber til Himlen, forgjeves befaler det med Myndig- hed, forgjeves formaner og besværger det — vi høre det ikke, det vil sige, vi høre kun denne Stemme gennem Viden- skaben. Som naar en Udlænding s̄ligeoverfor den kongelige Majestæt, paatalende sin Ret i det fremmede Sprog, naar han lidenskabelig vover at sige det dristige Ord — men see Tolken, der skal oversætte Kongen det, vover ikke at over- sætte det, og sætter noget Andet istedet: saaledes lyder det N. T. gennem Videnskaben. Som hiint den Piintes Skrig i Phalaris' Oxe lød som Musik i Tyrannens Øre: saaledes lyder det N. T.s guddommelige Myndighed gennem Videnskaben som Bjeldeklang eller som Ingenting. Gennem Videnskaben; ja, thi vi Mennesker ere snilde. Som man indespærre den Sindssvage, at han ikke skal forstyrre Verden; som Herske- syge fjerner den Frimodige, at hans Røst ikke skal høres: saaledes have vi spærret det N. T. inde ved Hjælp af Videnskaben. Forgjeves raaber og skriger det, larmer og gesticulerer — det hjælper ikke, vi fornemme det kun gjen- nem Videnskaben. Og for ganske at sikkre os, siger vi: at Videnskaben just er for at hjælpe til at forstaae det N. T., at vi bedre kunde høre dets Røst. O, saa indespærret sad ingen Sindssvag, og ingen Statsfange; thi dem betræffende negter man jo dog ikke, at de ere indespærrede. Men i Forhold til det N. T. er Forsigtigheden endnu større: man spærre det inde, men man siger man gjør det Modsatte, man er i idel

1850

Virksomhed for at hjælpe det til at faae Magten og Herredømmet. Dog det forstaaer sig, ingen Sindssvag, og ingen Statsfange var os Mennesker saa farlig, som det N. T., naar det blev sat paa frie Fod.

Sandt nok, vi Protestanter gjøre jo meget for at om muligt ethvert Menneske kan eie det N. T.: o, men hvad gjøre vi ikke, for at indprente Enhver, at det nye T. kun kan forstaaes gennem Videnskaben. At ville slaae det N. T. op, forstaae hvad man læser deri udendvidere som en Ordre, strax at ville gjøre derefter — hvilken Vildfarelse. Nei, det N. T. er en Lære, og Videnskaben maa man have til Hjælp for at forstaae den.

See dette <er> Sagen. Og den Smule jeg har meent at kunne gjøre, er let sagt: jeg har villet gjøre lidt opmærksom, og gjøre den Tilstaaelse: at jeg finder det N. T. yderst let at forstaae, men at jeg hidtil har fundet uhyre store Vanskeligheder i mig selv, naar det gjælder om, bogstavelig at skulle gjøre efter hvad der ikke er vanskeligt at forstaae.

Jeg kunne maaskee have gjort Svinget anderledes, seet at opfinde en ny Videnskab: dog tilfredsstiller det mig mere, hvad jeg har gjort, at jeg har gjort Tilstaaelsen om mig selv.

#

35 I 26de Brev af Seneca. Citeret af Epicur: „Bered Dig paa
U. D. Døden, det Bedre være nu, at den kommer til Dig, eller Du til den.“ Saa siger Seneca: det er en herlig Ting at lære at døe. Du holder det maaskee for overflødigt, at lære, hvad man kun een Gang har Brug for? Just derfor er det at vi maa berede os. Man maa bestandig lære det, om hvilket man forud ingen Erfaring kan gjøre, om vi ogsaa forstaae det.

Overhovedet er Senecas Breve Kjerne-Foder.

⁸⁶ I 26de Brev] § 8f.

#

53de Brev af Seneca: „Hvorfor tilstaaer Ingen sine Feil? Fordi han endnu er hildet i dem. Den Vaagne eller Vaagnende fortæller sine Drømme — at tilstaae sine Feil er et Tegn paa Helbredelse. Lader os da vaagne, for at kunne overbevise os om vore Feil.“

36
U. D.

#

#

Om mig selv.

37
U. D.

Min Skyld mod Samtiden er for stor, for kvalificeret, til at den kan tilgives før i Døden: jeg har Ret. Frygtelige Skyld. Efter hvilken Maalestok jeg er den overlegen, i hvilken Grad Styrelsen har begunstiget mig til at præstere det Overordentlige, i hvilken Grad de Samtidiges Sandsebedrag og Egoisme belyses: det begynder man mere og mere at bemærke. Indsættes jeg som Maalestok, saa er Degradationen for de Andre altfor stor — ergo.

Jeg veed ikke eet eneste Punkt (og dette er i Ideen seet ganske rigtigt) uden jeg er collideret med den menneskelige Egoisme. At jeg skriver store Bøger — det er betænkeligt for dem, der skrive Piece og Bladartikler; og da jeg omtrent er den Eneste, der skriver store Bøger: saa — ergo er det Phantasterie at skrive store Bøger. — At jeg er Ingenting — ja det er alle Embedsbrødrene af Vigtighed at det ikke bliver Alvorens Maalestok: ergo er det Phantasterie. — At jeg ingen Penge tjener — ja det er alle Næringsdrivende af Vigtighed at det ikke bliver Alvorens Maalestok — ergo er det Phantasterie. Egoisterne kan paa intet Punkt dømme sandt om mig uden at dømme sig selv — ergo. At der er begaaet en Skyld mod mig: ja, det gaaer i al Evighed ikke an at tilstaae, saa blev man jo selv den Skyldige: ergo er jeg den Skyldige; ikke blot „Corsarens“ Forfattere men dens 1000 af Subscribenter ere alle interesserede i, at jeg bliver den Skyldige.

³⁶ 53de Brev | § 8. ³⁷ Sml. 24. 41. det Overordentlige | sml. 20. 38. „Corsarens“ | sml. 73. X³ A 638 og Sammenvisninger.

1850

At tale med Nogen kan egentlig Intet nytte. De <vilde> høre paa mig, det vilde forlyste dem saadan paa en Maade at lege med ved at høre mig tale om hvad jeg maa udholde — men væsentligen bliver Egoismen uforandret.

#

38
U. D.

[I Marginen: Peter.]

Peter.

Med den Forestilling som han dog kan have om hvad jeg har offret, hvor anstrengt mit Liv er, item med den Forestilling, han dog kan have om hvad der er præsteret: saa, feigt dækkende sig med alle mulige Sandsebedrag, at skrive saadan en lille Artikel om mig: det er egentlig en Forbrydelse. Men den honoreres ogsaa, han vinder dermed at gjøre sig takkelig i „Mængdens“ Øine, at indynde sig hos det Numeriske, han som saa ovenikjøbet „hjerteligt“ (det vil nok sige hjertelig kjed af det Liv derude paa Præstegaarden og som han selv har sagt ganske privat til mig „trængende til Adspredelse“) beslutter at tjene Staten, en alvorlig Fædrelandsven, der begejstret iler til Ballotationen. Han kan rigtig være glad ved, at han har mig; han behøver blot saadan at komme Misundelsen mod mig til Hjælp, saa er han den Allerkjereste. Der vaages <herhjemme> med den største Strengthed over, at da Ingen understaaer sig at sige, hvad man egentlig dømmer om mig, at man meget godt veed, at mig forundtes det Overordentlige. For saavidt kunde det jo synes farligt, at jeg har en Broder; en Broder, han kunde jo føle sig forpligtet til pludselig at vidne for Broderen. Hvilken Fortjeneste da, at han viser, at han gjerne rækker Haanden til Misundelsen, hvor elskværdigt, hvilken Kjerlighed og Hjertelighed. Ved denne Broder, siger Numerus, er der slet ikke Noget Sært eller Aparte som ved den anden Broder, han er ikke stolt og hovmodig men elskværdig og hjertelig, en alvorlig Mand, som præsterer saadan Smaating, som ikke er phantastisk men alvorlig forstaaer sig paa jordisk Fordeel, og som ovenikjøbet har

³⁴ Peter] sml. 186 og se Note dertil. „Mængdens“ Øine] sml. 21.73.
det Overordentlige] sml. 37.95.

den Fortjeneste at tage Partes mod Broderen, og igjen ikke ved en stor Præstation, nei, nei ved Hjælp af en saadan lille bitte Halvtimes Artikel.

#

#

See, det er det man vil, man vil komme op til En, sidde og passiare, blive sig selv vigtig ved at lege med — og vil man saa erindre en Saadan om, at det egentlig kommer an paa at handle: saa bliver han vred. 39
U. D.

Og naar saa den Samme læser om en Afdød, en Charakter, at han behandlede Folk saaledes saa beundrer man den Afdøde.

Og just De, der aldrig have vovet det Mindste for en Idee, aldrig anet noget af Lidelser i denne Henseende: just de sagde saa det er ækelt i Tale om, at saadanne Lidelser ere Ingenting, at den indre Tilfredsstillelse er et saa uhyre Gode, at Lidelsen er Intet. Svar: dersom den indre Tilfredsstillelse er saa ganske ligefrem et saadant uhyre Gode, hvorfor — nær havde jeg sagt det — hvorfor Satan er da ikke Een og hver Anden en Heros.

#

Præster er et utaaleligt Folkefærd at tale med. De ere aldeles meningsløst forvante med at declamere det Høieste. Og bestandigt denne Udflugt om de stille Dyder, som skee i det Forborgne. 40
U. D.

#

[I Marginen: Om mig selv.] 41
U. D.
Om mig selv.

Hvor meget kunde jeg ikke gøre for at lette mig min Stilling! Er det da Stolthed, der hindrer mig? Vist er det, der er ogsaa noget Andet der holder mig tilbage. Jeg forstaaer, at jo længere jeg kan holde Pinen ud, desto dybere vil jeg saare. Saa er det

⁴¹Sml. 37.65.70.

1850

mig som vilde Gud prøve mig. Og naar jeg saa havde gjort Skridtet og skaffet eller søgt Lindringen — saa kom Hjælpen, som jeg behøvede den, og jeg maatte forstaae, at hvis jeg havde holdt ud lidt endnu, saa havde jeg ikke behøvet at søge Lindringen, og saa havde jeg gavnet Sagen mere; det er mig som vilde Gud saa sige: Du lidet Troende, hvorfor holdt Du ikke lidt ud endnu.

O, det er frygtelige Sjelslidelser, at holde sig i denne Spænding; og sæt saa, det er Selv-Plagerie, eller det er Stolthed — men sæt saa paa den anden Side, at Opgaven just var at holde ud ganske stille.

#

42
U. D.

Christendoms Forkyndelse.

Hvilken guddommelig Myndighed hører der dog ikke til for at forkynde Christendom! At vove at forkynde en Lære, hvis Første er at gjøre Menneskene menneskelig talt ulykkelige.

Her ligger een af mit Livs Vanskeligheder. Jeg, fra Barn af den Ulykkelige, lidende i usigelige Qvaler, og saa en Poeniterende: jeg finder det ganske i sin Orden med Christendommen for mit Vedkommende; jeg føler at det maa være den, der kan hjælpe mig, og jeg er desuden ved et Barndoms-Indtryk af at jeg skal forpligtet til den.

Men nu at forkynde Andre denne Lære, dertil har jeg næsten ikke Mod. Man maa være mere end Menneske for at have Mod til under Udseende af at ville trøste — først at gjøre en Lidende langt, langt ulykkeligere. Jeg tør det ikke; seer jeg en Lidende saa trøster jeg strax og med den Art Trøst, der er den menneskelige, men dette er ikke Christendom.

Mig glæder de Andres lykkelige Liv, jeg vilde saa gjerne understøtte i den Henseende — o, jeg har ogsaa engang ønsket at være saaledes lykkelig. Det blev mig nu negtet og mig blev Christendommen anviist. Men nu, naar jeg nu skulde forkynde

⁴² Myndighed] sml. 67. X² A 613 og Sammenvisninger. usigelige Qvaler] sml. 7. Poeniterende] sml. 7. 271.

Christendom i Sandhed, saa skulde jeg altsaa forstyrre hele denne lykkeligere Tilværelse, som kan finde Sted, naar man ikke kommer i Berøring med Aand. Og jeg, der naar jeg seer den unge Piges Glæde, naar jeg seer de Elskendes Lykke, seer Huslivets stille Fred: jeg skulde saa forstyrre dette ved at forkynde dem Christendom. Stundom er det mig, som gik jeg og bar paa en Forbrydelse ved denne min Viden om Christendom, det synes mig saa naturligt, at Menneskene maatte flye mig skye mig som en Menneskehedens Fjende, jeg seer den unge Pige hendes Taarer, hendes Vrede, at hun dog enten paa den ene eller paa den anden Maade maatte frie sig fra mig; jeg hører Husmoderens Bønner, hun beder til Gud, at han vil mage det saa, at jeg gaaer hendes Dør forbi, at jeg ikke med mine Taler forstyrrer Freden og Glæden i den elskede Rede, hvor hun bygger og boer.

O, at declamere een Gang om Aaret: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden — ja hvad gjør vel det. Men gjør det til Virkelighed: et Menneske, hvis daglige Liv udtrykker mig er Verden korsfæstet og jeg Verden. Byder saa ham til Bryllup — o, det maa jo være som en Grusomhed af ham, om han kommer — og dog skulde det at forkynde Christendom jo være den sande Velgjerning. Siger ikke, at Christus selv gik til Bryllup. Det var i hans Livs Begyndelse — førend det viste sig, hvor ond Verden var. Og da hans Discipel havde seet det, da sagde han: jeg veed Intet uden Christum og ham korsfæstet — og han gik ikke til Bryllup.

See, dette har jeg ikke Kræfter til. Jeg den Ulykkelige har behovet Christendom; min Glæde visnede længst og kun Torne blomstre for mig: jeg lærte at behøve Christendom. Jeg var den Elendige — men jeg har ikke Kræfter til at gjøre Andre ulykkelige for at hjælpe dem til Forstand paa Christendom.

Dette har jeg forstaaet fra Begyndelsen, og derfor var det min Tanke at holde et inderste Udtræk betræffende Christendom skjult i mit eget Indre.

mig er Verden korsfæstet osv.] Gal. 6,14.
Christum osv.] 1. Kor. 2,2.

jeg veed Intet uden

1850

Der er skeet noget Andet. Verden tog mig forfængelig; dens Mishandling tvang den strengere Christendoms Forkyndelse over mine Læber egentlig mod min Villie.

Ak, jeg forstaaer det vel, jeg er dog for meget Digter, jeg er dog ikke i streng christelig Forstand: Aand. Men jeg forstaaer det vel, hvilke frygtelige Lidelser, der maae til for at lære at blive Aand, og saaledes sikker, at hele denne Digter-Indvendingen, der er som Menneske-Hjertets Suk mod Christendommen, betyder En slet Intet.

Og saa, saa lever jeg i Christenheden, hvor vi Alle ere Christne!

Det Frivillige.

43
U. D.

Dette er en besynderlig Uklarhed i Luthers Prædiken over Christi Fristelse.

Luther tager af Evangeliet Anledning til at advare mod de selvvalgte Lidelser. Han siger man skal ikke selv vælge Lidelser, naar Aanden ikke driver En.

Men naar det er, fordi Aanden driver En, saa er det jo dog det Frivillige.

Hvilken er i Henseende til Lidelse Forskjellen mellem det Frivillige og det Ufrivillige? det Ufrivillige er naar Lidelsen er faktisk tilstedeværende uden nogensomhelst min Medvirken. Naar jeg trods alle Anstrengelser for at faae Udkommet, ikke kan faae det: saa er det Ufrivilligt. Naar jeg, som jeg bedst gaaer paa Gaden, bliver overfaldet, saa er det ufrivilligt. Men naar jeg som Luther selv træder vidnende frem, vidnende mod Paven: saa er det Frivilligt, han kunde jo lade det være. At sige: at han kunde det ikke anderledes, er meget rigtigt, men er et Spilfægterie, hvis han saaledes vil gjøre Aandens Tilskyndelse identisk med udvortes Nødvendighed.

Mishandling] sml. 21.86. Digter] sml. 7.70. ⁴³Det Frivillige] sml. 33.378. Luther tager... Anledning til osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 202.

Altsaa bliver det Frivillige dog tilbage. Anderledes kan det heller ikke være; gaaer det Frivillige ud, saa er Christendommen afskaffet — hvad den ogsaa er. Med det Frivilliges Forsvinden forsvinder „Anfægtelse“, og med Anfægtelses Forsvinden forsvinder Christendommen — som den er forsvundet i Christenheden.

Christi hele Liv er frivillig Lidelse, som hans Komme for at lide er frivillig. Ja selv i Fristelses Historien og just i det første Tilfælde (i Anledning af hvilken Luther gjør hiin Bemærkning) viser sig det Frivillige. Naar jeg hungrer og ikke har Brød er det Ufrivilligt; men har jeg Brød eller har jeg det i min Magt at skaffe Brød og ikke vil benytte det: saa er det Frivilligt — og Christus havde det jo i sin Magt at kunne skaffe Brød. Det Frivillige er Lidelse i Troens Kamp med Gud. Jeg har det i min Magt at unddrage mig, men der er Noget i mig, som siger mig, at det vilde være Gud kjerere, at jeg holdt ud — men dette kan jo ogsaa være Stolthed, kan ogsaa være at friste Gud. Listig som Verden er, har den ved Hjælp af at urgere det Begreb at friste Gud, afskaffet Christendommen.

1850

44
Maj 15.

NB¹⁸.

d. 15de Mai 1850.

45 Angaaende Texter til Fredags-Prædikener cfr. det rene Blad
U. D. foran i Journalen NB¹⁴.

Thema til en Fredags-Tale Journalen NB¹⁷ p. 30.

46 Fordringen — Indulgentsen p. 33. [A 72]
U. D. Evangeliet den store Nadvere p. 86 o: fl. [A 107-111]

‡

47 „Standsnings“ som fornøden for at blive opmærksom paa
U. D. Christendommen og for at blive Christen.

De fleste Mennesker leve fra Vuggen til Graven ustandseligt og ustandsede hen i det Ustandseliges Medium (Timeligheden, den blotte Qvantiteren o: s: v:). Saa kommer endelig Døden og standser dem — og nu blive de opmærksomme paa Christendommen, fortryde at de ikke tidligere have tilegnet sig den, naae ved Hjælp af denne Fortrydelse et Forhold til Christendommen, og døe saa.

I levende Live frygter det naturlige Menneske ikke Døden mere end han frygter Standsnings. Nu, Døden og Standsnings have ogsaa meget tilfælles. Standsnings er som naar Fisker tages op af Vandet og skal aande i Luften. Det naturlige Menne-

⁴⁵Journalen NB¹⁴ (Fredags-Prædikener)] se X²A 166. Thema til en Fredags-Tale Journalen NB¹⁷ p. 30] se X²A 597.

ske gyser for dette andet Element, for den uhyre Magt, der boer i „Standningen“, og om hvilken han vel forstaaer, at faaer den først den mindste Magt over En, er det uberegneligt, efter hvilken <grændseløs> Maalestok den faaer Magten. Og det Grændseløse frygter atter det naturlige Menneske som han frygter Døden. Det Grændseløse, det Uendelige, det Eviges Stillestaaen i Standningen det er ligesom at omkomme for Den, hvis Element er „til en vis Grad“.

Christendommen forvandlet til Lære kan ypperlig løbe ind med i Timelighedens og Ustandselighedens Travlhed og Qvantiteten: det fører ikke til Christendommen. Paa den anden Side: „Standningen“ kan ogsaa blive en § med i Christendommens Lære: det hjælper lige saa lidet.

Der er i Fortællingen om Røveren paa Korset noget Typisk fra en Side som man ikke fremhæver. Alle, alle ere de faldne fra, selv Apostelen har fornegtet Christus — den eneste samtidige Christen med Christus var Røveren paa Korset: saa, om jeg saa tør sige, uendelig meget for høi er Christendommen for Menneskene, at (naar Situationen er den meest anstrengede nemlig Samtidighed med Christus) i levende Live end ikke Apostelen kan holde ud med Christus. Kun en Røver — en døende Røver, kun ham hjælper Syndens Bevidsthed og Dødens Situation til at holde Christum fast.

Hvad er det der gjør Døden til „Situationen“ for det at blive Christen? Det er det Afsluttende og Afsluttede at det nu er forbi; det hjælper til absolut at byde paa det Absolute. Er det en Døende, hvem man ikke tør sige til, at det er Døden, men hvem man holder hen med at han nok kommer sig, saa er Døden heller ikke „Situationen“.

Selv i Forhold til den sandeste og alvorligste Christen, der har levet, vil det dog være saa, det troer jeg, at først i hans Død blev det absolut sandt at han er Christen. Vi forholde os alle saadan til Christendommen; vi have saa at sige budt paa den. Men jo høiere En i levende Live har budt, desto sandere vil ogsaa hans sidste Bud i Døden blive, desto nærmere vil han være ved at naae i det Øieblik at byde ganske absolut. I levende Live har kun

1850

En budet absolut paa den, og holdt ud (skjøndt han vedblev at leve) i ethvert Øieblik at udtrykke og staae ved det eet og samme absolute Bud: han, der selv var det Absolute. Vi Mennesker behøve Understøttelse; og i Dødens Øieblik er et Menneske ved Situationen hjulpet til at blive det Sandeste, han kan blive.

48

Christendommens Forkyndelse.

U. D.

Kun Eet forstaaer jeg, at naar Christendommen ikke holdes dog nogenlunde paa sin qualitative Spidse (at dens Forudsætning er en saadan Lidelse og Elendighed samt Anger, at dette Liv er tabt) saa er Christendommen egentlig en Umulighed.

Saaledes kom Christendommen ind i Verden. Men hvad saa? Saa fik Menneskehedens Affectation (da Martyrernes Tid længst var forbi) saadan at vide at Christendommen skulde være noget Overordentligt, og saa skulde den lege Christendommen efter — og dette er Christenheden.

Prøv det i Christenhed at forkynde Christendom. Vær selv elendig som een af hine hvem den menneskelige Medlidenhed for en Forsigtigheds Skyld holder uden for Samfundet fjernt, at vi ikke skulde blive angst og bange ved at vide at saadanne Lidelser ere til: vær selv en Saadan og vov saa at forkynde Trøst for saadanne Lidende altsaa at erindre Samfundet om, at saadanne Lidende ere til — og Du skal see, hvad der vil blive for et Spektakel. Og saa ere vi alle Christne. Men de Spedalske, de Afsindige, de Dæmoniske, Toldere og aabenbare Syndere, dem holde vi yderst forsigtigt langt udenfor det menneskelige Samfund — og dog var det just for Saadanne Christendommen blev forkyndt.

O, menneskelige Medlidenhed eller hvad der er det Samme o christelige Medlidenhed i Christenheden uforandret lige saa grusom som nogensinde i Hedenskabet. Seneca fortæller om en Mand, paa hvem en Konge hævnede sig ved at lade ham afskære Næse og Øren kort mishandle, derpaa indspærre i et Buur, hvor

⁴⁸ Seneca fortæller] De ira III 17,3f., sml. 70,6.

han ikke kunde staae opreist; og hvad fortæller Seneca saa videre. Han fortæller, at da man lod ham være derinde med sit eget Skarn — saa vendte tilsidst endog Medlidenheden sig bort fra ham, fordi han var væmmelig. Fortræffelige Medlidenhed!

Men Christendommen begynder at trøste der, hvor Menneske-Samfundet ønsker at være uvidende om at saadanne Lidelser ere til. Og i Christenheden er det aldeles uforandret. Den sande Christendom vilde som engang oprøre Alle, fordi den i at forkynde Trøst mod disse rædsomme Lidelser generer Samfundet ved at drage disse rædsomme Lidelser for en Dag, hvilke vi ellers <grusomt værge os imod, at vi ikke> blive vidende om, vi Christne!

#

#

En Bedendes Suk.

49
U. D.

Du kjerlige Fader, Alt mislykkes for mig — og dog er Du Kjerlighed. O, ogsaa dette mislykkes for mig, at fastholde, at Du er Kjerlighed — og dog er Du Kjerlighed. Hvorledes jeg end vender mig, dette er det Eneste, jeg ikke kan undvære eller være foruden, at Du er Kjerlighed; og derfor troer jeg, at naar det mislykkes mig at fastholde, at Du er Kjerlighed, da er det dog af Kjerlighed Du tillader, at dette skeer. O, uendelige Kjerlighed!

#

Taktiken mod mig.

50
U. D.

Man har en Forestilling om, efter hvilken uhyre Maalestok jeg har arbeidet og det vel maa anstrenge En; man regner paa, at daglige Forhaanelser dog vel (især paa saa vanvittigt Vilkaar at jeg paa ingen Maade har nogen Løn derfor) maa trætte, og bidrage til, at jeg mere og mere synes Mængden en Særling eller en Af-sindig; man veed (det veed idetmindste Mynster) at de pecuniaire Offere blive mig tungere og tungere, at jeg, selv pecuniairt, er

⁸⁰ Mynster] sml. 55. X³ A 643 og Sammenvisninger. de pecuniaire Offere] sml. 70. X³ A 619 og Sammenvisninger.

1850

forhindret i at holde ud længe: ergo, saa decreterer man: træk blot Tiden ud. Imidlertid søger man selv for paa enhver Maade at gjøre sig Livet profitabelt (hvorved man igjen opnaaer at blive populair, forstaaet, agtet og anseet af alle de Næringsdrivende o: af Alle) og imidlertid gjælder det blot om i Retning af mig at trække Tiden ud.

Forræderiet som er begaaet mod mig, veed næsten Enhver privat — men siges maa det ikke. Det er hvad jeg saa ofte har sagt: en Kjøbstads Conspiracy, og de meest Forskjellige hver paa sin Maade virksomme for at vedligeholde det.

#

51 Med Argus-Øine bevogtes jeg af alle Dem, som ere Ingen-
U. D. ting, af alle Dem, som Intet præstere, Intet ville. Og ypperligt sagt er det af Hamann (3die Bind Brevet No 67): „at Argus var et Menneske, som Intet havde at bestille, hvad hans Navn viser.“

#

52 Som en Rigmand, der eier en kostbar Samling af Kunstværker,
U. D. eller et pragtfuld Slot o: D: har sin Glæde af, at Enhver skal komme og see det, og nu sige sin Mening derom: saaledes er det Guds Glæde med Verden, at Enhver skulde være en Enkelt, der primitivt sagde, hvad der nu meest forundrede ham.

Hvis der i <hiin> Rigmands Huus laae en Bog, hvori de Tidligere havde optegnet deres Følelser og Domme, saa ønskede han ikke, at den Næste skulde læse denne Bog, førend han gik til Beskuelsen.

O, men vi Mennesker vende Alt om. Vi læse os til Alt.

Dette har tilsidst fortæret det Ædle og det Essentielle i det at være Menneske.

⁵¹ sagt . . . af Hamann] i den til I A 100 anf. Udg. 3. Theil (Berl. 1822), S. 10.

⁵² en Enkelt] sml. 63. X² A 629 og Sammenvisninger.

Det er ypperligt sagt af Hamann (3die Bind p. 68): „das höchste Decorum besteht öfters in Beleidigung des subordinirten, und Conenance bricht öfters die feyerlichsten Conventions.“ 53
U. D.

Salomos Dom lod sig anvende paa Kirken. Det blev aabenbart, at det var den sande Moder, der saa dog hellere vil opgive Barnet end have det halvt. Saaledes med Kirken, den sande Moder: den vil saa hellere slippe den Enkelte, lade ham dog leve, end have ham halvt — og aandelig er det lige saa umuligt at have En halvt som legemligt. 54
U. D.

Det er smukt sagt af Hamann (3die B. p. 72): mit einem getheilten Kinde ist einer wahren Mutter nicht gedient.

„Christenheden“

55
U. D.

Det Nederdrægtige er, at man overalt omklæder Talen om det Uendelige med en personlig Existeren, der er aldeles commensurabel for de endelige Formaal, saaledes, at man i eetvæk forstaaer hinanden i, at dette med den uendelige Stræben det er bare Noget vi sige, det veed vi godt allesammen, der er jo bestandig en anden Forklaring, som er den egentlige Forklaring.

Det der ubetinget altid forarger Menneskene er naar det udtrykkes, at der er Noget i og for sig; det der forarger dem er ikke at dette siges, men at det eksistentielt udtrykkes.

Tag Prof. Martensen. Lad os nu antage, at det var blevet ham klart, at han burde prædike, eller at der burde prædikes. Sæt saa han havde sagt til sig selv: Du er Professor i Theologie, det er en passende Stilling og Gage — altsaa gør Du dette ved Hjælp

⁵⁸ 3die Bind p. 68] i den til I A 100 anf. Udg.

⁵¹ 3die B. p. 72] i den

til I A 100 anf. Udg. ⁵⁶ Martensen] sml. 12.70.

1850

af Fritid og gratis: saa havde det stødt Folk, det var forekommet dem sært, og blandt Andre Biskop Mynster havde ikke yndet det, og hvorfor? fordi her udtryktes, at det beskæftigede Martensen i og for sig.

Men Martensen, den dybe og alvorlige Genius — jo jeg takker! Hvad gjorde han? Han blev Hofprædikant, tog Gage derfor, og prædikede saa — hver 6te Søndag. See det blev forstaaet. Der blev declameret om den dybe Religieusitet i Martensen, der følte Trang til ogsaa fra Prædikestolen at forkynde Christendom. Dog det kunde let blive for høit — saa veed vi jo Alle, hvordan det hænger sammen. Saaledes vil Menneskene have det? Det Uendelige ville de lade gaae op som en Drage — men for at den da ikke skal flyve fra En har man en lille Snor i den. Og saaledes ogsaa med det Christelige: det declameres — men, at det er en Declamator, der taler, det veed man jo af den Forklaring af hans Liv, man eier.

#

⁵⁶ Idag, første Pintsedag, prædikede Mynster mod Klostere og
U. D. Eneboere — o, Herre Gud, at gide spille paa den Streng nu i det 19de Aarhundrede, for at lønnes med et Bifald. Han polemiserede ikke mod een eneste af de Former af det Onde, som just er eiendommelige for vor Tid — ih, Gud bevares saa kunde det let være blevet ham for alvorligt, nei han polemiserede mod — Klosteret.

#

#

Jomfru Maria.

⁵⁷ Saaledes maa det vel være med Alle, om end i forskjellig
U. D. Grad, hvis Liv er udviist til at have historisk Betydning: lykkelige ere de ikke — men tilbedende prise de Gud, for hvad dem forundtes, eller for hvad det behagede Gud at lade skee ved dem.

Mynster] sml. 50. 56. 58. Hofprædikant] se til VIII A 277. ⁵⁶ første Pintsedag] i Aaret 1850 d. 19. Maj. — Mynster prædikede til Højmesse i Slots kirken.

Maria siger: alle Slægter skulle prise mig salig. Maria følte sig offret, lykkelig var hun ikke; og Forudsigelsen lød jo ogsaa at et Sværd skulde gaae gennem hendes Hjerter.

[I *Marginen*: Den sande religieuse Existents er at være som sprængt for dette Liv — men dog at prise sig salig: Mediationen er Verdslighedens Opfindelse.]

Atter her et Exempel forresten paa, hvad Prædiken udretter. Nu declamerer Præsten om den ydmyge Tro, der viser sig i Marias Ord. Tag Samtidighedens Situation: jo jeg takker, det har tilgavns været til Forargelse, at <en> foragtet Jomfrue slaaer saadan paa, og fortæller at alle Slægter skulle prise hende salig. Det har hedt blandt de Samtidige: „man kunde dog have lidt Medlidenhed med den stakkels Pige, hvis hun ikke var saa afsindigt indbildsk.“

O, denne Prædiken, denne Prædiken, den har reent forvirret Christendommen. I Mulighed lefler man med det Hellige, og bliver derved blot desto mere duelig til at forfølge det i Virkelighed.

Der er dog noget meget slaaende i den Bemærkning af Luther ⁵⁸ i Prædiken over Evangeliet paa Mariæ Bebudelses-Dag: Menne- ^{U. D.} skene mistvivle om Gud, at han ikke vil give dem det i legemlig Henseende Fornødne, og saa troe de, at Gud nok vil skjenke dem den evige Salighed.

Ak det Sande er, at det med den evige Salighed lade vi saadan staae hen, den legemlige Fornødenhed bruge vi strax.

Imidlertid er Sammenhængen dog ogsaa et andet. Thi just fordi den evige Salighed er saadan et stort Gode, saa føle vi dog en saa stor Trang dertil, at just derfor Trangen hjælper os. Den jordiske Fornødenhed er det stundom vanskeligere for En ret at bringe sammen med Tanken om Gud, han er En let for aandelig.

alle Slægter skulle prise osv.] Luk. 1,48. Forudsigelsen lød osv.] Luk. 2,35. ⁵⁸ Bemærkning af Luther] se En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 236f.

1850

59
U. D.

Prædikeforedraget.

Der strides om: hvilket Foredrag der er det rette.

Sagen er: det man nu kalder Prædiken (3: Tale, Rhetorik) er aldeles ueensartet Meddelelse i Forhold til Christendom.

Christendom kan kun meddeles af Vidner 3: som eksistentielt udtrykke det Sagte, gjøre det til Virkelighed.

Just da naar Mynster meest beundres, i de meest glimrende Momenter — just da er han, christeligt, usandest. O, frygteligt at tænke sig: denne samme Mængde som just da forstummer i Beundring, vilde rase mod en stakkels mishandlet Apostel — der gjorde det, som Mynster declamerer.

60
U. D.

Naar det ligger En saa nær at frygte for at man frister Gud ved at vove de egentlig christelige Handlinger: saa er Grunden den, at det ikke ret staaer fast for En, at Bibelen er Guds Ord, og at det staaer i Guds Ord.

61
U. D.

Der gives en vis Overlegenhed, der i Samtidighedens Situation næsten ikke kan undgaae at blive Gjenstand for en vis Art Medlidenhed selv af dem, der anerkjende denne Overlegenhed. De føle hans Overlegenhed, men de see tillige at den er saa uendelig ueensartet med alt Timeligt og Verdsligt, at dog hans Overlegenhed er som Afmagt. Derfor vove de heller ikke høit at be-
kjende hans Overlegenhed (dette vilde bringe dem paa tvært med Livet) men de opløftes i en stille Time ved den.

62
U. D.

En Præst — en Politie-officiant.

En Politie-Officiant har ikke Lov til at være privat. Dersom han gaar forbi et Sted, hvor der er Opløb eller der begaaes en

⁵⁹Vidner] sml. 5.105. Mynster] sml. 55.56.70. ⁶⁰Sml. 34.

Forbrydelse — og det maaskee var ham behageligst at slippe fra uden at signalisere sig som Politie — dersom en Tilstedeværende kjender ham, har han Lov til at sige til Politie-Officianten: vil De være saa god at træde i Function.

Saaledes har en Præst heller ikke Lov til at være privat, og indrette sig paa kun at declamere een Gang om Ugen en Time og ellers være privat. Er han samtidig med en Demoralisation skal han vidne.

En Bemærkning af Kofoed-Hansen i en Prædiken paa 2d 63
Pintsedag slog mig idag. „Man kunde spørge, hvorfor Gud, der U. D.
forstyrrede Babel (altsaa vilde Adsplittelsen) hvorfor han saa vilde „Kirken“ (altsaa Eenheden)“.

Dette slog mig med Hensyn til hele min Smule religieuse Opereren, at jeg nemlig vil have Publikum bort, og dog vil have at om muligt Enhver var den Enkelte, altsaa dog en Eenhed.

Kjendet paa det Religieuse er altid en første negativ Bestemmelse. Det Første er altid Menneskets, Verdslighedens eget Paa-fund (Babel — Publikum o: s: v:) det Religieuse negerer Dette, og bringer saa det frem i sin Sandhed, som Menneskene vilde i Usandhed.

Ad Skriftet:

64
U. D.

Kommer hid alle I som arbeide o: s: v:

Det Sted, hvor der findes en Hentydning til Christi Indtog gaaer dog maaskee bedst ud.

Sandt nok, der staaer ikke, at hermed ligefrem er meent Indtoget paa Palmesøndag; sandt nok, at Indtoget dog alligevel ikke kan have været et absolut Triumftog, da alle de Magter, der formaaede Noget, vare ham imod, saa det kun er Mængden, der

⁶³ Kofoed-Hansen] sml. X²A 55.429. Enkelte] sml. 52.231. det Religieuse] sml. 22.77. ⁶⁴ Det Sted... Christi Indtog] o: S.V. XII, S. 52. — Sml. X¹A 163.

1850

jubler, medens Disciplene først forstaae det Hele bag efter (Joh: XII,16.). Men alligevel maa det have været seierrigt for Christus, siden Pharisæerne selv sige (Joh: XII,19) I udrette slet Intet, see al Verden gaaer efter ham, og siden Lazari Opvækkelse gaaer lige forud. Det er det sidste Glimt, Tilløbet til Undergangen, det er for rigtigt at faae Fart til at styrte.

Derfor gaaer det dog maaskee rigtigt ud.

Til 64, i Marginen:

65 (Juni 24.) Hele Vanskeligheden kan undgaaes saaledes, at der ikke bruges det Ord „Indtog“ (hvilket kunde indeholde en Hentydning til hiint bestemte Faktum) men det Ord „Optog“ saa det forstaaes ganske i Almindelighed om hans Optræden. Forøvrigt er det nok gaaet mig her som saa ofte med min hypochondre Bekymring, der staaer vistnok allerede i det oprindelige Manuscript: Optog. — Ak, ja hele Vanskeligheden er længst undgaaet, thi alt er rigtigt i det oprindelige Manuscript, medens den samme Betænkelse vistnok engang tidligere har berørt mig (cfr. Journalen NB¹⁰ p. 116) og blot blev optegnet, fordi jeg saa unødigt lukker mine Manuscripter om.

24 Juni 1850.

#

66
U. D.

Det Fortjenstlige.

At undgaae det Fortjenstlige paa følgende Maade: man indlader sig slet ikke med Christendommens egentlige Fordringer, lever hen paa bedste Maade i jordiske Interesser, og anbringer saa „Naaden“, og mener at Gud nok er En naadig: det er dog heller ikke Christendommens Mening; thi det er egentlig at afskaffe Christendommen.

⁶⁵hypochondre] sml. 7. 41. 77. Journalen NB¹⁰ p. 116] s: X¹A 163. unødigt] der menes: nødig. ⁶⁶Naaden] sml. 71. X²A 584 og Sammenvisninger.

Streghed — R. Nielsen.

67

U. D.

Min Opgave var at anbringe Stregheden. Det har jeg gjort og formelt consequent.

Saa kom Nielsen; han skulde forbedre. Han gaaer hen og forvandler det til Discussion. Intet er Taabeligere, og ingen vissere Vei til at tabe. Skal Menneskene selv discutere, om de ville have det Milde eller det Streng, saa er Valget let gjort.

Nei, Stregheden anbringes enten med Myndighed, eller uden Myndighed men mir nichts und Dir nichts, høiere end, og paa den anden Side af al Discussion.

Just det er Ulykken at <vi> have faaet Christendommen saaledes ned mellem os, at vi bilde os ind, at vi skulle discutere, om vi ville have den saa streng eller ikke, medens vi mene, at om vi ikke ville have den saa streng, saa er det Christendom alligevel vi have. Men saa er jeg jo gal at ville have det Streng. Ugelspil fandt aldrig det Træ hvori han vilde hænges (han havde betinget sig Tilladelse til selv at ville vælge Træet) — saaledes med Stregheden.

Den fuldkomne Kjerlighed.

68

U. D.

Den fuldkomne Kjerlighed er at elske Den, ved hvem man blev ulykkelig. Saaledes at elskes har intet Menneske Lov til at fordre.

Gud kan fordre det; det er det uendelig Majestætiske. Og den i strengeste Forstand Religieuse, ham gjaldt det vel om, at han, idet han elskede Gud, elskede Den, ved hvem han, menneskelig talt, blev ulykkelig for dette Liv — om end salig.

Jeg har ikke Kraft til at forstaae det saaledes; tillige frygter jeg saa meget at jeg skulde hildes i den farligste af alle Snarer: at blive mig selv fortjenstlig. Denne Fare har imidlertid den i strengeste Forstand Religieuse ogsaa overvundet.

⁶⁷R. Nielsen] sml. 12.70. Myndighed] sml. 42.77.

1850

69 Erasmus slutter et Brev til Zwingli med disse Ord (citerede
U. D. hos Hamann 3die B. p. 145): „videor mihi fere omnia docuisse,
quae docet Lutherus, nisi quod non tam atrociter, quodque
abstinui a quibusdam ænigmatibus et paradoxis.“

Jeg tænker paa mine mindre Forhold. Scharling mener ogsaa,
at Martensen ligesaa stærkt har urgeret, at det Christelige er et
Existents-Forhold og dets ethiske Side, lige saa stærkt som jeg,
formodentlig med Undtagelse af nogle Paradoxer, og at det ikke
er tam atrociter.

Om mig selv.

70

U. D.

Sandeligen, sandeligen, ikke var jeg Den, der gjorde Sagen for
streng eller anmassede mig for meget.

Jeg saae og kun altfor tydeligt, at Christendommen egentlig slet
ikke forkyndes. Hvorledes meddeelte jeg nu dette? Jeg foer ikke
dømmende op; nej, jeg forvandlede mig til en Spøgefuld, og i
Spøgens lettere Form sagde jeg dette frygtelige Alvorlige — at
de dog maatte tage sig det ad notam, og tillige, at jeg ikke skulde
fornærme mig ved at tage Tønen for høit.

Og hvad gjorde de? De fandt det var Commerce, eller igno-
rerede mig, stillede mig aldeles udenfor, lod mig saa gaa om som
et Spektakel for Pøbelen, medens de vare alvorlige Mænd, der
forkyndte Christendommen og vandt alle jordiske Fordele.

O, hvorfor gjorde I dog selv Sagen saa alvorlig.

Min Lyst er det i Sandhed ikke. Jeg en i mange Maader digte-
risk Natur, og altsaa en dog kjælen Natur, jeg vilde hellere end
gjerne det billigste Vilkaar — kun siges skulde det. Men I vilde
selv det Forfærdelige. I meente det var saa nemt paa den Maade
at evitere — og just denne Eviteren gjør at Sagen bliver alvor-
ligere.

⁶⁹ 3die B. p. 145] i den til I A 100 anf. Udg. Scharling mener osv.] Nyt
Theologisk Tidsskrift, Første Bind (Kbh. 1850), S. 357 f. ⁷⁰ Sml. 41.73. digte-
risk] sml. 42.77.

Og naar vi saa <maaskee> staae midt i det Forfærdelige, saa vil vel Mynster bebreide mig, at det er min Skyld. Min Skyld! Nei i Sandhed, om De end ikke bærer Skylden alene, ogsaa De bærer Skylden, at De vilde være klog mod Det, verdslig klog mod Det, som, ogsaa af Pietet for Dem gjorde sig saa let som muligt. *Herunder et overstreget Dobbeltkors* Privat vilde De sige til mig (og det var første Gang jeg talte med Dem, altsaa efter Udgivelsen af Afsluttende-Efterskrift, der nu skal hedde at være en Misvisning) at vi vare „Complementer til hinanden“; privat vilde De sige (da Rasmus Nielsens Evangelietro udkom) „vi erkjende jo Alle, Mag. Kierkegaard, at vi ere paavirkede af Dem“ — men offentligen, nei, ikke eet Ord, offentligen skulde Martensen drages frem, selv efter hans lapsede Forord. Og imidlertid skulde jeg bringe alle Offere, og Pøbelen hver Dag have Lov til at tære paa mit Navn.

See deraf Forvirringen. Borgerclassen og egentlig hele Befolkningen er i Retten ved at ansee mig for en Slags gal Mand; thi naar alle De tie, der skulde vjdne for mig og kun Pøbelagtighedens Presse faaer Lov at føre Ordet, saa maa de jo tage Feil. Hvor i al Verden skal den Classe af Samfundet falde paa, at langt, langt ned i Hjerternes Inderste der gjælder jeg for at være det Overordentlige, langt, langt nede i Hjerternes Inderste, hvor man, regnende paa min Stolthed der ikke vil forsvare mig, venter paa, at jeg skal styrte, fordi man veed endogsaa det, at jeg pecuniairt har saa daarligt Raad dertil.

Mildhed — Streghed.

71

U. D.

O, at forkynde Mildhed, det kan man sagtens. Man skaaner sig selv, man bliver elsket af Menneskene, modtager deres Tak, deres Hengivenhed, kan selvtilfreds eller dog beroliget see ud over de

Mynster] sml. 58.74. X¹A 497. Rasmus Nielsens Evangelietro udkom] se til X¹A 497. — Sml. 67.74. hans lapsede Forord] Christelig Dogmatik (2. Opl. Kbh. 1850), S. IV f. (Averteret som udkommen Adrsavisen 1850, Nr. 117, 22. Maj). — Sml. 55.74.87. pecuniairt] sml. 50.92.

1850

Mange <de mange Glade og Smilende>, der, formeentligen, og selv sige, <at de> hvile i Det, man forkynder.

Men at forkynde Strengthed! Idel Anfægtelse, om man selv kan holde det ud, om man ikke burde skaane sig selv, om det ikke kan ende med, at man ender med at fordærve istedetfor gavne, nedrive istedetfor opbygge. Idel Uro og Bekymring og Frygt og Bæven for de Andres Skyld, om man ikke spænder dem Buen for høit. Og saa dette trøstesløse Syn, at see deres Vrede og Forbitrelse, at man Ingen har, der takker En, men at Alle helst ville være En qvit, for ikke at tale om Dem, der ligefrem anklage En, at man gør dem ulykkelige.

Efter min uendelig lille Maalestok, som den kan være for et stakkels ringe Menneske — jeg har ogsaa erfaret dette. O, men Du min Herre og Frelser, Du som var Kjerlighed Du som af Kjerlighed kom til Verden, leed og døde, — idel Kjerlighed —: menneskelig talt gjorde Du jo dog de Medlevende ulykkelige. Her var ikke for en Eneste Glæde ved et trygt Liv, hvori Du beroligede dem. Nei, de splittedes ad i Rædsel og Forfærdelse; Din Moder blev Du et Sværd gennem Hjertet, Disciplene til Forargelse, hele Tilværelsen <saae ud> som <en> Anklage mod Dig, at Du formodentlig var kommet til Verden for at gjøre alle Mennesker ulykkelige — Du som var „Kjerlighed“ og af Kjerlighed kom for at frelse Alle. O, hvorfor slog Du dog ikke af, saa var der aldrig faldet mig ind Andet end at Opgaven bestandigt er: at slaae af. Men nu — ja, naar jeg mistvivler om mig selv, og det er mig som maatte jeg da først og fremmest slaae af for min egen Skyld, og naar det er mig som skylder jeg Andre at slaae af — da kan det ængste mig at tænke paa Dig, som vilde Du vredes, Du der ikke slog af og dog var Kjerlighed. Du, som ikke slog af. O, og hvad er dog et stakkels Menneskes Smule Tvingen op af Opgaven i Sammenligning med Din Maalestok, der var Guddommens.

See saaledes skulde det vel være. Slaaes af skal der ikke — dog skal Den, der tvang Opgaven høiest, han skal i grændseløs Ydmygelse erkjende, at han alligevel frelses af Naade.

Saaledes skulde det være. Ak, at jeg var saaledes. Ak, og at saa Menneskene ikke gjøre Andet end at forhindre mig i, at skrække mig tilbage fra den Smule, jeg gjør i Retning af at tvinge Opgaven op.

Fordringen — Indulgentsen.

72
U. D.

Fordringen er det Almene, det, der gjælder Alle, den Maalestok, med hvilken Enhver skal maales. Fordringen er derfor Det, der skal forkyndes; Læreren har at forkynde Fordringen og saaledes at sætte Uroen; han tør ikke slaae af paa Fordringen.

Indulgentsen skal ikke forkyndes, den kan heller ikke forkyndes, da den er det ganske Forskjellige for de Forskjellige, og er deres inderste private Forstaaelse med Gud.

Fordringens Forkyndelse skal drive Menneskene hen til Gud og Christus for at see at finde, hvad Indulgents de behøve, hvad de for Gud tør bede om af Indulgents, medens Fordringens Forkyndelse i eetvæk holder dem til Gud.

Men man har vendt Forholdet om. Læreren (Præsten) forkynder ikke Fordringen, men Indulgentsen. Istedetfor at Indulgentsen skal være den dybeste Samvittigheds Hemmelighed for den Enkelte med Gud, lige overfor Fordringen, har man vendt Forholdet om, og forkynder til gjensidig Contentement og Opbyggelse ene og alene Indulgentsen; man udelader reent Fordringen, eller man siger vel endog at den kun var for Apostlene, og saa forkynder det ene Menneske de Andre begeistret Indulgentsen — Indulgentsen, hvilken dog er een af Guds Herligheds-Rettigheder saa den kun kan bortgives af ham til den Enkelte, o: til hver Enkelt men ganske særligen.

Har jeg Lov til at sige til et andet Menneske (naar det da ikke er i ganske særlige Tilfælde af at han er den Ængstede og Syge o: D:, medens jeg dog egentlig har at sige til ham, at han maa henvende sig til Gud saa vil han nok finde Ro): det fordrer Gud ikke af Dig (naar det dog er Fordringen i det N.T.) end sige har jeg Lov til at paatage mig at være Lærer, at lønnes derfor, og saa

for <en> heel Forsamling forkynde: det fordrer Gud ikke (naar dog Fordringen staaer i det N. T.) Gud er naadig o: s: v.: Nei, det har jeg ikke Lov til. Jeg har at forkynde Fordringen og saa har jeg at tilføie: er det Dig for tungt, saa henvend Dig til Gud (som jeg selv gjør det, jeg der ogsaa behøver Indulgents) og saa vil Du nok ved ham men tillige for ham forstaae Dig selv i, hvad der kan indrømmes Dig.

Men man har taget Indulgentsen forfængelig. Det er blevet en Slags Fabel som vi fortælle hinanden (dette er omtrent „Prædikenen“) at Gud er ikke saa streng o: s: v.: Og dog er Meningen en ganske anden.

Naaden er Gud den ene Dispensator over. Han vil at hver enkelt Menneske, tugtet op dertil ved Hjælp af Fordringens Forkyndelse, skal henvende sig ganske særligen til ham, og nu særligen faae Indulgentsen, som den kan tilstaaes ham. Men vi Mennesker have vendt Forholdet om, frarøvet eller franarret Gud Naadens Regale, og give saa Naaden falsk ud.

Om mig selv.

73
U. D.

O, dersom der blot havde været Sandhed i Forholdene: saa havde jeg faaet Plads, jeg var kommet til at tale mig ud, jeg som dog vistnok er en af Dem, der har haft meest at sige. Men nu skulde jeg puffes udenfor, ignoreres, behandles som gal: derved blev jeg mere og mere indadvendt, derved igjen mere og mere udviklet, ak og saa igjen mere og mere uproportioneret for de smaa Forhold; og under denne Uproportionerethed segner jeg.

Jeg har Ingen, Ingen fornærmet. Men sandt er det desto værre: at Danmark er saa lille og saa kjøbstedagtig, at „Corsaren“ egentlig var den offentlige Mening. See heri stikker Ulykken. Jeg gjorde ubetinget en Velgjerning — men det blev forstaaet som en Forbrydelse, fordi man ansaae det som <en> Sætten sig ud over den offentlige Mening.

Naaden] sml. 71. 85. 73 Sml. 70. 82. Corsaren] sml. 37. 84.

Til hvem skal jeg tale? Ingen er der. Mængden har længst svoret mig Fjendskab; nogle ganske Enkelte forstaae mig vel tildeels, men finde at Vilkaaret er for tungt, for at skulle vidne. De Fornemmere i Literaturen glæde sig ved Misforstaaelsen.

||Skinhellighed.

74

U. D.

Det er Formelen for al Skinhellighed: at omklæde reent verdslige Handlinger med et religiøst Skin.||

[I *Marginen*: Forordet til andet Oplag af Martensens Dogmatik.]

Der er noget Skinhelligt i Prof. Martensens Forord til 2det Oplag af Dogmatik. Hele hans Taktik i den seneste Tid er nemlig simpel verdslig Kløgt, der dog maaskee kommer til kort. Det er 3 Fjerdingaar siden næsten at Nielsens Anmeldelse og Stilling og Paludan-Müller <udkom.> Men Martensen har haft saa mange Forretninger o: s: v.: Det hedder nu: at han haaber til Sommer at faae et lille Skrift færdigt. — O, Herre Gud!

Men det Skinhellige ligger egentlig i, at der tilføies: hvis Tid og Leilighed forundes (in parenthesi bemærket jeg vedder paa, at Mynster har dicteret ham dette i Pennen, uden selv at betænke, at der er Forskjel paa Mynster og Martensen, paa Martensen lige overfor Nielsen og Mynster lige overfor Lindberg, Forskjel paa Forholdene o: s: v:) hvis Tid og Leilighed forundes. See, det er Skinhellighed. Han maa meget godt selv vide med sig selv, at det han har manglet hverken er Tid eller Leilighed; men at det er lidt Poliskhed at tie og trække Tiden ud (hvilken han dog nok har gjort altfor længe). At det nye Forord atter indeholder et Forsøg af verdslig Kløgt i Retning af at trække Tiden ud — og saa

Mængden] sml. 38.124. ⁷⁴Forordet til andet Oplag] sml. 70. Nielsens Anmeldelse] se til X³A 148.266. — Sml. 70.133. Stilling] se til X²A 290. — Sml. 7.164. Paludan Müller] I. Paludan-Müller, Om Martensens Dogmatik, Kbh. 1850. — Averteret som udkommen Berl. Tid. 1850, Nr. 17, 21. Januar. haaber til Sommer at faae et lille Skrift færdigt] se Christelig Dogmatik (2. Oplag), S. VI. — Se til 164. Mynster] sml. 70.88.

1850

dette gudelige Tilsnit „hvis Tid og Leilighed forundes“. Det manglede blot at der havde staaet „om Gud vil“.

Saaledes kunde en Tyv sige: paa Mandag agter jeg, om Gud vil, at gjøre et Indbrud paa Amagertorv.

Det Gudelige ligger dog egentlig ikke i, at tilføie „om Gud vil“ til den ugudelige Handling men at lade den ugudelige Handling fare.

#

Hvis — dersom.

75
U. D

Og hvis saa En vilde sige til den Troende: men sæt dog, at det endte med at Gud narrede Dig — saa vilde han svare med Luther: tie stille kjere Menneske, det gjør Gud ikke. Og var man ikke fornøiet med dette Svar vilde han sige: nu ja, om Du saa vil, jeg tabte jo dog alligevel ikke Noget ved at have sat Alt ind paa det Eneste, der beskæftiger mig. Thi om jeg nu end gav Afkald paa meget i dette Liv, fordi jeg troede at det <var> Guds Villie og det dog, som Du siger, endte med at Gud bedrog mig: mig vilde det alligevel ikke have beskæftiget at besidde disse Goder, naar jeg enten tillige skulde være vidende om at Gud kunde bedrage et Menneske, altsaa at Gud var en Bedrager ☉: at Alt er Intet, eller jeg havde krympet mig ved at sætte Alt ind for at indlade mig med Gud.

#

#

76
U. D.

Ligesom Christus ved Gjestebudet sagde: dette gjorde hun til min Begravelse (da Qvinden salvede ham) saaledes er det umiddelbart efter Indtoget han siger: nu er min Sjæl bedrøvet indtil Døden. — Altid Tanken om Døden.

¹⁵svare med Luther] sml. En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 307. ¹⁶Christus ved Gjestebudet osv.] Joh. 12,7. umiddelbart efter Indtoget osv.] Joh. 12,27.

Christendom.

77
U. D.

Ja vist er der en Strid mellem Gud og Menneske. Og naar Christendommen skulde sættes ind efter sin hele Sandhed (hvad kun Stifteren formaaede) eller den skulde sættes ind af en Apostel: saa sætter den Fjendskab paa Liv og Død.

O, det er gysende alene at tænke sig, hvor afdød fra Verden fra det i almindelig Forstand at være Menneske Den maa være der egentlig skal fremstille Christendommen.

Jeg for mit Vedkommende føler hvor uendelig langt jeg er derfra. Jeg elsker det at være Menneske, har ikke Mod til saadan ganske at være Aand. Og dog er vel jeg i vore Forhold en af de Fremmeligste.

Derfor udviser mit Liv idetmindste saaledes noget af det Christelige. Det er visseligen <oprindelige> ikke med min gode Villie, at jeg sidder saaledes og sysler med det Religieuse. Nei, fra tidlig Tid saaledes elendig, at jeg forstod at for mig var der ingen Hjælp og intet Tilhold at finde hos Menneskene, sat udenfor det menneskelige Samfund, anviist mig selv, dagligt mindet om min Elenighed — ak i Ungdommens Dage, medens Blodet var varmt, og jeg saa gjerne vilde have været som de Andre, ak i Elskovens Dage, medens Hjertet bankede heftigt, og jeg saa gjerne vilde have været som de Andre — lærte jeg at holde mig til det Religieuse som eneste Trøst for mig.

Men formildet har jeg dog bestandig fremstillet det, endog blot i Forhold til som jeg forstaaer det; formildet har jeg fremstillet det baade for at skaane Andre og mig selv.

Uden Myndighed det var min Categorie; paa den anden Side, saaledes som Christendommen fremstiller det, har jeg aldrig fremstillet at Kjerlighed til Gud er Had til Verden og omvendt.

Jeg er ikke en Lykkelig, der i Kraft af et Aands-Indtryk har frit besluttet mig til at indlade mig med Christendommen (og Gud veed dog, om det ret egentlig lader sig gjøre, om Lidelsen

⁷⁷Sml. 22.63.126. elendig] sml. 65.115. Myndighed] sml. 67.119.

paa første Sted ikke kommer til at mangle) jeg er i mit Første en Ulykkelig sat udenfor det Almene-Menneskelige. See dette er jo ikke saa glædeligt — og derfor er det jeg bestandig ikke tør paa-tage mig at gjøre ligefrem Indhug paa Andre, thi det er mig dog saa som maatte jeg i et Første gjøre dem ulykkelige, og det kan jeg ikke, jeg som — desto værre vilde vel den strenge Christen sige — endnu elsker saa meget det at see Andres reent menneskelige Glæde ved Livet, hvad jeg har mere end almindelig Øie for; thi jeg har et Digter Øie derfor. Fremdeles er jeg en Poeniterende — og atter her kan jeg ikke paatage mig at tvinge Andre til at være det, men vist er det jeg er det.

Kort de Forudsætninger som Christendommen gjør (Lidelse i mere end almindelig Forstand og Skyld i særligere Forstand) dem har jeg og jeg finder mit Tilhold hos Christendommen. Men Myndighed eller directe at forkynde Andre den, kan jeg ikke ret, thi jeg kan jo ikke skaffe Forudsætningerne tilveie. Et Præsteembede kan jeg meget godt paatage mig, thi det er ingenlunde det strenge Begreb af Christendoms Forkyndelse, <der har jeg allermindst Forretning som Missionair.>

‡

‡

78
U. D.

Et Træk af Fader, som fortjener at opbevares.

En Dag veltede jeg et Saltkar ved Middagsbordet. Lidenskabelig som han var og heftig som han let kunde blive, begyndte han at skjende efter en saadan Maalestok, at han endog sagde, at jeg var en forloren Søn og Deslige. Da gjorde jeg Indsigelse, og erindrede om en gammel Historie i Familien at min Søster Nicoline en Dag havde tabt en meget kostbar Terrin og Fader havde ikke sagt et Ord men ladet som ingenting. Han svarede: ja seer Du, det var saa kostbart et Stykke, at man ikke behøvede at skjende, hun følte nok selv at det var forkeert; men naar det er en Ubedydelighed, saa skal man just skjende.

Digter Øie] sml. 70.121. Myndighed] sml. 67.119.

Der er noget af Oldtidens Storhed i denne lille Historie. Denne Objektivitet der ikke skjender i Forhold til som man selv bliver afficeret, men reent objektivt i Forhold til som Skjend behøves.

‡

‡

Christendom — den moderne Courmethode.

79

U. D.

Det er dog en Lykke, at man har de gamle Opbyggelsesskrifter at holde sig til. Hvor i al Verden skulde man i vor Tid faae de psykologiske Tilstande. Det, som fremkom ved at behandle Mennesket som Aand, alle disse sjelelige Tilstande, Indadvendthed: det cureres nu ved Bade-reiser, Igler, Aareladninger o: s: v: — men Christne ere vi Alle.

‡

Min Ulykke.

80

U. D.

Min Ulykke er, at jeg gratis har tjent Idee, forkyndt Christendom, og at jeg saa har gjort det bedre end Nogen af de Næringsdrivende. Gratis og bedre begge Dele maa der til. Havde jeg gjort det gratis, men slettere end de Næringsdrivende, saa havde de ikke haft noget derimod men tvertimod benyttet mig som et sørgeligt Exempel og sagt: seer der, hvad det bliver for Noget, naar det skal være gratis. Havde jeg gjort det bedre end nogen af de <andre> Næringsdrivende men selv saa ogsaa været den Næringsdrivende som tjente bedst: eh bien saa havde de Næringsdrivende (Digtere, Præster, Professorer o: s: v:) fundet sig deri, fordi de dog ved mit Liv havde fundet Hovedsætningen bekræftet om Næringsdriften.

⁸⁰ Næringsdrivende] sml. 306. X³ A 637. (Embedsmand.)

1850

#

81
U. D

Jødedom — Christendom.

„Det hænder i denne Verden stundom, at det vederfares den Retfærdige paa de Uretfærdiges Viis“ dette „stundom“ det er Jødedom. Christeligt forstaaet hænder det altid; thi Christendommen er den lidende Sandhed.

Men Præsterne tage sg vel iagt for at forkynde Christendom.

#

82
U. D

Om mig selv.

Var jeg da saa stolt? Hænger det saaledes sammen, at jeg har villet lade Andre føle min Fordeel ved at være uafhængig? Gud veed det nei.

Men saaledes hænger det sammen. Jeg havde arbeidet uden Løn og naaet hvad jeg ønskede. Da var der et nederdrægtigt Phænomen her hjemme; jeg vidste det var alle de Anseete en Plage, jeg vidste det indignerede at see i saa lille et Land hvor man neppe har Raad til at holde en Digter, at der har man Raad til paa det Vilkaar at holde en Bagvasker; jeg vidste, at Ingen af dem, som leed under denne Nederdrægtighed, havde Mod eller Forudsætninger til at kunne gjøre det, jeg vidste, at man saae hen til mig som den Eneste: jeg gjorde det.

See nu kommer Skylden. Istedetfor nu at paaskjønne dette Skridt af mig, at understøtte mig blot ved at notere, for om muligt at løfte Samtiden op over Usselheden og gjøre det til en Ære at være forhaanet af disse Forbrydere: saa forraadte man mig.

Deraf kommer det, at nu Meget i mit Liv kommer saa strengt over dem, Meget, som jeg aldrig havde ønsket at accentuere uden i det Høieste i Spøgens Form.

#

⁸¹Jødedom] sml. 138. X²A 389 og Sammenvisioner. ⁸²Sml. 73. 86.

Opbyggeligt.

83
U. D.

I et gammelt Opbyggelsesskrift (Arndt) staaer: at hos den Lidende sover Gud kun let som Moderen hos det syge Barn, at hun strax vaagner blot det rører sig. Vidunderlige Mesterstykke i det Rørende, der streifer Grændsen af Vanvid.

* *

I en af <Morgen- eller Aften-> Bønnerne, der findes i den evangeliske Psalmebog staaer: „medens vi sove, da vaager Du o, Gud“ — ak ret ligesom vi kunde hjælpe os selv, naar vi blot ere vaagne. Nei, der burde tilføies: og naar vi vaage forstaae vi os dog ikke mere paa vort eget Vel end om vi laae i en dyb Søvn, saa Du, o Gud, dog alligevel maa vaage.

Denne Bemærkning findes vistnok i en tidligere Journal, thi jeg erindrer, at det tidligere er faldet mig paa.

Katechese over mit Liv.

Den, der sætter sig aldeles ud over den menneskelige Instants, han gjør sig til mere end Menneske. Det er sandt. Har jeg nu i fjerneste Maade gjort det.

84
U. D.

Var da „Corsaren“ den offentlige Mening i Danmark, Udtrykket af det Sande i Samtiden? Vil I paastaae det, ja saa bliver jeg vel selv skyldig.

Men see, I tilstode i Grunden alle, at det var en Forbrydelse, selv De, der ivrigst understøttede den, tilstode i Grunden at den var en Forbrydelse. Denne Eders Usandhed blev egentlig først ret aabenbar ved min Handling.

Var den nu en Forbrydelse, saa er min Handling en i strengeste Forstand Velgjerning — og dog fortsættes endnu Usandheden fra Corsaren, at det skal hedde <at> min Skyld og Forbrydelse er at

⁸³ Arndt] det II A 16 anf. Skr. V 5,4. medens vi . . . Gud] Evangelisk-christelig Psalmebog (Kbh. 1823. — Ktl. Nr. 196), S. 648. (Morgenbøn om Tirsdagen.) ⁸⁴ Corsaren] sml. 73.142.

1850

have villet gjøre mig til mere end Menneske, og hvoraf bevises det? Deraf, at jeg kastede mig mod hvad I selv erkjende at være en Forbrydelse.

O, men der var en uendelig dyb Usandhed i det offentlige Liv. Man vilde understøtte en Forbrydelse, en Nederdrægtighed — og dog retfærdiggjøre sig ved at sige, at det var nederdrægtigt. Det var Egoismen, der glædede sig ved at der fandtes Uslinge, som ville gjøre det Forbryderske, saa ville I pecuniært understøtte dem og udbrede Bagvaskelsen, men I ville tillige være retfærdige; thi I sagde: det er jo nederdrægtigt.

Hvilken Skyld er der nu ikke andraget mod mig? Især da af hver Den, der klarere overskuede Forholdene — og ikke vidnede for mig men taug.

#

#

85
U. D.

Snurrige Vidnedsbyrd for Sandhed.

Uagtet Præsterne have gjort Alt for at gjøre Christendommen til lutter menneskelig Medlidenhed, aldeles udeladt dens Fordringer, eller i ethvert Fald hvis disse nævnes dog igjen ved Hjælp af „Naaden“ gjort dem til intet mindre end generende eller gjort dem til Ingenting: desuagtet kan de ikke faae Menneskene til at gaae ind paa Christendommen. Og hvorfor? Fordi der dog er det Sande i Menneskene, at de have en Mistanke om at dette slet ikke er Christendom, og at den er en farlig Magt at komme i Berøring med.

Her viser det sig atter: skal man faae Menneskene til at gaae ind paa den, maa det være ved at fremstille den i dens Strenghed.

#

86
U. D.

Om mig selv.

Aldrig har jeg gjort end det mindste Forsøg paa eller Mine til at ville forpligte eller tvinge nogen Anden til paa det Vilkaar som

⁸⁵Naaden] sml. 72.106. ⁸⁶Sml. 82.92.

jeg at tjene Christendommen, eller dømt Nogen at han ikke gjorde det. Tvertimod har jeg understøttet Dem, der paa ganske andet Vilkaar forkyndte Christendom, understøttet de Anseete, da jeg saae Tidens forvirrede Opstand fra neden.

Dette maa endeligen fastholdes; thi ellers havde jeg dog i denne Henseende nogen Skyld mod Dem.

Men nu er deres Skyld aldeles aabenbar, at de ikke blot <ikke> selv ville forkynde Christendom paa det Vilkaar, men end ikke tillade mig det, derimod dømme mig som en Phantast, en Særling, der med Rette er et Offer for Pøbelen.

Mit offentlige Forhold.

87
U. D.

Hvilken Nederdrægtighed! Der lever ikke eet eneste Menneske med mig ikke eet eneste, som jeg jo kunde knuse med min Comik. Det vidste man godt i sin Tid, derfor taug Alt. Da var jeg redelig nok mod Forholdene, at ville afryste det Pøbelagtighedens Tyrannie, der despotiserede Alle, mig den Forgudede undtagen, ogsaa ved vis comica men af den gemenere Art.

Da forraadte man mig. Og nu veed man, at jeg ikke ξ selv om jeg vilde, Noget jeg dog nu af høiere Hensyn vel neppe vilde, \geq godt kan komme til at bruge min Comik. Jeg <kan> neppe skrive en Blad-Artikel, især ingen polemisk, da jeg lever stadigt omgivet af Pøbel, risikerende formelig Vold. Nu mente Prof. Martensen at kunne benytte Øieblikket.

Dog nei, min gode Mand. Redelig som min Forfatter-Virksomhed har været, saa vaager der ogsaa en mig uforklarlig Styrelsens Omsorg over den. Tillige er der nu naaet et andet Punkt, jeg kan nu bruge Pathos lige saa seierrigt som engang Comik. Men stundom kunde det næsten friste mig, blot med en halvsnees af disse Linier knusende Comik at erindre om en tidligere Tid.

„Fædrelandet.“

88
U. D.

Enhver, der kjendte noget til Forholdene, veed, hvorledes „Fædrelandet“ ømmede sig under Pøbelagtighedens Presse, der aldeles tog Luven fra det.

Jeg handlede; Gjødvad stod utaalmodigt ved min Side og ventede paa den Artikel, hvor jeg forlangte at blive udskjeldt.

Eet af To: enten maatte de fastholde, at hiin Presse skulde ignoreres — og saa end ikke optage min Artikel, selv om jeg havde bedet derom; eller (og dette var Sandheden) de indsaar, at deres Stilling var saa fortvivlet, og de offentlige Forhold saa bagvendte, at der maatte handles — og saa havde de at understøtte min Optræden, hvortil behøvedes blot et noterende Ord.

De gjorde det ikke, forraadte mig. Langt om længe sagde de Corsaren af, som var det at gjøre Noget. I Samtalens Løb, hvor det var, som spurgtes der mig om de skulde gjøre Noget (uden at dette Spørgsmaal directe kom frem) sagde jeg altid: gjør blot Ingenting. I Sandhed føler man ikke mere for en retfærdig Sag, saa er jeg ikke Den, som skal bede.

Fædrelandet har maaskee større Skyld mod mig end Goldschmidt. Og i ethvert Tilfælde stadig væk den Skyld, ikke med et eneste vidnende Ord at have søgt at orientere en lille Smule. Privat at fortælle mig, at mine Præstationer ere saa overordentlige, at Ingen kan paatage sig at anmelde dem, er jo kun Spøg. De kunde jo saa offentlig sige det — og ikke tie, medens Pøbelen alene fører Ordet.

Dette optegner jeg især af følgende Grund. Min Tid vil nok komme. Da vil det convenere Fædrelandet at kaste en Skyld paa Heiberg[†], især paa Mynster, at de ikke have vidnet i min favør — og saa skal Fædrelandet vel gjøre sig saa uskyldig. Men det agter jeg ikke at taale.

Gjødvad kalder jeg personligt min Ven, og har jeg i de sidste tre a 4 Aar talet med ham hver evige Aften, og fundet i ham, hvad jeg

[†]den Artikel, hvor jeg forlangte osv.] „Fædrelandet“ 1845, Nr. 2078 (27. Decbr.). Se S. V. XIII, S. 422 ff. Mynster] sml. 74.95.

vidste, et elskværdigt Menneske. Hvis han ikke var Journalist, vilde jeg vel i ham have fundet Den, til hvem jeg nærmest kunde give mig hen i et virkeligt Venskab. Men med Journalen „Fædrelandet“ er Sagen en ganske anden. Jeg indrømmer villigt, at det i sin Tid for dem var et vanskeligt Vilkaar at handle under; men just det er ogsaa Prøven.

Til 88:

†Anm. Han takkede mig ogsaa i de stærkeste Udtryk privat ⁸⁹ for den Artikel mod P. L. Møller og tilføjede: at det skulde jeg ^{U. D.} have gjort for længe siden. Altsaa privat talte han saaledes, men offentlig taug han.

Til 88, i Marginen:

Forholdenes Stilling <før jeg handlede> var denne. Officielt ⁹⁰ søgte man saa godt som muligt, at opretholde den Betragtning, ^{U. D.} at slig Pøbelagtighed var Ingenting, Noget, der skulde ignoreres. Privat tilstod man hinanden længst, at det hele Forhold var utaaleligt. Corsaren tiltog i Subscribent-Antal, de andre Blade aftog, den læstes af Høie og Lave, og med en uhyre Nysgjerrighed, var en Magt og et reent Tyrannie. Man saae paa hinanden, at der maatte gjøres Noget, man saae til mig. Saa handlede jeg. Det vil sige, jeg forandrede Methoden. At jeg ene 10 Gange havde polemiske Kræfter nok, vidste de meget godt. Vanskeligheden var blot, at faae det forstaaet, at det var rigtigt, at Methoden skulde forandres. Det var det Fædrelandet skulde have gjort Skridt for, noteret — hvorfor optog den saa ellers Artiklen. Men nei. Man fandt det Klogest, at flye tilbage i den gamle Taktik: at et sligt Blad er Ingenting Noget, der skal ignoreres — og lod mig staae som en Halvgal — og det var Landets største yngre Renomée, uden een eneste Plet hidtil.

Det var noget Sandt (hvad jeg ogsaa i sin Tid erkjendte men jeg havde andre Grunde der bestemte mig) hvad Goldschmidt

⁹⁰ Goldschmidt] sml. 598. X³ A 638 og Sammenvisninger.

sagde til mig, da han, umiddelbart efter at den første Artikel var kommet, altsaa førend han endnu havde begyndt Angrebet, sagde: at han kunde ikke begribe at jeg vilde gjøre saa meget for Fædrelandet, Ploug var dog ikke stort bedre end han. Han sagde det Samme om Gjødvad; men det afviste jeg med de Ord: Gjødvad er min Ven.

Men hvor megen indirecte Indrømmelse ligger ikke deri, at Goldschmidt, efterat den første Artikel er kommet, endnu privat henvender sig til mig og siger: „har De læst den Artikel, den er aldeles tilintetgjørende for P. L. Møller.“ Formodentlig vilde han, at jeg privat skulde have forhindret Corsarens Angreb; hvilket jeg naturligviis ikke vilde. Og dernæst at „Fædrelandet“ dog egentlig har tiltroet mig som ene Menneske at kunne tage det op med hele Pøbelen.

Og alt Det forties, medens der hides en Classe Mennesker paa mig, som ingen Forestilling have om mig, og ingen Anelse om det sande Sammenhæng.

⁹¹ U. D. Det passer virkelig paa mig Hamann 3die B. p. 400: Die Furcht des grössten Kunstrichters, der Herzen und Nieren prüft, ist die wahre Muse.

⁹² U. D. Om mig selv.
Forstaaet bliver jeg da aldrig; det er Noget som gjentager sig i ethvert mit Livsforhold.

Dersom jeg nu blev syg — saa ville Alle kunne forstaae, at det var, fordi jeg havde arbeidet for stærk; og saa er Grunden just, at jeg i den senere Tid har maattet af pecuniaire Grunde standse Productiviteten, det Eneste, der holdt Livet i mig og bevarede mig sund og glad. Men det forstaaer Ingen, og for dog at

⁹¹ 3die B. p. 400] i den til I A 100 anf. Udg. ⁹² Sml. 86.98. pecuniaire Grunde] sml. 70.144.

have Sprog tilfælles med Andre, maa jeg her som altid selv foredrage den Forklaring, at det er fordi jeg har arbeidet for stærkt. Grunden hvorfor „man“ kun kan forstaae og kun vil forstaae denne Forklaring, er fordi man nu engang ikke vil forlige sig med den Tanke, at der gives Mennesker, hvem det behagede Forsynet at skjenke det Overordentlige. Man forklarer sig det da saaledes, at jeg er blevet forskjellig fra Andre derved at jeg har overforceret mig — og man beroliger sig. Og jeg maa finde mig i denne Forklaring, thi ellers blev da Misundelsen reent rasende.

Saaledes er det paa ethvert Punkt af mit Liv; bestandigt har Kjøbstaden een eller anden lurvet Forklaring, og jeg maa saa lade som var den den rigtige, blot for at tolereres saa meget, at jeg faaer Lov at leve iblandt dem. Nu, stundom har jeg min Moerskab af dette Forhold, men det har dog ogsaa sin tragiske Side.

‡

‡

En Skuespiller — en Præst.

93

U. D.

En Skuespiller fremstiller f. E. den Ædle, Helten, Sandhedsvidnet o: D:; han udtaler da alle disse ædle, ophøiede, heltemodige Følelser og Tanker. Vil nu Nogen negte, at det vilde støde, hvis Skuespilleren gjorde det i egen Person. Men hvorfor skal saa en Præst have Lov dertil? Skuespilleren kan jo ogsaa være en Troende ligesom alle vi Andre og Præsten, i Christenheden ere vi jo alle Christne, og dog er Conformiteten med det Verdslige. Hvorfor skal saa en Præst have Lov til at declamere i egen Person alle disse herlige Dyder, og i eetvæk foranledige den Forvexling, at han er selv Den, der exsequerer det.

Et meget consequent Hoved kunde fristes til at gjøre følgende Forslag, at man reent afskaffede Prædikestolen og Præstens Ornat, Ordination o: D:; Man arrangerede i Kirken en lille Scene, med ordentlig Forhæng. Vilde man bruge Orgelet var derimod Intet at indvende. Saa præluderedes der. Derpaa gik Tæppet op, og „Præsten“ traadte frem, eller naar de ville give combinerede

1850

Forestillinger saa traadte flere „Præster“ frem i historisk Costume. Saa var der f. E. En, der spillede Luther. Scene-Instruc-teuren (og forresten kunde man jo gjerne bruge ham fra Theateret, siden jo ogsaa Cultus-Ministeren tillige er Theater-Minister) sørgede for Dragtens Tilforladelighed — og saa declamerede han een eller anden af Luthers Prædikener. Der vilde naturligviis blive grædt, ligesom der jo ogsaa i Theateret grædes naar der gives Sørge-spil; men i Almindelighed mener man rigtignok, at Graaden i Kirken er forskjellig fra den i Theateret, hvilket vel stundom kan være sandt, men i Regelen vel ikke er sandt.

94
U. D.

En Logerende.

I det Huus, hvor jeg nu boer paa Nørregade, boer ovenover vistnok en Logerende, som man kan kalde en stille og rolig Logerende, han er nemlig ude hele Dagen. Uheldigviis holder han en Hund, der er hjemme hele Dagen igjennem. Den ligger i det aabne Vindue og interesserer sig nu for Alt. Gaaer en Mand forbi og kommer til at nyse mere end almindeligt høit — øieblikkeligt giøer den, og kan længe vedblive at giøe i den Anledning. Kjører en Kudsk forbi og smelder med Pidsken giøer den; giøer en anden Hund giøer den ogsaa — og saaledes kan der ikke passere det mindste Spektakel i Gaden uden at jeg ved Hjælp af denne Hund faaer det i andet Oplag.

95
U. D.

En Side af mit offentlige Forhold

Saaledes har Biskop Mynster forstaaet mit Forhold, det veed jeg, og det var for hans conservative Natur den eneste Maade han kunde gaae ind paa Sligt, som jeg var den Eneste, han vilde indrømme det. Jeg repræsenterede Bevægelsen, men vel at mærke

⁹⁴boer paa Nørregade] Nørregade 43, hvor S. K. boede fra April Flyttedag 1850 til 1851 (sml. 144). ⁹⁵Mynster] sml. 88.103.

Inderlighedens, saa at der ikke blev rørt ved det Bestaaende. Fremdeles trykkede jeg ned efter paa de Yngre saa stærkt, at ingen Yngre fik Lov at slippe forbi. Jeg havde nu den Glæde af bestandigt at forvandle min Tilværelse til en Slags Festlighed til Ære for Mynster. Jeg spenderede Alt, havde ikke i nogen Maade nogen Løn, paadrog mig de Yngres Misfornøielse, der vilde frem, og hos hvem jeg ganske naturligt skulde have søgt mit Tilhold.

[I *Marginen*: At dette er saaledes er let at bevise, og allerede Beviis nok er det sande Sammenhæng med R. Nielsen: at det Eneste, han var bange for, var at slippe mig forbi; og derfor søgte han privat Tilnærmelse.]

Mit er saa høit, at Bedraget mod mig er uendelig let gjort, som spillede jeg aldeles udenfor.

Og saa skal nu Martensen i <et> Forord gjøre min Virksomhed til en Ubetydelighed og Mynster tier.

I en vis Forstand glæder det mig dog med det Forord af Prof. Martensen; thi at visse Folk af yderste Evne have arbeidet mig imod ved Hjælp af Opinion, det veed jeg nok. Men de samme Folk havde naturligviis, da Sligt ikke kan controlleres, til Hensigt, hvis jeg trængte igjennem saa at sige: ja, det har vi jo altid sagt, Mag. K. er det Overordentlige. Men nu har jeg et lille Faktum. Disse Par Linier i hiint Forord det var en diætetisk Uforsigtighed, det var en Feiler.

Et Sandsebedrag

96

U. D.

Det formeentligt ydmygt og beskeedent at
tilstaae, at man ikke kalder sig en Apostel.

Det er dog igjen en Confusion, der er fremkommet ved Hjælp af „Christenheden“, der igjen har vendt op og ned paa alle christelige Begreber, det er, forhindret dem i at være hvad de oprindelige ere: omvendte.

R. Nielsen] sml. 74.133. Martensen i <et> Forord] Den christelige Dogmatik, S. IV f. (sml. til 70). — Sml. 87.105. det Overordentlige] sml. 38.

Ydmygt og beskedent, hedder det, siger man: jeg kalder mig jo ikke en Apostel. Altsaa det Stolte, det Hovmodige var at kalde sig en Apostel. At dette kan være det Stolte og det Hovmodige, negter jeg ikke, men jeg ønsker blot at oplyse Forholdet lidt nærmere.

Naar man taler saaledes, gaaer man altsaa ud fra at det at være Apostel er en Udmærkelse, det Ydmyge, det Beskedne ligger i ikke at gøre Fordring paa at være det Udmærkede. Vel. Men det at være Apostel er som alt Christeligt ikke den ligefremme Udmærkelse men den omvendte. See her kom et lille NB. I Forhold til al ligefrem Udmærkethed eller Udmærkelse, der er Sagen ganske simpel, hvis det er sandt at jeg ikke gør Fordring derpaa, saa er det beskedent, thi den ligefremme Udmærkelse er uden videre Neben eller Bibestemmelser et ligefrem jordisk Gode. Men det at være Apostel er idel jordisk Lidelse. Ja, hvis Apostelen kunde faae Lov at leve anden Gang, naar hans Lære har seiret, ja da var det maaskee et ligefrem jordisk Gode, at være Apostel. Men da han levede, da hjalp det at han kaldte sig Apostel, ham sandeligen ikke til Ære og Anseelse eller jordiske Goder, just det at han kaldte sig Apostel var Signalet til at han maatte lide mere end de andre Tilhængere, lide indtil Døden.

Dette er det at være Apostel — noget Andet end denne Opfattelse bagefter, der tager Apostelen forfængelig ved Hjælp af et Sandsebedrag.^[+]

Men er dette saaledes, saa bliver hiin Fordring paa saadan udenvidere at ville ansees for beskeden, fordi man ikke kalder sig en Apostel, den bliver mislig; thi det kan ogsaa være jordisk Kløgt og Blødagtighed.

Sagen er nemlig, lad os istedetfor det forvirrende Ord „Apostel“ (der ved sin Efterbetydning er blevet verdsliggjort og identificeret med andre jordiske Udmærkelser) sætte det: et heelt Liv igjennem at blive udleet, forhaanet, forfulgt, fattig, i Fængsel, ihjelslagen. Naar nu En siger: jeg er ikke saa ubeskeden at forlange at blive Excellence o: D: — ja det er ganske ligefrem. Men lad En sige: jeg er ikke saa ubeskeden at forlange at blive fattig,

forarmet, et Udskud i Verden, udleet, ihjelslaget — ja saa er det ikke saa ganske ligefrem; thi der fandtes vel i hver Generation ikke Ti, der havde Mod dertil. Det kan altsaa være verdslig Kløgt og Blødagtighed, der holder sig tilbage, men tillige vil profitere, at det ansees for Ydmyghed. See det er misligt.

O, at det blot holdtes reent med hvad Christendom er! At den <ikke> er en Lære, men en Existents, at der ikke behøves Professorer, men Vidner, saa blev man fri for al den vigtige Videnskabelighed, disse stadselige Mænd, der ere Videnskabsmænd — hvad Christendommen nu behøver. Nei, behøvede Christus ikke Videnskabsmænd, men kunde nøies med Fiskere, saa behøvedes vel nu meget mere Fiskere. Thi just fordi Christus var med, havde Faren vel ikke været saa stor om Christendommen var faldet i Hænderne paa Studerende.

Feilen er ikke Studeringen, men Feilen er Accenten ietvæk falder forkeert: paa det at udgrunde og at fremstille — saa det bliver en Latterlighed at gjøre Noget deraf, en Ubetydelighed. En simpel Mand derimod har intet Adspredende. Her fæster man strax Blikket paa hans Liv; har han ikke i denne Henseende Noget at betyde, har han slet ingen Betydning. Men denne Simplification i Henseende til at gjøre Regnskabet op, er af yderste Vigtighed, saa falder Accenten ietvæk paa rette Sted, paa Existentsen.

Til 96, i Marginen:

[[†]]Og erindres maa det, at i en vis Forstand er der Intet vi Alle 97
ere mere lige nær til end til det at være Apostel, just fordi her U. D.
ikke er Tale om æsthetisk Differents at være Genie, Talent o: D.:
Og vistnok har ethvert Menneske Lov til i Henseende til Armod,
Lidelse for Sandhed o: s: v: at indrette sit Liv ganske som en
Apostel, kun har han ikke Lov til at beraabe sig paa guddommelig
Myndighed. Men i Henseende til det Første skal han ikke genere
sig, og allermindst gjøre det af Beskedenhed, det vil sige, skal
her være Tale om sand Beskedenhed, maa det være at tilstaae,

1850

at man er for svag, og sandselig, altsaa at anklage sig selv, ikke som naar jeg er for beskeden til at forlange at blive Minister, Heros i Kunst, Ridder af alle europæiske Ordener o: D:

98
U. D.

Om mig selv personligt.

Havde jeg slet ingen Formue, var jeg i Grunden bedre hjulpen, det troer jeg; thi saa vilde jeg være nødsaget til med heel Kraft at gjøre Noget for Udkommet, og vil ingen Samvittigheds-Anfegtelser have med Hensyn at jeg ikke havde Lov dertil.

Men nu, da jeg kan forstaae, hvor overordentlig Meget, der er mig betroet, hvad jeg gavner — saa synes det mig, da jeg jo dog har Penge endnu, at jeg burde blive staaende. I denne Conflict ligger det Svære, at jeg paa den ene Side frygter „at bedrøve Aanden“ og paa den anden Side „at friste Gud“.

Penge-Criserne i 1848 bragte mig dette Anliggende lidt pludseligt paa Halsen. Og nu forestaaer jo snarest muligt en Formues-Skat, der vil bringe mig i Forlegenhed. Thi forstaaet vil jeg dog ikke blive. Om jeg nemlig end har været ødsel, saa har det dog havt <tillige> for mig en reen ideell Betydning, just fordi jeg fattede, hvor meget mig var betroet. Havde jeg ladet den jordisk-forstandige Betragtning raade, havde jeg aldrig naaet, hvad jeg har naaet, jeg var blevet et ganske andet Menneske. For Gud vil jeg gjerne tilstaae min Ødselhed, at jeg her som over alt for ham har Uret; han har det i sin Magt at sige til mig „Du burde have været oeconomisk“. Og dog veed just han, hvad der fra en anden Side giver Sagen en anden Forstaaelse. Dog anderledes kan man aldrig have med Gud at gjøre, han faaer altid Ret. Den, der virkelig vover Noget — det er jo ikke forud afgjort, at han i ethvert Øieblik kan bære det (det er just at vove), altsaa kan Gud, hvis den Vovende bliver bange, sige: ja Du er jo selv Skyld deri. Men paa den anden Side, Den, der lever i Tillid til Gud, han hviler dog i den Tro, at Gud nok hjælper ham. Men Uret faaer man altid mod

⁹⁸ Sml. 92. 99.

Gud. Thi lykkes det — saa er det dog ikke min Fortjeneste, men Guds Hjælp, der i ethvert Øieblik kunde have sluppet mig; mislykkes det, saa er Feilen min, at jeg vovede.

Saaledes er det egentlig frygteligt at indlade sig med Gud, der ikke kan og ikke vil give ligefrem Vished eller Contracts-Forhold, — og dog er det saligt; saligt, at være som et Intet i hans Haand, han der dog evigt er og bliver Kjerlighed, hvordan det saa end vender sig. Kun dette har jeg vist, dette Salige: Gud er Kjerlighed. Selv om jeg paa dette eller hiint Punkt havde grebet feil: Gud er dog Kjerlighed, dette troer jeg, og Den, der troer det, han har dog ikke grebet feil. Har jeg grebet feil, saa bliver det mig nok tydeligt; saa angrer jeg — og Gud er Kjerlighed. Han er det; han var det ikke, ei heller: han vil være det, o, nei, selv dette Futurum var mig for langsomt, han er det. Ak, hvor forunderligt. Stundom maa der maaskee ventes paa min Anger, saa der bliver et Futurisk — men Gud lader ikke vente paa sig, han er Kjerlighed. Som Kildens Vand Sommer og Vinter uforandret har samme Kølighed — saaledes er Gud Kjerlighed. Men som det stundom hændes, at en Kilde udtørres — nei, nei, — ja hvo skal jeg prise, jeg har jo intet andet Udraab end det som her just angaaer Den, om hvem Talen er „Gud være lovet“! — altsaa nei, Gud være lovet, saaledes er Gud ikke Kjerlighed. Hans Kjerlighed er en Kilde men den udtørres aldrig.

#

#

Om mig selv.

99
U. D.

Jeg har i Danmark været budet enormt Honorar for at skrive i Blade (jeg har engang været budet 100 rd for Arket af Carstensen, da han havde Figaro eller Portefeullen, for en Artikel mod Heiberg) — jeg har givet meget Betydeligt til for eet eller andet stort Værks Udgivelse, Frugten af eet eller halvandet Aars Jernflid.

Som Kildens Vand osv.] sml. S. V. XIV, S. 293 f. ⁹⁹Sml. 98.115. Carstensen] G. J. B. Carstensen, f. 1812, d. 1857. Udgav det litterær-artistiske Tidsskr. „Portefeullen“ (sml. VI B 184, S. 255) og senere „Figaro“.

1850

100 Reduplicationens væsentlige Forhold til Christendom.
U. D.

Det skulde da være en ganske besynderlig Idee, Tanke, Be-
tragtning o: D:, som man naar man var begeistret for den og saa
vilde anvende sine Kræfter ligefrem paa at vinde Menneskene
for den, ikke skulde kunne vinde en Deel for.

Men dette ligefremme Forhold er egentlig ikke Christendom.
Det Christelige er just den Reduplicationens Strenghed med
hvilken Læreren, i at tjene Ideen endog grusom mod sig selv,
vaager over at det ikke bliver et Sandsebedrag med at Menne-
skene vindes for dem, at det ikke bliver Noget de sige o: s: v:,
item at ikke Sagen saa smaat gaaer tilbage, holdes mindre paa
Spidsen end oprindeligt, hvilket gjerne er Tilfældet jo Flere der
gaae ind derpaa.

101 Christendom er dialektisk.
U. D.

Det kan man da blandt Andet ogsaa see paa denne Formel for
„Apostelen“: han begynder med at forfølge den.

102 Afstanden fra Forbillederne i Christenheden.
U. D.

Denne sees bedst indirecte af Prædikeforedraget, der reent
theatralsk ikke gjør de med Realisationen forbundne Vanskelig-
heder nærværende, men lader det Hele beroe ved en af disse
høitidelige Opløftelser i en stille Time, til Grund for hvilken lig-
ger den stiltiende Overeenskomst, at det da ikke falder Nogen af
os ind at gjøre det, <saa lidet som det nogensinde er faldet Præ-
sten ind at begynde paa at ville gjøre det — ellers maatte han
nødvendigviis tale anderledes.>

¹⁰⁰ Reduplicationens] sml. 104. X²A 624 og Sammenvisninger.

1850

I Prædikenen „Apostelen Pauli Levnet“ udbryder Mynster et Sted „hvo maa ikke elske den Mand, der skriver: overskjeldte velsigne vi, forfulgte taale vi, bespottede formane vi,“ — da gjælder dog vistnok her, at saa maa Paulus være død. Det er uforklarligt, at Mynsters Phantasie kan bedrage ham saaledes.

103
U. D.

Menneskelig Sviig.

104
U. D.

Denne Form af Sviig forekommer hyppigt i Handel og Vandel, at naar man fremhæver ethiske Opgaver og pirrer lidt ved En, at han skulde gjøre det, saa svarer han: det har jeg ikke Evne til. Svigen er at forvandle ethisk Opgave til Differents-Opgave. Talen er slet ikke om Evner, men om Villie; det eenfoldigste Menneske har Evne, naar han vil. Men paa den Maade parerer man, og profiterer saa tillige at synes beskeden. Jo jeg takker. Lad os tage det strengeste Ethiske, Budene. Dersom Tyven naar man sagde til ham: Du skal lade være at stjæle, vilde svare: ja, det er godt nok for hvem, der har Evne dertil, jeg har ikke saadanne Evner, var det da ikke en besynderlig Tale. Men saaledes er det altid med det Ethiske. Den ethiske Fordring til en Mand at vidne for Sandheden, er ikke i Retning af Intellectualitet men i Retning af Villie. Fordringen er ikke at han skal blive et Genie — o, nei den er ganske eenfoldig; men den er streng for Kjød og Blod, og saa seer man at slippe fra den ved at lade som var Talen om æsthetisk Differents, og siger beskedent: saadanne Evner har jeg ikke. Derved lyver man forresten endnu paa en anden Maade; thi man svækker Indtrykket af den sande Ethiker, som kunde han sagtens siden han har saadanne Evner — men Talen er jo slet ikke om

¹⁰³ I Prædikenen . . . udbryder Mynster] Prædikener paa alle Søn- og Hellig-Dage i Aaret. 2. Bd. (3. Opl. Kbh. 1837. — Ktl. Nr. 229-230), S. 208 f. (Prædiken paa 11. S. e. Tr.) — Sml. 95.126. overskjeldte velsigne vi osv.] 1. Kor. 4,12f. ¹⁰⁴ Sml. 100.124.

1850

Evner. Men den sande Ethiker er man bange for og vil helst sikkre sig mod ham ved at gjøre ham til den særligt Begavede, saa taber nemlig hans Liv Magt til at være en Fordring; thi be-roer det paa Evner, er det jo Nonsens at fordre af et Menneske hvad ham ikke er givet.

#

#

En Replik

105

U. D. som jeg kunde fristes til at gjøre:

Siden „det Bestaaende“ er saa stærkt, at Prof. Martensen med to Linier i et Forord mener at kunne affærdige hele min Forfatter-Virksomhed, saa bliver det vel min Pligt, at tage den Spøgens Dæmper og den det Indirectes Afleder, hvilken jeg hidtil, skaanende mig selv og Andre, har anbragt i Forhold til min Meddelelse, at tage den bort og gaae directe frem — det Bestaaende er jo sagtens stærkt nok, det har jo Prof. Martensen, der i den Grad er den Stærkere som man seer af hans Forord.

Altsaa directe: hele Christendommens Forkyndelse som den nu høres udelader egentlig det Væsentlige i Christendommen. Og for at gjøre det ganske directe: Prof. Martensens Virksomhed er egentlig i al Taabelighed at forraade og afskaffe Christendommen. At det har hjulpet ham til at gjøre Carriere og skaffet ham jordiske Goder, indrømmes, men det er jo ikke identisk med Christendom, der ingen § har om at skaffe Prof. M. jordiske Fordele ved at omsætte Christendommens Meddelelse i uchristelige Meddelelses Former. Hverken „Professoren“ eller „Hof-Prædikanter“ omtales i det N. T., der kun taler om „Vidner“, hvorved ikke forstaaes Folk, hvis Liv udtrykke lige det Modsatte af Læren, medens de forsikre og forsikre, at i deres Inderste o: s: v.: Nei „Vidner“ ere Saadanne, hvis Existents (den personlige) er Læ-

¹⁰⁵ Martensen med to Linier i et Forord] se til A 95. — Sml. 95.162. Vidner] sml. 58.126.

rens Gjennemsigtighed, saa de for den Sags Skyld kunde holde deres Mund og dog forkynde Læren, thi deres Liv er „Vidnedsbyrdet“. Hvorimod man vilde komme i stor Forlegenhed med Prof. Martensen hvis han taug; thi saa vilde man sige, det er jo en reen verdslig Existeren. Men nu taler han — og forsikkrer — og Berlingske Tidende forsikkrer, at det er Martensens Overbeviisning, hvad ogsaa Frøken Bremer og Flyve-Posten forsikkrer, og flere Troende, der troe Martensens Forsikkringer, forsikkrer, at man ganske roligt kan troe dem. Skulde det saa ikke være sikkert, naar der er saa mange Forsikkringer. Og dog, det er mistænkeligt. Thi et Liv behøver ikke een eneste Forsikkring, det kan man jo tage og gribe paa. Hvor dette mangler, bliver Sagen blot mistænkeligere jo flere Forsikkringer der ere.

Guds-Forholdet.

106
U. D

Fornegt Dig selv, hvis det var muligt, inderligere og sandere 70 Aar igjennem inderligere og sandere end 1000 af Christne; arbeid, om muligt, mere end 1000 Martyrer: det er dog Naade, at Du frelses, aldeles som det er Naade, at den største Synder frelses.

Forsaavidt kunde det synes ligegyldigt enten man gjør det Ene eller det Andet — o, ja, hvis Du er et Umenneske.

Men var Gud ikke saaledes uendelig ophøiet, saa var han ikke Gud, saa var han den mere eller mindre Trængende istedetfor at han er Naaden.

Det Forvirrende ligger blot i, at Du sammenligner Dig med Andre, ene for Gud er Sagen uendelig simpel.

Berlingske Tidende] Sml. X³A 155, S. 119 og se Note dertil. Frøken Bremer] se til X¹A 658. X²A 25. Flyve-Posten] Sml. X³A 155, S. 119 og se Note dertil. ¹⁰⁶Naade] sml. 85.139.

1850

107
U. D.

Evangeliet: den store Nadvere.

[*I Marginen*: Jeg havde tænkt at ville prædike over dette Evangelium og satte mig derfor lidt ind i det.]

[*I Marginen*: cfr. p. 177.]

Thema:

Livets Alvor.

At denne ikke er de endelige Formaal, især da ikke naar de ere til Hinder for det Evige, men at Mediationen ogsaa er en Indbildning, thi skal det være Alvor med „først“ at søge det Evige, saa gaaer de endelige Formaal for en stor Deel fløiten.

Idet vi nu her læse Evangeliet op, forstaaer Enhver, hvad der da er let at forstaae, og han tilstaaer, at det var Undskyldninger, daarlige Undskyldninger, som ikke bør holde et Menneske tilbage. Men det er nu her, i Guds Huus, i en stille Time som det hedder. Derudenfor, hvor der er Intet mindre end stille, der ere just disse her omtalte Undskyldninger saa omtrent Livets Alvor — og den eneste Undskyldning for at dette er saa, er vel den, at derude høres den høieste Indbydelse ikke, den ligesom har trukket <sig> tilbage fra Livets Virkelighed og lyder blot i enkelte stille Timer.

Men er det ikke egentlig Evangeliets Indbydelse, der har Uret, at den kommer i et saa ubeleiligt Øieblik, just i det Øieblik da En staaer og skal giftes, da man har allertravlest med sin jordiske Bedrift o: s: v.; Indbydelsen kunde jo komme i et Øieblik da man ikke havde Andet at bestille, i et ledigt Øieblik, maaskee i en stille Time; Evangeliet fordrer for meget. — Ja, Evangeliet anbringer et Enten — Eller, og gjør det med Flid for at stramme behørigt til Valget. Hvor mildt end Evangeliet er, hvor kjerligt det end indbyder, det har dog ikke tabt Forestillingen om sig selv.^[†]

¹⁰⁷ Den store Nadvere] Luk. 14, 16-24. — Sml. 110. 111. cfr. p. 177] s: 155.

Det Mærkelige i, det var til et Bryllup De vare indbudne, og dog undskyldte de sig med, at de skulde til Bryllup — altsaa to Bryllupper. Og Gud er saa naadig at betegne sit Forhold til Menneskene ved et Elskovs Forhold.^[4]

Til 107, i Marginen:

Bøn.

108
U. D.

Du som tidligst modtog vort Løfte, hvem vi i Daaben lovede Tro, Fader i Himlene, at vi ikke i Livet glemme dette vort Løfte, glemme, at vi ere Trolovede, glemme at komme til Dit Bryllup — hvad vi saa end forresten kunde finde paa til vor Undskyldning, dette er jo det LigeGYldige, det Afgjørende er, at vi ikke kom til Brylluppet, [*indklammet med Blyant*: vi der end ikke som hine i Dagens Evangelium undskyldte os for at modtage Indbydelsen, men jo have modtaget den, høitideligen lovet at komme, saa altsaa vor Skyld, hvis vi alligevel ikke komme, bliver den end større.]

Til 107, i Marginen:

[[†]]Man kunde sige: det er da en besynderlig Art Indbydelse. 109
En Indbydelse stiller jo En det frit om han vil komme eller ikke. U. D.
Og da saa de Indbudne høfligt udskyldte sig, saa lader Indbyderen dem slaae ihjel. — Men det er Guds Majestæts-Ret. Det Sidste er ikke det Forunderlige, derimod det Første at han vil nedlade sig til at indbyde os.

Til 107, i Marginen:

[[†]]Bemærkes maa dog, at i Evangeliet om den store Nad- 110
vere siges ikke at det var til et Bryllup Indbydelsen var; og i U. D.
Evangeliet om Kongen som gjorde sin Søns Bryllup nævnes ikke

¹¹⁰ Kongen som gjorde sin Søns Bryllup] Matth. 22,2-14. — Sml. 107.111.

1850

den Undskyldning, at det var fordi han havde taget sig en Hustru, der tales blot om at den Ene gik til sin Ager, den Anden til sit Kjøbmandsskab. Dog det gør da ikke videre.

111
U. D.

Evangeliet den store Nadvere.

Thema.

Hvilken er den største Skyld: enten som Hine i Evangeliet at undskylde sig for at modtage Indbydelsen — eller som vi, der høitideligt have svaret: ja (i Daaben) og lovet at komme og saa alligevel ikke komme paa Grund af de samme Forhindringer som i Dagens Evangelium.

112
U. D.

<Af mit Liv.>

Kun een Gang i mit Liv har jeg været tilstede paa en offentlig Generalforsamling (thi at jeg en saare sjelden Gang har været tilstede paa Studenterforeningens eller Assurance-Compagniets er jo noget Andet) og da var jeg Præsident.

Det var den anden Studentergeneralforsamling umiddelbart efter Christian VIIIs Thronbestigelse.

Efter et Par Indlednings-Ord af mig angaaende hvor dybt jeg følte mig smigret ved dette mit Valg, gik vi over til Forhandlinger.

Disse begyndte med og bestode omtrent i, at en Levin (ikke Israel men en anden) forlangte Ordet og fik det. Han sagde: M: H: hvad er en Petition? Her afbrødes han. Støien varede i længere Tid, endelig naaede jeg at komme til Orde og sagde nu: Hr. Levin har Ordet. Scenen gientoges, og saaledes endnu engang.

¹¹¹Sml. 107.110. ¹¹²en offentlig Generalforsamling... var jeg Præsident] sml. X¹A 42, S. 33, og se Note dertil. ikke Israel] om Israel Levin se: P. A. Heiberg, Søren Kierkegaard i Barndom og Ungdom (Kbh. 1895), S. 61ff.

Efterhaanden havde Hr. Levin arbeidet sig heelt op til Cathederet og vilde nu i et privatere Foredrag forklare mig, hvad det var han egentlig meente, formodentlig i den Mening, at det var af privat Interesse for ham, at jeg havde gjort saa mange Anstrengelser for at han kunde komme til Orde.

Derpaa forlangte franske Bierring Ordet og begyndte som en Kunst-Taler med et Spørgsmaal: er der Nogen, som vover at sige mig imod i Dette. Her standsedes han idet Forsamlingen begyndte at raabe: jo, jo. Spektaklet vedvarede længe.

Derpaa traadte min Broder hen til mig og forlangte den Adresse tilbage, som var Det, der egentlig skulde have været discuteret paa Generalforsamlingen; tillige bad han mig sige eller han sagde selv, at Adressen vilde blive fremlagt i hans Bolig til Underskrift. Dette var naturligviis stridende mod alle Former. Og for at gjøre det complet tog jeg endeligen Ordet og sagde: hermed er Generalforsamlingen hævet. Dette lod man sig gefalde, istedet for at afsætte Præsidenten.

Mærkeligt nok forresten, at saa lang Tid derefter som det var da jeg anden Gang taledede med Christian VIII vidste han dog Besked om denne Generalforsamling, og at jeg havde præsideret.

Grunden til at Ægteskabets Forhold findes utaaleligt af Dem 113
der ville separeres, er blandt Andet vistnok ogsaa just den: at U. D.
Skilsmisse er mulig; var Skilsmisse en Umulighed gik det maa-
skee bedre.

Duekræmmeren veed, at om han vil tage de to meest fjendtlige Duer (men Han og Hun) og spærre dem inde sammen, saa ender det med, at de parres.

Hvor tilforladeligt er dog Alt, hvad Gud gjør! Med to Hanner vilde det vistnok ikke lykkes, de sloge hinanden ihjel; men Han

franske Bierring] V. J. Bjerring, Sprogmand og Politiker, f. 1805, d. 1879. 1848 tit. Prof., 1850-1874 Medlem af Landstinget, 1852-1879 Lektor i Fransk ved Universitetet. anden Gang taledede med Christian VIII] se X¹ A 42.

1850

og Hun de skal passe for hinanden; og naar det blot gjøres dem umuligt at skilles ad, saa giver det sig.

#

114 Abraham er et evigt Forbillede paa den Religieuse. Som han
U. D. maatte vandre ud fra sine Fædres Land til et fremmed: saaledes maa den Religieuse gjerne vandre ud: forlade en heel Samtid af Medlevende, skjøndt han bliver iblandt dem, men isoleret, fremmed for dem. Det at være Fremmed, i Udlændighed det er just det Religieuses eiendommelige Lidelse.

#

#

Om mig selv.

115 Jeg har præsteret, hvad der i lange Tider vil blive beundret;
U. D. jeg har haft overordentlige Evner (ak, hvor gjenkjender jeg mig selv i dette Præteritum, jeg altid bruger; selv naar jeg føler mig allerstærkest siger jeg: jeg har haft — dette er en Eenhed af Melancholie, af Reflexion, af Gudsfrygt, og denne Eenhed er mit Væsen): det jeg mangler er Dyre-Bestemmelsen i Forhold til det at være Menneske.

Deraf er det man benytter sig mod mig. Man føler sig sandse-
lig stærkere, kan gjøre Alt med, hvad jeg ikke kan — saa finder man det sært, affecteret, latterligt, stolt og Gud veed hvad, at jeg ikke er lige saa; man har sin bestialske Glæde af at fordre Det af mig, som er mig negtet, og lade haant om Det, som er mig givet. Og dette lader sig ypperligt giennemføre, da jeg i den Grad i vore Smaa-Forhold er noget Sjeldent, at jeg vel er den Eneste i sit Slags, med hvem derfor Ingen føler sig sammenbundet.

Selv De, der dog have nogen Aand benytte sig <misundeligt> af denne Fordeel. Ogsaa De finde det søgt og sært og latterligt af mig, medens det dog i ingen Henseende er latterligt, hverken naar man seer til Lidelsen eller til Lidelsens Udbytte. Lidende

¹¹⁵Sml. 99.126. Melancholie] sml. 77.128.

ofte indtil Dødens Afmagt, gennem frygtelige Qvaler — da er min Aand stærk og jeg glemmer Alt i Tankernes Verden. Men saa forekastes det mig, at jeg blot vil være Tænker, ikke vil være Menneske som Andre; man under mig al mulig Lidelse og Mis-handling som fortjent Straf. O, falske eller taabelige som I ere! Giv mig et Legeme, eller havde I givet mig det da jeg var 20 Aar: jeg var ikke blevet saaledes. Men I ere misundelige, og det er Lidelse, som den meget aandelig Begavede altid maa lide i Samtidighed. O, det er saa let at sige om det Forbigangne: hvad der skal leve udødeligt i Sangen maa døe — men i levende Live ønsker man nok selv helst at være fri, ja man vredes paa Den, hvis Liv har alle Mærker af at være af den Art.

Forresten er det ganske vist, at de Lidelser, der ere umiddelbart at kjende idetmindste have den Lindring, at de ikke sættes i Forbindelse med Ens Charakter. Naar Een er en Krøbling, saa siger man dog idetmindste ikke, at det er sært, affecteret, latterligt af ham. Men det forstaaer sig, saa ere alle umiddelbart kjendelige Lidelser ogsaa udsatte for hiin Piinagtighed, som hedder: Medlidenhed.

Det Menneskelige — det Christelige.

116
U. D.

Det Menneskelige er: at vi ere disse Utallige, Slægten, og jeg een med i Flokken — deri er Aflad, Adspredelse. Det Christelige er: at der bestandigt behøves kun Een; *herunder et overkradset Dobbeltkors* deri er den næsten overmenneskelige Anstrengelse for hver Den, der kan fatte dette. Menneskeligt maa vi Allesammen om muligt see at holde sammen for at slæbe Læsset igjennem — deri er Lindring og Sorgløshed, thi hvor uendelig lille en Deel bliver der ikke til Hver at bære. Christeligt er een nok — een, som dog alligevel uendeligt Intet formaar — men Gud er med. Frygtelige Tyngde: i Bevidsthed om uendelig Intet at formaae at bære Gud, der formaaer Alt. Menneskeligt er der fuldt op for

hvad der . . . maa døe] sml. Schiller, Die Götter Griechenlands, Slutningslinierne. ¹¹⁶Sml. 134.

1850

Forstanden at gjøre, 17 Planer om muligt paa een Gang; deri er Lise og Letsind. Christeligt er der Intet at gjøre, blot at være uendelig stille, at Gud kan komme til — frygtelige Anstrengelse.

#

#

117
U. D.

Comik.

I en meget vanskelig Sag, og i en Skynding, hvor hvert Øieblik var kostbart, skulde der tages en Position; der var En villig — Vinket blev givet.

Da kom han i strakt Carriere, Skikkelsen foroverbøiet, venstre Arm udrakt for at give Hesten Tøilen, Sporerne trykkede ind mod dens Side, Blikket dristigt næsten dumdristigt — saaledes kom han styrtende til i fuld Carriere — paa en Træhest.

O, der gives Mennesker, der skuffende kunne eftergjøre alle en Bevægelses Bevægelser; og naar man seer nærmere efter, saa komme de ikke af Stedet, det Hele er blind Allarm.

#

#

118
U. D.

Alene denne ene Collision i Christi
Liv, hvilken Lidelse!

Han, der selv er et enkelt Menneske, trænger til et Menneske! Han er Gud; forsaavidt trænger han rigtignok ikke til noget Menneske, ikke til alle de Millioner, der have levet, ikke til Englenes Hærskarer. Men han vil ikke være Gud, han vil være Menneske. Ergo trænger han til et Menneske, han trænger til En, han kan bruge til Apostel. Dette andet Menneske er ham da af uendelig Vigtighed — naturligviis naar han vil være Gud saa er dette Menneske ham mindre end Intet; men han vil ikke være Gud — altsaa er dette Menneske ham af uendelig Vigtighed, for Sagens Skyld, at Apostelen virkelig bliver Sagen tro. Christus kunde

med Taarer bede ham at være tro — i den Grad trænger han til ham for Sagens Skyld og saa fordi han ikke vil være Gud.

Christus vil ikke være Gud; han har ved almægtig Beslutning tvunget sig selv ind i det at være et enkelt Menneske, maa nu ganske virkelig lide hele denne Elendighedens Afmagt med Menneskehedens Sag paa sit Hjerte at være et stakkels enkelt Menneske — og i ethvert Øieblik er det hans frie Beslutning, der tvinger ham; han har det jo i sin Magt at bryde igjennem og være Gud.

Denne Betragtning er vistnok Sandhed; men selv saadanne Betragtninger bør et Menneske være forsigtig med, thi det der egentlig vedkommer ham er, at det er ogsaa for hans Skyld Christus lider, og at Christi Lidelse og Død er Forsoning ogsaa for ham. Og nu tænke man den Maade, paa hvilken Speculationen taler om Gud-Mennesket!

Min vanskelige Stilling i at fremstille
Christendommen, hvilken da Enhver
er bestædt i, naar Christendommen
skal stilles sand.

119
U. D.

Det var unegtelig en tilgivelig Illusion, i hvilken et Menneske kunde være. Han lever i Christenheden, hvor alle ere Christne, der er en Sværm af lønnede Christendoms Forkyndere: nu hvad var da naturligere end om han kom paa den Tanke: at skaffe rigtig Lys over Christendommen det vil da være et Foretagende, som Alle ville takke Dig for. Min Ven det vil snart vise sig <at> være en Illusion. Menneslægtens Egoisme har saadan Aar efter Aar franarret Gud Christendommen, sat sig i Besiddelse af den, omredigeret den — og der er vel Noget nær Intet den af større Vigtighed end at forhindre, at man da ikke faaer belyst hvad Christendom er. Heri vil Menigheden enes med omtrent hele den lønnede Betjening. Den lønnede Betjening er det nu af yderste Vigtighed, at Christendommen ikke kommer frem i sin Sandhed; men ogsaa Menighedens Interesse vil det være, at holde imod,

Forsoning] sml. 182. X³ A 635 og Sammenvisninger.

1850

da den mener at staae sig bedre ved for Spott-Priis at beholde Christendommen som den jo har, og holde sammen med Leietjenerne med den Indbildning, at det ikke skulde være Christendom.

Jo mere jeg betænker min Fremstilling af Christendommen, desto tydeligere bliver det mig, at den er sand; men desto mere bliver jeg ogsaa opmærksom paa, at Christendommen bliver det Stridspunkt, hvor to Interesser maa mødes stridende. Enten maa Christendommen fremstilles, om jeg saa tør sige: i Guds Interesse; det er dens Sandhed. Men denne Fremstilling ligger slet ikke i Menneskets Interesse. Menneskets Interesse ligger just i at faae Christendommen franarret Gud for saa godt Kjøb som muligt. Det kan aldrig ligge i Menneskets Interesse, at Christendommen fremstilles i sin Strenghed, at det tilgavns bliver Alvor — men dette er jo, om jeg saa tør sige, Guds Interesse, eller det er Sandheden.

Den, der derfor forkynder Christendommen sand, han maa selv kunde forstaae, at dette rigtignok ikke er Noget som Menneskene vil vide ham Tak for, lige modsat. Jo sandere han gjør det, desto mere vil han blive forladt af Menneskene, desto mere ville de i ham see den argeste Forræder og Fjende.

For at et Menneske skal betragte Sagen anderledes, maa der først være foregaaet en Forandring i dybeste Grund med ham, saa han har lært at elske og frygte Gud indtil at hade sig selv: han maa være blevet sand Christen. At nu saadanne Christne af yderste Evne ville understøtte en sand Forkyndelse af Christendommen — ja det følger af sig selv.

Og nu tænke man sig Christenheden, hvor man udendvidere har arrangeret disse 1000 Levebrød. Ja, det troer jeg nok, Præsterne forkynde ikke Christendommen. Den Art Christendom, som Præsterne forkynde, den kan det naturlige Menneske endda ganske godt være tjent med at give Penge for.

Men tag Christendommen som den i Sandhed er. Lad en Mand forkynde, at Du for denne Læres Skyld skal bringe Offere, ud-

sætte Dig for Farer, gaae Glip af alle jordiske Goder — og det skulde jeg give Penge for! vil det naturlige Menneske sige; og deri har han virkelig Ret.

Forsøg det. Lad en Mand gaae hen til en anden og sige: Du skal give en Deel af Din Formue til de Fattige, Du skal for en stor Deel have ganske Andet at tænke paa end at samle Penge, og den Flid, Du saaledes gjør Dig ξ i denne ædlere Beskjæftigelse, skal lønnes med Forhaanelse — det koster 100 rd til mig som Forkynder af denne Lære. Jeg tænker det naturlige Menneske vil svare: er han gal, vil han at jeg skal give 100 rd til for at faae at vide, at jeg skal punge ud med 10,000?

Hvor anderledes naar det er en Mand, der benytter sin store Gage som Præst til at føre et nydelsesriigt Liv, æret og anseet, og saa forkynder denne milde Lære: ja, det lader sig forstaae, at det skal man give Penge for. Men Christendom er det egentlig ikke.

Dog et andet Spørgsmaal: har et Menneske Lov til at forkynde Christendom, om jeg saa tør sige, i Guds Interesse? Er det ikke at anmasse sig for meget?

Hertil maa svares: paa anden Maade kan Christendom i Sandhed ikke forkyndes. Men deraf kommer det, at De, der i Sandhed have forkyndt Christendom, de have sjældent gjort det, naturligt forstaaet, med deres gode Villie. De have været tvungne ved indre og ydre Lidelser, saa de ikke turde Andet, men, naturligt forstaaet vilde De helst være frie.

Forskjellen fra en „Apostel“ bliver alligevel, at han har guddommelig Myndighed.

‡

‡

Ordinationen

holder man haardt paa i Christenheden. Saa bliver da en ny Lærer ordineret. Det gaaer grueligt høitideligt til i den „stille, alvorsfulde Time.“

120
U. D.

Nu er han ordineret. Derpaa indretter han sit Liv aldeles verdsligt som de andre Verdslige eller Ordinerede.

Den Art Religieusitet er virkelig et Sidestykke til Det, der er anført et tidligere Sted i denne Journal: en Tyv siger: paa Søndag agter jeg, om Gud vil, at gjøre et Indbrud paa Amagertorv.

Forøvrigt holdes der <af den nidkjere Geistlighed> strengt over Ordinationen, det vil sige ved en hver Leilighed, hvor den ikke generer dem, men geistligt kan bruges til at chikanere Andre. Vil en Lægmand prædike — Gud bevares, saa faaer Geistligheden travlt med Ordinationen, med de Naadegaver, som meddeles dem ved Ordinationen.

Imidlertid føres der saa samtidigt en theologisk lærd Strid: om Ordinationens Væsen og Betydning fra et speculativt Standpunkt — og man imødeser af vor dybsindige Tænker, Genius, og <geistlig> Vertshuusholder Oberhofprædikant N. N. et Skrift som vil kaste et nyt Lys over dette Mysterium.

Lykkelige Christenhed! Enhver, der <er> Elsker af Jav og af Nonsens indbydes til at nedlade sig i Christenhed. Enhver Sag betyder i Christenheden 17 forskellige Ting, og til Grund for alle disse mange Betydninger ligger dybest, at den betyder Ingenting. Jav'et ligger nu i, at man aldeles ad libitum vender og endevender og bagvender det ganske efter <Lyst og> Leilighed. Dette alle Begrebers Skudder-Mudder er den bestaaende Christenhed.

#

#

Digterisk.

121
U. D.

En Mand lader indrykke følgende Avertissement i Avisen.

Indbydelse.

Hvis der skulde findes en fem a 6 Ligesindede, der med mig uden alle høitidelige Ceremonier vilde forpligte sig til eenfoldigt at ville forstaae det N. T. og eenfoldigt stræbe i

tidligere Sted i denne Journal] s. 73. ¹²¹ Digterisk] sml. 77.136.

Gjerning at udtrykke dets Fordringer: saa agter jeg at begynde gudelige Forsamlinger, hvor jeg vil udlægge det N. T.

Adgangen vil staa Enhver aaben, med Undtagelse af Geistligheden. For en Geistlig vil Adgangen hver Gang blive at betale med 10 rd, der blive de Fattige tildeelte. Mig synes at De, der, givende Efterfølgelsen en god Dag, have gjort Christus i Penge, at de maa betale Noget til, hvis de engang imellem skulde ville høre en virkelig Prædiken. For det Tilfældes Skyld at nogen theologisk Professor skulde ville bivaane disse Forsamlinger, vil Betalingen for ham blive 20 rd for hver Gang. Dette synes mig ikke ubilligt, naar man betænker hvad det vil sige at blive *øordentlig* Professor i at Christus blev korsfæstet, eller *øoverordentlig* Professor i, at Petrus og Paulus bleve kagstrøgne.

„Professoren“.

122
U. D.

Lad os tage Mathematik. Det er meget muligt, at en berømt Mathematiker f. E. blev Martyr for sin Videnskab — derfor er intet i Veien for, at jeg bliver Professor i Det, han har foredraget. Thi her er Læren, Videnskaben det Væsentlige, Lærerens personlige Liv det Tilfældige.

Men ethisk-religiøst, og især christeligt, er der ingen Lære i den Forstand, at den er det Væsentlige og Personen det Tilfældige, her er Efterfølgelse det Væsentlige. Hvilket Nonsens da, at En istedetfor at følge Christus efter, eller Apostlene og lide som de lede, at En istedetfor bliver Professor — hvori? Ja deri, at Christus blev korsfæstet og Apostlene kagstrøgne.

Det manglede blot, at der paa Golgatha havde været en Pro-

Efterfølgelsen] sml. 122. X¹A 635 og Sammenvisninger. Professor i osv.] sml. 122. ¹²²Martyr] sml. 86. Efterfølgelse] sml. 121. 207. Professor — hvori?] sml. 121.

1850

fessor tilstede, som strax havde sat sig ned som Professor — i Theologie? Ja, seer vi, Theologien var den Gang endnu ikke kommet op, det vilde derfor den Gang ret være blevet tydeligt, at skulde han blive Professor i Noget, maa det være deri, at Christus blev korsfæstet. Altsaa at blive Professor i, at en Anden bliver ihjelslagen. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Det kunde være curieust nok, at lade en saadan Professor gjøre hele Feldtoget med. Han blev altsaa først Professor i, at Christus blev korsfæstet. Nu begyndte Apostlene. Saa bliver Petrus og Jacobus stillede for Raadet, og derpaa kagstrøgne — strax bliver det en ny § og Professoren bliver endnu samme Dag Professor i, at Petrus og Jacobus bleve kagstrøgne. Raadet forbyder derpaa Apostlene at forkynde Christus. Men hvad gjør Apostlene? De lade sig ikke forstyrre, vedblive Forkyndelsen, thi man maa frygte Gud mere end Mennesker — og Professoren lader sig heller ikke forstyrre, han bliver Professor i, at Petrus og Jacobus uagtet de vare blevne kagstrøgne, dog ikke lode sig afholde fra at forkynde Sandheden — thi en Professor bør elske den nye § mere end Gud og Sandheden.

„Professoren“ følger bestandigt med — det er jo <ogsaa> Stik-Ordet for Professoren at følge med, at følge med Tiden \leq derimod ikke: at følge efter, at efterfølge Christum. \geq . Antaget at der var en samtidig <theologisk> Professor \leq (den Gang, da Theologien endnu ikke var opkommet) \geq , vilde man kunne gennemgaae Apostlernes Gjæringer og være orienteret ved at agte paa, hvad han nu var Professor i.

Saa endte det med, at Apostelen blev korsfæstet, — og Professoren blev Professor i, at Apostelen blev korsfæstet. Derpaa afgik endelig Professoren ved en stille rolig Død. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

See, dette er den Maade, paa hvilken man kan gjøre en Ende paa al denne Videnskabelighed, naar den bliver altfor vigtig og fordringsfuld: man bemægtiger sig „Professoren“ og sætter ham udenfor indtil her gjøres Indrømmelser — og saa kan hele det Bestaaende gjerne bestaae.

Forresten er „den theologiske Professor“ et point de vüe i Christenheden: i samme Grad som „Professoren“ ansees for det Høieste, i samme Grad er man meest desorienteret i Christendommen; man kan paa hvorledes der dømmes om „Professoren“ see status i Christenheden og Dommen om Christendommen.

<Christendoms Forkyndelse.>

123

U. D

Riig — Fattig

Lykkelig — Ulykkelig o: s: v:

egl. siger vel Evangeliet, at de Fattige, Ulykkelige o: s: v: ere nærmere til Evangeliet, mere disponerede for Evangeliet end de Lykkelige o: s: v:.

Ganske ubetinget at sige dette, har jeg ikke Mod til; men mig synes at Sagen er simpel saaledes.

Christendommen forkyndes ligelig for Alle saaledes er det ogsaa fremstillet i det N. T. Men idet nu Christendommen forkyndes i sin Sandhed, som i det N. T., viser det sig, at denne Lære kommer de Lykkelige forkeert — hvorimod de Lidende, de Elendige især De som ere saaledes ulykkelige at de ere negtede al menneskelig Trøst, ere bedre disponerede til at gribe den eneste Trøst.

Altsaa, der begyndes ikke med at udelukke de Lykkelige, paa ingen Maade. Men Christendommen forkyndes i sin Sandhed, og saa viser det sig nok at de Lykkelige, de sandselig Stærke i denne Verden falde fra.

Men man har slaaet betydelig af paa Christendommen, og deraf er det Skin fremkommet, at det nu ikke mere var som i Begyndelsen, at de Elendige, Fattige o: D: ere mere disponerede for Christendommen. Der er desto værre en jordisk Kløgt der til alle jordiske Goder og al verdslig Nydelse for en Forsigtigheds Skyld ønsker at tage Christendommen med. Denne Art Christendoms Forkyndelse er det, der har forvirret Christendommens Forhold.

1850

124
U. D.

Reduplicationens Strenged.

Naar jeg nu er overbeviist om en Sag; naar jeg <da> begeistret udtaler den og seer hvorledes hele Mængden gaaer ind derpaa: er det saa ikke for meget forlangt af mig at jeg istedetfor udenvidere at glæde mig derover skal først see efter, blive betænkelig, ja vel endog fatte en Mistanke, at jeg er paa en gal Vei, at det er Misforstaaelse, siden det gaaer saa gesvindt med at blive forstaaet, og det Sande bliver saaledes modtaget med aabne Arme?

Dog saa streng er Sandheden.

*Til 124, i Marginen:*125
U. D.

Dog maa man huske paa, at her ogsaa kan fremkomme noget Selvplagersk; det kan jo dog ogsaa være sandt i Nogle, at de virkelig tilegne sig det Foredragede. Luther siger til et christeligt Liv hører: Tro — Kjerligheds-Gjæringer — og saa Forfølgelse for den Tro og Kjerlighed (Stedet er bemærket i mit Exemplar af hans Prædiken.) Han siger ogsaa et andet Sted (der ligesaa er bemærket i mit Exemplar) at hvor Forfølgelse ikke er, der er Feil i Forkyndelsen. Imidlertid mener jeg dog her atter at man bør være forsigtig med det Selvplagerske; thi ellers kunde det jo blive Opgaven i at bringe Læren ind i Verden, i eetvæk at passe paa, at den ikke kom ind men blev stødt tilbage. Her maa man befale sig Gud i Vold og bede ham vaage over En.

126
U. D.

<Om mig selv.>

Verdslighed — Religieusitet.

Saa dybt ligger Christenheden, hvor vi Alle ere Christne, i Verdslighed: at det at vove at drage Opmærksomheden paa sig,

¹²⁴ Reduplicationens] sml. 104.150.

Mængden] sml. 73. 231.

¹²⁵ Luther siger] se En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, særlig S. 513. siger ... et andet Sted] se En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. (111.)174. — Sml. 127. ¹²⁶ Sml. 115.140. Religieusitet] sml. 77.168.

at det forstaaes ene og alene, forklares ene og alene af Forfængelighed, Stolthed kort som Verdslighed; at det reent er glemt, at Religieusitet i sine høiere Former maa gjøre det Samme, at alle Forbillederne have gjort det. Men saa langt er man fra Forestillingen om Christendommen, at denne i Grunden ikke mindre verdslige Kløgt, der mener, at det Rigtigste, det Klogeste er at leve ubemærket, at den, sminket op til at være det „at sætte sin Ære i at leve stille“ (Thessalonicenserne) og at det er Maximum af Religieusitet.

Ja i en Prædiken (f. E. den: hvad have Christi Vidner udrettet?) der declamerer Mynster rigtignok om det Herlige i, at disse Christi Vidner ikke trak sig tilbage, og foretrak at leve skjult, men vovede at lede Opmærksomheden hen paa sig — men, om Nogen vil gjøre derefter nu, samtidigt: ih Gud Fader bevares, vilde Mynster sige.

Hvad nu mig angaaer, da mener jeg ogsaa i denne Henseende at have gjort Alt hvad et Menneske formaaer for at holde Sagen reen. Jeg erhvervede mig først et berømt Navn som Forfatter — og da jeg saa havde erhvervet det, saa brød jeg med hele Verdsligheden, og begyndte nu for Alvor som religiøs Forfatter: mig synes, at ethvert Barn maa kunne indsee, at var det verdslig Hæder og Ære jeg vilde, saa havde jeg jo naaet den. Mere mener jeg er umuligt at gjøre for at forhindre, at man, idet man for det Religieuses Skyld maa vove at drage Opmærksomhed paa sig, ikke forvexles med disse Forfængelighedens Tjenere, der ønske et berømt Navn o: D:

Luther som point de vue.

Jeg kunde fristes til at tage Luthers Postil, og deraf uddrage en heel Deel Sætninger og Tanker, hvilke alle ere noterede i mit

sætte sin Ære i at leve stille] 1. Thess. 4, 11. Vidner] sml. 105. 148. Mynster] sml. 103. 128. i en Prædiken... declamerer Mynster osv.] i den til 103 anf. Udg. 1. Bd., S. 71 (Prædiken paa anden Juledag). ¹²⁷ Luther] sml. 125. 153.

127
U. D.

1850

Exemplar, og derpaa udgive dem for at vise, hvor langt det nu værende Prædike-Fordrag er fra at være Christendom, at man da ikke skal sige at det er mig, der hitter paa Overdrivelser.

#

#

128

Mynsters Prædiken — og jeg.

U. D.

Jeg er opdragen ved Mynsters Prædiken — aber af min Fader en eenfoldig og simpel og alvorlig og streng Mand, hvem det da aldrig i Verden faldt ind, at man ikke skulde gjøre efter det Læste.

Var jeg blevet opdraget af Mynster, da havde jeg naturligviis om Mandagen, Tirsdagen o: s: v: de søgne Dage faaet at vide, at man da ikke er en Phantast, der saadan udenvidere gjør derefter.

Hvilken Forskel! Ak, og hvilken Satire er jeg ikke egentlig blevet over Mynster. Det sees ikke; den Pietet, jeg har arvet for ham, har jeg bevaret, og vistnok har dette været mig gavnligt og forhindret mig i at forskylde Overdrivelse, Noget der da forresten er af Alt mit Væsen meest fremmed, thi just det Charakteristiske ved mig er den Besindighed, med hvilken jeg betjener, hvad der ein zwei, drei kunde gjøre en Anden exalteret. Forresten har dette ogsaa sin Grund i, at jeg saa tidligt og saa dybt har forstaaet, at jeg var det Exceptionelle.

#

129

Den usandt milde Christendoms-Forkyndelse.

U. D.

Den er nu ikke blot usand, men den bærer ogsaa saaledes et stort Ansvar.

Naar nemlig Christendommen forkyndes saa mildt saa har den heller ikke den Grad af Trøst i sig som den i strengeste Forstand Elendige behøver. Sagen er, den i strengeste Forstand Elendige

¹²⁸ Mynsters] sml. 126.135. Exceptionelle] sml. 95.133.

ønsker Menneskene aldeles at holde udenfor at blive uvidende om, at han er til — see, og der begynder egentlig Christendommen.

Tag hvilken som helst Prædiken Du vil i vor Tid og tag saa f. E. en i strengeste Forstand Lidende, en indtil Grændsen af Sindssvaghed Tungsindig, en Besat, eller tag en, der lider for Sandheds Skyld: byd ham det — det lyder som Spot over ham, den vover nemlig ikke at trøste, fordi den nemlig ikke engang vover at tænke hans Lidelse.

At der saadan er Sorg og Modgang og Gjenvordigheder o: D: — ja selv den Lykkeligste maa jo være vidende derom. Dette tager da Prædikeforedraget op med, men vel at mærke efter saa svag en Maalestok, at Total-Indtrykket dog ingenlunde forstyrrer Indtrykket af det behagelige, nydelsesrige Liv. Og det gider de lykkelige høre, dersom de da ellers blot har en Smule Menneske-Forstand. — Og det skal være Christendom.

Alene det er det naturlige Menneske til Forargelse ved Christendommen, at den slæber disse Elendige ind med <paa> Scenen, bringer dem, saa at sige, Samfundet til Bevidsthed; slæber dem ind med paa Scenen — hvorfor? for at trøste dem. Ja, tak, siger det naturlige Menneske, slige Lidelser ønske vi helst at blive aldeles uvidende om; derfor have vi jo fjernt fra Samfundet afsides liggende Steder, hvor vi jage dem hen. Og saasnart vi mærke, at det er saaledes fat med et Menneske, at han er saaledes elendig, saa byder — formodentlig Medlidenhed! — os at fjerne ham langt, langt, langt fra os.

Og det er blandt Andet just Dem, Christus søger. O, I stadse-lige Prædikantere, I der beundres og vel beundre Eder selv for Eders Slægtskab med en Goethes Classicitet, han som vidste at fjerne: o, hvad forstaae I dog Eder egentlig paa Christendom!

Oprindelig har jeg dog forstaaet mig noget bedre paa Christendom: o, men hvad var dog ogsaa det, indtil Verden selv ret lærte mig at blive opmærksom. Min oprindelige indre Lidelse, der har det behørig Grade-Antal i Qval, den har oprindelig hjulpet mig

1850

— og dog var jeg aldeles ikke opmærksom paa den meest afgjørende Anstrengelse ved det Christelige.

130
U. D.

Christendommens forskellige Grade-Maal.

Man kan betragte det Christelige som en Vædske, hvilken man saa kan gradere.

Loven er: jo større Strengthed — jo mere Trøst.

Strengtheden er det Spirituøse, men det Spirituøse er igjen Trøsten.

Det almindelige Prædike-Foredrag holder knap een Grad, naar man antager at det N. T. holder 14.

Deraf er ogsaa Følgen, at det sædvanlige Foredrag kun kan trøste dem som egentlig ingen Trøst behøve — hvorimod det N. T. kan trøste den Elendigste af Alle, om saa den meest udsvævende Phantasie tænkte ham elendigere end nogensinde den af alle Elendigste har været.

Man skulde synes, at Trøst det var Noget ethvert Menneske gjerne vil høre, jo mere Trøst jo bedre. Nei, nei, det maa forstaaes cum grano salis. Trøstens Grad erindrer jo bestandigt om Elendighedens Grad; men nu er der en Art Elendighed, som det naturlige Menneske for Alt i Verden ønsker at blive uvidende om, at den er til: see den Art Trøst ønsker han sandeligen ikke at høre. Idet Elendigheden fremstilles, erindres der om den, der erindres om, at det er Noget, der er hændt Mange, Noget, der kan hændes et Menneske — men saa lyder ogsaa Trøstens begeistrede Tale. Ja ellers Tak, siger det naturlige Menneske, jeg vil dog nok helst <, saa længe som muligt, > blive uvidende om, at den Elendighed er til.

Vov at forkynde den Art Trøst, og Du skal see, Du vil blive udstødt af ethvert godt Selskab, behandlet som en onskabsfuld Plage-Aand, man maa sikkre sig mod — men Christendommen, denne milde Lære, den vil det dannede Selskab af livslystne Verdens-Mennesker nok beholde.

1850

Derfor fordres det ogsaa |tydeligt nok|, at en Præst i vor Tid maa „have Verden“ nok for i at forkynde Christendom — at udelade Christendommen.

#

Trøst.

131
U. D.

Det er vistnok i en Forstand lettere selv glad at trøste Andre, end selv Lidende at skulle trøste Andre. O, men i første Tilfælde bliver Trøsten dog maaskee desto svagere, og den rette Lidende vover man vel neppe at indlade sig med. — Det rette Forhold er derfor, at det er en Lidende, for hvem det bliver en Trøst at trøste andre Lidende. (cfr. Talen „Ypperste-Præsten“ i Fredags-Talerne)

#

At ignorere Pøbelen.

132
U. D.

Det er godt nok, at det kan være det Klogeste at ignorere Pøbelen, existentielt (altsaa dagligt hver evige Dag man lever — medens man en |ganske| enkelt Søndag declamerende foredrager det at elske Næsten) at udtrykke, at kun en ganske lille Deel af Samfundet er til. Men en christelig Præst har sandelig ikke Lov dertil.

Gud i Himlene hvor tør en Præst sige: det er under min Værdighed at indlade mig med Pøbelen. Ulyksalige veed Du hvad Du siger, at det er Blasphemie, at Du bespotter Christus, der indførte et nyt Begreb af Værdighed, det christelige, som just bestaaer i at være til for den, at lide dens Misforstaaelse, dens Forfølgelse maaskee men Alt for at hjælpe den fremad.

#

R. Nielsen — og jeg.

133
U. D.

Aldrig har jeg qua Forfatter lidt som jeg har lidt med ham.
I Eensomhed med min Maalestok, saa gaaer det; jeg tænker

¹³¹ Talen osv.] S. V. XI, S. 255. ¹³² R. Nielsen] sml. 74. 146.

1850

slet ikke paa Andres Maalestok, eller jeg bilder mig ind, at de i deres Inderste leve efter samme Maalestok.

Men nu, at maatte udholde at lægge min Maalestok ved Siden af hans. Der var Øieblikke hvor jeg ikke var langt fra at blive angst og bange for mig selv. Og saa paa den ene Side at ville forcere ham, paa den anden Side at være bekymret for, om jeg ikke gjorde ham Uret, og saa den Ro, med hvilken han beroliger sig i, at saadan er Folk fleest, ja at han dog vel alligevel er adskilligt videre, hvad han vistnok ogsaa er, om end hans Tilfredshed og Ro stundom har været mig gyselig; og saa under alt Dette at ligge stille og vente, følende mig forpligtet til at vente. Thi det der bandt mig var bestandigt mit Guds-Forhold, at jeg for Gud havde besluttet at gjøre Forsøget med ham, saa jeg altsaa havde ubetinget at finde mig i Alt.

Og hvad har jeg saa faaet at vide? Ja, har jeg fra Begyndelsen havt en Følelse af, at jeg var det Exceptionelle, saa har jeg rigtig nok faaet det bekræftet. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Og tilsidst ender det dog med, at han, ligesom hiin Pige, anseer mig for den listigste Bedrager — og just fordi jeg mod ham ikke har brugt Klogskab, medens han maaskee har villet bruge Klogskab mod mig, medens der vistnok ogsaa har været redelig Mening i ham.

Det Indtryk hans store Bog gjorde paa mig, var at hans Klogskab havde bedraget ham, og at han saaledes ogsaa var kommet til at ville bedrage mig. Det bedrøvede mig dybt. Men paa Grund af Guds-Forholdet følte jeg mig forpligtet til at finde mig i Alt, forpligtet til ikke at bryde med ham men haabe.

Og saa skeer der noget Andet, saa vender Forholdene sig saa besynderlig, at han egentlig er kommet til at bedrage sig selv. Thi Omverdenen paatog sig i Grunden mine Partes, og vil nu formodentlig yderligere paatage sig dem, og tvinge ham mere og mere til at vedgaae, at han egentlig kun er Anmelder, og har saa den Magt over ham, at hans Begyndelse var usand.

Exceptionelle] sml. 128.289. hans store Bog] Evangelietroen og den moderne Bevidsthed (se til A 2). Omverdenen paatog sig osv.] sml. X²A 34 og se Note dertil.

Dette er yderst eenfoldigt; og dog kan det for ham maaskee komme til at see ud, som var jeg dette intriguante Hoved, der havde styret en heel Intrigue.

Forunderligt! O, men det er dog sandt, den Eenfoldige kan man ikke bedrage.

‡

‡

Christendom — det Menneskelige.

134
U. D.

Hvor langt det er fra, at Christendommen forholder sig ligefrem til det at være Menneske, saa der blot behøves lidt Veltalenhed for at faae Folk til at antage den: sees bedst deraf, at de egentlige Christendoms Forkyndere have maattet være tvungne mod deres Villie, og hellere end gjerne vilde være frie qua blot Menneske.

Men ved at opdrages i Christendom fra Barndom forkiæles vi. Vi leve egentlig saadan: vi gjøre os Livet saa nydelsesrigt som muligt, og saa har vi den Trøst, at have Christendommen i Baghaanden, men det er egentlig ikke Christendom.

‡

‡

Den Prædiken af Mynster „Betragtning af Deres Skjebne 135
hvem de sædvanlige Evner ere negtede“ er egentlig ikke holdt U. D.
til Trøst for saadanne Lidende, men til behagelig Beroligelse for de Lykkelige, at de fra Kirken maae gaae hjem væbnede mod Indtrykket af saadanne Lidende.

Der er noget Underfundigt heri. Ganske ignorere saadanne Lidende, om hvilke Evangeliet saa ofte taler, mener M. ikke at kunne. Saa gives da Sagen den Vending, at man dog til syvende og sidst benægter saadanne Lidelser egentlig Smerte; han taler ikke Trøst til de Lidende, men til de Lykkelige siger han: trøster

¹³⁴ Sml. 116. 220. ¹³⁵ Prædiken af Mynster osv. i den til 103 anf. Udg. 2. Bd., S. 211 ff. (Prædiken paa 12. S. e. Tr.). — Sml. 128. 186.

Eder, Sagen er da ikke saa forfærdelig, den har ogsaa sin mildere Side; man har Exempler paa, at Blinde have haft <et> desto klarere Aands-Øie (f. E. Homer kan jeg tænke), at Tunghøre have været dybsindige Tænkere.

See det er at prædike! Det er egentlig at spotte de Lidende. Men de Lykkelige, ja de ere glade for saadanne Prædikener, der saa aldeles berolige dem i uforstyrret Lyst til at nyde Livet efter den størst mulige Maalestok, uforstyrrede af Livets Elendighed — „det er ikke saa farligt; det har ogsaa sin mildere Side.“

I det Hele er her et heelt Gebeet for psykologisk Iagttagelse: den Underfundighed, med hvilken den menneskelige Egoisme under Skin af Medlidenhed søger at værgе sig mod Indtrykket af Livets Elendighed, at det ikke skal forstyrre Livslystens Graadighed.

Det er a la Goethe. Og Mynster har jo ogsaa dannet sig efter ham.

Men er det ogsaa Christendom! Er det ogsaa en Prædiken om Ham, Medlidenheden, der søgte saadanne Lidende, satte sig ganske i deres Sted.

Hvor ofte prækes og tales der ikke ogsaa om: at den Fattige er langt lykkeligere end den Rige — og det gjøres under Skin af Medlidenhed; man fremstiller det saa rørende, hvor lykkeligt den Fattige kan leve, fri for alle Rigdommens Byrder. Er det nu en Tale for at trøste den Fattige? Nei, det er en Rigmændene yderst velkommen Vending; thi saa behøve de da ikke at give de Fattige Noget eller noget Synderligt — den Fattige er i Grunden lykkeligere; Fattigdom har sin smukke Side. Fra Kirken gaaer den Rige hjem til sine Skatte, som han nu holder <end> fastere paa, opbygget ved det skønne Foredrag, der talte Medlidenhedens Sprog.

Men er det ogsaa Christendom! Er det ogsaa en Prædiken om Ham, Medlidenheden, der, for at trøste Armoden, selv blev lige Vilkaar undergivet.

Men som „den christelige Stat“ egentlig kun kjender een Art Forbrydelse: Tyverie — frygtelige indirecte Beviis mod „den

christelige Stat“: saaledes har ogsaa de begunstigede Stænder deres Præster, der ere som Medsammensvorne. De vide nu at tale saaledes, at Livsnydelsen paa ingen Maade forstyrres.

Saadanne Præster øve saa den Kunst at komme Evangeliet saa nær som muligt, dog saaledes, at det ikke kommer til at forstyrre Besiddelsen og Nydelsen af alle de jordiske Goder, eller Livet, som sysler med disses Erhvervelse og Bevarelse. Dersom En vilde forkynde dem Evangeliet gratis: den vilde de ikke finde dem i. Det er dem af Vigtighed, at „deres Præst“ er i Besiddelsen omtrent af de samme Goder, som de selv. Hans Indtægter maa være svarende omtrent til deres, hans Rang og Stilling i Samfundet svarende omtrent til deres, det Huus, han fører, omtrent svarende til deres, han maa være Ridder omtrent af de samme Ordener: saa mener man heri at have en Garantie for, at det er en Mand, der vilde vide at tage de behørige Hensyn, en Garantie for, at han i at forkynde Evangeliet er behørig generet, saa Evangeliet bliver ugenerende.

Dette gjælder nu forresten om alle Samfunds-Classerne i Selskabet: enhver ønsker sin Præst i udvortes Stilling o: s: v: saa omtrent svarende til dens ydre Vilkaar. Saa er man da sikkert, at han ikke gaaer forvidt. Borgerskabets Præst kan saa gjerne ivre mod de Fornemmes Luxus o: s: v:; det er endogsaa Borgerskabet ret kjert, som mangler Betingelserne; men han maa canonisere det Livs-Vilkaar, som <er> hans respektive Samfunds-Classes.

Jeg har hørt en Præst ivre mod de store geistlige Embeder; han var af den Mening, at en Præst skulde være lønnet, saa han kunde leve anstændigt, men heller ikke mere. Og hvor meget fordredes dertil? Ja det var paa Mark og Skilling omtrent hans Gage; og han sad i et Embede, fra hvilket han ikke ventede at blive forflyttet.

Jeg har hørt en Præst ivre mod at Geistligheden udpyntedes med Stjerner og Baand — men Ridder af Dannebroke meente han nok han kunde være uden at det var forargeligt — naturligtviis han var selv Ridder.

136
U. D.

Replik. (digterisk).

Den nuværende Christendoms-Forkyndelse.

Den nuværende Christendoms-Forkyndelse er, om ikke be-
regnet paa, saa dog definitivt førende ikke til at bringe Christen-
dommen ind men, Alt i Talens Løb, at praktisere Christendom-
men ud.

At der derfor slet Ingen skulde være, der havde Gavn af den
Art Forkyndelse, er ikke min Paastand, langtfra. Der er <jo> 1000
Geistlige, de have allesammen Gavn deraf: Udkommet, nogle af
dem et meget rigeligt Udkomme.

Men hvad Gavn Christendommen har deraf, eller hvad det kan
interessere den, forstaaer jeg ikke. Selv om man gik videre i den
indslagne Retning og oprettede 10,000 saadanne Levebrød: jeg
seer alligevel ikke hvad det egentlig kan interessere Christen-
dommen, eller hvad Gavn den har deraf — dersom dette ellers
er det sande Forhold, at det er Christendommen, der skulde have
Gavn af Præsterne, ikke Præsterne, der skulde have Profit af
Christendommen.

Som det i Virkeligheden stundom skeer, at den virkelige For-
fatter, han puffes udenfor i Armod, behandles som en Slags Over-
flødighed, medens en Mellemstab af Spillemænd og Hoboister, jeg
mener, Bladskrivere, arrangere en lille Næringsvei ved at skrive
om denne Forfatter: saaledes, synes det mig, puffer man Christen-
dommen udenfor, medens en Mellemstab af Spillemænd og Hobo-
ister arrangere et Levebrød for dens Regning. Som den Flod, der
af alle Floder høiest fra Klippen styrter sig ned, saaledes, o men
uendeligt højere fra styrtede Christendommen sig ned i Verden
for evigt at frelse Mennesket — nu maa Christendommen paa
anden Maade gjøre Gavn: som den Flod, der driver de fleste
Møllehjul, saaledes driver den endnu flere, de 1000 Hjul, — ethvert
saadant Hjul er et Levebrød, der boer „Præsten“, som har Gavn
af Christendommen.

¹³⁶ digterisk] sml. 121.151. Levebrød] sml. 119.141. Bladskrivere]
sml. 21.231.

Dog jeg hører et Skrig, et frygteligt Skrig, et forenet Skrig af alle Præster — og at dette Skrig maa være frygteligt er let at forstaae, thi at skrige er jo Præstens Profession, og nu 1000 i Forening, og saa endelig — i Anledning af Levebrødet. Frygtelige Skrig: vil Du da, at der slet ikke skal undervises i Christendommen.

Svar: Skolelæreren underviser jo Barnet i Christendommen.

Videre. Hvilken Forskel er der egentlig mellem Skolelæreren og Præsten, naar der skal være Sandhed i denne? Sagen er ganske simpel. Enhver, der veed nogen Besked om Menneske-Livet, veed ogsaa meget godt, at vi Alle som Børn have Indtrykket af det Ophøiede, — men at vor Ulykke er, at naar vi ere blevne 25 Aar gamle saa have vi allerede lært at smile ad dette Barndommens Indtryk som af et Phantasterie, Noget der ikke passer ind i denne Verden, Noget den praktiske Mand — og hvilken herligere Titel gives end: en praktisk Mand — kun leer af. Skal der nu være Sandhed i „Præsten“ saa ligger hans Opgave der: at staae med sin personlige Existents og med Ordets Forkyndelse vidnende i Livet, vidnende at hiin Tale er Verdslighedens Ugudelighed, at just Christendommen er at blive Barndommens Indtryk tro Livet igjennem.

Men saa <maa> Præsten ogsaa passe paa at han ikke bliver selv eensartet med hele Verdsligheden.

De fleste Mennesker i Christenheden leve vistnok saaledes hen: det følger jo da ganske naturligt af sig selv at de ere Christne — der er altsaa Intet at dvæle ved; og derpaa faae de travlt i Livet. Præsterne ere theologiske Candidater. Det følger jo ganske naturligt af sig selv at de ere Christne; naar vi Alle <ere> Christne, saa maa da en theologisk Candidat sagtens være det. Saa gaaer der en Deel Forventningens Aar hen, i hvilke Candidaten venter til hans Tour kommer, at han kan begynde at søge. Saa begynder han at søge. At han er Christen følger jo naturligviis af sig selv; naar vi Alle ere Christne, skulde saa ikke en ældre theologisk Candidat, der endog søger Præste-Kald, <ikke> være Christen!

Candidaten . . . begynder at søge osv.] sml. S. V. XII, S. 391ff.

1850

Om Sligt kan der da altsaa ikke være Tale; Spørgsmaalet er blot, om han skal søge i en Kjøbstad eller paa Landet, og hvis saa, om i Jylland eller i Sjælland; hvor stort et Kald, han tør vente o: s: v:

En Arbeider er sin Løn værd — ganske vist. Dersom da En vil paatage sig i Sandhed at forkynde Christendom — naar der saa ere Nogle, hvem enten Christendommen oprindelig var en Sag af uendelig Vigtighed^[†], eller hvem den blev det just ved hans Forkyndelse, og disse da sige: et Menneske kan ikke leve af Luften; det er aldeles ikke mere end vor Skyldighed, med Tak til, at lønne ham for hans Arbeide. Ja dette er i sin Orden. Men dette er ogsaa uendelig forskjelligt fra den uhyre complicerede men reent verdsliggjorte Trafik med de 1000 Levebrød. Om den theologiske Candidat egentlig bryder sig om Christendommen, om den Menighed, til hvilken han kommer, egentlig bryder sig om Christendommen: derom spørges der slet ikke. Staten har nu engang arrangeret det med disse 1000 Levebrød — og nu er der netop et Levebrød ledigt, som denne theologiske Candidat kan gjøre sig Haab om.

I Forhold til legemlige Fornødenheder, da disse udenvidere forkynde sig selv umiddelbart ere til, kan det maaskee være rigtigt, at Staden f. E. arrangerer det med 50 Bagergaarde: men Christendommen har aldeles ingen Interesse af at der arrangeres 1000 Levebrød — dens Interesse er: at Christendommen forkyndes i Sandhed.

Den Gud i Himlene, der sørger for Spurvene, den Gud i Himlene, der ikke utydeligt har ladet sig mærke med, at han interesserer sig for Christendommen, en Sag, der jo er hans Sag: han skal vel sørge for, at den sande Forkyndelse ogsaa finder Løn nok til at kunne leve. Lad Christendommen blive Dig dyrebar, vov derpaa at troe denne Gud i Himlene, — og forkynd saa Du Christendommen; skam Dig ikke, om fornødent gøres, ved lige frem at sige: at Du ikke kan leve af Ingenting — det er en menneskelig Trang, som Du ikke har at skamme Dig ved. Men skam Dig ved at være i Slægtskab med hele denne verdslige Trafik, der med plumpe, verdslige Hænder har taget paa Christendommen,

og gjort den om til 1000 Levebrød; skam Dig ved at tage den Haand, som denne Verdslighed vil række Dig.

Til 136, i Marginen:

[¹³⁷]O, troe ikke at dette <er> under Din Værdighed, det hvad Christus og Apostlene og alle Sandheds-Vidner have helliget og gjort til den høieste Værdighed; men stræb at forstaae, at det er den ugudelige, verdslige Værdighed, som en verdslig Geistlighed har bragt ind i Verden, der forvirrer Begreberne. 137
U. D.

Jødedom — Christendom.

138
U. D.

Selv for Luther staaer det ikke fast, hvad der er Forskjellen mellem jødisk Religieusitet og christelig Religieusitet.

Det Jødiske forholder sig til dette Liv, har Forjættelse for dette Liv — det Christelige væsentligen Forjættelse for det andet, da det Christelige egentlig er den lidende Sandhed.

I een og samme Prædiken (Prædiken over Evangeliet paa første Pintsedag) ja blot med et Par Punktumer imellem fremstiller Luther den Christne „som en Guds Mand, et Menneske, for hvis Skyld Gud sparer Land og Folk“ — og at „Verden maa ansee den Christne for en Ulykkes-Fugl, der bringer Fordærvelse og Forbandelse over Land og Folk.“ Og saaledes taler Luther jo ogsaa paa andre Steder, hvor han taler om, at hvor der er en sand Christen og Christen-Bekjendelse, der er ogsaa strax Storm, „naar Christus gaaer i Skibet, bliver det strax Uveir“ — saa den Christne da ikke just kan være kjærkommen for Verden, „der levede i Fred og Ro, indtil det Menneske kom og forstyrrede Alt“ som det ogsaa hedder i en Prædiken af Luther.

¹³⁸ Jødedom] sml. 81.139. I een og samme Prædiken] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 348. naar Christus... strax Uveir] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 168 f.

1850

139
U. D.

Jødisk Religieusitet — christelig Religieusitet.

Jødisk Religieusitet er af al Religieusitet nærmest svarende til det saadan at være Menneske. Dens Formel er: at holde sig nær til Gud, saa gaaer det En vel her i Verden.

Christelig Religieusitet er langt, langt os for høi.

Saa har rigtignok Christendommen jo som det Væsentlige forkyndt Naaden; men denne er saa igjen aldeles blevet taget forfængelig.

140
U. D.

Om mig selv.

Blot jeg ret tilgavns kunde faae dette de Medlevende indskærpet.

Jeg er ikke et Menneske, der i Besiddelse af almindelige menneskelige Betingelser for at føre et menneskeligt glædeligt Liv, nu ved at læse i den hellige Skrift, valgte at lide for Sandhed.

O, langt fra ikke. Vistnok er jeg af den Mening, at Sligt lod sig gjøre, ja at det egentlig er fordret i det N. T. Men alligevel, det var meget for Høit for mig. Og i ethvert Tilfælde jeg er egentlig opdraget i en noget formildet Christendom.

Hvis det havde været mit Tilfælde, saa havde jeg ikke vovet at driste saaledes; jeg havde haft en Frygt for, at det paa nogen Maade skulde være at komme Christus for nær. Jeg havde da glad i Hu med Taknemlighed mod Gud grebet det glade, smilende Liv, der blev mig budet; forøvrigt henholdt mig til Naaden, hvad vi jo alle ligeligt maa gjøre.

Men mit Tilfælde er herfra saa forskjelligt som muligt. O, hvilken Higen har der ikke været i min Sjæl, især i Ungdommens Dage, at jeg var Menneske som andre, for saa at nyde Livet. Men

¹³⁹ Jødisk] sml. 138.157. Naaden] sml. 106.140. ¹⁴⁰ Sml. 126.142.
Naaden] sml. 139.148. frygtelige Lidelser] sml. 128.141.

jeg var i frygtelige Lidelser sat udenfor det Almene-Menneskelige. Jeg er ikke i den Forstand een af disse dybe religiøse Naturer. Jeg er en fra tidligste Tid tvungen Mand.

Gjennem alle disse Qvaler ved hvad der var mig negtet, blev saa først min Opgave mig klar, og saa har den skjenket mig en ubeskrivelig Tilfredsstillelse, hvorfor jeg aldrig noksom kan takke Gud.

Der er et Billede under hvilket jeg oftere har tænkt mig mit Liv. Sæt der levede eet eller andetsteds en mægtig Fyrste — og et andet Sted en Kunstner, der formaaede at frembringe hvad der interesserede denne Fyrste overordentlig. Jeg tænker mig saa, at han lod hiin Kunstner opfange, og sætte fast. Derpaa sagde han til ham: Du skal have Alt godt hos mig, men Du skal hver Dag arbejde en vis Tid, indtil Du bliver færdig. Saaledes har det været mig som havde Styrelsen fanget mig op, og sagt til mig: „Du har at gjøre opmærksom paa Christendommen; Forudsætninger dertil har Du, og skal yderligere faae hvad Du behøver. Du skal have Lov til forresten at glæde Dig saa godt Du kan ved Livet, feriere visse Timer hver Dag, ogsaa spøge og more Dig; men Du skal være flittig hver Dag. Du skal ogsaa finde en ubeskrivelig Salighed ved Dit Arbejde — men Fange er Du dog; og i mangt et svagt Øieblik vil det dog synes Dig, at Du hellere vilde være fri. Det hjælper imidlertid ikke; Du skal. Vogt Dig; dersom Du gjør det med det Gode, er taknemlig for den Naade der vises Dig, saa skal Du for Salighed glemme al Din Lidelse, hvilket er det Baand, hvori jeg holder Dig. Men vil Du det ikke, saa skal Du.“

Anderledes har jeg aldrig kunnet forstaae mit Liv. Havde jeg været en Lykkelig, der frit havde valgt Christendommen: saa var mit Forhold blevet et ganske andet.

Deraf blandt Andet ogsaa dette, at jeg bestandigt taler om, at jeg er uden Myndighed.

Christendommen er i den Grad røget ud af Verden, at der da først og fremmest vel maatte sikkres en tilforladelig Opfattelse af den. Det har saa været min Opgave.

1850

141

U. D.

Klogskab — det Gode.

Ogsaa saaledes forhindrer Klogskab et Menneske at ville det Gode.

At det Gode kun betaler sig daarligt i denne Verden, det veed vi Alle, saa det altsaa at ville det at gjøre det kommer til at see ud som Indskrænkethed. Dette har jeg oftere viist.

Men her er en ny Form. Er det saa at det Gode kun betaler sig daarligt i denne Verden (hvad vi Alle fornemt ere vidende om) hvorfor gjør jeg det da? Det maa vel saa være, fordi jeg skal det. Men det er jo uhyre „flaut“ i den Grad at udtrykke, at der er Noget, man skal. Man er et voxent Menneske, Mand, Fader, en forstandig Mand — og saa skulde man vel være i Forhold til vor Herre omtrent som en lille Purk i Forhold til Forældre, der blot skal og ikke videre. Det vilde jo være ridicult. Om Søndagen kan Præsten declamere Noget derom — men realisere lader det sig virkelig ikke.

Dersom En vilde forkynde Christendommen fordi han skal, det var jo uhyre flaut og ridicult at forraade, at han var saa bange for Gud, at han gjorde det ene og alene fordi han skulde. Men naar det er Ens Levebrød maaskee et godt og feedt Levebrød — ja saa er det Alvor at forkynde Christendom, deri Intet flaut eller ridicult.

O, uendelige Dyb, o rædsomme Frugtbarhed af Sviig og Underfundighed og Bedrag, bevidst eller ubevidst, fortsat fra Generation til Generation øvet af disse Tusinder og Tusinder, hævdet ved Praxis — og saa et stakkels enkelt Menneske, en sygelig Person, hvis Liv hænger i en Traad, og næsten dør hver Dag stundom hver Time, en ængstet og bekymret Samvittighed — og han er ligesom beordret til at tage Commandoe lige over for alt Dette. Det er jo eventyrligt; det er jo næsten som naar i Eventyret den grusomme Stedmoder hitter paa eet eller andet aldeles uover-

¹⁴¹ Levebrød] sml. 136.187. sygelig Person] sml. 140.142.

kommeligt Arbeide for at plage Stedbarnet — kun at det her er Kjerlighedens Gud og at det er af Kjerlighed han forunder mig alt Dette.

‡

Om mig selv.

142

U. D.

Usalige Følge af at Tusinde og Tusinde, som Intet forstaae, skulle dømme, veilede af Enkelte, som heller Intet forstaae, thi jeg er dog sandeligen den Eneste der min Sag betræffende egentlig har Kategorierne.

Bestandigt vender man mig Forholdet om: man forklarer mit Brud med Pøbelagtigheden af, at jeg var en Aristokrat, der i Stolt-hed vilde vise Menneskene Foragt.

Hvilket Nonsens. Aldrig kunde det nogensinde falde en Aristokrat ind at gjøre et saadant Skridt, en saadan Handling er just absolut uaristokratisk.

Jeg handlede derfor ogsaa just, fordi jeg var mig bevidst at være Intet mindre end en Aristokrat, mig bevidst, at mit daglige Liv havde udtrykt det, mig bevidst, at jeg, i Tungsind og <i> Religiøsitet dog havde idetmindste været opmærksom paa det at elske „Næsten“.

Men da man nu gaaer ud fra, at jeg handlede som Aristokrat, saa ventede man igjen, at jeg skulde fortsætte som Aristokrat: reise, eller trække mig reent tilbage i fornem Stolthed.

Her kommer det igjen: det der beskæftiger mig er Christendommen; og neppe har den menige Mand Nogen, der elsker ham sandere.

Men dette, der er saa simpelt christeligt, det er blevet Noget, som er aldeles fremmed i Christenheden!, hvor vi Alle ere Christne.

¹⁴²Sml. 140. 145. Pøbelagtigheden] sml. 84. 450. Tungsind] sml. 141. 177.

1850

En Replik af den „Kloge.“

143
U. D.

Den første Gang er altid den dyreste Gang. Første Gang man køber Spinat er det neppe til at veie op med Guld, senere hen i Sommeren kan man faae næsten altfor meget for 2 Sk.

Saaledes med Christendommen. En Klog er da ikke gal at byde paa Christendommen dens første Gang; nei men saadan en 1800 Aar derefter saa vil den være faldet saa behørig i Priis, at Klogskaben endog tilraader at byde paa den. Selv i Forhold til et Genie er det saa. Den første Gang, saa holder Klogskaben sig tilbage — anden og tredie Gang kan der allerede være Tale om at byde, alt i Forhold til hvor betydeligt et Genie det er; thi er det et meget betydeligt Genie, saa maa man vente til 6 eller 7de Gang.

See det er Klogskaben. Og just det, hvorefter man nu beviser Christendommens Sandhed, at de Forstandige og Kloge holde paa den, just det er Beviset for, at Christendommen ikke mere er til.

Mit Hjem.

144
U. D.

Naar man lever saaledes ene som jeg, saa er man desto mere anviist sit Hjem, dog der at have det godt.

Og hvorledes er nu mit Hjem! Hos Garveren leed jeg forrige Sommer af Stank usigeligt. Jeg turde ikke risikere at blive der en Sommer igjen, og det Hele var mig ogsaa for dyrt. Hvor jeg nu boer, lider jeg saa stærkt af Sol-Reflexer om Eftermiddagen, saa jeg først var bange for at blive blind.

Og nu den Bekymring med Strube. At det Menneske, som jeg stode paa som paa Ingen, det Menneske jeg havde arvet efter Fader, kjendt i 20 Aar, i hvem jeg havde seet en af disse sunde, stærke, kraftige Arbeidere — at det skal hænde, at han netop i den Tid han er hos mig, bliver exalteret, maa paa Hospitalet, vil reformere

¹⁴³ Genie] sml. 395. X²A 578 og Sammenvisninger. ¹⁴⁴ Hos Garveren] se til X²A 10. — Sml. 177. Hvor jeg nu boer] Nørregade 43. — Sml. 94. Bekymring med Strube] se til X¹A 500. — Sml. 177.

hele Verden o: D: Naar man selv efter den Maalestok som jeg arbejder med Aand, saa ønsker man just sin Omgivelse som jeg havde tænkt mig Strube. Og nu al den Omsorg for ham, Synet af, at han dog lider, skjøndt det er lykkedes nogenledes at regulere ham; Bekymring for, at det skal komme igjen, og saa blive, da det er i mit Huus, en ecclatant Begivenhed, som Bladene bemægtige sig. ^z, medens jeg paa den anden Side maa befrygte, at vilde jeg nu slippe ham, saa vilde det virke for stærkt paa ham, og Gud veed, han er uforandret det skikkeligste Menneske, jeg har kjendt, eller eet af de skikkeligste, og Omsorgen selv for mig; men jeg saa dog i sin Tid, hvor heftig han kunde være og hvor paa-staaelig.^z

Og nu fra en anden Side. For ikke længe siden hændte det mig (medens jeg endnu boede hos Garveren) at da jeg en Dag kom hjem, maa der Nogen have været i min Pult og i min ene Kasse den af Mahogni. Muligt, at jeg selv har glemt at lukke da jeg gik ud, skjøndt næsten utænkeligt, men alligevel yderst ubehageligt. Slikt kan gjøre En Hjemmet ubehageligt, selv om man har, som jeg, den troeste Omgivelse. Det var mig yderst ubehageligt for Anders Skyld, — Anders, som jeg især har glædet mig ved, thi||

Og naar man saa træet kommer hjem til alt Dette, ofte ogsaa ubehageligt berørt af den Raahed, jeg dagligt er udsat for: o, paa den Maade at forkynde Christendom er noget Andet end at være Præst.

Og saa, at jeg ikke mere har Raad til at producere; thi naar jeg producerer, glemmer jeg Alt.

‡

Om mig selv personligt.

145
U. D.

Jeg seer det kun altfor klart, hvorledes Hver især af Dem, jeg qua Forfatter forholder mig til, egentlig bedrager mig. Men sige det kan jeg ikke til ham; der er en Undseelse, som altid i saa Henseende paabyder mig Taushed, det er mig som vilde jeg gjøre

1850

mig selv bedre end han, ak jeg en Poeniterende. Tillige er det mig ogsaa stundom som gjorde jeg Dem Uret ved at bruge for stor en Maalestok. Men Herre Gud er der da ikke een Maalestok for Alle; eller gives der Saadanne, der forpligtes efter en saa stor Maalestok, at det eo ipso er givet, at De ville blive bedragne af Enhver, der kommer i Berøring med Dem, fordi selv naar disse Andre handle redeligt saa er det efter den store Maalestok betydende at bedrage.

Naar jeg taler med Hver især om een af de Andre og viser, hvorledes her kan være Sviig: saa forstaaer han det — men at han selv ogsaa bedrager mig, det mener han vel, at jeg ikke seer.

#

R. Nielsen — og jeg.

146
U. D.

Jeg er vistnok ingen Socrates, Nielsen ingen Plato, men derfor kan Forholdet nok have sit Analoge.

Tag nu Plato! Der er dog upaatvivleligt en ganske overveiende Masse af Tanker, der tilhører Plato selv; men han betænkte sig ikke paa, at henhøre Alt til Socrates for at holde Udgangspunktet reent, han blev ikke træt af, at Folk maaskee bleve kjede af, at det altid var Socrates og Socrates.

O, men Nielsen tog Tankerne og fordulgte hvorfra; endelig angav han da sin Kilde, men fordulgte efter hvilken Maalestok han havde det derfra, item at jeg privat havde anvendt overordentlig paa at sætte ham ind i min Sag.

Jeg har Intet gjort men overladt Alt i Styrelsens Haand.

#

Om mig selv.

147
U. D.

Hvis der ved Siden af een af Boderne paa Dyrehaugsbakken, hvor Udskrigerens Vræl og Trompetstødene uafsladeligt lode, bo-

een Maalestok for Alle] sml. I A 42. ¹⁴⁶R. Nielsen] sml. 133. 177. Socrates] sml. 253. X²A 609 og Sammenvisninger. ¹⁴⁷Sml. 145. 152.

ede en Nymphe, der kun havde en Aande-Stemme: saaledes lever jeg.

Dog høres skal den, naar <de længst ere forstummede> alle disse sandselig stærke Karle i Præstekjole, der sandseligt tilfredsstille Menigheden ved at gifte sig 7 Gange og at have travlt i verdslig Bedrift, medens de tillige een Gang om Ugen vræle eller declamere Christendom.

#

#

Anstrengelsen.

148
U. D.

O, naar Alle ere Christne, og Alle, Alle, der forkynde Christendom, forkynde at den er: at gjøre sig Livet saa let og nydelsesrigt som muligt, og saa forresten antage, at Gud er naadig, og at Gud vil, at Du skal være glad og fornøiet, ja, at det at ville gjøre sig Livet noget mere anstrænget er at friste Gud: hvor tungt da at gjøre sig Livet besværligt, næsten som kom man ind i det Fortjenstlige.

Men Du min Gud og Fader hvad er saa Christendommen. Jeg skal gjøre mig Livet let, være glad og fornøiet. Altsaa hvor der er Fare, der skal jeg sandeligen ikke gaae hen, det vil Gud rigtignok ikke, hvor Sandhed lider, der skal jeg sandeligen holde mig tilbage, det vil Gud just have, thi Gud vil at jeg skal dandse paa Roser; altsaa om et Folk sædelig opløses, om det bliver et Skin, en Indbildning at der er Christendom til, jeg skal sandeligen tie, det er Guds Villie.

O, ugudelige Verdslighed, der har taget Christendommen forfængelig.

Nei, jeg skal lide for Sandhed, hvor jeg seer dette paa min Vei, at Sandhed lider, lide om saa var indtil Døden; men alligevel uendelig dybt føle, at det er Naade jeg frelses. Og glad skal jeg være, altid glad — „i Gud“, det veed et lidende Sandhedsvidne bedst at fortolke.

Men vee Eder, som have taget Christendommen forfængelig, at I ogsaa saaledes skade, at I volde Den saa mangel Bekymring,

¹⁴⁸ Naade] sml. 140. 175. Sandhedsvidne] sml. 126. 272.

som han kunde være fri for, hvis ikke I havde paataget Eder at forklare hvad Christendom er, og nu hans Kjød og Blod finder Behag i Eders Forklaring.

149 Hvad har Peter ikke udholdt i de 3 Dage da Christus var død!
U. D. Paa den Maade at være skilt fra Christus, efter at have fornegtet ham. Rædsomt.

Og dog blev Peter ikke forskudt, men taget til Naade og blev hvad han var Apostel.

See dette er ubeskrivelig Mildhed i Sammenligning med Jehovas Forhold til Moses, der ikke kom ind i det forjættede Land blot fordi han tvivlede.

O, uendelige Mildhed, som jeg næsten bliver bange for, at den ikke bedaarer mig saa jeg tog den forfængelig.

Næsten det er Det, der ængster mig meest ved Christendommen: dens Mildhed; jeg bliver saa angst for, at jeg skulde tage den forfængelig.

150
U. D.

Dommen over Christenheden.

Dersom det skulde forsvares, at nu Christendommen ikke mere er stridende, at ved det vi alle ere Christne, kunde vi dog ikke mere forfølge hinanden o: s: v: men tage Livet i ligefremme Forhold, ikke i omvendte — dersom dette var saa, maatte det jo kjendes paa, at hvis Christus nu kom igjen, vilde han ikke blive ihjelslaget.

Og dog siges jo det som en almindelig Bemærkning i Christenheden, at det vilde gaae ham saa.

Dersom Christendom var en Lære, var det ogsaa muligt. Plato f. E. kunde Sligt ikke hænde, hvis han kom anden Gang, og første Gang var blevet slaaget ihjel.

Men Christendom er ingen Lære, er en Existents, en Existeren. Christendom er ikke Læren om at fornegte sig selv om at det af 3 Grunde er rigtigt men er: at fornegte sig selv. Og da Christus øieblikkeligt igjen vilde absolut udtrykke Selvfornegtelse, saa var Døden vis.

Tænk Dig den deilige Kirke — den festlige Forsamling — 151
U. D.
den qvindelige Ungdom med næsten barnlig Fromhed — o: s: v: o: s: v: — nu tier Orgelet, Taleren træder frem; begejstret taler han om Selvfornegtelse, han er rørt, virkelig rørt, (Sligt hænder jo ogsaa „Digteren“, den sande Digter), han rører Alle han siger det og han mener (som jo ogsaa den sande Digter gjør det, just det er Betingelsen for Digtets Sandhed) at om end Alt forlangtes af ham, han var villig (maaskee have vi forud sjunget Psalme 595 i evangeliske Psalmebog) at offre Alt — og Alle ere saligt bevægede.

O, min Ven, min Ven, gjør det —, gjør det til Virkelighed — og Alt <er> forandret, Du fortryller Ingen mere, men Alle flye Dig, Du ængster kun Pigerne, og Mændene afskye Dig, Du begejstrer Ingen, faaer neppe Lov til at bestige en Prædikestol — i Christenheden, hvor alle ere Christne, og hiint Foredrag er beundret, hiint Digter-Foredrag.

Om mig selv.

152
U. D.

Christendommen er egentlig som afskaffet. Men først maa et Digter-Hjerte briste, eller en Digter komme saaledes paa tvært at han spærrer Veien for alle Sandsebedragene.

Existents] sml. 124. 152. ¹⁵¹ Digteren] sml. 136. 152. Psalme 595]
Tillæg til den evangelisk-christelige Psalmebog (Kbh. 1845). offre alt] sml.
156. ¹⁵³ Sml. 147. 177. Digter] sml. 151. 177.

1850

Dette er Standsningen; og i vore smaae Forhold er det min Opgave.

Denne Digter elsker Idealet han er forsaavidt forskjellig fra en Digter i Almindelighed, at han dog ethisk er opmærksom paa, at Opgaven ikke er at digte det, men at ligne det. Dog just derover fortvivler han; ogsaa over Smerterne, han maatte bringe over Menneskene, naar Sligt skal bringes an i Virkelighed. Men nøieregnende som ingen Anden er det, og som kun ulykkelig Elskov er det (og saaledes er jo hans Liv en ulykkelig Elskov i Forhold til Idealet) er han i Forhold til alle Sandsebedragene, hvilke han efter den største Maalestok opdager og fortærer.

‡

Luther.

153
U. D.

Egentlig er det der vi komme til at begynde igjen: ved Luther.

Det gik lidt for gesvindt med at klappe Verdslighed og Religieusitet sammen.

Luther havde maaskee Ret sig selv betræffende, i ham var der vistnok den indre Sandhed, at han turde vove: at gjøre det Modsatte, og saa dog være ganske fri deri, gift og dog ikke som gift, i Verdsligheden og dog som fremmed, skjøndt deeltagende i Alt, <o: s: v:>

O, men det var en farlig Sag at lære det saadan udenvidere fra sig, thi det var at gjøre Sagen altfor let for hele Verdsligheden, der saa nøies med en blot Forsikkring, og saa bliver slet og ret Verdslighed.

Hvor mange ere der vel i Sandhed i hver Generation, i hvem det kan være Sandhed, at de skjøndt eiende alle jordiske Goder, eie dem saaledes, at de dog ikke besidde dem, at

de hvert Øieblik ere villige til at opgive dem, at de slet ikke hænge ved dem, gjerne slap dem.

O, farlige Aandelighed. Saa er det dog langt simplere at sige: jeg er bange for mig selv, at det hele kunde være Sviig i mig, saa vil jeg hellere opgive dem.

Luther selv var jo forresten uhyre forsøgt i udvortes Kampe, var da heller ikke ganske conform med Verdslighed, var controlleret af den uhyre Forargelse hans Skridt vakte, da han giftede sig.

O, men nu, da al Control er forsvunden!

Luthers sande Efterfølger vil komme til lige det modsatte Resultat af Luther, fordi L. fulgte efter den phantastiske Overdrivelse i Retning af Askese, medens han følger efter den rædsomme Sviig, som det Lutherske fødte af sig.

De gode Bøger.

154
U. D.

Der sidder en Præst og studerer disse fromme, ædle Sjeles Skrifter, og det lærer han udenad — og declamerer.

Maatte jeg raade, saa skulde just saadanne gode Bøger brændes, thi de slette maae de gjerne stjæle af. Men dette lumpne Tyverie: at hvad en Anden i uhyre Qval, med Livsfare, i Nød og Angest udfandt — det declamerer nu en saadan Slyngel, der ikke i fjerneste Maade ligner en Saadan.

Den store Nadvere.

155
U. D.

[I Marginen: cfr. p. 86.87.]

Man kunde spørge: med hvad Ret lader Indbyderen de Indbudne ihjelslaae, fordi de ikke kom, det er jo dog en besynderlig Art Invitation.

¹⁵⁵cfr. p. 86.87.] 5: 107-110.

1850

Os betræffende maae vi sige, at vi redeligt have fortjent det, thi vi have jo i Daaben lovet at komme.

Vil man ikke fremhæve det, saa ligger det i, at Indbyderen er Gud, der nu een Gang har Eiendomsret over os Menne-sker.

#

Aandelighed — og Aandelighed.

156

U. D.

Man beskylder Middelalderen for overspændt Aandelighed, at den gjorde Alvor med at opgive det Jordiske — maa-skee.

Men er det ikke langt større Aandelighed: at blive i Besiddelse deraf, anvende stor Tid paa at erhverve og bevare, og saa mene sig saa aandelig, at man inderst inde er uendelig opløftet over alt Dette.

Middelalderen var ængstelig og sagde: jeg tør ikke troe mig selv, jeg vil derfor ikke have Hæder og Værdigheder. Nu ere vi mere aandelige, vi trakte derefter, indrette hele vort Liv derefter — men inderst inde ere vi i den Grad Aandelige, at vi ere opløftede over alt Sligt som over en reen Barne-streg, om vi skulde gaae klædte i Pialter, eller i Fløiel med Stjerne og Baand, det er os aldeles eens — men vi foretrække dog at gaae i Fløiel med Stjerne og Baand.

Men siger denne Bestjernede: jeg kan forsikkre, at i mit Inderste o: s: v.; og hvis det fordredes af mig — og han bliver 70 Aar i en Verden han selv erklærer for ussel og for-dærvet — men han fandt ingen Opfordring, det fordredes ikke af ham. Ja i Sandhed det fordredes ikke af ham; thi Ingen kom til at tvinge ham, da han brugte al sin Snildhed for at undgaae enhver Fare, han brugte al Snildhed for at holde sammen med Det, der i ethvert Øieblik havde Mag-

¹⁵⁶hvis det fordredes af mig osv.] sml. X³ A 237.

ten — men hvis det fordredes o: s: v: . Dette er omtrent som at gjøre Nar af Gud; det er ligesom naar et Barn leger den Leeg at forputte sig, for at Ingen skal finde det. Høit siger man: hvis det fordredes o: s: v: — og derpaa siger man ganske sagte: ja see nu bare om Satan selv skal kunde faae fat i mig, saa klogt skal jeg vide at forputte mig.

Jødedom — Christendom

157
U. D.

Det gjør dog sandeligen en uendelig Forskjel, om jeg antager, at Kjendetegnet paa, at jeg er den Fromme, hvem Gud elsker, er at Alt lykkes mig, at jeg er i Besiddelse af de jordiske Goder o: D: (dette er Jødedom) eller at just Kjendetegnet er, at jeg er Lidende, at jeg stadig har Modgang, Gjenvordighed (Guds faderlige Omsorg for at holde mig vaagen) og endeligen lider Verdens Modstand, fordi jeg holder mig til Gud og bekjender Christum (Dette er Christendom).

¹⁵⁷ Jødedom] sml. 139.170.

1850

158
Juni 9.

NB¹⁹.

d. 9 Juni 1850.

- 159 Angaaende Texter til Fredags-Prædikener cfr. det rene Blad
U. D. foran i Journalen NB¹⁴.
Thema til en Fredags-Tale Journalen NB¹⁷ p. 30.

- 160 Min Bekymring med Hensyn til Udgivelsen af den
U. D. Productivitet, som ligger færdig p. 52. [A 190]
Min Grændse p. 54. [A 191]

‡

161
U. D.

Let — at lette.

Strengthed letter til Afgjørelse (som man siger: jeg skal nok lette Dig); fra Strengthed er Afgjørelsen lettest, let som Fuglen, der letter fra den gængende Green, hvilken z vippende z hjælper efter.

(Denne Tanke stod vist i et oprindelig Udkast til de tre Taler „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen“ i Indgangen til den første. Eller den findes et andet Sted optegnet, som jeg ikke veed, hvor er, derfor vil jeg dog optegne den igjen.)

¹⁵⁹det rene Blad foran i Journalen NB¹⁴] se X²A 166. Journalen NB¹⁷ p. 30.] se X²A 597. ¹⁶¹Sml. IXA 365. de tre Taler] se til X¹A 79.

Differentsen mellem Prof. Martensen og mig.

162
U. D.

Prof. Martensens hele Liv ligesom ogsaa hans Forfatter-Virk-
somhed bærer indirecte Præget af, at han lige fra Første af har
levet hen i den Forestilling: at det da naturligviis fulgte af sig selv
at han er Christen.

Han er opdraget og endog strengt i Christendom, tidligere døbt,
saa confirmeret: det følger da naturligviis af sig selv, at han er
Christen. Saa blev han Student; valgte at studere Theologie —
det fulgte naturligviis af sig selv, at han var Christen; det var ikke
det han valgte at blive Christen, nei det var jo givet, han valgte
mellem Facultets-Studier og valgte Theologie. Blev Candidat.
Han har maaskee overveiet, om han skulde gaae den praktiske
eller theoretiske Vej, blive Præst eller Professor. Han blev Pro-
fessor — at han er Christen følger naturligviis af sig selv.

Saa studerede <han>, og fæstede sit Blik paa allehaande stor-
artede videnskabelige Problemer — en høist alvorlig Mand som
han var, saa han i eetvæk taler om Alvor og Alvor.

Anderledes med mig. Jeg er meget strengt opdraget i Christen-
dom; men paa mig virkede det til, at jeg engang i mit Liv forstod
mig selv i, at denne Væren-Christen var en Indbildning, men at
den Afgjørelse at blive Christen var for mig saa vigtig, at jeg satte
min personlige Existents ind derpaa, hvad allerede var antydet
derved, at jeg i en tidligere Tid egentlig har været forarget paa
Christendommen.

Jeg beskæftigede mig da med dette Spørgsmaal reent person-
ligt. I Alt hvad jeg overveiede, tænkte jeg tillige det med: naar
Det er Christendom, kan Du saa beslutte Dig til for Alvor at blive
Christen; eller naar Det er Christendom, forstyrrer det Dig saa
ikke i at være Christen. Men ud af den Indbildning vilde jeg med
saadan udenvidere naturligviis at være Christen, enten virkelig
blive Christen, eller ligefrem bryde med den.

Derfor har det beskæftiget mig saa meget med at faae ret sat

¹⁶² Martensen] sml. 105. 163.

1850

fast, hvad Christendom er, ikke for Lærens Skyld, men for min Skyld, at jeg kunde faae det afgjort, om jeg vilde være Christen.

Dette er mit Liv og min Forfatter-Virksomhed. Jeg er ingen alvorlig Mand, idetmindste ikke i den Forstand, at jeg skriver Systemer, arrangerer Christendommens Lære — medens det da naturligviis følger af sig selv, at jeg er Christen.

163

U. D.

[I Marginen: Martensen.]

Hvilken uendelig Tryghed hos Martensen! Der tales bestandigt i det Store: om hele Kirken, den apostoliske Tid, de 3 første Aarhundreders Dogmatik, Middelalderens Dogmatik, Reformations-Periodens Dogmatik, den hele Række af berømte Kirkelærere — og Christus siger: mon Troen ved min Gjenkomst findes paa Jorden.

Sligt beskæftiger ikke Martensen, han er objektiv.

164

U. D.

[I Marginen: Martensens dogmatiske Oplysninger.]

I „dogmatiske Oplysninger“ beklager Martensen sig over, at Stilling med „uvaskede Hænder“ tager paa Sagen, hvorfor man ikke kan indlade sig med ham.

Christeligt maatte Sligt ikke forstyrre, da jo Christus (der, in parenthesi bemærket, ingen pyntelig Hofprædikant var, som stadseligt bringer Christendommen tilbage til udvortes Pyntelighed) selv siger: at det om man spiser med uvaskede Hænder ikke har Noget at betyde. Hvor naturligt ogsaa, at Christus maatte dømme saaledes, han, som desto stærkere saae paa det Modsatte, at f. E. en Lady Machbeth kan vaske sine Hænder fra Morgen til

¹⁶³ Martensen] sml. 162.164. ¹⁶⁴ Martensen] sml. 163.188. I „dogmatiske Oplysninger“] Dogmatiske Oplysninger. Et Leilighedsskrift af H. Martensen (Kbh. 1850. — Ktl. Nr. 654), S. 7. Bogen er averteret som udkommen Adrsavisen 1850, Nr. 137 (14. Juni). Stilling] sml. 74.186.

Aften, bruge Oceanet til at vaske dem — og de blive dog ikke rene, eller at Pilatus jo ogsaa vaskede sine Hænder, formodentlig for ikke at korsfæste Sandheden <—> med „uvaskede Hænder.“
[i Marginen: thi at korsfæste Sandheden det er formodentlig det Ligegyldige, det Vigtige er, om man gjør det med vaskede eller — o Rædsel! — med uvaskede Hænder.]

Lignelsen om det fortabte Faar.

165
U. D.

Denne Lignelse udtrykker jo vistnok paa det Stærkeste, at Mennesket slet Intet selv har at gjøre til sin Frelse: Hyrden tager Faaret, lægger det paa sine Skuldre, bærer det o: s: v: — Faaret har blot at ligge ganske stille.

O, men dette er jo kun Momentet. Hvis Faaret ikke dør i samme Øieblik, saa skal det altsaa til selv at stræbe igjen. Og er det saa ikke det uendelig Vanskelige, at kunne ligge ganske stille, at der ikke kommer nogen ny Skyld, eller at ikke Angesten for den gamle igjen faaer Overhaand o: s: v:.

Christendommen er Mildhed i Strenghed. Da saaledes Strengheden er det dialektiske Moment, saa har Menneskene reent afskaffet det, og faae ud, at Christendommen er Mildhed.

Det er det uhyre farlige ved Alt, hvor der er et dialektisk Moment, der vistnok skal ophæves, forvandles til sit Modsatte, (Strenghed til Mildhed) at man der gjør Sagen altfor let, ved at forvandle det Dialektiske til Noget, hvorom man i det Høieste forsikkrer, at man i sit Inderste o: s: v:

Den meeste Sviig og Underfundighed paa Aandens Gebeet vil forholde sig til Misligheder betræffende et saadant Dialektisk, at fordi det dog skal ophæves, at man saa ogsaa gjør sig Sagen altfor let, hvorved den anden Sætning (Mildheden her) bliver Usandhed.

¹⁶⁵ Lignelsen om det fortabte Faar] Luk. 15, 4 ff. Sml. 213. forsikkrer osv.] sml. 156. 175.

1850

166
U. D.

Christendommens Trøst — at afdøe fra Verden.

Christendommen er Trøst og Mildhed hedder det. Godt. Men en Fordring gjør dog Christendommen, at et Menneske skal afdøe fra Verden.

See her har vi det igjen. Hvor Mange ere der vel i hver Generation der vilde beholde en Lidelse tilbage, for hvilken de søgte Trøst, naar de først udholdt alle de Lidelser, som ligge indenfor det Omfang: at afdøe fra Verden. Thi her ligger egentlig saa godt som alle menneskelige Bekymringer. Der er kun een Sorg mere, den over sin Synd, og hvor Mange have vel den, især saadan i eneste Forstand.

Vil man da sige, at det er Trøsten: at Christendommen vil hjælpe En til at afdøe fra Verden — men, hvor Mange ere der vel, der virkelig ønske det, saa de i Sandhed finde det trøsteligt at hjælpes dertil.

Nei, Christendommen eksisterer egentlig ikke mere. Springfjederen — og hvilken Springfjeder? selve det Absolute — er længst afmattet, og det Hele blevet Vrøvl.

167
U. D.

Veemod.

O, sidste Trøst, kun at have den Trøst: at trøste Andre. O, Veemod, naar saa Det, man kalder Trøsten og hvorved man selv trøstes, forekommer Andre saa forfærdeligt, at de da for Alt betakke sig for den Art Trøst, der synes dem den værste af alle Plager.

168
U. D.

Min Kategorie.

Det jeg egentlig repræsenterer er: Standsningen, der gjør en Ende paa de fra Slægt til Slægt fortsatte Reflexioner, og sæt-

¹⁰⁰at afdøe] sml. 171.

ter de christelige Qvaliteter. — Til at kunne gjøre dette er jeg understøttet, thi jeg er selv en fra tidligste Tid „Standset“, i usigelige Qvaler sat udenfor det Almene-Menneskelige, ene anviist Forholdet til Gud.

Skjøndt staaende midt i Virkeligheden efter en Maalestok som ingen Anden herhjemme (thi jeg har dog nogenledes naaet „Virkelighed“) har jeg i en anden Forstand levet som i <en>Verden for mig selv.

Om min Sags Rigtighed dens Betydning har jeg aldrig tvivlet — tvivlet, nei det er jeg saa langt fra som muligt, jeg har kun haft eet Udtryk: at jeg aldrig noksom kunde takke Gud for hvad der er forundt mig, saa uendelig meget Mere end jeg havde ventet eller kunde eller turde have ventet, og jeg har længtes efter Evigheden for at takke Gud uafbrudt.

En yndig Pige, min Elskede — hendes Navn vil gaae til Historien med mit — blev til en vis Grad ødslet paa mig, at jeg ved nye Smerter (ak det var en religious Collision af en egen Art) maatte blive Den jeg blev. I en vis Forstand er jeg saa igjen blevet ødslet paa Christendommens Sag; i en vis Forstand, thi, menneskelig talt, har jeg sandeligen ikke været lykkelig — o, men dog kan jeg aldrig noksom takke Gud for det ubeskrivelig Gode han har gjort for mig saa uendelig langt mere end jeg havde ventet.

Vilde man spørge, om der var Noget, jeg mener, kunde være skeet anderledes, og at det saa havde været bedre? O, daarlige Spørgsmaal: nei. Der var Eet og Andet, hvorum jeg mener, at det kunde være saaledes skeet anderledes, at jeg saa var blevet, menneskelig talt, lykkeligere — o, men at det derfor skulde have været bedre nei nei. Og i ubeskrivelig salig Forundring forstaaer jeg ogsaa bagefter mere og mere, hvorledes Det, der skete, var det Eneste, det eneste Rigtige.

Forholdet til Gud] sml. 126.177. en yndig Pige] sml. 177. X³A 450 og Sammenvisninger.

1850

169
U. D.

Hvorledes det Nye Testamente kun vil læses fangende.

Grund-Forvirringen af det Christelige er, hvad jeg ofte nok har sagt, at man har gjort den til Lære. I Forhold til en Lære gjælder det, at man først og fremmest maa see totalt at sætte sig ind i det Hele. Med det N. T. lige omvendt. Det forholder sig blot til det Ethiske, og vil derfor, at Du skal ganske simpelt begynde med at tage et Enkelt — men saa see at gjøre det.

Naar derfor En bliver vigtig ved først at ville forstaae det Hele o: s: v: og lader som var dette Sandhedskjerlighed og ikke Underfundighed, der vil være fri for det Exsecutive: saa kan man bære sig saaledes ad (og er man selv Den, der er i det Tilfælde, saa bærer man sig ligeledes ad mod sig selv): man tager eet eller andet af hine Ord i det N. T., der indeholde Fordring i Retning af Selvfornegtelse og Forsagelse, hvilke Ord da altid ere saa ligefrem som muligt at forstaae men saa vanskelige at udføre — og siger nu til ham: hvorfor gør Du da ikke efter det Ord, som dog er saa let at forstaae — saa seer man Underfundigheden.

Ethisk gjælder det aldeles ikke om al denne Forstaaen og Forstaaen, det gjælder om at gjøre Det, som man forstaaer, og Det, som et Menneske egentlig skal gjøre er altid let at forstaae.

Men just Det er det ogsaa som den menneskelige Underfundighed altid skaffer til Side — for saa at gaae ind i det Dybe, med Tilføiende, at man kan jo dog <ikke> handle efter Noget, man ikke har forstaaet. Ja ganske vist, derfor har Gud ogsaa altid indrettet det saaledes, at Det, der skal handles efter, det er saa let at forstaae, at den Dummeste kan forstaae det strax. Hvad er lettere at forstaae end: giv Din Formue til de Fattige — men her er andre Vanskeligheder. Hvad er lettere at forstaae end alle Fordringerne i Retning af Selvfornegtelse og Forsagelse.

Men Sligt vil man slet ikke høre nævne. Derimod har man faaet det vendt om, som var det Dybe Det, hvorefter der skulde handles. I Sandhed saa var Gud en maadelig Makker af en Lov-

¹⁶⁹det Ethiske] sml. 152.189.

giver, der — formodentlig for at opleve den Glæde, at hans Love ikke opfyldtes — gjorde sine Love saa dybe og dybsindige, at Menneskene kom til at anvende deres Levetid paa at interpretere dem — og saaledes vare lovlig undskyldte i, at de ikke fik Tid til at opfylde dem ikke engang til at begynde derpaa — thi det var, endnu i det sidste Øieblik, ikke blevet dem tydeligt hvad der fordredes.

„Men er det da ikke af absolut Vigtighed først at forstaae?“ Nei, ethisk, er det det Vigtige, at Du gør Det, der er saa uendelig let at forstaae at Du forstaaer det strax, men som Dit Kjød og Blod vil forhindre Dig i at gjøre.

Pharisæeren — og Tolderen.

170
U. D.

I sin Prædiken derover gjør Luther rigtigt opmærksom paa, at Pharisæerens Skyld ogsaa var, at han, da han nu følte sig bedre end Tolderen, slet ikke tænkte paa at hjælpe ham til Frelse, men nøiedes med at føle sig bedre, og saaledes brugte Tolderen, om jeg saa tør sige, til \leq ved Modsætningen \geq at illustrere sin Dyd og Fromhed.

Mærkeligt ogsaa at Evangeliet lægger Tolderen den reent christelige Bøn i Munden, og saaledes jo egentlig anbringer det Christelige før det Christelige. Derfor mener Luther ogsaa <, i samme Prædiken, > at man maa antage at Tolderen har hørt Christendommens Forkyndelse. Saa bliver Parabelen ikke udvisende Forskjelle indenfor Jødedom men udvisende Forskjellen: Jødedom — Christendom.

¹⁷⁰ [i sin Prædiken derover] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 471f. Luther] sml. 153.211. i samme Prædiken] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 474f. Jødedom] sml. 157.230.

1850

171
U. D.

Samtidigheden med Christus — det at afdøe.

Lad os antage, at En sagde: Det, der driver mig til Christus og binder mig til ham, er ikke saa meget endda Bevidstheden om Synd, som det er, hvad ogsaa Petrus siger: til hvem skulle vi gaae; jeg antager, at Forholdet til Gud, at Saligheden hisset er betinget ved Christus, derfor holder jeg mig til ham.

Vel. Men tænk nu Samtidigheden. Hvad udtrykker Christus? Christus udtrykker Det at være afdød fra Verden, levende i Armod, i Foragt, i Forfølgelse. Skal Du nu i Samtidighedens Situation holde Dig til ham, saa maa Du blive conform med hans Existents. Thi Christus har ikke foredraget en Lære om det at afdøe fra Verden, men Han er selv existentielt det at afdøe fra Verden.

Er nu den evige Salighed Dig virkelig saa stort et Gode, at det til den Priis er Dig det absolute Gode? Det forstaaer sig egentlig kun til den Priis kan et Gode være det absolute Gode.

Hvor pædagogisk forsigtig er ikke Christendommen? Den siger ikke strax hele Vanskeligheden, hvad jo Christus heller ikke gjorde i Forhold til Disciplene. Den siger: vil Du vorde evig salig? Svarer Du: ja, saa siger Christendommen: vel, saa slut Dig til Christus, slut Dig ganske nøie til ham — men han udtrykker det at være afdød fra Verden.

172
U. D.

Min Opfattelse af Christendommen.

Naar den saa sættes ind, saa vil der da blive opløftet et uhyre Skrig, at det er en Overdrivelse, at jeg dog nok virkelig vil afskaffe Christendommen, eller skræmme Folk bort fra den o: s: v: o: s: v:.

Hertil maa svares. Naar saaledes fra Generation til Generation disse Tusinder og Millioner have faaet Lov til upaatalt at slaae af og slaae af: ja saa maa rigtignok Omsvinget tage sig ud som en frygtelig Overdrivelse, især da det — just fordi Vildfarelsen i saa

¹⁷¹ at afdøe] sml. 166.177. Petrus siger: til hvem skulle vi gaae] Joh. 7,68.

lang Tid har været fortsat — maa tages om muligt i et kvalitativt Yderste, at ikke til syvende og sidst ogsaa Omsvinget bliver conformt med Vildfarelsen.

Men saaledes ligger sandeligen Feilen ikke i Omsvinget, men i den tidligere Vildfarelse.

Min Mening

173
U. D.

er, at det er aldeles i sin Orden, at en Lærer i Christendom lønnes af de Lærende; men derimod mener jeg ogsaa, at det i al Evighed ikke gaaer an, at forandre Christendommen, for at gjøre Folk desto villigere til at lønne Læreren — i hvad der saa egentlig ikke er Christendom. Vil de hellere have Det, vel, men saa lade man blot være at kalde det Christendom.

Min Kamps Forskjel fra tidligere.

174
U. D.

Tidligere har det været om een eller anden Lære man har stridt, at den ene Part ikke vilde have den Lære med o: D.: < Dette er Kampen mellem Orthodoxie og Heterodoxie. >

Min Kamp er langt inderligere om: Lærens Hvorledes. Jeg siger at En kan antage hele Læren, men idet han foredrager den, tilintetgjøre den. Her strides altsaa ikke saaledes, at de Andre ikke ville have Christendommen men de ville have den paa en forkeert Maade. De ville f. E. have hele Christendommen — men i Kraft af Grunde: saa er det ikke Christendom. De ville have hele Christendommen men i Kraft af Speculation: saa er det ikke Christendom. De ville have hele Christendommen men som en Lære: saa er det ikke Christendom.

Denne Kamp er langt inderligere, og bliver vanskelig populair.

1850

Middelalderen — Det Nye.

175
U. D.

Deri laae det Forkeerte, ogsaa det Forfængelige i Middelalderen: at løbe i et Kloster, hudflette sig selv — og saa blive beundret derfor.

Nei, bliv staaende — men vidn for Sandhed og mod Usandhed, faae ikke travlt med allehaande jordiske og endelige Formaal, men arbeid for Sandheden og Guds Rige: og Du skal see, Du skal snart, menneskelig talt, blive ulykkelig i Verden, hudflettet enten paa den ene eller paa den anden Maade — <og saa vel at mærke, at det dog ene og alene ubetinget er Naade, at man frelses, aldeles lige saa fuldt som at det er Naade, at Den frelses, der først omvender sig paa sit Dødsleie.>

Men naar man travlt udfylder sin Tid med allehaande endelig Stræben og saa i det Høieste sætter en Forsikkring til om i sit Inderste o: s: v:: ja, saa bliver man strax conform med Verdsligheden, colliderer ikke.

Christendommen maa, menneskelig talt, gjøre et Menneske ulykkeligt, dersom dette Menneske gjør Alvor af det med Christendommen. Den retter øieblikkelig hele hans Sind og Stræben mod det Evige; derved bliver han ueensartet med hele Verdsligheden, maa collidere.

Og saa beskikkes man saadan udenvidere dusinviis til Præster i denne Lære, denne Lære, der, menneskelig talt, er som en Plage for det naturlige Menneske. Det forstaaer sig, det naturlige Menneske existerer formodentlig ikke mere — vi ere jo alle Christne.

Det hele Christelige er blevet Talemaade.

176
U. D.

Hvor mangan Præst gives der vel, som tør vedgaae reent personligt, at han beder, ham personligt, at han personligt henfører sit Liv til Gud, beder til Gud i den Anledning. Nei, han personligt

¹⁷⁶ Naade] sml. 148. 251. i sit Inderste o: s: v:] sml. 165.

indretter sit Liv som andre Mændere: efter Klogskab og Sandsynlighed, og i dybere Forstand falder det ham da aldrig ind, at Gud skulde gribe styrende <ind> i hans Liv o: s: v: — men om Søndagen præker han om, at den Christne (in abstracto) han be-der, den Bedende (in abstracto) han henfører Alt til Gud.

Det Hele er blevet Talemaader, som man finder det aldeles i sin Orden, at „Præsten“ bevæger sig i om Søndagen (ligesom jo ogsaa Jurister og Læger have et eget Sprog) men som man da hverken vilde tillade Præsten eller Lægmanden personligt at gjøre Brug af om Mandagen — det var jo latterligt.

Tidens Forstandighed er formeentligen længst, længst voxet fra dette Barnlige — nu er det en Stiil som bruges i Prædikeforedraget, ligesom Bedemands-Stiil o: D:.

‡

‡

Dom over mig selv.

177
U. D.

At jeg har været ødsel — Gud veed det, det erkjender jeg villigt og tilstaaer min Skyld.

Imidlertid kan jeg dog heller ikke dømme mig selv ganske efter som jeg nu forstaaer mig selv; thi saaledes forstod jeg mig ikke oprindeligt.

Hvad jeg her anfører, er ikke beregnet paa at forsvare mig for Gud eller mig selv, men er blot historisk Oplysning.

Ubeskrivelig ulykkelig som jeg følte mig ved til alle mine indre Qvaler at faae den nye: at have gjort „hende“ ulykkelig, var jeg som tabt for dette Liv — da vaagnede den enorme Productivitet, som jeg saa omfattede med en lige saa enorm Lidenskab.

Min Ødselhed har derfor et væsentligt Forhold til min Productivitet, hvilken jeg forstod som min eneste Mulighed, og paa den anden Side som en ubeskrivelig Naade af Gud at skaffe mit Liv en saadan Betydning. Saaledes blev Alt ødslet for at holde mig i

¹⁷⁷ Sml. 152.300. indre Qvaler] sml. 142.182. hende] sml. 168.265.

1850

productiv Stand. At det havde været Gud velbehageligere eller sandere christeligt, hvis jeg lige Modsat tillige kunde have været sparsom: det forstaaer jeg nu; men hverken forstod jeg det den Gang, ei heller troer jeg, at dette tillige havde været mig muligt. Derimod er det vist, at jeg har forholdt mig til Gud, bedet til ham, hver Gang jeg maatte gribe til en kostbar Adspredelse, og at jeg ungdommeligt har forstaaet mig selv i, at det lod sig gjøre. Jeg bad Gud, at jeg ret maatte fornøie mig paa en saadan Tour, og jeg henførte det til ham.

Saaledes gik Aarene hen. Beständig forstod jeg tydeligere, hvor meget der forundtes mig i Henseende til at udrette — og jeg forstod mig saa i, at turde ødsle for at bevare mig i productiv Tilstand, fremskyndet desuden ved Tanken om, at jeg ikke levede længe.

Ved Siden deraf havde jeg saa den Hjælpe-Tanke, at jeg jo var kvalificeret til at blive Landsby-Præst, og at jeg paa mange Maader ønskede det.

I Aaret 1848 fik jeg det afgjørende Stød i Retning af Christendommen. Skrifterne fra den Tid ligge endnu uudgivne. Det virkede (ogsaa ved en Misforstaaelse med Prof. Nielsen, som jeg imidlertid havde trukket til mig, og som har været mig til en Ydmygelse, uden at han just veed det) saa stærkt paa mig, at jeg ønskede at flytte ud paa Landet og ganske udtrykke det Christeliges Ueensartethed.

Imidlertid forstod jeg <det> dog næsten i samme Øieblik som et Bedrag af min Phantasie, et Noget, der overgik mine Kræfter, og som jeg et <maaskee> langt Liv igjennem vilde fortryde.

Jeg blev staaende. Hiin første Misforstaaelse med Nielsen blev ogsaa endnu samme Dag beroliget, saa Tanken om et saa afgjørende Skridt neppe var i mig mere end een Dag.

Imidlertid begyndte jeg at blive opmærksom paa, at hiin sidste Productivitet var saa afgjørende, at den maaskee vilde stille mig

forholdt mig til Gud] sml. 168. 182. ikke levede længe] sml. 9. 289. Landsby-Præst] sml. 190. X³ A 619 og Sammenvisninger. Aaret 1848... med Prof. Nielsen] se IX A 229. 231. 258. 259. 261. — Sml. 146. 186. trukket til mig] sml. X¹ A 14.

ganske udenfor det Almene, og man muligt ogsaa <vilde> benytte den til ligefrem at negte mig Ansættelse.

Denne Collision maatte jeg nu see saare betænkelig an, just fordi jeg nu mere end nogensinde maatte tænke paa Udkommet, og da jeg engang var blevet ældre end 34 Aar (hvilket Aar jeg bestandigt har ventet skulde blive mit Døds-Aar), kunde det jo være muligt at jeg blev gammel.

Hvad jeg saaledes fordybet i mig selv, og ligesom udenfor Verden havde fattet om hvad Christendommen egentlig er: det skulde nu min Forstand til at see efter, efter hvilken Maalestok jeg havde Kræfter til at sætte det ind. Ikke saaledes forstaaet, som om jeg vilde have Fordeel deraf; nei, det var ogsaa for Gud at jeg anstillede min Forstands Betragtninger, at jeg da ikke, muligt bedragen af Phantasie, endte med at sprænge mig selv og forvirre Alt ved at have villet for meget. At der ogsaa slog sig Hypochondrie til, negter jeg heller ikke.^[+]

Imidlertid havde jeg Nielsen ude, og ventede paa ham. Han holdt mig bestandigt Tiden hen, og sagde: at næste Gang saa skulde jeg see o: s: v: . Dog meente jeg at burde vente med at udgive Mit, for først at see, hvad der kunde regnes paa af ham.

Dette var en sørgelig Tid. Jeg følte vel, at han egentlig kun sinkede mig, for ikke at sige bedrog mig (hvilket dog muligt er Uret, og blot en Følge af at bruge min Maalestok) — og imidlertid gik den kostbare Tid hen.

Saa havde jeg Sorger hjemme (Strube — jeg led ogsaa af Garverens Stank i den varme Tid) for at holde mig hen, maatte jeg bruge mange Penge til Kjørsler. Og medens der egentlig Intet skete, gik Nielsen og smigrede mig i Privat Samtale, Noget som jeg hverken paa den ene eller den anden Maade havde godt af.

Saa meente jeg ogsaa, at jeg først burde søge et Embede, inden jeg gav Noget ud — men her var jo igjen ganske egne Vanskeligheder, som hænge sammen med mit Livs indre Qval.

Dog troer jeg (og dette er min Trøst og Glæde) at Alt Dette

34 Aar... mit Døds-Aar] sml. VIII A 100. Strube] sml. 144. Garverens Stank] sml. 144.

1850

tjener til at hjælpe mig til at afdøe fra Verden, at jeg maatte blive bedre skikket til ret religieust at tjene det Religieuse, og afdøe fra Digter-Utaalmodigheden og saa meget Andet.

Til 177, i Marginen:

178 (†) Mine mange Tanker i denne Henseende findes i Journalerne
U. D. fra den Tid, hvor det ogsaa har fundet sin Plads hvad der beskæftigede mig saa meget betræffende <Udgivelsen i levende Live af> Skrifterne angaaende mig selv: om det ikke var stridende mod Selvfornegtelse at tale om mig selv, da der er en heel Side jeg ikke saaledes kan drage frem, medens det saa fra den anden Side ogsaa syntes mig at kunne være Pligt baade mod Gud (for at henhøre Alt til ham) og mod Medlevende, at jeg sagde Noget om mig selv.

179
U. D.

Christendommens Trøst

..... O, men dersom Du virkelig er en af disse saaledes uendeligt Lidende, at menneskelig Deeltagelse og Medlidenhed kun veed at værge sig mod Dig, at udstøde Dig af Samfundet, kort er Du en af Dem, i Forholdet til hvilke menneskelig Deeltagelse forvandler sig til Grusomhed: ja, da er Christendommen Trøst. Trøst Dig — o priis Gud i Himlene — der var En, han opsøgte just saadanne Elendige, helbredte nogle af dem, men i ethvert Tilfælde kaldte dem alle til sig, ja forandrede sit eget Livs-Vilkaar ganske i Lighed med dem: o, Gud være lovet for Christendommen.

Det vanskelige ved Christendommen er egentlig at blive saa elendig, at man ret trænger til den — men er Du det, sandeligen saa er den ogsaa Trøst.

at afdøe] sml. 171.182. Digter-Utaalmodigheden] sml. 152.177
178 om mig selv] sml. 258. X³ A 515 og Sammenvisninger.

Syndsbevidstheden binder til Christus.

180
U. D.

De forlode Alle Christum, selv Apostelen fornegtede ham — kun Røveren paa Korset blev ham tro indtil det Sidste og i det sidste Øieblik; men ham bandt ogsaa Syndens Bevidsthed og Dødens Situation.

Til 180, i Marginen:

Men hvilken Tro ogsaa! at troe, at Den, der lige Dom underlagt, forhaanet, bespottet, bespyttet, forbandet, naglet til et Kors: at troe, at hans Ord have Noget at betyde, at han skulde være Gud, som giver En Plads i Paradiis, at bevare denne Tro, da Dette kommer til, at denne Korsfæstede selv raaber: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig. <(Dette har Tersteegen gjort opmærksom paa).>

181
U. D.

O, der prækes saa meget om, at Christendommen er ligefrem Meddelelse. I Sandhed, at en Mand, under Alles Forhaanelser og Forbandelser, dømt som Forbryder, naglet til et Kors — naar han saa siger: troer paa mig, jeg er Gud — Gud i Himlene er det ligefrem Meddelelse!

Guds særlige Opdragelse.

182
U. D.

Et Menneske, der er Gjenstand for denne, gaaer det maaskee saaledes. Han er fra tidligste Tid bunden i en Lidelse, der er ham Pælen i Kjødet, sætter ham udenfor det Almene-Menneskelige. Denne forhindrer ham i at komme til at kunne nyde Livet — og tvinger ham ind i Guds-Forholdet som eneste Trøst og Salighed. Forgives om han vilde bede og besværge Gud, at denne Pæl maa tages fra ham. Naar saa langt om længe maaskee dette Menneske

¹⁸¹ har Tersteegen . . . opmærksom paa] i det 185 anf. Udvalg S. 169.
¹⁸² Opdragelse] sml. 345. X²A 642 og Sammenvisninger. Pælen i Kjødet] sml. 177.310. Guds-Forholdet] sml. 177.222.

1850

er saaledes afdød fra Verden, at Livets verdslige selviske Nydelse for ham gudeligt har tabt sit Værd, saa maaskee tages ogsaa Pælen bort.

Menneskene ere ofte underfundige nok mod Gud, de ville gjerne bede og bønfalde ham, og saa maaskee ogsaa takke ham — at de fik deres Villie.

Dette Forhold kan forresten ogsaa belyse det med Synds-Forladelsen. Det det kommer an paa er bestandigt til hvilken Art af Liv man vil tilbage efter at have modtaget Syndernes-Forladelse, hvilket integrum det er, hvortil den er en restitutio. Mangen lever væsentligen blot bestemt af Lyst til at nyde Livet. Imidlertid er der en Skyld, der trykker ham. Saa vil han saa gjerne bede og bønfalde ham om Synds-Forladelsen — for saa, naar han saaledes er blevet lettet, ret at nyde Livet. Men her holder Gud maaskee igjen. Det Menneske kan ikke ret finde Hvile i, at hans Synd virkelig er forladt ham. Tanken bliver ved at forfølge ham. Saa gaar der maaskee Aar hen, i hvilke han afdør fra Verden — og saa, saa fornemmer han ogsaa, at han nu fuldkommen har Syndernes Forladelse.

Christi Kjortel

183
U. D.

Hos en opbyggelig Forfatter (Scriver) har jeg læst, at der er et Sagn, som fortæller, at Jomfru Maria havde strukket denne Kjortel til ham medens han var Barn, og at den saa var voxet med ham, efter som han voxede.

Christendommens Vanskelighed.

184
U. D.

Det Vanskelige er sandeligen ikke, naar man absolut føler sin Elendighed saa at gribe Christendommens Trøst, denne, om jeg saa tør sige, mageløse Overdrivelse, at Gud for min Skyld vil lade

afdød fra] sml. 177. 278. Syndernes-Forladelse] sml. 118. 200.

sig korsfæste, for at frelse mig og for at vise, hvorledes han elsker mig.

Nei, det Vanskelige er, at blive saaledes elendig, at ville vove at opdage denne sin Elendighed.

At blive helbredet ved Hjælp af Christendommen <er ikke det Vanskelige>, det Vanskelige er tilgavns at blive syg.

Er Du saaledes syg, saa falder Christendommen Dig mageløst let, som det falder den Hungrige mageløst <let> at tage for sig af Maden. ξ især den Mad, for hvis Tilberedelse Himmel og Jord er sat i Bevægelse, at den ret maa være livsalig og velsmagende — naar man i den Grad er udhungret. \succ Om saa hele Verden vilde lee Dig ud — hvad bryder den Hungrige sig derom i Sammenligning med at faae Noget at spise. Saaledes ogsaa med det Christelige. Forstyrrer Verden Dig saa er Du ikke absolut syg. Tænk Dig, at det var saa, at der var en Sulten, hvem Alle ville lee ud, hvis han spiste af den Mad, som stod for ham. Nu der vilde maaskee gaae endnu nogle Timer hen, hvor han vilde foretrække det at sulte for det at blive udleet. Men gjaldt det tilsidst Døden, saa valgte han dog vistnok at spise.

#

Tersteegen (Auswahl seiner Schriften v. Georg Rapp. Essen 185 185
1841.) p. 370 citerer af Davids Psalme 77,3: „meine Seele soll U. D.
sich weigern sich trösten zu lassen“. Nemlig i Modsætning til
ene at trøstes af Gud.

Her vilde man da sige, at det jo er at friste Gud, ligesom hiint Ord i Hebræer-Brevet, hvor der tales om dem som „ikke vilde tage mod Trøst“, nemlig menneskelig, atter i Modsætning til det ene at trøstes af Gud.

¹⁸⁵ Tersteegen . . . 1841.)} Auswahl aus Gerhard Tersteegen's Schriften, nebst dem Leben desselben. Hrsgeg. von Georg Rapp (Essen 1841). — Ktl. Nr. 827-30: Gerh. Tersteegen, Gesammelte Schriften, 1.-4. Bd. (Stuttg. 1844-45). Hebræer-Brevet] 12,5.

1850

186
U. D.

Er Menneskets Væsen, christelig forstaaet, en
Eenhed eller en Dobbeltthed?

Det tales der nu saa meget om; og Philosopherne veed naturligviis, at Menneskets Væsen er Eenhed — og min Broder Peter foredrog det ogsaa i hiin lille Artikel paa Conventet; kort det er da vist, Noget man kan beraabe sig paa, som paa et Axiom at Menneskets Væsen er og skal være en Eenhed.

Sidst da jeg talte med Biskop Mynster, bragte han den samme Sag frem i Anledning af R. Nielsen, om hvem han sagde, i Mod-sætning til Stilling der blot blev dadlet for Tonen, „Nielsen kan jeg slet ikke forstaae; han synes at ville gjøre et Menneske til et Dobbelt-Væsen“. Dertil svarede jeg: nu ja, om saa var, Deres Høiærværdighed, det er jo ogsaa Christendommens Lære, Striden i ethvert Menneske mellem det naturlige Menneske og det nye Menneske, hvilken Strid jo skal blive ved hele Livet igjennem.

Jeg udviklede derpaa min Opfattelse omtrent saaledes.

Kategorien for Forholdet mellem Mennesket og det Menneskelige er: jo mere jeg tænker derover, jo bedre forstaaer jeg det. I Forholdet mellem Mennesket og Gud er Kategorien: jo mere jeg tænker over det Guddommelige jo mindre forstaaer jeg det. To ueensartede Qualiteter kunne aldrig ved den fortsatte Sig-Forholden <til hinanden> blive eensartede, derimod bliver Forskjellen, Qualitets-Forskjellen, Ueensartetheden tydeligere. Al sand Religiositet er derfor i en Forstand Tilbagegang, o: ikke ligefrem Fremgang. Som Barn mener jeg at være Gud nærmest; jo Ældre jeg bliver, jo mere opdager jeg, at vi ere uendelig forskellige, jo dybere føler jeg Afstanden — og in casu: jo mindre forstaaer jeg Gud, o: jo mere tydeligt bliver det mig, hvor uendelig ophøiet han er.

Altsaa: jo mere jeg udvikles i Retning af Tænkning og Forstand og Begriben, desto naturligere bliver det mig ogsaa, at jeg saa

¹⁸⁶ Peter] sml. 38. 569. X²A 589 og Sammenvisninger. hiin lille Artikel] se til X³A 256. Mynster] sml. 135. 194. R. Nielsen] sml. 177. 188. Stilling] sml. 164. 196.

gjerne vilde begribe og begribe. Men see desto mindre begriber jeg det Guddommelige (paa Grund af Forholdet mellem Qvaliteterne). Og hver Gang dette skeer, træder Christendommen ligesom til mig og siger: vil Du da nu opgive mig. Dertil svarer saa den Troende: o, nei vist ikke, jeg vil troe. Dette er Troens Potensation: jo mindre jeg kan begribe, naar jeg dog troer, desto intensivere Tro.

Men Christenheden er forfængelig den vil unddrage sig det Kors, den Ydmygelse simpelt og ligefremt at tilstaae, at man har sit Liv i hvad man ikke kan forstaae. Det er jo flaut for et voxent Menneske, end sige i vor speculative Tid, end sige jo mere speculativ man selv er. Saa substituerer man det Dybe, og det Speculerende — for at undgaae Korset.

Og Christenheden er magelig, deraf denne Tendents til Eenhed. Man gjør hvad der er christelig Categorie gjældende for hele dette Liv til et Transitorisk en Gjennemgang. Det begynder med at være ubegribelig men efterhaanden o: s: v: Det vil sige: man smugler det naturlige Menneskes Lyst til at begribe ind, og faaer saa Eenhed i sit Væsen — og Magelighed. Thi med denne Eenhed gaaer ogsaa Uroen og Stræben og Frygt og Bæven ud, der skal gjælde for hele Livet.

At Dobbeltgheden skal være i Menneskets Væsen ligger forresten allerede i at Gud maa være en absolut Hersker. Tag et herskesygt Menneske, der ret har Begreb om den Nydelse at herske. Mon han nøies med at herske ligefrem? Nei, for at nyde Herredømmets Lyst, sætter han en Dobbeltghed i det andet Menneske: han forvandler sig selv til et Ubegribeligt, og just ved dette Frastød piner han Hengivelsens Tilbedelse ud af den Anden. Dette er i Forholdet mellem Menneske og Menneske Ugudelighed. Men Gud kan det ikke anderledes. Gud kan ikke være det høieste Superlativ af det Menneskelige; han er qvalitativ forskjellig. Deraf kommer i Første Ubegribeligheden, som stiger med Udviklingen af Menneskets Forstand — og derved potenseres saa igjen Troen, der troer mod Forstand.

Endeligen skal der christelig være Eenhed i Kirken, det vil

1850

Gud for Overskuelsens Skyld. Det skal ikke være saa, at Præsten siger Eet og Professoren et Andet, nei, Professoren skal sige det Samme men intensivere. Naar Præsten eenfoldigt forkynder, at man ikke kan begribe Troen, skal Forholdet ikke være at dette er noget Fattigt Noget, at derimod Professoren begriber den, formentlig for at indbildske og nævise Hoveder, fripostige Aander skulle forsmæde Præsten og holde sig til Professoren. Nei, Forholdet skal være dette: vil I ikke nøies med Præsten, saa skal I ved at gaae til Professoren komme til det endnu Strengere; thi han kan begribe, at man ikke kan begribe Troen, Andet kan han ikke begribe, men det kan han begribe med en saadan gudfrygtig Magt, at han kan knæsette alle opsætsige Aander, der vil begribe, der fornemt vil underhandle med Gud paa andet Vilkaar end paa Troens, der troer mod Forstand.

See dette gjør Livet anstrænget, det er sandt; men at det tillige er Christendom, er ogsaa sandt. At gjøre Menneskets Væsen til en Eenhed i dette Liv er Tendents til Magelighed, selv om man udviser et Første, hvor Dobbeltheden <, Spliden > var. Christendommen har aldrig lært, at et Menneske i dette Liv blev saa fuldkommen, at han kunde hvile i en saadan Eenhed. Det er med dette som med Lidelse. Christeligt forstaaet er der ikke et Første, hvori der var Lidelse, og saa ophører dette allerede i dette Liv, og nu er det idel Salighed. Nei, christeligt, er Lidelse det bestandigt Medtilhørende i dette Liv; gaaer Lidelsen ganske ud, saa er dette ikke Fuldkommenhed, men Affald fra det Christelige, svaerende til den Art Tryghed, som findes hos det reent verdslige Menneske, kun at den, hvor den <tillige> er Affaldet, er endnu fordærveligere.

Blot Redelighed.

187
U. D.

Det er min Overbeviisning (og anderledes har jeg aldrig forstaaet Christendommen) at saa streng den er, saa mild er den ogsaa.

Det er ikke Enhver givet, og fordres heller ikke saaledes ubetinget af Enhver, at han i strengeste Forstand skal leve i Armod og Fornedrelse. Men han skal være redelig, han skal tilstaae oprigtigt, at Sligt er ham for høit, og saa barnligt glæde sig ved mildere Vilkaar, da dog til syvende og sidst Naaden er eens for Alle.

Men man skal ikke vende Forholdet om, blive indbildsk, og sige: at tage Verdslighed med er det Fuldkomnere.

Saa lidet som jeg mener, at jeg selv er istand dertil, lige saa lidet har jeg ogsaa seet eet eneste Menneske, om hvem jeg kunde troe, at han var istand til at leve som Asket i strengere Forstand. O, alene det, at den største Ubetydelighed bliver i et saadant Liv af uendelig Vigtighed, at Alt, Alt, selv det Mindste bliver at bringe i Forhold til det Spørgsmaal om min evige Salighed: o, det er til at tabe Forstanden over.

Vel muligt at mangel Asket var en aandelig Opblæst; men det tilkommer ikke mig at dømme, da jeg maa tilstaae, at hans Første kan jeg ingenlunde gjøre.

O, men i den Grad har Verdsligheden seiret, at man bruger Bestemmelsen „Asketen“ som et Raffinement til at smigre sig selv i sin kjødelige Livs-Nydelse, føle sig, christelig, bedre end Asketen.

Lad saa Landets 1000 Geistlige, forsikkre: at det at leve som Asket det er ikke det Høieste, samt at dersom det fordredes, saa vare de villige nok: jeg tilstaaer, at hvad enten nu Asketen er det Høieste eller ikke det Høieste, saa ligger han et heelt Stadium høiere end hvor jeg har mit Liv, og forresten har jeg dog vel heller ikke Ret til udenvidere at paadutte enhver Asket aandelig Hovmod, hvorimod han just har denne uhyre Fare mere, at føle hvor nær denne Fristelse ligger ham, Noget der alene vilde være mig nok til ikke at turde begynde paa Sligt, selv om jeg ellers — hvad ingenlunde er Tilfældet — meente at være saa uafhængig af Kjød og Blod, at jeg turde begynde paa Sligt. Og dernæst, saa tilstaaer jeg at hvis jeg sagde: dersom det fordredes, saa er jeg strax færdig

1850

og villig nok, jeg tilstaaer, at hvis jeg sagde det var det Løgn i min Hals. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Saa lidet som mit eget Liv ligner en Askets, lige saa lidet har jeg i fjerneste Maade forpligtet noget andet Menneske til et saadant Liv, eller dømt noget eneste Menneske, at han ikke gjorde det — jeg som kun saa smaat efter mine Kræfter har søgt en lille Smule at forpligte mig selv, og i ethvert Tilfælde til at gjøre Indrømmelse om mig selv, og fra Første af erindret om, at jeg er uden Myndighed. Jeg har intet Forslag i Forhold til det Bestaaende, ikke eet eneste. Jeg mener, at det for den Sags Skyld kan bestaae som det bestaaer, blot hver især vilde for Gud gjøre en Indrømmelse og tvinge sig til at huske den.

Men dette har i mine Tanker demoraliseret Christenheden især Protestantismen: at en med Verdsligheden indtil Punkt og Prikke aldeles conform Geistlighed, istedetfor at tilstaae, at det christeligt, er Indulgents, har vendt Forholdet om, gjort dette Verdslige til noget, christeligt, langt Høiere og Sandere end den virkelige Forsagelse, det virkeligt at leve i Armod og Fornedrelse. Dette har Verden gennemskuet, og derfor er Geistligheden uden Indflydelse.

Og deri er jeg ganske enig med Verden. Det er mig utaaleligt dette evindelige Vrøvl og denne Forsikkring at dersom og dersom saa skulde de gjerne opgive Alt, leve ugifte i Armod o: s: v: o: s: v: . Med mig hænger det idetmindste ikke saaledes sammen, det tilstaaer jeg, jeg har ikke Kræfter eller Høimod til Sligt. Det siger jeg ligefrem, og saa forresten anpriser jeg Christendommen efter al den Evne mig er forundt.

Og dog har jeg holdt ud som Forfatter at forkynde Christendommen for egen Regning; men jeg har haft Formue. Blandt Geistlige er det, som bekjendt, ikke Skik at gjøre Noget gratis. Skikken er: man søger **først** (— ja det er dog vel egentlig ikke først at søge Guds-Rige) et Levebrød — og saa forsikkrer man, at dersom o: s: v: . Mod det Første har jeg ikke det Mindste at indvende, jeg finder det aldeles i sin Orden (aldeles i samme

uden Myndighed] sml. 140.188. Levebrød] sml. 141.217.

Forstand som jeg har hjulpet mig med at have lidt Formue) at en Mand sikkrer sig et Levebrød. Men det Næste mener jeg Ingen har Lov til at sige uden at han gjør det. Ellers bliver det saa let et Blærierie, der svækker Indtrykket af Christendommen. Det er slet ikke farligt at <vi> faae at vide, at en Geistlig er som vi Andre, et Menneske, ingen Heros, det Farlige er at han paa en saa nem Maade sikkrer sig en Ansættelse <i virkelig Nummer> a la suite blandt Heroer og er tillige Heros — dersom det forlanges. Man kan være Eet og maaskee tillige Lieutenant i Krigs-Reserven — dersom Landet skulde faae Krig. Men at leve Livet hen og være slet og ret Menneske, maaskee næsten Spidsborger — og tillige være Heros dersom: det gaaer ikke an. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*<Det er meningsløst at ville tillige være det Høieste; thi maatte man sige til en Saadan: falder det Dig saa let, saa skulde Du virkelig gjøre Alvor deraf.>

[*I Marginen*: Man kan, værende det og det Høiere, forsikkre, at man, dersom Det fordredes, tillige er villig til at være det og det Lavere; deri er der Mening, thi det, at man er det Høiere afgiver netop Garantien for, at man sagtens kan være det Lavere. Men naar man er det Lavere, saa at forsikkre, at man, dersom det fordredes, tillige er villig til at være det Høiere, det er Nonsens, thi det at være det Lavere er ingen Garantie, og det Andet saaledes just det, quod erat demonstrandum.]

Forholdenes Uret mod mig.

188
U. D.

Menneskelig talt rigtigt og klart har jeg forstaaet min Opgave og hvad jeg formaaede. Der er et Overveiende af en Digter i mig, men forresten har jeg fremstillet og belyst det Christelige. Jeg har aldrig tilladt mig at bruge Myndighed.

Havde nu de Samtidige med blot nogenlunde Sandhedskjerlighed taget imod mig, saa havde Alt været i sin Orden, Alt blevet saa mildt og fredeligt som muligt.

¹⁸⁸ Digter] sml. 177.191. Myndighed] sml. 187.232.

1850

I dets Sted er der fra Ende til anden blevet begaaet et Forræderie imod mig, hvorved man har forceret eller villet forcere mig ud over min Grændse. Uproportioneret begavet i Forhold til saa smaa Forhold var jeg oprindelig. Den Behandling jeg har lidt har end mere udviklet mig, saa jeg blot bliver mere og mere uproportioneret.

Som Asaph i Forhold til jordisk Gods beder, at Gud hverken vil give ham Rigdom eller Armod men til Maade, saaledes er jeg næsten bragt dertil, at jeg i mismodige Øieblikke kunde fristes til at sige: giv mig, o Gud, da ikke de altfor overordentlige Evner, naar jeg skal leve i smaa Forhold — dette kunde jeg fristes til at sige i Veemod, om jeg end paa den anden Side erkjender med dyb Taknemlighed, at jeg aldrig noksom kan takke Gud for hvad der er gjort for mig saa uendelig langt mere end jeg kunde eller turde have ventet.

Forresten har da ogsaa den hele Nielsenske Diversion mod Martensen været mig ubehagelig, fordi den saa let bidrager til igjen at gjøre mig end mere uproportioneret.

#

#

189
U. D.

Den virkelige Forsagelse — det Vigtige.

Christeligt forstaaet er det Vigtigere, at jeg fornægter mig selv i een eller anden Henseende forsager een eller anden Nydelse end at jeg, indulgerende denne, frembringer det fuldendteste Mesterværk af sand Tænkning, Kunst o: D.; eller at jeg udretter det meest Forbausende, om dette ogsaa er gavnligt.

See dette er den egentlige Christendom. Men saa høit har jeg ikke mit Liv. Jeg har barnligt glædet mig ved mangel, mangel Nydelse, og saa har det atter glædet mig, naar jeg ved Hjælp af den fik Kræfter igjen til at præstere Noget, hvorom jeg kunde forstaae at det var sandt og rigtigt, hvorfor jeg saa har takket Gud.

Asaph . . . Rigdom eller Armod] o: Agur, Ordspr. 30,8. Nielsenske] sml. 186.195. Martensen] sml. 164.195.

O, men denne uendelige Ædruhed som er den strenge christelige, den er mig for ophøiet, jeg kan kun berømme og lovprise den. Denne Ædruhed! Thi jeg og mine Lige vi ere dog alle mere eller mindre berusede i Phantasie, og danne uvilkaarligt Gud noget i Lighed dermed. Istedetfor at han, den ene Salige, med salig Ædruhed, om jeg saa tør sige, seer ene og alene paa det Ethiske, og alt dette om Præstationen, om det at udrette o: s: v: betyder ham slet Intet, rører ham slet ikke.

Hvor mangt et Menneske er der vel, der roligt kunde fastholde dette, saa det overbeviste ham til at handle derefter: hvis han f. E. ved at leve overflødigt virkelig var istand til at præstere et Mesterværk i den Grad, at det fra Slægt til Slægt overbeviste Tusinder om det Sande, og hvis han, dersom han ikke fik Lov at leve i Overflod, ikke var istand dertil — hvor Mangen var der vel, der var saa ædru, at han forstod, at det Sidste var det Vigtige, at det var vigtigere, at han levede tarveligt og lod alle Mesterværker fare. Og saaledes er det dog for Gud. Men paa den anden Side for mig, og vel for de fleste Mennesker er det saaledes, at det er som skulde jeg omkomme, naar jeg alene skulde aande i denne det Ethiskes rene Æther.

Mere siger jeg ikke; jeg gjør bestandigt blot opmærksom, og bestemmer mig selv uendelig lavere. Naar man saa blot ikke vil forcere mig ud til at være det Fuldkomne hvad jeg slet ikke er.

Jeg kan i stille Tanke fastholde denne det Ethiskes uendelige Ædruhed; men handlende i mit eget Liv kan jeg ikke saaledes tvinge mig selv. Jeg bliver saa angst og bange der for som for det rædsomste Pedanterie, der umenneskeligt vilde qvæle mig, ja det er mig som var det Gud imod, at jeg vilde indbilde mig at forsøge mig saa høit. Men prise det gjør jeg alligevel. Og sandt er det, at jeg, i Forstaaelse med Gud som jeg altid stræber at være, kan være rolig og barnlig glad ved at bære mig ad som jeg bærer mig ad. Jeg kan ganske barnligt (og det falder mig saa naturligt) sige til Gud, som jeg vilde sige til min Fader: nu maa

uendelige Ædruhed] sml. 348. X²A 178, og se Note dertil. det Ethiske] sml. 169. 190. gjør... opmærksom] sml. 441. X²A 544 og Sammenvisninger.

1850

jeg have lidt Fri at jeg kan more mig — og saa morer jeg mig. Stundom kan det saa til andre Tider falde mig ind, at da hiin Ædruhed er det Ethiske, saa er den jo min Pligt, og altsaa skal jeg kunne være saaledes. Jeg gjør saa stundom et anstrengt Forsøg — men jeg bringes næsten til Fortvivlelse, og maa saa tye tilbage til mit Lavere. Kun fastholder jeg bestandigt, at det Andet er det Høiere, og jeg bestemmer mit Liv i Forhold dertil, ved at gjøre Indrømmelse mig selv betræffende.

190
U. D.

Min Bekymring med Hensyn til Udgivelsen af den Productivitet, som ligger færdig.

Uagtet jeg veed, at der med en næsten overdreven Forsigtighed bestandigt er svinget i Retning af en Inderligheds-Bevægelse og aldrig Svinget gjort i Retning af pietistisk eller asketisk Opvækkelse, der vil udvortes realisere det: saa frygter jeg dog bestandigt for, at en saadan Meddelelse skulde for mig indeholde nogen Forpligtelse til strax existentielt at udtrykke det, hvilket er over mine Kræfter, og heller ikke min Mening, der er, at det skal bruges for at gjøre Trangen til Naaden intensivere, hvorimod jeg, selv om jeg var mere aandelig end jeg er, har en ubeskrivelig Angst for at vove mig saa langt ud eller saa høit op.

Men saa længe jeg fører det Liv, jeg nu fører, kunde det dog saa let misforstaaes, som meente jeg, at realisere Sligt.

Derfor er det, at jeg har meent, at jeg først burde sikkre mig en Embedsstilling eller noget Lignende, for at udtrykke, at jeg ikke gjør mig bedre end Andre.

Men dette har igjen sine ganske særegne Vanskeligheder, og derfor er Tiden gaaet hen, og jeg har lidt ubeskriveligt.

¹⁹⁰ asketisk] sml. 191. X² A 581 og Sammenvisninger. existentielt] sml. 189. 248. Embedsstiling] sml. 177. 265.

Min Grændse.

191
U. D.

1) Der er i mig et overveiende Digterisk, som jeg ikke er aandelig nok til at kunne dræbe, ei heller engang (just fordi dette Digteriske er der) ret kan forstaae, at det skulde være Guds Villie med mig, ei heller er jeg aandelig nok til at leve som en Asket.

2) Saa veed jeg derimod efter en ualmindelig Maalestok Beseed om, hvad Christendom er, veed at fremstille det, har Evner i den Henseende som ere sjeldne.

3) Saa bruger jeg disse Gaver til at fremstille det under Guds Bistand, vinder Menneskene derfor, at de dog faae Indtryk, blive opmærksomme.

4) Saa er der Eet endnu jeg troer at der vil forundes mig Kraft til, at indskærpe et stadigt Memento: just da, naar jeg har faaet Folk til at gaae ind derpaa, saa, mildt og venligt men sandhedskjerligt at minde dem om, at Grunden hvorfor de nu gaae ind derpaa, just er, at jeg ikke er efter stor Maalestok den sande Religieuse, men noget af en Digter, der har brugt mildere altsaa dog i høieste Forstand mindre sande Midler, hvorimod just den sande Religieuse vilde blive ilde lidt og forfulgt, fordi han brugte de absolut sande Midler, <var i Sandhed Alvor,> ethisk realiserede Alt, istedetfor at indrømme sig selv og Andre dog et noget digterisk Forhold dertil.

En Betænkelighed.

192
U. D.

Der døbes saa og saa mange Børn hvert Aar, confirmeres saa mange, blive saa mange theologiske Candidater; der er 1000 Præster; der er theologiske Professorer, Biskopper, Provster, der er Klokkere, Gravere, Undergravere: alt er i sin Rigtighed — blot saa ogsaa Christendommen er til.

¹⁹¹ Digterisk] sml. 188. 433. Asket] sml. 191. 215.

1850

Christendommens Absoluthed.

193
U. D.

See, det <alene> er et Beviis for Christendommens Guddommelighed, ganske anderledes end det af de 18 Aarhundreder.

Et Menneske kommer til Christus og vil være Discipel, kun forlanger han, at Christus vil vente de Par Dage medens han begraver sin afdøde Fader, saa vil han forlade Alt og følge ham. Christus svarer: lad de Døde begrave deres Døde og kom Du og følg mig. Gud i Himlene, see det er et Beviis for, at man har den absolute Forestilling om at Ens Sag er den absolute, efter den Maalestok at fordre Brud med Alt. Sandeligen saaledes har aldrig noget Menneske talt. Sandt nok, jo bedre Ens Sag <er>, jo strengere er han ogsaa i at vælge Discipel — men, næst efter det absolute Brud, kan der da tænkes et smukkere end dette: blot at betinge sig et Par Dage for at begrave en afdød Fader! Aldrig har nogensinde noget Menneske saaledes havt en Sag, at det kunde være faldet ham ind at afvise en saadan Discipel, hvem jo lige tvertimod just Pieteten mod den afdøde Fader, som han udviste, maatte anbefale. Men kun Christus havde den absolute Sag.

Og hvilken Ophøieth, som atter kun kan være Guddommens: roligt hvilende i Forestillingen om sin Sags Absoluthed, at afvise en saadan Discipel. Aldrig har noget Menneske, der har havt en Sag, i at have en Sag havt denne absolute Uafhængighed af at behøve et andet Menneske: det er igjen det Guddommeliges Absoluthed.

Dog det forstaaer sig, med den Sag, Christus havde, har det igjen et eget Sammenhæng. Det var ikke som ellers en Sag, der behøvede Understøttelse for om muligt at seire. Nei, hans Sag var det just at passe paa, at han ikke kom til at seire <seire kunde han sagtens>. Saa er der jo rigtignok en Grund til at være streng, man kunde jo ellers faae Disciple, der hjalp En til at seire. Og Christi Sag var: at have Alt i Orden at han kunde blive slaget ihjel.

Forunderlige Sag! Dog atter her er Udtrykket for det Absolute, som er det Guddommelige; i den Forstand har aldrig noget Menne-

¹⁹³ Christus svarer: lad de Døde osv.] Matth. 8, 22.

ske havt en Sag. Mangt et Menneske har tabt en Sag; men aldrig har noget Menneske haft en Sag, hvis Bestemmelse var at den skulde tabes, saa Arbeidet væsentligen var i den Retning. Det er atter det Overmenneskelige, der aldeles ueensartet med al Menneskeligt, blot forholder sig til sig selv, ikke kommer til Verden for nu at faae sin Skjebne afgjort, men evig afgjort med sig selv, om hvad man vil, kommer til Verden — for at blive ihjelslaget.

Det menneskelige Hjertes Sviig.

194
U. D.

O, hvor underfundigt er dog dette et Menneskes Hjerte, mit som vel ogsaa Andres.

En Taler træder frem, og — saaledes ere vi vante til at der tales, og jeg taler jo ogsaa saaledes — beder: Herre Jesus Christus drag mig ganske til Dig.

Gud i Himlene! At Den, der et heelt Liv igjennem vilde lide al Sjele-Qval, og tilsidst den forsmædelige Død for at frelse ethvert Menneske: at der fra hans Side skulde være Noget i Veien for, at han vilde med største Glæde drage mig ganske til sig — det var jo at beskyldte ham for en næsten vanvittig Art Selvmodsigelse.

Men saa taler jeg jo bagvendt? O, ja vist, og just deri ligger Svigen. Det er mig, der har en Forestilling om at det at afdøe fra Verden, er saa smerteligt, at jeg krymper mig. Istedetfor nu anklagende at sige: Herre Jesus Christus, o tilgiv mig, at jeg endnu er saa langt tilbage — istedetderfor snakker jeg bagvendt, og lader som var jeg da villig nok, men Vanskeligheden en anden, formodentligen den, at Christus i sin salige Ophøiethed ikke har Tid eller Leilighed til at hjælpe mig.

„Riv mig fra Alt, hvad mig holder tilbage“ Men Du min Herre og Gud, hvad er det da, der holder mig tilbage? Det er jo just mig selv; dersom jeg ikke underfundigt spillede under Dækket og holdt sammen med Det, der holder mig tilbage: saa var det eo ipso givet,

¹⁹⁴ En Taler] sml. 186. 200.

1850

at Christus drog mig ganske til sig; thi han bestiller ikke Andet end at ville drage hvert Menneske til sig.

Altsaa snakker jeg igjen bagvendt. Istedetfor anklagende at dømme mig selv og bede om Tilgivelse, at jeg er saa langt tilbage, at jeg lader saa Meget holde mig tilbage, lader jeg som var jeg villig nok, men der er noget Andet, der holder tilbage. Min Bøn bliver saaledes næsten en Bebreidelse i Forhold til Christus; thi, sandeligen, er det i Sandhed saa, at jeg ubetinget er villig, men at der er noget Andet, som aldeles mod min Villie holder mig tilbage, saa viser Christus sig jo ikke at ville være Frelseren.

O, men saaledes er det svigefulde menneskelige Hjerte: det Ønskende er egentlig Maximum, vi komme til; og saa naar dette Ønskende udtrykkes rigtigt brændende, saa mener vi, at vi ere overordentlig fremmelige.

Nielsen — og jeg.

195
U. D.

Forskjellen er som naar en Sag betjenes gudeligt eller dog i Idealitetens Interesse, og naar den betjenes verdsligt, med jordisk Utaalmodighed. Og da det var min Sag leed jeg meget under at see dette an, da jeg følte mig forpligtet til at haabe.

Som man verdsligt vilde mene at det at tjene en Sag saaledes, at man Ingenting blev, at det ikke er Alvor (medens det just ideelt er Alvor) saaledes ogsaa med det at tjene en Sag saaledes at man ene arbejder for at udfolde Ideen og ikke bryder sig om at gjøre Angreb paa Nogen, fuld forvisset om sin Sags Rigtighed. Det verdsligere Sind vil mene, at det ikke er ret Alvor, at Alvoren er strax at angribe Andre, hvilket, ideelt, netop ikke er Alvoren <(og allermindst da, naar der tillige er personlig Animositet med i Spillet)>, da det er Beviis for Mangel paa Tro baade paa Ideen og Gud. Der driver ingen Sag over som i Sandhed er Ideens; dens Tid kommer.

Vil jeg nu gaae ind paa det Nielsenske, saa maa jeg dog sige, at selv om det directe Angreb havde været rigtigt, saa burde det

¹⁹⁶ Nielsen] sml. 188.196.

have været ganske anderledes energisk og resolveret. Hans Op-træden bærer ikke Præget af en Charakteer, der hviler i en Tro paa Sagens Rigtighed, men snarere af En, der føler sig for.

Dog det Hele har vendt sig saaledes, at N. dog vel vil blive udviklet.

#

[I Marginen: Martensen] 196
Martensen. U. D.

M. havde haft den Mulighed, disputerende e concessis med N. og Stilling at benytte Pseudonymerne mod dem, uden derfor at gjøre Pseudonymerne synderlig Indrømmelser, men blot visende, at der var Mislighed i deres Forhold til Pseudonymerne.

Det gjorde han ikke i sine dogmatiske Oplysninger. Han foretrak at spille fornem mod Pseudonymerne. Det var taabeligt af ham. Thi Pseudonymerne have en stor Forestilling for sig i Folks Inderste, men Misundelsen vil ikke at det maa siges. Dog lad blot En, der gjør Fordring paa at være Anseet, tale despecterligt om dem, saa faaer Misundelsen Lyst til at være redelig.

#

Christendommens nuværende Forkyndelse 197
i Christenhed U. D.

gjør omtrent det samme Indtryk som naar man f. E. herude paa Glacien læser paa et malet Bræt, hvilket just er anbragt der hvor en meget besøgt Stie over Glacien begynder, altsaa naar man der læser: paa Glacien maa Ingen gaae; Enhver, som bliver antruffet kan vente at blive arresteret.

#

R. Nielsens Brøde. (hans store Bog). 198
U. D.

Dog vistnok med en Forestilling om efter hvilken Maalestok jeg har lidt; med en Forestilling om hvilken overordentlig Betyd-

¹⁹⁶ Martensen] sml. 188.198. N.] sml. 195.198. Stilling] sml. 186.313. Han foretrak at spille fornem mod Pseudonymerne] se Dogmatiske Oplysninger, S. 12f. — Sml. 164, og se Note dertil.

1850

ning Sagen som jeg har den Ære at tjene, havde: saa saadan udendvidere ξ, noget nær med Fortielse af sin Kilde, > at ville tage sig alt det ξliterairt Præsterede> til Indtægt, ignorere mig og forsøge at sætte Sagen ind for egen Regning — og det efter at jeg og altsaa medens at jeg et heelt Aar havde personligt manuduceret ham!

Hvor stor denne Skyld var, beroer paa hvad Forestilling han har haft. For mig var det det smerteligste Indtryk i Retning af Veemod som jeg har faaet. Et saadant Forræderie lige i Hjertet og saa at det er den Mand, der træder op og holder Dom over „Middelmaadighed“. ξmedens han selv senere ofte nok har tilstaaet mig, at han oprindeligt forstod, at den afgjørende Fare for ham, Faren af prima Qvalitet, ingenlunde var den at angribe Scharling, Engelstoft, Martensen o: s: v: (thi hertil havde han netop Lyst, fordi han følte sin Overlegenhed og mit Standpunkts Seierrighed) men den at slippe mig forbi, og derfor søgte han om muligt at sikkre sig ved personlig Tilnærmelse til mig, skjøndt han da rigtignok aldrig har faaet noget directe Tilsagn af mig eller hvad der kunde ligne Sligt. Men see hele denne hans Taktik er saa jo igjen Middelmaadighed, der unddrager sig den afgjørende Fare, vælger den Fare, som egentlig ingen er — og saa leger Helt, der dømmer „Middelmaadigheden.“ >

Dog med min Forestilling om, at for Gud er Alt muligt; med saadanne Idealer for Øie, som altid have foresvævet mig — og da jeg engang havde taget ham ind i mit Guds-Forhold: forstod jeg det som min Opgave at forholde mig rolig.

199
U. D.

En Mislighed ved netop den dygtigere Forkyndelse af Christendom.

Næsten Enhver af de fremragende Personligheder i Kirken vare ogsaa gjerne i det Tilfælde tidligere at have været i strengere Forstand Syndere. Just dette har bidraget til at give dem

Indtrykket af Christendommen, de behøvede i strengere Forstand Christendommen.

Men dette have de nu fortiet, og derimod urgeret Begrebet af den almindelige menneskelige Syndighed.

De Forhold som Christendommen udviste, da Christus selv forkyndte den, de maa jo dog være de normale. Men den Gang var det faktisk Toldere og Syndere (altsaa hvad vi kalde i strengere Forstand Syndere) der holdt sig nær til Christus.

Den Kategorie: Christus en Ven, vi har i
Himlene, er sentimental.

200
U. D.

Til sin Fred og Hvile og Salighed behøver et Menneske en Gud i Himlene, hvem han — o uudsigelige Salighed! — tør kalde sin Fader, betragtede sig som Barnet. — Saa behøver han en Frelser og Forsoner, at han trods sin Synd tør troe at Gud vil være hans Fader. — Saa behøver han en Hellig-Aand, der styrker ham i Stræben og vidner med hans Aand.

Men en Ven! Saadan s et og ret en Ven! Er da den Christne blevet saa gammel, at han ikke mere er Barn, og altsaa Gud formodentlig ikke mere Fader? Ja saa er det paa den høie Tid at see sig om en Ven. Men er han Barn — et Barn pleier ikke at have hvad man saadan kalder Venner.

Dette med en Ven i Himlene er *<en>* Sentimentalitet, der aldeles har forqvaklet Christendommen. Ja Synderes Ven kan man kalde Christus, thi det er det Samme som Frelser og Forsoner. Men det saadan slet og ret at kalde Christus en Ven i Himlen, det er at afskaffe Gud Fader og gjøre Christus til noget reent Forkeert.

Naar vi ere blevne saa gamle, at vi indbilde os, selv at maatte være vort Forsyn, saa maae vi til at see os om en Ven, en Ven, der egentlig ikke kan hjælpe os, men deeltage med os. Og saa-

²⁰⁰ Forsoner] sml. 182. 267. Hellig-Aand] sml. 297.

1850

ledes har man tilsidst gjort Christus til en Ven, en Ven „til hvis Bryst jeg kan helde mit trætte Hoved“ (som der staaer i en Prædiken af Mynster).

#

#

201
U. D.

Forunderligt.

Jehova aabenbares for Salomo i en Drøm og tillader ham at begjere Noget af ham (1 Kong. 3.) Salomo begjærer Viisdom. Og dette behager Gud saa vel, at han siger, fordi Du ikke begjerede Rigdom, ikke et langt Liv, ikke Seier over Dine Fjender, men Viisdom saa skal Du ogsaa faae Viisdom som Ingen har haft den. Forunderligt; thi i en vis Forstand maa man jo sige, at Salomos Valg viste, at han havde Viisdommen.

#

202
U. D.

Det er fortræffeligt af Tersteegen (i en Prædiken om Erschei-
nungsfeste p. 131 i Rapps Udvalg af hans Skrifter): de Skriftkloge
vidste at sige, hvor Messias maatte være født — men de bleve
ganske rolige i Jerusalem, gik ikke med for at søge ham.

Ak saaledes kan man vide hele Christendommen men den be-
væger En ikke. Denne Magt der bevægede Himmel og Jord —
den bevæger En slet ikke.

I det Hele er Tersteegen uforlignelig. Hos ham finder jeg sand
og ædel Fromhed og eenfoldig Viisdom. *Herunder et overstreget
Dobbeltkors*

Ak, og hvilken Forskjel: de hellige 3 Konger havde kun et
Rygte at holde sig til — men det bevægede dem til at reise den
lange Vei. De Skriftkloge vidste ganske anderledes Beskeed, sad
og studerede i Skriften som Professorer — men det bevægede
dem ikke. *Herunder et overstreget Dobbeltkors* Hvor var der saa
meest Sandhed enten i de tre Konger, der løbe efter et Rygte, eller
i de Skriftlærde, der bleve siddende med al deres Viden.

i en Prædiken af Mynster] i den til 103 anf. Udg. 2. Bd., S. 63. (Prædiken
paa Trinitatis Søndag). Mynster] sml. 194. 215. ¹⁰²Rapps Udvalg] se til 185.

Saaledes har Tersteegen ikke benyttet dette Forhold^[†], han benytter det — og ypperligt — som Anfægtelse det maa have været for Kongerne, at de Skriftlærde, som sagde dem Beskeed, selv bleve rolige i Jerusalem „saa ere vi vel narrede har Kongerne maattet tænke“; thi det er jo ogsaa en betænkelig Selvmodsigelse, at de Skriftlærde virkelig skulde vide det, og dog blive rolige. Det er lige saa betænkeligt som naar En veed Beskeed om Christendom — og hans eget Liv udtrykker det Modsatte, man fristes til at antage at han vil gjøre Nar af En — med mindre man vil antage, at han blot gjør Nar af sig selv.

Til 202, i Marginen:

[†]Forresten seer jeg dog nu ved at læse et tidligere Sted i samme Prædiken at dog ogsaa Tersteegen har været opmærksom paa hvad jeg nærmest vilde fremdrage. 203
U. D.

Potensationen i det at være Christen.

204
U. D.

Det man i vor Tid kalder Humanitet er ikke hvad man maa kalde slet og ret Humanitet, men er en forflygtiget Form af det Christelige.

Oprindeligt var da Forholdet dette: med Udgangspunktet „den almindelige menneskelige Bevidsthed“ at antage det Christelige. Nu er Forholdet: fra et Første, der allerede er det forflygtigede Christelige at blive Christen.

Ergo er det at blive Christen potenseret.

Her sees igjen hvad jeg har udviklet i „den bevæbnede Neutralitet“, at Forholdet bliver at lægge en heel Reflexion inderligere, ligesom da den Forandring skete, at man istedetfor σοφοι fik φιλοσοφοι, just fordi Opgaven var blevet saa uhyre meget større.

²⁰³et tidligere . . . Prædiken] sml. det 185 anf. Udvalg, S. 123 f. ²⁰⁴den bevæbnede Neutralitet] sml. X¹A 450, og se Note dertil. den Forandring skete] sml. X³A 640, og se Note dertil.

1850

#

205 Tersteegen siger etsteds: fra Kjerligheds-Maaltidet reiser Jesus
 U. D. sig og gaaer ud til — Gethsemane. Saaledes er det altid: Gethsemane ligger den høieste Salighed nærmest.

#

206 Naar Forholdet er: et Andet gjør mig ulykkelig og lidende —
 U. D. og nu er Christendommen Trøst: dette er ikke det strenge Forhold. Nei, naar det er Christendommen selv, der gjør Dig ulykkelig, menneskelig talt, at Du har indladt Dig med den — og at den saa alligevel skal være Trøsten: saa er Forholdet paa sit Høieste.

#

#

207 En mildere Maade at komme ind
 U. D. i Christendommen paa.

Forvisningen om et evigt Liv, den knytter sig til Christus.

Dersom da nu det om et evigt Liv bliver et Menneske absolut vigtigt, saa slutter han sig da til Christendommen.

Endnu er der imidlertid ingen væsentlig Omforandring foregaaet med dette Menneske. Han lever saadan hen i sine egne Kategorier, kun at han ved sit Forhold til det Evige er bundet til Christus.

Men nu vil han da selv blive opmærksom paa, at vil han saaledes have med Christus at gjøre saa maa han heelt have med ham, han vil bestandig dilemmatisk blive drevet ind i den egentlige Efterfølgelse.

Saa vil vel ogsaa Lidelsernes guddommelige Ophøieth lidt efter lidt røre og bevæge, lokke for ham.

Imidlertid bliver det dog altid et Spørgsmaal, om et saadant Forhold til Christendommen kan staae sin Prøve naar det i strengeste

²⁰⁵ Tersteegen . . . etsteds] i det 185 anf. Udvalg S. 607.
 følgelse] sml. 122. 276.

²⁰⁷ Efter-

Forstand Afgjørende indtræder, naar det viser sig, at Religionen ikke strax i sit Første er Trøst, men snarere at den i sit Første styrter mig i Lidelser og Gjenvordigheder.

En Stridendes Suk.

208
U. D.

„O, min Gud, min Gud; dette er over mine Kræfter; selv i Forhold til det meest Ubetydelige er det mig som trykkede Du med hele Din Vægt paa mig; og saaledes bestandigt, blot det mindste jeg rører mig, strax er det som var det en uhyre Skyld en himmelraabende Synd, der maatte have de rædsomste Følger, og jeg segner under Vægten af Dig. Nei, jeg har ikke mere Kræfter til at bære Dig.“ Svar: lad Dig dog sige; Du feiler jo som den Mand, der troede han var blevet blind, da han havde lukket det brændende Lys inde — eller er det da Dig, der skal bære Gud, jeg troede det var Gud, der i uendelig Kjerlighed vil bære Dig, <og bære Dig> lige saa let, ja lige saa let som han rigtignok er tung, hvis Du skulde bære ham.

Min Operation i Forhold til det Christelige.

209
U. D.

Den er at fornagle de christelige Bestemmelser saaledes, at ingen Tvivl ingen Reflexion skal kunne faae fat i dem. Det er som naar En lukker en Dør og kaster Nøglen bort: saaledes ere de christelige Bestemmelser gjorde utilgjængelige for Reflexionen. Kun Valget bliver tilbage: vil Du troe eller vil Du ikke troe, men Reflexions-Sluddren kan ikke faae fat deri.

I Almindelighed begynder et Menneske med først at see hvor langt han nogenlunde tør indlade sig med Christendommen. Naar

210
U. D.

1850

han saa finder hvad der saadan da ikke fordrer altfor meget af ham, saa kalder han Det Christendom, og forkynder nu Christendom.

Mig har først og fremmest det Idealitetens Spørgsmaal beskæftiget: hvad er Christendom. Om jeg selv maaskee skulde segne derunder, det har ikke beskæftiget mig.

Denne rene Idealitets-Interesse er det Mere jeg har; og deraf kommer det, at det har været mig saa naturligt og nødvendigt at bruge Pseudonymer.

#

O, ogsaa Luther

211
U. D.

sætter dog ikke Tankerne sammen, men taler paa eet Sted begeistret ud af Eet, og glemmer saa, at han paa et andet Sted siger noget Andet, saa det er vanskeligt at handle efter slig Anviisning.

I Evangeliet om den blodsottige Qvinde taler han lige i Slutningen om, at om det saa var det Største af Alt, naar et Menneske har Tro paa at det vil skee saa skeer det. Det, siger han, seer man man af Evangeliets to Mirakler.

Men see paa andre Steder forklarer Luther, at det at vente Mirakler er at friste Gud.

#

Den blodsottige Qvinde.

212
U. D.

Det Ord: blot jeg rører ved Sømmen af hans Kjortel er jeg hjulpen. Det Ord kan da ikke strax benyttes som et Beviis for en saa overordentlig Tro, der end ikke forlanger at tale med Christus. Man maa jo erindre, at den blodsottige Qvinde, efter Moselov var ureen, saa hun altsaa helst ønskede, at det Hele skal gaae ubemærket af. Man kunde da ogsaa forstaae Ordet saaledes: hun har ikke haft Mod til at træde frem, men hun har troet, at Christus var Den, der kunde hjælpe hende, og er han det, har hun saa

²¹¹ Luther] sml. 170. 217. I Evangeliet . . . i Slutningen] En christelig Postille (se til VII A 192). I. Deel, S. 613. ²¹² blot jeg rører ved Sømmen osv.] Mark. 5, 28.

tænkt, saa kan han vel ogsaa gjøre det blot jeg rører ved hans Kjortel.

Hendes Ord bliver da ikke at betragte som et Udtryk for en potenseret Tro i Sammenligning med Dem, som aabenbart henvendte sig til Christus, men hun bliver en Type paa Dem, der have Troen, men af visse Grunde ønske at nærme sig Christus saa skjult som muligt. Undseelsen er det der holder hende tilbage. <Derfor har hun heller ikke det Grandiose i sin Fremtræden som „Synderinden“, der aabenbart gaaer ind til Christus ved Gjestebudet. >

Hvad Christi Forhold angaaer, da er det maaskee ogsaa at opfatte paa en noget anden Maade end sædvanligt gjøres. Han vil ikke tillade denne hemmelighedsfulde Communication med ham. Han drager hende derfor frem. Dette forstaaes da som noget Dømmende. Men maaskee er det just af Medlidenhed, guddommelig Medlidenhed, for at vise hende, at han ikke er bange for, at en blodsottig Kvinde rører ved ham og gjør ham ureen. Et blot Menneske i Christi Sted vilde, selv om han kunde gjøre Miraklet og havde gjort det, være med Qvinden interesseret i, at hun blev skjult; det var for meget at forlange af ham, at han ovenikjøbet skulde udsætte sig selv for Folks Domme.

„Den tabte Penning“ — „Det fortabte Faar“ —

„Den forlorne Søn.“

3 christelige Taler.

213
U. D.

1) Den tabte Penning. Her kan ikke være Tale om Fortabelse, en Penning kan blot tabes ikke fortages. Fremdeles en Penning har selv slet ingen Skyld i at den tabes; tabes den er det Ihændehaverens Skyld eller Dens Skyld, som skulde passe paa den. Endeligen en Penning kan heller slet Intet selv gjøre til Hjælp for at blive fundet igjen. Forsaavidt kunde man sige, at det intet

„Synderinden“... ved Gjestebudet] Luk. 7, 37 f. ²¹³ „Den tabte Penning“ — „Det fortabte Faar“ — „Den forlorne Søn.“] Luk. 15. Sml. 165.

1850

Under er, at Eieren bliver saa glad ved at finde den; thi da det er hans egen Skyld at han har tabt den, saa er det paa ingen Maade paa Penningens Vegne han glæder sig, men aldeles paa egne Vegne, ogsaa saaledes, at Skylden, Uordenen, ved hvilken han tabte den, nu er gjort god igjen.

2) Det fortabte Faar. Hvorledes det gik til, derom tales der ikke, dets Fortabelse har ingen saadan Historie. Historien begynder med, at det er det fortabte Faar. Dog er det aabenbart, at et Faar ligesom selv kan have Skyld i <sin> Fortabelse, ved at forlade Hyrden, om Hyrden maaskee ogsaa har Skyld, at han ikke passede paa. Til at bevirke sin Fortabelse kan altsaa Faaret gjøre Noget selv. Til sin Frelse kan det Intet gjøre. Hyrden maa gaae ud og søge det. Endeligen finder han det, og saa elendigt, at han maa bære det hjem. Stor er Hyrdens Glæde; men ganske reent paa Faarets Vegne er den dog maaskee ikke, forsaavidt muligt Hyrden har Noget at bebreide sig med Hensyn til ikke at have passet ret paa Faaret.

3) Den forlorne Søn. Her begynder det med en Historie, hvorledes det gik til at han blev forloren; og han er ganske og alene selv Skyld deri. Dernæst maa han dog selv gjøre Noget til Hjælp for at frelses: vende hjem til Faderen for at omvende sig. Endeligen er Faderens Glæde reent paa Sønnens Vegne. Faderen har Intet at bebreide sig, han har gjort Alt for Sønnen, og Sønnen er i den Alder, at Faderen end ikke kunde forsvare at behandle ham som Barn men maa lade ham selv forsøge sig i Livet.

Der er derfor Gradation fra Qvindens Glæde, der tænder Lyset, feier Huset, finder Penningen og sammenkalder Naboer og Veninder til Hyrdens Glæde, der gaaer ud og søger det fortabte Faar og finder det, til Faderens Glæde over at gjenvinde den forlorne Søn.

Saaledes er der Glæde i Himlen over een Synder, der omvender sig. Saaledes; thi som En eier alle disse mange mange Skillinger og veed nøiagtigt, hvor mange han har, og savner strax den tabte: saaledes eier Gud alle os Mennesker. Og som Hyrden

vogter sine Faar, kjender dem alle, og opdager strax, naar eet er blevet borte: saaledes er Gud som en Hyrde i Forhold til alle os Millioner Mennesker. Og som en Fader elsker sit Barn, saaledes elsker Gud hvert Menneske, veed nøiagtigt, hvor mange Børn han har, og savner strax det forlorne Barn. O, naar En eier Millioner Millioner Penninge (som Gud eier Mennesker) saa fristes man maaskee til at tænke, at Forholdet her maa være anderledes end med Qvinden, der kun eiede ti Penge og altsaa sagtens maatte blive opmærksom, naar hun tabte een. Eller naar En eier Millioner Millioner Faar (som Gud eier Mennesker) saa fristes man maaskee til at antage, at Forholdet maa være anderledes end Hyrdens, der da ikke har saa mange Faar, og derfor sagtens maa savne det ene. Men naar det er Børn! Var dette tænkeligt, at en Fader kunde have saa mange Børn, at han ikke vidste, hvor mange han havde, og ikke strax savnede det forlorne! Det var vel muligt, at en Mand kunde eie saa mange Penge, at han tilsidst ikke selv vidste, hvad han eiede og blev ligegyldig derved, medens han dog alligevel maa siges at eie Pengene. Men dersom en Fader havde saa mange Børn, at han blev ligegyldig derved og selv ikke vidste, hvor mange han havde: saa er han heller ikke Fader.

Den forlorne Søn — den Eenbaarne Søn.

214

U. D.

I hiint Evangelium har den forlorne Søn en ældre Broder; men han vil Intet gjøre for at frelse den Forlorne.

Men Christendommen selv er jo κατεξοχην Evangeliet. Og i dette Evangelium har den forlorne Søn (Menneske-Slægten) en ældre Broder (den eenbaarne Søn) og han gjør Alt, sætter Livet til for at frelse den Forlorne, fra Begyndelsen af i Enighed derom med Faderen.

1850

Mynster — Jeg.

215
U. D.

Jeg læser i det N. T. at det at forkynde Christendom er Veien til at blive udleet, forfulgt, ihjelslaget. Mit Liv udtrykker idetmindste, at det at forkynde Christendom er Veien til at blive til Ingenting. Mynster udtrykker, at det er Veien til at gjøre den meest glimrende Carriere, Veien til at føre det nydelsesrigeste Liv. I Sandhed jeg maatte være et besynderligt Menneske, om jeg ikke kunde forstaae, at Alle flye mig og følge Mynster.

Jeg læser i det N. T., at det at forkynde Christendom fører et Menneske dertil, at han, hvis der intet evigt Liv er, er den Elendigste af alle. Mit Liv er vel snart saaledes, at Enhver vil forstaae, at hvis der intet evigt Liv er, var jeg rigtignok narret, jeg, for hvem Verden har aabnet sig som sjeldent for Nogen, men jeg har refuseret. Mynster udtrykker, at enten der nu er en Evighed eller ikke, narret er han ikke, han har nydt dette Liv tilgavns.

Det bliver Mynsters Sag at forsvare Sit.

Thi lad os slaae en Streeg over det med frivillig Armod og Ringhed: dersom jeg er født Millionair, født Greve, antager Christendommen at jeg forblivende deri, dog meget godt kan være Christen. Men at blive Millionair ved at forkynde Christendom, at blive Greve, Excellence ved at forkynde Christendom: hvor er det Skriftsted, som taler derom!

Bedraget.

216
U. D.

Ja naar Cato Uticensis havde ladet være at myrde sig selv, fordi det var større ikke at gjøre det: deri er Mening. Men at enhver Spekhøker, der ikke afliver sig, at han strax er større end Cato: det er Nonsens.

Saaledes med det Christelige i vor Tid i Forhold til Asketen og Kloster-Candidaten.

²¹⁵ Mynster] sml. 200 219.

frivillig Armod og Ringhed] sml.

²¹⁶ Asketen] sml. 215.217.

Luther.

217
U. D.

Da Luther sagde: frivillig Armod, eenlig Stand, at tilbringe den meste Deel af Dagen med Bøn og Paakaldelse, Faste o: D: Alt Sligt kommer det ikke an paa, det er Troen (hvorved da vel maa erindres, at Troen jo ogsaa kunde forenes med det Klosterlige og var vel ogsaa oprindelig forenet dermed, og Udartelsen ikke saa meget var Klosterlivet som Fortjenstligheden man bildte sig ind det havde) da var det vistnok ogsaa Sandhed i Luther. Han var desuden, for en Forsigtigheds Skyld, tillige den Mand, der havde viist at han kunde, og kunde hvert Øieblik gjøre det Første.

O, men Luther var ikke Dialektiker, han saae ikke, hvilken uhyre Fare der var forbunden med at sætte et Andet ind som det Høieste, et Andet, der forholder sig til og forudsætter et Første, for hvilket der slet ingen Control haves. Han forstod ikke, at han havde afgivet Correctivet, med yderste Forsigtighed burde dreie Hanen om, at man ikke gik udenvidere hen og gjorde ham til Paradigma.

Just dette skete. Det varede ikke længe, saa forstod Verdsligheden: ih, bevares det var dog ret en Mand for os, den Luther! Ved Hjælp af hans Theorie faae vi Lov til at beholde hele Verdsligheden, at indrette os saa verdsligt at det er en Lyst og saa sige vi tillige „at give Alt til de Fattige, leve i Kloster det er ikke det Høieste det har Luther sagt“, det havde end ikke en af vore egne meest Fiffige havt Mod nok til at udtænke. Og det er sandt; thi der hører stort Mod, stor Tro og Frimodighed for \leq gudeligt \geq at vove Sligt — og derimod fordres der kun en ganske almindelig Slyngel for at tage det forfængeligt.

Stakkels Luther! Tænk hvorledes nu enhver Karl beraaber sig paa Dig, hvorledes alle disse Levebrøds-Gaster, „Mænd Fædre Fuglekonger“ Medlemmer af Venskabelige o: s: v: og tillige Geistlige hvorledes de beraabe sig paa Dig.

²¹⁷ Luther] sml. 211.218. frivillig Armod] sml. 216.272. Levebrøds-Gaster] sml. 187.238. Mænd Fædre Fuglekonger] sml. S. V. VII, S. 205.

1850

Jeg for mit Vedkommende har blandt Alle, jeg har kjendt, ikke fundet en Eneste, om hvem jeg turde troe, at han duede til frivillig at opgive Alt for at leve i en Klostercelle, saalidet som jeg tør paastaae det om mig selv. Og det er virkelig tungt, naar man er 37 Aar gammel, mange Aar theologisk Candidat, længst allerede bekjendt Forfatter, saa at opdage, at man ikke er istand til at gjøre, hvad man, ved Hjælp af Opdragelsen, i det 16 Aar vidste man var langt ude over.

Til 217, i Marginen:

218
U. D.

Hvad Under saa, at Luther meget hurtigt fik saa stort Medhold? Verdsligheden forstod strax, at her var Aflad. At det var Sandhed i Luther, det kom ikke dem ved, de forstode strax, hvorledes dette ved en lille Usandhed kunde benyttes paa det Profitableste. Man opfandt Forsikkringen, man forsikkrede, at man i sit Inderste var villig til at give Alt til de Fattige o: s: v:; men da det ikke var det Høieste, saa gjorde man det ikke, beholdt hver en Skilling og grinte i Skjæget af vor Herre, det N. T., Luther, især af Luther, dette Guds udvalgte Redskab, der saa ypperligt havde hjulpet Menneskene til at gjøre Nar af Gud.

Mærkeligt nok derfor ogsaa, at Luther selv maatte opleve, at det, efterat Evangeliet var indsat i sin Ret, og alt det om frivillig Armod o: s: v: var afskaffet, at han nu neppe kunde faae lidt Penge til Præster og Skolelærere. Formodentlig har man svaret: at give sit Gods til Fattige eller Kirker, det er ikke det Høieste, det siger Luther — derfor gjøre vi det ikke; var det det Høieste, saa skulle vi nok gjøre det. Saaledes klager L. <foruden andre Steder> i Prædiken over Evangeliet paa 26de Søndag efter Trinitatis over, at det var meget bedre før end nu, da dog Evangeliet er blevet draget frem for Dagens Lys.

Overhovedet har Luther hugget for stærkt til. Han skulde have gjort Alt for at faae Forestillingen om Fortjenstlighed bort fra

²¹⁸ Luther] sml. 217.219. i Prædiken over... Trinitatis] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 625 f.

saadanne Gjæringer, og saa forresten ladet dem staae, dernæst betragtet sit Ægteskab som en Opvækkelses-Akt. Men nu gik han forvidt, Resultatet blev: at det at gifte sig, og ikke at give Noget til de Fattige blev anseet for det store Fremskridt i Religieusitet.

Ogsaa i Tischreden (udgivne af Benjamin Lindner, Salfeld 1745) (i en Artikel med Overskrift „von einem Fürsten, der in seinem letzten Ende Geld auf Wucher ausliehe“, den findes 2den Deel p. 229) siger Luther: „also ist es jetzt (nemlig siden Evangeliet er kommet for Dagen) leider dahin kommen, dass man sagt: oh, gute Werck, meine frommigkeit macht mich nicht selig, darum wil ich geitzen, wuchern, und thun, was mir gefällt und wohl thut etc.“ —

Luther — Mynster.

219
U. D.

Tænk M. samtidig med L. Lad der nu siges om M. alt hvad Udmærket der kan siges med Sandhed og lidt til; men dersom Nogen vil negte, at hvad jeg nu siger om M. er Sandhed, saa vil jeg sige han er en Løgner: M. er en klog, forsigtig Mand, der Intet, Intet gyser for i den Grad som for Scandale, i Forhold til hvilken han har en Idiosynkrasie som En kan have det i Forhold til at man skærper en Saug o: D:.

Og hvad er nu det Christelige! Det Christelige er fra først til sidst Scandale, det Guddommelige Scandale (σκανδαλον). Hver Gang En i eminent Grad vover at reise Scandalen, da er der Glæde i Himlen, thi kun det Guddommelige udvalgte Redskab formaaer eminent at reise Scandalen.

Og hvilken er Luthers Storhed? Hans Skrifter vilde maaskee glemmes, selv hans Optræden mod Paven (skjøndt her var sandelig Scandale nok) vil maaskee svinde: men paa Høiden af Middelalderske Begreber at vove at gifte sig, selv Munk, og med en Nonne! O, udvalgte Guds Redskab! Dig forbeholdtes det ved

Tischreden . . . 2den Deel] D. Martin Luthers Geist- und Sinnreiche auserlesene Tisch-Reden . . . hrsgeg. von Benjamin Lindnern (Salfeld 1745. — Ktl. Nr. 225-26), 2. Theil. ²¹⁹Luther] sml. 218. 221. Mynster] sml. 215. 235.

1850

denne Handling i Christenheden at reise den største Scandale der nogensinde er reist. Først kommer Christendommens Indtræden i Verden, da Christus forkyndte den og Apostlene: det var selve det Guddommeliges Scandale. Men dernæst og i Christenhed bærer Luther Prisen for at <have> reist den største Scandale.

Og nu Mynster med sin — christelige — Angst for end den mindste Smule Scandale! Og han begeistrer sig selv og Andre ved Hjælp af Luther.

Det er Altsammen Forfængelighed, siger Prædikerens.

#

220
U. D.

||Om mig selv.||

Quantum satis af det Christelige for det blot
Menneskelige.

Man perfectionerer sig i, at kunne sandt og træffende fremsætte det Rigtige, det Gode, skildre Afveiene. Det synes man kan der fordres af et Menneske; det er i ethvert Tilfælde Dannelsen.

Men i det daglige Liv selv at ville begynde paa at udføre det: det vilde jo være flaut, næsten affecteret, man vilde jo noget nær blive smaalig, nøieregnende, derved generende sig selv og generende for Andre. Desuden, tænker man, det kan ikke hjælpe at begynde paa Sligt. Begynder Du derpaa, saa er det Christelige noget farligt Noget, der tager hele Haanden, naar Du giver den lille Finger — og saa maa Du dog bryde af; og da er det flaut at have begyndt. Altsaa principiis obsta. Det er det passende Quantum satis at Du veed smagfuldt og skjøndt og træffende at fremstille og skildre, at Du er Psycholog nok til at vise Menneskenes Afveie — men saa heller ikke mere.

#

²²⁰det Christelige . . . Menneskelige] sml. 134. 224.

#

I <Prædiken over> Evangeliet paa 26de Søndag efter Trinitatis vil Luther udendvidere bevise, at der i Mth: 25,31 o: s: v: ikke kan være Tale om Hedningers Barmhertigheds-Gjerninger, fordi der staaer, at de ere viste mod Christne, „og en Hedning vilde da neppe vise Barmhertighed mod en Christen“. Dette er en noget forkeert og overilet Slutning. I et endnu bittere Forhold end det mellem Hedning og Christen, i Forholdet mellem Jøde og Samaritanen, viste jo dog Samaritanen Barmhertighed mod Jøden.

#

#

Til Gud.

221
U. D.

Hvis det end var saa, at saa længe jeg kunde forstaae, hvorledes Du var god imod mig, da var jeg dog ogsaa, menneskelig talt, taknemlig for hver Din Velgjerning: o, dette er dog egentlig ikke et Forhold mellem Dig, o Gud, og et Menneske, at han skal kunne forstaae at Du er god. Hjælp Du mig, at takke Dig ogsaa da, naar jeg ikke forstaaer, at Du er god, men næsten barnagtig vil forstaae, at det er som var Du nu mindre kjerlig. Afskyelige Tanke, hvormed jeg kunde gjøre mig selv for evigt ulykkelig.

Saa ofte er det mig dog, som var mit Forhold til Dig liig det til en Examinator: jeg maa bruge min Forstand, min Kraft, og saa beroede det paa, om jeg nu greb det Rette; greb jeg feil, saa sagde Du blot: ja, der greb Du feil, der gjorde Du det Forkeerte — det er Din egen Skyld. O, min Gud, er dette et Forhold mellem Gud og Menneske! Nei, Gud være lovet, saa fornemt staae vi ikke lige over for hinanden, Du og Jeg. O, nei, selv naar jeg greb feil, da var dog Din Styrelse med, Din Styrelse, der tillod at det skete, og strax kjerligt optog det i Din faderlige Hensigt med mig, kjerligt

²²¹ I <Prædiken... Trinitatis> En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 624. Luther] sml. 219. 234. ²²² Forhold mellem Gud og Menneske] sml. 182. 223.

1850

raadende over disse Millioner Muligheder, at selv dette Feilgreb i Sandhed blev mig tjenligt.

Du lod Alt lykkes for mig; da kom der en Tid, hvor det var mig, som lod Du Alt mislykkes for mig. Saa forstod jeg det saaledes, at nu var det forbi, nu vilde Du ikke mere have med mig at gjøre i den Forstand. Saa meente jeg da, at for mig blev dog een Salighed tilbage, uafbrudt at takke Dig for det ubeskrivelige Gode Du havde gjort mod mig saa uendelig meget mere end jeg havde ventet kunde eller turde have ventet. — O, dette mit smaalige Hjerte, der dog med alt tænker saa smaaligt om Dig. Nei, Din Mening var, at jeg skulde gjøre et Fremskridt, at jeg af det ubeskrivelige Gode, Du har gjort mod mig saaledes, at jeg kunde forstaae det, skulde lære den Salighed at prise og takke Dig, naar jeg ikke kan forstaae Andet, end at Alt er uheldigt for mig.

223
U. D.

Den Religieuses Tale.

Der var en Tid, o Gud, da overøste Du mig med gode Gaver, og for en Velgjerning tænkte jeg paa Dig: dette var saligt. Da forandredes Alt, det var som mislykkedes Alt; og hver Gang saa der kom et nyt Uheld, saa tænkte jeg paa Dig, paa at Du er Kjerlighed: det var dog endnu saligere. Thi ikke er det med Din Kjerlighed som med et Menneskes, at af hvad han gjør mod mig, maa det bevises at han elsker Dig. O, nei, Din Kjerlighed er over al Beviis: hvad Du saa end gjør ved mig — det er uendelig Kjerlighed. Og naar er det dog meest Sandhed i mig, at jeg fornemmer, at Du uendeligt er Kjerlighed? dog vel ikke naar jeg hjælpes ved Beviset, o, nei, naar jeg fornemmer det uden Beviis, naar det ikke er en Læresætning, hvilken altid behøver Beviis, men er blevet mig Grundsætningen, hvilken aldrig behøver Beviis. O, men naar min Sjæl bliver træt, da vil Du ikke lade Beviset udeblive.}

²²³ Religieuses] sml. 222. 232.

Det Christelige — det Menneskelige.

224
U. D.

Blot et Menneske lader sig mærke med, at han troer, at Gud virkelig hjælper ham, saa er han strax ikke godt lidt af Menneskene. De have deres Glæde af at skade ham o: s: v: for, som det hedder, at see, om Gud vil hjælpe ham. Siden han er saa fornem, hedder det, at leve i et saadant Forhold til Gud, saa have vi da ikke fælles Sag med ham.

Gud i Himlen, og hver Søndag prædiker „Præsten“ om, at ethvert Menneske skal leve saaledes, troe paa Guds Bistand — og vi ere Alle Christne.

Scandalen.

225
U. D.

Handel blot saaledes engang, at Din Handling udtrykker, at Du ene frygter Gud, og slet ikke frygter Mennesker: saa reiser Du ogsaa strax til en vis Grad Scandalen.

Det som undgaaer Scandalen, er kun hvad der i Menneskefrygt og Menneske-Hensyn er aldeles conformt med Verdslighed.

[I Marginen: Martensen dogmatiske Oplysninger.] Martensen dogmatiske Oplysninger.

226
U. D.

Han antyder selv et Sted, at Pseudonymernes Betydning vel nærmest er i Retning af at vække det personlige Liv — og saa skal han dog tidligere despecterligt sige: alle disse Talemaader om lykkelige og ulykkelige Elskere, Troens Risiko o: s: v.: Men Herre Gud er det Første indrømmet, hvor kan da en Forfatter, som vil vække det personlige Liv, faae andre eller bedre Kategorier.

Men Martensen kan ikke huske fra Næsen til Munden i hvad han selv siger.

²²⁴Det Christelige — det Menneskelige] sml. 220. 320. ²²⁵Scandalen] sml. 219. ²²⁶Martensen] sml. 198. 261. et Sted] anf. Skr. (se til 164), S. 12. — Sml. 196.

1850

#

227
U. D.

Til Gud

Dybt i min Sjel lagde Du <saligt> Forvisningen om, at Du er Kjerlighed. Saa behandlede Du mig faderligt som et Barn & indpræntede mig det Samme anden Gang, og beviste og beviste mig, at Du var Kjerlighed. Saa taug Du et Øieblik, Du vilde, at jeg nu skulde forsøge <mig> lidt uden Beviis, om jeg kunde gjøre det Samme uden Beviis. Da forvirredes Alt for mig, jeg blev saa angst og bange, ogsaa saaledes, at jeg meente dette var mig uendelig for høit, og jeg var bange at jeg var gaaet forvidt, var blevet for nærgaaende, havde holdt for længe ud med Dig & og <at> det var en Straf derfor at det skete mig. Blot een Bekymring, sagde jeg, maa Du fritage mig for, at det ikke er min egen Skyld. Jeg utaknemlige Slyngel, ligesom det da var min tidligere Godhed der var Skyld i, at Du hidtil havde beviist mig Din Kjerlighed. Een Bekymring, sagde jeg, maa Du skaane mig for, at det skulde være mine mange Feilgreb, der har gjort Dig træt af mig: jeg utaknemlige Slyngel, som var det da paa Grund af Viisdom og Fortjenester Du tidligere havde elsket mig. O, daarlige forfængelige Hjerter, som dog vil tillyve sig noget i Forhold til det Forbigangne, ikke blot have fornummet Saligheden af, at Gud er Kjerlighed, og at han beviser En det, men at man dog saadan saa smaat skulde have været værdig dertil, om end kun i Sammenligning med sin nu værende Uværdighed. *Herunder et overstreget Dobbeltkors* <O, nei, nei Gud være lovet, at det aldrig har været paa Grund af min Værdighed at Gud har elsket mig. Just dette giver Frimodighed, ellers maatte jo et Menneske i samme Øieblik dø af Angst for, at han i næste Øieblik ikke mere var værdig.>

#

#

228
U. D.

Humor.

Dersom det ikke i en anden Forstand var Vanvid vilde det være et Exempel paa Humor, dersom et Menneske vilde sige til Gud:

²²⁷ Sml. 222.

skjøndt strengt opdraget i Christendom, er jeg dog, som Du veed, født i det 19de Aarhundrede, og har derfor ogsaa min Deel af den almindelige Overtro paa Forstand o: s: v:.. Det Humoristiske vilde ligge i dette „som Du veed“.

Det er skjønt sagt af Tersteegen etsteds i en Jule-Prædiken: 229
U. D.
(p. 108 i Rapps Udvalg) „Ja, Seelen raümet eure Herzen aus von euren Lünden, von der Welt, und von allen ihren Eitelkeiten; denn Christus wil kommen und in uns geboren werden. O, dass es nicht auch heisse: Er fand keinen Raum in der Herberge!“

Jøderne

230
U. D.

Det er ogsaa mærkeligt, hvad Helveg bemærker i Fortalen til Oversættelsen af Esra Bog (i Kalkars Bibel) at medens andre Folk jo ældre de bleve, desto mere fjernede sig fra deres Fædres Tro, <der næsten blev dem en Spot,> saa er det omvendt med Jøderne: medens de i yngre Dage løbe efter Afguderne, saa bliver den Religion, hvilken de i Ynglings-Alderen vragede, Alderdommens Trøst. Men da skete det igjen at de saa eensidigt fixerede sig i det Gamle, at just derfor Christendommen ret maaatte blive dem til Anstød. Det Gamle slutter sig saaledes af, at det maa støde sin Udvikling fra sig.

²²⁹Rapps Udvalg] se 185. ²³⁰Jøderne] sml. 170. 276. i Kalkars Bibel] Bibelen eller den hellige Skrift, paany oversat af Grundtexten og ledsaget med Indledninger og oplysende Anmærkninger. Udgivet i Forbindelse med Pastor Helveg, Prof. Hermannsen og Candidat Levinson af Chr. H. Kalkar, Sognepræst til Gladsaxe og Herlöv Menigheder. 1. — 3. Bd. Kbh. 1847 (Ktl. Nr. 8-10). Første Deels første Bind, S. LI.

231

Christendommens Forkyndelse — Dag-Presse.

U. D.

Den nu brugelige Christendoms Forkyndelse er Nonsens.

Men skal Christendom virkelig forkyndes, vil det ogsaa vise sig, at Dag-Pressen er Det, der, om muligt, vil gjøre den umulig.

Aldrig har der været nogen Magt, der er Christendommen saa diametral imod som Dag-Pressen.

Dag-Pressen bestiller ikke Andet end Dag ud og Dag ind at foregøgle Menneskene denne Løgnens <høieste> Grundsætning, at Mængde er det Afgjørende. Og Christendommen hviler i den Tanke, at Sandheden er den Enkelte.

232

Atter en Underfundighed.

U. D.

Naar da En i at tjene det Religieuse gaaer blot en lille Smule ud over den reent verdslige Trafik, at det blot er en Næringsvei og Vei til allehaande jordiske Fordele: saa raabes der strax „Sligt kan kun fordres af en Apostel, at forsøge Sligt er at ville gjøre sig til en Apostel.“ Aha, paa den Maade vinder man i to Retninger, ikke blot finder man en brilliant Undskyldning, at man lader Sligt være, nei det er priisværdigt, det er jo Ydmyghed, men tillige finder man en Anklage mod Den, der realiserer Sligt, det er jo formasteligt at gjøre sig saaledes til en Apostel.

Ja Verden er fiffig. Men lad os dog see lidt nærmere til. Jeg veed da ikke, at det paa nogen Maade skulde være Gud ubehageligt, at et Menneske for at tjene Sandheden er villig til at bringe Of-fere, bringer dem, lider derfor, ja om det saa var blev ihjelslagen. Men det veed jeg vel, at Gud ikke finder Behag i, at et Menneske gaaer hen og selv vil gjøre sig til Apostel.

See her stikker Knuden. Det Apostoliske er ingenlunde det at lide, men den guddommelige Myndighed. Alle Sandhedsvidnerne

²⁸¹Christendommens Forkyndelse] sml. 238. Dag-Pressen] sml. 136. 260. Mængde] sml. 124. 450. den Enkelte] sml. 63. 279.

²⁸²det Religieuse] sml. 223. 302. Myndighed] sml. 188. 261.

have jo ogsaa lidt lidt indtil Døden, uden at det er faldet dem ind at gjøre sig til Apostle.

Men Fiffigheden er strax at vippe Sagen saa høit op, at man bliver fri for at gjøre det, vinder Ære og Anseelse for Ydmyghed ved ikke at gjøre det, og finder Leilighed til Anklage mod den, som uden i fjerneste Maade at gjøre Fordring paa Myndighed end sige guddommelig Myndighed, bringer Offrene, saa han ovenikjøbet faaer den Byrde mere, at dømmes strengt, fordi han bringer Offere.

Præste-Benyttelse af Bibelen.

233
U. D.

Hvor ofte har jeg hørt Præsterne oplyse, at de Fordringer, som findes i Bjergprædikenen, det var til Apostlene alene det var ikke til os (hvorved dog maa erindres, at der staaer „han henvendte sig til Disciplene“ og han havde jo 70 Disciple, og vi see ogsaa i de Exempler, hvor En kommer til ham, og vil være Discipel, hvor absolut Fordringen er; men mellem „Apostelen“ og Discipelen er Forskjellen, at Apostelen har den guddommelige Myndighed, hvorimod Fordringen til at opgive Alt er eens). Derimod benytte Præsterne altid udenvidere de Ord: „salige de Øine som saae hvad I saae“ som vare de udenvidere sagte til Alle, og dog staaer der udtrykkeligt han henvendte sig til Disciplene i Særdeleshed og sagde: salige de Øine o: s: v:.

Luthers Forvandlinger.

234
U. D.

De der levede samtidigen med Luther, især De, der stode ham nær, de fik da det mægtige Indtryk af, at han var Troes-Helt, <først tungsindig over al Maade og saa rædsomt forsøgt i de frygteligste Anfægtelser, at han var> den fromme, gudfrygtige Mand, som saadanne væsentligen en Fremmed i Verden.

²³³ salige de Øine o: s: v:] Luk. 10, 23. ²³⁴ Luthers] sml. 221. 249.

1850

Snart forandredes imidlertid Indtrykket af Luther, han blev egentlig opfattet som politisk Helt, og Stik-Ordet, hvor under han erindredes <, blev>: hør mig Du Pabst jeg være vil o: s: v:

Endnu engang forandredes Indtrykket, da nu Paven engang var knækket, og Luther opfattedes som en livslysten Verdens-Mand og Selskabsbroder, Stikordet hvor under han erindredes baade af Geistlige og Lægfolk, blev: wer nicht liebt Weiber, Wein, Gesang o: s: v.: Ganske populairt kunde man nu tildags sige, at Opfattelsen er: Reformationens Betydning er; at Luther indsatte Piger og Viin og Kortenspil i deres Rettighed i den christne Kirke, som et væsentligt Medhenhørende, <ja> som det sande Fuldkomne i Modsætning til det Ufuldkomne: Armod, Bøn og Fasten. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* Forsaavidt bliver hans Minde bedst at celebrere paa følgende Maade. Chor af Geistlige og Lægfolk: og dette skal være Morten Luthers Skaal, Hurra; og Skam for Den, som ikke, Morten Luthers Skaal vil drikke, Hurra. Hurra, den Skaal var bra', Hurra; nok engang hurra, Hurra. Det kunde ogsaa gjøres saaledes, at for at bevare hans Minde, hans Portrait gjordes til Kløerknægt. Reis Mindestøtter for ham, det forslaaer ikke; nævn en Dag om Aaret efter ham, det forslaaer ikke; nei gjør ham til Kløerknægt: og der skal neppe være nogen Geistlig uden han ofte ofte vil faae Anledning til at mindes Morten Luther og Reformationen.

Nonsens.

235
U. D.

Langfredag prædiker man om: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden.

Gjør nu et Tanke-Forsøg, tænk Dig, hvorledes vel den Mand maa see ud, hvis Livs-Anskuelse er indeholdt i denne Sætning. Og nægt saa, om vi ikke alle maatte ønske, at et saadant Menne-ske dog vilde skjule sig i et Kloster, at vi ikke fik ham at see, at han da ikke reent skulde forstyrre os Glæden ved Livet. Nægt det, at hvis han ikke selv hittede paa at gåae i Kloster, saa maatte

²³⁵ mig er Verden korsfæstet osv.] Gal. 6,14. — Sml. 42.

vi bede ham derom eller tvinge ham dertil, ligesom da man bad Christus at forlade det Sted, hvor man var blevet bange for ham.

Og betragt saa hans trivelige, smilende fittede Velærværdighed, der stjælende lidt af en af Mynsters Prædikener holdt denne herlige Tale. Og betragt saa Hans Excellence selv, denne fine Verdens Mand, der har suget Nydelse ud af Livet som sjelden sjelden Nogen — og hvis Livs-Anskuelse det er: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden. Ja dersom han ikke selv sagde det, saa skulde man rigtignok have ondt ved at falde paa, at det var hans Livs Løsen.^[†]

Men det er til en Afvexling! Ubetalelige Nonsens. Til Afvexling har man maaskee den Anskuelse fryd Dig ved Livet — og saa til Afvexling: mig er Verden korsfæstet; eller den første har man maaskee til daglig Brug, og til en Afvexling (thi man bliver dog kjed af Alt) til Afvexling har man den Anskuelse: mig er Verden korsfæstet. Nu det er jo ganske i sin Orden, aldeles ligesom i Theateret: hver evige Aften Tragedie, det gaaer ikke an, nei det Almindelige maa være Lystspil, Ballet o: D: — og engang imellem for en Afvexling: en Tragedie, saa har man Lyst til at græde, gjøre sig en Fornøielse af at flæbe flere Lommetørklæder fulde — ja, ligesom i Kirken, naar der til Afvexling prædikes om: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden.

Til 235, i Marginen:

^[†] Det er ligesom hvis En (hvad Tilfældet var med min Faders 236 Broder, da han en Sommer var herovre) om Sommeren gik med U. D. tre Frakker paa og saa vilde sige: min Anskuelse er at man bør gaae saa let paaklædt som muligt. Her maa man ogsaa sige: dersom De ikke selv sagde det, saa skulde man have ondt ved at falde paa, at det var Deres Anskuelse.

bad Christus at forlade osv.] Matth. 8,34. Mynsters] sml. 219.249.

1850

Prøven paa Christenheden.

237
U. D.

Befal Præsterne at holde Mund som Søndagen. Hvad bliver der saa tilbage? Ja, saa bliver det Væsentlige tilbage: Existentserne, den <daglige> Existents med hvilken Præsten prædiker. Vil Du saa ved at see paa den, faae Indtrykket af, at det er Christendom de forkynde.

At søge først Guds Rige.

238
U. D.

Enhver der i sit Stræben strax i første Øieblik og senere i ethvert har den commensurabel for eet eller andet endeligt τέλος, om ham kan <man> med Sandhed sige, han søger ikke først Guds Rige. Deraf følger imidlertid ikke, at Enhver, hvis Stræben har Uendelighedens Ueensartethed, kan siges at søge først Guds Rige, men Idealitet har han dog.

Exempel paa det strax i første Øieblik at gjøre sin Stræben commensurabel for endeligt τέλος. Naar En vil virke ved at forkynde Christendom, og denne Stræben da strax i første Øieblik bliver ham commensurabel for det Endelige f. E. hvilket Præstekald han <nu> skal søge, om helst i en Kjøbstad eller paa Landet, om i saa Fald helst i Jylland eller Sjælland, for naar han saa først har faaet et saadant Levebrød, at prædike freidigt om, at et Menneske skal først søge Guds Rige. Er Trangen til at virke paa den Maade dog bestemt af det Uendelige, saa undersøger han først om han har Forudsætninger til at kunne virke saaledes, og hvis ikke begynder han strax at erhverve dem, og har han dem saa begynder han strax, spilder intet Øieblik, om det ikke lader sig gjøre anderledes, gaaer han lige ud paa Gaden og begynder. Saa skeer det ham maaskee, at han kommer i Conflict med det Bestaaende, bliver arresteret o: s: v: o: s: v:, kommer aldrig til at faae noget Embede og Levebrød: see det er Følgen af at søge først

²⁸⁸ [forkynde Christendom] sml. 231. 246. Levebrød] sml. 217. 244.

Guds Rige. Det med Verden Eensartede derimod 'er først at søge den jordiske Fordeel — saa colliderer man heller ikke.

Wilhelm Lund.

239

U. D.

Det faldt mig paa idag, hvilken Lighed mit Liv har med hans. Som han lever derovre i Brasilien, tabt for Verden, fortabt i at udgrave antideluvianske Forsteninger: saaledes lever jeg som udenfor Verden fortabt i at udgrave de christelige Begreber — ak, og saa er det i Christenheden jeg lever, hvor Christendommen er i fuld Flor, <staaer> i frodig Væxt med 1000 Geistlige, og hvor vi alle ere Christne.

Tersteegen siger rigtigt etsteds: dersom en Syg vilde sige, jeg 240
troer, at der er en Læge, som boer der og der, og som formaaer U. D.
fuldkommen at helbrede mig; hvorledes beviser han saa han har denne Tro? Derved, at han seer at faae fat i denne Læge. Saaledes med al Tro, dersom den ikke bevæger et Menneske til at gjøre efter den, saa er det Indbildning med at have den Tro, som jo Enhver vilde indsee det var en Indbildning med hiin Syges Tro, dersom han forblev ganske rolig uden at gjøre det mindste Forsøg paa at faae fat i hiin Læge, om hvem han forsikkrede, at han fuldt og fast troede, at han formaaede ganske at helbrede ham.

I den udvortes Verden hænder det da ikke, at Landmanden 241
tager feil, og troer at Klinten er Hveden, gjør stort Væsen af U. D.
Klinten, høster den, kjører den ind, og lader Hveden ligge og raadne paa Marken. I Aandens Forhold gaaer det gjerne saa i

²³⁹ Wilhelm Lund] sml. I A 72, og se Note dertil. ²⁴⁰ Tersteegen . . . etsteds] sml. i det 185 anf. Udvalg S. 123 ff.

1850

denne Verden, at man tager feil og anseer Klinten for Hveden. Nu det forstaaer sig det er da ikke saa forunderligt, thi, aandeligt forstaaet, findes der vel altid selv i den Hvede-Mark der staaer reneest flere Klinteblomster, end der findes Hvedestraa i denne Verdens Klinte-Mark. Og a parte potiori eller dog majori fit denominatio: da langt, langt det Meest er Klinte, saa er altsaa Klinte Hvede og Hvede Klinte; det er om ikke absolut Alle saa dog langt, langt de Fleste bedst tjente med — og de Fleste er jo Sandheden. Da i Aandens Verden Begreberne ikke have en udvortes Virkelighed men er Forestillingen, saa benytter man sig frisk væk af Leiligheden og stempler Begreberne om i Forhold til som det convenerer de Fleste.

242
U. D.

Geistligt-verdsligt Galimathias.

See Sligt fremkommer i diverse Mønstre atter og atter paa Grund af denne fuldkomne Conformitet af Geistligt og Verdsligt.

En er Præst. Han er en yderst maadelig Præst, det veed Enhver. Men han skal tillige være en udmærket Land-Mand eller Heste- og Stude-Opdrætter. Regjeringen ξ (jeg lader det uafgjort, om det er den geistlige eller den verdslige, thi det manglede blot, at det var den geistlige, at Biskoppen, der selv <maaskee> var en udmærket Vetrinair, var Den, som ved Indstilling havde henledet Regjeringens Opmærksomhed paa ham) \geq bliver opmærksom paa hans Fortjenester — og han bliver Ridder af D.

Istedetfor at see at faa ham ud af den geistlige Stilling, og at faae en Plads for ham, hvor han hører hjemme — bliver han i geistligt Embede — og tillige decoreret.

Det at han er decoreret skulde altsaa vel betyde at han var endogsaa en mere <end> almindelig Præst, men her betyder det Minus, det er i Egenskab af noget ganske Andet han er Ridder.

Ubetalelige Galimathias! I ethvert Fald synes jeg dog det burde formenes ham at bære Decorationen paa Præstekjolen. Det kan være galt nok, at en Præst bærer en Decoration, hvor dog denne

skal betyde, at han er en ualmindelig dygtig Præst; men at han bærer en Decoration for at erindre Menigheden om, at han er noget ganske Andet end Præst det er dog altfor galt.^[†]

Dette kommer af den fuldkomne Mangel paa Respekt for hvad det er at være Geistlig, hvilket igjen er en Følge af den fuldkomne Conformitet mellem Geistligt og Verdsligt.

Sæt at en Præst opnaaede den Lykke at blive Fuglekonge, saa vilde dog Enhver finde det Upassende at han vilde bære sin Værdigheds Tegn paa Prædikestolen. Og dog er det i Grunden ikke saa latterligt, som at en Præst stadigt bærer en Decoration, der erindrer Menigheden om, at han er en udmærket Vetrinair eller Deslige. Det er dog egentlig ikke i Egenskab af Vetrinair han bærer Præstekjolen — og dog er det i Egenskab af Vetrinair han bærer Ridderkorset paa Præstekjolen.

Men Regjeringen har Øie for Fortjenester — derimod intet Øie <for> hvad det burde betyde at være Geistlig.

Til 242, i Marginen:

[†] Nylig seer jeg at en Lieutenant og Ridder af D. er blevet Præst (han har formodentlig været med i Krigen som Frivillig og udmærket sig.). Lige saa godt som man nu lader ham bære hans Ridderkors paa Præstekjolen, lige saa godt kunde man tillade ham tillige at bære Epauletter paa Præstekjolen. 243
U. D.

Hvor ere vi?

Der ere vi: naar en Mand ikke er gift, saa er det upassende, ja forargeligt, at han vil være Præst. Ja vi ere i Grunden endnu videre, thi vi ere saavidt, at man af det N. T. beviser at saaledes forholder det sig. 244
U. D.

²⁴³ en Lieutenant... er blevet Præst] der sigtes til cand. theol. I. C. G. Schleppegrell, Premierlieutenant, R. af D.; sml. Berlingske Tidende 1850, Nr. 142 (21. Juni).

1850

Der ere vi: Erfaringen lærer, at det er det rigtigste at en Fader lader sin Søn studere Theologie, „thi det er den sikreste Vei til et Levebrød.“

#

245
U. D.

Hvorfor see vi slet ingen Forfølgelse?

Fordi der ingen Christendom er. Lad Christendommen komme, saa kommer ogsaa Forfølgelse. Og saa kommer igjen Lidenskab. Den, der har seet et Menneske, i hvem han saa den Fromme, Gudfrygtige, og menneskelig talt, Retfærdige, lide Mishandling og Forfølgelse tilsidst Døden, han faaer nok Lidenskab, Had til denne Verden, om ikke efter den uhyre Maalestok som Apostlene, der havde seet den Hellige korsfæstet, saa fra det Øieblik Verden var dem korsfæstet og De Verden.

#

#

246
U. D.

Christendoms Forkyndelse.

Christendom kan væsentligen ikke forkyndes ved Tale, — men ved Handling.

Intet er farligere end at alle disse høie Følelser og ophøiede Beslutninger o: s: v: faae det blot oratoriske Sving. Det bliver da en Beruselse, som er yderst farlig, og det skuffende er just, at det Hele bliver glødende Stemning, og at det, som det hedder, er „saa sandt i En“ — ak ja i Betydning af Stemning i Øieblikket.

Forkyndelsen ved Hjælp af Handling er fastende; den flokker ikke Tilhørere om sig til Beruselse; den er næsten kjedelig, det kjedelige er, at det strax dreier sig om at gjøre dog Noget deraf, og at man seer paa Læreren at han gjør det.

Levebrød] sml. 238. 260.
238. 261.

²⁴⁶Christendoms Forkyndelse] sml.

For Gud.

247

U. D.

Nu men, ja der er to Veie, og den sidste af dem burde dog egentlig være den saligste: enten at Alt mere og mere udvortes understøttes af Lykke, og Du takker Gud; eller Du lærer at kunne bære mere og mere, at kunne undvære mere og mere, lærer det ved Samfundet med Gud.

Den ethiske Idealitet.

248

U. D.

Det er en aldeles forvirret Sprogbrug her i Forhold til det Høiere, man endnu ikke har naaet, at sige: jeg kan ikke, som var der Tale om Talent o: D: At bruge „kan“ her maa man erindre er saa langt fra at være Undskyldning at det er Selvanklage. Paulus siger heller ikke: det Fuldkomne kan jeg ikke, han siger: jeg jager derefter. Naar man siger: det kan jeg ikke, saa betyder det gjerne, at man vil svinge af og berolige sig.

Mynster — Luther.

249

U. D.

Luther siger etsteds i sine Prædikener, at til et ret christelig Liv hører tre Ting 1) Tro 2) Kjerligheds-Gjerninger 3) Forfølgelse for denne Tro og for disse Kjerligheds-Gjerninger.

Tag nu Mynster. Han har slaaet af paa Troen i Retning af Spænding og Inderlighed. Istedetfor Kjerligheds-Gjerninger har han sat Legalitet. Og Forfølgelse har han ganske afskaffet.

²⁴⁸ ethiske] sml. 190. 307. Paulus... jeg jager derefter] Phil. 3, 12.
²⁴⁹ Mynster] sml. 235. 273. Luther] sml. 234. 267. etsteds i sine
 Prædikener] sml. 123, og se Note dertil.

1850

250
U. D.

Point de vue for Christenheden.

Det Almindelige er nu at ønske en hurtig Død — og i det endnu autoriserede Litanie bedes, at Gud blandt andre Onder, vil befrie os fra en brad Død. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

*

*

Man dømmer det som Skyld som uchristeligt, at et Menneske trøster sig ved Døden, længes ud af dette Liv. Jo jeg takker det er Christendom! Christendom er det just at Døden er Ens væsentlige Trøst, Ens Dødsdag Ens Fødselsdag, og Længselen efter Evigheden større og større. Men Sagen er, man forguder den sandelige Vedhængen ved Livet, og ved at længes efter Døden forstaaer man Dens Tilstand, som neppe engang antager en Udødelighed. Og det er i Christenheden, hvor vi alle ere Christne.

251
U. D.

Indadvendthed.

Man advarer mod Indadvendthed, saa kunde man lige saa godt advare mod Christendom.

Ved Hjælp af Naaden søger man at spærre af mod Retningen ind efter, saa afsted ud i det Verdslige.

Men Sagen er, man er angst for det egentlig anstrengede Aandsliv, hvilket først kommer med Indadvendtheden, medens man nu lever i Verdslighed og saa piatter om det Høieste.

252
U. D.

Min Inderlighed.

Det ligger i mit Væsen at skjule min Inderlighed, just det er Inderlighed.

Men da det dog christelig er saa, at det ikke blot i Skrift men ogsaa i daglig Existerenz skarpt at udtrykke det Christelige vil

³⁶¹ Naaden] sml. 175. 268.

paadrage En Verdens Unaade og Latter, saa er det dog et Spørgsmaal, om jeg tør bevare denne skjulte Inderlighed.

Sandt min Maade at leve paa kan have og have haft sin Betydning som Spion; men dog er det et Spørgsmaal, om jeg ikke mangel Gang ogsaa har gjort Menneskene Sagen for let ved min Underfundighed, der i saa Fald dog engang burde indfries ved en directe Erklæring.

Socrates — Idealet.

253
U. D.

Socrates havde ikke det sande Ideal, ei heller Forestillingen om Synden, ei heller om at Menneskets Frelse krævede en korsfæstet Gud: hans Livs Løsen kunde derfor aldrig blive: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden. Han bevarede derfor Ironien, som blot udtrykker hans Opløftelse over Verdens Daarlighed. Men for en Christen er Ironie for lidt, den kan aldrig svare til det Forfærdelige at Frelsen er at Gud korsfæstes, medens Ironie nok kan bruges i Christenheden til Opvækkelse en tidlang.

²⁵³Socrates] sml. 146.308. mig er Verden korsfæstet] Gal. 6,14. — Sml. 235.

1850

254
Juli 11.

NB²⁰.

d. 11 Juli 1850.

255 Angaaende Texter til Fredags-Prædikener
U. D. cfr. det rene Blad foran i Journalen NB¹⁴.
Thema til en Fredags-Tale Journalen NB¹⁷ p. 30.

256 Angaaende en Yttring i Efterskriften til „Afsl.
U. D. Efterskrift“ i Forhold til Udgivelsen af Skrif-
terne om min Forfatter-Virksomhed p. 1. [A 258]
Hvorledes det gik til med Tilblivelsen
af den nye Pseudonym: Anti-Climacus p. 11. [A 265]
Angaaende Udgivelsen af de senere
Skrifter p. 47. [A 289]
Angaaende Udgivelsen af de færdigt
liggende Skrifter, som nu er begyndt. . . p. 189. [A 381]
Den bestaaende Kirke — min Position. p. 242. [A 415f.]
Angaaende Udgivelsen af Skriftet om
min Forfatter-Virksomhed. p. 250. [A 423]

257 Ofte nok er det sagt, at dersom Christus nu kom igjen, saa
U. D. vilde han atter blive ihjelslaget. Dette er ganske sandt, men nær-
mere bestemt maatte der vel tilføies, at han vil blive dømt fra
Livet og ihjelslaget — fordi Det, han forkyndte var **ikke Christen-**
dom, men en vanvittig, ugudelig, gudsbespottelig <, menneske-
fjendsk> Overdrivelse og Carricatur af hiin milde Lære Christen-
dommen, den sande Christendom, der findes i Christenheden, og
hvis Stifter var Jesus Christus.

²⁶⁵ det rene Blad . . . NB¹⁴] se X² A 166. Thema . . . NB¹⁷ p. 30.] se
X³ A 597.

Angaaende en Yttring i Efterskriften 258
til „Afsluttende Efterskrift“ i Forhold U. D.
til Udgivelsen af Skrifterne om min
Forfatter-Virksomhed.

Yttringen er: „Der er saaledes i de pseudonyme Bøger ikke et eneste Ord af mig selv; jeg har ingen Mening om dem uden som Trediemand, ingen Viden om deres Betydning uden som Læser, ikke det fjerneste private Forhold til dem, som dette da er umuligt at have til en dobbelt reflecteret Meddelelse. Et eneste Ord af mig personligt <i mit eget Navn> vilde være den anmassende Selvforglemmelse, der forskyldte med dette ene Ord, dialektisk seet, væsentligen at have tilintetgjort Pseudonymerne.“

Nu kunde man sige, at i „Regnskabet“ f. E. er der jo talt ligefrem om Pseudonymerne, efterviist den ledende Tanke gennem det Hele.

Herved maa bemærkes. **Deels**, at hvad jeg den Gang skrev kan være ganske sandt, og det Senere lige saa sandt, fordi jeg nemlig den Gang ikke var videre i Udvikling, endnu ikke havde forstaaet mig i den definitive Tanke for hele Productiviteten, endnu ikke engang med Bestemthed turde sige, om det ikke muligt endte med, at jeg fandt Noget, der stødte mig tilbage fra Christendommen, medens jeg dog i religiøs Begeistring vedblev af yderste Evne at løse den Opgave at fremstille hvad Christendom er. **Deels**, at jeg jo heller ikke i Skrifterne om min Forfatter-Virksomhed taler ligefrem om Pseudonymerne eller identificerer mig med Pseudonymerne, men blot viser deres Betydning som Maieutik. Endeligen, at jeg jo tilføier: saaledes forstaaer jeg det Hele nu, at jeg ingenlunde selv saaledes har overskuet det Hele fra Begyndelsen, saa lidet som jeg tør sige, at jeg strax har forstaaet, at det Pseudonymes τέλος var Maieutik, da det tillige var som Digter-Udtømmelse Moment i mit eget Livs Udvikling.

²⁵⁸Sml. 629. en Yttring i Efterskriften] i „En første og sidste Forklaring“, S. V. VII S. 545 ff. i „Regnskabet“] sml. S. V. XIII, S. 495 ff. — Sml. X²A 511 og Sammenvisninger. Skrifterne om min Forfatter-Virksomhed] sml. 178.

1850

259 Af Tersteegen:

U. D.

Wer glaubet, der ist gross und reich,
Er hat Gott und das Himmelreich.
Wer glaubet, der ist klein und arm,
Er schreiet nur: Herr Dich erbarm.

260

U. D.

Christendommens Umulighed for Øieblikket
hersteds.

Selv om der ikke var Andet til Hinder — og Gud veed der er da tillige saa godt som alt Andet — dette alene var nok: der existerer 1000 Mennesker, som alle indtil det Yderste ere interesserede i, at man ikke faaer at vide hvad Christendom er.

Faaer man nemlig det at vide, saa vil dermed ingenlunde Levebrødene gaae i Vadsken, det er ikke min Mening, men der vil blive en Interpretation fornøden; og er man nu meget hidsig og ivrig, saa giver man sig maaskee ikke Tid til at høre, at der da kun er Tale om en Interpretation, og troer, at det gaaer ud paa Levebrødets Afskaffelse: og saa <er> Pokker løs.

Og at dette vil skee \lesssim , at hine 1000 end ikke ville give sig Tid til at høre, at det da blot er en Interpretation, der er Tale om \gtrsim , er ikke usandsynligt. Den samme glødende Iver nemlig og brændende Begeistring med hvilken i en ældre Tid en troende Geistlighed holdt fast ved „Troen“ og paa dette Punkt ikke vilde høre et Ord: den samme Iver og Begeistring er endnu til — priset være Geistligheden — kun har den faaet en anden Retning ikke mod „Troen“ men mod Levebrødet og Levebrødets Fastholden.

Den samme Geistlighed, der med en ubegribelig — ja ubegribelig for Den, der ikke har Begreb om Geistligheden — en ubegribelig Ro har roligt seet og hørt paa, at i det 19de Aarhun-

²⁵⁹ Tersteegen] i det 185 anf. Udvalg S. 509.

²⁶⁰ Levebrødene] sml.

drede Christendommen tabte den ene Position efter den anden, den samme Geistlighed, der med samme ubegribelige Ro har roligt seet paa, at Samfundet (Christenheden, hvor vi Alle ere Christne) sædeligt forraadnede frygteligere endnu end Oldtidens Forraadnelse, medens Geistligheden roligt levede af, at vi Alle vare Christne: den samme Geistlighed er i samme Secund slagfærdig under Vaaben, naar der røres ved Levebrødet. Ikke eet Ord, hedder det; vi holde med hele Orthodoxiens Lidenskab fast — ved Levebrødet; at vi naturligviis, naar Alt bliver som det er, ere villige til at prædike om det Herlige i at bortgive Alt for ganske at høre Christus til, at man skal først søge Guds Rige o: s: v: — det følger af sig selv, vi beraabe os med god Samvittighed paa vort hidtil førte Liv; men vi ere for Alvorlige til at ville taale Vittigheder og Narrestreger, at man om Mandagen skulde ville gjøre Alvor af at tage Levebrødet fra os.

Se disse 1000<Mand> — og naar man tager de Foresatte med, hvis Lidenskab \propto og Troes Iver \propto endog vel er større i Forhold til at Levebrødet er større, naar man fremdeles tager med hvad der saadan staaer a la suite men dog \propto i Mulighedens aspirerende Lidenskab \propto er interesseret i Levebrødet, saa bliver der vel endogsaa 1100, et helligt Tal, der erindrer om de 1100 Martyrer — see disse 1100, der ere istand til at vove indtil at blive Martyrer for Levebrødet: de vil egentlig gjøre Christendommen umulig.

2

Og dersom saa dette ikke var, hvis da En vilde sætte Christendommen ind i Virkelighed, saa vilde Dag-Pressen, der kæmper for Publikums Souverainitet baade over Gud og Christus sætte Alt i Bevægelse for at gjøre Christendommen umulig.

#

Martensen — og jeg.

At det skulde være en Strid om Tankebestemmelser er aldrig faldet mig ind; jeg veed bedre, hvor Vanskeligheden stikker.

261
U. D.

1850

At jeg \leq anseer ham for \geq langt, langt, langt den Stærkere i Øieblikket, lægger jeg slet ikke Dølgemaal paa. Thi at der foruden mig skulde findes en saadan Daare til som jeg, der kunde faae i Sinde at ville gaae ind paa den Art Christendoms Forkyndelse jeg repræsenterer: den dog nogenlunde sande: det burde ikke falde mig ind.

Martensen udtrykker, at det at forkynde Christendom er Veien til at gjøre en glimrende Carriere, Veien til alle jordiske Fordele \leq Veien, der, rigtignok længere og længere bort fra Sandheden, fører $<$, mere og mere fortryllende, $>$ dybere og dybere ind i Sandsebedragenes blomsterstrøede og smilende Galimathias \geq — og at det er Christendom, han forkynnder, det forsikkrer Martensen. den Berlingske Tidende, Flyveposten. Og at dette maatte være saa, det vil de Fleste kun altfor gjerne troe. Hvad Under da at de i Mængde slutte sig til ham.

At min Forkyndelse af Christendommen skulde være den sande christelige, og det jeg forkynnder: Christendom, det vil derimod ethvert Menneske saa nødigt troe. Og jeg har ingen Lokke-Midler, thi det Lekkende er netop det, man gaaer Glip af ved min Forkyndelse. Ei heller har jeg noget Tvingende, da jeg er uden Myndighed. Hvad Under da, at jeg staaer ene.

See det er Differentsen mellem Prof. Martensen og mig. At det skulde være en videnskabelig Strid er aldrig faldet mig ind; ved daglig Lidelse og Opoffrelse er jeg forhindret i at glemme, hvorom det egentlig er der strides.

Christendommens Collision.

262
U. D.

Naar engang Christendommen igjen skal sættes ind i sin Sandhed i Virkelighed, da vil det Mærkelige skee, at Menighederne

forkynde Christendom] sml. 246. 274. den Berlingske Tidende, Flyveposten] sml. 105. Myndighed] sml. 232. 288.

og Præsterne ville komme til at holde sammen for at værgе sig mod Christendommen. Thi ganske at opgive Christendommen, det vil Menigheden ikke, den har nu engang sat sig i Hovedet, at det kan være ganske hensigtsmæssigt, at man saadan for en nogenlunde billig og moderat Priis er Christen — og paa Christendommen i dens Sandhed gaaer Menigheden i al Evighed ikke ind. Lad gaae, siger man saa, lad os saa spendere, hvad det kan koste at holde Præster, som vi pleie van, der ved billige Priser og reel Behandling stræbe at tilsikkre sig et høistæret dannet Publikums Tilfredshed ved Betjenelse og Opvartning med Christendom.

#

Den strenge Christen

263

U. D.

bør være billig og human nok til paa en smuk Maade at finde sig i ja næsten at gjøre de Nærmeste og Andre en Undskyldning at han er som han er, at han ikke deeltager i Det, hvori De have deres Liv for saa stor en Deel, og som, menneskelig talt, dog kan være saa smukt og elskeligt, at De i den Forstand ingen Glæde have af ham.

#

Den høieste Form af Gudelighed
— og den høieste Egoisme.

264

U. D.

Det Frygtelige er, at just den høieste Form af Gudelighed, det ganske at slippe alt Jordisk kan være den høieste Egoisme. Det kan være en frygtelig Egoisme saaledes at udtrykke <ved> sit Livs Form, at de Andre egentlig i dybere Forstand ikke have Religieusitet.

Og dog er det jo denne absolute Form af Hengivelse Skriften fordrer.

#

1850

265
U. D.

Hvorledes det gik til med Tilblivelsen af den
nye Pseudonym Anti Climacus.

Dette er optegnet i Journalerne fra hiin Tid.

Min Tanke var at henlægge den færdige Productivitet, og see at faae en Plads ved et Seminarium, for extensivt at virke mere og slaae lidt af i Retning af det Intensive.

Jeg fandt Hvile deri. Men da vaagnede Mod-Tanken saa stærkt, (hvilket Alt er fortalt i Journalerne) at jeg syntes jeg maatte handle.

Jeg skrev da til Luno om at begynde Trykningen.

Med Tanken om en Ansættelse ved et Seminarium havde ogsaa en Tanke om en mulig Udsoning med „hende“ forenet sig; <thi skal der i Retning af Strenghed slaaes af paa mig, skal der ogsaa slaaes af for hende, hvis det behager hende.>

Nu skete det Besynderlige at just samme Dag eller Dagen efter at jeg havde skrevet til Luno og faaet Beskeed, at han ventede Manuscript snarest muligt, fik jeg at vide, at Etatsraad Olsen var død. Havde jeg faaet det at vide før jeg skrev til Luno havde jeg dog ventet Noget igjen. Men nu syntes jeg det Hele blev Vrøvl, der vilde qvæle mig, hvis jeg atter tilbagekaldte og skrev om igjen til Luno.

Saa begyndte Trykningen, og i Virkelighedens Spænding (hvilken jeg havde ønsket, for at lære mig selv at kjende) blev det mig klart, at jeg burde anbringe en Pseudonym.

266
U. D.

At forvandle Lidet til Meget.

Lær at nøies med Lidet — vil Du negte, at det er meget.

²⁰⁶Tilblivelsen af... Anti-Climacus... skrev til Luno... Etatsraad Olsen var død] sml. 495.X²A 147.177 og Sammenvisninger og se Noterne dertil. et Seminarium] sml. 190.308. hende] sml. 177.413

Nødvendigheden af en Geistlighed (men strengere christeligt holdt) som Mellembestemmelse i Christenheden. 267
U. D.

Jo mere jeg tænker derover, desto mere kommer jeg tilbage til den Tanke, at en saadan Geistlighed i ældre (middelaldersk) Stil er et Væsentligt som Mellembestemmelse i Christenheden. Langt, langt de fleste Mennesker føle ingen Trang til Christendom i strengeste Forstand, tvertimod den vilde gjøre dem ulykkelige og forvirrede. Sandt nok, i Ideen seet, maae vi sige, at de Alle skulle føle denne Trang, og dette er min salige Trøst, at Ingen, Ingen er udelukket. Men i Virkeligheden er det ikke saa. Christendommens Trøst begynder egentlig paa den anden Side af alle almindelige menneskelige Bekymringer, dens Trøst er egentlig Syndsforladelse, og forresten saa langt fra at være en Lindring, at den jo fordrer, at man skal lide for Læren. See dette kan de Fleste ikke indlade sig paa, det vilde reent forstyrre dem Livet. De trænge væsentligen til et Forhold til Christendommen. Saa er Livet som det er dem en Glæde, og en from Glæde. Og erindre skulle vi Alle, at am Ende o: i Evigheden blive alle væsentligen lige salige.

Feilen i Catholicismen var nu, at Geistligheden egoistisk, herskesygt gjorde sig til Melleminstants, for at herske. Istedetfor at det lige omvendt er og skal være for at skaane, saa Passagen til den strengere Christendom staaer aaben for Enhver, der ønsker det.

Altsaa Catholicismens Feil var Geistligheden, det vil da sige en streng klosterligere Geistlighed egoistisk vilde være Mellem-Instantsen.

Saa reiste Luther sig for i menige Christnes Navn at ryste dette utaaelinge Aag af, og sikkre Enhver det umiddelbare Forhold til Gud. Ypperligt, priset være han.

Men Luther var dog ingen Dialektiker. Han oversaae, at han var det Overordentlige, at han maaskee til syvende og sidst var den Eneste, der kunde bære dette umiddelbare Forhold til Gud. Dog anlagde han sig selv som Maalestok. Protestantismens Løsen

²⁶⁷ Syndsforladelse] sml. 200.314. Luther] sml. 249.302.

1849

blev: vi ere alle Præster, hvoraf Følgen maatte blive enten sørgelige Extravagancer eller at man sank reent ned i Verdslighed.

Betragt nu Tilstanden i Protestantismen. Ja, det forstaaer sig, er det givet, staaer det fast, at de Præster vi nu har, at det er Præster, — ja saa ere vi alle Præster, disse Præster ere nemlig aldeles ikke til at adskille fra andre Vertshuusholdere, Kræmmere eller dog fra andre verdslige Embedsmænd, kort de ere ganske som vi Andre: ergo ere vi alle Præster.

Den høie Aandelighed som Luther slog ind paa (thi det skal Ingen faae mig fra, at det, naar der staaer i Evangeliet giv Alt til de Fattige, at det saa er det Eenfoldige at gjøre det ganske supplement, og det høie Aandelige derimod, at sige; jeg gjør det ikke men jeg er i mit Inderste som Den, der har gjort og i ethvert Øieblik er villig dertil) o, der er Intet i Verden lettere at forfalske end just den.

Luther havde fuld Ret i at knuse det Egoistiske i at Geistligheden herskesygt vilde være Mellem-Instants: o, men han har kun daarligt kjendt Mennesket, naar han kunde mene, at det saadan lod sig gjøre, at vi alle blive Præster, at den eneste Maade det i denne jordiske Verden lod sig gjøre paa, var, som skeet er, derved at Præsterne blive Vertshusholdere — og vi alle Præster.

Der skulde være en Geistlighed som Mellembestemmelse. Denne Geistlighed skulde være strengt christelig holdt, udtrykke de strengeste Christendoms Fordringer idetmindste tilnærmelseviis, thi ellers gaaer Dette ganske ud, og Alt bliver pure, pære Verdslighed, som Faktum er. Drakontiske Love føre til Intet, og dette uhyre Ophøjede med at vi alle ere Præster fører til det sørgelige Galimathias, vi see for os.

Denne Geistlighed maatte recrutteres af Saadanne, som enten ved store Synder, eller meget svære Ulykker o: D: vare bragte til ganske at maatte bryde med denne Verden. Men istedetfor nu mørkt og menneskefjendsk at gjøre Andre ulykkelige ved at fordre det Samme af dem, skulde De, elskende det at være Menneske, skaane, saavidt da Sandhed tillader det, over de Svagere, eller over Dem, som ikke kunne gaae saa langt ud. Sandelig dette er dog vel ikke

Herskesyge: selv at være bunden ved strengere Vilkaar — og naturligviis, villigt indrømmende Enhver, der vilde det, at gaae ind paa det Strengere.

Mellembestemmelsen mellem Idealitetens
Fordring og der hvor vi ere.

268
U. D.

Det er let at see, at det N. T. <især Evangelierne> kun indeholder Idealitetens Fordringer og absolut.

Nu have vi vant os til saadan uden videre at sige, at det var blot for Apostlene, det gjælder ikke os.

Du, min Gud, hvilken underlig Gud: at give en hellig Skrift, der kun angaaer det Par Mennesker, som jo hørte det mundtligt — og ikke angaaer hele Menneske-Slægten.

Nei, Enhver har at forholde sig til Idealitetens Fordring, og som andet Steds sagt, det Apostoliske er ikke at forholde sig til Idealitetens Fordring men den guddommelige Myndighed.

Enhver har for Gud at maale sig med Idealitetens Fordring — og saa for Gud, men ansvarligt, henflye til Naaden.

„Naaden.“

269
U. D.

At faae Lov at leve hen saaledes at man sparer sig selv, og kiæler for sig selv, saa at have gode Dage — og saa at troe, at man af Naade bliver salig. Ja, det er Menneske-Viisdom. Men det er ikke Christendom.

Christendom er, naar man maa opleve, at det just er Christendommen, der, menneskelig talt, gjør En ulykkelig, naar man altsaa er fristet i Retning af at have Fortjeneste ved at holde ud: da at ydmyge sig uendeligt for Gud i sin Synd, og forstaae, at det er af Naade man frelses, ene og alene: det er Christendom.

²⁶⁸ andet Steds] 233. Naaden] sml. 251. 269. ²⁶⁹ Naaden] sml. 268. 270.

1850

#

Naaden — Christenheden

270

U. D.

Som hine Lande ere de meest vanslægtede, hvor en riig og frugtbar Natur frembringer Alt, uden at Menneskene behøve at arbeide: saaledes er Christenheden ved Hjælp af „Naaden“ som blev taget forfængeligt, demoraliseret som end ikke Hedenskabet var det.

#

271

U. D.

En Poeniterende kan <bedst> forkynde Sandhed.

Dette sees ogsaa saaledes: det at Peter fornægtede, det gav ham Fart siden, thi han havde angrende uendelig Meget at indhente. Det at Paulus havde forfulgt Menigheden, det gav ham Fart, thi han havde uendelig Meget at gjøre godt.

Forresten findes angaaende denne Sætning fra en anden Side nogle Bemærkninger, som iflor laae i Bibelfoderalet, der staaer i Pulten, som nu ligger i en Pakke for sig selv, der ligger i den mellemste brede Skuffe i Pulten.

#

#

272

U. D.

Dette er da let at see at et Menneske skal være bragt meget yderligt for at tage sin Tilflugt til en Korsfæstet. Sandt nok, nu siger man: han leed og døde <just> for at frelse mig. Godt, men netop lige saa sandt er det, at hans hele Liv der var Lidelse, var for at efterlade mig et Fodspor.

Det gaaer jo dog virkelig <ikke> an fra en Korsfæstet at svinge af ind paa en Dandsebod, at lade ham være korsfæstet for at jeg skal leve paa den Melodie: fryd Dig <ved> Livet — og endnu engang fryd Dig ved Livet ganske ugeneret, thi der er En, som har ladet sig korsfæste for Dig. Selv om det var muligt, at den Korsfæstede, kunde være faldet paa noget saadant, det vilde dog være ethvert bedre Menneske anstødeligt.

²⁷⁰ Naaden] sml. 269. 276. ²⁷¹ Poeniterende] sml. 42. 379.

Middelalderens Feil var al denne klosterlige Askese. Det som derimod Christendommen fordrer af den Christne er at vidne for Sandhed — og saa kommer Lidelse nok.

‡

‡

Mon virkelig Biskop Mynster tør paastaae, at Verden nu er blevet bedre? Det gjør han da heller ikke, han skildrer den tvertimod med noksom mørke Farver. 273
U. D.

Hvoraf forklarer han da, at Christendommen nu tildags ikke forfølges? Ak, Sligt indlader <han> sig ikke paa, saa forsigtig er han nok. Forklaringen er ellers nær nok: fordi Christendommen er blevet til Ingenting.

Satirisk nok forresten: Verden bliver værre, men Christendommen forfølges ikke mere — det skulde man troe var et Beviis for, at Verden var blevet bedre. Christendommen forfølges ikke mere — ja, det troer jeg nok, man skal i en vis Forstand have ondt ved at forfølge den, da den ikke er til.

‡

Martensen — og mig.

274
U. D.

Martensen har væsentlig sit Tilhold i Geistligheden. Det er aabenbart, at Geistligheden har en Mistanke til mig, fordi jeg intet Levebrød har. De har en vis Mistanke om, at det kunde blive betænkeligt, at faae Christendommen forkyndt af En, der gjør det gratis.

Martensens „sunde Lære“ finder derimod Geistlighedens Bifald. De tænker som saa. Christendommen det var oprindelig en Sygelighed, den Gang da den forkyndtes af Dem, som selv bleve

Askese] sml. 217.306. vidne for Sandhed] sml. 148.326. ²⁷³ Mynster] sml. 249.290. forfølges] sml. 42.276. Christendommen... ikke er til] sml. 386. X³ A 633 og Sammenvisninger. ²⁷⁴ Martensen] sml. 261.289. Levebrød] sml. 260.277. Christendommen forkyndt] sml. 261.277.

1850

Offere. Saaledes kom Christendommen ind i Verden som en Skrantning. Men hvordan det nu gik eller ikke gik efterhaanden kom den til Kræfter — og blev den „sunde Lære“, Forkynderne bleve ikke Offere men toge Offer, og bleve fede ved Offer og Accidentser.

#

#

Dag-Pressen.

275

U. D.

Det der har frembragt dette rædsomme Onde er blandt andet Følgende.

Det, der regierer Verden <er> ikke just Guds frygt, men Menneske-Frygt. Derfra denne Angst for at være en Enkelt, og denne Tilbøilighed til at skjule sig under eet eller andet Abstraktum: deraf Anonymitet, deraf det at kalde sig Redaktionen o: s: v: o: s: v:

Fra den anden Side. Det Misundelsen absolut retter sig mod er mod den Enkelte; Misundelsen vil ikke taale, at en Enkelt skulde betyde Noget end sige være fremragende. Derfor opelsker Misundelsen lutter Abstrakta: Redaktionen, Anonymitet o: s: v: Det er Misundelsens Interesse at opretholde dette: at selv den eminenteste Enkelte er en Ubetydelighed lige over for et Abstraktum selv om dette notorisk fremkommer derved at en enkelt Mand kalder sig „Redaktionen“. Misundelsen kan ikke taale at see det Fortrinlige, derfor protegerer den Abstrakta, da disse ere usynlige.

Endeligen forholder et Abstraktum sig til det Phantastiske i Mennesket; og det Phantastiske er en uhyre Magt. Selv den meest udmærkede Enkelte, han er dog kun en Virkelighed — men „Redaktionen“: ja, Ingen, Ingen veed, hvilken uhyre Capacitet der skjuler sig bag derved.

Summa summarum: Menneskeslægten ophørte at frygte Gud. Saa kom Straffen, at Slægten er bleven angst for sig selv, opelsker det Phantastiske, for hvilket den saa selv skjælver.

*

*

Discussion om Presse-Loven i Frankrig interesserer mig; endelig er man da bragt til den Yderlighed, at man taler ud.

Det er uforligneligt at høre Journalernes Hyl, at uden Anonymitet er Dag-Presse en Umulighed. Sandeligen en ypperlig Indrømmelse af hvilke Pialte de ere; og fra en anden Side naar saaledes Alt dreier sig om Anonymitet, saa er det desto vigtigere, at denne om muligt gjøres umulig.

Men endnu forsvarer Pressen sig med: det er upraktisk, det lader sig ikke gennemføre — og Journalisterne juble. Tænk Dig, at Tyveverdenen havde opdaget en Maade at stjæle paa, som gjorde det til en Umulighed at opdage Gjerningsmanden: hvilken Glæde blandt Tyvene! Og hvilken Glæde blandt Journalisterne, at det formeentlig er en Umulighed. Om det er Sandhed at Anonymitet er et af de største moralske Onder: det bryder Journalisten sig slet ikke om; han siger blot: Gud skee Lov, det er umuligt at udrydde Anonymitet. O, af alle Menneskeslægtens Fordærvere afskyeligste, I Journalister! O, af alle Tyranner modbydeligste I Journalister <, I> som tyrannisere ved feig Menneske-Frygt.

Imidlertid turde dog Journalisterne tage feil, det vil nok lade sig gjøre. Sagen er, endnu tør man ikke ret rykke ud med Sproget; Mange leve endnu i den bestialske Lyksalighed: at Dag-Pressen er det største og uskatteerligste Gode; Andre forstaae vel, at dette ikke er saa, men skjælte for Journalernes Magt. Endnu for ganske kort siden, var det saa, at Den som vovede at betvivle, at Dag-Pressen var et uvurderligt Gode, Menneskeslægtens Stolthed, han ansaaes som en Dosmer, der ikke kunde hæve sig til slige op-højede Tanker.

Forsaavidt kan man af det hidtil Forsøgte Intet slutte med Hensyn om det skulde være umulig ved Lov at forhindre Anonymitet. Lad os tænke en Stat (det er nu vel en Selvmodsigelse, men vi kan jo tænke det) hvor Tyverie ansaaes for Menneskeslægtens største Opdagelse, et uvurdeerligt Gode o: s: v: — ja en Tyvs-Lovgivning paa de Betingelser var jo en Umulighed. Men da man

Discussion om Presse-Loven i Frankrig] sml. Berlingske Tidende 1850, Nr. 146 (26. Juni). 153 (4. Juli). 157 (9. Juli). 159 (11. Juli). 161 (13. Juli).

1850

i Staterne har Ro og Lov til at ansee Tyverie for en Forbrydelse, og det ansees for en Velgierning at udtænke skarpere og skarpere Bestemmelser: saa har man dog ret gode Tyvs-Lovgivninger.

Saaledes med Anonymitet. Lad Glandsen blive taget fra den, lad det blive Opinionen, at Anonymitet er en Nederdrægtighed, saa er der ikke blot alene derved vundet uendelig Meget, men det vil ogsaa komme med Lov-bestemmelser derimod. Eet er at skulle skrive Love paa det Vilkaar, at det at skrive dem er et Martyrium, et Andet er, i Fred og Ro at turde anvende sin Skarp-sindighed paa at udarbejde dem og at lønnes med Tak derfor som for en Velgierning.

276 Sammenblanding af Jødedom og Christendom.
U. D.

Den Smule Religieusitet man seer i Christenheden (og det er da Lidt nok) er som jeg andetsteds har bemærket, egentlig Jødedom, men en forvirrende Tilsætning af noget Christligt.

Man lever saaledes. Man troer (kun Gud veed forresten hvor mange der gjøre det, men eh bien, det antager jeg) at der er en Gud til, en Fader i Himlene. Denne Gud styrer Alt, i hans Haand ligger det, om det skal gaae mig vel eller ilde i Verden, om jeg skal have Medgang eller Modgang o: D.: Dette vil sige, her er Intet afgjort, hvilket den Frommes Lod er i Verden, stundom lever en From i gode Dage og Medgang smiler til ham, medens en anden From har idel Modgang og dog ere de begge Fromme, man kan af deres Livs Skjebne Intet bevise, om de ere Fromme eller ikke. — Denne Gud har skrevet sin Lov i Menneskets Hjerter, ogsaa paa anden Maade ladet ham den vorde aabenbar. Men denne Gud har aldrig fremstillet sig selv som Forbillede.

Denne Art Religieusitet beholder man nu, og saa anbringer man Christus som det blot Beroligende, som Naaden.

Men Christus er tillige Forbilledet. Idet jeg da forholder mig til Christus, og i ethvert Øieblik jeg forholder mig til Christus

²⁷⁶ [Jødedom] sml. 230. 293. andetsteds] f. Ex. X²A80. Naaden] sml. 270. 278.

forpligter jeg mig til Efterfølgelse. Dette har man reent afskaffet. Eller er dette at følge Christum efter, at lade ham saa at sige gaae sin Gang i Lidelse — derved erhverver han Naaden — den tager saa jeg, og gaaer saa min Gang.

Saasnart der er et Forbillede, saa forpligter det til Efterfølgelse. Hvad vil saa Efterfølgelse sige? Det vil sige en Stræben efter mit Livs Conformitet med Forbilledet.^[4]

Men det at der er et Forbillede, sætter saa igjen et nødvendigt Forhold mellem det at være den Fromme og hvad der vederfares den Fromme. Den Fromme, der ikke er mærket paa en ganske bestemt Maade, han er eo ipso ikke den Fromme.

Forsøg det nu. Jeg kan bede til Gud om gode Dage; thi Gud har ikke sat et nødvendigt Forhold mellem Fromhed og det at lide i denne Verden. Forbilledet derimod udtrykker, at Fromhed er at lide i denne Verden. Kan jeg nu bede til Christus om gode Dage. Umuligt; thi idet jeg beder <Christus> derom, siger jeg indirecte, at jeg beder ham til at hjælpe mig til at fritages for Efterfølgelsen, hvilken han just fordrer. Og dog bruger man i Christenheden netop Christi Navns Paakaldelse for ret at betrygge, at jeg skal have gode Dage ved Hjælp af — Naaden.

Det Forfærdende ved Christendommen er endda ikke Lidelsen, som kommer, men det at jeg maa forstaae, at ved at indlade mig med Christus maa der komme Lidelse. Saa jeg vel kan bede ham at hjælpe mig at holde ud, men ikke at fritages, da det er at spotte ham.

Saa forfærdende kunde Christendommen end ikke stille sig for de samtidige Disciple; thi de saae ingen Nødvendighed mellem Lidelse og Christendom, tværtimod de haabede lige det Modsatte, indtil saa Lidelsen kom. Men saa havde de samtidige heller ikke ganske i samme Forstand Forbilledet (thi Samtidigheden med ham var jo den Tid, i hvilken Forbilledet udfoldede sig, som altsaa først endes med hans Død) ei heller havde de „Naaden“, hvilken erhvervedes ved Forbilledets Lidelse og Død. Kun at Naaden ikke skal forstaaes i Forhold til at jeg faaer Lov til at slippe for Lidelse,

men til at der tages lempeligt paa mig, og at jeg fritages fra det Fortjenstliges Angst, som skulde jeg selv ved Lidelse erhverve Saligheden.

Til 276, i Marginen:

- 277 U. D. ^[†] Og Lidelsen vil ogsaa nok komme. Thi i samme Øieblik en Efterfølger sætter en qualitativt rigtigt mærket væsentlig christelig Handling ind i Verden, saa vil han ogsaa collidere med Verden, med Christenheden. Enhver væsentlig christelig Handling er mærket af det quid nimis, der er til Forargelse. Giv, hvis Du eier en Million, 100,000 rd til de Fattige, og Du vil gjøre Lykke: giv det Alt og Du vil collidere. Tag et stort Levebrød en hæderlig Embedsstilling for at forkynde Christendom, og Du vil maaskee gjøre Lykke; forsag Alt, al Din egen Fordeel for at forkynde Christendom, : og Du vil collidere.

<#>

- 278 U. D. Σ „Naaden“ — Det Christeliges Reduplication. Σ

Det Christelige har altid en Reduplication i sig. Naar „Naaden“ forholder sig til, at jeg saa skal leve sorgløst og lystigt, saa er Naaden taget forfængeligt. Naaden forholder sig til, at jeg ogsaa skal afdøe, hvad Forbilledet samtidigt udtrykte medens Forbilledets Lidelse og Død var Naadens Erhvervelse. Jeg skal ogsaa afdøe — og saa dog frelses ved Naade.

Det menneskelige Begreb af Naade er: nu skal Du være ganske fri, derfor er det Naade. Det Christelige er: nei, Du skal lide og lide — og saa frelses af Naade.

Man seer let Forargelsens Kjende. Det kan være det naturlige Menneske allerede til Forargelse at skulle høre Tale om Naade, forsaavidt han vil gjøre sig selv retfærdig. Men eh bien siger han,

²⁷⁷ Lidelsen] sml. 276. 279. Levebrød] sml. 274. 334. forkynde
Christendom] sml. 274. 383. ²⁷⁸ Naaden] sml. 276. 353. afdøe] sml.
182. 279.

lad det saa være Naade, jeg vil ydmygt tage mod den, men saa vil jeg ogsaa være fri. Ak nei, siger Christendommen, Du kommer til at lide og lide — og saa skal Du <alligevel> ydmyge Dig under, at det er Naade, at Du frelses.

Ak, thi kun Christendommen har Guds-Forestillingen om, hvor uendelig ophøiet Gud er; vi Mennesker vi gjøre Gud temmelig ubetydelig.

Dag-Pressen.

279

U. D.

At Love mod den, som ordentlig kunde ramme den, skulde være en Umulighed, er ikke min Mening. Men min Mening er det rigtignok, at Det, der skal frelse Menneskeheden fra dette Onde (over hvilket Satan selv stolt har triumpheret, og sagt: endelig har jeg der opfundet en Fordærvelse, der er saaledes betrygget, at enhver Forholdsregel mod den er praktisk urealisabel) er noget ganske Andet: sand Christendom.

En lille Flok sande Christne, spredte ad som Enkelte, de ville kunne tage den Sag op. Ved sande Christne forstaaes saadanne, der troe og hvis Liv udtrykker, at dette Liv er indviet til Lidelse for Sandhed; der er i deres Handlen ingen Vaklen, som regnede de dog saa smaat paa, at man ogsaa kunne tjene Sandheden — og gjøre Lykke i denne Verden.

See saadanne Folk de ere Afdøde, kun de formaae at drive Sagen igjennem.

Den idelige Raaben paa, at det skulde være en Umulighed at faae Magt med Dag-Pressen, er blot et Udtryk for, hvorlidet de nu levende Mennesker have Begreb om hvad det vil sige at ville lide for Sandhed, at sætte et helt Liv ind; er blot et Udtryk for, hvor blødagtigt Menneskene nu leve. Og det negter jeg da ikke, at for saadanne Folk som de Nulevende, vilde det rigtignok være

²⁷⁹ Dag-Pressen] sml. 275. 280. Enkelte] sml. 231. 308. Lidelse for Sandhed] sml. 277. 283. Afdøde] sml. 278. 294.

1850

en Umulighed at tage det op med Pressen, Folk, som ingen Evighed have at haabe paa, og intet Liv at offre.

280

Jesuitenre — Dag-Pressen.

U. D.

Jesuitenre vare <i deres Udartning> det skammeligste Forsøg paa at bemægtige sig Samvittighederne. Dag-Pressen er det nedrigste Forsøg paa at constituere Samvittighedsløshed som Statens og Menneskehedens Princip.

281

Christendom — Barnedaab.

U. D.

Dersom Christendommen saadan ganske ligefrem var et Gode, som et jordisk Gode, Penge f. E., saa er det da forklarligt at man saa tidligt som muligt sætter Barnet i Besiddelse deraf.

Men da Christendommen er et Gode, hvis Første er Forpligtelse til at ville lide for Sandhed: saa er det dog en egen Sag med at haste saa stærkt.

Og fra den anden Side er det dog ogsaa et Spørgsmaal, hvad det kan interessere Christendommen, at man i den Grad overlægger den med Millioner — døbte Christne, der Intet have forresten med Christendommen at gjøre.

Til 281, i Marginen:

282

<cfr. p. 43.>

U. D.

Men saa underfundigt tales der bestandigt i Christenheden. Man siger, at Christendommen er det høieste og største Gode; men man fortier, hvorledes dette da nærmere er at forstaae, at det er i Evighedens Forstand at Christendommen er det høieste Gode, medens den just i jordisk Forstand gjør et Menneske ulykke-

²⁸⁰ Dag-Pressen] sml. 279.326. ²⁸¹p. 43] s: 286.

ligt. — Den Christne er salig, siger man, men man siger ikke i hvilken Forstand, at dette, efter Christendommens Mening, er i Evighedens Forstand, medens han i jordisk Forstand er den plagede Mand. — Man siger: Christendommen er Lægedom for Lidelser, men man siger ikke, hvilke Lidelser det er, at Christendommen tænker paa Samvittighedens Angest, Frygt for Dommen o: D: medens den til Vederlag for at frelse et Menneske fra disse Lidelser, just lægger jordiske Lidelser paa ham, Timelighedens Lidelser.

‡

‡

Christendom — Lidelse.

283
U. D.

I Forhold til alt Andet i Verden gjælder det, at hvis jeg begynder derpaa, da er det muligt, at jeg kan komme godt derfra men ogsaa muligt, at det kan gaa uheldigt — kun ikke i Forhold til Christendom. Kommer her ikke Lidelse, saa har mit Liv heller ikke udtrykt sand Christendom.

Hvis dette ikke er saa, saa er Forbilledet paa een eller anden Maade en Usandhed. Enten saaledes, at Forbilledet kun har udtrykt noget Tilfældigt, (at han ved at leve paa den Tid, fandt en saadan Modstand o: D:) og er altsaa ikke væsentligt Forbilledet, eller saaledes, at der burde være flere Forbilleder (eet udtryk-kende, at det Sande er at lide, et andet at det er at svømme oven paa o: D:) og i saa Fald er jo „Forbilledet“ usandt, thi der er kun eet.

Men siger Du: „naar et Menneske bekjender sig at være Christen og saa forresten lever som Andre, saa maa han jo overlade det til Gud, hvorledes det skal gaa ham i Verden.“

Jeg vil nu ikke tale om, at dette med at bekjende Christum turde have sin Mislighed naar derved ikke skal forstaaes Andet end hvad der nu forstaaes derved i Christenheden: at være døbt som Barn etc., eller som theologisk Candidat at søge et Embede; thi skal det

²⁸³ Lidelse] sml. 279. 302.

1850

være at bekjende Christum, saa er det ikke sandsynligt, at man colliderer med denne Verden, medens man vel, christeligt forstaaet, andrager et stort Ansvar ved at participere i saadanne Sandsebedrag. Dog det vil jeg nu ikke tale om. Men foruden at bekjende Christum (at sige jeg er Christen, og troer hvad en Christen skal troe), fordres jo ogsaa (hvad der især svarer til, at der er et „Forbillede“ og at sand Christendom er Efterfølgelse) at handle christeligt.

Forsøg det da, sæt en af det Christeliges Qvalitet mærket Handling ind i Livet, og Du skal vel see Collision. Denne Verden ligger i lutter Relativitet — og det Christliges Qvalitet er det Absolute: en saadan Handling maa paa Liv og Død collidere med Virkeligheden. Vistnok kan intet Menneske end ikke en Apostel i den Grad bære det Absolute idet han sætter det ind, saa det at bære det er at være det — hvorfor ogsaa da det skete, Alt brast, Templets Forhæng, Gravene, hele Tilværelsen, al denne Relativitet — men desuagtet vil Collisionen blive livsfarlig.

Men Sagen er, en Handling væsentlig mærket af det Christeliges Qvalitet sees der maaskee ikke een af i hver Generation; det bliver dog kun saadan til en vis Grad og saa bliver Collisionen ogsaa derefter.

284
U. D.

Ulykkelig — Skyldig.

Mod den Ulykkelige værger menneskelig Deeltagelse sig ved at forklare hans Ulykke som Skyld: saa er man ham qvit. Og imidlertid ere vi alle Christne.

285
U. D.

At stride med Menneskene om hvad Christendom er

er en Misforstaaelse; thi paa meget meget faae Undtagelser nær gaar deres Taktik just ud paa, at værges sig mod at forstaae, eller

Efterfølgelse] sml. 276 314. Alt brast, Templets Forhæng, Gravene] Matth. 27, 51f.

<at> faae at vide, hvad Christendom er, fordi de have en Mistanke om, at det er temmelig let at forstaae, men at det vilde forstyrre dem Deres Liv.

Misforholdet mellem Christendommen og 286
Christendommen i Christenheden. U. D.

[*I Marginen: cfr. p. 38 i Margenen.*]

er, at Christendommen taler i eetvæk om Evigheden, bestandigt tænker den paa det Evige — og saa siger Christenheden det Samme bag efter og tænker paa dette jordiske Liv.

Apostelen siger: værder altid glade — nemlig ved Tanken om Evigheden, thi her i Verden skulle I have Elendighed nok. Christenheden siger ogsaa: en Christen er altid glad, forstaaer derved den jordiske Glæde, at han er sund og frisk, livslysten o: s: v.: — Christendommen siger, at ved Naaden skjenkes os Alt, Lykke, Held, Velsignelse — den tænker bestandigt paa Evigheden, om hvilken den har en saa uhyre Forestilling. Christenheden repeterer det Sagte og forstaaer det om dette Liv. Og saaledes overalt

Det er skjønt i en Psalme til Christi Himmelfartsdag, naar man 287
kaster de to første og de to sidste Linier bort og saa interpunc- U. D.
terer noget anderledes, saa det lyder:

Lehr' mich nur im Geiste leben,
Als vor Deinen Augen da:
Fremd der Welt, der Zeit, den Sinnen,
Bei Dir abgeschieden drinnen.

Istedetfor: har Tersteegen Punctum, og saa to Linier til, hvorved Skjønheden tabes.

²⁸⁶cfr. p. 38 i Margenen] o: 282. Apostelen siger] Fil. 4,4. ²⁸⁷Tersteegen] i det 185 anf. Udvalg S. 81.

1850

288
U. D.

Den nu brugelige Christendoms Forkyndelse

er Majestæts-Forbrydelse mod Christendommen. Istedetfor 1) at vidne 2) at bruge Myndighed 3) saa at byde et Liv til, der er villigt at finde sig i, hvad heraf maatte følge; kort istedetfor at holde sig nær til Gud og lade ham om Resten, vil man deels i pianket Ubetydelighed, som aldrig har haft Forestilling om det Hoiere, deels i Menneske-Frygt, endelig ogsaa for jordisk Vindings Skyld, staae sig godt med Menneskene, og forvandle dem derfor i eetvæk til Instantsen, der bedømmer hvad Sandhed er.

Det forstaaer sig sand Christendom vilde ogsaa komme slet an i vor Tid. At det skulde være saa, at Menneskene i den Grad havde en Herre over sig, at saaledes hver hans Dag og hver Dagens Time var forpligtet i Guds Tjeneste, at han saaledes skulde virkelig fornegte sig selv, at det saaledes skulde være Alvor med at elske Gud at det virkelig var at hade Verden — det er jo oprørende, vil man sige. Ja, ganske rigtigt. Christendommen er ogsaa „Oprøret“, det vil sige, saasnart Christendommen sættes frem i sin Sandhed, saa vil ogsaa Menneskene opføre sig mod den.

Men hvor findes der vel i vor Tid De, der endog blot have Forestilling herom. Thi alene dertil fordres at være taget saaledes ud af Forholdet til Andre, at der dog kan være Tale om at komme Gud nogenlunde nær. Men de Fleste ere jo fra Fødselen af og indtil Graven i den Grad vrøvlede ind i Forholdet til „de Andre“, at det aldrig falder dem ind, at der er absolute Tanker til.

289
U. D.

Angaaende Udgivelsen af de senere Skrifter.

Jeg mener saa ganske at kunne forstaae, at hvis jeg nu døde, vilde Virkningen af mit Liv blive overordentlig.

Men paa den anden Side, skal jeg leve, saa maatte jeg jo til at udgive dem.

²⁸⁸ Myndighed] sml. 261.389. ²⁸⁹ nu døde] sml. 177.381.

Da kommer den Tanke frem igjen, men er det dog ikke lidt Utaalmodighed — og sæt saa Du døde Dagen efter, at Du havde udgivet dem!

Sagen er nemlig den. Disse Skrifter vilde kaste et Lys over, hvor Meget der har været mig betroet. Men nu hører det saa ganske til mit Væsen, at synes mindre end jeg er. O, det har gjort min Genius saa godt at synes en Spøgefugl, en Letsindig, en Egoist o: s: v: medens jeg har arbeidet Dag og Nat. Og det vil ligesom bedrøve min Genius, at jeg selv skal tale ligefrem om hvad Overordentligt der har været mig forundt.

Og dog forstaaer jeg nok, at det i en anden Forstand kan være min Pligt, og at denne Krympen sig derved er en Art Selviskhed, medens rigtignok mit Forhold ikke er som ellers, at det plager en Mand at sige Mere om sig selv end han er, thi min Collision er omvendt: jeg vil saa gjerne sige mindre.

Ja, jeg tilstaaer det, der var en Vrede, en Indignation i min Sjæl, som gjorde, at det gjorde mig saa godt, naar Martensen f. E. blev udraabt som den dybe Genius, den alvorsfulde Christen, der gjenfødte baade Videnskab og Christendom i Norden — medens jeg var en flygtig Fugl, et løst Hoved o: s: v: Og saaledes paa saa mange Maader.

Mulighed — Virkelighed.

290
U. D.

Nu declamerer Mynster og siger: og dog holdt han det ikke tilbage, men han (Christus) sagde det store Ord: jeg er dog en Konge — og saa græder Mynster, jeg, Frøken Jespersen, Student Møller, Conferentsraad Nissen, Grosserer Grønberg o: s: v: o: s: v: og Alt som vi græde beundre vi Mynster; Mangen er det vel ikke engang klart om han græder ved Tanken om Christus, eller det er Beundrings Taarer over Mynster.

Overordentligt] sml. 133. 313. Martensen] sml. 274. 292. ²⁹⁰ Mynster] sml. 273, 311.

1850

Da han sagde disse Ord — troe mig, da har Jøderne grint, og Pilatus trukket paa Skuldrene — og vi Andre hvad havde vi gjort.

At dette er saa, mig synes, at jeg maatte kunde overbevise en Steen derom.

Og dog, end ikke Dette maa siges — eller Du skal see hvad Virkeligheden dømmer. Du vil Ingen røre (ak, som Excellencen, den rørende Excellence) de ville lee Dig ud, saa beskyldte Dig for Indbildskhed og Stolthed, og Upraktiskhed.

Og saa skulde man ikke have Lov til at trøste sig ved Tanken om Døden!

‡

R. Nielsen.

291
U. D.

[I Marginen: R. Nielsen.]

Det hvorpaa Accenten i Forhold til Mit hovedsagligt skulde være faldet var, at det var en Stræben, der intet endeligt Formaal havde haft, men i Ideens Tjeneste betjent med idel Opoftrelse: at jeg gav Penge til hvor Andre tjente Penge, blev forhaanet, hvor Andre høste Ære o: s: v: Og saa skulde der være henledt Opmærksomheden paa, hvorledes man deraf berettigedes til en indirecte Dom over Tidens Christlighed, ved at see, hvorledes Samtiden havde dømt om en saadan Stræben; man fik tillige et Begreb om Geistlighedens Virksomhed, naar det bliver lagt en Mand til Last at han, arbeidende trods de Andre, intet Levebrød eller Embede har.

Nielsens Selvfornegtelse skulde nu have bestaaet i, at han skjøndt selv Professor R: af D: o: D: dog var redelig nok til at ville vidne.

I dets Sted tager han et Par Sætninger (omtrent som var jeg ogsaa saadan En, der først havde søgt en Professur og saa skrevet Noget sammen) laver lidt Doctrin deraf, og indlader Sagen til Discussion med en anden Professor.

Og ikke blot Dette, men først gjør han endog (ved den store Bog) et Forsøg paa at forvirre Bestemmelsen af, hvorfra disse

²⁰¹R. Nielsen] sml. 198. 313. den store Bog] sml. 133, og se Note dertil.

Tanker ere komne ind i Verden, og attenterer en primitiv Selvstændighed. Gud i Himlene, og det efter endog ovenikjøbet privat at være manuduceret af mig.

[†] Dog dømmer ikke, thi jeg har kun min Maalestok, og ingen Forestilling om, hvorledes et Menneske er, der saadan fra tidlig Tid har været indspundet i jordiske Hensyns Tjeneste.

Mig har Sagen været saa vanskelig, fordi jeg havde taget ham ind i mit Guds-Forhold — men dette har ogsaa haft sin Betydning for mig.

Til 291, i Marginen:

[†] Han er, vilde jeg sige, en Egoisme, der < ogsaa noget kjed af sin underordnede Stilling i Forhold til Martensen > har faaet noget Øie for min Sags Betydning, og nu reent egoistisk har tænkt: kunde jeg bemægtige mig den. Helst vilde han, at jeg skulde være død. I saa Fald vilde han ogsaa med fuld Musik give mig hvad Mit er. Men i levende Live generer jeg. Han begyndte med Forsøget aldeles næsten at skubbe mig udenfor, for at trænge sig frem med sin selvstændige store Bog. Men Omgivelsen kom ham paa tvært, og tvang ham dog noget ind i Sandheden.

Christendom — Jødedom.

Alene saaledes kan man see, hvor ueensartede disse ere. Jødedom sætter Familielivet som Gudfrygtigheds Form: Christendom sprænger alt Sligt ved Guds-Forholdets Absolutthed, der kan føre til at hade Fader og Moder.

Jødedom er Gudsfrygt som har Hjemlighed i denne Verden, Christendom er Fremmethed fra denne Verden.

²⁹² Martensen] sml. 289.313. store Bog] sml. 291. ²⁹³ Jødedom] sml. 276.302. hade Fader og Moder] Luk.14,26.

1850

I Jødedom er Guds frygts Løn Velsignelse i denne Verden, Christendom er Had til denne Verden.

De Collisioner i Retning af Pietet som Christendommen selv forkynnder sig at sætte, maa af Jødedommen betragtes som Ugudelighed, altsaa saa langt som muligt fra at være Udtryk for Guds frygt.

#

#

294

Christendom — at afdøe.

U. D.

at dette er saaledes sees jo alene deraf, at det siges: Du skal elske Christus.

Men at elske er at forvandles i Lighed med den Elskede; ellers er det blot at ville have Profit af den Elskede.

Dog naar saa En vilde gjøre det, vilde elske Christus — saa skriger hele Christenheden: det er Formastelse^[†] — men om Søndagen præker Præsten, at det skal man gjøre.

Forskjellen er, at Præste-Præk om Søndagen det er Divertissement, det andet er at gjøre Alvor deraf — og det vil man ikke. Man ligger og foregøgler Menneskene det Høieste og siger, at det er det han skal — og vil han saa for Alvor, saa siger man: det er Formastelse.

Til 294, i Marginen:

295

U. D.

[†] Men er det Formastelse at ville gjøre det, saa er det jo ogsaa Formastelse ved Prædiken at opfordre dertil.

Altsaa, „det er Formastelse“. Ja naar nu blot det at ville elske Christus indtil at stræbe efter at ligne, naar det nu saadan ganske ligefrem var det blot ligefrem Store (som f. E. det at ville elske en Prindsesse o: D:), saa var det ogsaa ganske i sin Orden, med dette at det saadan er for ikke at være formastelig at man lader

²⁹⁴ at afdøe] sml. 279.314.

det fare. Men da det at elske Christus er i sit Første just hvad Kjød og Blod gyser allermeest tilbage for, saa er det en egen Sag med, at Enhver der lader det være skal have Ret til at sige, at det er for ikke at være formastelig. Men her staae vi igjen ved hele det officiele Hyklerie som er Protestantismen forbeholdt: det er muligt, at det er Fromhed, der af Gudsfrygt ikke tør vove det (skjøndt det dog her altid er en egen Sag) og det kan være den aldeles profane Usselhed, der benytter sig af Leiligheden til at blive fri, og saa ovenikjøbet tager sig det til Indtægt, at det er for ikke at være formastelig.

Lærer — Discipel.

296
U. D.

I Almindelighed er det saa Læreren, Mesteren han flokker alle om sig. Saa kommer der en Discipel, men han fængsler kun Faas Opmærksomhed. Det forklarer han da af, at han ikke har de Evner og Gaver som Mesteren.

Tag nu Christendommen. Christus siger: kommer hid — og Alle flye Hans Høiærværdige siger: kommer hid alle I o: s: v: — og man stormer til. Skulde dette ikke ligge i, at Hans Høiærværdighed gjør det skidt, da atter her det Christlige har omvendte Proportioner, at Indbydelsen ikke er Indbydelse ligefrem (som hans Høiærværdigheds Vræl, hvorefter alle løbe) men lige saa meget Frastød.

Den Stridendes Suk.

297
U. D.

O, og om saa Alle gjorde mig Modstand, og om saa (hvad der ofte smerter mere end den Menneskenes Modstand man kan forstaae maa komme) Uheld følger paa Uheld: Eet bliver der jo dog tilbage o, Gud, Aandens Vidnedsbyrd. Naar Du, som jo raader over Alt, som hvert Øieblik har Millioner Muligheder, naar Du, uendelige Kjerlighed, lader alt Dette gaae mig imod, eller forsaa-

²⁹⁷ Aandens] sml. 200. 360.

1850

vidt jeg ved Feilgreb selv bevirker noget deraf, naar Du altsaa, uendelige Kjerlighed tillader, at jeg griber saaledes feil, at naar det da er som drog Du Dig tilbage: eet Samfund er der dog mellem os, Aandens Vidnedsbyrd.

Hvis Aandens Vidnedsbyrd ikke var, saaledes at Du ved Hjælp deraf dog i Grunden holder paa <endog> Den, Du tungest prøver: saa vidste jeg jo hverken ud eller ind, saa var det mig jo umuligt at vide, hvor jeg er, om Modstand og Uheld er Din faderlige Tugtelse for at skrække mig tilbage, eller Modstand og Uheld just betyder, at jeg er paa den rette Vei, den trange Vei, hvor Aandens Vidnedsbyrd er det eneste Kjende.

#

„Klosteret“

298
U. D.

var dog et point de vüe i Forhold til at bestemme, hvor man var, om man var steget høiere i Fuldkommenhed end Klosteret eller sjunket reent i Verdslighed.

Saa lod man „Klosteret“ gaae ud, og nu tosser vi længst om i aldeles Mørke, betræffende hvor vi ere, og alt det Profane har gjort en saa brillant Forretning som aldrig.

„Troen“ er nu i den Grad blevet skjult Inderlighed ikke i fjerneste Maade til at mærke i Menneskenes Liv, medens de dog forsikre, at inderst inde o: s: v: — i den Grad er Troen blevet skjult Inderlighed, at tilsidst en ny Art Tro bliver fornøden i Forhold til „Troen“ den Tro, at jeg troer, at jeg har Troen. Hvad der engang begeistrede ikke blot til at vidne i Ord, men til at vidne i Gjerning, det er nu i den Grad blevet et umærkeligt Forborgent, at ikke blot Trediemand men den Paagjeldende selv behøver Tro, for at troe, at han har Troen, ξ ja, ironisk nok, som oftest behøves der vist en overordentlig Tro for at troe, at det Menneske har Troen, eller <han selv behøver en overordentlig Tro> for at troe, at han har Troen. ξ

²⁹⁸ skjult Inderlighed] sml. 334. X¹A 680 og Sammenvisninger.

Det var en rigtig Bemærkning idag af Visby (i Prædiken over Evangeliet om de falske Propheter) at man stundom dømmer feil saaledes, at man troer et Menneskes skønne Ord og Talemaader, medens hans Liv viser det Modsatte; men at man ogsaa stundom dømmer feil saaledes, at man af et Menneskes Tale slutter til at hans Liv er fordærvet; thi stundom er et Menneskes Liv bedre end hans Tale.

299
U. D.

Om mig selv.

300
U. D.

Ogsaa af den Grund er jeg angst for at tale til Nogen om hvad oeconomisk Bekymring jeg kan have; thi det behøver jeg da ikke at betvivle, at Enhver vil sige til mig: Du er da ikke gal at ville ødsle mere; betryg Dig først det Jordiske o: s: v:.

Just dette frygter jeg, at det Lavere i mig strax faaer et betænkeligt Medhold, som maaskee vil ødelægge mig.

Dersom der levede En, hvis Liv bar tydeligt Mærke af, at han var meget mere anstrenget end jeg, langt længere ud — ja ham kunde jeg uden Fare tale med derom. Men i denne Verdslighed, hvori nu det Religieuse er sjunket, hvor findes en Saadan.

Christendom — Mennesket.

301
U. D.

„Men naar Christendommen saaledes vil gjøre et Menneske menneskelig talt ulykkelig for hele dette Liv, hvis Christendommen skal tages i sin strengeste Skikkelse, saa er det næsten for

²⁹⁹ idag . . . Visby] V. prædikede 21. Juli til Højmesse i Frelserens Kirke, se Berlingske Tidende 1850, Nr. 167 (20. Juli). — Se til VI B 182, S. 250. Evangeliet osv.] Matth. 7, 15-21. (Evang. paa 8. S. e. Trin.) ³⁰⁰Sml. 177. 388. oeconomisk Bekymring] sml. 144. 343.

1850

meget forlangt, at et Menneske skal indlade sig derpaa.“ Hertil maatte Christendommen svare: at Du kan tale saaledes lader sig forklare af, at Du hverken har Guds Forestillingen om hvor forfærdelig Synden er, ei heller Guds Forestillingen om, hvilken Salighed Evigheden er; havde Du denne Contra-Vægt saa vilde Du finde, at ogsaa paa dette Vilkaar er dog Christendommen absolut uendelig Vinding.

Forresten gjælder det da gjerne om Dem, der have forkyndt Christendom paa strengeste Vilkaar (forudsat da, at dette har været Sandhed i dem) at de ere blevne tvungne. Ved særegne Styrelser ere de bragte til saadan Yderlighed, at de maatte fremad.

‡

‡

302 I Prædiken over Epistelen paa 4de Søndag efter Helligtrekon-
U. D. ger, kommer Luther ind paa en Opfattelse af Christendommen, som var den i en vis Forstand en Guds Vrede.

Han forklarer at Kjerlighed til Gud er at elske Næsten. Og det af en dobbelt Grund. Den første er, fordi Gud ikke behøver vor Kjerlighed. Den anden er, at Gud har gjort Verden til en Taabe og vil elskes ogsaa under Kors og Jammer. 1 Cor. 1,21 („da Verden formedelst idel Viisdom ikke erkjendte Gud i hans Viisdom“ o: s: v:). Derfor har han ogsaa, siger Luther, opoffret sig selv i Jammer og i Korsets Død, og givet sine Troende det Samme at lide, paa det Alle, som ei have villet elske Gud tilforn da han gav Mad og Drikke, Ære og Formue, nu skulde elske ham i Hunger og Kummer, i Ulykke og Forsmædelse.

Saaledes er her Kategorien: at Guds-Forholdet ikke (jødisk) er ligefrem men omvendt kjendeligt. Her er ogsaa Forargelsens Mærke, at elske Gud — ikke blot naar det gaar En imod (thi

³⁰² I Prædiken... Helligtrekonger] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 122f. Luther] sml. 267.322. Guds-Forholdet] sml. 232.313. jødisk] sml. 293.506.

Sligt er ikke nok til at constituere Forargelsens Mulighed categorisk taget, thi Modstanden og hvad dertil hører kan jo komme fra Andet end Gud) nei naar Modstanden just kommer fra Guds-Forholdet, hidrører fra, at man holder sig til Gud. Som det hedder i Evangeliet: naar der kommer Forfølgelse for Ordets Skyld.

Martyriet.

303
U. D.

Selv Martyrierne ville i Nutiden blive anderledes. Det at døe af Aands-Anstrengelse, af Sjels-Lidelser o: D: kunde ikke forekomme i Fortiden, da det strax gik paa Liv og Død. Men da var heller ikke de uhyre Reflexions-Masser at løfte, de rene intellectuelle Opgaver, det Reflexions-Forviklede med alle de falske Seddel-Penge af det Christelige, og de Millioner Titulair Christne.

Jo færre Tanker, jo mindre Reflexion, desto nærmere ligger Afgjørelsen paa Liv og Død. Saaledes overalt. Blot et Exempel fra et andet Forhold: derfor i en ældre Tid i Opdragelsen den hurtige Recureren til det Corporlige.

Altsaa et ublodigt Martyrium. Det er dog maaskee endnu kvalfuldere; thi jo mere Reflexion uden om, desto mere den seigpinende Nederdrægtighed, medens saa tillige det ublodige Martyrium ikke har hverken det Understøttende i Forhold til at give Kræfter eller til at betegne Ens Position og bevare En paa Pletten, som Katastrophen paa Liv og Død.

Den grundtvigske Tale om det døde Bogstav har han selv ud-tværet til en dræbende Aandrigthed.

304
U. D.

i Evangeliet] Matth. 13, 21. Forfølgelse] sml. 283. 303. ³⁰³ Martyriet] sml. 302. 345.

1850

305 I een Forstand har dog Bürgers Lenore Ret:
U. D. o, Mutter, Mutter, was mir brennt
das lindert mir kein Sacrament.

Christendommen kjender kun een Lidelse: Syndens. Vil Lenore forvandle sin Lidelse og f. E. ikke saa meget sørge over Wilhelm som over at hun i Fortvivelse har oprørt sig mod Gud: saa kan Christendommen hjælpe.

Moderens Replik er forresten karakteristisk for Christenheden: saadan udenvidere at ordinere Sacramentet for ulykkelig Elskov — hvorfor saa ikke ogsaa for Feber o: D:? hvilket man vel ogsaa har gjort.

Armod.

306
U. D.

Eet er ganske vilkaarligt at gjøre Armod til Fromhed, som var Armod Noget i og for sig. Det er i Grunden at forvandle Gud til en Slags Storpascha, der sidder i Ørkesløshed og til hvem saa den Fromme siger: see nu paa mig, skal Du see, at jeg kan leve af Vand og Brød.

Et Andet er, naar Armod forholder sig til Ideen, hvilken et Menneskes Liv tjener. Sæt f. E., at det er saa, at hvis Ideen skal tjenes tilgavns, da kan der kun blive en lille Tid tilovers til at tjene Udkommet, saa er det jo Pligt at vælge den knappe Tid og det knebne Udkomme, istedetfor at erhverve mere, men saa ogsaa at maatte slippe Ideen mere. Eller sæt, at Armoden forholder sig til selve Ideen. Tag en theologisk Candidat, der altsaa nærmest er anviist geistlig Embedsstilling som Veien til Udkommet, men han tager det i Betænkning for ikke at komme i Berøring med hele denne Verdslighed i Forgaarden, for ikke ogsaa ved sit Liv at udtrykke, at dette er sin Orden. See her er Armod baaren af Idee og bærende Idee. Og saaledes paa flere Maader.

³⁰⁵ Bürgers Lenore] sml. I A 25.
bedsstilling] sml. 80.347.

³⁰⁶ Armod] sml. 272.307. Em-

Det er Existentsen der prædiker

ikke Munden. Tag 3 Geistlige af forskjelligt Livs-Vilkaar; en Prælat, en velhavende Sognepræst, en Tiggermunk der virkelig er Asket. De prædike alle Tre om „det daglige Brød“ hvorom vi bede; de sige maaskee det Samme — men Taleren, hans Skikkelse, hans daglige Existeren afgiver dog vel her Interpretationen. Og saaledes overalt. Det veed ogsaa den kloge Verden kløgtigt lige saa godt at benytte sig af, som Christendommen veed at indskærpe, at der skal prædikkes med Existents, at det Hele ikke bliver Spilfægterie.

307
U. D.

Fremskridt i mit Liv.

Hvor meget jeg end var paavirket af det Socratiske, hvor meget jeg end ved hele mit Væsens Indhold var disponeret for den Kategorie „den Enkelte“: den Gang jeg først anbragte den, i Forordet til to opbyggelige Taler 1843, havde den dog for mig ogsaa en reen personlig Betydning, Ideen var mig ikke saaledes klar, at jeg uden denne personlige Betydning, den Gang strax havde anbragt den. Da jeg anden Gang, 3: potenseret, anbragte den, i Dedicationen til opbyggelige Taler i forskjellig Aand, da forstod jeg mig i, at det var reent ideelt jeg handlede.

308
U. D.

Da jeg hævdede min Forlovelse, da var det en reen personlig Handling for Gud. Først senere fattede jeg dette Skridts Betydning for min Sags Idee.

Dersom jeg nu lader være at blive Præst, da vil det dog maaskee være, fordi jeg fra første af forstaaer dette negative Skridts ideelle Betydning for min Sags Idee, saa det altsaa ikke begynder med, at jeg, at jeg væsentligen forstaaer mig selv i personligt at handle saa eller saa, og først bagefter seer, at jeg udtrykte min Sags Idee.

⁸⁰⁷Existentsen] sml. 248. 346. Asket] sml. 306 323. ⁸⁰⁸Socratiske] sml. 253. 315. den Enkelte] sml. 279. 310. Forordet til to opbyggelige Taler 1843] S. V. III, S. 11. opbyggelige Taler i forskjellig Aand] S. V. VII, S. 116. blive Præst] sml. 265. 345.

1850

Min Gud, min Gud <saaledes> — nei ikke forlader Du mig, men hjælper Du mig.

#

309
U. D.

Om mig selv.

Fordum satte jeg min Ære i at kunne see Alt, at Intet undgik mig. Nu sætter jeg min Ære i, at jeg Intet seer, at jeg rolig ikke seer al den Bestialitet og Grinen o: D:, jeg er omgivet af.

#

310
U. D.

Om mig selv.

Ogsaa saaledes er jeg blevet brugt. Den Kategorie, der skulde frem, var „den Enkelte“ — og saa en Existents, som dog nogenledes naaede Stregen.

Dette er lykkedes. Men hvo er da jeg? Er jeg dette Pokkers Menneske, der har forstaaet dette fra Begyndelsen af, og saa havt personlige Kræfter til i daglig Existeren at holde det fast? O, nei langt fra. Jeg er hjulpet. Hvorved? Ved et frygteligt Tungsind, en Pæl i Kjødet. Jeg er en frygtelig Tungsindig, der har havt Lykke og Virtuositet til at kunne skjule det, og derfor har jeg kæmpet. Men i Tungsindet holder Styrelsen mig. Imidlertid har jeg saa igjen mere og mere forstaaet Ideen og havt ubeskrivelig Tilfredsstillelse og idel Glæde — men altid hjulpen ved Qvalen, der holdt mig indenfor Grænsen.

Hvad saaledes Styrelsen <maaskee> neppe turde betro noget Menneske, tilnærmelsesvis categorisk at udtrykke det at være den Enkelte, at han ikke enten skulde løbe vild i Hovmod eller engang selv fanges i Association: det er paa en Maade lykkedes mig. Kun at Styrelsen har sikkret sig en ganske anden Forklaring — men der er naaet, at Kategorien den Enkelte er blevet synlig.

⁸¹⁰den Enkelte] sml. 308.348. Tungsind] sml. 182.313.

Den strenge Christendom.

311
U. D.

Mynster udtrykker at det at forkynde Christendom er en med blandt de mange Veie <til> at finde Udkommet og blive til Noget i denne Verden. — Den ideelle Forkyndelse af Christendom udtrykker, at det at forkynde Christendom er (ak, underlige Fællesskab) ligesom Spil og Drik og Fruentimmer o: D: Veien til at sætte Penge til og blive til Ingenting. *Herunder et overkradset Dobbelt-kors* || Christus udtrykker ||

Det jeg dadler hos Mynster er sandeligen ikke at han ikke er Ideen, thi Sligt er jo Afsindighed af et Menneske at ville være, men at han saa reent sandseligt og saa borneret kan forgude denne endelige Trafik.

At Christi Liv udtrykker Ideen følger jo af sig selv.

312
U. D.

Og dette er da Ideens dialektiske Bevægelser.

Idet den <absolut> Overordentlige styrer ud, seer Samtiden forbauset at han formaaer absolut Alt. Den følger ham da jublende, ene bekymret om og nysgjerrig efter, hvad han nu vil have af det Endelige, om han vil være Konge eller blot Minister o: s: v:.

Saaledes staaer han paa sit Høieste. Det er nu, at Samtiden og han skal til <at> forstaae hinanden, naar den faaer at see, hvad Jordisk det er han vil.

Men hvad skeer? Han bliver staaende paa denne Spidse og negter nu ethvert endeligt τέλος, vil slet Intet Jordisk have, ikke saa meget som sikre sig det allermindste.

Nu er Forvandlingen foregaaet. Han er blevet Samtiden prædikatløs, hans Overordentlighed forvandler sig til at være Ingenting at være blevet til Ingenting, til at være den Elendigste af Alle. <Og Anklagen mod ham er: at det er hans egen Skyld, at han ikke greb til. >

³¹¹ Mynster] sml. 290. 313.

1850

Og dog staaer han ideelt paa samme Punkt, paa samme Høide-Punkt. <Og Lovtalen over ham er: at han ikke greb til.>

#

#

313
U. D.

Svinget i Aandens Verden.

Det er dog ikke saa meget Det, det kommer an paa, hvad der siges, som paa den tjenende Existents i Forhold til hvad der siges.

Dette giver saa de fingerede Bevægelser, naar det Sande bliver sagt, men den tjenende Existents kommer til at udtrykke det Modsatte f. E. gjør glimrende Carriere ved at forkynde, at Sandheden maa lide i denne Verden.

O, hvor nær har det ikke ogsaa ligget mig! Og dersom jeg ikke i daglige Qvaler daglig fornam den Snoer, hvori en høiere Magt ligesom holder mig, at jeg ikke skal løbe fra den, saa havde jeg da ogsaa 17 Gange svinget forkeert.

Hvor nær laae det ikke, idet jeg nu havde draget Nielsen til mig, saa med ham og Stilling benyttende den mig forundte polemiske Overlegenhed, at gjøre directe Angreb paa Mynster og Martensen, ligefrem kæmpende om hvo der skulde have Magten og Anseelsen, udvisende een eller anden jordisk Fordeel som jeg vilde have.

Og menneskelig talt havde det ladet sig gjøre, min Side er den stærkere.

Og paa den anden Side, just da havde Sagen ogsaa fundet ganske anderledes Tilhængere i Mængde, naar det blev dem tydeligt, at det var noget Jordisk jeg kæmpede om, at jeg maaskee vilde have en høi Embedsstilling og saa benytte den til at begunstige Mine, eller forsaavidt de ikke behøvede dette, i ethvert Fald sikre dem Følelsen af at have Magten.

³¹³ daglige Qvaler] sml. 310.314. Nielsen] sml. 291.381. Stilling] sml. 196.558. Mynster] sml. 311.321. Martensen] sml. 292.316.

Men nu er jeg bunden ved Pælen i Kjødet, og har yderligere faaet nye Tyngder paa. Var dette ikke saa, da havde <vel> jeg handlet i Kraft af dette Almindelige: jeg kan jo dog lige saa godt nyde de jordiske Fordele som en Anden, da dog Det, jeg foredrager er mange p: C. sandere end hvad de Andre foredrage.

Saa var et af de mægtigste Forsøg paa at vise, at Sandheden maa lide, forvandlet til en glimrende Carriere for Forkynderen. Jeg havde gjort Lykke og i Lykken formodentlig glemt Menten.

Nu derimod lærer Pælen i Kjødet mig noget Andet. Spottende straffer den mig og siger: spar Din Uleilighed, Du mangler en Betingelse for at gribe til. Ak, ja, jeg som er født til Lidelser. Men saa lyder der ogsaa en anden Stemme, som siger til mig: o, min lille Ven, det er Dig saa uendelig velmeent; det er en uendelig Kjerlighed, der havde bundet Dig saaledes. Nu føler Du mangan Gang kun Smerten, især naar Troen er svag; hisset vil Du forstaae det anderledes.

Det har ogsaa for mig vist sig dette Sandsebedrag, at just idet jeg forstod hvor meget Overordentligt, der var mig betroet, at dette da kunde sættes ind i Verden saaledes, at det vilde blive forstaaet, og saa maatte jeg jo være Den, der kom til at gjøre Lykke, Seierherren i udvortes Forstand.

Noget Saadant har vel ogsaa foresvævet Nielsen, vel ogsaa Stilling. De bebreide mig det maaskee i Deres stille Sind, at jeg ikke griber til. Ak, dersom det nu var saa, at jeg uden Pælen i Kjødet havde den Modenhed og Alvor at jeg ene ved mig selv forstod at holde igjen: ja, da var jeg stor. Men jeg har Hjælp: Pælen i Kjødet — det er her ligesom naar En, der svømmer har Kork til Hjælp, kun at det er som Alt i det Religieuse omvendt. Ligeftrem er Hjælp det Understøttende, omvendt er Lidelse Hjælp. Religieust skal der ikke udvortes seires, men seires ved at ligge under, derfor er indre Qval Hjælpen, der holder En paa den rette Vei.

1850

314
U.D.

Det ved et Mirakel af Christus at frelses
fra eet eller andet Onde — og at afdøe.

Det at Christus gjorde Mirakler, helbredede Syge o: s: v: pleier man da at benytte for at vise, hvor ligefrem det er at forstaae, at Enhver ligefrem maatte ønske at være samtidig med ham for at søge Hjælp hos ham.

Lad os see Sagen noget nærmere. Spørgsmaalet bliver bestandig til hvilken Art Existents vender den Hjulpne tilbage efterat være hjulpet.

Christi Mening er aabenbar, at den saaledes Hjulpne nu skal slutte sig til ham, blive Efterfølger, forsage denne Verden, og hvorledes dette er at forstaae, vil han kunde see ved at agte paa Christus, vil ogsaa let opdage, hvilken Følgen bliver af at slutte sig til ham.

Men naar saa er, saa vil det gjælde om de fleste menneskelige Onder, at saa er de lettere at bære end denne for Kjød og Blod saa smertelige Operation virkelig at afdøe fra Verden.

Lad mig danne et Exempel. Der lever samtidigt med Christus et Menneske, hvem Lykken i alle Henseender forresten har tilsmilet — kun er der een Qval under hvilken han ømmer sig; den forstyrrer ham dog egentlig dette Liv, o, dette Liv, siger han, dette Liv som ellers var lykkeligt som sjeldent sjeldent noget Menneskes. Dersom dette Kors kunde tages bort, hvorledes vilde han da ikke glæde sig ved Livet, hvorledes ikke takke Den, der hjalp ham.

Tænk nu han levede samtidig med Christus. Jeg vil nu ikke dvæle ved, at det vel neppe vilde falde et saadant Menneske ind at henvende sig til Christus, at han vel forud vilde frygte for at Sagen kunde blive ham for alvorlig. Dog lad os antage det.

Altsaa han henvender sig til ham. Lad os antage, at Christus vil hjælpe ham — men føier Christus til, saa maa Du blive min Discipel i Efterfølgelse. Hvad saa? Jeg tænker dette Menneske

³¹⁴ frelses] sml. 267. 317. afdøe] sml. 294. 317. Efterfølger] sml. 283. 317. een Qval] sml. 313. 334.

vil sige: dette er en egen Sag, jeg ønskede at blive dette Kors frit for ret at glæde mig ved Livet, og Du er villig til at hjælpe mig mod at jeg saa fuldkommen afdøer fra denne Verden. Men naar saa er, saa staaer jeg mig bedre ved at blive som jeg er, at nyde Livet saa godt jeg kan trods denne min Plage, end at hjælpes saaledes; og paa den anden Side, skulde jeg virkelig afdø fra Verden som Du forlanger, saa er denne Plage da ikke saa farlig, at den mere eller mindre ingen synderlig Forskjel gjør.

Tag en Halt. Ja Den der efter en stor Maalestok ønsker at nyde dette Liv (en Lord Byron f. E.) han kunde vel ønske at vorde helbredet — men ikke paa det Vilkaar, at han saa heelt og holden skulde afdø fra Verden. Og paa den anden Side, skal man heelt og holdent afdø fra Verden, saa skjønnes det ikke at gjøre stort fra eller til, om man er Halt eller ikke.

Men atter her lefler man <med> Christus. Man gjør ham til en Under-Doctor, der ved et Mirakel hjælper En — man glemmer at han er en Lærer.

Og selv om Christus ikke forpligtede den saaledes Hjulpne til Efterfølgelse: ethvert bedre Menneske vilde dog føle sig forpligtet dertil — hvis han ved et Mirakel blev hjulpet af ham. Og saaledes bliver dog Sagen <den> samme. Hvis det var En, der ønskede at nyde Livet, hvis Christus hjalp ham, ikke sagde et Ord om Efterfølgelse: o, alene det at forskyldte en saadan Utaknemlighed, det var jo dog nok til at forstyrre En Livets Nydelse, selv om man ikke kunde beslutte sig til at blive Efterfølger. Af de 10 Spedalske vendte kun een tilbage — men mon de 9 egentlig have havt stor Glæde af deres Helbredelse, der bestandigt mindede dem om at have taget Christus forfængeligt.

For at gjøre Mirakler forudsætter Christus: Tro. Heri ligger egentlig at Den, der vil hjælpes, maa være ifærd med at ville afdø fra Verden. Saa hjælpes han, men forpligtes saa til i Efterfølgelse ganske at afdø fra denne Verden.

Dette er Forholdet, saa taber Dette med Miraklet sit Forførelse.

1850

315
U. D.

En Socrates i Christenheden.

Socrates kunde ikke bevise Sjælens Udødelighed. Han sagde blot: denne Sag beskæftiger mig saa meget, at jeg vil indrette mit Liv, som var der en Udødelighed — skulde der saa ingen være eh bien jeg fortryder alligevel ikke mit Valg; thi denne Sag er det Eneste, der beskæftiger mig.

Hvor meget vilde det ikke allerede hjælpe i Christenheden, om der var En, som sagde og gjorde det: jeg veed ikke om Christendommen er Sandhed, men jeg vil indrette hele mit Liv som var Christendommen Sandhed, vove mit Liv derpaa — er den saa ikke Sandhed, eh bien, jeg fortryder alligevel ikke mit Valg; thi det er den eneste Sag, der beskæftiger mig.

316
U. D.

Brylluppet i Cana.

Christenheden har nu havt saa skrækkeligt travlt med dette Bryllup, og deraf beviist jeg veed ikke hvad.

For det Første lader der sig af den Omstændighed, at Christus var tilstede ved et Bryllup, Intet bevise betræffende Ægteskabet. Som Lærer var det hans Opgave at være tilstede hvorsomhelst, bestandigt søgende Leilighed til undervise. Thi han var jo ikke en Professor, der læser visse Timer ex cathedra fra Bladet. Altsaa deraf bevises Intet. Ellers kunde man ogsaa deraf, at Christus oftere var tilstede ved Gjestebud og hos Phariseere bevise, at Christus var en Forsvarer af Gjestebud og Phariseere.

Men han forvandlede Vand til Viin for at glæde Selskabet. Sandt. Dog seer man, at det var hans Moder, der maa tilskynde ham dertil og som dog først maa taale en Irettesættelse, saa han altsaa ikke er meget tilbøielig dertil.

Skulde man da af denne Fortælling bestemme Noget angaaende Christendommens Dom om Ægteskabet, saa maatte man

²¹⁵Socrates] sml. 308.377. ²¹⁶Brylluppet i Cana] Joh. 2,1ff. en Professor] sml. 313.398.

sige: Ægteskabet forholder sig til Christendommen som Maria her til Miraklet; egentlig vil Christendommen ikke indlade sig dermed stiller det indifferent, om man gifter sig eller ikke. Men Qvinden beder for det — og saa giver Christendommen efter, og gaaer et Øieblik ind i Qvindens Forestilling om Ægteskabet.

#

#

At bede i Christi Navn.

317
U. D.

Det fremstilles i Christenheden saa. Jeg har en Gud i Himlene, af hvem jeg turde vente Alt Godt (thi han er uendelig Kjerlighed) — ak, hvis jeg ikke var en Synder. Men nu har Christus ved sin Lidelse og Død gjort Fyldest og forsonet mig med Gud — ergo tør jeg nu vente alt Godt, og bede Gud derom.

Her snupper man igjen for gesvindt af. Man glemmer at Christus er Forbilledet. Man forvandler Forholdet som var Gud en mægtig Fyrste, Christus den mægtige nærmest staaende Hofmand, hvis Indflydelse var saa stor, at naar jeg beder i hans Navn saa høres min Bøn. — Men denne Hofmand giver sig jo ikke ud for Forbilledet — jeg benytter blot hans Indflydelse.

Dersom jeg da i Christi Navn beder Gud om eet eller andet Gode eller Fritagelse for eet eller andet Onde, saa er der det aber derved, at jo Christi Navn ved at forpligte mig til Efterfølgelse forpligter mig til langt større Lidelse og Afsavn ved virkelig at skulle afdøe fra Verden.

#

Da jeg havde udgivet Afsluttende Efterskrift var det min Tanke, at trække mig tilbage og mere beskæftige mig med mit eget Forhold til Christendommen.

318
U. D.

Qvinden] sml. X² A 590 og Sammenvisninger. ⁸¹⁷gjort Fyldest] sml. 314.319. Efterfølgelse] sml. 314.331. afdøe] sml. 314.340.
⁸¹⁸Da jeg havde udgivet... trække mig tilbage] sml. VIII A 4.

1850

Men imidlertid var de udvortes Forhold lagte saaledes til rette for mig i mit offentlige Liv, at jeg kom til existentielt at opdage de christelige Collisioner.

Dette er et væsentligt Moment i min egen Opdragelse.

319

Syndsforladelse.

U. D

Hamann citerer et Sted (1ste Bind af hans samtlige Skrifter i Brevet No 40): „Wie es von drey Männern Gottes in der Schrift heisst: dass Gott ihnen vergab und ihr Thun strafte Ψ 99.“

Dette er jo som Hamann i en Parenthes tilføier, „to modsatte Begreber, der synes at ophæve hinanden“. Men det er dog ogsaa et betegnende Udtryk for det christelige Begreb af Syndsforladelse.

Allerede i een af mine tidligste Journaler (fra en Tid før jeg begyndte at være Forfatter) har jeg bemærket, at Syndsforladelsen ikke ligger saa meget i Straffens Borttagelse som i den forandrede Forestilling om, at det ikke er Straf, at Gud er mig naadig. Straffens smertelige Lidelse borttages maaskee ikke, kræver sin Tid, men min Forestilling om den er forandret. Jeg bærer nu denne Lidelse ikke besværet ved Tanken om, at den er Udtrykket for Guds Vrede, men jeg bærer den med Gud som jeg bærer en anden Lidelse.

Dette er jo ogsaa ganske begrebsrigtigt Syndsforladelse, ogsaa om man saa vil Strafseftergivelse. Thi hvad er Straf? Straf er ikke Smerten i og for sig; den samme Smerte eller Lidelse kan jo vederfares en Anden som blot Tilskikkelse. Straf er Forestillingen om at denne Lidelse er Straf. Naar nu denne Forestilling tages bort, saa tages egentlig ogsaa Straffen bort.

³¹⁹ Syndsforladelse] sml. 317.341. samtlige Skrifter] om Udg. se til I A 100. — Det anf. findes S. 369. i een af mine tidligste Journaler] II A 63.

Det blot Menneskelige — det Christelige.

320
U. D.

Det blot Menneskelige tænker som saa: kommer jeg blot godt og vel igjennem Timeligheden — Evigheden den kan man sagtens komme ud af det med.

Det Christlige er: blot Evighedens Salighed er mig vis, saa kommer jeg vel nok ud af det med Timeligheden, om Livet end skulde blive mig tungt og møisomt.

Men man har gjort os Visheden om Evighedens Salighed altfor let eller wohlfeil det vil da sige: man har forvandlet den til en Indbildning.

I sin Prædiken om „den christelige Klogskab“ har Mynster en fortræffelig Passus, om hvorledes verdslig Klogskab strax har travlt med at erklære den for en Daare, der egentlig vover Noget for Sandhed o: s: v.: Mynster viser nu hvorledes dette altid har været saa, hvorledes det er gaaet ikke blot Christus og Apostlene saa men alle Sandhedens nidkjære Tjenere saa, hvorledes det endnu er saa, at verdslig Klogskab kalder dem Daarer —

321
U. D.

ak, at det dog ikke er faldet Mynster <ind> at ham har verdslig Klogskab rigtignok aldrig kaldet en Daare.

Tro — en Stræben

322
U. D.

Det er ganske sandt hvad Luther siger, at dersom et Menneske ved sin egen Stræben skulde erhverve sin Salighed, saa maa det ende enten i Formastelse eller i Fortvivlelse, at derfor Troen er det Frelsende —

Men dog vel ikke saaledes at en Stræben ganske gaaer ud. Troen skal gjøre Stræben mulig, thi det at jeg frelses ved Tro, at

³²⁰Sml. 224. 334. ³²¹I sin Prædiken om „den christelige Klogskab“ i den til 103 anf. Udg. 2. Bd., S. 321. (Den rette Klogskab, Prædiken paa 20. S. e. Tr.). Mynster] sml. 313. 334. ³²²Luther] sml. 302. 323.

forsaavidt fra min Side slet Intet behøves, det skal just gjøre det muligt, at jeg kan komme til at stræbe, at jeg ikke segner under Umuligheden, men opmuntres og forfriskes ved at det jo dog er afgjort, at jeg er frelst, Guds Barn i Kraft af Troen.

Saaledes maa Troen forholde sig til en Stræben baade ved dennes Begyndelse og i dens Fremgang, men Meningen kan dog ikke være at Stræben ganske skulde bortfalde.

Til 322, i Marginen:

323 Luther urgerer derfor ogsaa selv, at Fasten o: D: skal gøres
U. D. <saaledes f. E. i Prædikenen over Epistelen paa 1ste Søndag i Fasten, o: fl. Steder.>, kun at Saligheden ikke skal gøres afhængig deraf.

Her ligger det Dialektiske: Saligheden er ikke afhængig deraf — ergo, mener man, kan man lade en Stræben reent falde bort. Men dette har aldrig været Luthers Mening; saa blev han jo en Forfægter af den døde Tro. Hans Mening er: naar Saligheden gøres afhængig deraf, saa er det Loven, og det er ved det Onde et Menneske drives til at stræbe. Naar det er Troen, der frelser, saa følger en Stræben fremelsket ved Hjælp af det Gode. Men følger der paa Troen slet ingen Stræben, men vel endogsaa det Modsatte, saa er en Saadan fortabt, og hvorfor? er det fordi at denne Stræben udeblev? I saa Fald blev jo dog Saligheden afhængig af en Stræben. Nei, det er fordi denne Stræbens Udebliven gjør det aabenbart, at han ikke har Troen; og derfor fortabes han, fordi han ikke har Troen.

324
U. D.

Gives der et privat Forhold til Christus?

Det er vel muligt, at jeg ofte for mit eget Livs Vedkommende for meget seer i Christus Examinatoren, som skulde jeg ved egne

³²⁸ Luther] sml. 322. 335. Fasten] sml. 307. 332. i Prædikenen... Fasten] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 165 f.

Kræfter stræbe, og at han blot vilde see efter, hvor langt jeg kunde komme. Dette erkjender jeg, og jeg veed, at jeg ogsaa mangan Gang for Gud angrende har erkjendt at det var egentlig ugudelige Tanker, som det er en Ugudelighed at have i Forhold til en Frelser, thi saaledes er dog vel Kjerlighed ikke mindst en Frelser.

Men paa den anden Side, man er dog virkelig ogsaa gaaet forvidt i modsat Retning. Man indbilder sig at have et privat Forhold til Christus. Man slutter sig til Christus, hedder det, man vil virke for hans Sag, hedder det; men saa mener man da ogsaa, at Kristus ikke er saa nøieregnende mod Den, der saaledes slutter sig til ham.

Man glemmer at i Forhold til Christus er intet saadant privat Forhold muligt, han seer uforandret paa Den, der slutter sig til ham, om han nu ogsaa redeligt og alvorligt stræber.

Men man har villet gjøre formelig Cotterie med Christus.

Et Cotterie holder saaledes sammen, at gjensidigen ere de ikke saa nøieregnende med hinanden, om det just gaaer saa redeligt, ærligt, retskaffent til — derimod ud efter, mod Andre er man det.

Man har overhovedet glemt, i hvilken Betydning Christus har en Sag. Den der i timelig, jordisk Forstand har en Sag, han maa gjøre Cotterie, og bliver afhængig af de Medforbundne.

Christus har kun evigt forstaaet Sandhedens Sag, Andet vil han slet ikke. Derfor maa han være lige saa nøieregnende mod Den, der slutter sig til ham, som mod alle Andre.

Et Menneske, der vil noget Jordisk, han kunde være ypperlig tjent med en Tilhænger, der formaaede at føre Sagen igjennem mod alle Andre, medens hans gjorde en Undtagelse med sig selv — Christus kan i al Evighed ikke bruge en saadan Tilhænger; det er Gudsbespottelse.

#

1850

325
U. D.

<Kan en theologisk Candidat fordre at blive ordineret, uden at ville have noget Embede?>

Som Forholdene nu ere seer jeg ikke at man kunde negte en theologisk Candidat, hvis han forlangte det, at ordinere ham, selv om han intet Embede vilde have.

Statskirken var det, der knyttede Ordinationen til Embed og Levebrød — men nu er jo Statskirken væsentlig hævet.

326
U. D.

Anonymitet.

Ogsaa saaledes har Anonymitet demoraliseret Tiden, at den har bidraget til at gjøre Tiden karakterløs ved at afskaffe Charakterer.

Enhver, der paa nogen Maade vil spille Reformatoren, vil, misfornøiet med et Bestaaende, paatale det, tale Sandhedens Sprog extra ordinem 3: udenfor de Medier, som Staten erkjender: han skal ogsaa kjendelig ud og bære hele Ansaret. Han skal ikke være bange for Faren; thi just Faren danner ham, eller den er i ethvert Fald Examinationen, der skal afgjøre om han duer til Sligt eller ikke.

Men see her fandt man ved Hjælp af Anonymitet en Udvei.

Lad os antage der skeer i een eller anden Retning en Misbrug, en Uret. Der er baade Den og Den, der lider derunder. Vel. Men fordi En lider under en Uret, deraf følger endnu ikke at han er den Mand, der egentlig har Kald til at paatale den.

Nu skulde Loven være den, at har jeg ikke Kraft til for Alvor i Charakter at træde op mod Uret, har jeg ikke Mod til saaledes at vidne for Sandhed: saa er min Opgave: at tie og lide. Ingen Utaalmodighed. Ogsaa Den, der tier og lider, fordi han erkjender sin Uduelighed til at være Reformator, ogsaa han er en sædelig

³²⁶ vidne for Sandhed] sml. 272. 342.

Charakter. Og først ved at der saaledes i længere Tid lides og ties, strammes Forholdene saaledes, at den sande Charakter kommer.

Men ved Hjælp af Anonymitet skjød man en Gjenvei. Enhver utaalmelig Cujon, der ikke turde bruge sit Navn — det kunde jo maaskee koste ham hans Embede, eller dog Unaade eller volde ham andet Tab — han blev nu, anonymt, et Sandheds-Vidne.

Ja, det er unegteligt nemt nok. Saa hittede man ovenikjøbet paa, at Anonymitet var noget Fortjenstligt, det var „for ene at have med Sagen at gjøre“ jo jeg takker det var for ene at have med Sagen at gjøre at saa stundom en Anonym angreb en Navngiven. Thi den Anonyme han var bange for at bruge sit Navn, men ikke bange for at angribe den Anden med hans Navn. I Sandhed den Art Mod er et brillant Avancement for ussel Feighed.

Nu var Døren aabnet. Al Utaalmodighed og Pirrelighed rendte nu for enhver Ubetydelighed af Lidelsernes Skole — og blev anonym Reformator. Stundom bleve endog Skoledrenge — anonymt — Reformatorere af Skolevæsenet eller dog af den enkelte navngivne Lærer. Og medens man har en Politie-Placat, der forbyder Conditorene at skjenke for Drenge: saa har man intet Forbud, som forbyder Journalister nær havde jeg sagt at skjenke for Skoledrenge, — man har intet Forbud mod at Drenge blive Medarbejdere i Journalerne. Det kan jo ikke engang forhindres, da de kunde være anonyme.

Enhver, der kjender noget til Menneskene, veed, hvor meget det frister Middelmaadighed og Ubetydelighed og smaalig Liden-skab at spille Reformator, at tale Sandhedens djærve Sprog.

Og dette blev nu talt fra Morgen til Aften — af alle disse Cujoner, der ene for Sagens Skyld, fortiede Navnet. Paa Bladets Con-toir forefaldt ganske almindeligt den Scene: en Mand, der ligefrem vedgik at han af de og de Grunde ikke godt turde sætte sit Navn under — han blev saa anonym. Redakteuren og Forfatteren forstod hinanden; og ingen <af> Parterne rødmede. Saa kom Artiklen — man skulde troe det var af en af Sandhedens Heroer.

Følgen heraf blev igjen, at det at ville være en virkelig Charakter, der med sit Navn udsatte sig for den virkelige Fare: blev en Latterlighed, uklogt, da man jo paa en langt bekvemmere Maade kunde udrette det Samme, og ovenikjøbet virke ene for Sagen.

O, I Uslinger, ja vist kan man paa en bekvemmere Maade udrette det Samme, — <man kan> demoralisere hele Samfundet ved at tale Sandhedens gjæve Sprog — dersom dette ellers er det Samme, som naar en sædelig Charakter ikke blot gavner ved det Enkelte han paataler, men uendeligt gavner ved at være Charakter.

Hvad Verden fordom fik at see ξ og dette Syn har sin gavnlige Side ξ : en Springfyr, der springer frem og vil være Reformator og saa staaer der til Spot, det fik man nu ikke mere at see. Nei, nu vare Forholdene mere begunstigende for Springfyrene: de holdt sig anonyme, og blev saaledes aldrig compromitterede.

Imidlertid tordnede disse Anonyme — og der maatte tages Hensyn til dem; thi den offentlige Mening var her udtalt og anonymt „ene for at tjene Sagen.“

327
U. D.

Vor Tids religieuse Tilstand

er en rædsom Selvmodsigelse. Privat kan man næsten faae Enhver til at tilstaae, at han er langt fra Christendommen, og officielt holde de Samme dog det Skin oppe, at vi Alle ere Christne.

328
U. D.

Et nyt Beviis for Bibelens Guddommelighed.

Hidtil har man baaret sig saaledes ad. Man har sagt: den helige Skrift er guddommelig Aabenbaring, inspireret o: s: v: ergo maa der da være den fuldstændigste Harmonie imellem alle Efter-

retningerne indtil den mindste Ubetydelighed, den maa være det fuldkomneste Græsk o: s: v: o: s: v:.

Lad os nu engang tage Sagen paa en anden Maade. Gud veed dog vel nok hvad det er at „troe“, hvad det vil sige at fordre Tro, at det er at negte ligefrem Meddelelse at sætte en Dobbeltthed.

See nu slaaer det til. Just fordi Gud vil, at den hellige Skrift skal være Gjenstand for Tro, og til Forargelse for enhver anden Betragtning, just derfor er der med Flid sørget for disse Uoverensstemmelser (som da forresten i Evigheden let ville kunne opløses i Overensstemmelser) derfor er det i daarligt Græsk o: s: v: o: s: v:.

Tag et andet Forhold. Gud som Verdens Styrer vil jo ogsaa være Gjenstand for en Tro, han vil, at Du og jeg skal troe, at han er den kjerlige Fader o: s: v:. En Theorie, der vilde svare til hiin Harmoni-Theorie, maatte nu fordre, at Verden da ogsaa i den Grad var uden Dobbelttydighed, at man ligefrem kunde tage og føle paa, at Gud er Kjerlighed. Men saaledes er Verden saare langt fra at være. Og hvorfor er den ikke saaledes? Fordi Gud vil troes.

[[†]]Saaledes ogsaa i Forhold til den hellige Skrift. Men „Troen“ gik af Brug, den Lidenskabens Spænding som er Troen forekom Menneskene en Overdrivelse — og saa vilde man, hvis man da overhovedet skulde indlade sig med at antage et aabenbaret Guds-Ord, man vilde, at saa maatte det være af den Beskaffenhed, at man ligefrem kunde tage og føle paa, at det er Guds Ord, der maatte være den fuldstændigste Harmonie overalt o: s: v:.

Man sparede ikke paa lærde Anstrengelser — nu ja, selv de lærdeste Anstrengelser ere dog ogsaa altid som Magelighed i Sammenligning med den Art Anstrengelse, hvilken er Troens.^[*]

Til 328, i Marginen:

[[†]] Man lærte jo ogsaa i Middelalderen, at de synlige Tegn i Sacramenterne vare for at „friste“ Troen o: for ved Forargelsens Mulighed at danne den Modstand ud af hvilken Troen kan fremgaae derved, at den Enkelte vælger Troen, men der er intet

329

U. D.

1850

ligefremt Forhold. — Clemens Alexandrinus lærte, at den hellige Skrift brugte Allegorier — for at Kjættene ikke skulde forstaae den o: for at den kun kunde være for Troen.

Til 328, i Marginen:

330 I¹) Og i videnskabelig Distraction gjorde man Gud til en temme-
U. D. lig dum Gud, der — fordi man selv har glemt hvad det er at troe, eller aldrig vidst det — ogsaa har glemt eller maaskee ikke vidst, hvorledes man indretter Det, som skal være Gjenstand for „Tro“.

331 Vor Tids Trang i religiøs Henseende
U. D. er ikke et nyt Mesterværk i Veltalenhed og Dybsind, ikke en hidtil mageløs Skarpsind i Troens Begrebsbestemmelser o : s : v : o : s : v : Sligt kan Tidens Usundhed fortære i et halvt Aar, og Sagen er ikke kommet videre. Nei, En, der for Christi Skyld lod, om det saa var, en Ubetydelighed være, fornegtede sig selv: han gavner mere.

Handling behøver Tiden.

Det var vistnok stundom Formastelse, naar man i en ældre Tid altfor kammeratligt næsten meente at turde forsøge sig i at ville ligne Forbilledet; det var vistnok Misforstaaelse, naar man altfor barnagtigt omgikkes Gud, og meente at han sad og saae, at jeg nu fornegtede mig selv og lod hiin eller denne Ubetydelighed fare. O, men eet stort Gode havde dog hiin Tid: en Barnlighed, der gjorde det muligt at faae fat i Opgaverne.

Nu derimod, nu er Idealet fjernet paa en saa rædsom Afstand fra den Enkelte, at Idealet blot er blevet Slægtens Idee, Idealet er fjernet paa en saa rædsom Afstand fra den Enkelte, at det da aldrig falder ham i fjerneste Maade ind at ville stræbe efter Lighed, som var dette lige saa unyttigt og daarligt som at gjøe af Maanen. Paa en saadan Afstand er Idealet fra den Enkelte, at der mellem ham

[Clemens Alexandrinus lærte osv.] sml. S. V. III, S. 259. IV, S. 290 Anm.
³³¹) ligne Forbilledet] sml. 317. 338.

og Idealet ligger en heel Verden af prosaisk Klogskab, der vilde finde det latterligt om han begyndte paa Sligt, ja han vilde finde sig selv latterlig.

See, det er ogsaa Formastelse.

<Om mig selv.> 332
U. D.

Dersom der ellers var nogen Lighed mellem min Smule Opgave i Verden, og en Mand som Moses's Opgave, saa vilde jeg sige: Forskjellen er: han var bange for at paatage sig den, fordi han ikke var veltalende — og der krævedes en Mand, som kunde tale. Ak, dersom Vanskeligheden var denne, saa var jeg temmelig tillidsfuld. Men nu fordres der vel en Asket, som kan leve af Vand og Brød, og det er jeg ikke. Jeg har maaskee nogen Haardførhed i Retning af at kunne taale Menneskenes Domme — men denne asketiske Haardførhed har jeg ikke, den er mit Væsen, min hele Opdragelse fremmed, ja jeg har endog en Angest for at begynde paa Sligt, fordi jeg er bange for at komme ind i det Fortjenstlige.

At give Forargelse — at tage Forargelse.

333
U. D.

Christus raaber Vee over Dem, som give Forargelse, Dem, ved hvem Forargelse kommer — og dog er Forargelsens Mulighed uadskillelig fra enhver Bestemmelse af det Christelige, og Christus gjentager ofte nok „salig Den, som ikke forarges paa mig“.

Forskjellen er. Den guddommelige Sandhed er „Sandheden“ men saaledes, at Verden af den tager Forargelse. Det kan ikke være anderledes. Men derfor kan man ikke sige, at den giver Forargelse.

At give Forargelse er noget ganske Andet, er f. E. med Hensigt at ville fravriste den Troende Troen. Thi naar Forargelsens Mulig-

³³³ Moses . . . ikke var veltalende] 2. Mos. 4, 10. Asket] sml. 323. 336. Christus raaber osv.] Matth. 18, 7. 11, 6.

1850

hed udvises for at befæste i Troen saa er det ægte christelig For-
kyndelse af Christendom.

334 En Overeenskomst mellem Christenheden og
U. D. Verden paa gjensidig bedste Beskub.

Efterhaanden som Bekymringen for virkelig at være Christen, og Begeistringens ved virkelig at være det tog af, medens man da paa den anden Side dog heller ikke ganske vilde bryde med Christendommen saa opkom den skjulte Inderlighed. Den skjulte Inderlighed fritager fra den egentlige Forsagelse, og den fritog En fra hele Besværet med Lidelse for Christendommens Sag. Det gik man da ind paa, og paa det Vilkaar vedblev man at være Christen, det convenede.

Fra den anden Side, „Verden“ convenede dette ogsaa. Naar Christendommen ikke bliver Andet end en saadan overordentlig, overordentlig skjult Inderlighed, der omtrent er so viel wie Nichts: saa forpligter herved Verden sig til at tolerere Christendommen. Det var en rar Verden. Den saae naturligviis med et halvt Øie at den havde seiret over Christendommen ved Hjælp af den skjulte Inderlighed. Hiin uhyre Magt Christendommen, der forkyndte sit Venskab at være Had til Verden — ja, det kunde Verden sandeligen ikke see rolig paa, saa lidet som den fik Lov dertil. Men en Christenhed, der saadan i en ganske, ganske ganske skjult Inderlighed hadede Verden, men forresten i hver sin Yttring var Du og Du med Verden, aldeles conform med Verden — ja, vær saa artig, sagde og tænkte Verden, et saadant Had indrømmes med Fornøielse som en høist uskadelig Ting — og desuden, tænkte Verden, det turde da maaskee ogsaa være Løgn med at der i skjult Inderlighed er et saadant Had, da man kun hører Tale derom i dette Præstestæk, som jo atter ikke er Præstens Overbeviisning, men Noget han declamerer paa Embedsvegne og for Levebrødet,

³³⁴ Sml. 320. skjult Inderlighed] sml. 298. 357. Levebrødet] sml. 277. 386.

som værdigt Medlem af den sidst opkomne geistlige Orden: Levebrødrene.

Det blev da forklaret som, beundret som Dannelse, at man saaledes i skjult Inderlighed kunde være Christen, uden at Satan selv skulde opdage, at den var derinde. Det var Dannelse — aah, ja; istedetfor Dannelse bruger man jo ogsaa stundom et andet Udtryk, at have Verden.

Saa vil f. E. Mynster sige: ja, men ved at være Lærer i Kirken, bekjender jeg dog vel Christum. Dertil maa svares: Dette er en Gavtyvestreeg; thi Levebrødet og Embedsstillingen skjuler over Bekjendelsens Charakteristiske.

Forresten tilstaaer jeg, at jeg selv baade som Ironiker og som Tungsindig har været en Elsker af den skjulte Inderlighed, og vist er det baade, at jeg har haft en Inderlighed, og at jeg har anvendt store Kræfter for at skjule den. Og der er ogsaa noget Sandt i den Undseelse, der skjuler sin Inderlighed. Men hvad mig angaaer, saa har jeg derimod stræbt at indrette mine Handlinger i Stræben efter det Christelige. Jeg har ikke forsikkret, at jeg i skjult Inderlighed var Christen, og saa forresten af alle Livsens Kræfter arrangeret mig verdsligt. Tvertimod, jeg har lagt et Skjul over min Inderlighed, seet ud som Egoisten, den Letsindige o: s: v: — og saa dog handlet saaledes, at jeg er kommet til at opleve de christelige Collisioner.

Imidlertid er og bliver det en egen Sag, om hvorvidt man har Lov til dette, da det Christelige har den Egenskab, at det strax vil paadrage mig Spot, Forfølgelse o: D:, naar jeg ret bekjender det. Sandt nok ved at handle efter det Christeliges Maalestok, paadrager jeg mig en lignende Behandling, men det er dog et Spørgsmaal, om Forbittrelsen ikke vilde blive endnu større, naar man fik at høre at det var for at bekjende Christum. Thi naar galt skal være saa finder Verden sig dog hellere i en genial Særhed, eller farer dog lempeligere frem mod den end den finder sig i — Christendom.

Forøvrigt maa der da mig selv betræffende erindres, at jeg da

Mynster] sml. 321.358. Tungsindig] sml. 314.343.

1850

ved det Tilbagelagte allerede efter en ganske anden Maalestok har marqueret mit Forhold til det Christelige, end Embedsmændene og Levebrødrene; men Spørgsmaalet er om at gjøre mere, hvorved jeg dog bestandig maa erindre, at jeg har forstaaet at have den Opgave at operere som Spion. Havde jeg ikke haft denne eienommelige Tanke maatte jeg fra Første af have handlet anderledes. Men saa var der heller ikke naaet, hvad der er naaet: det indirecte Beviis mod Christenheden hos os, at man bilder sig ind at være Christen, og dog ikke kan kjende den christelige Handling, eller hvad der har Conformitet dermed, men raaber, at det er Særhed, Overdrivelse o: D:.. Dette var aldrig naaet ved directe Angreb, som naar En siger sig selv at være Christen, og dømmer de Andre ikke at være det; thi saa beraabe de sig frisk væk paa den skjulte Inderlighed. Og den skjulte Inderlighed var det just der skulde pirres ved, hvilket kun kan gjøres indirecte.

335
U. D.

Spøg i Alvor.

I en af Luthers Tischreden taler han om, hvorledes han bærer sig ad, naar Djævelen anfægter ham om Natten, saa siger han til ham: min gode Satan, nu maa Du virkelig lade mig have Ro, thi Du veed, det er Guds Villie, at Mennesket skal arbeide om Dagen og sove om Natten.

336
U. D.

Luther — og Forholdet i Protestantismen.

Luther klager (i Prædikenen over Epistelen paa Midfaste-Søndag) over, at der ere mange Flere, der ville høre Lovens Forkyndelse end Evangeliets.

I vor Tid er det lige omvendt, de ville slet ikke høre Andet end Evangelium og Evangelium.

Spion] sml. 511. ³³⁵ I en . . . Tischreden] i den 217 anf. Udg. 1. Theil, S. 754 f. Luthers] sml. 323. 336. ³³⁶ Luther] sml. 335. 391. i Prædikenen . . . Midfaste-Søndag] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 182.

Men saa er jo vor Tid gaaet overordentlig frem i Christendom. Ak, nei, Sagen har et ganske andet Sammenhæng. Naar der dog er nogen virkelig Interesse for det Religieuse, saa er det Nærmeste at man saa begejstret vil til at realisere det, man vil gjøre sig værdig o: D:. Dette kan nu vel udarte og blive en farlig Vildfarelse, men det beviser dog altid, at der er Lyst og Interesse for Sagen.

Saa kom Luther, og i Modsætning til dette Ungdommelige, gjorde Troen gjældende. Det var aabenbart Menneskene for høit, de kunde bedre forstaae og ville <hellere> høre at de skulde faste, gjøre Pillegrims-Reiser o: s: v.; men at man vil høre det og gjøre derefter, beviser dog altid, at der er Lyst og Interesse for det Religieuse.

Saa fulgte Protestantismen efter Luther. Den fandt at det Lutherske var herligt; den havde nemlig ikke engang saa megen Lyst og Interesse at den gad begynde paa en Stræben, paa at faste, at give Almisser o: s: v:. Den havde ganske Andet at tage vare paa — og vilde nu blot høre Evangeliet, Evangeliet.

O, Luther, Luther! vidste Du da ikke, at draconiske Love blot føre til, at Ingen bliver henrettet — og saaledes ogsaa med det Potenserede. Hvor sandt det end var i Luther, og hvor christelig sandt det end er — det maa controlleres med den største Streng-
hed, ellers tager Verdsligheden det forfængeligt, og vedbliver ikke blot at være pure og pære Verdslighed, men brouter endog af at dette er den høieste Aandelighed.

Menneskeligt Vrøvl.

Idag talte jeg med en Høiærværdighed. Han forklarede mig begejstret, at det der egentlig behøvedes, er Tiggermunke o: D:. Men hvorfor bliver saa hans Høiærværdighed ikke selv en Tiggermunk? Derom lader det sig da ikke sige: jeg kan ikke, thi det

det Religieuse] sml. 313.374. skulde faste] sml. 332.337. ³²⁷ Tiggermunke] sml. 336.342.

1850

beroer jo blot paa Villie. Altsaa hans Høiærværdighed foretrækker, at sidde i et af de store Embeder. Men næste Søndag prædiker han rørt om, at det der egentlig behøves er Tiggermunke.

Og nu videre. Sæt saa der opstod eller fremstod en saadan Tiggermunk iblandt os, hvad vilde saa Hans Høiærværdighed gjøre? Han vilde strax benytte Leiligheden til at udraabe: det er det jeg altid har sagt — og saa vilde han næsten bilde sig ind at han selv var Manden, istedetfor det jo er en desto større Brøde, jo længere Tid og jo mere høiøstet han har sagt, at det var det der behøvedes uden at gjøre derefter.

Og nu videre. Naar saa Tiggermunken havde levet blot eet Aar, saa vilde hans Høiærværdighed være med blandt dem, der skreeg: det er en Overdrivelse, en Overdrivelse — thi nu begyndte Sagen at blive Alvor. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

See denne Høiærværdighed han sidder roligt i det store Levebrød, passer nøie paa, naar det større bliver ledig, at han kan søge det. Vidunderlige menneskelig Vrøvl! Begiv Dig blot ind i Vrøvlet, der er Avancement og Befordring. For Sandheden er der i denne Verden intet Avancement, men kun Tilbagegang.

#

338

U. D.

Brødre-Menigheden

accentuerer ikke Efterfølgelsen — til Vederlag for Blod-Theoriens Lyrik, al denne Stirren paa Christi Lidelse.

#

#

339

U. D.

Christeligt er det aldeles urigtigt at accentuere: hele Menneskeheden har Trang til Christendommen, og saa at bevise og bevise det. Det Christelige er: **jeg** har Trang til Christendommen.

³³⁸ Efterfølgelsen] sml. 331.378.

At afdøe er at betragte Alt som man vil see det i Dødens Øieblik, altsaa at faae Døden saa nær som muligt. Selv den meest blendende og fortryllende Lyst — i Dødens Øieblik vil det saa ikke være aldeles ligegyldigt, om Du nød den eller ikke. Og derimod enhver god Gjerning — ja for Gud i Himlens Skyld forsøm ikke at gjøre den — det vil i Dødens Time være Dig yderst magtpaaliggende, at Du ikke forsømte den. — Ak, hvo der formaaede dette!

340
U. D.

Hvad der binder til Christus

Der er en Magt som hedder Synden. Vil Du frelses fra den, da søg til Christus. Han er Frelsen om end Frelsen forresten, menneskelig talt er bitter; men er Synden Dig i Sandhed bitterere, saa er der jo Intet at betænke sig paa.

341
U. D.

Der kommer en sidste Time, Dødens. Da forjætter Dig Christus et uendeligt Gode, Himlens Salighed. Vilde Du undvære det for noget andet? Nu, saa vælg ham. Men saa forbeholder han sig ogsaa at disponere over Dit Liv her i Verden, han gjør Dig det noget sværere — men han hjælper Dig ogsaa <at bære det.>

Gud tilbedes ikke ved Stemning men ved Handling; men dette har ogsaa denne Vanskelighed, at det saa let kan blive Smaalighed og Fristelse i Retning af Fortjenstlighed.

342
U. D.

Kun det barnlige Sind kan gjøre det ret, eller Kjerlighed, som ganske elsker Gud. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Jeg tænker her nærmest paa Handling i Retning af Askese (thi Handling i Retning af at vidne for Sandhed og mod Usandhed, er jo ganske simpel det man skal.). Tag et Exempel. Et Menneske ønsker at indvie visse Dage til hellige Tanker; han veed der er

³⁴⁰At afdøe] sml. 317. 351. ³⁴¹Frelsen] sml. 319. 352. ³⁴²Askese] sml. 337. 343. vidne for Sandhed] sml. 326. 464.

1850

et Sted, en Omgivelse, der især pleier at omfrede denne alvorligere Stemning. Men dette Sted er længere bortliggende, og det koster ham en Deel at komme derhen og Opholdet der. Maaskee var det nu just den sande Tilbedelse og Gudsdyrkelse at spare de Penge, især hvis han ellers ikke har godt Raad dertil, og det ellers maaskee just er Opgaven for ham at spare.

Dog gjælder det her, at selv Christus billiger en vis from Ødselhed som f. E. at den kostbare Salve ødsledes paa ham. Og det gjælder her, at Snerperiet er til Fordærvelse.

Om mig selv

343
U. D.

Jeg har fra tidlig Tid haft en Pæl i Kjødet, og frygtelige Qvaler blandt andre Isolationens, som ingenlunde var med min gode Villie.

Havde jeg ikke haft Formue og været nødsaget til at arbeide for mit Udkomme, maatte jeg have sat Alt ind paa at faae dette Onde bort eller styrte.

Nu havde jeg Formue — og jeg forstod mig i, at Lidelsen saa ved Guds uendelige Kjerlighed just var igjen Trykket, der løftede mig over det Almindelige.

Men saa var det mit Haab, at Næringssorger skulde jeg ikke forsøges i.

Havde jeg med alle mine Begunstigelser været fritaget for Pælen i Kjødet, saa er det ikke utænkeligt, at jeg havde forsøgt mig lidt i det Asketiske; thi jeg havde let seet, at for ret at udøve Magt maa man ogsaa legemlig ganske <eller dog saavidt muligt> have sig selv i sin Magt. Jeg priser ikke dette Motiv, men jeg siger blot, at jeg troer det var blevet Tilfældet.

Nu var jeg engang i dybeste Forstand vingskudt — og saa er jeg bleven vant til megen Nydelse og Beqvemmelighed, bestandigt for at kunne arbeide produktivt desto stærkere.

Christus billiger osv.] Joh. 12,7. — Sml. 76. ³⁴³Pæl i Kjødet] sml. 334. 345. Næringssorger] sml. 300. 345. Asketiske] sml. 342. 345.

Det er nu for mig ikke saa godt at røre ved det Punkt, fordi min hele Existents er en kunstig Existents.

Det Tunge er, at En med den Arbeidskraft og de Evner som jeg er født i et saa lille Land; thi i et stort Land var jeg hjulpen, der var nok at fortjene som Forfatter. Imidlertid er jeg dog i een anden Forstand glad ved det lille Land, thi just det hænger saa igjen sammen med min religieuse Udvikling og Betydning.

Brug ikke Din Klogskab til at spare Dig selv. Er Du svag, saa 344
vov dog kun; tilstaae al Din Svaghed for Gud, hvor angest Du er, U. D.
saa mager han nok Alt, saa Du kan bære det, og saa Du dog frelser
Din Samvittighed ved at have vovet.

Om mig selv.

345
U. D.

Paa Grund af den Mishandling og Pøbelagtighed jeg har været udsat for, følte jeg Trang til at omgive mig med en vis Fornemhed, som kostede meget, uagtet jeg kun lidet havde Raad dertil. Dog forstod jeg det saaledes for Gud, at jeg havde jo Pengene og altsaa skulde jeg takkende benytte dem.

Glad takkende for hvad Overordentligt der var mig betroet, ene levende for denne Sag, forstod jeg mig for Gud, at jeg ogsaa pecuniært turde ødsle.

Piint i indre Qvaler, sat i smertelig Isolation udenfor det Almene, saa det var gjort mig saa saare vanskeligt at arbeide for Udkommet, forstod jeg mig for Gud i, at jeg jo havde Formue, og at den vel vilde holde ud saa længe jeg levede.

Farer for Ideen var jeg redebon nok til at udsætte mig for; men saa forstod jeg det som en Mildning der var indrømmet mig at jeg maatte leve sorgløst i Henseende til Udkommet. Og vist er det dog

²⁴⁵ Mishandling] sml. 303. 441. Overordentligt] sml. 313. 373.
pecuniært] sml. 343. indre Qvaler] sml. 343. 379.

1850

ogsaa, at jeg i en anden Henseende har en meget skarp Forstand, og havt stor Lyst til at tjene Penge, saa hvis jeg havde været i et almindeligt Menneskes Sted & og ikke haft denne Pæl i Kjødet, >, saa havde jeg hellere end gjerne betrygget mig min Fremtid ved Embedsstilling.

Dog som mit hele Liv har været en stadig Opdragelse, saa vil jeg vel nu ogsaa føres videre. Uden al min indre Qval, uden denne min dristige Phantasie, som uden Guds Bistand var aldrig det naaet, som er naaet.

Gjøre to Ting paa een Gang, gjøre et Andet „tillige“ kan jeg ikke. Jeg har altid tænkt mig, at naar jeg ikke mere havde Penge maatte jeg ophøre at tjene Ideen, og ene arbeide for Udkommet. Næsten kunde det synes at Svinget kunde blive et andet, at jeg fandt at Ideen var at blive Asket, noget som forresten altid har været mit Væsen fremmed, og som jeg har haft Angest for især i Retning af at det skulde blive Overspændthed og føre mig i det Fortjenstliges Fristelse og gjøre mig kold og streng og udeeltagende mod Andre <og det skønne Menneskelige.>

346
U. D.

Svinget i Christendommens Opfattelse foranlediget ogsaa ved Aaret 48.

Striden om Christendommen vil ikke mere blive en Strid om den som en Lære. (Dette er Striden mellem Orthodoxie og Heterodoxie). Der vil (foranlediget ogsaa ved de sociale og communistiske Bevægelser) blive stridt om den som en Existens. Problemet vil blive det at elske „Næsten“, Opmærksomheden vil rettes paa Christi Liv, og Christendommen vil blive væsentlig accentueret ogsaa i Retning af Conformitet med hans Liv.

Verden har efterhaanden fortæret disse Masser af Sandsebedrag og Mellemvæge, ved hvilke man havde sikkert sig at Spørgsmaalet kun blev om Christendommen som en Lære. Oprøret i Verden raaber, vi vil see Gjærning.

Embedsstilling] sml. 308. Opdragelse] sml. 182. Asket] sml. 343. 401. *Existents] sml. 307. 424.

Christelig Rangforordning.

347
U. D.

1) Eier Du Formue, og Du vil være fuldkommen, saa giv Alt til de Fattige. 2) Eier Du Formue, og Du vil anvende den til eet eller andet gavnligt Foretagende, ogsaa det er godt. 3) Eier Du Formue, og Du vil benytte den til at glæde Dig ved Livet men da vel at mærke paa tilladelig Maade: vel det tolererer Christendommen. — 4) Skal Du erhverve — da vil Christendommen hellere at Du indskrænker Fornødenhederne for at have desto mere Tid til det Religieuse, end at Du anvender megen Tid paa at erhverve for at have desto mere at bruge. Det at erhverve Penge har Christendommen Mistanke til. Imidlertid er Christendommen dog endnu mild, naar Du vil forstaae det som Indulgents, at Du faaer Lov til at anvende saa megen Tid paa at erhverve. Men vil Du gjøre det at erhverve til Livets Alvor, saa er Du affaldet fra Christendommen.

Bibelen — for „den Enkelte.“

348
U. D.

Tænk et elskende Par. Den Elskende har skrevet den Elskede et Brev til, kunde det nu falde Modtageren ind, at bryde sig om, hvorledes Andre ville forstaae dette Brev, eller vil han ikke ganske ene læse det.

Sæt nu, at dette Brev fra den Elskende havde den Mærkelighed, at hver enkelt Menneske var den Elskede, hvad saa? Er saa Meningen den, at de skulle ligge og conferere med hinanden, end sige slæbe et lærd Apparat med fra talløse Generationer?

Nei, Meningen er, at hver Enkelt skal for Gud læse dette Brev, ganske som Enkelt, som den Enkelte, der af Gud eller fra Gud har modtaget dette Brev.

Men snart har man da glemt at dette Brev er fra Gud, og ganske at det er til <den> Enkelte. Man har faaet Slægten sat istedet. Og derfor har man reent tabt Indtrykket af Bibelen.

³⁴⁷erhverve] sml. 306. 397. ³⁴⁸Bibelen — for „den Enkelte“] sml. X²A 555. 556; S. V. XIII, S. 316 ff. — Sml. 310. 349.

1850

349
U. D.

„hiin Enkelte“

Noget af det der har forundret mig meest i min Productivitet er hvorledes jeg er kommet til at begynde med „hiin Enkelte“, med at ville den Enkelte, dette saa aldeles sande Princip.

Thi tænk En, der begeistret har villet Noget; saa er han da begeistret gaaet ud i Verden, har samlet Tilhængere; Aarene ere gaaede hen han er Olding; selv er han omtrent den Eneste, der er blevet Idealiteten tro, forresten seer han Sagen forqvaklet — og nu siger han, nei det er kun den Enkelte det kommer an paa, Socialiteten er væsentligen Tilbagegang.

Saaledes en Olding ved Enden af sit Liv — men at et Menne-ske paa nogle og tyve Aar begynder saaledes, hvor har han faaet det at vide; og hvor bagvendt eller omvendt maa han ikke have været situeret for at troe paa, at det er det Sande — ak ellers er for den Unge Intet naturligere end at troe paa Forening.

350
U. D.

Mange, Mange har der været, som have meent, ja det har jo endog været modernt at mene, at selv behøvede man ikke Christendommen, men man antog den, fordi der vare Mange, som behøvede den, eller man forstod, at Andre behøvede den, og forsaavidt at de antog den, hvorimod man selv ikke antog den.

Med mig er det omvendt: jeg kan ypperligt forstaae, at jeg behøver Christendommen — men nær havde jeg sagt, jeg kan ikke forstaae, hvad alle disse Millioner og Millioner vil med Christendommen.

351
U. D.

Christus aabner sin Favn og siger: kommer hid. Præsten skyn-der paa og siger, vov blot at kaste Dig i hans Favn — dette er Livet. Ja vel men see Dig dog for; thi dette hans Favnetag er først Døden. Han kalder sig Livet, han siger kommer hid — og gav

³⁴⁹hiin Enkelte] sml. 348.377.

Du Dig ganske hen, saa var <Du> ogsaa død, afdød; thi han er ikke Livet saadan udenvidere, han er Livet gennem Døden.

Christus dør for at frelse Dig — dog paa den Betingelse, at ³⁵² Du afdør; men saa er der jo Intet vundet, vil man sige. Hvor- ^{U. D.} ledes? Er der Intet vundet. Om Du nemlig end afdøde nok saa meget, deraf fulgte jo ikke, at Du ved Døden indgik til den evige Salighed, som Christus har erhvervet Dig. Men siger Du, naar En er ganske afdød saa er han ogsaa reen Aand, og har væsentligen fundet den Hvile, som Christendommen tilbyder ³⁵³ og saa er der jo dog Intet vundet ved Christendommen. ^{U. D.} Svar: lad os antage, at det var saa; saa bliver dog det tilbage, at Du ikke uden ved Christi Hjælp formaaer at afdøe ganske, ja ikke uden hans Hjælp formaaer at begynde paa den Opgave.

Christendommen fordrer Alt, og naar Du saa har gjort det, ³⁵³ fordrer den, at Du skal forstaae, at Du alligevel frelses ene og ^{U. D.} alene af Naade. Det er guddommelig Naade, forskjellig fra det menneskelige Begreb Naade.

Pastor Smith sagde idag i en Skriftetale et Ord, som slog mig: ³⁵⁴ Christus har ikke blot talt til os ved sit Liv men ogsaa talt for os ^{U. D.} ved sin Død.

O, hvis jeg skulde ønske mig Noget, saa vilde jeg ønske mig, ³⁵⁵ at jeg havde Christendommens Forestilling om, hvilket uendelig ^{U. D.}

³⁵¹ afdød | sml. 340.352. ³⁵² frelse Dig | sml. 319.366. afdør | sml. 351.361. ³⁵³ Naade | sml. 278.361.

1850

Gode en evig Salighed er, og at jeg i ethvert Øieblik havde denne Forestilling hos mig, hvad skulde jeg saa ikke formaae, og hvorledes skulde jeg saa ikke elske Christus — ak, istedetfor at jeg længe, længe har været angst for at indlade mig med ham, og endnu saa ofte er mistroisk, fordi det er mig som var hans Frelsen næsten noget nær <det> at gjøre mig ulykkelig. Og hvorfor er det mig saaledes? Fordi jeg hænger ved det Jordiske — og har en saa ringe Forestilling om den evige Salighed.

#

- 356 U. D. Enhver anden Bekymring finder dog sit Udtryk i Menneskenes Liv. Bekymringen for at samle Penge finder sit Udtryk og tager lang lang Tid, ligesaa Bekymringen for Hæder og Ære, og saaledes selv den ubetydeligste Bekymring. Kun Bekymringen for sin evige Salighed finder slet intet Udtryk — men vi have den alle, ere alle Christne.

#

Besyderligt.

- 357 U. D. I Verden, i Handel og Vandel er det Eneste, der udenvidere forudsættes — det Høieste. Lad En søge den usleste Bestilling — hans Qualification forudsættes ingenlunde udenvidere, den undersøges først — men at man er Christen det forudsættes udenvidere.

En Mand søger et Præstekald. Det er utroligt saa meget der undersøges og ingenlunde udenvidere forudsættes angaaende Indtægter, Præstegaard o: s: v: — men at han er Christen, det forudsættes naturligviis udenvidere, at han i skjult Inderlighed elsker Gud overalt og er, hvad Øieblik det forlanges, beredt til at forsage Alt — det forudsættes udenvidere.

⁸⁸⁷ skjult Inderlighed] sml. 334.451.

Biskop Mynsters

358

U. D.

Ulykke er egentlig at han er begyndt et Stadium for langt inde: han er ikke i sin Ungdom begyndt med at spørge sig selv: vil Du være en Christen; han er begyndt med at forudsætte, at det var han naturligviis; og saa har han spurgt sig: vil Du være Præst, eller Professor, eller maaskee Jurist o: s: v:.

Saa valgte han <at> blive Præst, og har saa først forsigtigt seet sig for, at han da ikke ganske hensynsløst fik at vide hvad Christendom er. Han har gjort, om man saa vil, et ganske antageligt Bud, taget saa meget med som nogenlunde lod sig gjøre, naar man da ønskede at sikkre sig et jordisk nydelsesrigt Liv.

Absolut Hengivenhed mod Gud.

359

U. D.

Det gaaer i Forholdet til Gud som i Forhold til Overlegenhed især da absolut Overlegenhed: der kommer et Øieblik, hvor det næsten seer ud som var Guds Kjerlighed et Bedrag, som bedrog han den Fromme.

Det er det Øieblik naar det rigtigt gaaer løs paa, at den Gud-frygtige skal rives ud af hele sin Forestillingskreds og sin Begrebsverden og oversættes i Guds, af ham lære, hvad Kjerlighed er.

Først lever vel et Menneske i Forhold til Gud saaledes, at han med Barndommens Fart og de religieuse Indtryk fra den Tid, saadan mener at elske Gud, at forstaae at Gud er Kjerlighed, takkende for alle de mange gode Gaver o: s: v:.

Men see nu sender Gud idel Modgang; Christendommen der forkyndes som en Trøst forvandler sig til en uhyre Byrde, der lægges paa den Troende, at han istedetfor at trøstes endog maa lide for Christendommen o: s: v:: da er det vel ham, som var Gud i en vis Forstand en Bedrager, der lokker et Menneske

³⁵⁸ Mynsters] sml. 334.369.

1850

længere og længere ud, og istedetfor at læmpe sig efter Mennesket, beregner Alt for at fange Mennesket til at tjene sin Interesse. Det begynder med, at det er Gud der er den Kjerlighed, som elsker Mennesket, og saa viser det sig, at Gud er Den, der vil elskes; han agter ikke i fjerneste Maade at forandre sit Begreb om hvad Kjerlighed er, og dette hans Begreb om hvad Kjerlighed er, gjør Dig menneskelig talt ulykkelig for dette Liv.

Dette er Anfægtning. Men det er ganske i sin Orden, at det kommer saaledes, selv Apostlene oplevede jo dette i Forhold til Christus.

Og dog er Gud uendelig Kjerlighed; men han har kun Aandens Begreb om hvad der er Din Lykke og Salighed — ak, og Du er Kjød og Blod. Skal Du da blive salig ved Dit Forhold til ham, maa Dit Begreb omdannes, og denne Omdannelse, denne Gjenfødelse er en uhyre piinlig Operation, og under den er det, at det Øieblik kommer, da det er Dig, som var Gud liig en Overlegenhedens Forfører.

Vistnok er Gud ingen Egoist, men han er det uendelige Ego, der umuligt kan omdannes for at behage Dig, men Du maa absolut omdannes for at behage ham.

Glem Alt, ogsaa Dig selv ganske over Tanken om Gud, at han er Kjerlighed: ja, saa er Du salig i Dit Forhold til ham — men saa er Du ogsaa blevet Aand.

360

U. D.

Aandens Vidnedsbyrd

er stricte taget kun da, naar de umiddelbare Vidnedsbyrd vidne imod. Naar Alt gaaer Dig med og efter Dit Begreb, om Du da end henfører Alt til Gud, kan Du dog ikke være sikker paa, at den Glæde Du fornemmer er Aandens Vidnedsbyrd, thi det kan ogsaa blot være Dit eget Livs Potensation ved Lykke og Medgang. Men naar Alt gaaer Dig imod, og Du dog fornemmer i Dit Indre et Vidnedsbyrd, at Du er paa den rette Vei, og skal blive ved at gaae

³⁵⁹ Gjenfødelse] sml. 366. ³⁶⁰ Aandens Vidnedsbyrd] sml. 297. 364.

fremad ad den Vei, hvor formodentlig Alt yderligere vil gaae Dig imod: see det er Aandens Vidnedsbyrd.

.... Og selv om det var saa, at Du dog alligevel blev evig salig, 361
uagtet Du egentlig aldrig havde fundet Leilighed til at beskæftige U. D.
Dig med den Sag: mig synes det vilde dog engang vise sig for
Dig, at det var en sørgelig og beklagelig Utaknemlighed, at det
Gode, for hvis Erhvervelse Christus leed og døde, at det havde
ikke — ja ikke absolut, nei slet ikke beskæftiget Dig.

Saa maa Du dog snarere, Du Lidende, prise Dig lykkelig, at
Gud ved tunge Lidelser forhindrede Dig at tosse Dit Liv hen og
lærte Dig at blive opmærksom paa hiint uendelige Gode.

Og dette er egentlig at afdøe, naar en evig Salighed viser sig
ubetinget som det eneste Gode, og alt Andet som Intet.

Ak, men vi leve saaledes, at alt Andet faae vi Tid til at tænke
paa og ere vi beskæftigede med, men den evige Salighed lade vi
enten ganske staae hen, eller vi anbringe „Naaden“ saaledes, at
det at vi, som vi sige, af Naade haabe at vorde evindeligt salige,
omtrent betyder det Samme som, at vi slet ikke beskæftige os
dermed.

At Christendommen ikke passer ind i Verden 362
beviser aldeles fyldestgørende Christi eget Liv. U. D.

At den nu som det hedder har udbredt sig overalt — ja, man
tager sig ikke iagt for, at der dog maaskee først skulde bevises,
at Det, der har udbredt sig overalt, at det er Christendom, hvor-
imod det intet Beviis behøver, at det Christus forkyndte var
Christendom.

Man brouter af, at Alle nu ere Christne, og man mærker ikke,
hvor satirisk det er, at da Christus forkyndte Christendom flyede

³⁶¹ at afdøe] sml. 352.373. „Naaden“] sml. 353.378.

1850

Alle — saa den store Udbredelse nok ligger i, at det ikke er Christendom man forkynder.

#

#

363
U. D.

Bedrag og atter Bedrag.

Der sættes en uhyre Masse Betragtninger i Bevægelse, hvoraf sees og hvori bevises at Gud er Kjerlighed: dette er Søndagstalen — Mandags-Noten er, at Gud skal man rigtignok tage sig iagt for at indlade sig for meget med.

Og den Religieuse, der fromt taler om at tilhøre Gud ganske, han er saa endog stolt af sin Klogskab, at han da ikke var nogen Nar der indlod sig for meget med Gud — og saa er Gud Kjerlighed, og man er saa inderlig overbeviist derom etc., medens man dog omgaaes ham som var han en lumsk Vældig.

#

#

364
U. D.

Der gives en vis Art Prædikeforedrag, der som saadant omtrent svarer til hvad en vis Art Leiebibliotheks-Romaner er i det Æsthetiske. Thisted havde en Deel deraf.

#

365
U. D.

Galimathias.

Man beder Gud om at give Aandens Vidnedsbyrd — <og> man glemmer, at „Aandens Vidnedsbyrd“ egentligen er og først afgjørende er, naar alle umiddelbare Vidnedsbyrd ere negerede. Hvor Mange have vel egentlig Kræfter til at bære Aandens Vidnedsbyrd. Men man veed ikke, hvad man siger. Det gaaer kun altfor Mange (Præster og Lægfolk) i religiøs Henseende, som det gik

³⁶⁴ Thisted] s: Jørgen Overgaard T., f. 1795, theol. Kand. 1820, 1822-24 Præst ved Trinitatis Kirke i Kbh., fra 1825 Sognepræst i Gyrstinge og Flinterup. (D. 1855). — Sml. I C 6, og se Note dertil. ³⁶⁵ Aandens Vidnedsbyrd] sml. 360. 394.

Jøden, der underskrev en Petition og partout vilde have den norske Constitution, uden at vide at den just udjager Jøderne af Landet. Saaledes omgaaes man med det Christelige, og hvad man, hvis man forstod sig selv, nærmest maatte takke Gud for, er at han indtil videre ikke opfylder Ens Bøn, thi sandeligen man skal være langt ude, førend man egentlig er tjent med Aandens Vidnedsbyrd, man skal væsentligen være ifærd med at blive Aand, og hvor Mange ere vel saa langt ude.

‡

‡

Uendelige Veemod,

366
U. D.

hvilken dog intet Menneske kan fatte: af Kjerlighed lader Christus sig føde, lider et heelt Liv igjennem, tilsidst Døden for at frelse os, for at erhverve de uendelige Goder: Forløsning fra vor Synd og Himlens Salighed — ak, og han bliver ikke forstaaet, os Mennesker forekommer det, som gjorde han os ulykkelige, som var det, ganske at indlade sig med ham, at gjøre sig selv ulykkelig; thi vi sandse kun det Jordiske, attraae kun det, bekymres kun derfor, ville kun have Trøst i denne Henseende, og i denne Henseende byder han egentlig ingen Trøst, vil endog gjøre os Livet anstrengt.

Men derfor bliver det jo dog lige vist, at han af uendelig Kjerlighed gjorde Alt og leed Alt — leed ogsaa det, at vi Mennesker ikke ville forstaae ham.

Tag blot det Forhold i et Menneskes Liv: hvor tungt, naar man redeligt er sig bevidst at gjøre en Velgjerning og lider for at faae Lov dertil — at det saa af Modtageren betragtes som gjorde man ham ulykkelig.

Dog gjælder det i Forhold til Christus: den blot menneskelige Opfattelse af Christus er: han gjør os alle ulykkelige, Ingen har gjort os Mennesker saa ulykkelige som han — i guddommelig Forstand er han vor Frelser, Ingen, Ingen har gjort eller kunnet

³⁶⁶ Forløsning] sml. 352. 409.

1850

gjøre det for os som han. Men for at forstaae maa hele vort Sind omdannes. Dette er Gjenfødselen.

Men der skal passes strengt paa, at disse to Opfattelser holdes nøie ude fra hinanden, at det ikke sluddres sammen, som kunde det naturlige Menneske, det blot Humane see en Frelser i Christus.

Her ligger Christenhedens dybeste Confusion. Derfor er det, at Forargelsens Mulighed maa reises igjen. Det naturlige Menneske maa først gjenfødes, lære af Christus, hvilket uendeligt Gode en evig Salighed er, hvilken Rædsel Synden er, samt, hvorledes vi uden Christus vare fordømte — saa er Christus Den, der forhverver os det høieste Gode.

O, men det gjælder saa overordentligt om, at der af al Magt vogtes ved Grændsestridighederne mellem det Menneskelige og det Guddommelige, ellers er hele Christendommen Vrøvl som den nu er det i Christenheden.

#

367
U. D.

Det Gamle — og Mit.

Det Gamle var: i den Grad at være ivrig og travl for at faae Menneskene i Mængde som muligt Alle^s til at gaae ind paa Christendommen, at man derover glemte eller ikke tog det saa nøie, om Det, de gik ind paa, nu ogsaa var Christendom.

Mit er: i den høieste Grad nøie at passe paa, at det bliver tydeligt, hvad Christendom er, — selv om saa slet Ingen, end ikke eg selv kunde gaae ind derpaa.

#

368
U. D.

Prædike-Sviig.

Jeg erindrer at have læst i en Prædiken af en dog som det hedder meget orthodox Mand (og det forstaaer sig Sligt kan man

Gjenfødselen] sml. 359. 420.

da faae hver Anden til at sige) i Anledning af de Ord af Peter „see, vi have forladt alle Ting, hvad skulle vi have“ at dette da var en Formastelse at tale saaledes. O, gid alle disse Præster sad paa Bloksbjerget, de gjøre ikke Andet end demoralisere Menne-skene med deres Søndags-Sludder. Ja vist er det, om man saa vil, en Formastelse; men jeg tænker som saa, at vor Herre Jesus Christus ikke er den Mand, der naar det er Sandhed at et Menneske virkelig for Christi Skyld offerer Alt, saa ikke skulde bære over med og tilgive, om han i et svagt Øieblik siger „hvad skulle vi have.“ Sandeligen for Alvor at offere Alt, det er ingen Narrestreg som Præstens Piat.

Men det Demoraliserende det er, at naturligviis baade Præst og Tilhørere nu føle sig bedre end en saadan Apostel, der „formaster sig“ — disse usle Pialte, som aldrig i deres Liv har engang tænkt paa at offere 4 Sk. for Christi Skyld, ja Præsten da allermindst. See det forstaaer sig, naar saa er, saa fristes man rigtignok ikke let til at spørge Christus „hvad skulle vi have.“

Mulighed — Virkelighed.

369
U. D.

Nu declamerer Mynster om hine fjerne Tider, da Gud ved overordentlige Foranstaltninger ved Syner og Drømme gav sin Villie tilkjende — tænk, at det behagede vor Herre at sende Mynster et Syn med Ordre til at gaae ud og forkynde det: Mynster gik i Graven, han gjorde Alt, Alt, fandt sig i enhver Ydmygelse for at fritages, thi alene det vilde være ham nok at han frygtede at blive ridicul.

Den Gang da Christendommen kom ind i Verden, herskede 370
der dog blandt de samtidige, Jøderne, en pathetisk Forestilling U. D.

Ord af Peter] Matth. 19,27. ³⁶⁹ Mynster om hine fjerne Tider osv.] i den til 103 anf. Udg. I. Bd., S. 114. (Prædiken paa Søndagen efter Nytaar). — Sml. 358. 370.

om Syner og Drømme og Guds Aabenbarelsen. Nu derimod ere alle slige Begreber faktisk afskaffede næsten latterlige — men Christendommen flourer, vi ere alle Christne. Mynster veed det, men han vogter sig nok for at sige Noget. Han veed det. I en Prædiken (i de to Bind Prædikener; det er enten den om Alvor i vor Christendom, eller Gud vil at vi ganske skulle høre ham til) siger han selv: lad det Udtryk „at ville sin Sjels Frelse“ ikke afskrække Dig, stødes ikke derover, om det end er gammelt, og forekommer de Fleste næsten latterligt. Altsaa at bekymres for Sjæls Frelse forekommer de Fleste latterligt — og dog ere vi alle Christne, det er et christent Folk o: s: v: — ja, ellers lod heller ikke et saa høit og stort Embede som Biskop over Sjællands Stift sig tænke.

‡

‡

371 Hos Montaigne 2den Bog 16 Capitel (om Ære, Berømmelse)
U. D. findes et ypperligt Ord af en Søemand:

Min Gud, Du kan redde mig, om Du vil; om Du vil, kan Du ogsaa lade mig gaae under: men mit Ror holder jeg bestandigt lige.

Det var et godt Motto.

‡

372 O, som den Søsyge for Mathed og Ildebefindende er aldeles
U. D. ligegyldig ved Alt, ikke rører en Finger, om saa En stod og vilde slaae ham ihjel: saaledes kan man ogsaa for Salighed blive saa ligegyldig, at det er En saa uendelig ligegyldig, hvad saa end Verden vil gjøre ved En, ikke rører en Haand for at afværge, ikke flytter en Fod for at undgaae, fordi Saligheden er saa ubeskrivelig.

Mynster] sml. 369. 397. I en Prædiken . . . „at ville sin Sjels Frelse“] i den til 103 anf. Udg. 1. Bd., S. 179. (Prædiken paa Søndagen Septuagesima). ³⁷¹ Montaigne 2den Bog 16 Capitel] Michael Montaigne's Gedanken und Meinungen über allerley Gegenstände. Ins Deutsche übersetzt (Ktl. Nr. 681-87). 4. Bd. (Berl. 1794), S. 169. („Min Gud“ o: Neptun).

Apostlenes Situation

373
U. D.

Hvor rædsomt maa det dog ikke have været for Apostlene, at det en Tid maatte være dem som havde Christus dog bedraget dem: at lokke dem ud ved smilende Udsigter — og saa saa rædsomt at vende Sagen om.

Men anderledes kan det ikke være med et Menneske i Forhold til Gud. Der maa komme et Øieblik (da nemlig naar hele hans blot menneskelige Begrebs-Verden skal omstyrtes og han sættes over i Guds Begreber) da er det ham som var Gud en Bedrager. Han vil have mange svage Øieblikke, hvor han vil længes tilbage efter det Gamle, og det vil synes ham som kunde han dog bedre elske Gud, naar Forholdet var som var det tidligere, da Gud lokkede for ham ved at lempe sig efter hans Forestillinger.^[†]

Dette er Sandheden. Men Forskjellen mellem min Maade at tale paa og den hidtil brugelige: er at denne sidste (fordi formentligen de Vedkommende hverken indlade sig med Gud eller Christus) sluddre nogle fade Talemaader om at Gud er Kjerlighed og Kjerlighed, og Christus lige saa — medens jeg udtrykker, hvorledes det viser sig, naar der skal gøres Alvor af Sagen. Sandeligen Den, der blot fjernt, fjernt har Begreb om, hvad det egentlig er at afdøe, han veed ogsaa, at Sligt ikke gaaer af uden frygtelige Smerter. Hvad Under da, at han skriger, stundom ogsaa oprører sig mod Gud, fordi det er som bedrog Gud ham, han, der fra Begyndelsen indlod sig med Gud under den Forestilling at Gud skulde elske ham i Menneskets Forestilling om hvad Kjerlighed er, og nu seer, at det er Gud, der vil elskes og efter Guds Forestilling om hvad Kjerlighed er.

Men dette bliver naturligviis tilbage, at Gud alligevel uendelig, uendelig er Kjerlighed. Feilen stikker naturligviis i Mennesket, at han i de svage Øieblikke ikke har Mod og Tillid og Tro til at juble over, at Gud saaledes vil værdiges at indlade sig med et Menneske.

³⁷³ at afdøe] sml. 361. 375.

1850

Hold blot dette fast, at det er uendelig af Kjerlighed, at Gud maa med Dig foretage hele denne uhyre pinlige Operation: saa hjælpet det nok.

Men smerte gjør det, ja det er vist. Og saa slaar der sig Anfægtelse til, man ængstes af den Tanke, at dette skulde betyde, at Gud er blevet vred, at derfor volder han En alle disse Smerter — istedetfor at det just er uendelig af Kjerlighed.

Til 373, i Marginen:

374 U. D. [†] Men vi Mennesker komme da sjældent længere end til For-
elskelse i Forhold til Gud, og Faar nok komme saavidt. Men For-
elskelse er Selvkjerlighed, Elskov er Selvkjerlighed. I Elskov
bliver jeg i min Forestilling om hvad det Elskelige er, og finder nu
Gjenstanden at være saaledes ret efter mit Hoved og Hjerte, der-
for elsker jeg den Elskede o saa flammende det vil sige jeg elsker
saa flammende mig selv. Saaledes ogsaa med Guds Forholdet. Det
ene Menneske kan holde noget længere ud end det andet i Hen-
seende til hvad Kjerlighed kan gjøre mod den Elskede og dog være
Kjerlighed; men gaaer det løs paa, at hele Ens Forestilling totalt
skal omveltes, saa maa det et Øieblik vise sig som var Gud en
Bedrager, dette er Crisen, indtil saa Troen mere end seirer.

At afdøe.

375
U. D.

Et Menneske kan være bragt til det Punkt, at han forstaaer, at han nu bør begynde at afdøe. Men see det bliver ikke til Noget. Saa er det ligesom Gud sagde: lad Du nu mig faae fat, thi naar Du selv skal slaae Dig, saa er der ingen Fynd i Slagene.

Men forsaavidt er der dog nogen Aftale forud, at Mennesket selv forstaaer, at det er ham tjenligt, at Sligt hænder ham. Men i

Anfægtelse] sml. 470. X² A 595 og Sammenvisninger.
holdet] sml. 336. 433. ⁸⁷⁵ At afdøe] sml. 373. 393.

⁸⁷⁴ Guds For-

Smertens første Øieblik bliver han saa fortumlet, at han taber baade Næse og Mund, glemmer Alt, al Forstaaelse. Dog kommer det nok igjen.

Det Alt dreier sig om, hvad man aldrig noksom kan bede Gud om, er at man altid nærværende maa have for sig en uendelig Forestilling om Syndens Afskyelighed, og en uendelig Forestilling om, hvilket uendeligt Gode en evig Salighed er. Har man ikke det, saa overvældes man af Lidelserne, man mattes, man synes det er dog for dyrt at købe en evig Salighed paa de Vilkaar. Saa skeler man til Siden, lytter — og saa kan man da høre af Millioner, at man paa langt billigere Vilkaar kan blive salig. O, det farligste Sted for en sand Christen at leve er i — Christenheden.

376
U. D.

Kommer hid alle I.

377
U. D.

Dersom det æsthetisk er Opgaven at sige disse Ord, saa vil Kunsten være at sige dem saaledes, at nu ogsaa, om muligt, bogstaveligt Alle komme hid.

Christus sagde dem saaledes, at Virkningen blev, at Alle løb bort fra ham.

Her er igjen den Reduplication, som er i alt Christligt.

Christus siger: kommer hid Alle — men saa bruger han paa den anden Side saadanne Midler til at støde fra — at Virkningen bliver, at Alle flye.

Blot menneskeligt vilde Opgaven være, at sige kommer hid, og saa at bruge alle mulige Midler for at lokke — christligt er Opgaven at sige: kommer hid, og saa at bruge næsten alle Midler til at støde fra.

O, i Christo uudgrundelige Dyb af Veemod og Smerte: at sige kommer hid Alle, og saa forud at vide, hvilken Virkningen vil blive.

1850

Men behøves der noget mere Beviis for Christi Guddommelighed, end naar saa er, saa at kunne bringe disse Ord over sine Læber: kommer hid Alle. Et Menneske, Socrates, som forstod, at hvis han havde indbudt Alle, de havde dog saa godt som Alle flyet ham; et Menneske, Socrates, han forandrer derfor Indbydelsen og taler om „den Enkelte“. En Forudviden om Virkningen forandrer for Mennesket Indbydelsen, men Gud forandrer Intet, han siger uforandret kommer hid: Alle. At Alle kunde have Gavn af hans Lære, det vidste Socrates ogsaa; men han forudsaa, hvad Virkningen vilde blive, og han forandrer Indbydelsen. Christus veed evigt, guddommeligt, at Alle behøve ham; han veed forud, hvad Virkningen vil blive: men han forandrer ikke Indbydelsen. Guddommeligt!

Gud — Christus

378
U. D.

Naar et Menneske blot forholder sig til Gud, saa er Forholdet som et Barn til Faderen.

Naar Christus kommer med, saa bliver Mennesket behandlet som Voxen. Efterfølgelsen og det Frivillige viser at her er Fordringen høiere end til et Barn.

Dog maa jo ogsaa erindres, at Christus tillige er Naaden, og selv Den, der vil hjælpe En til at stræbe.

<Om mig selv.>

379
U. D.

... Dette er som et Motto paa, hvorledes hele mit Liv misforstaes.

Et Menneske, der i sit 25de Aar forstod Socrates saa godt som jeg forstod, hvad jeg ogsaa har viist i min Disputats, ham turde man dog vel forudsætte hos, at han var vidende om, at Den, som

Socrates] sml. 315. 379. „den Enkelte“] sml. 349. 464. ³⁷⁸Efterfølgelsen] sml. 338. 389. det Frivillige] sml. 43. 456. Naaden] sml. 361. 393. ³⁷⁹Socrates] sml. 377. 413.

vil nyde Ære og Anseelse i Verden, han maa understøtte ved Sandsebedrag, leve skjult, være sjelden seet o: s: v:

Saa begyndte jeg da min Virksomhed. Tungsindig som jeg var, lidende i mit Inderste, en Poeniterende satte jeg mig det som Opgave at sprænge Sandsebedragene, at leve just saaledes, at man trods al Præstation, gaaer Glip af Ære og Anseelse, fordi det daglige Syn af En, det at man Ingenting er o: s: v: i den Grad svækker Indtrykket, at man gaaer Glip af Anseelse.

Nu skal da Samtiden til at dømme mig. Den gaaer ud fra den Forudsætning, at det da naturligviis følger af sig selv, at jeg som alle Andre har villet og higet efter Ære og Anseelse — men jeg har ikke baaret mig rigtigt ad, bildt mig ind, at at leve paa min Maade var Veien til Anseelse.

Altsaa jeg har været en uerfaren Yngling o: D: — Herre Gud.

Paa den Maade befrier Verden sig altid for Indtrykket af det Bedre, det Opvækkende.

Just fordi Alt gjaldt om dette Punkt, har jeg gjort saa meget for at sikre mig, at jeg dog alligevel blev anseet for meget klog. Saa løste man da Vanskeligheden ved at forklare, at jeg er sær. Herre Gud.

*

*

Hvor meget har jeg dog ikke gjort for at gjøre Sagen saa mild som mulig for de Medlevende! Der er visse Ting, hvorom det gjælder, at naar en Mand med streng Alvor, dømmende, siger det: saa forbitter det — dersom et Barn slumper til at sige det Samme, saa tager man sig det ad notam. Saaledes har jeg fundet mig i at blive anseet for en Særling, en letsindig Fugl o: D: blot for ikke at forstyrre. O, men ogsaa det har man taget forfængeligt.

#

Christelig Snaksomhed.

380
U. D.

O, det er saa let at lade Munden løbe og i Bønnen sige: „at det dog maatte lykkes mig at elske Dig Herre Jesus Christus“ —

Tungsindig] sml. 345. 385. Poeniterende] sml. 271.

1850

men Herre Gud, fra hans Side er der jo Intet i Veien, men at elske ham er egentlig at hade sig selv, see der stikker Vanskeligheden, og Bønnen burde egentlig lyde: o, at jeg maatte ret hade mig selv.

#

Paalangs ad Siden:

381
U. D.

Angaaende Udgivelsen af de fær-
digt liggende Skrifter.

Det var i længere Tid min Tanke, at jeg ikke vilde leve længe, det var min Overbevisning, efter hvad jeg kunde forstaae, at hvis jeg døde nu, vilde mit Livs Virkning blive stor fordi det Danmark behøvede var en død Mand.

Jeg har nu ventet, tjllige ogsaa indrømmende R. Nielsen Pladsen til at rykke ud.

Skal jeg derimod leve, da er der intet Øieblik at spille — og jeg har derfor nu sendt Manuscript i Bogtrykkeriet.

At det formodentligen denne Gang som altid vil vise sig, at Styrelsens Tanker ere langt over mine Tanker, og at det var rigtigt, at jeg ikke kom til at udgive Skrifterne før, derom tvivler jeg intet Øieblik.

Uendelige Kierlighed, som jeg aldrig noksom kan takke for hvad der gjøres for mig!

#

382
U. D.

Apostelens Liv, hvilket Indbegreb af Lidelser.

Først mene de at forstaae Christus saaledes, at det er et jordisk Rige han vil stifte. De slutte sig jublende til ham, have vel meent aldrig noksom at kunne takke ham, at han just valgte dem, føle saa hele Magten „at endog Aanderne vare dem underdanige.“

³⁸¹ikke vilde leve længe] sml. 289.441. R. Nielsen] sml. 313.442. Manuscript i Bogtrykkeriet] „Indøvelse i Christendom“ af Anti-Climacus

³⁸²„at endog Aanderne vare dem underdanige“] Luk. 10,20.

Saa forandres Ordren. Det lyder paa Lidelse. Det maa jo næsten været dem, som havde Christus bedragersk lokket dem ud.

Imidlertid, de byde endnu engang — de ville vove Livet med ham.

Saa viser det sig dog, da det kommer til Stykket, at de blive bange.

Saa den Smerte at have fornegtet ham — og den i al den Tid han var død.

Saa Opstandelsen <Himmelfarten> — og saa begynder dette Liv fuldt af Møie og Besvær.

Lydighed — Kraft til at befale

383
U. D.

Saa langt et Menneske <selv> har Lydighed mod et Høiere, saa langt kan han ogsaa befale.

Men saasart det bliver ham tvivlsomt, om han saa langt skal lyde — saa kan han ikke mere befale, saa begynder han at give Grunde.

Det at give Grunde er et indirecteTegn paa, at Troens Lydighed mangler.

Man seer saaledes, at det at hele Prædikeforedraget og Christendommens Forkyndelse er sat over i Grundene, er et indirecte Beviis for, at Troen er forsvunden.

Mildhed og Mildhed bliver man ved at raabe paa i Henseende til Christendommens Forkyndelse. De bedre blandt Præsterne skamme sig dog næsten over, hvor langt ned man har maattet byde, for dog at faae Menneskene til at gaee lidt ind paa Christendommen. De gyse ved Tanken om, at det skulde blive nødvendigt at slaee endnu mere af. O, men er det da ikke uforklarligt, at man kan sidde saaledes i det, og saa reent glemme, hvad dog simpel

³⁸³ Christendommens Forkyndelse] sml. 277.484.

Erfaring ellers lærer, at jo mere man giver efter, desto galere bliver det, at det Eneste, der hjælper er Strengthed.

Men til at bruge Strengthed fordres Tro, og til at have Tro forudsættes Lydighed mod et Høiere — og det har Forkynderne ikke, deraf hele Forvirringen.

#

385
U. D.

Veemod.

Her sidder jeg i disse indre Qvaler og Kampe, udefter snart forarmet, og saa forresten behandlet som en Slags Halvgal udleet af Pøbelen hver Dag begrint — og saa er det Christendommen jeg har den Ære at tjene, og saa er det end ikke langt fra, at selv mine Fjender i deres Indre tilstaae, at der dog Ingen er, der kan repræsentere den, i Betydning af at fremstille den, som jeg — og saa er det i Christenheden, jeg lever, hvor alle ere Christne, hvor der er 1000 Levebrøds- og Embedsmænd, som forkynde Christendom!

Dog jeg forstaaer, der maa gjøres Ende fast o: en Personlighed maa segne, ellers bliver Sagen ikke kjendelig nok.

#

386
U. D.

Christendommen er egentlig slet ikke til.

Til sand Christendom hører ogsaa dette: at <man skal> bringe Offre for Læren, lide for den.

Tag nu alle disse Levebrøds- og Embedsmænd, hvor i al Verden skulde det falde dem ind at ymte om Sligt! Eller hvilket Ansigt vilde vel Menigheden sætte op, naar der taltes om Sligt. Og dog er det evig vist, at til sand Christendom og til sand Christendoms Forkyndelse hører at bringe Offere for Læren, at lide for den, og at forkynde, at det saa skal være.

O, men man har pruttet Christendommen ned til at tolereres höchstens som en Smule Trøst man tager med.

#

³⁸⁵ indre Qvaler] sml. 379. 488. Levebrøds-] sml. 334. 386. ³⁸⁶ Christendommen... ikke til] sml. 273. 388. Levebrøds-] sml. 385. 397.

Hvad er det at være en sand Christen?

387
U. D.

Det er, <af Menneskene> at være forbandet, hadet, afskyet som en Plage-Aand, saa det er en fortjenstfuld Gjerning at forfølge og mishandle En — og saa i Forhold til Gud at leve i Frygt og Bæven, om man ogsaa ikke skaaner sig selv — — ja og saa er det: om-sider at vorde evindeligt salig.

See dette forstaaer jeg, hvad Under saa, at jeg gyser.

Om mig selv.

388
U. D.

Saaledes har jeg altid holdt Sagen. Jeg har aldrig sagt, at jeg var den sande Christen og dømt de Andre ikke at være det. Jeg har villet, at det dog skal høres, hvad Christendom er, villig til saa at lade samme Dom gaae over mig som over Andre. Kan der tænkes et billigere Forslag! O, men end ikke det maa skee — kan der tænkes noget bedre Beviis for, at Christendommen ikke er til!

Om mig selv.

389
U. D.

At fremstille Christi Lidelses Historie, var en Opgave jeg havde tænkt mig; jeg har allerede lagt Adskilligt til Rette dertil. Jeg betvivler ikke, at den i Henseende til Inderlighed, Phantasie, Veltalenhed rystende og gribende Skildring skulde være blevet et Mesterværk, ja have fortryllet som hine Kunstens Værker i Male-rie, der fremstiller Christus.

Og deri, vilde jeg da vel have været forskellig fra hine Kunstnere, at jeg dog vil have haft Christendom nok til barnligt at takke Gud, at jeg fik Lov til, som en Indulgents, at sidde hen i Nydelse af dette Liv og saa arbeide paa Sligt.

³⁸⁸Sml. 300.389. Christendommen ikke er til] sml.386.457. ³⁸⁹Sml. 388.446. fremstille Christi Lidelses Historie] sml.VIII A581.X¹A323.

1850

Ak, men en Sophist var jeg dog saa blevet alligevel, om end det Frelsende blev tilbage, at jeg dog selv ydmygt forstod, at jeg var det.

Sandeligen, dersom Gud ikke tvinger et Menneske, dersom Gud ikke sidder og passer paa ham, saa bliver selv den Redeligste dog en Sophist.

Imidlertid er en redelig Sophist ikke at foragte. Det jeg foredrager gaaer jo aldrig længere end at man dog idetmindste skal tilstaae, at det, at fritages for den egentlige Efterfølgelse er Indulgents. Mere har jeg aldrig fordret af Nogen; og dette har jeg ikke engang fordret, men <blot> uden Myndighed gjort opmærksom paa, at saaledes burde det være. *Herunder et overstreget Dobbelt-kors*

Og derfor, dersom Gud ikke tvinger kommer jeg selv heller ikke videre.

390

„Ingen kan tjene to Herrer“

U. D.

men see Dig saa engang om i Verden blandt Menneskene, glem ikke at tage Dig selv med — og Du vil maaskee ikke finde en Eneste, om hvem det blot nogenledes gjælder, at han kun tjener een Herre. Forsaavidt synes det dog at det maa kunne lade sig gjøre at tjene to Herrer, siden Alle gjøre det.

Og dog siger Evangeliet: Ingen kan tjene to Herrer.

[*I Marginen*: Men om der saa ikke levede et eneste Menneske, der vilde tjene kun een Herre — Evangeliet lader sig ikke imponere af disse Millioner, slaar ikke af, gjentager: Ingen kan tjene to Herrer.]

Evangeliets Mening er: det at gjøre det er Menneskets Undergang.

Saaledes staaer Timelighed og Evighed mod hinanden. I Timeligheden gjælder det, at vil Du blive til noget Stort, gjøre Lykke o: D: i denne Verden, da maa Du just see at kunne tjene to Herrer,

Efterfølgelse] sml. 378. 397. Myndighed] sml. 288. 414. ³⁹⁰Ingen kan tjene to Herrer] sml. S. V. XII, S. 423 ff.

thi med at ville Eet kommer man ikke langt i denne Verden, det er just Veien til Undergang i denne Verden. Men i Evigheden gjælder det, at det at ville tjene to Herrer er Veien til Fortabelse.

Smaa Notitser.

391
U. D.

Iaar træffer det saaledes, at d. 9 Aug. (Faders Dødsdag) var en Fredag. Jeg var ogsaa den Dag til Alters.

Og den Prædiken jeg saa efter Tour læste den Dag <i Luther> var, forunderligt nok, over Jacob „al god og al fuldkommen Gave“ o: s: v:

Den Dag jeg sendte Manuscript i Bogtrykkeriet, var den Prædiken, som jeg efter Tour kom til at læse i Luther over Pauli Ord, at denne Tids Trængsler o: s: v:

Det slaar dog forunderligt til; jeg bliver ogsaa selv underligt grebet deraf, da jeg ikke saaledes forud husker, hvilken Prædiken der efter Ordenen skal læses.

Den 8 Sept. (hvad jeg egentlig kalder min Forlovelses Dag) er iaar en Søndag, og Evangeliet er: Ingen kan tjene to Herrer.

Speculationen.

392
U. D.

Man speculerer sig ind i Christendommen o: man speculerer Christendommen ud af Verden.

Den ubetingede Hengivelse.

393
U. D.

Ubetinget maa Du hengive Dig til Christus; der maa Intet, Intet, ikke den største Ubetydelighed eller det for Dig Betydelig-

³⁹¹ Faders Dødsdag] se II A 243. den Prædiken... i Luther] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 248 ff. (over Epistelen paa 4. S. e. Paaske). — Sml. 336. 396. den Prædiken... i Luther] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 339 ff. (over Epistelen paa 4. S. e. Trin.). Evangeliet] Matth. 6, 24-34. — Sml. 390. 422.

1850

ste være saaledes mellem Dig og ham, at det er Betingelse, og betyder, at i saa Fald kan Du ikke hengive Dig. Nei, ubetinget maa Hengivelsen være. Saa kan Du — det er noget Andet — bede for Dig, at der ikke maa tages for stærkt paa Dig.

Feilen hos hiint Menneske i Evangeliet, der vilde være Discipel men først begrave sin Fader: er, at han vilde det først, at han altsaa gjorde det til Betingelse, saa hvis denne Betingelse ikke indrømmedes ham, saa vilde han ikke hengive sig: han vilde altsaa kun betingelsesviis hengive sig. Han skulde have givet sig ubetinget hen, sagt, selv om dette forlanges af mig, at jeg skal lade det fare, hvad jeg saa gjerne vilde, at begrave min Fader: vel, jeg opgiver det. Jeg giver mig ubetinget; dette med at begrave min Fader er ikke en Betingelse jeg gør forud, nei, det er, efter at jeg ubetinget har hengivet mig, en Bøn jeg gør til Dig, om det ikke kunde indrømmes. —

Sandt nok ved ubetinget at hengive Dig til Christus, der er absolut Aand og Afdøethed fra Verden, udsætter Du Dig for at han kan gøre Dig det saa broget, at det er som skulde Du fortvivle. Dette er — og skal saa være — det for Kjød og Blod Gysende i den ubetingede Hengivelse. Saaledes skal det være; men husk saa dog ogsaa paa, at han jo er Naaden, at det er til Naaden Du hengiver Dig.

#

#

394
U. D.

Hvad er det at være Christen?

Det er under den himmelske Faders, altsaa under den sande kjerlige Faders Øine, at gaee ved sin Frelzers Haand, styrket ved Aandens Vidnedsbyrd.

O, salige Selskab! Er det ikke saaledes, saa er man selv Skyld deri — thi saaledes er det Guds Tanke.

først begrave sin Fader] Matth. 8,21. — Sml. 193. Afdøethed] sml. 375.420. Naaden] sml. 378.409. ³⁹⁴Aandens Vidnedsbyrd] sml. 364.781.

Man er selv Skyld deri — o Trøst, thi saa maa det jo kunne lade sig forandre.

At slutte sig til det Bestaaende.

395
U. D.

Det saadan udenvidere at anprise det at slutte sig til det Bestaaende og lade som var det „Alvor“ item Beskedenhed og Ydmyghed — kan være en stor Usandhed. Thi saaledes udenvidere at slutte sig til det Bestaaende kan betyde at ville unddrage sig enhver Arbeiden for eller blot Spørgen om Ideen som saadan. Man siger: jeg tager Verden, som den er, spilder ingen Tid, men begynder strax paa at indrette mig saaledes, at jeg kan faae saa megen Nydelse som muligt ud deraf.

Just Alvoren er Idee-Interessen, den Idealitet, med hvilken et Menneske først søger Ideen og indtil videre giver de Andre en god Dag, ligegyldig ved deres muligen aldeles urigtige Begreber.

Geniet afgiver egentlig bestandig existentiel Revision. Det, som de Andre ikke faae Tid til at tænke over — fordi de strax skal ind i Relativiteterne — det beskjeftiger just ham. Han tænker over Realiteten af det at gifte sig — de Andre gaae udenvidere ud fra, at et Menneske skal gifte sig, siden de Andre gjøre det, og spørge nu blot, om hvilken Pige de skulle tage o: s: v.: Saaledes i alle Forhold. Og deri ligger det, at Genierne gjerne blive til Ingenting.

I Prædikenen <over Epistelen> paa 10de Søndag efter Trinitatis siger Luther et Sted: at enten maa man forbande Christus eller erkjende ham som Herre.

396
U. D.

²⁹⁵ Geniet] sml. 143. 450. ³⁹⁶ I Prædikenen... Trinitatis] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 397. Luther] sml. 391. 406.

1850

Dette er ganske rigtigt; Tilbedelsens omvendte Lidenskab er at forbande. <—> Og dette ligger igjen i, at blot menneskelig forstaaet er Christendomen en Plage. (odium totius generis humani).

397
U. D.

Underfundigheden i det af mig paa „Christenheden“ gjorde Angreb.

Forvirringen i Christenheden stikker dybest i, at man har gjort Christendommen til Lære, og aldeles afskaffet Efterfølgelsen.

Paa den befalede Søndag prædiktes der hele Landet <rundt> over det Ord: først at søge Guds Rige. Men hvorledes gaaer det til i Virkeligheden? Der forstaaer man, at det da udenvidere følger af sig selv, at man bærer sig saaledes ad, det falder En slet ikke ind anderledes. Først, siger man, forlanger jeg at kunne gifte mig, ernære Kone og Børn saa et nogenlunde anseeligt Embede o: s: v: — og saa, saa sætter han sig hen og stoderer Christendommen som var den en Lære, og bliver han Præst rører han Alle ved den herlige Tale om „først at søge Guds Rige“ — og forsikkrer, at i sit Inderste er han villig, at offe Alt (aah, ja det er ogsaa ugeneret, naar det bliver i det Inderste — og man ikke i det Udortes kommer til at offe Noget) — Skulde der være en lille Smule Mening heri, burde dog Forholdet være saaledes, at man først forstod sig i, hvorledes Gud kunde fordre af En at man skulde leve ugift for desto bedre at tjene Christendommen, leve fattig o: s: v: — og saa efter at have forstaaet det, tog det som en Indulgents, at man indrettede sit Liv noget anderledes.

Saaledes ere Forholdene. Dersom jeg nu var styrtet frem, havde lynet og tordnet, sagt I ere ikke Christne — jeg er det o: s: v: saa havde jeg forskyldt, i mine Tanker, en Umodenhed, men jeg var vistnok blevet forstaaet og beundret af adskillige Fortvivlede.

Jeg derimod bar mig anderledes ad. Jeg kastede behændigt (det tør jeg nok sige) behændigt (under Skikkelse af at være en Egoist,

³⁹⁷ Efterfølgelsen] sml. 389. 400. anseeligt Embede] sml. 347. 386. 403. 441. i sit Inderste osv.] sml. 156.

den Letsindigste af Alle) en Existents ind, der ved at være en væsentlig Approximation til en Aands-Existents, havde Conformitet med det Christelige — og nu foranledigede jeg Menneskene til at dømme.

[*I Marginen*: Jeg dømte Ingen, jeg angreb Ingen, jeg støttede endog ved det Bestaaende, og venererede Biskop Mynster, den Farligste af dem alle.]

Og Dommen blev, at en saadan Existeren er Særhed, Phantasterie, Overdrivelse, Mangel paa Alvor o: s: v: Tak, nu har jeg Beviset, som jeg søgte. Jeg har ikke dømt Andre, de Andre have dømt sig selv, og viist at det dog egentlig er blevet dem Talemaader med dette om først at søge Guds Rige.

‡

‡

Vanvittig Comik.

398

Scene paa Dommens Dag.

U. D.

Vor Herre

En theol. Professor.

Vor Herre. „Har Du først søgt Guds Rige?“

Prof. „Nai, dette kan jeg ikke sige, men jeg veed, hvad det at søge først Guds Rige, hedder paa 7 Sprog: paa 1) dansk hedder det saaledes 2) paa tydsk saaledes 3) paa fransk saaledes 4) paa græsk saaledes 5) paa hebraisk saaledes 6) paa Latin saaledes 7) paa arabisk saaledes 8) paa syrisk saaledes 9) paa phoenicisk saaledes . . . hvad seer jeg, jeg veed det endog paa 9 Sprog, alt-saa paa 2 mere end jeg lovede.“ Vor Herre vender sig til den anden Side, medens Professoren vedbliver „saaledes har jeg af yderste Evne <anvendt> Dag og Nat til at granske og forske“ — her afbrydes han af Basun-Engelen, der med det Ord: Din Fuser slaaer ham en saadan under Øret, at han farer flere Millioner Mile bort.

1850

399 ... Dersom jeg saae en ung zartbygget Pige, der, ved Synet af
U. D. en Brændehugger, som paa Øxen svingede en uhyre Knude over Hovedet, sagde: „det er en Skam af mine Forældre, at de ikke ville tillade mig at hugge Brænde, naar jeg blot maatte, jeg skulde“: saa vilde jeg smile.

Ligesaa naar jeg hører en forfinet, goethisk Kunst-Natur, der i et sværmerisk Øieblik paa Prædikestolen, ikke uden Taarer for-sikkrer, hvorledes han ofte har længtes efter at have været sam-tidig med Christus.

Det forstaaer sig, man udtrykker sig vel ikke slet saa nøiagtigt, man siger: man ønskede at have seet Christus — ah ha!, saadan maaskee en privat Forlystelse paa et afsides Sted i en „stille Time.“

Der er ikke Meget, der er mig saaledes til Forargelse, som dette Sludder: om de stille Timer — ret som havde Christen-dommen det fjerneste Slægtskab med den Art Forkyndelse. Det rædsomste Optrin i hele Verdenshistorien, det skal i <—> sin Sandhed fremstilles „i en stille Time.“ Det er dog vel saa aaben bart som muligt at gjøre det Hele til en Comedie eller Leeg, som naar Børnene i Dagligstuen lege Napoleons Overgang over Al-perne eller Deslige.

Om Efterfølgelse.

400

U. D.

Veed De da maaskee ikke, at der er Noget til som hedder: Efter-følgelse? Bestaaer den maaskee i, at sige de samme Ord efter, som Christus har sagt, eller angaaer den ikke Existenten?

Eller er det maaskee en Doctrin, saa vi atter lege Huus forbi — vi foredrage Læren — men naturligviis mere have vi ikke at gjøre; omtrent som hiin Portskriver, der skrev saa Ingen kunde læse det, og paa Collegiets Irettesættelse svarede: hans Embeds-forretning var at skrive, det var Collegiets Sag at læse.

⁴⁰⁰ Efterfølgelse] sml. 397. 409. Portskriver] sml. S. V. VII, S. 159.

„Hvorledes skal man da overhovedet udtrykke det 401
at være Christen?“ U. D.

saaledes maatte jeg vel spørge den bestaaende Christenhed. Det Udtryk, som Middelalderen stod paa: at gaae i Kloster, Faste, <Beden>, Askese o: D: det har man forkastet. Den Christne skal blive i Verden, siger man. Men saa skal han vel i sin Gjerning o: s: v: udtrykke, at han er Christen. Tag nu en Kjøbmand. Han er Christen. Saa skal han altsaa vel udtrykke at han er Christen derved, at <han> ikke indlader sig paa al denne halve Uredelighed, som er Skik og Brug i Handel og Vandel, men beflitter sig paa den Art Samvittighedsfuldhed, der er sand christelig. Godt, men saa vil han ogsaa snart komme til at lukke Boutiken, og vil af de andre Kjøbmænd blive udraabt som en Forræder. Men, siger man, det er en Overdrivelse af ham, han skal være som de Andre — aha, der gik Udtrykket for det at være Christen altsaa ud.

Dersom Biskop Mynster skulde have udtrykt den Art Samvittighedsfuldhed, som er specifik christelig, var han aldrig blevet Biskop den Christne vilde snarere, ved at blive blandt Menneskene, opnaae at blive forfulgt.

Biskop Mynster.

402
U. D.

Saaledes har han vistnok engang i sit Liv gjort Svinget. Han har sagt til sig selv — og deri har han ubetinget havt Ret, har det endnu bestandigt —: jeg er den Dygtigste; tager jeg ikke Pladsen No 1, saa tager en maaskee mindre Dygtig, mindre Redelig den — ergo tager jeg den. Her svingede han af fra Idealet. Idealet vilde have vinket ham videre, sigende: blæse være med det at Du sammenlignelsesviis er den Dygtigste, vil Du da gaae ind i det Comparative, følg mig videre — sandt nok, saa bliver Du i denne Verden til Ingenting.

⁴⁰¹ Askese] sml. 345.417. Mynster] sml. 397.402. ⁴⁰² Mynster] sml. 401.414.

1850

403
U. D.

Mit, Misforstaaelsens Forhold til Samtiden.

Skylden er ikke min, Sagen ganske simpel.

Saa længe Forholdet skal være dette, at mit Liv det mangler Alvor, men alle de Andre, de ere alvorlige Mænd, saa kan der kun komme Confusion ud deraf.

Altsaa mit Liv, hedder det og har det stadigt væk hedt, mangler Alvor, det var at ønske at han vilde samle sig paa noget Alvorligt o: D. Og naar man da hører nærmere efter, hvori det egentlig stikker, saa erfarer man, at det er, fordi jeg intet Levebrød har, ingen Embedstilling, Intet er blevet til, endog — for Ideens Skyld vilde jeg sige, men Sligt er da Nonsens i Verdens Øjne — har udsat mig for at blive Latterens Bytte.

Altsaa, fordi jeg uden Levebrød, uden Embedstilling o: uden nogen jordisk Løn, udleet altsaa endog lønnet med Forhaalelse — arbejder — og det tør jeg sige — mere end nogen Embedsmand og Levebroder: derfor er mit Liv uden Alvor.

Ja, paa den Maade kan man kun faae Confusion af mig og mit Liv. I verdslig Verdslighed er det reent glemt, hvad Alvor egentlig er, og jeg, som dog, om end svagt, minder en Smule derom — jeg er den Eneste, som aldeles mangler Alvor.

404
U. D.

[I Marginen: Den nye Prædikeform] **Den nye Prædikeform**

maa for det Første blive Monolog. Deels kan Menneskene endnu ikke taale det, deels er det en egen Ting med hvorvidt det ene Menneske har Lov til at tale saaledes til det andet, og sige „Du skal“, og Ordinationens Betydning i den Henseende er mig ikke klar.

Saa bruges Monolog — jeg taler ikke til Eder, men hører nu efter, hvorledes Christendommen taler til mig. Og saa kan jeg bruge dette Du skal tilgavns.

⁴⁰⁸ Levebrød] sml. 397.414.

[I *Marginen*: Det at ønske sig at have 405
været samtidig med Christus.] U. D.

Det at ønske sig at have været samtidig med Christus.

I Modsætning til Prædikeforedragets smægtende Ønske: at være samtidig med Christus, har jeg altid stillet Sagen omvendt: jeg betragter det som en Mildnelse at jeg ikke skal i den rædsomme Spænding blive Christen.

Jeg har i en af Fredags-Talerne (i christelige Taler) det er nok No 1. ligefrem sagt: at mig var det gaaet som alle de Andre; jeg har rhetorisk vendt Forholdet om, og for ikke dømmende at sige det til nogen Anden, hvad jeg, som der staaer i den Tale, det ene Menneske ikke har Lov til at gjøre mod det andet, har jeg taget mig selv, og dømt mig selv.

Et Sted hos Luther.

406
U. D.

Det slog mig idag; jeg slaar op i Luther, for at læse hans Skrift: wider die himmlischen Propheten — og see det begynder saaledes:

... Ich hatte mich schier zur Ruhe gestellt, und meinete, es wäre ausgestritten, so hebt sichs allererst, und gehet mir, wie der weise Mann spricht: Wenn der Mensch aufgehört, so muss er anheben

Christendommen er i Forhold til hvo der 407
forkynder den. U. D.

Naar Christus forkynder den, saa kan intet Menneske holde ud at være Christen: de forraade ham Alle.

Naar en Apostel forkynder den, saa kan vi Mennesker begynde at være med.

⁴⁰⁵ Sml 399. i en af Fredags-Talerne... dømt mig selv.] S. V. X, S. 262f. ⁴⁰⁶ Luther] sml. 396. 409. hans Skrift... begynder] Dr. Martin Luther's Schrift wider die himmlischen Propheten, i Otto v. Gerlach's Udg. (Ktl. Nr. 312-16) 6. Bd., S. 157.

1850

Saa gaaer det ned ad — og naar en Sluddermads forkynder Christendom, saa ere vi Alle i Millionviis Christne.

408 Det er en ypperlig Historie, jeg idag læste hos Sriver om en
U. D. Munk, der i sin Celle (altsaa naar han var sammen med de Andre) kunde holde ud at faste 2 a 3 Dage — men i Ørkenen (hvor Ingen saae paa ham) kunde han ikke faste een Dag.

Forbilledet

409 Da Jesus Christus levede, var han jo Forbilledet; Troens Op-
U. D. gave ikke at forarges paa dette enkelte Menneske, som er Gud, men at troe — og saa at følge Christum efter, blive Discipel.

Saa dør Christus. Nu indtræder den væsentlige Forandring ved Apostelen Paulus. Han lægger uendelig Eftertrykket paa Christi Død som Forsoningen; Troens Gjenstand bliver Christi Forsonings Død.

Saaledes fjernes Forbilledet mere, qua Forbilledet. Saa længe Christus levede og altsaa Forbilledet gik og stod herpaa Jorden: var Tilværelsen som sprengt — det Absolute sprenger altid Tilværelsen.

Nu indtræder Forandringen: Forbilledet vendes saaledes, at just dets Død, dets Forsonings-Død bliver Det, som især fremhæves.

Medens Apostelen foredrager denne Lære, udtrykker imidlertid hans Liv Efterfølgelsen. Men at Intet blasphemisk skal fremkomme, som meente Apostelen ved sin Efterfølgelse at naae Christus, bortdrager han Opmærksomheden fra Efterfølgelsen og fæster den afgjørende paa Forbilledets Forsonings Død.

⁴⁰⁹ følge . . . efter] sml. 400.411. Forsoningen] sml. 366.526.

Dette er Christendommen for os Mennesker. Christi Liv paa Jorden er Christendommen, som intet Menneske kan udholde den.

Saa i Tidernes Løb blev Efterfølgelsen igjen misforstaaet fremhævet.

Luther vendte saa igjen Forholdet rigtigt.

Men nu misbrugte man Luther, udelod aldeles Efterfølgelsen og tog „Naaden“ forfængelig.

Efterfølgelsen skal være der, men ikke saaledes at man bliver sig selv vigtig ved den eller vil ved den fortjene Saligheden. Nei Naaden er det afgjørende.

Men skal Forholdet være det sande, saa skal „Naaden“ just Naaden foredrages af En, hvis Liv endog i strengeste Forstand udtrykker Efterfølgelsen. Er Den, som forkynder Naaden, En, hvis Liv udtrykker det Modsatte af Efterfølgelse: saa er det Naadens Forfængeliggjørelse. Nei, men naar En, hvis Liv endog strengt udtrykker Efterfølgelsen, forkynder Naaden, saa er Forholdet det sande, Naaden holdes i Sandhed i Priis. Jo nærmere det, menneskelig talt, kunde synes at en Saadan var efter næsten at have Fortjenester — desto sandere saa hans Forkyndelse af, at det er idel Naade, at et Menneske frelses.

Man seer atter her, at Christendommen er i Forhold til, hvo der forkynder den — altsaa dog vel saa langt som muligt fra en „Lære.“

‡

‡

Suk.

410
U. D.

Ak, stundom kan det være saaledes: hvilket er saa værst, enten Angesten, naar Loven forkyndes — ak eller den Angest, at jeg dog ikke maatte tage „Naaden“ forfængelig. Dog derfor er jo just Naaden, for at udrydde ogsaa denne Angest.

Luther } sml. 406.414. „Naaden“ } sml. 393.410. ⁴¹⁰ „Naaden“ } sml. 409.411.

1850

411

U. D.

De Samtidiges Dom om mig.

Nu vil der vel atter blive et Vræl om, at jeg kun forkynder Loven, urgerer for stærkt Efterfølgelse o: D: o: D: (uagtet jeg dog i Forordet til den nye Bog Indøvelse i Christendom har udviist Naaden.) Og det vil hedde: herved kan man ikke blive staaende, man maa gaa videre — til Naaden, hvori der er Ro og Hvile.

Ja I præker en god Støvle. For Gjennemsnittet af Mennesker er Christendommen skrumpet sammen til en reen Ubetydelighed en parodisk Udgave af Læren om Naaden, at man som Christen ganske lade fem være lige og regne paa Guds Naade.

Men fordi hele det Christelige saaledes er skrumpet sammen til en Ubetydelighed, saa kan de ikke kjende det igjen, naar man sætter dets pathetiske Momenter ud. De har det Hele i et uendeligt tomt Indbegreb — og saa mene de at være videre end den successive Ufolden af de pathetiske Momenter.

Men Intet kan saa let tages forfængeligt som Naaden; og saasnart Efterfølgelsen ganske udelades, saa er Naaden taget forfængeligt. Men den Art Forkyndelse er det Menneskene synes saa godt om.

412

U. D.

Intet fæster en Ting dybere ind i vor Erindring end det Ønske — at glemme den.

Montaigne. Etsteds i 2den Bog 12 Capitel i den tyske Oversættelse, som jeg læser, er det p. 395.

413

U. D.

Den indirecte Meddelelse

Det er ikke saa, at den ligefremme Meddelelse er høiere end den indirecte. Nei, o nei. Men Sagen er: der er aldrig født noget

⁴¹¹Efterfølgelse] sml. 409. 420. Naaden] sml. 410. 437. ⁴¹²i den tyske Oversættelse... p. 395] o: den til 371 anf. Overs., 3. Bd. (Berl. 1793).

Menneske, der endog blot nogenlunde kan bruge den indirecte Meddelelse end sige hele sit Liv igjennem. Thi vi Mennesker trænge til hinanden, og allerede deri ligger det ligefremme.

Kun Gud-Mennesket er lutter indirecte Meddelelse fra Først til Sidst. Han trængte ikke til Menneskene — men de uendeligt til ham; han elsker Menneskene — men i sin Forestilling om hvad Kjerlighed er, han forandrer sig derfor ikke end ikke det mindste i Retning af deres Forestilling, taler ikke saaledes ligefrem, at han tillige opgiver den Forargelsens Mulighed som hans Existents i Tjener Skikkelse er.

Naar et Menneske bruger indirecte Meddelelse er det paa een eller anden Maade noget Dæmonisk, uden at dette behøver at tages i ond Forstand, men saaledes som f. E. Socrates.

Men sandeligen den ligefremme Meddelelse gjør Livet ganske anderledes let. Noget Andet er, om det ikke for En, der maaskee selvisk (altsaa i ond Forstand dæmonisk) havde brugt indirecte Meddelelse kan være ydmygende at bruge ligefrem Meddelelse.

Jeg har oftere følt Trang til at bruge ligefrem Meddelelse (medens det da naturligt maa erindres, at selv i den Tid jeg har brugt den, er det dog langt fra heelt gennemført, og jo kun en kort Tid) men det har været mig, som vilde jeg skaane mig selv, som kunde jeg udrette mere ved at holde ud. Om der ogsaa heri kan være Stolthed, det veed Gud bedst: for Gud turde jeg hverken bekræfte eller benegte, thi hvo kjender saaledes sig selv.

Jeg siger, det har, naar jeg betragter det tilbagelagte Stykke af mit Liv, været mig som var det ikke umuligt, at der skjulte sig noget Høiere bag mig. Det var ikke umuligt. Mere siger jeg ikke. Hvad har jeg saa gjort? Jeg har sagt: jeg bruger indtil videre intet Middel, som vilde forstyrre denne Mulighed, hvis den var der som f. E. ved for tidlig ligefrem Meddelelse. Det er ligesom naar en Fisker seer Floddet bevæge sig — det var muligt Bid, muligt var det ogsaa Søens Bevægelse. Men siger Fiskeren: trække op gjør jeg ikke; thi saa har jeg udtrykt, at jeg har opgivet denne Mulighed, maaskee kommer det igjen og viser sig at være Bid.

1850

For mig har den indirecte Meddelelse været instinktagtig i mig, fordi jeg jo i at være Forfatter tillige har udviklet mig selv, og altsaa den hele Bevægelse er baglænds, hvorfor jeg ikke fra Første af kunde sige min Plan ligefrem, medens jeg vel kunde mærke paa mig selv, at der gjærede Meget i mig. Og desuden saa har ogsaa Hensynet til „hende“ gjort at jeg maatte være forsigtig. Jeg kunde gjerne strax have sagt: jeg er religiøs Forfatter. Men hvor turde jeg det, efter, for om muligt at hjælpe hende, at have sat det Bedrag, at jeg var en Skurk. Egentlig er det hende, o: mit Forhold til hende, der har lært mig indirecte Meddelelse. Hun kunde kun hjælpes ved en Usandhed mig betræffende, ellers troer jeg hun havde mistet sin Forstand; at Collisionen var en religiøs vilde aldeles have forvirret hende, og derfor har jeg maatte være saa uendelig forsigtig. Og først da jeg havde hende forlovet <igien> og gift har jeg betragtet mig selv som fri forsaavidt.

Ved Hjælp af et reent Personligt er jeg saaledes atter her blevet hjulpet til Noget efter en langt større Maalestok, hvilket jeg saa successive dybere og dybere har forstaaet.

Mynster.

414
U. D.

Saa prædiker Mynster om, at det Christelige giver Livslyst, Freidighed — henpeger paa Luther og siger <:> der seer man det — og imidlertid seer man af Mynsters eget Liv, at det han forstaaer ved Livslyst egentlig er en reen verdslig Vedhængen ved dette Liv i næsten yppig Nydelse — hvorimod Luther var plaget af Fristelse til Selvmord <(cfr. etsteds i Tischreden)>, saa hans Lyst til at leve er den reent gudelige.

Saaledes ogsaa naar Mynster giver det Udseende af, at han er en Lærer med Myndighed. Ved nærmere Eftersyn sees, at hans

„hende“] sml. 265.769. ⁴¹⁴Mynster] sml. 402.417. Luther] sml. 409.434. etsteds i Tischreden] i den 217 anf. Udg. I. Theil, S. 296 f. Myn-dighed] sml. 389.540.

Myndighed væsentligen bestaaer i at have sikkert sig et stort og indflydelsesrigt Embede og saa at have Levebrød at bortgive.

[I Marginen: Den bestaaende Kirke — min Position.] 415
Den bestaaende Kirke — min Position U. D.

Christeligt i høieste Forstand er der ingen bestaaende Kirke, kun en stridende.

Det er det Første.

Det Andet er saa, at der dog faktisk er en saadan. Den skal man paa ingen Maade ville rive omkuld, nei men over den skal den høiere Idealitet svæve som en opvækkende Mulighed: at christeligt i strengeste Forstand er der egentlig ingen bestaaende Kirke.^[†]

Dette er nu skeet ved mig, og ved Hjælp af en Pseudonym, at Alt maatte blive reen Aands-Bevægelse. Der er ikke en Trævl af Forslag i Henseende til det Udvortes.

Og idet Pseudonymen løfter Haanden til dette uhyre Slag, træder jeg parerende imellem, det Hele kommer til at gaae ud over mig, at jeg er en saadan daarlig Christen, jeg som dog bliver i den bestaaende Kirke. Saaledes er Alt Aands-Bevægelse . .

O, min Gud, jeg kunde stundom næsten fristes til at beundre mig selv for hvad der lykkes mig: men Gud skee Lov, at Du hjælper mig til tilbedende at henhøre Alt til Dig, jeg der aldrig noksom kan takke Dig for det Gode, der er gjort mod mig, saa langt mere end jeg <nogensinde> havde ventet, kunde have ventet, turde have ventet.

Til 415, i Marginen:

[†]Selv en bestaaende Kirke af dog i strengere Forstand alvorlige Christne, den vilde behøve at mindes om dette Christelige: at i høieste Forstand af det Christelige gives der ingen bestaaende

Levebrød] sml. 402. 417. ⁴¹⁵en Pseudonym] Anti-Climacus. S. V. XII, S. 193 ff. 212.

1850

Kirke, men kun en stridende. Men det <maa> ogsaa kun siges paa Idealitetens Afstand fra det Bestaaende. Skeer det da, at en bestaaende Kirke ikke vil taale at dette siges end ikke paa det Vilkaar, saa er det Tegn paa, at en saadan Kirke er vildfarende, og der maa gøres directe Angreb.

#

#

- 417 I gamle Dage bestod Askese i at afholde sig fra Mad og Drikke:
U. D nu er den eneste Analogie til Askese, den Tid, som Candidaterne tilbringe med at søge Levebrød og i den Anledning at rende fra Herodes til Pilatus, være ganske nær og saa dog igjen langt borte o: s: v: indtil de aldeles demoraliserede ved denne Dressur blive Statens og Kirkens Tjener.

#

- 418 I Danmark er aandelig ingen Fare mulig, kunde maaskee Myn-
U. D ster sige; thi skal En blive farlig, saa maa han ikke begynde med først at søge Levebrødet — men i Danmark er det umuligt for Nogen at begynde uden først at søge Levebrødet.

#

- 419 Præsterne ivre mod Coelibatet — og paa samme Tid adopterer
U. D Verdsligheden det: Journalister o: D: kort De, der rigtigt skulle trække i Selerne, de ere ganske naturligt ugifte. Men Præsterne mene jo rigtignok heller ikke, at der skulde være Noget at bestille for at føre Christendommen igiennem — den har jo længst seiret.

⁴¹⁷ Askese] sml. 401. 449. Levebrød] sml. 414. 418. ⁴¹⁸ Mynster] sml. 414. 427. Levebrødet] sml. 417. 441. ⁴¹⁹ Journalister] sml. 326. 587.

Paaskraa ad Siden:

Christendommens anden og egentlig afgjørende Side er ⁴²⁰ det man har afskaffet i Christenheden. Christendommen er ^{U. D.} blevet en Lære; men Omvendelsen, Gjenfødselen, Efterfølgelsen, Afdøen fra denne Verden, Forsagelsen, Fornegtel- sen o: s: v: det er som blæst bort.

Du som har elsket os først, o Gud — ak, vi tale derom som ⁴²¹ var det historisk kun een Gang at Du havde elsket os først, og ^{U. D.} dog gjør Du det bestandigt, mange Gange hver evige Dag gjen- nem hele Livet altid elsker Du os først. Naar vi vaagne om Mor- genen og nu vende vort Sind til Dig — Du er den Første, Du har elsket os først; om jeg stod op ved Daggrue og i samme Se- cund vendte mit Sind tilbedende <til> Dig, Du kommer mig i Forkjøbet, Du har elsket mig først. Naar jeg fra Adspredelse samler mit Sind og tænker paa Dig, Du er den Første. Og saa- ledes altid — og saa tale vi utaknemligt som var det kun een Gang, at Du saaledes elskede os først!

Den 8te September! Evangeliet: Ingen kan tjene to Herrer (mit ⁴²² kjere Evangelium)! Min Yndlingspsalme: Befal Du Dine Veie som ^{U. D.} Kofoed-Hansen idag havde valgt!

Hvor festligt, og for mig hvor svarende til hvad der just i disse Dage har beskjeftiget mig Udgivelsen af „Om min Forfatter-Virk- somhed“ og Dedicationen dertil.

⁴²⁰ Gjenfødselen] sml. 366.552. Efterfølgelsen] sml. 411.447. Afdøen] sml. 393.498. ⁴²² Evangeliet: Ingen kan tjene to Herrer] sml. 391. Min Yndlingspsalme] Psalmebog. Samlet og udgivet af Roskilde-Konvents Psalmekomite (Kbh. 1850. — Ktl. Nr. 198), S. 29. Kofoed-Hansen idag] til Høimesse i Frelserens Kirke; se Berl. Tid. 1850, Nr. 209 (7. Sept.).

1850

#

Paalangs ad Siden:

423 Udgivelsen af Skriftet: om min Forfatter-Virksomhed.
U. D.

„Om min Forfatter-Virksomhed“ maa holdes tilbage endnu. Det er mig som vilde det forstyrrende komme „Indøvelse i Christendom“ for nær, saa de gjensidigen svækkede hinanden, om jeg end i en anden Forstand fatter, at det kunde blive mere imponerende.

Men hvad der er Hovedsagen: Aanden vil i den Henseende ikke ret komme over mig, saa jeg føler den fulde Hvile og Ro i, at nu er Øieblikket, hvad jeg følte i Forhold til Øieblikket for Udgivelsen af Indøvelse i Christendom.

Forskjellen om Aanden er over mig eller ikke, om der er den ubetingede Enighed i mig eller ikke, kjender jeg strax paa, at i sidste Tilfælde kan jeg ikke lade være at tænke paa det Enkelte, at forandre Noget, nu her, nu der i det Enkelte. I det andet Tilfælde falder dette mig slet ikke ind, fordi mit Sinds hele Opmærksomhed ene, og enigt med sig selv, er fæstet paa, at nu er Sagen befalet i Guds Haand, jeg har sluppet den.

Gud veed, jeg vilde i en vis Forstand gjerne give „om min Forfatter-Virksomhed“ ud nu, for saa ret at være fri, men da jeg ikke ret kan finde det ubetingede Samtykke i mig tør jeg ikke, hvad enten det nu er en Feil af mig, at jeg ikke finder dette Samtykke, at jeg dog maaskee, uden at jeg ret selv mærker det, vil spare mig selv, eller det just er det Rette, og jeg gjør rigtigt i ikke at give efter for en Utaalmodighed, der i en anden Forstand er i mig efter at udgive det nu. Jeg veed det ikke; men jeg befaler mig Gud i Vold, han passer nok paa, naar Øieblikket er der, at jeg saa finder i mig den fulde Enighed om at jeg nu skal udgive det.

#

#.

Det christelige Eenfoldige

424
U. D.

er nu vistnok ikke ligefrem det Eenfoldige eller det ligefremme Eenfoldige, et Paradox (at et enkelt Menneske er Gud er da intet mindre end ligefrem eenfoldigt) men det Eenfoldige er, at just Paradoxet er for at bevirke at Svinget ikke gøres hen til at speculere, raisonere o: D.; men hen til at existere, existentielt at udtrykke det Christelige. Det at existere det er just det Eenfoldige. Og derfor er alt det Christelige mærket af Paradoxet, for at der ikke skal tages feil, som skulde man til at speculere.

At existere, at gøre efter Befalingen det er det Eenfoldige; at speculere, at raisonere det er det Modsatte af det Eenfoldige. Og derfor er der ved Hjælp af at det er Paradoxet udtrykt her er Intet at speculere over — gør der efter o: vær eenfoldig; her er Intet at speculere over — tro det — og <gaae> saa ikke igjen hen og speculeer over Troen, saa kommer Du igjen bort fra det Eenfoldige, nei troe — og gør saa derefter, saa bliver Du i det Eenfoldige.

Allerede det Socratiske Eenfoldige var intet ligefremt Eenfoldigt: Uvidenhed i den Forstand er et meget combineret Numer. Men Det Eenfoldige var, at faae Alt dette Speculerende (det Sophistiske) bort for saa at handle, at existere, hvilket er det Eenfoldige.

Men Speculationen er den idelig og idelig tilbagevendende Sophistik i Forhold til det at existere.

#

⁴²⁴existere] sml. 346.450. Socratiske] sml. 413.455.

1850

425

Et ypperligt Ord af Stilpo,

U. D.

som erindrer mig om, hvad jeg bestandigt har sagt, at man maa have Menneskene afsides om muligt ind i Skriftestolen, førend det kan hjælpe at tale med dem om Christendommen.

En spurgte Stilpo, om Guderne havde Glæde af vor Tilbedelse og vore Offere. Stilpo svarede: „Du er meget frisk paa det; lad os gaae til en Side, naar Du vil tale om Sligt.“

Jeg erindrer, selv at have givet Sagen en lignende Vending. Det var oppe hos Giød vad. Der var nogle Flere tilstede blandt Andre Martin Hammerich, som yttrede sig med denne Ugenereth angaaende et Christeligt. Jeg svarede. Det, De der siger tager sig ganske godt ud her hvor vi ere nogle Stykker samlede; vare der endnu flere, vilde det tage sig bedre ud — hvis ξ De ζ derimod vil gaae ind med i Værelset ved Siden, hvor vi ere ene, skal De see, at det tager sig meget maadeligt ud. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Forresten var da Stilpos Mening en noget anden; han vil vel egentlig udtrykke, at for at tale saa ugeneret om Guderne, maatte man see at finde et afsides Sted, hvor man var sikkert, at Guderne ikke hørte En — men et saadant er jo ikke at finde.

Det erindrer da om hiin uforlignelige Historie, som jeg andetsteds har opbevaret. En forklædt Geistlig (der gik forklædt, just for des bedre at virke til at omvende Menneskene) aftaler med en letfærdig Qvinde et Stevnemøde; men siger han, Eet maa Du sikre mig, at det bliver et Sted, hvor Ingen, Ingen kan see os, thi, jeg vil sige Dig det, jeg er Geistlig, saa Du vel kan tænke, hvad jeg risikerer, hvis vi opdagedes. Hun lover det. Han kommer til den aftalte Tid. Hun fører ham ind i flere Værelser, som hun anseer for sikre, men han mener dog nei. Endeligen fører hun ham udenfor Byen til en afsides Grotte, og siger: her kan da

⁴²⁵ Ord af Stilpo] Diog. Laert. II 117; i Riisbrigh's (til III B 30 an.) Overs. 1. Bd., S. 106. Giød vad] sml. X¹ A 28, og se Note dertil. Martin Hammerich] sml. X¹ A 46, og se Note dertil. hiin uforlignelige Historie] se VIII A 204.

intet Menneske see os, kun Gud kan det være muligt for. Hvorledes, svarer den Geistlige, troer Du, at Gud kan see os; og ham var det just jeg sidst vilde have skulde see mig — og derpaa begynder at prædike saa mægtigt om Guds Allestedsnærværelse, at hiin Qvinde opgav sin tidligere Vandel. (Denne Historie har jeg fra Abraham a Sc. Clara).

Bekymringen for en evig Salighed.

426
U. D.

Saaledes er ogsaa jeg gaaet ud i Livet, at saa langt jeg kan huske tilbage, der da intet var mig vissere end det med den evige Salighed; naar jeg blot døde og saa nævnede Christi Navn, saa var det det Visseste af Alt. — Og saaledes vel med Enhver, der fra Barn er opdragen i Christendommen.

Gjør nu denne Vished et Menneske stærkere i dette Livs Lidelser? Nei, den gjør ham egentlig kjelnere. Den større Fare er det just der hjælper til at vove sig i den mindre.

See her det uhyre Sandsebedrag i Christenhed, selv hvor det dog er Sandhed, at et Barn virkelig er opdragen i Christendom.

Bekymringen for den evige Salighed maa gjøres fri, ud af Sandsebedraget.

Det er gaaet i Christenheden som med Den, der arver Formue og aldrig har maattet erhverve: saaledes er denne illusoriske Tryghed fra Barndommen af det Forkiælende.

Som et Menneske er, saa er hans Christus-Billede. [*I Marginen:* 427
Mynster kunde ikke tænke sig ham uden en vis fornem Afstand U. D.
fra Virkeligheden — og Martensen ikke uden Docerende o: s: v:]

⁴²⁷ Mynster] sml. 418.435. Martensen] sml. 398.435.

1850

428

Fredens Evangelium

U. D.

Saaledes kaldes Christendommen og kalder sig selv — og saa er det Den, der oprørte Tilværelsen som aldrig.

Man seer her atter hvor langt alle ligefremme Bestemmelser strække til at betegne det Christelige, der altid er Omvendthed.

429

Overlegenheds Lidelse.

U. D.

Ja naar den Overlegne vil bruge sin Overlegenhed til at slaae af, eller vel endog til at profitere af de Andres mindre klare Begreber ved at bedrage dem: saa er der ingen Lidelse; det er naturligt. Men Lidelsen er, naar den Overlegne skal blive Ideen tro, og nu maa døie deres Misforstaaelse, som han saa let kunde undgaae — ved at bedrage dem.

430

At være Ingenting.

U. D.

Det Uendelige i Skikkelse af at være Ingenting, blot og bart „Menneske“ (omtrent som Lilien og Fuglen, der jo ikke ere Noget) er <i Verden> Punktet udenfor Verden, der kan bevæge hele Tilværelsen. Er det Uendelige Noget, kan det kun bevæge relativt.

Og derimod Alt, hvad der hovedsaglig vil være Noget i denne Verden, det er ikke Bevægende, men bliver det usande Bestaaende, det verdsligt Sinkende som det Bestaaende er, der breder sig selvbehageligt i jordisk Tryghed.

431

Min Thesis.

U. D.

Min Thesis er ikke at Det, der saadan forkyndes i Christenheden ikke skulde være Christendom. Nei, min Thesis er: at

⁴⁸⁰ Punktet udenfor Verden] sml. IX A 115, og se Note dertil.

Forkyndelsen er ikke Christendom. Det er et hvorledes, en Reduplikation jeg strider om — men det forstaaer sig: uden den er Christdommen ikke Christendom.

‡

‡

Altid Sandsebedrag,

432
U. D.

altid vil Verden bedrages, ja med en saadan Lidenskab, at Martyrerne altid blive slagne ihjel, fordi de ikke ville bedrage, hvad Verden partout vil, at de skulle.

Tag nu her et Exempel paa Sandsebedrag. For at Verden skal ansee En for alvorlig, maa han trække sig tilbage, sees sjeldent o: s: v: — men Sandhedens Alvor er just at tage dette Sandsebedrag (hvilket saa Mangen lumpent har benyttet, saa der gik stort Ry af ham blot fordi man saae ham sjeldent) og at leve paa Gaden saa man ansees for en Dagdriver, saa Menneskene blive kjede af En, saa der slet ingen stupor er forbunden med at see En o: s: v:.

‡

Sandsebedrag.

433
U. D.

Just den Geistlige, hvis Liv fra Morgen til Aften er verdslig Klogskab, just han vil ogsaa føle meest Trang til, engang imellem, eller een Gang om Ugen at græde over disse ophøiede Dyder, som han i en stille Time skildrer. Det vil maaskee qua Stemning være sandt i ham i Øieblikket men det er Digterisk, eller Digter-Forholdet, det er som naar den Yppige føler Trang til at digte Idyller, eller som naar et forulykket Subjekt føler Trang til at hensmelte i Taarer ved Tanken om en Dyds-Helt.

En saadan Talers Bevægethed anslaaer Tilhørerne nu høit, og glemme, at den Art Bevægethed er lige det Modsatte, et indirecte Modbeviis. En, der virkelig til daglig Brug kæmper for at

⁴⁸² [leve paa Gaden] sml. VIII A 453 og Sammenvisninger.

1850

giennemføre det Religieuse i sit Liv, han vil neppe være saa glødende og henrivende; thi i ham er det ikke Modsætningens Digter-Trang.

Og naar saa en saadan grædende Taler en lang Tid f. E. ved Sygdom eller Deslige har været forhindret i at prædike — saa fortæller hans Familie rørt, at han længes efter sin Prædikestoel. Jo, jeg takker, saaledes længes jo ogsaa en Skuespiller i lignende Tilfælde efter Bredderne, og en gammel Comediegænger efter Theateret. Naar man har en lille Smule Phantasie, lidt Gave — og saa sit daglige Liv i ganske andre Categorier: saa kan det jo nok være <en>Trang, som en Vellyst, at træde frem, at skildre denne Ophøiethed, at henrives og at henrive, at foranledige Forvexlingen, at man selv er en Saadan, at fornemme Menighedens Spænding, at tage en qvindelig Ungdoms Taarer o: s: v: — aah jo det er ret exquisit.

434

Min Fremstilling

U. D.

skal være en Overdrivelse. Nu vel, man vise mig, hvor da det N. T. slaaer af og prutter — og Andet end det N. T. have vi dog vel ikke at holde os til. Men Christenheden har opfundet følgende Vrøvl: der er et aabenbaret Guds Ord — men saa eksisterer der imellem os Mennesker en Tradition, ifølge hvilken det er vedtaget, at det da saadan udendvidere følger af sig selv, at vi ikke skulle tage det saa nøie, Guds Ord er egentlig ikke for os.

Eller man vise mig, hvor Kirkefædrene sloge af. Eller er Luther da ogsaa en Overdrivelse.

Man ophidser sin egen og Menighedens Phantasie om Søndagen — i en stille Time; og om Mandagen er Præsten den Første til at raabe korsfæst over Den, som vover at gjøre derefter, eller om man ikke raaber korsfæst, saa finder man det dog lige saa

det Religieuse] sml. 374.475. Digter-Trang] sml. 191.436. ⁴⁸⁴ Luther] sml. 414.495.

latterligt, som om En vilde gjøre efter hvad han seer eller hører i Theateret.

Disse stille Timer — afskyelige Opfindelse. Hvad der blev foredraget paa Torvet, paa Gaden, og blev Virkelighedens Katastrophe κατεξοχην det kan nu kun foredrages i en stille Time — det Andet vilde være profant. Saa var da altsaa Jesus Christus profan.

Og saa dadler man Klostret, at det er at flygte ud af Livet — men at have al sin Religieusitet i en stille Time een Gang om Ugen, og forresten at være conform med Verdsligheden: det er dog nok at flygte endnu mere ud af Virkeligheden det vil da sige i Forhold til det Religieuse, thi at man forresten stikker kun altfor dybt i Virkeligheden det negtes ikke.

Mynster har dog oprindeligen havt Indtryk, de ere vistnok ⁴³⁵noget sagtne i verdslig Selvbehagelighed. Og der vil saa Martensen ^{U. D.}begynde. Ja, det bliver bedre og bedre.

Stats-Kirken.

Hvilken Lykke for Poesien, at Staten ikke har fundet paa, at Poesie var en Fornødenhed, at der paa hver tusind Mennesker maatte beskikkes en Digter — saa havde Poesien været ødelagt; vi havde faaet examinerede Embedsmænd til Digtere, og Menneskene vare blevne forvante ved denne idelige Digter-Vrøvlen, saa de ikke engang gad høre den Kaldede.

Saaledes med Christendommen. Staten beskikker landsfaderligt 1000 examinerede Embedsmænd — og Christendommen omkommer i Vrøvl.

⁴³⁵ Mynster] sml. 427.448. Martensen] sml. 427.534. ⁴³⁶ Digter] sml. 433.463

1850

#

437

Pietisme.

U. D.

Ja vist er Pietisme (ret forstaaet, ikke just i Betydning af at afholde sig fra Dands og deslige Udvorteshed, nei i Betydning af at vidne for Sandhed og at lide derfor, samt at det i den Forstand hører en Christen til at lide i denne Verden, og at verdslig Kløgts Conformitet med denne Verden er uchristelig) ja vist er det den eneste Consequents af Christendommen. Og det mildeste Forslag synes det mig: at man dog i det mindste finder sig i at det bliver sagt, uden at Nogen derfor dømmes, men at hver Enkelt, som jeg selv, henvises til Naaden og Indulgentsen.

⁴³⁷ Pietisme] sml. 519. Naaden] sml. 411. 470.

1850

NB²¹.

d. 11 September 1850.

438

Septbr. 11.

Angaaende Texter til Fredags-Prædikener

439

cfr. det rene Blad foran i Journalen NB¹⁴

U. D.

Thema til en Fredags-Tale Journalen NB¹⁷ p. 30.

Hvad er Christendom eller rettere hvad Chri-

440

U. D.

stendom er p. 22. [A 454]

Hvorledes bliver et Menneske Christen? . . . p. 36. [A 470]

Hvad jeg har villet og vil p. 118. [A 519]

Mynsters Betydning for hele min Forfatter-

Virksomhed p. 194. [A 565]

‡

Væmmelse ved Livet — og dog Livslyst.

441

U. D.

Der eksisterer neppe noget Menneske, uden at han (hvis jeg i privat Samtale med ham vilde sige: hele min Ulykke er, at jeg intet Levebrød ingen Embedsstilling <har>, derfor er det man arbejder mig imod) uden at han da ganske roligt vilde sige: det er i Grunden ogsaa saa — og derpaa smile kløgtigt. Dette kløgtige Smil var saa paa min Bekostning — at jeg er gal nok til virkelig at ville være uegennyttig, virkelig at ville tjene Idee o: s: v: : og saa ere vi Alle Christne, og der er 1000 lønnede Christendoms Lærere — væmmeligt!

⁴³⁹Texter . . . cfr. . . NB¹⁴] se X² A 166. Journalen NB¹⁷ p. 30] se X² A 597. ⁴⁴¹Levebrød] sml. 418. 448. Embedsstilling] sml. 397. 469.

1850

Der existerer vistnok kun meget Faae, der ikke i deres Inderste have endog en stor Forestilling om, efter hvilken Maalestok jeg har Ret. Men sige det: nei, Ingen, Ingen vil det, eller vover det. ^[†] Det er i en Slags taus Samtalen med mig som sagde de Samtidige til mig: døde — saa skal det blive sagt høit og tydeligt nok, men i levende Live ikke. Væmmeligt!

Og naar jeg saa døde — ak saa smerter denne Tanke mig saa dybt, at atter her vil det sande Sammenhæng ikke blive aabenbart, Verden faaer et Skin af at være en rar Verden. Thi i samme Øieblik jeg er død, saa vil de Declamerende overbyde hinanden i at declamere, og denne Declameren maaskee endog under Taarer den vil skuffende see ud som sand Begeistring. Det kan ikke controlleres — thi han den Medlevende han er nu død; og den Medlevende som de nu mishandle, ja det er en anden Ting, hedder det, han er ikke det sande Store — maaskee indtil han saa er død. Væmmeligt!

Og derfor har jeg Lyst til at leve. Maaskee kunde det dog engang opleves, at et Menneske i levende Live opnaaede begge Dele baade Mishandlingen — og saa at seire; men at det saa var en Redelig. Give Gud, at hvis det vederfares mig, at jeg da maatte være redelig.

Det er nemlig oftere hændet, at en Mand, der har lidt Mishandling, saa har seiret. Men see, han vilde blot sin egen Fordeel; og da han saa havde seiret, saa var han glad og fornøiet, og da ikke gal nok til nu at oppripe det Gamle — ergo slap Verden godt fra det.

Den Redelige, som elsker Sandheden, ikke sig selv, elsker det at gjøre Menneskene opmærksomme, ikke sig selv, han vil derimod, just i det Øieblik, da han nu har seiret, og Alle ville slutte sig til ham, og Løgnen er i fuld Gang med „det har vi altid sagt om ham“, saa De, der have mishandlet ham bliver Ingen, bliver Noget, ligesom naar man til Børn siger, at det var Katten, der gjorde det — den Redelige vil just benytte det Øieblik til saa at

naar jeg saa døde] sml. 381.701. mishandle] sml. 345.464. gjøre ... opmærksomme] sml. 189.450.

sige: nei holdt; hvad bryder jeg mig om denne Anerkjendelse, der er lige saa usand som Mishandlingen var; men jeg vil tale nu om Mishandlingen og vise Eder, hvorledes det gaaer til i Verden.

Her naaedes, at det var de samme Mennesker, og i Forholdet til den Samme, her er Snyderiet umuligt — hvis da denne ene og samme i det sidste Øieblik er i Sandhed Redelig, elsker Sandheden ikke sig selv. Det forstaar sig det kan blive ham en dyr Sag; thi det vil opbringe disse Samme i høi Grad, at de ikke saaledes kunne faae Lov til at forvandle hele Tilværelsen til Vrøvl.

Ak, men skønne Opgave for en Redelig, det giver Livslyst! O, I Ædle, I der gennem et langt, langt, langt Livs bittre bittre Dage, Dag efter Dag bleve et Offer for menneskelig Usselhed, og I fik aldrig Ret; saa lukkede Graven sig over Eder, og nu først blev der begaaet himmelraabende Uret mod Eder, nu traadte de Declamerende til — og græd og declamerede, og det var en rar Verden: o, I Ædle, I tilvinke mig Bifald. Uden Vrede, uden Forbittrelse ønskede jeg blot Eet: at det maa lykkes mig, at gribe den menneskelige Usselhed saaledes paa frisk Gjærning at de Declamerende ikke skulle slippe fra mig. O, at den maatte tilbydes mig, den største Ære og Anseelse, som nogensinde er tilbudt et Menneske — og men, min Gud min Gud bevar Du mig saa redelig, at jeg benytter Øieblikket redeligt, afviser alt Dette og blot forlanger Eet: velvilligt, uden Vrede, men vistnok ikke uden Veemod at gjøre dem opmærksomme paa, hvilken Forvirrethed Livet er — saa ønsker jeg ikke mere.

Til 441, i Marginen:

[[†]] Kun Een traadte op, gav sig Mine af, tillagde sig selv Anseelse som Den, der redeligen tog sig af min Sag: og just denne Oprædens Første var det Bedrag, der har berørt mig smerteligst. — Ak og selv har jeg ikke turdet paatale min Ret af Frygt for at det var Utaalmodighed mod Gud, som vilde jeg spare mig selv.

442
U. D.

^{††} Kun Een] sml. 381. 558.

1850

443

U. D.

„Christenhed“ er Nonsens.

Jeg forpligter mig til at bevise, saa tydeligt at den simple Mand kan fatte det, at hvis et Menneske for Alvor vil udtrykke det Christelige i sit Liv, saa kommer han galt derfra. Forsaavidt vi altsaa allesammen saadan slippe dog ganske godt gennem Verden, for ikke at tale om dem, som endog gjøre Lykke: saa har dette sin Grund i at vi entholde os fra at udføre det Christelige.

Men hvad skal saa de 1000 Præster til? Det, der hjælper os og Præsterne skikkeligt gennem Livet, er at vi lade være at gjøre det Christelige. Er da de 1000 Præster med, for at hjælpe os til at lade være at gjøre det Christelige?

Dog hvor skulde det blive Andet end Vrøvl, naar noget Saadant som Christendommen skal være formeentligen Alles, i millionviis, Livs-Anskuelse.

444

U. D.

En Devise.

Jeg har læst hos Sriver, at der var en Mand, hvis Devise var:
Aliis inserviando consumer,
det passer paa mit Liv, jeg offres <paa Andre. Aliis inserviando consumer.>

445

U. D.

En Præsts vanskelige Situation.

En Enke dør. Hun har i levende Live haft en meget betydelig Pension, hun efterlader sig nogen Formue. Hun har imidlertid været meget godgjørende. Vel, det kan jo Præsten sige. Men han er begejstret, han føler sig (maaskee uopfordret som det hedder, hvorved vi nok veed hvad der forstaaes) kaldet til at tale i høje Toner om denne sjældne Godgjørelse, han siger: hun var ikke

⁴⁴³den simple Mand] sml. 13.714.

blot gavmild, nei, hun gav, som hiin Enke i Evangeliet, den sidste Penning til de Fattige. Dette er nu deels Løgn, og deels — ja nu kommer den satiriske Vanskelighed! — at det nemlig er Løgn kan man bevise — forunderligt! — man kan bevise det af Præstens Tale. Havde Enken ganske bogstaveligt givet den sidste Penning til de Fattige, saa havde hun altsaa ikke efterladt sig een eneste Hviid — og altsaa havde hun heller ikke efterladt Noget til at betale Præsten med, og hvad saa? saa havde hun ingen Ligtale faaet, allermindst saadan kjøen Ligtale, der ikke er for dyrt betalt med 50rd.

Om mig selv.

446

U. D.

Og saa beskylder man mig for Stolthed, at jeg vil staae ene. O, Du som taler, spørg Dig selv oprigtigt, hvor skulde jeg finde Een til, der (foruden hvad jo først maatte til, havde Tid og Forudsætninger til at arbeide i den Retning) vilde enes med mig, ikke om at holde Noget ud for saa at seire (nei, det lod sig vel naae) men om at holde ud for at seire — og for saa at benytte Seiren til Intet at opnaae, benytte den til at lade et Lys falde over Sandheden, et Lys som maaskee vilde forbittre de Medlevende endnu engang og end stærkere.

Det Blasphemiske.

447

U. D.

Medens der i Christenheden er Søndags-Snak om Christus som det høie Forbillede, den Christne stræber at ligne, saa underforstaaes dog bestandigt, at der da Ingen er gal nok til at ville gjøre efter Sligt.

See dette kalder man i Christenheden Fromhed, Gudsfrygt. Gjør En derimod et Forsøg paa at sætte „Forbilledet“ saaledes

hiin Enke i Evangeliet] Mark. 12, 42 ff. ⁴⁴⁶Sml. 389. 669.

ind i Virkelighed, at det dog kunde blive lidt Alvor med Efterfølgelsen, saa hedder det: „det er Blasphemie“ — Alvoren er altsaa det Blasphemiske.

448
U. D.

Mynsters Regjeringskunst.

Om den fra Statsklogskabens Synspunkt er priselig, men christeligt er den ikke til at forsvare, da den i Princip just er det Christelige diametrale Modsætning.

Hvad der for Alt er og har været Mynster det Vigtigste at vaage over, er, at det da for ingen Priis tillades en Existents at udtrykke at der er Noget til som er i og for sig. Dette i og for sig Værende, samt at det er til, er nemlig for verdslig og timelig Regjering det meest Farlige, det Foruroligende. Dersom derfor En vil gjøre Noget gratis, da er det i Mynsters Øine en Forbrydelse, thi saa bliver han og hans Existents incommensurabel. Nei, har En f. E. Trang til at prædike, saa skal det udtrykkes ved, at han faaer sig et Levebrød, saaledes i Alt. Der skal intet Uendeligt være som saadant, nei, det skal gaae op; Alt skal kunne forklares af det Relative og gaae op i det Relative. Saa er det en Lyst at regjere, ja næsten en Vellyst. Man tillader (og man gjør det selv) at der tales i høie Toner om det Uendelige, den ædle Begeistring, der ene vil det Gode — men man sikkrer tillige, at Sligt kun bliver Talemaade, da man bestandigt til det Virkelige har en Note, der forklarer det ind i det Relative og af det Relative.

Man er af den Anskuelse, at Religieusitet hører med — men der vaages da for Alt over, at den ikke kommer ud i Virkeligheden, at den indskrænkes til visse stille Timer. I en saadan stille Time kan saa den Talende (og man gjør det selv) kaste sig, i voldsom Bevægelse, paa Prædikestolen — men saa ikke videre; i Virkeligheden har dette Ophøiede ikke hjemme.

Og saaledes i alt det Mynsterske. Det er Stats-Pædagogik, men Christendommen lige stik imod.

Efterfølgelsen] sml. 420. 454. ⁴⁴⁸Mynsters] sml. 435. 449. Levebrød] sml. 441. 453.

Mynster.

449
U. D.

Havde Mynster styret efter de Principer han har styret — og saa, for en Forsigtigheds Skyld, selv levet i Armod og streng Afholdenhed: saa var Sagen en anden, saa var det utvivlsomt, at det, der havde bestemt ham, var et Princip, at det var virkelig for Principets Skyld. Nu er Sagen en anden, thi nu er det tvivlsomt, om han ikke har styret som han har styret — for at skaane sig selv, for at nyde Livet o: D:

Sandsebedragene. <Mundus vult decipi.>

450
U. D.

Lad mig bruge mig selv, o, og gjører mig saa blot den Tjeneste, at ville forstaae

Da jeg stærkest reduplicerede, anvendte meest Kraft paa at hæve Sandsebedragene, da var ogsaa min Anseelse mindre.

Saa vovede jeg det Yderste, kastede mig mod Pøbelen. Da saae jeg, at Opgaven et Øieblik blev mig for stor, jeg maatte næsten befrygte Pøbel-Voldsomhed mod mig paa Gaden.

Saa trak jeg mig lidt tilbage; jeg saaes <lidt> sjeldnere paa Gaden, jeg pointerede lidt i Retning af at holde Forbindelse med de Fornemme, min Optræden var en noget anden, jeg indlod mig ikke saa meget med Folk, fjernede fra mig: og min Anseelse steg — ak, thi nu var der dog lidt Sandsebedrag med.

Hvorfor har Mynsters Anseelse været saa stor? fordi han saa overordentlig stærkt har understøttet ved Sandsebedrag. Men ligger hans Anseelse dog ikke i hans Talent o: D: ? Aah blæse være med Talent og Genialitet; det Genie var aldrig født, som var saa mægtigt at det kunde sikkre sig Mængdens Anseelse — uden at bruge Sandsebedrag.

⁴⁴⁹Mynster] sml. 448.450. i Armod] sml. 417.475. ⁴⁵⁰reduplicerede] sml. 424.454. kastede mig mod] sml. 142.519. Mynsters] sml. 449.453.

1850

At dette maa være saaledes er let at forstaae. Skulde Mængden kjende det Sande uden Sandsebedrag, saa maatte Mængden jo selv være i Sandheden. Men tag det der; det er den yderst Sjeldne, der kan kjende Sandheden uden Sandsebedrag. Men kan Mængden ikke kjende Sandheden uden Sandsebedragene, saa er det jo ogsaa umuligt at de kunne ære og ansee den. Ergo maae Sandsebedragene til, hvis man skal naae Ære og Anseelse.

Genierne rangerer derfor efter, hvor store Kræfter de have til at hæve Sandsebedragene, eller til at tage dem bort — men desto mindre Anseelse i Samtidighed.

Dersom Sandheden blot ved sig selv kunde kjendes af Mængden og ansees som saadan: saa var da Gud hjulpet, naar han vil aabenbare sig. Og see lige det Omvendte, han mishandles og ihjelslaaes, og hvorfor? Just fordi han har Guddommens Magt til at hæve Sandsebedragene. Det, der hjælper os Mennesker, er at vi ikke have saadanne Kræfter og en saadan Reenhed til at tage Sandsebedragene bort — der bliver <i vor Fremstilling af Sandheden> altid en Portion Sandsebedrag tilbage og forsaavidt ogsaa <for os> lidt Anseelse.

Det er dette jeg blandt Andet vil have Menneskene gjorde opmærksomme paa, og hvortil jeg mener at kunne bruge mit eget Liv; man skal, med Guds Hjælp, ikke narre mig ind i Sandsebedraget, som havde min stigende Anseelse nogen anden Grund, end at jeg har maattet sætte lidt Sandsebedrag, ak jeg er kun et stakkels ringe Menneske, men gøre opmærksom kan jeg.

#

#

451
U. D.

Systemet — den skjulte Inderlighed.

„Systemet“ er som forsvundet; naar to Studerende tale med hinanden og nævne Systemet, komme de næsten uvilkaarligt til at smile.

Mængden] sml. 231. 451. Genierne] sml. 395. 458. gøre opmærksom] sml. 441. 478.

„Den skjulte Inderlighed“ haaber jeg med Guds Hjælp skal gaae samme Vei; naar to Præster tale med hinanden og nævne den skjulte Inderlighed, komme de uvilkaarligt til at smile.

Ogsaa „Publikum“ er paa gode Veie; hvilken Glæde naar engang det Begreb segner, samt „Majoriteten“, „Ballotationen“ o: s: v:

‡

‡

Plus dolet, quam necesse est, qui ante dolet, quam necesse est. ⁴⁵²
Seneca ep. 98. *U. D.*

‡

Mynster — og jeg

⁴⁵³
U. D.

Mynster har \leq (ikke som var Det, han sagde, ikke Christendom nei, men ved Forkyndelsen som ikke har været Christendom) \geq prædiket Christendommen ind i et Sandsebedrag og fast i et Sandsebedrag — derfor maatte ogsaa mine Operationer dialektisk blive som de blev.

Mynster har Lighed med Louis Phillip: uden Idee-Opsving, uden existentielt Pathos men klogt benyttende smaa Midler og med Forstand paa, at Levebrødet er det dog egentlig der regjerer Verden, og at Den regjerer temmeligt sikker der har Levebrød at bortgive.

‡

‡

Hvad er Christendom? <eller rettere, hvad
Christendom er>

⁴⁵⁴
U. D.

Christendom er ingen Lære.

Christendom er en Troen og en dertil svarende ganske bestemt Art Existeren, Efterfølgelse.

den skjulte Inderlighed] sml. 357.469. „Publikum“] sml. 450.476.
⁴⁵² Seneca ep. 98] § 8. ⁴⁵³ Mynster] sml. 450.472. Levebrødet] sml. 448.463. ⁴⁵⁴ Efterfølgelse] sml. 447.458.

1850

Anm. Christendom er ikke at bestemme som en Tro; det er i Retning af „Lære“, men en Troen.

Altsaa Christendom er en Troen og en Efterfølgelse.

Man kan gjøre Tro til det Første og Efterfølgelse til det Andet, forsaavidt det dog er nødvendigt, at Det er til for mig i Troen, det skal jeg efterfølge. — Man kan gjøre Efterfølgelse til det Første og Tro til det Andet, forsaavidt det er nødvendigt, at jeg ved een eller anden Handling, der er mærket nogenlunde conformt med det Christeliges Ethik (det Ubetingede), maa være saaledes collideret med Verden, at der for mig er tilveiebragt den Situation og den Situations Spænding, hvor der først ret kan være Tale om at blive Troende.

Dette at Handlings eller Gjernings-Situation er Forudsætning for det at blive Troende, altsaa at til det at troe svarer Situation: dette beviser det reciproke Forhold mellem Tro og Efterfølgelse.

Til 454, i Marginen og paa Foden af Siden:

455
U. D.

Christus, der heller aldrig indlader sig paa at bevise sin Læres Sandhed eller at give Grunde for den, bruger kun et Beviis: „dersom Nogen vil gjøre min Faders Villie, han skal erfare, om Læren er af ham eller jeg taler af mig selv.“ Heri indeholdes jo, at en Gjernings Situation er fornøden for at komme i den Spænding, hvor Troens Afgjørelse kan blive til; det er et Vovestykke. Det er ikke saa (som Menneskene have vendt det om) først Beviset og saa Vovestykket (hvilket da ogsaa er Selvmodsigelse og Vrøvl) nei, først Vovestykket, saa kommer Beviset bag efter, Du vil erfare, at Læren er Sandhed. Men Menneskene ville Intet vove, derfor have de gjort Christendommen til en Lære, som man, uden at der foregaar nogen væsentlig Forandring med Ens personlige Existents, sidder og beviser. Og tomt er man opblæst af de tre

det Christeliges Ethik] sml. 450. 464. ⁴⁶⁵dersom Nogen vil gjøre min Faders Villie osv.] Joh. 7, 17.

Grundes Vished, mere opblæst end <en> Pascha af 3 Hestehaler; man kimser af det socratiske „Dersom der er en Udødelighed“, man kalder det det blot Subjektive: og saa kjender dog ogsaa Christus kun dette eneste Beviis for Læren: om Nogen vil . . . han skal erfare.

Det Frivillige.

456
U. D.

At Christendommens Tale om Lidelse, Selvfornegtelse er om den frivillige ligger da i Sagen selv; thi hvor i al Verden skulde Selvfornegtelse kunne være uundgaaelig.

Men har man reent afskaffet Selvfornegtelsen, sat de almindelig-menneskelige Lidelser (Sygdom, Fattigdom o: D:) istedet, saa reduceret Christendommen til at lære Taalmod i dette Uundgaaelige, hvilket man da søger at undgaae saa længe som muligt.

Men hvad Mening er der saa i Christi Udtryk: at tage sit Kors op daglig. Dersom ved „Kors“ her skal forstaaes een eller anden Lidelse, som er kommet over mig, og som nu er den uundgaaelige. Lad det være Sygdom — saa følger det dog vel af sig selv, at saa længe jeg er syg, er jeg syg, og der behøves virkelig ingen Formaning til at tage mit Kors op, naar der ved „Kors“ skal forstaaes denne Sygdom.

O, men det Hele er ved Præsterne blevet Vrøvl.

Til 456, i Marginen:

At det Christelige er det „Frivillige“, kan man jo see alene 457
paa Ordet, som bruges: Selvfornegtelse. I Forhold til det Uund- U. D.
gaaelige, det Nødvendige, Det, der kommer udenfra o: s: v: er det en anden Magt (Styrelsen, der ved Omstændigheder, ved andre Mennesker o: D:) der negter mig det. Men Det, jeg negter mig selv (Selvfornegtelse) det er dog vel et Frivilligt, Noget, jeg havde det i min Magt at faae, hvis jeg ikke fornegtede mig selv.

det socratiske] sml. 424. 476. ⁴⁵⁶frivillige] sml. 378. 457. at tage sit Kors op daglig] Luk 9, 23. ⁴⁵⁷„Frivillige“] sml. 456. 617.

1850

Men atter her har man et Exempel paa, hvorledes man i Christenhed har afskaffet Christendommen: at man ved „Kors“ forstaaer Lidelse, istedetfor at Christus forstaaer Selvfornegtelses Lidelse.

458

U. D.

„Christenhed“ er Nonsens

Blot et Genie (altsaa et stakkels ringe Menneske; og hvad Magt øver han dog over sig selv i Henseende til at afdøe og til at trække ud paa Ideen — hvad Magt? det er, hvor ringe) Blot et Genie, saa vil i Samtidigheden Forholdet være dette, at de faae Dygtigere ville tilstaae: vi tør ikke tale med det Menneske; det er sandt, kun altfor sandt hvad han siger, men han river os for langt ud, vi ønske at nyde Livet lidt mere; vi kan det ikke, o: vi kan ikke overvinde det Jordiske i os.

Og nu Christus! Den uendelige Afdøethed fra Verden, Ideen selv, der derfor ogsaa fordrede ubetinget at bryde med Alt for at følge ham — og at vi saa sluddre <om>, eller af Præster lader os foresluddre om deres Længsel efter at have været samtidige; og at saa i Millionviis Mennesker ere Christne, medens i Forhold til det uendelig Ringere og Lettere at følge et Genie de Dygtigere i Samtidighed sige nei, vi kunne ikke.

459

U. D.

Montaigne siger etsteds (i 5te Bind): For De, som skulle regiere, er det ikke nok at have sund Menneskeforstand, ikke nok at kunne, hvad vi kunne. Naar De ikke staae høit over os, staae de dybt under os.

afskaffet Christendommen] sml. 388.504. ⁴⁵⁸Genie] sml. 450.499. Afdøethed] sml. 420.472. følge ham] 454.496. ⁴⁵⁹etsteds (i 5te Bind)] i den til 371 anf. Overs. 5. Bd. (Berl. 1794), S. 376.

Ea non media sed nulla via est, velut eventum exspectantium, 460
quo fortunæ suæ consilia applicent. Livius 32,21. U. D.

Det er ypperligt om Dem, som „først maa see Udfaldet“ førend
de dømme.

Det at ville see Udfaldet førend man dømmer. 461

U. D.

Det har da sin Grund i den Misforstaaelse, at man betragter
denne, den Fremtrædende, som var blot han til Examen, vi Andre
vi skal blot dømme — istedetfor at enhver Levende er ved at leve
til Examen, saa in casu han selv er den Dømte, og hans Dom: at
han ikke vilde dømme før han fik Udfaldet at see.

At skulle anbringe Idee i Danmark 462

U. D.

er det besværligste Arbeide man kan tænke sig; thi Danmark er
omtrent i meest Afstand fra Idee. Landets Ulykke er endda ikke
at det er lille, men vel at Alt er en vis jævn Velvære, en For-
gudelse af dette til en vis Grad. Men en større Afstand fra Idee
er ikke mulig. Armod, Elendighed o: D. er nærmere ved Idee
Rigdom Overflod er nærmere ved Idee, men saadan almindelig
jævn Velvære er det Allerfarligste. Saaledes er Tilstanden i Dan-
mark, der endog i en ualmindelig Grad er tilbøieligt til Medliden-
hed, men hvor Idee-Svinget er <som> en Umulighed.

Det existentielt Høieste — og det existentielt 463
Laveste. U. D.

Lad os begynde med Digteren. Det, Digteren bruger og udøde-
liggjør i sine Sange f. E. som Julia, at aflive sig selv af Sorg o: s: v:
o: s: v: — dette forekommer allerede sjældent i Livets Virkelighed.

⁴⁶⁸ Digteren] sml. 436. 473.

1850

Nu kommer det Ethisk-Religieuse og erklærer hiint Æsthetiske for Fortvivlelse og anpriser saa lige det Modsatte det f. E. i Julias Sted at ville leve.

Men nu kommer Præsterne, og med dem altid Vrøvlet. De tage sig ikke iagt for, at det reent Spidsborgerlige blot udvortes betragtet har en Lighed med hiint ethisk-religieuse Høieste. Karen, Maren, Mette o: s: v: aflivede ingenlunde sig selv, skjøndt berøvede deres respektive Elskere — ergo avancere disse Ærede, ved den meget ærede Præsts Bistand, op til at staae langt over Julie.

Præsterne mærke slet ikke Hemmeligheden: at naar en Existents, som „Digteren“ kan bruge den, er saa sjelden som Digteren paastaaer: hvor sjelden maa da ikke en sand ethisk-religieus Existents være! Nei, Præsterne canonisere Spidsborgerligheden. Nu og vi Protestanter har jo afskaffet den catholske Canonisation af Asketer, Martyrer o: D: — til Vederlag canoniseres saa Spidsborger-Laugets Interessenter, og ganske rigtigt de canoniseres af hiin sidste geistlige Orden, som opkom i Protestantismen: Levebrødrene.

464
U. D.

Det, ethisk, Overordentlige, og Præsteforedragets Sviig.

Det, ethisk, Overordentlige forholder sig udenvidere til enhver Enkelt (det Ethiske er jo just det Almeen-Menneskelige) at han kan være det, ja at han egentligen skal være det. Her er intet æsthetisk Differents-Kunnen og Ikke-Kunnen, grundet i Betingelser, som ikke ere i Enhvers Magt.

Tag nu i Forhold til det at være Christen det, ethisk, Overordentlige, hvilket er at blive Sandheds-Vidne, Martyr o: D:

Hvad gjør saa Prædikeforedraget? Istedetfor at udtrykke, at hver Enkelt har at gjøre Gud Regnskab, hvorfor han ikke blev et Sandheds-Vidne, og tilstaae, at Feilen altsaa laae hos ham, i hans

Levebrødrene]sml. 453.486. ⁴⁶⁴ethisk]sml. 454.519. enhver Enkelt]sml.377.476. Sandheds-Vidne]sml.342.502. Martyr]sml.441.484.

Svaghed, Jordiskhed o: D:, samt ydmygt erkjende, at det er Indulgents, der vises ham, naar han alligevel er Christen: istedetderfor vender Præsten Forholdet om, og gør det, ethisk, Overordentlige til det, æsthetisk, Overordentlige, Differents-Overordentlige, og siger saa: saa høit har jeg ikke turde haabe, at jeg skulde blive noget saadant Overordentligt. Aha! Istedetfor at faae et minus, at han ikke blev hvad der i strengeste Forstand kunde fordres af ham, faaer han endog et plus for Ydmyghed og Beskedenhed.

Er det ikke at gjøre Nar af Gud, saa veed jeg ikke hvad det er at gjøre Nar af Gud.

Til 464, i Marginen:

Ydmyghed og Beskedenhed er overhovedet meget paa urette 465
Sted, hvor der er Tale om, at lide, at bringe Offere o: D:. At være U. D.
„for beskeden, føle sig for ringe o: s: v:“ til — at give sin
Formue til de Fattige, til at blive kagstrøgen o: s: v: er at satiri-
sere sig selv. Det Sande er, at man er svag; det skal man saa til-
staae, men man skal ikke hykle.

Svar paa en Indvending mod min Taktik i at belyse 466
Christendommen. U. D.

„Du faaer saa Ingen til at gaae ind paa Christendommen.“ Nu vel, i Ideen seet er det jo det aldeles ligegyldige. Men saaledes vil det vel heller ikke gaae. Der vil blive færre, men dygtigere. Og endeligen ere der dog vistnok Adskillige, der naar det bliver Alvor med virkelig at skulle opgive Christendommen: saa dog hellere vælge det Strengere.

Det, der har skadet, er den væmmelige Maade paa hvilken man har paaprækket Menneskene Christendommen, saa den næsten er blevet dem noget ynkeligt Noget — hvilket Præsterne væsentligen have gjort for at spare sig selv, istedetfor at man skal: ikke spare sig selv, men holde Idealet i Hævd.

1850

467
U. D.

En Apostel — og en Præst nutildags.

Introductionen for Paulus til at blive Apostel var „ikke at raadføre sig med Kjød og Blod“ (Galaterne). Nu bruger en Candidat en halv Snees Aar, i hvilken han render fra Herodes til Pilatus, bestandigt i Ærender, som sortere under at raadføre sig med Kjød og Blod — det er Introductionen.

468
U. D.

Præste-Ægteskabet.

Dersom denne usalige dvaske Tradition ikke var, om at en Præst maa være gift, det kan ikke være anderledes, ellers er han ingen ret Præst: saa var der dog maaskee een og anden Candidat, der kunde falde paa strax at begynde som Præst uden at blive demoraliseret ved denne Løben efter Embede.

469
U. D.

Det Eneste, der altid forudsættes i Livet

er: det Vigtigste, det Absolute, det ene Fornødne. At en <vordende> Præst skulde være vidende om end den mindste Ubedydelighed betræffende Embedet, forudsættes ikke <udenvidere>; men at han er en sand Christen, i sit Inderste (i skjult Inderlighed) villig til at ofre Alt for Christendommen: det forudsættes naturligviis — ih, naturligviis.

470
U. D.

Hvorledes bliver et Menneske Christen?

Ganske simpelt. Tag hvilken som helst christelig Regel for Handling — vov at gøre efter den. Den Handling, Du derved kommer

⁴⁶⁷ Paulus . . . Galaterne)] Gal. 1, 16.
skjult Inderlighed] sml. 451.

⁴⁶⁹ Embedet] sml. 441. 530.

til at sætte ind i Virkeligheden, vil altsaa være mærket af det Ubetingede; thi det er Mærket paa alt sandt Christeligt.

I samme Øieblik vil Du ved denne Handling collidere med Omverdenen, der væsentligen har sit Liv i det til en vis Grad.

Collisionerne ville nu blive saaledes, at Du i en vis Forstand, om man saa vil kommer til at opdage det Christelige og det Christeliges Collisioner, medens Du tillige kommer til at opdage, at Du behøver Christendommen for at holde ud i disse Collisioner, idet Du vil komme til at lide for det Gode Du gjorde, men tillige i denne Spænding opdage, at Du dog ligeoverfor Idealet selv er en elendig Stakkel, saa Du ubetinget behøver Naaden.

Uden Situation, uden denne Situation, der isolerer ham næsten til Fortvivlelse og bestandigt i omvendte Proportioner, kommer et Menneske aldrig til at troe.

Dette er ogsaa hvad Christus siger, det eneste Beviis der er muligt for Christendommens Sandhed: om Nogen vil gjøre efter hvad jeg siger, han skal erfare om jeg taler af mig selv.

Men en virkelig christelig Handling, en Handling der er mærket af det Ubetingede, og christeligt mærket af det Ubetingede, er en uhyre Sjeldenhed — og dog kan man ikke paa nogen anden Maade komme i den Situation, hvor Troen kan blive til. Vov at give hele Din Formue til de Fattige, saa skal Du nok erfare Lærens Sandhed, just ved at erfare efter hvilken Maalestok Du behøver Læren for at holde ud hvad Du vovede. Vov en Gang for Sandhedens Skyld ubetinget at udsætte Dig for Alt, saa skal Du nok erfare Lærens Sandhed, erfare, hvorledes den ene kan frelse Dig fra at fortvivle eller fra at ligge under; thi Du vil behøve Christendommen baade for at værgе Dig mod Andre, og for at holde Dig opreist, naar Tanken om Din egen Ufuldkommenhed vil nedbøje Dig. Thi man kan nok saadan i god Continuitet med de Andre gaaе og vrøvle om sin Ufuldkommenhed; men sandeligen Den, der ved en ubetinget Handling brød med Alt, saa nu de Andre gjøre Alt for at stemple ham som gal eller som en

Naaden] sml. 437. 483. om Nogen vil gjøre... han skal erfare] sml. 455 (Joh. 7, 17).

Egoist eller som en Hykler o: s: v: han vil i indre Anfægtning efter en frygtelig Maalestok opdage sin Ufuldkommenhed, om han end saa 10 Gange har Ret i hvad han gjorde, Ret mod de Andre, han vil opdage sin Ufuldkommenhed for Gud, og saaledes behøve Christendommen.^[†]

Men dette har man reent afskaffet; der tales aldrig om Sligt i Prædikeforedraget, istedetderfor har man opdynget denne Masse af Grunde og Beviser og Gud veed hvad.

Det Christus, der aldrig indlod sig paa at bevise, fordrede, var en ubetinget Handling: bryd med Alt for at slutte Dig til mig. Naar saa En gjorde det, saa var det vistnok ved Forholdet til Christus han blev Christen, men det var tillige ved Bruddet med Alt, ved at komme ud i denne uhyre Spænding, saa han ene og alene kunde holde sig ved at holde sig til Christus. Om En uden at bryde med Alt, uden at være ubetinget, havde rendt hele Dagen efter Christus, talt med ham Dag ud og Dag ind, været Vidne til alle hans Mirakler: han bliver alligevel i al Evighed ikke Christen.

Til 470, i Marginen:

471 ^[†] Vov ubetinget at bryde med Alt, for at faae det klart <frem-
U. D. stillet>, hvad Christendom er: og Du skal see, Du bliver nok selv en Christen; Du vil opleve saadanne Collisioner, og blive saa indadvendt, ene med Bevidstheden om Din Ufuldkommenhed, at Du nok vil lære at behøve Christendommen for at holde Dig, saa Du bliver Christen, selv om Du ikke var det fra Begyndelsen. Og derimod En, der begyndte med den Forstilling at han saadan var Christen, selv om han, hvis det er muligt, uden at vove Noget fremstillede Christendommen ganske sand: han bliver neppe selv en Christen.

472
U. D.

Mynsters Prædiken.

At det at blive Christen er en Kamp paa Liv og Død, en langvarig Kamp paa Liv og Død, fuld af de rædsomste Optrin

Anfægtning] sml. 373.557. ⁴⁷³ Mynsters] sml. 453.533.

(som det at afdøe, svarende til det at døe, naturligviis maa være):
hvo vilde ved at læse Mynsters Prædiken falde paa Sligt.

‡

‡

Veemod.

473
U. D.

Lykkelig i en vis Forstand Den, der kan leve Livet hen i den Forestilling, havde jeg blot flere Kræfter, end jeg har, flere og flere, saa skulde jeg seierrigere og seierrigere trænge igjennem: lykkelig i en vis Forstand; thi han er lykkelig uvidende at der er et Punkt, som hedder det Overordentlige, og at naar det er naaet, da vender Alt sig om, at der paa den anden Side af det ligefremme Superlative (størst) ligger det Overordentlige, og jo mere det er det Overordentlige jo vissere er Undergangen. — Lykkelig Den, der kan leve hen i den Forestilling, at dersom det lykkedes ham at fremstille Sandheden ganske sand, da skulde den seire ubetinget; lykkelig er han i en vis Forstand, thi han er lykkelig uvidende om den Sandhedens Hemmelighed, at jo mere det lykkedes, jo vissere er Undergangen. — Lykkelig Den, som kan leve hen i den Forestilling, at det, der behøves, er at faae Vildfarelserne tage bort, saa ville Alle gaae ind paa Sandheden; lykkelig er han i en vis Forstand i Sammenligning med Den, der kun altfor tydeligt seer, at han blot behøver at anbringe lidt Galimathias, saa gaaer det Sande bedre igjennem. — Lykkelig <i en vis Forstand> Den, for hvem det blev skjult, at Ord af en Afdød, som Tusinder ville beundre, at vee, vee denne Samme naar han skal sige dem i levende Live, fremdeles, at her paa dette Punkt er et uigjennemtrængeligt Vilderede, umuligt nogensinde at faae Ret, ja om saa den Afdøde selv stod op igjen og sagde dem — han er atter vis paa samme Skjebne, thi kun paa digterisk Afstand kan Menne-skene taale det Sande. —

af døe] sml. 458.614. ⁴⁷⁸det Overordentlige] sml. 345.499. digte-risk] sml. 463.479.

474 U. D. Det er dog tvetydigt at declamere til Ære og Priis for en Afdød, med hvem man har levet samtidigt og modarbeidet: det er lige saa tvetydigt som at raabe Hurra for en Mand, idet han reiser bort, da dette jo kan betyde: Gud skee Lov, at Du reiser.

Men Ret faaer den Afdøde aldrig. Selv kan han jo dog ikke staae op af sin Grav, og tilraabe de Declamerende: Løgn i Jer Hals. Og lever der En samtidig med de Declamerende, og vil han paatage sig at bevise, at de Declamerende lyve, — saa styrter man sig en masse over en Saadan, han faaer omtrent samme Skjebne som den Afdøde, indtil saa ogsaa han er en Afdød, og de Declamerende nu tage sig af ham, medens saa en Ny træder op og viser, at de Declamerende lyve, en Ny, der saa faaer samme Skjebne som den Afdøde, indtil saa de Declamerende tage sig af ham o: s: v: Dette er Verdens-Historien.

Af En, der i Sandhed har villet noget Sandt, kan mange, mange Declamateurs leve christeligt; hvor mange mange Millioner Declamateurs have ikke levet christeligt af at Christus blev korsfæstet for Sandheden.

At sige det hjælper i en vis Forstand ikke; selv al min Politie-Snildhed, det er umuligt at sikkre sig mod — Declamateurs. Hvad jeg her har sagt, kan en Declamateur snildt benytte til Declamationer — og er der en Redelig, der beslutter at handle derefter, hans Skjebne er vis.

Og derfor er det dog saa taabeligt, at dømme et Menneske efter hans Ord — nei hans Liv er Dommen. Har Du forkyndt, at Sandheden lider i Verden, og selv gjort Lykke ved denne Forkyndelse, saa er Du dog en Bedrager. Loven er bestandigt: Det Du forkynder frembringer den samme Virkning som den Du forkynder det frembringe eller Forkyndelsen frembringer som Virkning det Forkyndte.

Gud.

475 U. D.

Næsten kunde jeg fristes til at sige: det maa dog være forfærdeligt at være Gud. At have havt og have med disse Millioner Christne

at gjøre, som alle forsikkre ham, at de saa gjerne ville give sig ganske hen, saa gjerne forske efter, hvad der <er> hans Villie o: s: v: o: s: v: — og saa ere vi alle, mere eller mindre, Gavytve, der ved bevidst eller ubevidst Natur-Underfundighed væрге os saa smaat — hvad Gud seer med en Milliondedeel af Øie.

Vi ville ikke blot fritages fra at vove, men vi ville endog have det omklædt med Selvbehagelighed — og derfor kalde vi det at vove at friste Gud.

O, min Gud, skulde det at ville lide for Sandhed, at ville vidne for Sandhed og mod Usandhed skulde det være at friste Dig!

Nei, nei, nei saaledes vil jeg ikke tale, jeg vil ærligt tilstaae, at jeg, som ethvert Menneske, saa gjerne vil spare sig selv.

Overhovedet bør Prædikenen tale ganske anderledes sandt. Det er jo ikke saa uforklarligt, at et Menneske, Kjød og Blod, er bange for at indlade sig ganske med Gud (Aand). Dette ville vi tilstaae, og saa befale os Gud i Vold, han hjælper nok saa fremad.

O, men hvor underfundigt omgaaes vi ikke Gud? En beder om gode Dage, et betrygget Udkomme, huslig Lykke o: s: v: og siger han saa skal jeg ogsaa synge og tale til Din Priis, o Gud, saa det skal bevæge Mange.

Ak, saaledes ere vi, saaledes er jeg som et listigt Barn, der insinuerer <sig> for at faae sin Villie. Og da er det vel stundom (naar <der> dog ellers er noget velmeent deri) som sagde Gud ved en Accommodation næsten smilende (som naar den Overlegne taler til en kløgtig ung Pige): ja min lille Ven, Du er en snild Fyr; men Du bedrager mig dog ikke, jeg seer nok hvorledes det hænger sammen; o, men betænk dog, at jeg er Aand, og vil Du i Sandhed tale til min Priis, saa fornegt Dig selv — det er den Tilbedelse, der taler mægtigere end alle Lovtaler og alle Lovsange.

Men vi, vi ville gjerne behandle Gud, som man behandler den Overlegne, vi ere næsten som bange for, at Gud ikke selv skulde vide, hvor uendelig ophøiet han er — saa ville vi besynge ham — og saa til Vederlag blive fri for Selvfornektelsen o: vi ville ved

1850

Hjælp af Beundring og Tilbedelse væрге os mod den egentlige Tilbedelse, Selvfornegtelse. I Overflod at besynge Gud — ja, om saa det var et Mesterstykke, hvis Lige aldrig var seet, og som bevægede hele Verden — det er dog ikke for Gud en saa sand Tilbedelse som Armod, som i Armod at prise Gud existentielt.

Men hvad kan ikke vi Mennesker hitte paa for at væрге os mod Gud, og altid skal det nu have Skin af, at vi ville saa gjerne ganske give os hen.

Det er Dette som jeg vil see at modarbeide.

476
U. D.

Den Enkelte — Mængde — for Gud.

Det Store ved Socrates var, at selv i det Øieblik han var anklaget og stod for Folkeforsamlingen, saae hans Øie ingen Mængde men kun Enkelte.

Aands-Overlegenheden seer blot Enkelte. Ak, men vi Mennesker i Almindelighed, vi ere sandselige — og derfor, saasnart det er en Forsamling, saa forvandler Indtrykket, vi see et Abstraktum, Mængden — og vi blive anderledes.

Men Gud, den uendelige Aand, for ham danner alle de Millioner, som have levet og som leve, ingen Mængde, han seer kun Enkelte.

477
U. D.

Et Sted i min Disputats.

Paavirketsom jeg var af Hegel og alt det Moderne, uden Modenhed nok til ret at fatte det Store, har jeg etsteds i min Disputats ikke kunnet lade være at vise det som en Ufuldkommenhed hos Socrates, at han intet Øie havde for Totaliteten, men blot numerisk saae paa de Enkelte.

O, jeg hegelianske Daare, just dette er det store Beviis for, hvor stor en Ethiker Socrates var.

⁴⁷⁶ Den Enkelte] sml. 464. 477. Mængde] sml. 451. 599. Socrates] sml. 455. 477. ⁴⁷⁷ Et Sted i min Disputats] S. V. XIII, S. 310. Socrates] sml. 476. 707. de Enkelte] sml. 476. 497.

Det, menneskeligt, Store, og det, guddommeligt,
Store.

478
U. D.

Det, menneskeligt, Store er, at komme Sandheden saa nær som muligt, men bestandigen hævde sig selv, saa man bliver den Seierende, den selvbevidst over det hele staaende.

Det, guddommeligt, Store er at give sig saaledes hen, at man segner under Sandheden, salig ved blot at skaffe Sandheden frem. Det er, ligesom førende det Sande frem i Triumph, nu for at fremskynde det, at kaste sig selv under Vognen, salig ved saaledes at ligge under, salig ved, at Guds Ære saaledes fremmes.

Dette forstaaer jeg. Men da er det mig som var det mig dog for høit; jeg synker tilbage paa et lavere Stadium — men gjøre opmærksom derpaa, skaffe Plads for hine Herlige, der fuldkommede det, o, min Gud, det vil Du nok hjælpe mig til.

Et Memento for geistlige Talere.

479
U. D.

Det burde stadigt indskærpes, hvad Quintilian etsteds siger, at han har seet Skuespillere, der lode sig saa stærkt henrive af deres tragiske Rolle, at de endnu hjemme græd. Fremdeles siger Quintilian, at han selv, da han engang havde paataget sig at vække hos Alle en bestemt Lidenskab, havde tilegnet sig i den Grad, og følt sig i den Grad overrasket, at han ikke blot selv havde grædt derover, men endog var blegnet, og ganske havde befundet sig som En, der ligger under for Smerten.

Man tænke ogsaa her paa, hvad Hamlet siger om Skuespilleren, der taler om Hecuba.

Enhver sand Digter vil have erfaret det Samme.

Men det Farlige ved Taleren er, at han ikke gjør den Distinction, at det muligt kun er digterisk han sætter sig ind deri.

⁴⁷⁸gjøre opmærksom] sml. 450. ⁴⁷⁹Quintilian etsteds] Instit. or. VI 2, 35. siger Quintilian] Instit. or. VI 2, 36. Hamlet siger] 2. Akt, 2. Sc. Digter] sml. 473. 511.

1850

480 Montaigne: Enhver er forsigtig i at gaae til Bekjendelse — man
U. D. skulde være det i at handle. Den Dristighed at begaae Feil gjøres
dog til en vis Grad god igjen og holdes i Tømme ved den Dristig-
hee, at bekjende sine Feil.

481 Seneca: quare vitia sua nemo confitetur? Quia etiam nunc in
U. D. illis est. Somnium narrare vigilantis est. (Ep. 55.).

482 Mulighed — Virkelighed

U. D. Det er hvad jeg aldrig noksom kan indskærpe som afgjørende
for en sand Fremstilling af det Christelige: hvad der i Mulighed
tager sig saa overordentlig indbydende ud, det bliver lige det Om-
vendte ved at gjøres til Virkelighed; eller at Virkeliggjørelsen,
Realisationen ikke er et Superlativ til Muligheds-Fremstillingen,
men at her nu Alt bliver omvendt. Det at kunne glødende frem-
stille det Sande — det gør man uhyre Lykke med. Nu skal man
da tænke: hvor meget mere vil man gjøre Lykke, naar man
endog gør det Høiere: gjør selv derefter. Nei, Tak her indtræder
Omvendtheden: i samme Grad mere, i samme Grad kommer Du
mere til at lide.

483 Om mig selv og min Operation

U. D. Den Besindighed, med hvilken jeg udisputeerligt styrer, har
forresten en meget god Garantie: at jeg, der vel er Den, som
bedst forstaaer, hvor alvorlig Sagen er og kan blive, gjerne vilde
have saa billigt Vilkaar som muligt.

Ogsaa jeg elsker menneskeligt det at være Menneske, er endnu
ikke blevet udbrændt til reen Aand — men det forstaaer sig, man

⁴⁸⁰ Montaigne] i den til 371 anf. Overs. 5. Bd., S. 150. ⁴⁸¹ Seneca] sml. 36.

kan tvinge mig mere og mere ud. Men jeg gaaer saa lempeligt frem i ethvert Øieblik som muligt.

I Forhold til en Fremstilling af det Christelige, der ligger Evangeliet adskillige Point nærmere end den officielle (om jeg end igjen er langt fra Evangeliets Fordring) der gaaer det virkelig ikke an, at den skal være en Overdrivelse, medens Sandheden er, at den officielle Forkyndelse har slaaet utilladeligt af.

Men det forstaaer sig, jeg er kun et enkelt Menneske, de Andre have Magten, og jeg føler mig forpligtet til at følge min Sag til det Yderste. For hver Gang der decreteres, at denne Fremstilling er en Overdrivelse, bliver Prisen noteret noget høiere, men dog altid saa lempeligt som det i dette Forhold kan blive, thi jeg vil ogsaa gjerne skaane mig selv.

Saaledes er jeg saa langt som muligt fra et fortunlet Hoved eller en Menneskefjendsk, der er styrtet frem og blindt har angrebet. Ak, nei, jeg har endog stadigt tilveiebragt Beviset for at jeg har Ret. Jeg er ikke begyndt med udenvidere at angribe — jeg har støttet ved det Bestaaende, saa lagt min Fremstilling frem (der i Forhold til Evangeliet kun er altfor langt fra at være en Overdrivelse) og see man raabte: hvilken Overdrivelse. Men see just Dette er Skylden og Beviset for at jeg har Ret. Man kan, som jeg, sige: „det er os for høit, vi trøste os til Naaden“; men man har sandeligen ikke Lov til at sige, at det er en Overdrivelse i Betydning af at det ikke er Christendom, thi saa bliver Christendommen selv en ganske rædsom Overdrivelse. Og heri ligger just Grund Skylden, at Menneskene formasteligen endog selv ville bestemme, hvad der skal være Christendom, eftersom det con-venerer dem.

‡

‡

Christendoms-Forkyndelse.

Den sande christelige Forkyndelse har i sin Oversætning Det, som forkyndes, og i sin Undersætning eller som Understøttende

484
U. D.

Naaden] sml. 470. 484.

383. 487.

⁴⁸⁴ Christendoms-Forkyndelse] sml.

1850

en dialektisk bestemt Existeren (man seer blandt Andet ogsaa heraf, hvor afgjørende Personlighed er for sand Christendoms Forkyndelse).

Lad os tænke en af disse vel Underrettede, som Styrelsen stundom udsender for at forkynde Christendom.

Han finder paa det Sted, som er ham anvist, at Hoved-Skaden er, at man har taget „Naaden“ forfængelig. Hvad gør han saa? Lader han saa være at forkynde Naaden? Nei, paa ingen Maade, det var jo i en anden Forstand at alterere Christendommen. Men lad os antage, at han f. E. er riig: saa giver han Alt til de Fattige — og saa forkynder han „Naaden“ at det er af Naade at et Menne-ske bliver salig; og dette forkynder han varmere og inderligere og mere begejstret end nogen Præst. See, denne Forkyndelse er rigtigt instrumenteret: Oversætning „Naaden“, Undersætning En, der har efterkommet de strengeste Fordringer. Men det forstaaer sig en saadan Forkynder generer; thi man vilde at „Naaden“ skulde betyde at man fik Lov til at beholde sine Penge. — Eller han udsætter sig for allehaande Forfølgelse og Mishandling for Sandheds Skyld, og forkynder nu: det er idel Naade at et Menne-ske frelses. Det er igjen rigtigt instrumenteret: Oversætning: Naade, Undersætning: En, der efterkommer de strengeste Fordringer. Men han generer; thi man vilde, at „Naade“ skulde betyde at man slap fra at vove.

#

485

U. D.

Christenhedens Skyld

er endda ikke, at vi ere saa maadelige Christne som vi ere, men den, at man endog har formastet sig til at stemple Christendommen om, istedetfor dog at opretholde hvad Christendom er, og saa gjøre en Tilstaaelse om egen Skrøbelighed.

Skylden er en kvalificeret Majestæts-Forbrydelse.

#

Naaden] sml. 483.528. giver han Alt til de Fattige] sml. 475.496.
Forfølgelse og Mishandling] sml. 464.498.

Et usaligt Bagvendt.

486
U. D.

Fordi Præsterne, Graverne, Bedemændene samt det øvrige geistlige Personale, deels i Menneske-Frygt (saa man ingen Mening tør have uden de Andres) deels i Hensyn til Levebrødet trænge til Menneskene, saa har man tilsidst vendt Forkyndelsen saaledes, at det er Christendommen der trænger til Menneskene.

Den officielle Forkyndelse af Christendom
— og min.

487
U. D.

Saaledes burde den officielle Forkyndelse af Christendom have taget mod min. Man burde have sagt: „denne Forkyndelse er ganske sand, men den er os for høi, hvad jo ogsaa Auctor selv vedgaaer sig selv betræffende. Men selv om den ikke gjør anden Gavn, den gjør dog den Gavn, at den kunde gjøre opmærksom paa, hvor lunkne i Christendom vi ere, vi som neppe ville gaae ind paa den milde Christendom, der nu forkyndes.“ Og saa vilde jeg sige: dette er ganske sandt, kun ikke det Sidste, thi jeg troer, lat man snarere gaaer ind paa Christendommen, naar den bliver idt strengere.

Dog dette faaer jeg neppe Mange for det første til at troe paa. Det er det umiddelbare Indtryk imod og derfor faaer man ikke Mange til at troe derpaa. Jeg vil oplyse dette med et Billede. Der er Tider paa Aaret (item kan det ogsaa ligge i Værelserne, naar der f. E. kun er liden Soel) hvor man, naar man lukker Vinduer op, faaer varmere Luft ind — men dette: at lukke Vinduer op for at faae varmere, eller: at holde Vinduerne lukkede for ikke at faae for varm Luft ind: det faaer man ingen Tjenestepige til at begribe. Hun bliver ved i den gamle Skure: at lukke Vinduerne for at der ikke skal blive for koldt — om man saa 10 Gange siger til hende, at hun maa lukke Vinduer op for at faae lidt Varme ind. Paa den

⁴⁸⁶ Levebrødet] sml. 463. 500. ⁴⁸⁷ Forkyndelse af Christendom]
sml. 484. 491.

1850

anden Side, i Sommerens Hede lukker hun alle Vinduer op, for, som hun mener, at faae Kølighed — selv om man saa 10 Gange siger til hende, om hun ikke vil, især i Middagsstunden holde Vinduerne lukkede for ikke at faae for megen Varme ind.

#

488
U. D.

Om mig selv

Dersom jeg ikke i en anden Forstand aldrig kunde blive træt af atter og atter at gjentage, hvad der er saa sandt i mig, at jeg aldrig noksom kan takke Styrelsen for det uendelig Gode, der er gjort for mig, saa langt mere end jeg nogensinde havde ventet, eller kunde have eller turde have ventet — saa kunde jeg i et enkelt Mismods Øieblik være fristet til at sige, at Styrelsen havde været altfor haard mod mig.

Min Lidelse er, at jeg i en vis lavere Forstand ikke ret er Menneske, jeg er altfor meget Aand. Jeg har intet Tilhold hos Andre. Aldrig har jeg til noget eneste Menneske sagt eet eneste Ord, om hvad jeg egentlig lider — jeg kan det ikke. Gud er mit eneste Tilhold. See derfor har han mig saa frygteligt i sin Magt. Og saa er det jo dog som Haardhed, at give det Udseende af at jeg er ganske som Andre, at jage mig ind mellem dem, — og saa ved denne hemmelighedsfulde Communication at have mig efter en ganske anden Maalestok i sin Magt end de Andre.

O, men jeg kan dog aldrig noksom takke Styrelsen for det ubeskrivelig Gode den har gjort mod mig saa uendelig langt mere end jeg havde ventet, kunde eller turde have ventet.

#

489
U. D.

Nullæ sunt inimicitiae nisi amoris acerbæ.

Properts.

⁴⁸⁸ Min Lidelse] sml. 385.499. ⁴⁸⁹ Properts] Carmina II 8,3.

At „forsvare“ Christendom i
Christenhed!

490
U. D.

Men i Christenheden ere jo Alle Christne — hvo ere da Angriberne, mod hvem „forsvarer“ man Christendommen? Aha, altsaa Angriberne ere ogsaa saadan Christne! Du min Gud!

Det Første man dog vel, naar man vil „forsvare“ Christendom, og altsaa tænke sig en Angriber, maa nedlægge Paastand paa, er, at Angriberen da idetmindste opgiver at kalde sig Christen.

Men end ikke det havde man Øie for, ak nei, „Forsvarerne“ vare kun altfor beslægtede med Angriberne, selv höchstens kun halvt overbeviste om Christendommens Sandhed, saa Christendommen ogsaa i „Forsvarernes“ Øine og for disse selv trængte til Forsvar.

Den officielle Christendoms-Forkyndelse

491
U. D.

indeholder taust den Antagelse, at dette er blot noget for stille Timer om Søndagen, at da Ingen er saa gal at gjøre derefter om Mandagen. At dette er saaledes en taus Antagelse sees deraf, at Fremstillingen vender alle eksistentielle Forhold forkeert, hvad Enhver vilde opdage, dersom han begyndte at leve derefter.

Den gamle Christendoms Livs-Anskuelse,
— den nuværende.

429
U. D.

I gamle Dage fandt man det næsten forunderligt, at der i dette Liv dog var nogle frydfulde Dage (saaledes er det ogsaa udtrykt i een af de Morgen- og Aftenbønner som findes i den evangeliske Psalmebog) fordi man forstod at dette Liv var indviet til Lidelse, ogsaa Lidelse for Christendommen.

⁴⁹¹ Sml. 487. 497. ⁴⁹² een af de Morgen- og Aftenbønner som findes i den evangeliske Psalmebog] se til 83.

Nu er det blevet Christendom jo mere man reent verdsligt fornøier sig og hænger fast ved dette Liv.

493
U. D.

Et Regnestykke som gaaer over Forstanden.

Tag en Forening af 5, der hver indsætter $\frac{5}{8}$ af deres Kræfter for nu i Forening at arbeide for samme Sag — og tag Een, der ikke har flere Kræfter end enhver af disse 5, men han sætter hele sin Kraft ind: hvo vil saa virke meest.

Alle Forstands-Mennesker ville eenstemmigt holde paa Foreningen, jeg holder paa den Ene.

Det at sætte Alt ind er en uendelig Forskjel fra en høi Sum af Brøks-Indsatser, er Indvielsen, er Aand — det Andet er menneskeligt Kludderie.

Dog hvor Mange ere i vor Tid, der sandse, hvad Aandens er.

494
U. D.

Om mig selv.

Jeg er strengt opdraget i Christendom, var tidligt langt fremmeligere end maaskee adskillige Præster nogensinde komme; jeg studerede saa Theologie; blev Candidat — jeg kunde saa have søgt et geistligt Embede. Var saa blevet Præst, havde maaskee nu allerede været Provst, maaskee inventeret Noget i det Administrative, saa jeg endog var blevet Ridder af D.

Dette maatte man jo kalde min naturlige Udvikling, der saa kan fortsættes videre, saa jeg endog var blevet Biskop, havde udrettet meget for Christendommen — og Eet var der bestandigt, om hvilket jeg i saa Fald kunde kun svare: ja, naturligviis, hvor i al Verden falder man paa at spørge mig om Sligt, Spørgsmaalet var nemlig: er Du virkelig selv en Christen.

Mig er det nu gaaet anderledes. Paa en besynderlig Maade er denne min naturlige Udvikling blevet standset ved det Spørgsmaal, jeg kom til at gjøre mig selv: er Du en Christen.

Fra den Tid har jeg faaet mere at bestille end nogen Præst og end nogen Provst — men altid dette, hvad en Præst og Provst vilde kalde det, dette Sinkerie af en Nøle-Peer. Sandt nok, jeg ligger ogsaa som en Evighed bag ved hele denne travle Virkelighed, der begynder med naturligviis at forudsætte det eneste Vigtige, for saa at faae Satans travlt med Kirke og Skole og Tabelværket, og Børne-Avlen, item Høravlen o: s: v: o: s: v: — saa der neppe engang bliver Tid til, paa det Spørgsmaal „er Du en Christen?“ at svare: aah, ja naturligviis.

Mod den usalige Forvexling af Verdens-Ud- 495
vikling og Christendommens Udvikling. U. D.

Luther (i Prædikenen over Epistelen paa 23de Søndag <efter Trinitatis>) siger: „thi Gud agter og behøver ikke hele Verden, uden netop for sine Christnes Skyld.“

Det er det Anti-Climacus udtrykker (i Indøvelse i Christendom) at Verden blot er til for at være det Element, hvori den Prøve kan aflægges: at blive og være Christen.

Christenhedens Ulykke er at have gjort Christen- 496
dommen til blot en Lære. U. D.

I en ældre Tid, da man dog havde Forstand paa, at Christendommen er en Existeren, en Efterfølgelse, da var ogsaa Forberedelsen til det at blive Lærer væsentlig af disciplinair Natur: at lære Lydighed, at øves i Forsagelse og Selvfornægtelse, Askese o: s: v:

Da Christendommen blev blot Lære da blev Prøven for det at blive Lærer: lærde Examina — Existentsen spurgtes der aldeles ikke om.

⁴⁹⁵Luther] sml. 434.510. i Prædikenen... efter Trinitatis] se En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 600 f. („Epistelen“ skulde være: Evangeliet). Anti-Climacus udtrykker] S. V. XII, S. 186. 203 ff. — Sml. 265.526. ⁴⁹⁶Efterfølgelse] sml. 458.500. Askese] sml. 484.500.

1850

Saa opkom efterhaanden disse uhyre Videnskaber og med Videnskaberne nye Tvivl o: s: v: — thi man havde slaaet en Streeg over Efterfølgelsen, der vilde have givet Menneskene ganske Andet at tænke paa end at hitte paa Tvivl.

Hvad ere alle disse Videnskaber? De ere Menneske-Slægts Forsøg paa at værges sig mod Christendommen — men under Skin af at det er for ret at udgranske hvad der er Guds velbehagelige Villie. Jo jeg takker! Nei, det maa Enhver tilstaae: det N. T. er i Grunden let nok at forstaae — men svært for os Mennesker, Kjød og Blod som vi ere, at gjøre. „Giv Alt til de Fattige“ er dette svært at forstaae? Visseligen ikke. Men jeg vil helst være fri, og jeg har dog ikke Courage til ligefrem at sige: nei. See, saa hitter jeg paa en Videnskab. Jeg siger: jeg er villig nok til at gjøre det, naar det blot er vist, at det staaer i det N. T.; men der skal være Variant, Læsemaaden er ikke ganske sikker. See der hjalp hele Text-Critiken o: s: v: o: s: v:.

Overalt hvor En er med der blot nogenledes formaaer at anstrenge Existentser: der vil man saa ogsaa strax hitte paa en Videnskab, for at værges sig mod ham og omsætte ham i blot Lære. Er han En, som staaer saa høit, at man ikke ligefrem tør vedgaae, at Videnskaben er for at værges sig mod ham, saa vil den komme frem under Skin af, at det er for ret at forstaae ham.

497
U. D.

Ogsaa saaledes har man bidraget til at afskaffe den egentlige Christendoms Forkyndelse.

Præsten siger jo: at der er en Gud i Himlen, en Fader, som, ganske bogstaveligt bekymrer sig om end det Mindste i et Menneskes Liv. Nu, dersom et Menneske troer det, saa veed jeg da han hverken behøver mere eller anden Hjælp.

Hvad nu det angaaer: hvad Christendom er?, da er det Guds Villie, at ethvert Menneske den Sag betræffende har for Gud at forholde sig til den Hellige-Skrift, og Gud vil netop ikke denne megen Vrøvlen mellem Menneske og Menneske.

Den, der saaledes holder sig til Gud, en saadan Enkelt bliver en virkelig Enkelt, hvad han sætter ind i Livet vil blive Frugten af lang Tids Taushed, og som han selv bliver Charakter paa den Maade, saa vil hans Handlinger faae det Opvækkende, det til Katastrophe Fremskyndende i Omverdenen.

Men see at leve paa den Maade (ikke at sluddre derom om Søndagen) det fandt Menneskene for anstrengt. Underfundig som Menneske-Naturen altid er, udfandt man saa at det var Gud velbehageligt, det var Ydmyghed og Beskedenhed og Hjertelighed — istedetfor at holde sig til Gud, hvad jo Enhver kan og skal — at vrøvle med hinanden indbyrdes om hvad Christendom er, hvorved Christendommens Souverainitet afskaffedes.

Kun i Charakter har jeg egentlig Lov til at tale om hvad Christendommen er, i magelig Jargon at conferere (hjerteligt!) med Andre derom er et Attentat paa Christendommen Mangel paa Respekt.

Det sande Forhold ξ, Lydigheden, ζ, hvad Gud vil: at den Enkelte skal holde sig til ham, det blev saa omstemplet til Stolthed og Hovmod, som man afskyede — det Usande, det Magelige, Vrøvlet, det var tillige det Hjertelige, det Ydmyge, det Gudvelbehagelige.

#

„Men vi kunne jo dog ikke alle blive Martyrer?“ 498
U. D.

Svar: er det da bedre, at vi Alle, hver især, sige: jeg kan det ikke. Er det galt at Alle skulle være det — saa er det dog vel ogsaa galt, at slet Ingen vil være det.

Enkelt] sml. 477. 506. 498 Martyrer] sml. 484. 500.

1850

499
U. D.

Nullum unquam exstitit magnum ingenium sine
aliqua dementia.

Forklaringen er ganske simpel. For i Sandhed at være det store Genie, maa han være det Exceptionelle. Men for at det at være det Exceptionelle skal have Alvor, maa han selv være ufrit, tvungen ind deri. Her ligger Betydningen af hans dementia. Der er et fast Punkt, i hvilket han lider; han kan ikke komme til at løbe med i Flokken. Dette er hans Qval. Denne hans dementia har maaskee slet Intet at gjøre med Det, der er hans egentlige Genialitet, men det er Smerten, ved hvilken han personligt pines ud i Isolation — og i Isolation maa han være, hvis han skal være det Store; og frit at holde sig selv i Isolation formaaer intet Menneske; han maa tvinges, hvis det skal have Alvor.

500
U. D.

„Christendommen forfølges ikke mere“

ja hvad Under vel, da man aldeles har afskaffet, at Christendom er en Existeren, en Efterfølgelse, og gjort den til blot en Lære. Men en Lære generer ikke saaledes, at den kunde hidse til Forfølgelse. Een Lære mere eller mindre gjør Verden hverken fra eller til; i Forhold til Alt, hvad der blot vil være Lære er Verden tolerant som Romernes Gudsfrygt: een Gud mere eller mindre hvad gjør det. At En foredrager den Lære om Selvfornegtelse, og derved sikkrer sig et Levebrød: det generer aldeles ikke Verden, tvertimod er det Verden kjert, at der saaledes er een Næringsvei mere. Men at En fornægter sig selv — det generer.

Lad Efterfølgelsen komme igjen — og Forfølgelse skal snart følge efter.

⁴⁹⁹Nullum... dementia] sml. IVA 148, og se Note dertil. Genie] sml. 458.727. Exceptionelle] sml. 473.522. fast Punct... lider] sml. 488.511. ⁵⁰⁰forfølges] sml. 498.511. Efterfølgelse] sml. 496.500. Selvfornegtelse] sml. 496.521. Levebrød] sml. 486.502.

Angaaende Undseelsen i Forhold til det Sexuelle.

501
U. D.

Montaigne siger etsteds, at det dog er underligt, at det skal være saadan noget Foragteligt Noget, det som vi jo Alle skyldte vor Tilværelse. Han mener saaledes, at Undseelsen her vel nærmest er lidt Snerperie. Og saaledes har vel mangen stærk Aand meent.

Men dertil maa svares. Det er kun i een Henseende sandt, at et Menneske skylder Avle-Akten sin Tilværelse, der er jo ogsaa et skaberisk Moment tilstede, som maa henføres til Gud. Det er ikke i Menneske-Slægten som i en Dyre-Slægt, at hver Enkelt kun er Exemplar. Den, der virkelig vorder Aand, hvortil han er anlagt, han overtager engang (ved at vælge sig selv som det hedder i Enten-Eller) sit hele Væsen, og nedsætter Propagationen til blot det Lavere.

Hvad Under saa, at der er Undseelse i Forhold til det Sexuelle! De Procreerende repræsentere jo kun den lavere Side, ligesom de selv i Avle-Aktens Øieblik ere bestemte i det Lavere af deres Væsen, eller i Synthesens Yderste i Retning af bort fra Aand. Men just dette at Retningen er bort fra Aand, just dette er Undseelsen, Aanden er just Undseelse, eller at Mennesket er bestemt som Aand er Undseelsen. Dyret har ingen Undseelse, og den Bestialske heller ikke; og jo mindre Aand jo mindre Undseelse.

Præsterne.

502
U. D.

Vil man sige, at de fleste Præster dog kun have et tarveligt Udkomme, og at der saaledes, christeligt, Intet kunde være, end ikke efter den strengeste Maalestok, at gjøre Ophævelse over:

⁵⁰¹ Montaigne... etsteds] i den til 371 anf. Overs. 5. Bd., S. 157. at
vælge sig selv... Enten-Eller] S. V. II, S. 190 ff.

1850

saa maa svares: om da disse Herrer paa anden Maade kunde have sikkret sig et rigeligere <Udkomme>, eller om det ikke er Maximum, de kunne opnaae med deres Kræfter og Forudsætninger, item om de ikke pro virili aspirere til snarest muligt at faae et større Levebrød. Thi kun da vilde dette „tarvelige Udkomme“, christeligt, have noget Væsentligt at betyde, naar det var Mænd, der paa anden Maade kunde have sikkret sig et rigeligere Udkomme, men valgte det tarveligere for at tjene Christendommen.

Forresten kunde man da ogsaa spørge, hvor det staaer i det N.T., at en Præst absolut skal være gift, absolut have saa meget at han kan ernære Kone og Børn, absolut sikkres den Udflugt og Undskyldning, naar han Intet tør vove, at han gjør det af Hensyn til Kone og Børn — derfor maa han i at forkynde Christendom rette sig efter de Andre, derfor maa han afholde sig fra at vidne for Sandhed og mod Usandhed o: s: v: — aha, saa det er maa-skee endog derfor han har Kone og Børn. Som man i Forfatter-Verdenen bruger saadanne Formler: dette er blot et løst Udkast, jeg har ikke faaet Tid til videre at udføre det o: s: v:, hvorved man sikkrer sig mod Critiken: saaledes have vi 1000 gifte Præster, der Alle, hver især, skulde vise hvilke Karle de ere — naar de blot ikke havde Kone og Børn. Og for at saa Alt kan være i sin Orden, saa passer man yderst nøie paa, at det saavidt muligt sikkres, at enhver Præst bliver gift. Vi ville ikke have ugifte Præster sige Menighederne, og Kirke-Bestyrelsen, og Præsterne sige vi ville ikke være ugifte — saa ere vi alle den behagelige Tryghed sikkrede, thi Præsterne kan ikke komme til at gjøre Noget paa Grund af Kone og Børn ξ , og han kan næsten ikke komme til at blive Præst uden at have Kone og Børn. ζ .

At castrere en Mand kaldes at afmande ham; Spørgsmaalet er, om man ikke, aandeligt forstaaet, i Retning af Aand intenderer at afmande ham, forsaavidt der skal en ganske overordentlig Mand til, for med Kone og Børn virkelig at tjene Idee.

Levebrød] sml. 500.517. vidne for Sandhed] sml. 464.519.

Montaigne

503
U. D.

Det er ypperligt sagt (1ste Bog 28de Cap., om Eensomhed): hvad de glatte Ord angaae, bag hvilke Ærgjerrighed og Pengebegjerlighed (maaskee burde han tilføiet Nydelsessyge) skjule sig: „at vi ikke blot for vor egen Skyld ere i denne Verden, men for det almindeligste Bedstes“ (og at vi derfor ikke maa trække os tilbage i Eensomhed), saa ville vi lægge Dem, der just nu ere ifærd med at opføre Dandsen (Dem, der nu figurere) paa Samvittigheden, og lad saa dem lægge Haanden paa Hjertet og sige: om ikke just lige modsat Stilling og Embede og Verdens Virvar søges af den Grund, for at drage sin Fordeel af det Almene; de elendige Midler, med hvilke man trænger sig frem, vise tydeligt, at Hensigten ikke duer meget.

Det er ypperligt; ogsaa dette, at man af Brugen af slette Midler ligefrem kan bevise maadelige Hensigter, hvilket er overordentlig sandt.

Samtale.

504
U. D.

- A. Christendommen er slet ikke til.
- B. Hvilken Snak, skulde Christendommen ikke være til, naar der er 1000 Præster.
- A. Ja, saaledes siger ogsaa den Stundesløse: skulde jeg ikke have mange Forretninger, jeg som holder 4 Skriverkarle, og snart maa antage et Par endnu.

⁵⁰³ Montaigne . . . 1ste Bog 28de Cap.] i den til 371 anf. Overs. 2. Bd. (Berl. 1793), S. 172 (i l. Bog, 38. Kap.). ⁵⁰⁴ Christendommen er slet ikke til] sml. 457. 507. siger . . . den Stundesløse] sml. Holberg, Den Stundesløse. 1. Act, 6. Sc.; 3. Act, 1. Sc.

1850

505
U. D.

Vanskeligheden ved det at blive Christen — i Christenhed.

Vanskeligheden er, at man ved fra Barn af at være opdragen i denne Religion, har faaet idel Indtryk af dens Mildhed, item næsten omgaaedes den som en Art Mythologie — og nu i en langt senere Alder skal man først ret til at opdage, hvor streng den er. Hvor Forholdet er: Hedninge, som skulle blive Christne, der er det første Indtryk Strengheden, hele det Frastødende — og saa først Mildheden.

Men det er en uhyre Vanskelighed at være forvænt ved at denne Lære skulde være idel Mildhed og næsten menneskelig Slikkerie.

Dog det forstaaer sig de Fleste komme slet ikke ud i denne Vanskelighed (med først senere ret at skulle blive opmærksomme paa Strengheden) thi store Ting om de have nogle Barndoms-Indtryk, fra det Øieblik de ere blevne ældre have de da rigtignok ikke Tid til at anvende paa det Spørgsmaal om at blive Christen.

506
U. D.

Barnedaab, Barnets Opdragelse i Christendom o: D.

<Joh:> Climacus viser rigtigt at i Forhold til det at være eller blive og være Christen falder Accenten absolut paa Selv-Bekymring, at den Enkelte absolut er bekymret for sig selv, indtil, hvis det fordredes, at bryde med alle Forhold, og bryde alle Baand.

Men i Christenheden har man faaet vendt Forholdet om: man bekymrer sig for Børnene, meest for Børnene.

O, man har ingen Forestilling mere om Christendommen; det er en uchristelig Mangel paa Resignation, at Forældre saaledes udenvidere ville føre det at blive Christen ind under Generations Kategorie, det er en uchristelig Art Kjerlighed (det er nemlig kun

Slægts Kjerligheden) at Forældre ikke ville forstaae, at det at blive Christen er en Afgjørelse, der bestemmer den Enkelte qua Aand, at i denne Henseende det ene Menneske Intet kan gjøre for det andet, at deres Barnedaab, at deres Underviisning dog ingen Ganrantie afgiver eller kan afgive for at Børnene ere Christne.

O, men den Afgjørelse at være Christen, hvad den vil sige, det har man reent glemt, og er saa vendt tilbage til Hedenskabets eller Jødedommens Inderligheds Bestemmelser i Familie- Kjerlighed, og det om endog at hade Fader og Moder o: D: det er blevet en Fabel, ja ikke blot det, men det er som vilde Christenheden sige: Gud trøste Christendommen om den hitter paa igjen at rykke ud med det Sprog, at anstrenge Livet saaledes. Nei, vi have nu gemtligt indrettet os med Familie og alle jordiske Beqvemmeligheder i Christendommen — og det er Christendom.

‡

‡

At oplyse, at Christendommen egentlig ikke er til
<og en Mærkelighed derved.>

507
U. D.

vil blive et høist utaknemligt Arbeide. Alene det, at hvad man hidtil har faaet for en Spotpriis, Noget man næsten har kunnet købe ved Dørene af Præster, der paaprakkede En det, for Næringsveiens Skyld, eller af Statsmænd, som meente det var godt at have med: at det nu skal tvinges op i en saa enorm Priis!

Og nu Præsterne, over hvem der dog altid vil falde et satirisk Lys, dersom de ikke vide at byde under itide.

Og saa er det det Mærkelige, at næsten ethvert Menneske, i privat Samtale vilde tilstaae, at Christendommen egentlig ikke er til.

Men siges maa det ikke. Hver Enkelt siger: jeg hverken kan eller tør sige det — og en masse stemme de sig mod Den, der vover at sige det.

den Enkelte] sml. 497.524. Jødedommens] sml. 302.605. ⁵⁰⁷ Christendommen ... ikke er til] sml. 504.514.

O, at faae engang Enden gjort fast, derom er det det gjælder. Det bliver ved evindeligt og evindeligt at snurre rundt med at Enhver privat meget godt veed det, men at han ikke kan <og ikke> tør sige det — og <med> at de saa Alle <vilde> holde sammen mod Den, der vilde sige det.

508
U. D.

Aristoteles sædvanlige Ordsprog

: o, mine Venner man finder ingen Ven mere.

(Montaigne 1ste Bog 27de Capitel).

509
U. D.

Idealet.

Ethvert Fremskridt mod Idealet er et Tilbageskridt; thi Fremskridtet bestaaer jo just i, at jeg yderligere opdager Idealets Fuldkommenhed — og altsaa min Afstand større fra det.

Selvisk kan man ikke elske Idealet; thi saa vilde Fremskridtet kun glæde mig hvis jeg ligefrem kom Idealet nærmere, ja i en vis Forstand maatte jeg jo saa ønske, at Idealet da ikke var altfor fuldkomment, eller at jeg da ikke fik for meget om dets Fuldkommenhed at vide — at jeg da bedre kunde naae det.

At elske Idealet i Sandhed (saa altsaa Fremskridtet er Tilbageskridt, eller at det at jeg gjør Fremskridtet betyder at jeg træder tilbage af Ærbødighed, fordi jeg endnu fuldkomnere seer dets Ophøiethed) er derfor som at hade sig selv.

510
U. D.

Directe Angreb.

Skulde det Bestaaende ville have directe Angreb, nu vel her er et saadant:

⁵⁰⁸ Montaigne . . . 27de Capitel] i den til 371 anf. Overs. 2. Bd., S. 22.

for ikke at sige for meget og for ikke at gaae altfor rask til det Høieste: det Bestaaende har taget Luther forfængelig; det Bestaaendes Skyld er en Forfængeliggjørelse af Luthers Fortjeneste. Luther frelste „Efterfølgelsen, Christi Efterfølgelse“ ud af en phantastisk Misforstaaelse — men det nuværende har aldeles verdsliggjort Luther som var det det Luther meente.

Det Nye

511
U. D.

Martyrierne maae fremtidig blive Længde-Martyrier.

Det, der skal strides mod, er Klogskab. Verden er nu saa listig og underfundig saa det er forskrækkeligt. Dersom der staaer En blandt Menneskene, som de selv maa indrømme at være <i> det Godes Tjeneste, saa er det saa langt fra at dette Syn begeistrer dem til at ville understøtte ham, eller ligne ham. Nei, med stor Klogskab siger man ganske rolig: han maa gaae under — og venter saa blot paa det Øieblik, for da at styrte til og declamere.

Tag nu de korte Martyrier. Der strammes snarest muligt til Katastrophe. Martyren bryder sig ene og alene om sin Idee, nu falder han som Offeret — og see de Declamerende ile til og profitere Martyren; og det bliver et stort Spørgsmaal, hvor meget Martyren egentlig har gavnet.

Nei, især da naar Verden er saa gennemklog og gennemdemoraliseret som nu, saa maae Martyrierne blive Længde-Martyrier. Martyrens Opgave vil være at genere Verdsligheden og den verdslige Forstandighed, saaledes som det kan genere En at staae under Politiets stadige Opsyn.

Martyren vil have at indtage en Position af et Par Point høiere end det Dygtigste det Bestaaende har; forsaavidt havde han det

Luther] sml. 495. 516. Efterfølgelsen] sml. 500. 552. ⁶¹¹Martyrierne] sml. 500. 605.

1850

i sin Magt selv at blive Superlativet. Men dette gjør han ikke, han holder sig i ganske jævne Bestemmelser, han er saa godt som Ingenting, og skaffer saa i eetvæk Plads for Idealet, bringer dette i Erindring. Det generer; thi det Verdslighed vil er at den vil have Idealet bort. Den vil derfor ogsaa ansee det som et Slags Forræderie af en Saadan, at han istedetfor selv at blive Superlativet og <saa> lade Idealet fare, bestemmer sig selv at være saa godt som Ingenting, for blot at vise hvor høit Idealet ligger. Det er, menneskelig talt, et Forræderie, at Den der kan være No 1 — og hvis han overtog at være det, saa satte han Kronen paa Relativiteterne og paa at det „til en vis Grad“ er det Høieste, hvad der behager Kjød og Blod — at han bestemmer sig som No 0 blot for at skaffe Plads for Idealet, hvorved han generer Relativiteterne, der ikke havde Noget mod at han for Alvor blev No 1 (thi saa blev Relativiteterne Alvor) men har meget mod, at han, som de dog maa indrømme at staae over dem, at han bestemmer sig at vær No 0.

Dette er Politie-Forretning, uhyre anstrengende. Ja, jeg holder mig overbeviist om, at Ingen vil formaae at præstere det, med mindre han ved ganske særlig <daglig> Lidelse, og ganske særligt at have brudt med Livet, er særligt understøttet; thi ellers vil dog Kjød og Blod, og Omverdenen en Dag narre ham ind i at blive Superlativet, hvad han jo hvert Øieblik har i sin Magt.

Dette er et langvarigt Martyrium, og som sagt Martyren maa ved særlig daglig Lidelse være saaledes i Styrelsens Magt, at det er den, der hvert Øieblik trykker paa ham og holder ham vaagen, ellers lader det sig ikke gjøre, han maa være i Styrelsens Haand som den stækkede Fugl, Lokkefuglen, hvilken Fuglefængereren har ganske i sin Magt, for ved den at fange andre. Saaledes maa han være i Styrelsens Haand, og saa er hans Forretning at sammenligne med en Spions eller Politi-Agents.

#

Forskjellen mellem det Digteriske — og 512
det Religieuse. U. D.

Hvad Under vel, at Viin (de udvortes Betingelser o: D:) begeistrer; men at Vand (Selvfornegtelse, Forsagelse o: D:) begeistrer, ja det er Religieusitet. Og saaledes er Forskjellen mellem at existere religieust og at existere digterisk.

Montaigne siger etsteds, at saavidt ham bekjendt, er Mennesket 513
den eneste Skabning, hvis Værd man bestemmer efter hvad det U. D.
har paa (Titler, udvortes Vilkaar o: D:). Man vilde dog ikke falde paa, at bestemme en Hests Værd efter hvilken Sattel den har paa, eller en Hund, efter hvilket Halsbaand, den har paa.

Præsterne.

514
U. D.

Tilsidst ere Præsterne i den Grad ophørte at være hvad de egentlig skulle være, at det, hvorved de gjøre Lykke og blive ærede, agtede, anseete o: s: v: er det i Forhold til det egentlig at være Præst aldeles uvedkommende: at de ere gode Selskabsmænd, Folk, der kan deeltage i Alt og arrangere, som kan holde Leilighedstaler, kort det er en Slags nitidere Udgave af en Bedemand. — Eller paa anden Maade, at det hvorved de egentlig blive anseete dog er det <egentlig> at være Præst det Uvedkommende f. E. lidt Videnskabelighed o: D:.

Christendommen er egentlig afskaffet, og derfor har man egentlig ikke vidst, hvad man skulde gjøre af en Præst, og snart er det at være Præst blevet en Charade, Ingen kan bestemt sige hvad det er, det er et ubestemmeligt Noget, men En der saadan er med

⁵¹³ Digteriske] sml. 479. 561. Religieuse] sml. 475. ⁵¹⁴ Montaigne ... etsteds] i den til 371 anf. Overs. 2. Bd., S. 267 ff. ⁵¹⁴ Christendommen ... afskaffet] sml. 507. 526.

1850

ved allehaande festlige Leiligheder, en pæn Mand, <neutrius generis (hverken geistlig eller verdslig) eller generis utriusque en geistlig-verdslig Hermaphrodit.>

#

Præsten.

515
U. D.

En sidder paa Stads indenfor alle mulige Begunstigelser og udarbejder saa et Kunstværk som han holder paa Søndag, og som vi beundre. — Men dette er jo Digter-Forhold. Og saaledes er det ogsaa, vi have forvandlet det at høre Prædiken til Nydelse.

At prædike er: selv kæmpende mod Livets Besværligheder (og især mod dem, man taler om) at finde Leilighed og at have Lyst til i Tale at opmuntre belære o: s: v: Andre. Men Hovedsagen er Existentsen, fra hvilken man gaaer til at prædike, og til hvilken man vender tilbage fra at prædike.

#

#

En Inconsequents af Luther.

516
U. D.

I Prædikenen over Evangeliet paa 1ste Søndag i Advent, lige i Begyndelsen siger Luther: at til ethvert ret Evangelium hører at det forkynder først Tro og saa Gjerninger, og at ethvert Evangelium, hvormed dette er Tilfældet er et ret Evangelium.

Men hvad vil saa det sige med at beraabe sig paa Skriften som eneste Norm, her har jo Luther selv lavet en Norm, hvorefter han bestemmer hvad der er et ret Evangelium.

#

#

Beskikkelse til Præst.

517
U. D.

Alene det vilde da være noget ganske Andet end det nu brugelige, og afgive en Satire over den Maade, paa hvilken nu Præster

⁵¹⁶ Luther] sml. 510. 526. I Prædikenen . . . i Advent] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 15.

kaldes — Det, som Wesley (cfr. Joh. Wesleys Leben o: s: v: oversat af Engelsk udgivet af Krumacher, Hamburg 1841. 2den Deel p. 203) der fordredes en tredobbelt Prøve. ¹⁾ deres theologiske Kundskaber ²⁾ deres Gaver til at tale ³⁾ de Grunde, hvorfor de troede sig kaldte af Gud til at prædike. Dette Sidste spørges nu tildags aldrig om. Det Hele er blevet saa verdsligt og profant som muligt et Levebrøds-Spørgsmaal, hvortil man legitimerer sig ved 3 Examina.

I Henseende til No 3 gjaldt det som Beviis for Kaldelsen, om det var lykkedes dem at bringe Andre til Omvendelse.

Bestod Ansøgeren blev han antaget først paa en kortere Prøvetid senere paa 4 Aar paa Prøve.

‡

‡

Det er godt sagt af Wesley, hvor han anpriser Methodisternes Psalmer i Sammenligning med andre: 518
U. D.

det er ikke disse elendige Knittelvers, men Sange, der snarere kunde gjøre en Kritiker til Christen end en Christen til Kritiker

‡

Hvad jeg har villet og vil.

519
U. D.

Jeg har aldrig, ikke i fjerneste Maade, givet det Mine af eller gjort Forsøg paa at ville føre Sagen ud i det Pietistiske til pietistisk Strenghed o: D:

Nei, men jeg vil, at der skal være Sandhed i vor Tale og fremfor alt i vor Prædiken, og ikke, som nu, er næsten lutter Usandhed i Retning af det Existentielle, saa man ikke blot afskaffer det Høiere, men endogsaa sætter det Lavere istedet,

som Wesley] man kunde tilføje: foreskrev. Joh. Wesleys . . . 2den Deel] Robert Southey, John Wesley's Leben, die Entstehung und Verbreitung des Methodismus. Nach dem Englischen hrsgeg. von Fr. Ad. Krummacher (Neue wohlfeile Ausg. Hamb. 1841. — Ktl. Nr. 785-86), 2. Bd. Levebrøds-] sml. 502. 530. ⁵¹⁸sagt af Wesley] se det 517 anf. Skr. 2. Bd., S. 220. ⁵¹⁹Pietistiske] sml. 437. 556. Existentielle] sml. 464. 530.

1850

bruger Forbillederne forkeert, Intet gjør nærværende, opererer reent galt med Mulighed og Virkelighed og disses eksistentielle Forhold o: s: v: o: s: v:

Blot et ganske enkelt Exempel. Vil En spare sig selv og ikke vove hverken at vidne for Sandhed eller mod Usandhed: vel, end ikke her forcerer jeg ham. Men han skal ikke have Lov til at vende Forholdet om, saa <det> at spare sig selv tillige bliver priselig Viisdom, det at vove Phantasterie og Daarskab. — Og saaledes overalt.

Hvorfor blev jeg offret paa Danmark? Var det fordi Pøbelen alene formaaede det? Nei, det var fordi De, der skulde vovet hvad jeg vovede, ikke blot sparede sig selv, men endog vendte Forholdet om, saa det blev priselig Viisdom at spare sig, Mit blev Galskab

Det er den Art Usandhed jeg vil have bort baade af vor Tale og vor Prædiken: at næsten overalt hvor christeligt der vilde blive at gjøre en lille Indrømmelse sig selv betræffende, der har man endog faaet det gjort til en Dyd, der hædres og æres.

#

#

⁵²⁰
U. D. En Methodist Walsh, forhen Katholik, overordentlig begavet, men hvis svage Legeme ikke kunde bære hans Aand og Aandsanstrengelserne sagde om sig selv: Sværdet er for skarpt for Skeden.

#

⁵²¹
U. D. Høitstaaende Geistlighed

Skal man have høitstaaende Geistlighed, da maatte en saadan Geistlig, christeligt consequent, jo fornemmere han blev, desto

vidne for Sandhed] sml. 502.545. jeg offret] sml. 450.530. ⁸²⁰ En Methodist Walsh] se det 517 anf. Skr. 2. Bd., S. 270 ff., særlig S. 281.

stærkere udtrykke og marquere Ueensartethed fra Verdslighed
f. E. ved Askese o: D.; saa lians Fornemhed, høie Rang o: s: v:
blot viste sig at være for at styre og lede.

[I Marginen: Forskjellen mellem den 522
profane og den troende Opfattelse U. D.
af Christi Liv.]

Forskjellen mellem den profane og den troende
Opfattelse af Christi Liv.

Denne Forskjel gaaer igjennem Alt, ogsaa igjennem ethvert
ydre Faktum af Christi Liv.

f. E. Folket gaaer ham jublende imøde — ja saaledes hedder
det i den troende Opfattelse; men den profane Opfattelse, der i
Christus seer en Sværmer en Phantast, redigerer det samme Fak-
tum noget anderledes: et Opløb, en Sammenstimlen af Menne-
sker.

Saaledes er det jo i ethvert Forhold. Tag blot simple, menneske-
lige Forhold. Naar det er den legitime Konge — saa hedder det i
den officielle Journal: Folket hilsede ham med Jubel; Oppositionen
kalder det et Opløb. Er det en af disse udenvælske Størrelser, som
ingen Officialitet have, der drager en lige saa stor Mængdes Jubel
over sig, saa hedder det det var et Opløb.

Det ydre Faktum bliver i en vis Forstand uforandret i de for-
skjellige Relationer (at der var et stort Antal Mennesker) men dog
bliver det noget yderst Forskjelligt, fordi Pointen i Opfattelsen
egentlig bestemmes <ved>, hvem Referenten anseer Hovedperso-
nen for at være.

Den samme Optræden af et <og> samme Menneske, men i
hvem den ene Referent seer det Overordentlige den Anden en
Sværmer, Bedrager o: D.; vil i den ene Relation maaskee lyde:

Askese] sml. 500.560. ⁵²²Overordentlige] sml. 499.669.

1850

denne ædle Ophøiethed, denne Værdighed — og i den anden Relation: denne affecterede, søgte Plebeiiskhed. o: s: v: o: s: v:

523
U. D.

Meget godt!

Wesley havde længe været ugift, ogsaa skrevet en Bog om den ugifte Stand. Som ældre vilde han gifte sig. Han følte selv Misligheden paa Grund af det tidligere. „For at give det et Skin, tilkaldte han eller beraadførte han sig med nogle religieuse Venner, for at de maatte opmuntre ham til at følge hans Tilbøilighed“ (cfr. Wesleys Leben oversat af Engelsk, udgivet af Krummacher Hamburg 1841. 2den Deel p. 295.) See dertil har man Venner, det er hvad jeg altid har sagt.

524
U. D.

Dialektik.

„Bevægelse“ mener man jo at være Uro, Spektakel o: s: v: — og see, „Bevægelse“ i sin yderste Consequents er som en Trylleformel der i udvortes Forstand sætter Alt i Ro.

„Bevægelse“ i eminent Forstand er Idealets Bevægelse — og dette splitter absolut Menneskene ad, gjør dem Enkelte, og hver Enkelt indadvendt, saa han faaer nok at bestille med sig selv — men saa bliver der jo ikke det mindste Spektakel o: s: v:

525
U. D.

Idealet.

.... Men dette er usandt, naar saa En, efterat være blevet opmærksom paa Idealet, hverken tør være det Ene eller det Andet, tilsidst neppe tør være til. Og i Grunden er det dog en Art Forfængelighed, der saadan saa smaat indbildte sig at kunne være noget nær Idealet.

⁵²³ Wesleys Leben . . . 2den Deel] se til 517.
506.529.

⁵²⁴ Enkelte] sml.

Nei, frimodig, barnlig, tillidsfuld kiler man paa det Bedste man kan, har snart i Humor sin Lyst, snart i Frygt og Bæven sin Sorg over at betænke, hvilken Pialt man er — men saa muntert videre, og fremfor Alt ubeskrivelig glad over, at man idetmindste forstaaer Idealet, glad ved saaledes til sin egen Tilintetgjørelse at lade Idealet gaae over En.

Eller er det ikke ret Elskov, ret at føle, at man er en Pialt — og dersom Nogen saa vilde sige: nei, saa tør jeg ikke være forelsket, saa er han syg, og saa er han ifærd med at blive i sørgelig Forstand en Pialt. Nei just derfor har jeg Lyst til at være forelsket, for ret at føle, hvilken Pialt jeg er, og ret at føle, hvilken Magt Elskov er.

* *

Giødvad sagde til mig igaar, at der dog vist var een og anden theologisk Candidat jeg havde afskrækket fra at blive Præst ved at gjøre Fremstillingen saa ideal. Ham svarede jeg: at i Forhold til et saadant Menneske, vilde det gaae lige saa med Alt, jeg kunde ved at fremstille det idealt at være Menneske tilsidst afskrække ham fra at være Menneske, saa det maa ende med Selvmord. Og derpaa viste jeg, at slig Svelgelighed laae i, man egoistisk elskede sig selv, istedetfor at elske Idealet og hade sig selv, elske Idealet, der gjør En til en Pialt — og saa immer munter og glad ved at være til.

#

#

[I Marginen: Anti-Climacus.] 526

Et Sted i Anti-Climacus (Indøvelse i Christendom No 2) i U. D.
Forhold til Englenes Lovsang ved Christi Fødsel.

Anti-Climacus siger, at idet Christus beslutter at blive Verdens Frelser, gaaer der som et Suk gennem hele Menneskeheden: hvorfor gjør Du det, Du gjør os alle ulykkelige — fordi nemlig

Giødvad] sml. 425. ⁵²⁶Anti-Climacus] sml. 495. 528. — Se S. V. XII, S. 128. Frelser] sml. 409. 573.

1850

det at blive i Sandhed Christen er den største menneskelige Lidelse, fordi Christus som det Absolute sprenger hele den Relativitet hvori vi Mennesker leve — for at gjøre os til Aand. Men for at blive Aand maa man gennem Criser, om hvilke det gjælder, at de gjøre os, menneskelig talt, saa ulykkelige som muligt.

Nu kunde herimod indvendes: at der jo tvertimod ved Christi Fødsel høres Englenes Glædessang. Hertil maa svares: det er Englene, der synge. Fremdeles. Naar man saadan udenvidere tager det Ord: Frelser, og lader Menneskene selv faae Lov til at bestemme, hvad derved skal forstaaes: ja hvad Under saa, at ogsaa Mennesket uden videre jubler.

Men dette er at tage Christendommen forfængelig Idet der nærmere skal bestemmes, hvad der forstaaes ved Frelser, kommer Guds- Forestillingen frem, og den gennemfører Christus absolut. Her er det saa igjen, det er for et Menneske, menneskeligt talt, den største Lidelse at blive Christen, at frelses i den Forstand.

Luther siger rigtigt i Prædikenen over Evangeliet paa Juledag, at om Christus er Intet Andet at sige, end at han er „en stor Glæde“ — men men „for synderknusede Samvittigheder“ — ellers ikke, ellers er han taget forfængeligt. See dette med en stor Glæde det er saa gesvindt — dette med „for synderknusede Samvittigheder“ det holder saa uhyre igjen.

Men man tager Alt forfængeligt. Man tager det Ord „en Frelser“, løber med det, og forstaaer derved noget ganske Andet end Christendommen. Man tager det Ord „en stor Glæde“ — og saa afsted, man vil slet ikke have med den nærmere Forstaaelse at gjøre.

Det er denne skammelig letfærdige Benyttelse af det Christelige, der har afskaffet Christendommen under Skin af at bevare den, thi hedder det „vi sige jo det Samme, vi kalde Christus en Frelser, sige hans Fødsel er en stor Glæde“ — aah, Sludder, hvad

Luther] sml. 516. 533. i Prædikenen . . . Juledag] En christelig Poestille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 65 f. afskaffet Christendommen] sml. 514. 530.

kan det hjælpe, naar I forstaae noget Andet, og udelade den nærmere Forstaaelse, hvorved Ordene først blive christeligt sande.

Christendommens Forkyndelse for en
Menighed — og min Forkyndelse især
ved Pseudonymerne.

527
U. D.

Danmark er saa lille et Land, at der næppe kan være Tale om, at Nogen paatager sig at forkynde Christendom uden Præster. Disse ere ved at have Menighed snarere kun altfor meget indøvede i at maatte slaae af og tage et Hensyn eller mange Hensyn. Forsaa-vidt Præster udgive deres Prædiken ved Trykken er denne dog igjen væsentligen i den Toneart i hvilken de pleie at holde dem for Menighed.

Følgen heraf bliver let, at den ideale Priis paa Christendom slet ikke noteres.

Men saaledes maa det ikke være; den maa noteres. Men denne Forkyndelse er ikke for Menighed, men snarere for Præster, eller som en Aande-Røst, der ikke forlanger, at denne Priis nu skulde være den daglige, men at den daglige Priis ikke bliver en reen dvask Vane.

Dette er at afgive Correctivet. Et Correctiv har ikke at forsøge at fortrænge et Bestaaende og gjøre sig selv til et Bestaaende, men, om muligt, at beaande, inderliggjøre.

Vilde Nogen sige: ja, Du kan sagtens tale, det er jo Dig, der har villet paatage Dig at afgive Correctivet og vi Andre ere det der have maattet finde os i, at dømmes. Saa vilde jeg svare: ¹⁾ Jeg har Ingen dømt ²⁾ er der nogen Anden, der vil paatage sig det, vel jeg træder gjerne af. ³⁾ Correctivet dømmer jo lige saa godt mig selv. ⁴⁾ det er et uhyre Ansvar at skulle notere den ideale Priis, reen Aandekamp. ⁵⁾ Man udsætter sig for mange Ubehageligheder med Menneskene. Saa jeg troer dog ikke, at jeg har havt den letteste Opgave.

⁶²⁷ Christendommens Forkyndelse] sml. 497. 545.

1850

#

528

U. D.

[I Marginen: Anti-Climacus.]

En Yttring af Anti-Climacus (i Indøvelse i
Christendom N° 3) og mit Forord til Bogen.

Han siger: om jeg skulde segne under Vægten af den Maale-
stok o: s: v:

mit Forhold udtrykker, at jeg er segnet, at Idealet hovedsageligt
skal bruges til Ydmygelse for at anbringe „Naaden“, og ikke til
at forraske i utaalmelig Stræben.

#

#

529

U. D.

Den Enkelte — Forening.

Den Existents-Form: at være den Enkelte er højere end den:
lad os holde nogle Stykker sammen. Især er dette da Christen-
dommens Mening; og atter især i Forhold til det, christelig. Store,
gjælder det, at hvis der i en given Slægt ingen Enkelt er, som kan
gøre det, saa lader det sig ikke gøre i den Generation; thi ved
Forening er det en Umulighed.

Men det „lad os være nogle Stykker“ det gør Livet lettere og
bequemere o: s: v:

Om nu Nogen derfor vælger det, derimod har jeg Intet at ind-
vende, men vel mod den Løgnagtighed, der atter her har vendt
Forholdet om gjort det at være den Enkelte til Phantasterie, Usand-
hed o: s: v: men Forening (det Mageligere) til det Sande og Høie-
ste. Det er væmmeligt at høre eller læse den Indbildskhed med
hvilken enhver numereret Student, Candidat, Kræmmersvend
o: s: v: taler despecterligt om det at være den Enkelte som noget
Underordnet og Ufuldkomment. Og det er ikke mindre væmme-
ligt, at see, hvorledes De, der skulde forstaae det bedre, feigt og
blødagtigt understøtte dette løgnagtigt Omvendte.

⁵²⁸ En Yttring af Anti-Climacus] S. V. XII, S. 203f. — Sml. 526.530.
Naaden] sml. 484.560. ⁵²⁹ Den Enkelte] sml. 524.607.

Men Sandhed vil jeg. Jeg vil ikke anstrænge eet eneste Menne-
skes Liv mere end hvad han hidtil pleier — men redelig skal han
være, han skal sige, at det Magelige er det Høieste.

‡

‡

[I Marginen: Anti-Climacus] ⁵³⁰
U. D.

Angaaende Indtrykket som den sidste Bog af Anti-
Climacus (Indøvelse i Christendom) vil gjøre.

Idag talte jeg med Tryde. Han forklarede mig, at det dog var
for stærkt at sige, at man havde afskaffet Christendommen ved
„Betragtning.“ Han for sin Deel havde fremhævet det Subjektive,
og det var Tilfælde med alle dygtigere Prædikanter ogsaa.

Du min Gud, hvorledes har jeg nu ikke maatte holde her, at
jeg var blot subjektiv, ikke objektiv o: s: v: — og nu beraabe de
samme Mennesker sig paa, at de ogsaa fremhæve det Subjektive.

Forøvrigt er Sagen den, at man i at bestemme Begrebet <at
prædike,> Prædiken aldrig kommer længere end til Talen, det at
der tales, aldeles ikke tager Hensyn til Existents. En Embeds-
mand, paa 17 Maader hexet ind i Endeligheden og Objektiviteten
— om han end gjør Talen nok saa subjektiv, det forslaaer ikke.
En, der Ingenting er, og som gratis prædiker paa Gaden — om
han saa anstillede nok saa objektive Betragtninger, der bliver dog
et Subjektivt og et Opvækkende; og En, der er nok saa subjektiv,
men hvis Liv er snøret ind i alle mulige verdslige Hensyn ved
Embedsstilling og Deslige, hans Prædiken bliver dog væsentlig
kun Betragtning, thi det seer man jo let, at han har gjort sig det
selv umuligt at realisere endog blot nogenledes det han prædiker
om.

Dog Eet maa jeg bemærke angaaende Tryde, noget Smukt af
ham, at han sagde, at han negtede ikke, at han havde været til-
bøilig til at være objektiv.

⁵³⁰ Anti-Climacus] sml. 528. 535. Tryde] sml. 746. X² A 55. Se til VI
B 40, 7. afskaffet Christendommen ved „Betragtning“] S. V. XII, S.
213 ff. — Sml. 526. 768. Existents] sml. 519. 544. Embedsmand] sml. 469.

1850

Vistnok troer han, at den hele Passus om at Prædikenen blev Betragtning er myntet paa ham. Han sagde, at han kunde have Lyst til at sige: at Søren Kierkegaard ikke kunde gjøre det mere subjektivt end han; at han havde efterseet mine Taler for at forvise sig derom. Hans Høiærværdighed oversaae, at der dog altid bliver den store Forskjel, at han er Embedsmand, sidder i et meget stort Levebrød — og at jeg har gjort det gratis, været Ingenting, udsat mig for en Pøbel-Forfølgelse, levet paa Gaden, altsammen Bestemmelser af Subjektivitet.

531
U. D.

Bønnen — Troen.

Det er et ypperligt Ord som jeg læser hos Scriver, hvilket han henfører til en anden Forfatter, uden at nævne hvo:

Bønnen er en Datter af Troen, men Datteren maa underholde Moderen.

532
U. D.

Miraklet.

At Christus gjør Lidet til Meget som ved Bispisningen af de 5000 det anføres almindeligt som et Mirakel.

Men Christus gjør ogsaa omvendt et Mirakel: at gjøre Noget, Meget, Lidet (Alt, hvad der vil være Noget) uendelig til Intet i Ydmygelse.

Man vil maaskee mene, at dette Mirakel er meget lettere; men det er ikke saa. Enhver Qvalitets-Forandring enhver uendelig Qvalitets Forandring er egentlig et Mirakel. Et Menneske kan maaskee vise det Andets Svaghed, men vise at det uendelig er Intet, det kan kun Guddommen, og Mennesket kan end ikke ved sig selv saaledes ydmyge sig selv.

Levebrød] sml. 517. 579. Pøbel-Forfølgelse] sml. 519. 538. ⁵⁸² Bispisningen af de 5000] Joh. 6, 1ff.

Experiment.

533
U. D.

[I Marginen: Mynster—Luther.]

Mynster—Luther

For at forstaae, hvad jeg mener med, at det Bestaaende maa gjøre en lille Indrømmelse, lad os gjøre dette Experiment.

Lad Mynster en Søndag, istedetfor selv at holde en Prædiken, tage een af Luthers især en af de karakteristiske og læse høit — og det Hele skal lyde som en Satire over Mynster, med mindre han da iler med at gjøre en lille Indrømmelse sig selv betræffende.

Eller er maaskee ogsaa Luthers Prædiken en Overdrivelse, saa vi i den Grad ere blevne Lutheranere!

Ja holde en Lovtale over Luther det kan man sagtens — men læse Luther høit!

[I Marginen: Et Forslag i Retning af 534
Prædike-Foredragets Forbedring.] U. D.

Et Forslag i Retning af Prædikeforedragets
Forbedring.

Man har knebet saa meget som muligt paa at faae Guds Ord egentlig at høre. Man læser et lille Afsnit op — men Prædikenen forlader det næsten ganske.

Mit Forslag er da.

1) Der skal sørges for, at hele det N. T. (undtagen maaskee Aabenbaringen) læses høit op i ethvert Kirke-Aar.

2) Der skal oplæses Prædikener af Kirkens rettroende Lærere fra de forskjellige Tider.

Og dette skal ikke gjøres saaledes, at man maaskee foranstalter et Udvalg (hvor man saa udelader hvad man ikke ønsker) men saaledes, at naar det er den Søndag, paa hvilken der skal oplæses istedetfor prædikenes, saa skal man tage den der svarer til Dagens Evangelium eller Epistel i Forhold til om det er Høimesse eller

⁵³³ Mynster] sml. 472. 535. Luther] sml. 526. 534.

1850

Aftensang. Ei heller maa Menigheden forud vide, hvilken Dag Præsten ikke skal prædike men oplæse.

Controll maa der til paa alle mulige Maader. Enhver Redelig maa tilstaae, at selv den Redeligste i ganske kort Tid behager sig i sin Methode, naar han ikke tvinges til at komme under ganske andre Belysninger.

Lad Martensen skulle læse en af Luthers Prædikener høit, end sige da en, hvor Luther taler om Speculationen — saa behøver Ingen at skrive mod Martensen.

Og naturligviis saa skal Præsten, naar han har oplæst Prædikenen, ikke have Lov til at føie et Ord til. Formodentlig vilde man da især gjøre Paastand derpaa, og under Skin af, at man da maatte sikkre, at den oplæste Prædiken blev ret forstaaet. Nei, tak, vi kjender nok Theologernes Omsorg for at sikkre den rette Forstaaelse. En Prædiken, som Luther har holdt for en Menighed, kan godt forstaaes. Og Præsten skal ikke have Lov til at føie et Ord til.

535
U. D.

[I Marginen: Anti-Climacus og mit Forord.]

Anti-Climacuss Angreb og mit Forord til Bogen.

Det er i mine Tanker let at see, at jeg, om ikke ved Talent, saa existentielt har et Par Points frem for Dem, der hersteds forkynde Christendom.

Dette kunde jeg nu have brugt, gjort mig selv til Maalestokken og saa vippet dem.

Dette har jeg ikke gjort; jeg har brugt en Pseudonym, og ladet ham tage Sagen saa høit, at Dommen gaaer over mig med.

Hvad er saa skaansomst? Men paa den anden Side, saa kan Pseudonymen heller ikke undtage nogen eneste f. E. Biskop Mynster. Deels kan jo dog en Pseudonym midt i en Undersøgelse, der er saa ideelt holdt, at Scenen lige saa godt kunde være i Tydsk-

Martensen] sml. 435.544. Luthers] sml. 533.538. ⁵³⁵Anti-Climacus] sml. 530.545.

land som her, <ikke> pludselig nævne et enkelt Navn som Mynster, deels er det ogsaa usandt at undtage ham, naar Maalestokken skal være saa ideal, at jeg selv bøier mig under den. Dersom jeg talte i eget Navn, vilde jeg ikke sige hvad Anti-Climacus siger: at han ingen Prædiken har læst eller hørt der var i strengeste Forstand christelig, jeg vilde i eget Navn talende have undtaget Mynster. Men naar jeg lader Pseudonymen dømme mig selv med (hvad jeg har udtrykt i Forordet) saa skal Ingen undtages.

#

Troen.

536

U. D.

Har Du ikke Troen — saa tro dog idetmindste, at Du nok faaer den, saa har Du jo dog ogsaa Tro.

#

#

Evangeliet om den Værkbrudne.

537

U. D.

Aandelig forstaaet er det saa med Den, der mener selv at skulle styre, selv at maatte beregne o: s: v: — ak gennem mange Aar slæber han sig maaskee hen i Qvalen af alle disse Beregninger, slæber sig som en Værkbruden: indtil Troen kommer og det heder: stat op og gaae.

Tag Din Seng og gaae, dette er Udtryk for hvor stærk han nu er blevet, at hvad der før bar ham, det bærer nu han, i den Grad behøver han ikke Understøttelse af den Art.

#

#

Om mig selv.

538

U. D.

Det jeg blandt Andet maa ansee som mit Livs Opgave er at udtrykke, at der ligger Begeistring paa den anden Side af Forstand.

Mynster] sml. 533. 563. ⁵³⁷ Evangeliet om den Værkbrudne] Mark. 2, 1—12.

1850

Men hvorledes gaaer det nu mig i Samtidighedens Situation? Hver Gang jeg sætter en af disse intensive Handlinger ind (f. E. da jeg med eet eneste Ord kastede mig mod Pøbelen) saa raaber den samtidige Forstand i Øieblikket: han er gal. Saa gaaer der eet Aar, to, tre; den samtidige Forstand seer, at det lod sig gjøre, den seer at jeg endog blev udviklet og Sagen fremmet; den begynder at faae Mod til at gaae ind paa Sagen — nu da der næsten er et Resultat, og den samtidige Forstand siger: ja, det var en høiere Forstandighed.

Derved bliver det. Naar saa den samtidige Forstandighed er kommet i Ro med, at jeg dog egentlig er Forstandighed — saa følger en ny intensiv Handling, og den samtidige Forstandighed raaber i Øieblikket: nei, nu er han da aabenbart blevet gal — indtil saa nogen Tid er gaaet, og Forstandigheden igjen begynder at byde — og saa intensiv Handling igjen følger.

Man seer heraf i det Mindre, hvad det kan hjælpe med at betragte Historien. Forstandigheden holder sig blot til Resultatet, forklarer Tro, Begeistring bagvendt som en høiere Forstandighed og Klogskab. Mener saa som Goethe, at han ogsaa er en Ven af Revolutioner, naar disse ere berettigede f. E. Christi Fremtræden, Luther — jo jeg takker ved Hjælp af Resultatet seer Goethe dog noget ganske Andet, seer, for at blive ved det Sidste (og ikke som Goethe profant at drage Christus med ind i større Selskab med andre Reformatorer, hvad Goethe gjør, thi Ordene jeg sigter til ere af Goethe selv) en Frugt af Forstands-Beregning i hvad der dog var en Troes Handling, hvilken Goethe samtidigt aldrig havde gaaet ind paa, saa lidet som Erasmus <Rotterdam> gjorde det.

Om mig selv.

539
U. D.

Jeg kan med et vist Eftertryk sige om mig selv, at jeg har været Forfatter af al min Magt og af — yderste Formue; thi riig er jeg ikke blevet derved.

kastede mig mod] sml. 530. 558. Luther] sml. 534. 560. Ordene... af Goethe selv] se Gespräche mit Eckermann, 4. Jan. 1824.

Da Christus uddrev dem, der kjøbslog i Forgaarden, dannede han en Svøbe af Toug. 540
U. D.

Denne Svøbe svang han med Myndighed.

Satirens Svøbe er altid uden Myndighed.

Ældre Taktik — Min Taktik.

541
U. D.

Det Nubrugelige er at udelade de Existenten anstrengende Steder af det N. T. Man fortier dem — og saa indretter man sig paa lettere <og billigere> Vilkaar. Man mener maaskee, at da vi ikke omtale disse Steder, saa veed Gud heller ikke, at de staae i det N. T.

Jeg mener, at det er dog bedre at tage dem med, at tilstaae, at disse Bestemmelser findes i det N. T. — og saa gjøre Tilstaaelse om egen Svaghed.

Christi Fornedrelse.

542
U. D.

Pascal siger etsteds (i hans pensees XIV. Jesus Christus) „at det er latterligt at forarge sig paa Christi Fornedrelse, ret som var denne Fornedrelse af samme Art som den Høihed han viser.“ Snarere kunde man maaskee sige, at det egentlig vilde være comisk eller latterligt, om Christus var kommet i jordisk Høihed og Glands, fordi den Høihed han skulde udtrykke just var Modsætningen dertil. Den existentielle Gjennemsigtighed fordrer at være det man lærer. Det vilde være comisk, om En, der skulde kæmpe i Væddeløb, vilde komme med Frakke og Chenille paa, Parapluie o: D: kort som En, der skulde reise i en Vogn og ønskede at

⁵⁴⁰ Christus uddrev dem, der kjøbslog i Forgaarden] Matth. 21, 12. Myndighed] sml. 414. 664. ⁵⁴² Pascal siger] i: Pascal's Sämmtl. Schriften über Philosophie und Christenthum. Aus dem Französ. übers. von Karl Adolf Blech. 1. Theil (Berl. 1840. Pascal's Gedanken über die Religion und einige andere Gegenstände. — Ktl. Nr. 712), S. 306.

1850

pakke sig vel ind. Og saaledes vilde jordisk Høihed i ethvert Øieblik have generet og parodieret Christi <sande> Høihed.

Det Medium der idealt svarer nærmest til at være Idealet i Betydning af Sandhed er just at være bogstavelig Ingenting.

#

#

543

U. D.

Den bestaaende Christenhed.

Pascal siger etsteds, at det er farligt at kjende Gud og ikke kjende sin egen Elendighed.

Men er det ikke egentlig det man har forskyldt, denne Fare man har afstedkommet i den bestaaende Christenhed ved den letfærdige Maade, paa hvilken man har ladet Alle i Flæng blive Christne, bibragt dem en Forestilling om Gud, især om hans Kjerlighed — men slet ikke gjort dem indadvendte, til at kjende deres egen Elendighed.

Christendommen har — ved at tages forfængeligt — forkjælet Menneskene og demoraliseret dem.

#

#

544

U. D.

Pascal siger (i hans pensees, <XXIX> moralske Tanker 24): kun faae Mennesker tale ydmygt om Ydmyghed, faae kydske om Kydskehed, faae tvivlende om Tvivl, det er i os kun Løgn, Tvetydighed, Modsigelse.

Her er det Udtryk, hvad jeg i endnu høiere Forhold gør gjældende: Reduplicationen. Hos Pascal er det dog endnu næsten som æsthetisk, jeg gør det videre gjældende i Retning af Existents.

Forresten er det comisk nok, naar man tænker det Ord: „faae tale tvivlende om Tvivl“ ind i en nu lidt forsvunden Tid — da

⁵⁴³ Pascal siger] i den til 542 anf. Overs. S. 336 f. ⁵⁴⁴ Pascal siger] i den til 542 anf. Overs. S. 177. Reduplicationen] sml 530. 556.

man docerede Tvivl. Martensen var lige saa dogmatisk stiv naar han foredrog: de omnibus dubitandum, som naar han foredrog et Dogma.

‡

‡

[I Marginen: Anti-Climacus.] ⁵⁴⁵

Et Sted i Anti-Climacus Indøvelse i
Christendom No 3. ^{U. D.}

Han siger at Christendommen ikke kan blive Gjenstand for „Betragtning.“

Herimod kunde indvendes, at jo ogsaa i en ældre Tid Mediationes vare en almindeligere Titel.

Hertil maa svares: det beroer især paa, hvo den Mediterende er. Naar det f. E. er et Sandheds-Vidne, der lider for Christendommen, eller naar det dog er En, der eksistentielt udtrykker Christendommens Ueensartethed med Verden, ja hvorfor ikke?

Men det Farlige er, naar auctor, den Mediterende er en Embedsmand, og det mere og mere bliver slet og ret, verdsligt, en Embedsstilling at forkynde Christendom.

Fuldstændigere burde derfor Anti-Climacus have sagt: Christendommen kan ikke blive Gjenstand for Betragtning især da ikke for Betragtning af Embedsmænd, hvis hele Eksistentielle forresten er ueensartet med det Christelige, medens det, som sagt, dog bliver en noget anden Sag, naar den Mediterende, auctor, er En, hvis Liv udtrykker, at han ypperligt forstaaer, at Christendommen egentlig ikke kan blive Gjenstand for Betragtning.

Eet er Betragtning af En, hvis Liv udtrykker, at han omsætter Betragtningen i Existents, et Andet Betragtning af En, der lader sin Existeren aldeles udenfor, ja vel endog har denne i ganske modsatte Categorier.

Martensen] sml. 534. 563. ⁵⁴⁵ Anti-Climacus] sml. 535. 555. Christendommen . . . „Betragtning.“] S. V. XII, S. 213 ff. Sandheds-Vidne] sml. 519. 556. forkynde Christendom] sml. 527. 559.

1850

#

546

Pascal.

U. D.

Det er en god Categorie af ham. Han siger (i *Pensees* XXXI forskjellige Tanker 5.) at <af> Manges <ordrette> Overeensstemmelse i Eet drager man en uhyre Slutning til den ideale Overeensstemmelse. Men dette overbeviser ikke absolut, om man vel kan vedde paa sin Paastand.

Denne Distinction: at overbevise absolut — og at vedde paa Noget.

#

#

547

[I *Marginen*: Et Forslag i Retning af den nye Prædikeform.]

U. D.

Et Forslag i Retning af den nye Prædikeform.

Naar man (gjørende Indrømmelsen, at det er i menneskelig Svaghed, lempende sig efter dette hvad kan det hjælpe at tvinge Fordringen saa høit, saa gaaer slet ingen ind paa Christendommen — en Betragtning, der er Christendommen lige stik imod & da den er at betjene Christendommen ved Hjælp af menneskelig Klynken og verdslig Klogskab. >) da beholder den mildere Christendoms Forkyndelse, dog vel at mærke saaledes, at man stadig bringer Idealet i Erindring (om ikke for Andet saa for at oplive det Mildere): saa mener jeg tillige, at der burde indføres en Bod og Bededag hvert Aar, hvor man bragte det til Bevidsthed, at vi egentlig tillade os at gjøre Christendommen til noget langt Mildere end den virkelig er.

Hovedsagen er bestandigt, at det dog bringes til Bevidsthed, hvor vi ere, at vi ikke reent ud gjøre Nar af Gud, ved at have en hellig Skrift, og saa udelade, hvad vi finde for godt, og saa tilsidst mene, at det slet ikke er til.

#

⁵⁴⁶ Pascal . . . siger] i den til 542 anf. Overs. S. 145.

Atter Underfundighed.

548
U. D.

Og naar saa jeg gjør, hvad i Grunden Enhver, der kalder sig Christen, var Gud pligtig at gjøre: at gjøre opmærksom paa, hvor vi ere — saa vender man Sagen saaledes, at man paatager sig <at> angribe mig.

Altsaa, selv fritager man sig for <at gjøre> hvad der egentlig skulde gøres — og saa gjør man mig det til en Forbrydelse, og formodentligen vil Anklagen mod mig blive i Christendommens Navn. Fortræffeligt!

Guds Ophæiethed.

549
U. D.

Han giver Menneskene en hellig Skrift, som indeholder hans Villie, men som ingen Mellembestemmelser indeholde i Forhold til Idealet — og saa overlader han det til Enhver, hvorledes han vil forstaae det, han lader ikke høre fra sig, tier ganske stille, prøvende den Enkelte, thi det er jo virkelig som var det ganske overladt til os selv, hvorledes vi ville forstaae Skriften. Det forstaaer sig — Dommen kommer.

Hvad jeg vil

550
U. D.

Min Paastand er, at hele den nu værende officielle Forkyndelse af Christendommen er en Conspiration mod den hellige Skrift, vi fortie hvad der ikke convenerer os.

Deri vil jeg ikke deeltage. Jeg vil tage Fordringen med, og saa gjøre Tilstaaelse.

Undladelses Synder

551
U. D.

I det Skrift af F. W. Newmann: die Seele ihr Leiden und ihr Sehnen Leipzig 1850, finder jeg etsteds i det Afsnit om Synden,

⁵⁵¹ F. W. Newmann . . . Sehnen] Francis William Newmann, Die Seele, ihr Leiden und ihr Sehnen. Ein Versuch zur Naturgeschichte der Seele, als der wahre Grundlage für die Theologie. Deutsche Ausg. besorgt durch Adolf Heimann (Ktl. Nr. 695). etsteds] S. 98 ff.

1850

at Undladelses Synder ere de allerfarligste, og just dem, som de frommeste Mennesker ømme sig meest i.

Dette er ganske rigtigt og erindrer mig om Anti-Climacus Sygdommen til Døden.

††:

552
U. D.

Den mildere Christendom og hvorledes
Overgangen dannes til Christendom i
strengere Forstand.

Lad mig tænke mig en meget Overlegen i Forhold til et Barn eller en ung Pige. Han paatager sig at ville gjøre for Barnet eller den unge Pige, hvad de dog ikke selv formaae, og fordrer saa blot Eet: at de saa ganske bryde sig om Ingenting, blot ere glade og fornøiede paa deres uskyldige Viis. Dersom Barnet eller den unge Pige vilde gaae og vrøvle og i eetvæk spørge, om de ikke selv kunde gjøre Noget til Hjælp: saa vilde den Overlegne optage dette ugunstigt, thi han siger: lad mig blot om Det; det Eneste jeg forlanger er at I blot skulle være glade og fornøiede og lade mig sørge. Vilde Barnet eller den unge Pige sige om de da ikke idetmindste maatte sidde hele Dagen og ikke bestille Andet end takke ham, saa vilde atter dette mishage ham, han vilde sige: det er ikke det jeg ønsker, men blot at gjøre Eder glade.

Dette er omtrent Forholdet i den milde Christendom, som fremkommer ved at man fra Barn er opdraget i Christendom. [*I Marginen:* ihvorvel ogsaa den Art Christendom i sin Barnlighed er en Sjeldenhed.] Individet lader Christus have gjort Alt, hvilket jo ogsaa gjælder ubetinget for al sand Christendom, men Individet lever saa barnligt beskjeftiget med Livets øvrige Indhold, stolende paa, at det med Saligheden det besørger Christus for det, og det har blot at være glad. Individet bliver end ikke saa indadvendt, at det uroliges af den Tanke, om denne Tryghed og Sorgløshed ikke kunne være en ugudelig Letsindighed. Forsaavidt bliver da denne Tryghed og Sorgløshed heller aldrig Opgave for Individet som var det Noget man skal tilkjæmpe sig; thi i saa Fald

erindrer mig om osv.] S. V. XI, S. 193 f.

bliver det en uhyre Opgave: ud af utidig Selvbekymring o: D: at tilkjæmpe sig denne Sorgløshed og Tryghed.

Men her er i <hele> dette Forhold <af den mildere Christendom> aldeles ikke Tale om Christi Efterfølgelse.

Her begynder den strengere <Christendom>. Det bliver naturligviis lige vist, at Christus i Henseende til et Menneskes Salighed er Alt, saa Mennesket selv Intet formaaer; men uagtet dette er saa, eller just fordi dette er saa, siger saa Christus ligesom til den Enkelte: vil Du nu takke mig, saa bliv mir Efterfølger.

Saa bliver Gjenfødselen Alvor. Saa fremkomme ogsaa alle Collisionerne med Omverdenen, hele Lidelsen.

Og selv om Efterfølgelsen ikke var fordret, den Christne som virkelig bliver indadvendt og altsaa i strengere Forstand Christen, vilde dog collidere. Thi han lever nu engang i denne Verden, og vil han saa ikke indrette sit Liv i Lighed med denne Verden — og det kan han ikke vilde — saa maa han eo ipso collidere.

‡

‡

Ægteskabet.

553
U. D.

Dersom Ægteskabet virkelig var en Pligt — hvad nu Moralisterne præke — hvilken Vilkaarlighed, saa at forbyde Qvinden at frie til Manden, lige saa godt som Manden frier til Qvinden.

Ikke at opfylde en Pligt er jo en Skyld. Nu døer en Pige ugift — men siger hun til sit Forsvar: Ingen friede til mig.

Er det et Forsvar, hvis Ægteskabet virkelig var Pligt.

Hvilket Nonsens: som Oversætning: Pligt, som Undersætning: dog tillader Skik og Brug Qvinden ikke selv at frie. Hvor i al Verden kan Skik og Brug fritage fra at opfylde Pligt. Er det Pligt, saa maa jo Skik og Brug gøres om.

O, men man har endnu fra fjerne Tider en Angst for det anstrengede Liv, som har Sigte paa den ugifte Stand. For nu ret at sikkre sig, gaaer man saavidt, at man endog gør Ægteskabet

Efterfølgelse] sml. 510.602. Gjenfødselen] sml. 420.

1850

til Pligt. Og saa i Distraction glemmer man, at hvis saa er, kan da hiint Æsthetiske eller Traditionelle om, at Qvinden ikke selv maa frie, ikke have Gyldighed.

#

554 Hos Richard Rothe i hans Ethik seer jeg det anført som blandt
U. D. andre ogsaa en Grund, hvorfor Christus ikke var gift: fordi han „keine ebenbürtige Person“ kunde finde. Fortræffeligt!

#

#

555 [I Marginen: Johannes Climacus —
U. D. Anti-Climacus.]

Johannes Climacus — Anti-Climacus

Som Johannes Climacus holdt Sagen dialektisk paa den Spidse, at Ingen umiddelbart kunde see, om det var et Angreb paa Christendommen eller et Forsvar, men det beroede paa hvorledes Læseren var, hvad han fik ud af Bogen: saaledes har Anti-Climacus bragt Sagen paa den Spidse, at Ingen umiddelbart kan see, om det er det meest Radikale eller det meest Conservative, om det er et Angreb paa et Bestaaende eller just et Forsvar.

#

#

556 [I Marginen: En underfundig Vending
U. D. man maaskee vil give min Sag.]

En underfundig Vending man maaskee vil give min Sag.

Man vil give det Udseende af, som vilde jeg indføre Pietisme, smaalig og pusilanim Forsagelse i Retning af det Indifferent.

⁵⁵⁴ i hans Ethik] Richard Rothe, Theologische Ethik, 3. Bd. 2. Abth. (Wittenb. 1848), S. 613. ⁵⁵⁵ Anti-Climacus] sml. 545. 558. 599. ⁵⁵⁶ Pietisme] sml. 519. 571.

Nei Tak, det har jeg aldrig gjort fjerneste Mine til. Det jeg vil, er at anspore i Retning af at blive ethiske Charakterer, Sandhedsvidner, at ville lide for Sandhed og at ville forsage verdslig Klogskab.

Om mig selv.

557
U. D.

Der er i mit Væsen et Dobbelt. Jeg er — det tør jeg nok sige — i Besiddelse af eminent Klogskab og Forstand, ak, og jeg er <et> vor Tids Barn forsaavidt ikke utilbøilig til at ville finde en Tilfredsstillelse i at være den Klogeste.

Saa seer jeg da i det givne Tilfælde hvad det Klogeste er.

Men da er der længere inde i mig en Begeistring, en veemodig Dvælen ved de store Forbilleder, der vise, hvorledes det Sande maa lide — og jeg kan ikke overtale mig til at handle klogt — jeg gør lige det Modsatte.

Derfor ere vistnok mine Handler saa intensive, men ogsaa for mig saa uhyre anstrengende, ogsaa i Henseende til at jeg saa stærkt bærer Ansvar, fordi jeg jo saa tydeligt saae, hvad det Klogeste var.

Det er Troes-Handler, men disse ere ogsaa i alle svage Øie blikke udsatte for at efterstræbes af Anfægtelse.

Klogskab.

558
U. D.

Klogskab er dog egentlig det Eneste, der agtes og ansees i Verden.

Da jeg nu i nogen Tid havde holdt igjen med at udgive Bøger, og imidlertid ladet Nielsen og Stilling — og da saa den Opinion (Gud veed, hvor ubillig den var mod mig, der forstod Sagen ganske anderledes) havde lidt efter lidt dannet sig: at jeg var klog,

etiske] sml. 544.576. Sandhedsvidner] sml. 545.561. ⁵⁵⁷Anfægtelse] sml. 470.671. ⁵⁵⁸Nielsen] sml. 442.681. Stilling] sml. 313.607.

1850

jeg lod de Andre rage Kastanierne af Ilden (jeg der dog vel har udsat mig for ganske andre Farer ved at kaste mig mod Pøbelen) — saa steeg min Anseelse.

Da jeg nu ved at udgive Indøvelse i Christendom igjen har handlet afgjørende, saa bliver den samtidige Klogskab tvivlsom, seer lidt betænkelig paa mig — formodentlig indtil et Par Aar er gaaet, og den ved Hjælp af Resultatet tør begynde at troe ogsaa paa Dettes Rigtighed.

⁵⁵⁹ U. D. Det er meget godt <om Nødløgn> sagt af Rousseau (*Reveries d'un promeneur solitaire* i d. 4de Promenade — citeret efter Richard Rothe *Ethik* 3die Deel p. 569 Anm.):

cette question est très décidée, je le sais bien; négativement dans les livres, ou la plus austere morale ne coute rien a l'auteur; affirmativement dans la societe, ou la morale des livres passe pour un bavardage impossible a pratiquer.

Men det Samme gjælder nok ogsaa om hele Christendommens Forkyndelse. Man har et Sprog i Kirkerne — det generer hverken Taler eller Tilhører; i Livet bærer man sig anderledes ad.

⁵⁶⁰ U. D. Atter menneskelig Underfundighed i Forhold til det Christlige.

Virkelig at give Afkald paa hele dette Liv, at sætte Alt ind saaledes ene paa et Hiinsides, at man Dennesides kun tager Møien og Arbeiden og Lidelserne: dette er den meest anstrengede Existents.

Nu, saa falder det maaskee En for svært, vel, saa seer man til, ved Hjælp af Naaden, ved at bede for sig o: D.; at slippe mildere.

kaste mig mod] sml. 538.598. Indøvelse i Christendom] sml. 555.
⁵⁵⁹ Richard Rothe *Ethik*] se til 554. Christendommens Forkyndelse] sml. 545.561. ⁵⁶⁰ give Afkald] sml. 521.574. Naaden] sml. 528.615.

Men hvad have Menneskene opfundet? De have frækt opfundet, at det saaledes at sætte Alt ind paa et Hiinsides det er en saare ufuldkommen Existents \leq er „at leve abstrakt“ \geq — det Fuldkomne er det Lettere, eller det Lettere er tillige det Fuldkomne.

See det er en fræk Opstand mod det Christelige — og der er det, at der skal gribes ind.

Denne anden Løgn er det Farlige; og ikke troer jeg, at nogen Jagthund sikkrere kan spore end jeg har som et Instinkt for at opdage, hvor denne Løgn er.

Denne Løgn er nemlig Forfængeliggjørelsen af hele Luthers Virksomhed, den er Luthers Aandelighed forvandlet til fræk Verdslighed.

Theateret — Kirken.

561
U. D.

Richard Rothe (Anfänge der christliche Kirche) lader Kirken gaae op i Staten, og faaer ganske consequent ud, at Skuepladsen (som i Hedenskabet) vil blive Gudstjeneste.

Det er paa en egen satirisk Maade allerede naaet: Præsterne ere ikke stort mere end Skuespillere.

Overhovedet var det yderst fortjenstligt, om En ret vilde oplyse Forskjellen mellem en Præst, en Digter, en Skuespiller. Christendommen har forlangt „Vidner“, saa er Forskjellen iøinefaldende nok; men det nu værende Begreb af Præst har meget tilfælles med en Eenhed af Digter og Skuespiller.

Manden — Qvinden

562
U. D.

..... Og sammenlignet med Manden har Qvinden altid væsentligt mere af Det, der vistnok nu engang er som beregnet paa at

Luthers] sml. 538. 576. ⁵⁶¹Richard Rothe... Kirche)] Richard Rothe, Die Anfänge der Christlichen Kirche und ihrer Verfassung. Ein geschichtlicher Versuch. 1. Bd. (Wittenb. 1837), S. 25 ff., særl. S. 45. Digter] sml. 512. 571. Vidner] sml. 556. 570.

1850

volde et Menneske Bryderier og gjøre ham ulykkelig i denne Verden, men fra hvilket dog, i forskjellig Forstand, Livet udgaaer: hun har mere Hjerte.

‡

‡

563
U. D.

Min Samtale med Biskop Mynster d. 22 Oct.
1850. efter at han havde læst Indøvelse i Christendom.

Dagen iforveien havde jeg talt med Pauli, der havde sagt mig Følgende. Biskoppen er meget vred hans Ord ere disse, strax da han kom ind i Dagligstuen den første Dag sagde han: „den Bog har forbittret mig meget, det er en vanhellig Leeg med det Hellige.“ Og da Pauli tjenligst spurgte ham, om han, som formodentlig talte med mig, maatte sige mig det, svarede Mynster: „<ja; og> han kommer nok engang op at besøge mig, saa skal jeg selv sige ham det.“†)

Maaskee, hvo veed det, ere de sidste Ord en Opfindelse af Pauli, just for om muligt at forhindre mig fra at gaae til Biskoppen.

Men i ethvert Fald, jeg forstod Sagen anderledes. Naar Mynster taler saaledes: „næste Gang han besøger mig, skal jeg selv sige ham det“ saa har Mynster væsentligen givet Bogen Passerseddel og mig med.

Min Beslutning var strax taget.

Den følgende Morgen gik jeg til ham. Velbekjendt som jeg er med hans Virtuositet i Fornemhed, (erindrende mig det Optrin jeg engang har havt med ham, at han med hele sin Fornemhed, idet jeg traadte ind, sagde: har De noget Ærende \leq hvortil jeg saa svarede: nei — jeg seer De har ikke Tid idag, saa vil jeg hellere gaae. Og da han saa sagde han havde dog nok Tid, blev jeg dog ved Mit og skiltes fra ham in bona caritate. \geq o: D:) begyndte jeg strax saaledes: „jeg har idag paa en Maade et Ærende. Pastor

⁶⁰³ Mynster] sml. 535. 564. Pauli] sml. X³ A 25, og se Note dertil. †] se 564

Pauli har sagt mig <igaar>, at De agter saasnart De seer mig, at irettesætte mig for min sidste Bog. Jeg vil bede Dem at betragte det som et nyt Udtryk for den Ærbødighed, jeg altid har viist Dem, at jeg, strax jeg faaer det at vide, øieblikkeligt møder.“

Dette er i mine Tanker en lykkelig Indskydelse. Situationen var lagt til Rette; der kunde ikke blive Noget af, hvad der i dette Tilfælde synes mig begge uværdig, Heftighed eller fornem Spydighed. Nei, partes vare lagte for ham i Retning af Ærværdighed, og for mig i Retning af Piætet.

Han svarede: „nei, jeg har <jo> ingen Ret til at irettesætte. Det er, som jeg har sagt Dem, jeg har slet ikke Noget imod, at hver Fugl maa synge med sit Næb.“ Derpaa tilføiede han: man maa saamænd ogsaa gjerne sige om mig hvad man vil. Dette sagde han mildt og smilende. Men det Tilføiede lod mig befrygte, at der dog var lidt Spydighed, og jeg søgte øieblikkelig at opretholde Situationen. Jeg svarede: at saaledes var det ikke min Mening, at jeg vilde bede ham at sige, om det paa nogen Maade havde bedrøvet ham, at jeg havde udgivet en saadan Bog. Saa svarede han: ja, jeg troer rigtignok ikke at den vil gjøre Gavn. See dette Svar var jeg fornøiet med; det var velvilligt og personligt.

Saa talte vi aldeles som vi pleier. Han gjorde opmærksom paa, at hvordan man vendte og dreiede sig, maatte det dog blive Betragtning. I denne Henseende indlod jeg mig ikke videre, af Frygt for at komme ind paa det Existentielle, dog forklarede jeg, hvad jeg meente, i nogle almindelige Exempler.

Det Øvrige af Samtalen har ikke Mærkelighed. Kun lige i Begyndelsen sagde han: ja, den halve Deel af Bogen er jo Angreb paa Martensen, den halve Deel paa mig. Og vi talte senere om det Sted om „Betragtninger“, som han meente var myntet paa ham.

Forresten var saa Samtalen ganske som sædvanlig.

Jeg forklarede Eet og Andet om min Taktik, oplyste ogsaa, at nu var vi over det Værste, saaledes forstod jeg idetmindste mig

Martensen] sml. 544.567. „Betragtninger“ ... myntet paa ham] S. V. XII, S. 216.

selv i dette Øieblik — men jeg var en ung Mand og turde derfor heller ikke sige mere, end at jeg forstod mig selv saaledes i dette Øieblik: at nu var vi over det Værste.

Som sagt, forresten var Samtalen ganske som sædvanligt.

Gud skee Lov. O, hvad har jeg ikke egentligen lidt. Jeg ansaae det for min Pligt at holde Sagen saaledes, at jeg maatte lade det Bestaaende om, hvorvidt det ved at gjøre Skridt mod mig, vilde tvinge mig til at gaae videre.

Der er hidtil Intet skeet, Alt har tiet — og Mynster talet saaledes.

Maaskee er det sandt hvad Pauli har sagt — men det var jo ogsaa den første Dag. Muligt Mynster, opgivende officielt at ville gjøre Noget, virkelig har tænkt paa privat at ville gjøre det; men senere opgivet det.

Dog et lille Hip i en Prædiken kan vel falde af.

Til 563, i Marginen:

564 [†] Det maa erindres, at førend Samtalen med Paulli, havde Bo-
U. D. gen allerede været ude vistnok en 3 Uger; der var fra det Bestaaendes Side ikke gjort end det Mindste eller den mindste Mine til nogen Regjeringshandling; ikke den mindste Omtale i noget Blad i Retning af de Regjerendes Misbilligelse; endelig Mynster havde haft en Søndags-Prædiken efterat Bogen var udkommet, og saa langtfra at polemisere i den Retning, endog stærkt polemiseret i den Retning, som jeg blandt Andet kunde ønske, mod Naturalisme „at man desto værre kun altfor vel veed, hvad man i vor Tid dømmer om Under“. See alt Dette, og saa hiint Ord af Mynster „naar jeg næste Gang besøgte ham“ det gjorde, at jeg forstod det som min Pligt, at følge Vinket, og som en Lykke at Leiligheden saaledes bød sig; thi op til Mynster skulde jeg dog, og det havde ellers maaskee faldet mig vanskeligt at finde en Leilighed.

[†] Se 563. Mynster havde haften Søndags-Prædiken osv.] 6. Okt. (19. S. e. Tr.) Se: Prædikener holdte i Aarene 1849 og 1850. (Kbh. 1851), S. 260 ff. — Sml. 563. 565.

Mynsters Betydning for hele min
Forfatter-Virksomhed.

565
U. D.

Min Opgave har været at anbringe et Correctiv i Forhold til et Bestaaende, ikke at bringe et Nyt, der skulde omstøde eller fortrænge et Bestaaende.

Havde jeg nu fra Begyndelsen ganske overskuet Dette, og Mynster ikke havde været, saa maatte jeg først have creeret Een eller Anden til at repræsentere det Bestaaende, og stivet ham godt af.

Men da jeg ikke har forstaaet min Opgave saa klart fra Begyndelsen, saa vilde dette vel være undgaaet mig, og det Hele var blevet noget Andet, maaskee forfeilet.

Men nu stod Mynster der som Repræsentant for det Bestaaende. Det havde jeg gratis, det fulgte for mig ganske af sig selv, at jeg venererede Mynster, og gjorde Alt for at udtrykke det.

Saaledes fik jeg min rigtige Stilling. See, atter her min Lykke! Reen personlig var Veneration for Mynster mig som en Nødvendighed — og saa først længere hen seer jeg, at dette var af stor Vigtighed for min Opgave, og for at jeg kunde stilles rigtigt.

Synderinden.

566
U. D.

Synderinden er næsten kun tilstede som in effigie, og dog er hun Den, om hvem der handles, den Nærværende.

⁵⁶⁵ Mynsters | sml. 564. 571.

⁵⁶⁶ Synderinden | Luk. 7, 37f. — Sml. 212.

1850

#

567
U. D.[I Marginen: „Dogmatiske Oplysninger“
af Martensen.]

„Dogmatiske Oplysninger“ af Martensen.

Her oplyser Martensen, at denne Indadvendthed, det er noget sygeligt Noget, der opdager enhver Fnug — og i sin Moral der docerer Martensen dybsindigt (saa endog Richard Rothe citerer det i sin Ethik), at der egentlig ikke gives $\alpha\delta\iota\alpha\varphi\omicron\rho\alpha$, at det blot ligger i vor Kortsynethed (formodentlig dog vel i Retning af Indadvendthed), at Alt, selv det Ubetydeligste er Pligt.

See det er ægte Martensensk. I Forhold til noget Existentielt der iler han til og advarer — men docere gjør han paa Kraft. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Selv docerer han paa Kraft det Ubetingede — men i de dogmatiske Oplysninger der repræsenterer han det Søgne og siger: en Grændse maa der dog være.

Paa eet Vilkaar eller under den Forudsætning, at da Ingen i fjerneste Maade vil eksistentielt gjøre Forsøg — saa statuerer Martensen det Ubetingede; men gjøres der blot et svagt Forsøg i det Eksistentielle — strax er det Overdrivelse.

#

#

568
U. D.

[I Marginen: Angaaende de indlagte Replikker i Indøvelse i Christendom No I.]

Angaaende de indlagte Replikker i Indøvelse i Christendom No I.

Saa skal der da være Nogen, der kan falde paa at læse dem reent for Comers, comisk. [†]

⁵⁶⁷ Martensen] sml. 563. 572. i sin Ethik] det til 554 anf. S r., 3. Bd. 1. Abth. (Wittenb. 1848), S. 91, med Citat af: Martensen, Grundriss des Systems der Moralphilosophie (Aus dem Dänischen. Kiel 1845), S. 33f.; i den danske Udg. af Martensen (Kbh. 1841. — Ktl. Nr. 650) S. 35. ⁵⁶⁸ indlagte Replikker] S. V. XII, S. 40 ff. †] se 569.

Det fortalte Pauli mig — og gjorde da yderst betænkelig Mine; og Pauli samt det hele Slæng er en Sladdermaren, der ikke mangler med Salvelse at udbrede Sligt, forsaavidt det er sandt, og ikke Noget de selv have hittet paa.

Nu, og om det saa var sandt — hvad saa? Slig Misbrug kan afstedkommes med Alt, hvad der virkelig har noget Gavn og er noget Nyt.

Hvad forresten den her gjorde Brug af det Comiske og Humoristiske i disse Replikker <angaaer>, da <vil> jeg bemærke Følgende.

Tag et æsthetisk Forhold. Den, der først begyndte at anbringe comiske Parier i Tragedien, tro mig, han har maattet holde for, man har fundet det var anstødeligt, man har ikke endnu forstaaet at nyde det Comiske ind i det Tragiske som det Tragiskes Potensation.

Dog blæse være med det Æsthetiske.

Men hvorfor er det af stor Vigtighed nu at bruge Comik i det religieuse Foredrag?

Ganske simpelt. Vor Tid har sandeligen saare langt fra barnlig Naivetet i Forhold til at ville stræbe efter Lighed med Idealet. Det, Christendommen er standset i er i verdslig Klogskab, som giver Idealerne en god Dag og gør det at stræbe efter dem til Phantasterie.

Denne verdslige Klogskab er det vi leve i. Men denne verdslige Klogskab er nu bedst tjent med at det Relieuse ene repræsenteres ved det Søndags-Høitidelige.

Dette Søndags-Høitidelige er blevet Prædikeforedragets Kategorie — og verdslig Klogskab udfylder forresten Livet, og tolerer det Søndags-Høitidelige, fordi det ligger længst fra at kunne blive Virkelighed.

See, derfor skal der Comik til for at vise Misforholdet mellem denne Søndags-Høitidelighed og det Daglige. Og derfor bliver saa den verdslige Klogskab, der arrangerer det Søndags-Høitidelige, den bliver vred over denne Brug af Comik, men forsigtigt ifører denne verdslige Klogskab sig Skikkelse af Religieusitet, nu det

1850

er den jo ogsaa den er hverken mere eller mindre end Søndags-Høitideligheden.

Til 568, i Marginen:

569 [†] Peter meente, at disse Replikker vare for meget udførte, det
U. D. havde været nok at indigeter dem. Herre Gud, det skal nu være saa viist. Nei, at indigeter forslaaer ikke, det har jeg seet af „Kjerlighedens Gjerninger“, hvor jeg har gjort det. Sagen er man vil helst slippe saa hurtigt som muligt fra Sligt — og istedetfor at tilstaae det, saa skal det være viis Critik, at de er for meget udførte. Men Peter holder altid sammen med Ubetydeligheden, paa hvilken han ogsaa har klattet sit Liv ud. Og altid skal det da være saaledes, at det at skrive saadanne store Bøger, som jeg skriver, det er da ingen Kunst, det kan vi Alle — og meget mere: med eet eneste Vink og Fingerpeeg belære Forfatteren, hvorledes det burde have været. Det er rigtigt Jav for Middelmaadigheden, at der i Danmark slet ingen Maalestok er.

Hele No I i Indøvelse i Christendom er ret egentlig et gevaltigt Udbrud af det Søndags-høitdelige (et Udbrud i den Betydning som man taler om, at en Fange bryder ud) — og saa kommer det Søndags-høitdelige og siger med stor Vigtighed: ja lidt deraf, det kunde have været godt — det vil sige: det Søndags-høitdelige det er egentlig det Gode. Man vil have det Gamle og saa for 4 Sk. af det Nye.

#

#

570
U. D.

Christelig Rangforordning

I

Apostlene,
med en specifik Qvalitet.

⁶⁶⁹ †] se 568. Peter] sml. 186. 650.

II

Vidnerne

hvis Existents udtrykker Læren, og er
mærket af Lidelser for „Ordets Skyld.“

III

Hvad man kunde kalde Religions-lærere, eller hvad
nu kaldes Præster

hvis Opfattelse af Christendommen væsentlig er, at
den er en Lære.

Disse rangere saa igjen indbyrdes

i Forhold til sand Gjengivelse af Læren (Orthodoxie); en vis
Phantasie-Inderlighed i Henseende til Overbeviisning (denne
Inderlighed er dog æsthetisk, thi var den existentiel, maatte det
blive „Vidner.“); i Forhold til Skarpsind og Dybsind til at tænke
over Læren; i Forhold til Phantasie, Følelse, Kunst i Henseende
til at fremstille Læren veltalende o: D:.

Men alle disse indbyrdes Differentser er jo kun æsthetiske
Differentser.

#

Mynster — og Jeg.

571
U. D.

Jeg vil i Forhold til det Mynsterske blot anbringe en Digter
forud, der noterer Idealerne.

Jeg vil hverken omstøde det Bestaaende, ei heller i strengeste
Forstand ud i den Stræben, der saa let fører til den Indbildskhed
selv at ville være Idealet, jeg vil selv et ringe Menneske heller ikke
ordre mere af Menneskene. Men jeg synes dog, at det skylder vi
fGud, det N. T., Idealerne, stadigt at bringe det i Erindring, at vi
leve i langt lettere Kategorier end der egentlig fordres i det N. T.

Det er dette Sving mere som egentlig er min Different fra
Biskop Mynster; men sandeligen jeg gjør Svinget ikke ud i Svær-
merie eller Pietisme.

Vidnerne] sml. 561.677. ⁵⁷¹ Mynster] sml. 565.578. Digter] sml.
561.576. Pietisme] sml. 556.682.

Som det Liv vi i andre Henseender føre er saa prosaisk, at der derfor maa Digtere med, der bringe Idealerne i Erindring: saaledes er den ordinaire Christendoms Forkyndelse saa prosaisk, at der dog idetmindste maae Digtere med for at notere Idealerne.

Sagen er den, Christendoms Forkyndelse skulde egentlig være endnu høiere end Digteren — men tag det der; den brugelige Christendoms Forkyndelse er lavere end Digteren. Christendommen fordrer i strengeste Forstand Efterfølgelse; Digteren nøies med at forestille Idealerne; men den ordinaire Christendom i Christenheden er endnu længere tilbage end Digteren, nøies med Middelmaadighed, som saa forgudes til at være Christendom.

572 Det Bestaaende <veed jeg da, kan være trygt nok, det>
U. D. har jo en Atlas i Professor Martensen, en Mand i Atlask.

573

Forsoningen.

U. D.

Christi Død er jo Forsoningen, først ved den er der gjort Fyldest for Synden. Forsaavidt kunde En spørge: hvorledes kan da Christus i levende Live tilgive Synder. Det maa forklares som en Anticipation.

Forøvrigt stiller Sagen sig noget forskjelligt, naar Christus i levende Live tilgiver Synd, og naar hans Død er Forsoningen. I sidste Tilfælde fremstilles Gud Fader som Den, der tilgiver, og Christus som Den, der gør Fyldest og saaledes bevirker, at Gud vil tilgive.

Forresten erindrer jeg ikke i dette Øieblik noget Sted, hvor Christus bruger den Formel: jeg tilgiver Dig Dine Synder. I Historien med den Værkbrudne siger han, at han vil vise, at Menne-

Christendoms Forkyndelse] sml. 559.720. ⁵⁷³ Martensen] sml. 567.598. ⁵⁷³ Forsoningen] sml. 526.579. Historien med den Værkbrudne] Mark. 2,1-12. — Sml. 537.

skens Søn er forundt Magt til at tilgive Synder, derfor siger han: stat op og tag Din Seng og gaae — da nemlig begge Dele ere Bestemmelser af det Guddommelige, men han siger altsaa ikke: jeg tilgiver Dig. Til Synderinden siger han: hende er hendes mange Synder forladte — men ikke: jeg forlader Dig Dine mange Synder, og han anfører endog en Grund hvorfor de bleve hende forladte, fordi hun elskede meget. Til den Qvinde, som blev grebet i aabenbar Hoer siger han: gak bort og synd ikke mere.

Kirke — Stat.

Christendom — Verden.

574

U. D.

Gjennem mange mange Generationer har man stadigtvæk blevet ved at slaae af og slaae af paa Christendommen gjøre den mildere og mildere, spagfærdigere og spagfærdigere, saa det tilsidst ikke er Christendom.

Hvad Under saa at man mener, at Christendommen tilsidst maa falde sammen med Verden.

Christendommen kan i al Evighed aldrig falde sammen med Verden. Saalidet som i det enkelte Individ Kjød og Blod (Natur-Bestemmelsen, Verdsligheden o: D:) bliver nogensinde udenvidere Eet med det Christelige, saa Individet maaskee fødes med Selvfornegtelse \leq (hvilket igjen af en anden Grund vilde være Vrøvl, da Selvfornegtelse forudsætter Noget at stride mod nemlig Kjød og Blod) \geq istedetfor med Kjød og Blod: saa lidet falder nogensinde Christendommen og Verden sammen.

Denne evindelige Sluddren om at Christendommen mere og mere gennemtrænger Verden er et quid pro quo en Snakken-Bagvendt, thi Sandheden er, at Verden mere og mere afslider og afgnaver det Christelige af Christendommen.

Synderinden] Luk. 7, 37 f. — Sml. 566. Til den Qvinde osv.] Joh. 8, 1 ff.
⁵⁷⁴ Selvfornegtelse] sml. 560. 593.

575
U. D.

Tidens raffinerede Usædelighed.

Ingen er der der vil vove, Ingen der vil offre Noget, Ingen paa-tage sig Anstrengelsen: nu vel, saa lad det da blive derved. Men saa er man gaaet videre. Selv det meest Ophøiede: en Reformator, selv Prædiketet deraf har man tilløiet sig. Lad os slaae os nogle Stykker sammen om at reformere, og saa saa forsigtigt, at der aldeles ingen Fare bliver, intet Offer at bringe, men hver især bliver titulair Reformator.

Alt forfængeliggjøres. Regjeringens Ordner og Stjerner ere saa almindelige, at kun det ikke at have Orden er paafaldende. Og saaledes ogsaa med alle andre Distinctioner. Det at være Reformator, reformatorisk er en Distinction som Enhver bærer i Knap-hullet, omtrent som Fuglebaandet ved Fugleskydningen — og mere generer det da heller ikke paa den Maade at være reformatorisk.

Communismen raaber at Eiendom er Tyverie — ja i Sandhed paa den Maade at eie Titel af Reformator, det er Tyverie.

576
U. D.

Verdens-Bevægelsen.

At det er en Verdens-Bevægelse, der er indtraadt, kan sees paa, at der behøves en ny Bestemmelse af Menneskets Forhold til Idealet [*i Marginen*: naturligviis ikke et nyt Ideal, men en ny Bestemmelse af Forholdet til det gamle Ideal, en ny Forstaaelse af det gamle Ideal.]; Slægten er i dette Øieblik uden Bestik.

Luthers Bestemmelse er taget forfængeligt, Forstand har spærret Communicationen med Idealet; men Luthers Bestemmelse maa, hvis den skal komme igjen, modificeres.

Ethvert Fremskridt mod Idealet er nu et Tilbageskridt (hvad jeg andetsteds har viist). Jeg troer derfor, at vi kommer til at bestemme os som Christ-Elskere, fordi det at være Christen er

⁵⁷⁶ Luthers] sml. 560. 579. Ethvert Fremskridt... andetsteds har viist] sml. X³A 125. 189. 194. Christ-Elskere] sml. 204.

blevet for stor en Opgave. Barnligheden mærkede ikke, hvilken uendelig Fordring, der ligger i det at være Christen, derfor kunde de mene at det nok lod sig gjøre; nu vil det vise sig, at Fordringen at være Christen er saa uhyre, at det Menneskelige bliver at nøies med et Forhold dertil, en Stræben derefter.

Egentligen var Følge-Rækken denne. Først det Almindelig-Menneskelige. Saa Digteren med Idealerne. Saa det Religieuse, der fordrede, at man i Virkelighed skulde realisere Idealet. Men nu vil et Digterisk blive at anbringe paa selve det religieuse Gebeet. Dette er et Fremskridt i Sammenligning med som det nu er, da Ubetydelighed og Middelmaadighed egentlig har indtaget det Religieuses Plads, saa Digteren i almindeligere Forstand endog er højere end det Religieuse.

Vist i ethvert Tilfælde, at der maa paa det religieuse Gebeet et Digterisk til, for overhovedet igjen dog blot at faae fat paa og komme i Kast med de eksistentielle Idealer.

Dette vil være Standsningen. Saa vil det vise sig, om saa en ny Generation vil faae Kræfter til at gjøre et Forsøg paa at sætte Idealerne ind igjen i Virkelighed eksistentielt.

#

#

Curiosum.

577

U. D.

Forleden fortalte Sibbern mig, at der var En, der havde læst de i Indøvelse i Christendom No 1 indlagte Replikker reent comisk — og meent, at Geistligheden burde skride ind, saa alvorlig var Sagen.

Uvilkaarligt kom Sibbern til at lee, da han fortalte <det>. I Sandhed det vilde ogsaa blive en ypperlig Satire over den nuværende Geistlighed, hvor langt jeg end er fra at ønske saadanne Uleiligheder.

#

Digteren] sml. 571.586. eksistentielle] sml. 556.605. ⁵⁷⁷indlagte Replikker] sml. 568.

1850

578 At jeg har Ret, det veed i Grunden Alle — ogsaa Biskop
U. D. Mynster. At jeg ikke faaer Ret, veed vi Alle — jeg ogsaa.

579 **Strengthed — Mildhed.**
U. D.

I sin Prædiken over Evangeliet „den gode Hyrde“ sætter Luther det dog heller ikke rigtigt sammen.

Han taler om, og i de stærkeste Udtryk, at Christus antager sig det Sønderknuste o: s: v:, alt ganske sandt.

Men see nu, naar det saa i samme Prædiken hedder, flux En er blevet Christen, strax Forfølgelse for Ordets Skyld, at dette ligger naturligt i Evangeliet, saa det maa være En kjerere end Ens Hals. Fremdeles at Christus saa stundom endog lader sine i Stikken, en ny Lidelse foruden Verdens Forfølgelse og indvortes Angst. Fremdeles, at Lidelsen er saa stor og frygtelig, at det gjælder i Sandhed om: ikke at forarges paa Christus.

Men Du min Gud, er saa denne Lære saa mild.

O, nei, det er halv Beskeed man render med — vel ikke Luther, thi han veed dog at holde igjen — men som det i Almindelighed forkyndes.

Sagen er simpel. Dersom jeg var Aand, saa var jeg altsaa saa stærk, at jeg kun havde een eneste Bekymring for min Synd og for min Sjels Frelse. Naar saa er, ja saa er Christendommen den størst mulige Mildhed, thi hvad er mildere end dette, at jeg i denne Henseende slet Intet har at bekymre mig for, at der er gjort Fyldest.

Men jeg er nu desto værre ikke blot Aand, eller jeg er ikke Aand, jeg er Kjød og Blod, et svagt Menneske — og saa er Christendommen en uhyre Strengthed. Thi Christendommen vil ikke

⁵⁷⁸ Mynster] sml. 571.588. ⁵⁷⁹] sin Prædiken... Hyrde*] se en christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 296. 300f. (over Evangeliet paa 2. S. e. Paaske). Luther] sml. 576.605. gjort Fyldest] sml. 583.

udenvidere anbringe sin Mildhed (der i saa Fald er taget forfængeligt) men først omdanne mig til Aand.

Dersom et Menneske, som aldeles Intet af Bestemmelsen Aand har i sig, kunde forstaae dette, maatte han flye Christendommen som den største Plage. Der hører dog altid nogen Aandelighed til, for, hvor maadeligt og forknyt man end gjør det, dog at indlade sig med Christendommen, at ville begynde paa den Cour, at blive Christen.

Men hvad er nu tildags Christendommen blevet til? Og saa er der 1000 Præster, og neppe een af dem har engang Tid til alvorligt at læse en Bog igjennem, der, i den mildeste Form, dog kunde oplyse dem om Noget.

Jeg staaer naturligviis som den Afmægtige — jeg har ingen Levebrød at bortgive, Intet at uddele, ingen Profit at byde; jeg forholder mig ene til, om der dog muligen skulde være lidt virkelig Sandhedskjerlighed i Nogen.

‡

‡

Min Polemik.

580
U. D.

Paa det Vilkaar, som Christendommen nu tildags i den nu officielle Forkyndelse udbydes, kan Christendommen ikke faaes.

Derfor strider jeg dog ikke strax saaledes, at jeg nu negter Dem, som udbyde den paa det Vilkaar, at være Christne. Nei, ingenlunde. Thi muligt de i deres stille Sind for Gud gjøre den Indrømmelse, om hvilken jeg blot strider, at der er i menneskelig Svaghed og Medlidenhed slaaet af, som jeg jo heller ikke udgiver mig selv for at kunne eller ville realisere den strengeste Art Christendoms Forkyndelse.

Det jeg altsaa strider om, er, at hvis de vedkommende Christendoms Forkyndere i Stilhed have gjort hiin Tilstaaelse, saa maa vi have det sagt, officielt noteret.

1850

Det skal siges med, at vi saaledes slaae af. Forties det, saa bliver Sagen en ganske anden. Og Ulykken er just, at det er fortiet.

#

#

581
U. D

Gud som Fader — og „Næsten“.

No 339 af evangelisk Psalmebog begynder saaledes:

Dig Gud at kalde Fader
Er sødt for Mennesket;
Men hvo som Næsten hader,
Har ingen Børneret

Ja ikke blot har ingen Børneret, men han har ingen „Fader“. Gud er nemlig ikke særligen min eller noget Menneskes Fader (rædsomme Formastelse og Galskab!) nei han er kun Fader i Betydning af Alles Fader, altsaa kun min Fader, forsaavidt han er Alles Fader. Naar jeg nu hader En, eller vel negter om ham, at Gud er hans Fader — saa er det ikke ham, der taber, men mig: jeg har saa ingen Fader.

Altid paa disse Gebeeter den omvendte Resonants.

#

582
U. D.

Det stærkeste Udtryk for Guds største Strengthed.

Dette findes i Evangeliet om den ubarmhjertige Medtjener, som ender med: at Gud, hvis vi ikke forlade hverandre vor Skyld, vil være lige saa streng mod os, som vi ere mod Andre — ak, ak, hvor slaaende, thi hvor strenge vi kunne være det veed vi nok.

Alt dreier sig om, at Gud leger med, og saa gjør mod os, hvad vi gjøre mod Andre.

#

⁵⁸¹ No 339 af evangelisk Psalmebog] Evangelisk-christelig Psalmebog (Kbh. 1847), S. 261. ⁵⁸² den ubarmhjertige Medtjener] Matth. 18,23-35.

Omvendt Forhold mellem Lidenskabens 583
Størrelse og Gjenstandens Ubetydelig- U. D.
hed.

Det er ofte bemærket (og ogsaa idag af Pastor Visby i Prædiken om den ubarmhjertige Medtjener, hvoraf han tog Anledning til at prædike om Fjendskab) at just en lille Ubetydelighed meest hidser Lidenskab. Dette mener jeg lader sig forklare deraf, at der er et vanvittigt eller halvgalt Forhold mellem Lidenskab og Gjenstand; er der da engang kommet Lidenskab, saa hidses den jo ved det Vanvittige, at det er en reen Ubetydelighed, det dreier sig om.

Forsaavidt man anfører <, hvad Visby gjorde,> som et Exempel paa, at en Ubetydelighed sætter stærkest Lidenskab, at Partie eller Sekt-Stridighed, Religions-Stridigheder, Borger-Krige altid ere heftigst — og det uagtet, de Stridende ligge hinanden saa nær, at det jo maa være oftest en Ubetydelighed, der adskiller dem: da maa bemærkes, at her er Sagen en anden; thi dette er jo fordi til Grund for Uenigheden tillige ligger den hele Lidenskab, der havde ventet, eller ønskede Enighed. Til Grund for Strid eller Fjendskab mellem Fremmede ligger Ligegyldighed — til Grund for den anden Strid ligger Venskab, Sammenhold.

Til 583, i Marginen:

Derfor kan man ikke komme i Strid med Fremmede om en 584
Ubetydelighed; thi Ligegyldigheden tillader det ikke. Og derimod U. D.
naar Venner eller Nære komme i Strid om en Ubetydelighed (hvilket kan skee just fordi det er Venner og Nære) saa er det ingen Ubetydelighed, thi det, at det er mellem dem, at nu maaskee hele Forholdet er tabt er ingen Ubetydelighed.

⁵⁸³idag af Pastor Visby] til Højmesse i Frelserens Kirke 27. Okt. (22. S. e. Trin.). ubarmhjertige Medtjener] sml. 582.

1850

585
U. D.

Forholdet til Gud.

Naar Alt smiler om Dig, og Du overstrømmer af Glæde, eller dog ret føler Dig glad ved Tilværelsen — og Du da tænker paa Gud, da blomstrer maaskee Dit Udtryk stærkere, rigere.

Naar Du er forsagt, nedbøiet, da er maaskee Dit Udtryk fattigere — men, men, i det sidste Tilfælde er det utvivlsomt klarere, at det er Dig, der trænger til Gud: og just det er Gud det eneste Velbehagelige, at Du ret i Sandhed trænger til ham. Naar Du jubler, da kan vel Din Taknemlighed mod Gud være Sandhed i Dig; men det er dog muligt, at det ikke er den rette Trang til Gud, der rører sig i Dig, hvor smuk og velmeent end Din Taknemlighed kan være.

Altsaa det Sidste er Gud det Velbehageligste. Thi Gud er Aand, han finder ikke videre Velbehag i et Menneskes Hymner, saa lidet som i Offer-Lugt; men det han finder Velbehag i, er at et Menneske ret trænger til ham, ret føler at han trænger til ham.

Naar Du ligesom har rige Gaver at bringe Gud (Lovsangens lykkelige Rigdom, og Veltalenhedens Fylde, og alt dette Digteriske, og dog i Oprigtighed, thi ellers er det da tomt det Hele) saa er det maaskee behageligere for Dig at nærme Dig Gud; o, men naar Du er fattig, forknyt — da er det behageligere for Gud, at Du nærmer Dig ham, tænker paa ham; thi han har kun een Glæde: at meddele, og altsaa er den Velkomneste den meest Trængende.

586
U. D.

[I Marginen: Angaaende „Indøvelse i Christendom“ og dens Forhold til et Bestaaende.]

Angaaende „Indøvelse i Christendom“
og dens Forhold til et Bestaaende.

Den er aldeles konservativ, vil just eller kan just bevare et Bestaaende.

Men Sagen er, dens Forfatter er ikke en Embedsmand, eller En, der saadan udenvidere slutter sig til det Bestaaende for at gjøre Embeds-Carriere.

Min hele Anskuelse er, hvad jeg altid har vedkjendt mig, at ikke Regjeringen men Mængden er det Onde; at derfor de sande Extraordinarie vilde have at tage Sigte mod Mængde for Regjeringen.

Men paa den anden Side en Extraordinair er noget Andet og Forskielligt fra en Embedsmand. Han har da først at tage Positionen saaledes ved Hjælp af en dialektisk Krydsning, at han ikke fordølgder det Bestaaendes Misligheder — og nu faaer at see, om maaskee det Bestaaende vil støde ham fra sig, og gjøre ham om muligt til Bevægelsen i Betydning af Opinionen.

I gamle Dage kom de Extraordinaire med Sigte paa Regjeringen og søgende Tilhold hos Folket. Dette er ikke mere saa. Det Ny vil være, at den Extraordinaire tager omvendt Position men ikke tillader den Forvexling som naar en Embedsmand identificerer det at tjene det Bestaaende, og det at avancere o: D:.

Det beroer da paa, om et Bestaaende er sandt nok til at erkjende en saadan Extraordinair.

At operere paa den Maade er for den Vedkommende uhyre anstrengende idel Frygt og Bæven. Især da for mig, jeg der dog har saa meget af en Digter, og derfor heller ikke i strengeste Forstand er en Extraordinair, hvad jeg altid har indskærpet, men dog saa beslægtet dermed og anelsesfuld i Forhold dertil, at jeg dog kan gjøre opmærksom.

1850

587
U. D.

Underlige Modsigelse.

Hele Tiden er jo radikal, vil i Alt begynde forfra, altsaa vil have Tradition bort: og see i det daglige Liv, ja i al Praxis viser det sig, at de samme Mennesker meget godt forstaae, at det gjælder for Alt om at faae lidt Tradition til Hjælp. En Kræmmer f. E. averterer hver evige Dag i Avisen, ved denne Idelighed haaber han at naae den Traditionens Magt, som ellers først naaedes ved en Række Aar.

Og saaledes næsten overalt. Ja man kan sige Praktiken i vor Tid i Handel og Vandel o: s: v: er just at tilveiebringe ved kunstige Midler Tradition.

Altsaa det man vil, det er, man vil have den Tradition bort, der ikke convenerer En, hiin gamle ærværdige, og saa vil <man> snarest muligt sikkre sig selv en Surrogat-Tradition, en ved kunstige Midler tilveiebragt Tradition. *Herunder overkradset Stykke af et Dobbeltkors*

Man afskyer som Radikal Alt hvad der hedder Vaner — og dog er det just det alle Journalister o: D: studere paa: den Kunst i kortest mulig Tid at paaprakke Publikum Vaner — vel at mærke saadanne Vaner, som det convenerer disse Menneskeslægts Velgjørere.

588
U. D.

Middelalderen — Mynster.

Middelalderen meente, at det Christelige var: Forsagelse, Dø-delse, Askese.

Mynster mener vel saa omtrent (og dette er overhovedet det Moderne) at det Christelige er: Dannelsen.

Men dette Begreb Dannelsen saadan udendvidere er yderst misligt, og maaskee endog Christendommen lige stik imod, naar det nemlig bliver Nydelse, Forfinelse, blot human Dannelsen.

Skulde det Christelige være Dannelsen saa maatte det da blive Charakter-Dannelsen, eller Dannelsen til at være Charakter.

⁵⁸⁷ Journalister] sml. 419. 665. ⁵⁸⁸ Mynster] sml. 578 642.

Og saaledes forstaaer jeg det og for en Deel. Her vil saa ogsaa blive Plads for Selvfornektelse Forsagelse, Dødelse, kun ikke i den extravagante Forstand som naar man hudflettete sig selv i Klosteret. Den, der skal blive staaende i Verden og vidne for Sandhed, han vil faae behørig Askese ind i sit Liv.

Man har beskyldt Middelalderen for Akosmisme — nu Kosmisme er da i ethvert Tilfælde ikke det Christelige. Og dog er det jo saa omtrent den Art Dannelselse, med hvilken man har villet identificere det Christelige, den Art Dannelselse, der betegnes sindrigt nok med det Ord: at have Verden.

#

Bernhard.

589
U. D.

Det er smukt sagt af ham: „lad os ikke glemme, at Martha og Maria jo dog vare Søstre.“ (at altsaa ogsaa den anden Side af Livet skal tages med).

Dette har jeg læst i Neanders Bernhard, 2den Udgave p. 68.

#

#

Hvorledes det N. T. læses.

590
U. D.

Vi ere nu engang saa vante til, at det N. T. er til — og at vi da saadan forstaae hinanden i, at det skal man ikke gjøre efter hvad der staaer.

Naar jeg f. E. skriver en Bog, hvor Fordringerne stilles 50 pc. lavere end i det N. T., saa veed jeg Exempler paa Mænd, der sige til deres Koner: „den Bog skal Du ikke læse“, de frygte for, at Læsningen skulde overspænde dem. Og de samme Mænd falder det aldrig ind at tage i Betænkning at lade deres Koner læse det N. T. — de stole naturligviis paa, at det da er sikkert nok, at Ingen falder paa, at gjøre efter hvad der staaer

#

⁵⁸⁹ Neanders Bernhard . . . p. 68] A. Neander, Der heilige Bernhard und sein Zeitalter. Ein historisches Gemälde. 2. umgearbeitete Aufl. Hamburg u. Gotha. 1848.

1850

591
U. D.

Tro.

Det er klart, at jeg har i mine Skrifter leveret en yderligere Bestemmelse af Begrebet Tro, som ikke hidtil har været.

592
U. D.

Bernhard

(i hans Liv af Neander I)

fremstiller det som det Ufuldkomne at længes efter Christus som han var her paa Jorden. Det er endnu mener han en sandselig Art Kjerlighed. Den fuldkomne Kjerlighed er den, der ikke trænger til hans sandselige Tilstedeværelse.

Quantæ tenebræ. Der seer man et Exempel paa, ikke at gjøre noget nærværende. Bernhard er aabenbar af den Mening, at Christus har været ligefrem kjendelig, og at det derfor har været saa let at være samtidig. O, nei, nei, Samtidighed med Christus er det Allervanskeligste.

593
U. D.

Hvad — og Hvorledes.

Loven er i Forhold mellem et Bestaaende og det Nye indenfor Christendommen ganske simpelt den: det Nye er ikke et nyt Hvad, men et nyt Hvorledes af det gamle Hvad.

Dog at betjene et Hvorledes, kan ikke saa let blive iøinefaldende, eller tilfredsstille jordiske Lidenskaber, der vil fortrænge det Gamle for selv at komme til at herske o: s: v:: derfor er det saa vigtigt for alle Utaalmodige og Verdslige at det Nye bliver et hvad, at der ret kan falde Lys paa — Ophavsmændene.

Naar et saadant nyt Hvorledes er af Ophavsmanden betjent i sand Selvfornegtelse — og der da Nogle slutte sig til ham eller

⁵⁹² Bernhard . . . fremstiller osv.] den til 589 anf. Udg. S. 57. ⁵⁹³ Selvfornegtelse] sml. 574.605.

adoptere hans Tanker, da vil det, hvis disse Nogle ikke have samme Selvfornegtelse, skee, at han snart ikke vil kunne tilfredsstille deres Utaalmodighed. Dem bliver det saa i Utaalmodighed af Vigtighed at faae det gjort om til, at han har bragt et nyt Hvad, at derpaa han proclameres til Herskeren — at der saa kan blive Avancement for Dem, der have adopteret hans Tanker. Vil han ikke gaae ind paa det, saa bliver det let just af Tilhængerne udraabt som Forræderie mod Sagen, eller Svaghed — nu ja, det er jo ogsaa Selvfornegtelse.

‡

‡

En Yttring af Abælard.

594
U. D.

I Bernhards Liv af Neander (2den Udgave p. 246 og 47 ø.) fremstilles Abælards Anskuelse af Under, samt at han ansaae det for et Beviis paa Troens Aftagen og Christendommens Verdsliggjørelse, at der nu ikke mere skete Under. „Og“ tilføier han „just nu vare dog Under mere nødvendige end ved Lærens Indkomst, nu da en død Tro er det Herskende.“

Her kan nu Neander ikke bare sig, og bemærker, at man seer, hvorledes Abælard blot søger Grunde mod sine Modstandere, da det jo er noget ganske Andet, at der behøves Under ved Lærens Indkomst, og da jo desuden en død Tro lettest holder sig til Under.

Ak, ak, nei Abælard har Ret. Ganske vist behøvedes der om muligt endnu mere Under, naar Talen er om at rive Folk ud af det Sandsebedrag, at de ere Troende; thi Strids-Vilkaaret og Op-gaven er her langt vanskeligere end naar Christendommen forholder sig til Hedninger. Og dernæst hvad det angaaer, at den døde Tro jo allerhelst holder sig til Under, da gjælder dette kun i Forhold til Under paa historisk Afstand. Under i Samtidighed kan død Tro ikke indlade sig med.

⁵⁹⁴ Bernhards Liv af Neander . . . p. 246 og 47 ø.] den til 589 anf. Udg.

1850

#

Udgydelse.

595

U. D.

O, min Gud, hvor ofte har jeg ikke glad, taknemlig, usigelig glad erkjendt, hvor underligt det manges Gang er gaaet til: at jeg er kommet til at gjøre Noget — og først bag efter har jeg fuldelig forstaaet, hvor rigtigt og betydningsfuldt det er.

Men stundom har det været endog saaledes, at jeg jublende maatte sige: min Gud, Din Viisdom er det, der styrer — ved Hjælp af min Dumhed. Jeg forsømmer ikke at overveie saa godt jeg kan — men saa løber der en Uforsigtighed, en Taabelighed o: D: ind med — og jeg er færdig at tabe Modet ved Tanken om, at nu vel endog det Hele er forspildt — og saa forstaaer jeg bag efter, at just denne Taabelighed forvandlede Du til at være noget saare viist. Uendelige Kjerlighed!

#

#

596

U. D.

Den stigende Vanskelighed i Aandens Forhold.

Jo længere man kommer frem, desto vanskeligere bliver det. Og ikke blot at Verdens Modstand tiltager, det lader sig saa let forstaae. Men saa slaaer der sig smaa Uheld, Livets Drillerier, som man hidtil har været forskaanet, og som man syntes nu allermeest maatte befries for, det slaaer sig til. Da kan dette jo betyde En, at man er <paa> forkeert Vei, og skal ad anden. O, men tro, og Du skal see, Du faaer Mod til at forstaae det anderledes: at det just er for at hjælpe til Opgaven, at den kan blive betjent med renere religieuse Kræfter. Jo betydningsfuldere Opgaven er, desto mere maa Gud kontrollere, hvem det er han har for sig, at det da ikke er et fortunlet Genie der faaer fat i de allerfarligste Opgaver.

Altsaa denne Piinagtighed er *conditio sine qua non* for at blive betroet saadanne Opgaver.^[†]

Naar Rytteren ret vil bruge sin Hest: saa bliver der lagt skarpt Mundbid paa, og maaskee faaer den lidt knapere Kost. Hesten

tænkte vel i sit stille Sind, at lige det Omvendte vilde skee. Men hvis Rytteren og Hesten kunde tale sammen saa vilde vel Rytteren sige: kun ved Hjælp af det skarpe Mundbid kan Du komme til at gaae som en Paradeur; om Du vilde love mig det 10 Gange og foresætte Dig det nok saa redeligt, at Du vilde holde Dig som et Paradeur — det gaaer ikke; nei skal Du gaae som en Paradeur, maa Du hjælpes — og dertil det skarpe Mundbid. Og ligesaa med den knappe Kost.

Til 596, i Marginen:

[†] Det følger altsaa ikke, at et Menneske i eetvæk skal holde dette ud; men Meningen er kun, at det Gudelige er lige omvendt af det Menneskelige: at naar En skal have den vanskelige Opgave, saa skal der forresten paa enhver Maade kjeles for ham, nei, saa maa der endnu flere Piinligheder til, ellers kan han ikke løse den. 597
U. D.

Mine Opgavers Uta knemlighed.

598
U. D.

Da i sin Tid Pøbelen rasede, da var jeg den Eneste, der tog Parties, og udsatte mig for Alt og blev udskreget for gal — nu complimenterer man Goldschmidt; men om mine Fortjenester i denne hele Sag tales ikke.

Og nu den samme Historie igjen. Der existerer et religiøst Bestaaende. Saa udgiver jeg en Bog, der vil styrke det og netop vise Veien, hvorledes det Bestaaende kan styres igjennem. Men det forstaaes ikke strax. Jeg maa da udholde Vrede og Bebreidelser, at jeg vil omstyrte det Bestaaende, medens Embedsmændene nyde Profiten af at der er et Bestaaende og tillige agtes især i Sammenligning med mig. Og hvad have saa disse Embedsmænd gjort for at bevare et Bestaaende? Intet. De have Profit deraf.

⁵⁹⁸ udsatte mig for Alt] sml. 558.714. Goldschmidt] sml. 90.

1850

Hvad har Martensen sat ind tjenende til yderligere at styrke det Bestaaende? Intet.

Og naar saa der er gaaet en Tid, saa vil efterhaanden det Bestaaende have lært at gjøre Svinget, som jeg viste det — men min Fortjeneste er glemt, item hvorledes jeg blev lønnet derfor.

#

599
U. D.

[I Marginen: „Indøvelse i Christendom“
— Det Bestaaende.]

„Indøvelse i Christendom“ — det Bestaaende.

Sørgeligt er det virkeligt, at det Bestaaende (de Fleste af dem idetmindste) forstaae sig saa lidet paa det at regjere, at de udenvidere kunne forvexle „Indøvelse i Christendom“ med Oppositionen, fra hvilken den er saa vidt forskjellig som mulig, ja den er lige stik imod.

„Oppositionen“ vil have Regjering bort — hvad vil Anti-Climacus. Han er en Enkelt (ikke i fjerneste Maade noget Partie, ja Hader af Partie, ja med polemisk Sigte mod Mængde, Publikum o: D:, ja mærket af den Art Fare, som i vor Tid enhver sand Regjeringsmand burde være mærket af) han henvender sig til det Bestaaende omtrent saaledes: „for Gud i Himlens Skyld, hvorledes er det I sidde og regjere, I vide jo ikke, hvad det er at regjere; saa regjerer dog!“ Er dette Opposition mod Regjering? Men de Regjerende have tabt den ophøiede Forestilling om hvad det er at regjere, og derimod klamret sig fast ved det at have lidt Magt — saa kan man forvexle Anti-Climacus med Oppositionen.

Sagen er ganske simpel. Det Bestaaende paa det kirkelige Gebeet har i den Grad slaaet af, pruttet, tinget i Menneske-Frygt, at det formelig har tabt Tømmerne. For at kunne komme til at regjere igjen maa der gjøres Indrømmelser. En ny Indrømmelse, hører jeg det Bestaaende sige, — og saa tænker det paa, at det skulde være Oppositionen man maatte gjøre en ny Indrømmelse,

Martensen] sml. 572.678.
Mængde] sml. 476.

⁵⁹⁹ Anti-Climacus] sml. 555.653

som var den ikke indrømmet nok. O, nei, nei, I Regjerende maa gjøre Gud og Christendommen en Indrømmelse, en Slags Bod — og see saa igjen at faae Tømmerne fat.

Kun paa den Maade kan det Bestaaende styres igjennem.

Dog Sagen maatte tillige i gudfrygtig Underfundighed holdes saaledes, at det Bestaaende tillige exploreredes, om det nu vilde forvandle Anti-Climacus officielt til Opposition, og derved tvinge mig ud i strengere Former. Gud veed, jeg imødesaae det med Frygt og Bæven, ogsaa for min egen Skyld, om Opgaven ikke skulde blive mig for svær. Men eh bien jeg har vovet det.

Som altid gjælder det ogsaa her, at saa tydeligt har jeg ikke forstaaet det fra Begyndelsen, som jeg nu forstaaer det.

‡

‡

Bernhard.

600

U. D.

I (Neanders Bernhards Liv 2den Udgave p. 268. Note) findes Følgende:

Aliud sequi Jesum, aliud tenere, aliud manducare. Sequi, salubre consilium; tenere et amplecti, sollene gaudium; manducare, vita beata.

‡

Seneca siger:

Den er ikke egentlig modig, hvis Mod ikke voxer med Faren

601

U. D.

‡

‡

Efterfølgelsen.

602

U. D.

Den rette Efterfølgelse fremkommer ikke derved, at der prædikes: Du skal følge Christum efter; men derved, at der prædikes

⁶⁰⁰Neanders . . . p. 268. Note] den til 589 anf. Udg. ⁶⁰¹Seneca siger] sml. 31. ⁶⁰²Efterfølgelsen] sml. 552. 615.

1850

om, hvad Christus har gjort for mig. Fatter og føler et Menneske dette ret dybt og sandt, hvor uendelig meget det er, saa følger Efterfølgelsen nok.

603

U. D.

Giv Gud hvad Guds er.

Men Guds er jo Alt, <at give Gud hvad Guds er, er altsaa at give ham Alt, selv hvad Keiserens er, idet jeg af Frygt for og Kjerlighed til Gud lyder Keiseren.>

604

U. D.

... Ogsaa dette Veemodige har jeg da oplevet. Som en Riig maa finde sig i, at Arvingerne blot længes efter hans Død: saaledes har ogsaa Een og Anden herhjemme ønsket mig død, for saa at arve min Sag.

605

U. D.

Selv Luther

sætter dog ikke de existentielle Tanker rigtigt sammen, saa han overalt kun har een Tanke, og denne ene Tanke overalt; ogsaa han rhetoriserer.

Naar han vil opmuntre Børn til Lydighed mod Forældre, Tjenestefolk til Troskab i den ringe Gjerning, Fattigfolk til Gudsfrygt o: D: saa taler han om: at derfor seer man ogsaa, at (naar nemlig de Vedkommende ere gudfrygtige) Gud af en fattig Stakkel gjør en berømt Doctor, af et ringe Tjeneste-Menneske en mægtig Mand, en riig Mand o: D: . Dette er jødisk Fromhed: Kjendetegnet paa Fromhed er at det gaaer En vel i Livet, Frugten af Gudsfrygt er at det gaaer En vel.

⁶⁰³ Giv Gud hvad Guds er] sml. Matth. 22,21. ⁶⁰⁵ Luther] sml. 579. 606. jødisk] sml. 506.

Naar han saa andre Steder skal tale om det at være sand Christen, saa faae vi ganske andre Ting at vide: den sande Christen maa lide paa alle Maader i denne Verden, Armod og Forfølgelse o: D:

Hvor skal jeg nu indrette mit Liv efter den Veiledning? Hvor Luther opmuntrer til Fromhed, der maa han jo dog mene: christelig Fromhed. Men skulde han nu der sige Det, han siger om den sande Christens Skjebne i denne Verden, saa gik jo hele den Opmuntring om at blive til Noget i denne Verden.

Overhovedet, hvor er den Prædikant, der kun har een Tanke om det at være Christen, og dennes Skjebne i denne Verden?

Og som paa dette Punkt, saa paa saa mange Punkter af det Existentielle er der Modsigelse i Luther, naar man sætter det sammen.

En Analogie i vor Tid til Noget i 606 Reformationstiden. U. D.

Man har fortalt mig, at det skal være Tilfældet, at Antallet af theologiske Studenter er paafaldende aftaget — formodentlig fordi man befrygter, at hiin gamle Sætning gaaer af Brug, at det at studere Theologie er den sikreste Vei til Brød.

I Reformations Tiden var det lige saa. Det Begreb af Præst som Luther etablerede tiltalte ikke som det catholske. Jeg seer i (Theobald Thamer af August Neander Berlin 1842 p. 5.) at han oplyser dette. „In den vorigen Zeiten, da nicht eine theologia sondern matheologia (μαθηματικὴ λογική) vorgetragen wurde . . . welche Schaa-ren von Priester streiften damals durch die Welt; jetzt aber . . . fliehen wir dieses Studium, so dass man kaum unter Tausenden in der ganzen Schaar der Studenten, der mit diesem Studium sich beschäftigen will . . .“

Armod og Forfølgelse | sml. 511.593.637.681. Existentielle | sml. 576.609. ⁶⁰⁶Luther | sml. 605.618.

1850

607
U. D.

Nonsens.

Stilling fortalte mig, at der var En — formodentlig var det da en Præst — der havde forklaret ham, at Indøvelse i Christendom det var en Anmasselse, „en Anmasselse af en Enkelt at tale saaledes.“

Godt! Tilsidst vil man vel, at der skal en Forening, en Comitee til for at fremstille Idealerne.

O, Dyb af Nonsens! Enten maa det være en Enkelt der fremstiller Idealerne — eller disse kunne slet ikke fremstilles. Naar der er Flere — saa er Relativiteten.

Nu er Tidens Ulykke just, at det Sociale reent har qvalt Idealerne. Endelig er der saa en Enkelt, der paa den beskedneste Maade gjør Forsøget — men en Enkelt maa det som sagt være — og saa hedder det: det er Anmasselse af en Enkelt.

I Grunden er der en Natur-Underfundighed i denne Replik. Thi det man netop ikke vil have frem er just Idealerne; man vil blive i det selskabelig-Pruttende. Men nu kan Idealerne kun bringes frem af en Enkelt — ergo søger man at cujonere den Enkelte til ikke at turde og saa slipper man for Idealerne; maaskee man saa dog finder at der er noget i den Sag — og nedsætter en Comitee, eller man styrer ud i en rummelig firsætsig Holsteensk-Vogn — for at opdage Idealerne.

608
U. D.

Bevægelsen — og jeg.

Egentligen kommer jeg til at ligge Bevægelsen paatvært. Feilen er just, at en heel Generation har villet fuske i en masse at spille Reformator. Det vil da gaae med mig i Forhold til Bevægelsen, som der staaer i en af de 3 ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger <af F: F:>, (der ligge i Blik-Kassen) at saa maa der først komme en Betjent, som casserer alle disse falske Reformatorer.

⁶⁰⁷ Stilling] sml. 558. Enkelt] sml. 529. 656. ⁶⁰⁸ en af de 3 ethisk-religieuse osv.] se VII B 235, S. 42 Lin. 16 ff.

Det Ubillige ved det Bestaaendes Forhold til mig, er, at man vil, at jeg udenvidere skal lovprise et saadant Bestaaende som det gamle, ret som havde det ikke just, ved sin Mangel paa Styrke til at regjere, ogsaa Skyld i at hele Generationen hittede paa at lege Reformator. Nei, det Bestaaende maatte ogsaa blottes; og vil det Bestaaende forstaae sig selv, maa det takke for at det er skeet, da det er skeet fra det Synspunkt som vil at der skal regjeres. Egentligen burde endogsaa det Bestaaende selv have gjort Tilstaaelsen, førend Nogen udenfor mindede derom; thi det er den eneste Vei til at faae Regjeringens Tømmer.

O, naar en heel Generation mere og mere vil beklippe Regjering — naar da Kirkens Styrer vilde samle hele sin personlige Magt og Veltalenhed og sige: vi tilstaae vi have feilet — vi have ikke regjeret, vi anraabe Gud om Tilgivelse og love Forandring: i Sandhed det skulde imponere betydeligt. Det var da engang at give Sagen <et> Sving.

Pascal.

609
U. D.

Det er en meget god lille Afhandling af Neander: über die geschichtliche Bedeutung der pensees Pascals. Berlin 1847. er i Athenæum.

Jeg seer deraf, at først i den allerseneste Tid er Pascals Pensees blevne udgivet af Prosper Faugère 1844, fuldstændige og i oprindelig Skikkelse, at de ældre Udgaver have udeladt og forvandlet, at saaledes Anton Arnold, (Port Royal) der udgav dem, tillod sig Forandringer, menende at det var bedre at gjøre Smaa-Forandringer end bestandigt at skulle skrive Apologier: il est bien plus a propos de prevenir les chicaneries par quelque petit changement, qui ne fait qu'adoucir une expression, que de se reduire a la nécessité de faire des apologies.

⁶⁰⁹ über die ... pensees Pascals] für die Religionsphilosophie insbesondere. I in ... in der öffentlichen Sitzung der Akademie am 16. Oktober 1846 gehaltenen Vortrag. 2. unveränderter Abdruck.

1850

Neander viser rigtigt, at Pascal satte en Splid i det Theoretiske og Praktiske i Mennesket, og lagde det Praktiske an som det Høieste.

Cousin anseer Pascal for en Fjende af al Philosophie, saa han fortvivlende om at finde Sandheden ved Fornuften, kaster sig i Armene paa Autoritets-Troen, og forbinder „grænseløs Skepticisme med convulsivisk Fromhed.“ N. viser rigtigt, at det er reen Misforstaaelse, at P. blot urger det Praktiske og „finder det lige latterligt, at Fornuften vil fordre Beviser af Hjertet for dets første Principer, som hvis Hjertet vilde fordre, at Fornuften skulde føle ved alle de Sætninger den beviser, for at antage dem.“

Pascal siger (dette er Noget, som først findes i Udgaven af Faugère): „man maa have disse 3 Egenskaber: Pyrrhonist, Geometer, og en i Troen sig underkastende Christen. Og disse staae i Samklang med hinanden, og temperere hinanden, idet man tvivler hvor man skal, behauptet hvor man skal, og underkaster sig hvor man skal. Det er Fornuftens sidste Skridt, at anerkjende, at der er en Mængde Ting, som overstiger dens Kræfter; kommer Fornuften ikke dertil, er den kun svag.“

Pascal siger, at Erkjendelsen af det Guddommelige staaer i omvendt Forhold til Erkjendelsen af det Menneskelige: det Menneskelige maa man først erkjende, saa elske, det Guddommelige maa man først elske saa erkjende. Pascals Mening er hermed, at Erkjendelsen af det Guddommelige egentlig er en Personlighedens Forvandling, man maa blive et andet Menneske for at erkjende det Guddommelige. Det er dette som reent er glemt i vor Tid, hvor der blot vræles paa at erkjende og erkjende, men den ethiske Forvandling (den langsommere Art Erkjenden) ansees for overflødig, end sige den religiøse Forvandling. Man vil erkjende og erkjende for at tilfredsstille det stolte og forfængelige og videbegjerlige eller nysgjerrige Sind — men saaledes vil det Guddommelige ikke erkjendes. Menneskene vilde blive angst og bange, dersom de ret fik at vide, hvor færligt det er at erkjende, hvor forpligtende det er — medens rigtignok omvendt kun saaledes lader det Guddommelige sig erkjende. Gud sælger ikke ud,

betroer ikke det Religieuse til enhver letsindig eller nysgjerrig Speculant, betroer det kun til et Menneske alt i Forhold til som han forvandles existentielt.

„Indøvelse i Christendom“

610
U. D.

Jeg har hørt, at nogle Præster indvende: „det kan man ikke prædike for Menighederne“ „Nu, det er ogsaa for Præsterne.“

Men saa dybt stikker Confusionen i vor Tid, at det synes da Alle det Evidenteste af Alt, at Præsterne de maae da sagtens være Christne. Det er antaget som en Grundsætning. Vilde En paastaae, at der var en heel Deel i Menigheden, som ikke vare Christne, nu det lod sig da høre. Men Præsterne — ubetinget enhver Præst skulde han ikke være Christen, han som er „Lærer“ i Christendommen, har Levebrød som Lærer — og han skulde ikke vide, hvad Christendom er. Ja, det vilde jo rigtignok være betænkeligt — især for Dem, der saadan udenvidere beskikke ham.

1850

611
Novbr. 13.

NB²².

d. 13 Novbr. 1850.

612 Angaaende Texter til Fredags-Prædikener
U. D. cfr. det rene Blad foran i Journalen NB¹⁴.
 Thema til en Fredags-Tale Journalen NB¹⁷ p. 30.

613 Anti-Climacus er ikke indirecte Meddelelse . . . p. 21. [A 624f.]
U. D. Angaaende indirecte Meddelelse og mig p. 25. [A 628]
 Angaaende en Yttring i Efterskriften til „Regn-
 skabet“ om min ligefremme Meddelelse p. 26. [A 629]
 Angaaende den 1ste Afhandling af H. Hs to Af-
 handlinger p. 35. [A 637]
 Et Enten—Eller i Forhold til et Bestaaende . . . p. 45. [A 647]
 Samtidigheden med Christus og det at være
 Discipel p. 54. [A 653]
 Om mig selv p. 83. [A 669]
 „Indøvelse i Christendom“ — og mig p. 143. [A 704]
 Tiden og min Opgave p. 266. [A 799f.]

‡

614 Nei, istedetfor som hiin Yngling at ville rive Sløret fra
U. D. Guddommen, vil jeg rive Sløret fra al det menneskelige Piat og
 den menneskelige indbildske Selvbehagelighed, der vil indbilde
 sig selv og Andre, at Mennesket saa gjerne vil erkjende Sand-

⁶¹²NB¹⁴] se X² A 166. NB¹⁷ p. 30.] se X² A 597.

heden. Nei, ethvert Menneske er mere eller mindre bange for Sandheden; og dette er det Menneskelige, thi Sandheden forholder sig til det at være „Aand“ — og det er saare tungt for Kjød og Blod og sandselig Videlyst. Mellem Mennesket og Sandheden ligger Afdøelse — see derfor ere vi alle mere eller mindre bange.

‡

‡

„Efterfølgelsen.“

615
U. D.

Da Christus <tilsidst> udsender sine Apostle, siger han: Gaaer hen og lærer alle Folk, og døber dem . . . og Den, som troer. Her tilføier han altsaa ikke: Den, som efterfølger mig; <her er Naaden overveiende accentueret.>

Christus som Forbillede hører endnu med til Lovens Forkyndelse; Christi eget Liv som Forbilledet var jo just Lovens Opfyldelse.

Og just ved at opfylde Loven løskøbte han os fra Loven til Naaden.

Men saa kommer Efterfølgelsen igjen ikke som Loven, men efter Naaden og ved Naaden.

‡

‡

Phantasie-Mediet — Virkelighed.

616
U. D.

Tag en Stok; Du holder den i Din Haand den er lige; kast den i Vandet, og den viser sig brudt. Saa kan Du tage den op igjen, og sige: „ja, men Herre Gud den er jo dog lige“ — ja, men behag at kaste den ud i Vandet igjen, saa viser den sig brudt.

Saaledes naar Rhetorer og Slige fremstille det Christelige. De tage det ud af Virkelighedens Medium (existentielt udtrykke de det ikke) og derfor viser det Christelige sig ganske anderledes

Afdøelse] sml. 472. ⁶¹⁵ Efterfølgelsen] sml. 602.666. gaaer hen og lærer alle Folk osv.] Matth. 28,19 f. Naaden] sml. 560.617.

1850

end det i Sandhed er — thi behag at sætte det existentielt ind i Virkeligheden, skal Du see, at det viser sig ganske anderledes, at Ophøietheden bliver Fornedrelse o: s: v:

‡

‡

617
U.D.

[I Marginen: Angaaende „det Frivillige.“]
Angaaende „det Frivillige“

Paa det „Frivillige“ (hvilken Fordring er høiere end den almene Fordring) kan et Menneske fornuftigviis ikke indlade sig, med mindre han har en umiddelbar Vished om, at det af ham særligen er fordret. Ellers kan han ikke komme af Stedet; thi naar han ikke har denne umiddelbare Vished, vil i eet væk det Frivillige forvandle sig for ham til Formastelige, som han har at angre. Fra den almene Fordrings Synspunkt er nemlig det Frivillige det Formastelige; og altsaa maa man have en umiddelbar Vished om at det særligen er fordret af En, for at kunne vove det.

Det Frivillige kan altsaa umuligt være det af Alle Fordrede, da det just er det særligen Fordrede.

Man kan, for at bevise at det Frivillige er det almindeligt Fordrede (hvilket, som viist, er en Modsigelse) ikke beraabe sig paa de Exempler, som findes i Evangeliet, hvor Christus af Dem, der vilde være Disciple (den rige Yngling, ham, der først vilde begrave sin Fader o: s: v:); thi disse Exempler bevise jo just lige det Modsatte, da det jo blev fordret særligen af hver af Dem, saa hver af Dem havde Christi egne Ord for, at det var fordret af ham.

Naar Christus siger: Enhver, som har forladt Fader, Moder o: s: v:, skal faae tidobbelt, eller: Der er Ingen, som har forladt, uden at han jo skal faae tidobbelt — da beviser dette jo Intet om, at det Frivillige er den almene Fordring, det beviser kun, hvad

existentielt] sml. 609. ⁶¹⁷det Frivillige] sml. 457. 666. hvor Christus] man kunde tilføje: fordrede det den rige Yngling] Matth. 19, 16-22. begrave sin Fader] Matth. 8, 21. — Sml. 393. Christus siger: Enhver, som har forladt osv.] Matth. 19, 29.

Løn Den vil faae, af hvem det Frivillige var fordret, og som fuldkommede det.

Det Almene er: at vedgaae for Gud slet og ret at man er Menneske, at ønske baade Dette og Hiint, paa tilladelig Maade at arbeide for at naae det, overladende det til Styrelsen, om man skal naae det, da det jo i ethvert Øieblik er i dens Magt at kunne gjøre det. Det Almene er, at overlade til Gud, om han vil forhindre En i at naae eller fratage En det Ønskede — men ikke frivilligt at opgive det, derimod ydmygt erkjendende, at dertil har man ikke Kræfter, ei heller har man den Særliges umiddelbare Vished — og saa forresten hvilende i „Naaden“.

‡

‡

Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed o: D:

618
U. D.

Idealt seet kan det være meget sandt, at der skal indrømmes ethvert Menneske Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed o: D:

Men hvad saa videre; hvor ere saa de Mennesker, der ere saa aandelig stærke, at de kunne bruge den, virkelig formaae at staae absolut ene, ene med Gud.

Her ligger det Usande, det demagogiske Smigrerie, at der tales som var ethvert Menneske en saadan Karl — naar der blot ingen Tvang, ingen Love var. Du min Gud og Fader! Nei Sandheden er denne: Enhver, der i den Grad er Subjektivitet, at han absolut ene beraadfører sig med Gud og sin Samvittighed, og kan holde det ud, han spørger en god Dag om der er Love derimod og Forordninger eller ikke, for ham er Sligt kun Sytraade. Ja er han i Sandhed den Store, saa ønsker han endog al mulig Modstand for at han ikke skal fare vild, eller tage feil — thi at Menneske-Forordninger skulle formaae at tvinge ham, nei det frygter han ikke, det veed han med Gud og sin Samvittighed, <at han ikke behøver.>

Men man vil have Forbud, Tvang o: D: <bort> for saa at lege den Leeg, at vi ere saadan Satans Karle, som saaledes kunde

Naaden] sml. 615. 633. ⁶¹⁸Sml. 696, og se Note dertil.

1850

staae ene — istedetfor, at just Modstanden, som gjøres os, naar vi overvinde den, er det Eneste, der formaaer at bevise, at vi ere saadanne Karle.

Tag al Tvang bort, hvilken just Menneskene behøve og netop ogsaa i de høieste Anliggender [*i Marginen*: og fornuftigviis bestandigt mere jo høiere Anliggendet er] — og Menneskenes Mængde vil enten forfalde til at være Ingenting, eller falde i Hænder paa Partier o: D:.

Men det er saa forfængeligt og saa smigrende ξ for Forfængelighed ξ dette: vi ville være næsten som Apostle, eller dog som Luther — tager derfor al Tvang bort, saa ere vi det. O, I Daarer eller I Sophister; Apostlene Luther o: D: vare just det, de vare derved, at der var al mulig Modstand og Tvang mod dem — men de overvandt den. Havde Tvangen ikke været der, havde man aldrig kunnet faae at see, at de vare Det, de vare.

Nu vil man have al Tvang bort og saa lege Apostle — omtrent som En vilde have Kanoner, Krudt, Bajonetter bort o: D:, og saa lege modig Kriger. Just for at det skal blive Sandhed, om det virkelig er „Samvittigheden“ ene der bestemmer (at det ikke er Opstød fra Maven, dorske Indfald, Capricer, forvirrede Tanker, taabelig Efterabelse o: D:.) just derfor maa Modstand og Tvang til. Bestemmelsen „Samvittighed“ er saa inderlig, at der behøves al mulig Affiltreren for at finde den; men er den funden, er det virkelig den, ene den, der bestemmer mig: nu saa blæse med alle Forordninger — jeg smiler ad dem. Og just fordi „Samvittigheden“ er den dog blot nogenlunde Samvittighedsfulde noget saa uendeligt Helligt — just derfor ønsker han Modstand, Tvang. Han vil hellere ved Hjælp af Tvangen i Tide opdage at det maa-skee slet ikke var hans Samvittighed der bestemte ham til at ville vove eet eller andet Skridt, end naar det er for silde opdage, at han var i en Indbildning, og i en Indbildning betræffende det Helligste af Alt, betræffende sin Samvittighed.

Den, der i Sandhed kan staae saaledes ene i Verden, at han ene raadfører sig med sin Samvittighed: han er en Heros. Og han

Luther] sml. 606.672.

maatte vel sige: generer Eder ikke for min Skyld, I maae gjerne lægge endnu mere Tvang paa, det er mig endog kjert.

Men tag al Tvang bort, og lad os saa smigre hverandre med at vi alle hver især ere saadanne Heroer.

Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed <o: s: v:> det raabes der paa og i disse Tider, hvor det allerede er en stor Sjeldenhed, at der er En, der virkelig har en Mening. Hvad betyder da disse Raab, betyde de Styrke, Heroisme? Ikke just saa ganske, de betyde Kjællingerie, de betyde, at vi ere Skrællinger, forkjælede, der dog saa gjerne for godt Kjøb ville spille Heroer. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Saaledes var det ikke med vore Forfædre, naar Berserken følte Kraften i sig da raabte han, at man skulde komme med Skjolde, for om muligt at tvinge ham ind derimellem — thi at han havde Kraften, det vidste han nok. Saaledes var det heller ikke med Troes-Heltene, de forlangte ikke at al Tvang skulde borttages, o, nei, tværtimod, de længtes, og efter en ganske anden Art Tvang end den hvorom hos os kan være i fjerneste Maade Tale, længtes efter Fængslerne, efter Lænkerne, efter Baalet — for at vise, at de havde Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed. Nu vil man, at Staten, ved at løsne ethvert Baand, skal give eller maaskee forære Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed o: D.; — i gamle Dage troede man, at det var Samvittigheden, der gav Samvittigheds-Frihed, at havde det nogen Art med at En havde Samvittighed, kom det nok med Friheden, og derimod, at det at afskaffe enhver Tvang, at løsne ethvert Baand, at det var i det Høieste at gjøre det for Enhver saa frit saa lidt generende som muligt i Henseende til ingen Samvittighed at have, og i Henseende til at indbilde sig at have den. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

*

*

Det er overhovedet en reen forkeert Dialektik, at man slutter saaledes: jo større, jo alvorligere Godet er, desto utaaleligere er al Tvang. Nei, nei. I Forhold til det Ubetydelige er end den mindste Tvang utaalelig, som f. E. hvis man ved Lov vilde forbyde at gaae med Hat, og befale, at Enhver ξ at alle Mænd eller alle Mand ξ

1850

skulde gaae med Kaskjet. Jo større derimod og jo alvorligere Gødet, desto bedre kan jeg ogsaa taale nogen Tvang, at jeg kan faae Leilighed til at prøve mig selv og lære mig selv at kjende, at de afgjørende Skridt ikke gjøres mig altfor lette — thi til syvende og sidst kan jo dog ingen Tvang i Sandhed tvinge den Aandelige, den kan da i det Høieste dyrt lade ham kjøbe Friheden.^[†]

Al denne Talen om at afskaffe Tvang er derfor enten af forkjælede Mennesker eller af saadanne, der maaskee engang have følt Kraft til at kæmpe, men nu ere afmattede, og finde det nemmere at al Tvang tages bort.

Til 618, i Marginen:

- 619 ^[†] Det man altsaa vil, er: man vil ikke tvinges ud i saadanne
U. D. Afgjørelser, hvor det ret bliver afgjort og aabenbart, at man har Samvittighed og ene handler i Kraft af Samvittighed. Man skulde da sige: vi ere svage og frygtagtige, have ikke saadant Mod eller saadanne Kræfter — derfor ville vi have Tvang bort. Deri var der dog Mening. Men i Tidens løgnagtige Tyvesprog hedder det: vi kæmpe for Samvittigheds-Frihed.

#

- 620 Af Anton Arnaulds Tale mod Jesuiterne:
U. D. O utinam arguerem sic, ut non vincere possem:
Me miserum, quare tam bona causa mea est?
Reuchlin Geschichte Port-Royal 1ste B. p. 94.

#

- 621 Et Ord af Franz v. Sales til Angelica Arnauld, som hun ofte
U. D. gjentog:

[†]] se 619. ⁶¹⁹†] se 618, S. 406. ⁶²⁰ Reuchlin ... 1ste B.] Hermann Reuchlin, Geschichte von Port-Royal. Der Kampf des reformirten und des jesuitischen Katholicismus unter Louis XIII und XIV. 1. Bd., bis zum Tode der Angelica Arnauld (Hamb. u. Gotha 1839).

um vollkommen zu sein, braucht man nicht besondere (singulieres) Dinge zu thun, sondern die alltäglichen und gemeinen Dinge müsse man besonders gut thun.

Reuchlin G. Port-Royal 1ste B. p. 270.

‡

‡

Forargelses Dialektik.

622

U. D.

Naar en given Tid har faaet sat Christus over i æsthetiske Bestemmelser, og venererer ham æsthetisk — naar da En, i det Christelige Interesse, skal anbringe Fornedrelsen: saa raabes der, at han virkelig fornedrer eller forhaaner Christus.

Saaledes overalt. Da Dr. A. Arnauld skrev mod den hyppige Gaaen til Alters (som Jesuiterne letsindigt forsvarede) [*i Marginen: cfr. Reuchlin Geschichte Port-Royal 1ste B. p. 521 o: fl.:*] saa raabtes der, at det var Vanhelligt, det var at føre Folk bort fra Religionen — jo, jeg takker, det var jo et Forsøg paa at forhindre dem i at tage den forfængelig.

Saaledes vilde det vel ogsaa gaae, naar En nu tildags vilde vise, at Ulykken stikker i den megen Prædiken, at det var bedre der ikke blev prædikeret saa meget.

‡

Hvad Biskopperne i deres Skrivelse til Paven angaaende A. Arnaulds Bog om den hyppige Communiceren, rose den for: „at han opmuntrer til høie Ting, uden at foragte de ringere“ det kunde jeg fristes til at sige om min Pseudonym. 623
U. D.

‡

[*I Marginen: Anti-Climacus er ikke indirecte Meddelelse.*] 624
U. D.

Anti Climacus er ikke indirecte Meddelelse
thi der er et Forord med af mig.

Reuchlin ... 1ste B.] se til 620. 623 Reuchlin ... 1ste B.] se til 620.

622 Biskopperne ... rose den for] se det til 620 anf. Skr. I. Bd., S. 531.

1850

Det indirecte er at sætte dialektiske Modsætninger sammen — og saa ikke eet Ord om den personlige Forstaaelse.^[†]

Det mildere i den ligefremmere Meddelelse er <blandt Andet>, at der i Meddeleren er en Trang til at blive personligt forstaaet, en Frygt for at blive misforstaaet. Det Indirecte er lutter Spænding.

Til 624, i Marginen:

625 ^[†]Men det forstaaer sig, uagtet det saaledes ikke er indirecte
U. D. Meddelelse, saa kan den — da Hemmeligheden stikker i at der er et saadant lille Forord, men som man maaskee ikke faaer Tid til at see end sige at see, hvad deri stikker — meget godt afgive Spørgsmaalet til et Bestaaende: hvorledes betragter Du det her Fremsatte, er det Opposition, som Du maa støde fra Dig, eller er det just noget Sandt, som Du behøver, saa hver især kommer til at gjøre Indrømmelse for Gud.

‡

Pascal

626

U. D.

skriver, i et Brev til Mademoiselle Roannes (i Anledning af den lille Perriers Helbredelse i Port Royal ved et Under):

Gud træder kun for Faae og sjelden ud af den Naturens Hemmelighed, som skjuler ham. Han har indtil Incarnationen holdt sig skjult derunder. Saa har han skjult sig endnu mere, idet han indhyllede sig i det at være Menneske. Thi han var kjendeligere saa længe han var usynlig. Nu har han skjult sig endnu dybere i Sacramentet. Alle Ting ere Slør, som skjule Gud; men de Christne skulde kjende ham i Alt, og vi have ham saa meget mere at takke, at han har aabenbaret sig for os i Lidelser, medens han skjuler sig for Andre. (cfr. Reuchlin Geschichte Port Royal 1ste B. p. 680 n. og 681 ø.).

Her er den Dialektik som Joh. Climacus gjør gjældende: en Aabenbaring, at det er en Aabenbaring kjendes paa sit Modsatte,

†] se 625. ⁶²⁵ †] se 624, S. 408. ⁶³⁰ Reuchlin . . . 1ste B.] se til 620.

at det er Mysteriet. Gud aabenbarer sig — det kjendes paa, at han skjuler sig. Altsaa Intet af det Lige fremme.

Menneskelig Utaaknemlighed

627
U. D.

See blot een Gang Havet, og Skyerne, og Maagen — anstreng hver Din Nerve for at fastholde dette Syn, thi maaskee er det første og sidste Gang, at Du da maatte have Noget at erindre.

Men hvo seer saaledes. Og dog sæt det blev første og sidste Gang — og sæt Du glemte det og blev blind — nu vel den Gud, der har skabt alt Dette, ham kan Du lige fuldt see.

O, men hvor utaknemlige ere vi Mennesker.

Angaaende indirecte Meddelelse og mig.

628
U. D.

Her maa fremfor Alt bemærkes, at jeg jo ikke er en Lærer, der oprindeligen har overskuet Alt, og nu bevidst paa ethvert Punkt brugt den indirecte Meddelelse; men at jeg er En, der selv er blevet udviklet under Produktiviteten. Deraf kommer det, at min indirecte Meddelelse er lavere end den ligefremme; thi det Indirecte laae jo ogsaa i, at jeg ikke var mig selv saaledes klar fra Begyndelsen, og derfor ikke turde tale ligefrem fra Begyndelsen, saa jeg selv er Den, der er blevet viklet ud og udviklet af og ved den indirecte Meddelelse.

Angaaende en Yttring i Efterskriften til „Regnskabet“ om min ligefremme Meddelelse.

629
U. D.

Det maa bemærkes, at her ikke er Tale om ligefrem Meddelelse simplement; thi saa er denne sandeligen ikke den første, da jo alt det Opbyggelige har været ligefrem Meddelelse.

⁶²⁹ en Yttring osv.] S. V. XIII, S. 495 ff. — Sml. 258.

1850

Nei det er ligefrem Meddelelse om Forfatterskabet, om hele Forfatterskabet, et Forfatterskab, der har bestaaet af indirecte Meddelelse ved Hjælp af Pseudonymer, og saa af ligefrem Meddelelse i det Opbyggelige, men hvorved altsaa selv det Lige-fremme bliver Indirecte saa længe jeg ikke har erklæret mig ligefrem om det Hele; thi saa var det jo dog bestandigt muligt, at det Pseudonyme egentlig var det jeg holdt paa og holdt paa ikke som et Majeutisk. #

#

630 Det er et godt Udtryk for Eensomhed, eller for det at være <gan-
U. D. ske> ene, det franske: seul à seul.

Det har jeg fundet i Reuchlin Pascals Leben Stuttgart 1840 p. 30 i Jacqueline's (Pascals yngste Søster) Brev til Faderen om at faae Lov til at gaae i Kloster, hvor hun forlanger Tilladelse til 14 Dage eller 3 Uger at trække sig tilbage (Retraite) i et geistligt Huus (Port-Royal) for ene (seul a seul) at overveie dette Skridt.

#

631 Ein Wahn, der mich beglückt,
U. D. Ist eine Wahrheit werth, die mich zu Boden drückt.
Citeret i Reuchlin Pascals Leben, anden Bog Begyndelsen (om Provincialbrevene) p. 72. #

#

632 Jesuiterne.
U. D. Det er meget betegnende hvad Reuchlin i Pascals Leben 2den Bog siger om Jesuiterne. Det var ikke med dem som med Phari-

Majeutisk] sml. VIIIA 49 ⁶³⁰Reuchlin Pascals Leben] und der Geist seiner Schriften zum Theil nach neu aufgefundenen Handschriften mit Untersuchungen über die Moral der Jesuiten (Stuttg. u. Tüb. 1840). ⁶³¹Reuchlin Pascals Leben] se til 630. — Citatet er fra [C. M. Wieland] Idris. Ein Heroisch-comisches Gedicht. Fünf Gesänge (Leipz. 1768), S 131 (= Idris und Zenide. 3. Gesang, Str. 10). ⁶³²Reuchlin ... siger] det til 630 anf. Skr., S. 91f.

sæerne, at de bandt svære Byrder og lagde paa Andre, men selv ikke rørte dem med en Finger. Nei, Jesuiterne levede selv end- og temmelig strengt — men de prædikede en lax Moral for Andre.

Dette er saare betegnende. Jesuiterne vilde kun Eet: have Magten, Indflydelsen, Herredømmet over Menneskene. Og der- til er det just det allersikkreste, selv levende strengere — thi ellers tabes al Anseelse — at vinde, at demoralisere Menneskene ved at gjøre dem Livet let.

Det er ogsaa betegnende, hvad Reuchlin (l. c. p. 98) bemærker som den Forandring der i Disciplinen foregik ved Jesuiterne, at Eskobar kalder Skriftefaderen „den Skriftendes Advocat“ Defen- sor — før var han Dommeren.

‡

‡

Pascal.

633
U. D.

(cfr. Reuchlin Leben Pascals p. 135 og 136).

I 10de Brev (af Provincialbrevene) ivrer P. mod, at Dispensa- tionen fra det Bud at elske Gud, at det skulde være den Fordeel, Christus har bragt os Mennesker, saa man før hans Menneske- vordelse og Død var forpligtet til at elske Gud i Gjerning, men nu ikke mere.

In den zerstreuten Gedanken Pascals heisst es: Die Liebe ist kein bildliehes Gebot. Sagen, Christus, welcher gekommen, die Vorbilder wegzunehmen und die Wahrheit an ihre Stelle zu setzen, sey nur gekommen, um das Bild der Liebe aufzustellen und die wirkliche Liebe, die Verpflichtung dazu wegzunehmen, welche zuvor galt, das zu sagen, ist abscheulich.

Der Messias soll nach den fleischlichen Juden ein grosser, weltlicher Fürst seyn; nach den fleischlichen Christen ist er ge- kommen, uns von der Verpflichtung zur Liebe Gottes zu be-

⁶³³ Reuchlin Leben Pascals] se til 630.

1850

freien und uns die Sacramente geben, welche Alles ohne uns wirken. Dieses ist so wenig die christliche Religion, als jenes die jüdische.

Men dog maa jo bestandigt erindres, at Alt beroer paa, til hvem Talen er. Til de Bekymrede, Sørgmodige, De, som segne under den uhyre Opgave ganske at elske Gud, ja næsten anfægtes af den Tanke, om det ikke er endog Formastelse at ville vove Sligt: til Dem skal der jo tales om Naaden, om at det er Gud, der elsker mig.

Pascal derimod ivrer mod Jesuiternes forhærdede Letsindighed, der endog vilde gjøre Profession af saaledes at demoralisere Menneskene ved Hjælp af Christendommens Mildhed: see, det er en anden Ting.

‡

‡

Pascal.

634
U. D.

[*I Marginen*: cfr. Reuchlin Leben Pascals p. 137.]

Det er en rigtig Bemærkning af P. (i 11 Brev af Provincialbreve): at det, at man ivrede saa meget mod hans Optræden mod Sædernes Fordærvelse, at det er et Beviis for at de ere indifferente mod Sandheden, og verdsligt hænge ved Livet. Dersom En advarer mod forgiftet Kjød, eller for en By, hvor Pesten er: saa tager man det ikke unaadigt op eller forklarer det af Mangel paa Kjerlighed.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

I samme Brev siger han til Jesuiterne, at med de 10 tidligere har han næsten kun spøget, han har viist de Saar, man kunde slaae, men endnu ikke slaaet dem.

‡

[I *Marginen*: Ukjendeligheden af Det, 635
jeg egentlig strider om.] U. D.

Ukjendeligheden af Det, jeg egentlig strider om.

Naar der strides om en Lære, saa er det let at fastholde Punktet.

Min Opgaves Vanskelighed^[†] er, at jeg jo siger: Læren, som den foredrages, er ganske rigtig i det Hele taget. Altsaa derom strider jeg ikke. Jeg strider om: at der dog skulde gøres Noget deraf. Men dette søger man nu at overdøve <ved> i eetvæk at sige: vi sige jo det Samme som han, vi lære det Samme.

Og da jeg nu ingenlunde intenderer at føre Sagen ud i udvortes Værkhellighed (thi saa kommer den lette Kjendelighed igjen); og da jeg jo ogsaa bestandig indskærper, at Enhver maa henflye til Naaden: saa er det ligesom et Intet, jeg strider om.

Og dog er det maaskee den størst mulige Forskjel, den jeg strider om: hvorledes Dens daglige Existeren er, der forkynder Læren, om han har Tab derved paa alle Maader, eller Profit paa alle Maader o: s: v:

Til 635, i Marginen:

[†] En lignende Bemærkning har jeg læst etsteds i Neanders 636
Bernhard af Clairvaux i Anledning upaatvivleligt af Arnold af U. D.
Brescia eller dog i Anledning af en Reformation i Retning af det
Ethiske, og som derimod lader Doctrinen være rigtig, ikke strider
derom.

Angaaende den 1ste Afhandling i H. Hs 637
to Afhandlinger. U. D.

I den staaer, at En kun har Handlekraft saa langt han tier. Skal
En virkelig blive Martyr maa han ikke sige det.

⁶³⁵ †] se 636. Naaden] sml. 633. 654. Existeren] sml. 616. 636.
⁶³⁶ †] se 635. det Ethiske] sml. 635. 704. ⁶⁸⁷ En kun har Handlekraft
osv.] sml. X³ A 285, og se Note dertil.

1850

Peter i hans Convents-Promemoria bemærkede, at her jo var en Inconsequents: her var jo talet. — Ja, ganske rigtigt; thi det var just, fordi der skulde standses i den Retning. Desuden burde dog ogsaa et Menneske ved et saadant Skridt foranledige Menneskene til at handle med. Og Eet er jo at sige: jeg vil lade mig slaae ihjel — et Andet: anonymt, og saa digterisk at anbringe disse Tanker, og saa aabne dog Muligheden af et Martyrium: at Menneskene bleve saa forbittrede, fordi han forfægtede den Sætning at et Menneske ikke har Lov til at lade sig slaae ihjel for Sandhed, at de af den Grund sloge ham ihjel.

Dog alt Dette findes vist optegnet i Journalerne fra den Tid, saa det egentlig er overflødigt at optegne det her, hvad jeg kun gjør, for ikke at rode efter i de gamle Journaler <for> at faae Vished.

#

#

638
U. D.

Umuligheden af det Fortjenstlige.

Tag En, der i Følelsen af sin Skyld nu ret ønskede at gjøre Noget Godt igjen.

Tænk Dig at det lykkes ham efter den meest forbausende Maalestok — hvad saa? Saa er han jo i det Tilfælde, atter og atter at maatte takke Gud, at det lykkedes ham, maaskee i det Tilfælde, at have andraget ny Skyld ved ikke ret at være taknemlig mod Gud, ved stundom dog maaskee at indbilde sig at det kunde tjene lidt til Vederlag.

Men hvor blev saa det Fortjenstlige af? Nei, det er en Umulighed. Fremkommer det Fortjenstlige, saa er det ved en Skyld, at det Menneske i Forhold til Gud glemmer som man siger: hvem det er han taler med, formaster sig til at tale med Gud, som vi Mennesker kunne staae og tale med hinanden; thi i Forholdet mellem os, er det Fortjenstlige ikke udelukket.

Peter... bemærkede] se Dansk Kirketidende 1849 (5. Bd.), Sp. 191. — Sml. 186. digterisk] sml. 586.660. Martyrium] sml. 605.774. Journalerne fra den Tid] sml. X¹A 302 og Sammenvisninger.

Pascal.

639

U. D.

... Kort, vil man sige, at Mennesket er for ringe til at have Samfund med Gud — saa maa man være meget stor for at dømme om Sligt.

etsteds i Pensees, citeret i Reuchlin Pascals Leben p. 238.

Pascal.

640

U. D.

Kun at kjende Gud speculativt, er slet ikke at kjende ham.

Reuchlin Pascals Leben p. 243.

Christendommen

641

U. D.

Engang var det saaledes, at alle andre Videnskaber hentede deres Glands fra Christendommen, fra Theologien: en Naturforsker, en Læge o: s: v: — var han tillige Dr. theologiæ saa anbefalede dette. Ak, snart have Menneskene reent vendt det om. Det at Pascal var en berømt Mathematiker det næsten kommer Christendommen som til Gode, i Betragtning deraf synes man, at man dog kan høre og reflectere paa hvad han siger. Ak, hvilken Forandring.

Mynster.

642

U. D.

Skulde jeg finde et smukt Udtryk for det Mynsterske, og som vist vilde tilfredsstille ham, da vilde jeg anføre et Sted af Pascal i hans pensees, hvor han taler om, hvorledes man skal gaae frem

⁶³⁹ Reuchlin Pascals Leben] se til 630.

ben] se til 630. ⁶⁴¹ Pascal] sml. 640. 642.

Pascal] sml. 641.

⁶⁴⁰ Reuchlin Pascals Le-

⁶⁴² Mynster] sml. 588. 704.

1850

mod dem der forkaste Religionen eller ere ugunstigt stemte mod den:

man skal begynde med Beviser, at den ikke strider mod Fornuften; dernæst vise, at den er ærværdig og stræbe at indgyde Agtelse for den; saa gjøre den elskværdig (indynde den) og vække det Ønske hos dem, at den var sand, hvad man saa ved uigjendrivelige Beviser skal godtgjøre; men ganske fortrinligt kommer det an paa at gjøre den elskelig i deres Øine.

citeret efter Reuchlin Pascals Leben p. 223.

#

#

Epictet.

643
U. D.

Det jeg nærmest vilde indvende mod ham er: man mærker paa ham at han er en Slave. Det Frygtelige i, at vide sig at være Slave, og saa den Sag for stedse afgjort, det sætter et saadant Fortvivlelsens Tryk, at derved opdager han Stoicismens Stolthed.

Men vi ere ikke opdragne paa den Maade, vi begynde ikke med saadanne Rædsler.

Ganske vist, kun Rædsel indtil Fortvivelse udvikler et Menneske til sit Høieste — medens da naturligviis ogsaa Mangfoldige omkomme i denne Cuur; men er det da ogsaa et Menneske saa tjenligt, at der tages saa haardt paa ham.

Allerede i de første Ord af Epictet: nogle Ting ere i vor Magt, andre ikke i vor Magt — allerede der hører jeg Slaven; og saaledes forstaaet er der en frygtelig Lidenskab i disse kolde Ord; man hører Slaven sukkende under Lænken, eller man hører Sukket fra den Tid, da han, som en Slave maatte lære det, lærte at indøve denne Distinction.

Distinctionen er rigtig, men Lidenscaben hvormed den er indøvet er saare forskjellig.

Vistnok er det, at vi nu tildags ere Kjællinger i Sammenligning med Oldtiden, og Ulykken ligger vistnok for en stor Deel i, at vi

Reuchlin Pascals Leben] se til 630. ⁶⁴⁸ Ord af Epictet] Epiktets Haandbog. Af det græske oversat . . . af Engelbert Boye (Kbh. 1781. — Ktl. Nr. 1114), S. 3.

ikke blive ulykkelige tilgavns — at de udvortes Tryk ere saa milde, og at vi ikke have Charakter til selv at gjøre os ulykkelige — men dog kan ogsaa Charakter kjøbes for dyrt, *herunder et overstreget Dobbeltkors* Charakter kan i en egen Forstand kjøbes paa Charakterens Bekostning.

Jacqueline Pascal.

644
U. D.

Det er ypperligt sagt af hende (i hendes Betragtninger over Christi Døds Mysterium), hvor hun taler om gode Gjæringer:

Intet er saa farligt som hvad der behager baade Gud og Mennesker, thi saadanne Handlinger have Noget, som behage Menneskene, og noget Andet, som behager Gud f. E. St. Thereses Storhed; hvad der behagede Gud var hendes Ydmyghed, hvad der behagede Menneskene var hendes høie Oplystthed (Erleuchtung)

cfr. Reuchlin Pascals Leben p. 258. (Bilag I).^[†]

Forresten forstaaer jeg hendes Ord noget anderledes end hun selv. Det Farlige i, at hvad der behager Gud ogsaa behager Menneskene, eller det Farlige i at øve slige Gjæringer ligger i, at der er et Inddyssende; naar derimod, hvad jeg gjør, behager Gud men ikke Menneskene, eller omvendt, saa holdes jeg mere vaagen, bevares i første Tilfælde i den rette Ueensartethed.

Og forresten kunde det da altid blive et Spørgsmaal, om det skulde slaae til, at Gud og Mennesker virkelig saaledes enedes.

Til 644, i Marginen:

[†] Hun siger ogsaa:

645
U. D.

Frygt Døden, naar der ingen Fare er, men ikke i Faren; thi man bør være Mand.

cfr. l. c. p. 259.

⁶⁴⁴ Reuchlin Pascals Leben] se til 630. †] se 645. ⁶⁴⁵ †] se 644.
l. c.] ∴ det 644 anf. Skr., se til 630.

1850

646

Jomfru Maria.

U. D.

Reuchlin (enten i hans Geschichte Port Royal eller i Pascals Leben) gjør etsteds opmærksom paa, at det var et Beviis paa den Letfærdighed, som Jesuiterne indførte, at de især opfattede Jomfru Maria som et Sindbillede paa Verdens Smerte, fordybede sig i denne Verdens Smerte, der gik igjennem hendes Hjerter.

647

Et Enten—eller <i Forhold til et Bestaaende.>

U. D.

Enten det Bestaaende — eller den Enkelte, ubetinget den Enkelte, men Intet derimellem, hvilket er Halvhed, Partier, Sector o: D:

Paa den Maade støtter jeg et Bestaaende; thi der er i hver Generation neppe Een, der formaaer at være ubetinget den Enkelte, det de vil er at fuske i Partier o: D:

648

Den christelige Veltalenhed.

U. D.

Chateaubriand i hans Christendommens Aand taler om at den christelige Veltalenhed det er Noget, som udmærker Christendommen for Hedenskabet, Noget Saadant havde Hedenskabet ikke — og Tzschirner (i hans Breve til Ch. Leipzig 1828) stemmer i.

Herved maa bemærkes, at dette er en Vildfarelse. Thi christeligt forstaaet er det hele Begreb af christelig „Veltalenhed“ paa mange Maader en Misvisning, et indirecte Beviis paa, at der sættes af i det Existentielle; thi i samme Grad stiger Veltalenheden, hvilket alle politiske Analogier bevise, at i Staternes Opløsning florerede Veltalenheden. Forsaavidt er det maaskee snarere et Beviis for Hedenskabets større eksistentielle Dygtighed, at det ikke kjendte geistlig Veltalenhed. Og dernæst havde Hedenskabet

⁶⁴⁶ Reuchlin... gjør etsteds opmærksom paa] se det til 620 anf. Skr. 1. Bd., S. 58 ff. ⁶⁴⁸ Chateaubriand... taler om osv.] se: Tzschirner, Briefe eines Deutschen an die Herren Chateaubriand, de la Mennais und Montlosier über Gegenstände der Religion und Politik, hrsgeg. von Krug (Leipzig 1828), S. 21f.

en Analogie til christelig Veltalenhed, det var Sophisternes Veltalenhed. Veltalenhed er for en stor Deel efter sit Væsen Sophistik; det Sophistiske ligger i, at der, hvor der skal handles istedetfor bliver Plads for Veltalenhed.

Ordentlige Christne — Overordentlige Christne. 649

U. D.

Sophisterne foredrage udendvidere denne Distinction som en fix: de store Fordringer ere ikke for os Alle. Istedetfor at der kun skal være een Art Christne, og vi Alle maales med Idealets Maalestok — for at lære Ydmyghed, men ogsaa Opløftelse, istedetfor den Selvbehagelighed, der fremkommer naar man blot med sin givne Relativitet.

Det bedste Exempel paa en saadan gennemført Sophistik og Aflad er: Le Moines Bog: la devotion aisée, den bekvemme Fromhed Paris 1652. en Jesuit. (Den findes i Uddrag i Pascals Leben af Reuchlin p. 296 o: fl. Bilag X.). Her er det ligefrem bragt i System og Middelmaadigheden gjort aldeles legitim.

Den hele Bog fortjente at drages frem, thi den ligner ganske det nu brugelige Prædikeforedrag. Og hvis man gjorde det, uden at nævne dens Titel, eller melde om at dens Forfatter var Jesuit: saa vilde Præsterne i Gjennemsnit finde, at det er sand Christendom.

Klatterie-Præstationer.

650

U. D.

At klatte sig selv ud i Ubetydeligheder det er den eiendommelige Præstation for vor Tid. Det er det, som ogsaa Peter øver under Navn af Hjertelighed og Gemytlighed, men hvorved man gjør Lykke i vor, Misundelsens og Nivellementets Tid.

En virkelig Præstation, Frugten maaskee af flere Aars anstrengte Flid, paabyder altid en vis Taushed — som generer, ja

⁶⁴⁹naar man blot] man kunde tilføje: maales.
Reuchlin] se til 630. ⁶⁵⁰Peter] sml. 569.

Pascals Leben af

1850

som oprører Tiden, der deri lugter noget Aristokratisk. Forfatteren af en saadan Præstation kan det neppe falde ind i et Forord at udbede sig en skaansom Bedømmelse, eller overhovedet paa den Maade at indlade sig med Folk; thi han veed med sig selv, at det Præsterede er velbetænkt, og fordrer rolig en velbetænkt Bedømmelse. O, men hvor anderledes med Klatteriet! En Mand veed med sig selv, at han egentlig ikke videre har gienomarbejdet Sagen — hvad Under saa, at det gaaer Slag i Slag med „jeg udbeder mig en skaansom Bedømmelse“ o: s: v:, hvad der Alt kildrer den herskesyge Mængde. Det Meddelte er saa virkelig heller ikke væsentligen høiere end Publikum, Tilhørernes Gjennemsnit: dette behager igjen Herskesygen. Auctor sikkrer sig ved allehaande Tale om, at han ikke Ret har faaet Tid til at gienomarbejde den Sag, at det blot er et Forsøg o: s: v: derved er han sikkert mod enhver virkelig Maalestok, og vinder Tækkelighed i Ubetydelighedens Øine, der kun elsker Ubetydeligheden.

Kort den hele Tid er fra Ende til anden en Sammensværgelse mod virkelig Præstation, som den er Sammensværgelse mod Formue o: D:.

Ogsaa jeg har et Hjerte; og jeg har stræbt at bevare det at have et Hjerte, og derfor stræbt at holde det paa rette Sted, at jeg ikke det ene Øieblik har det paa Læberne, det andet Øieblik i Buxerne men aldrig paa rette Sted, og at jeg ikke forvexler Hjertelighed med Passiar og Vrøvl.

Grundtvig og Grundtvigianerne.

651
U. D.

Enhver Natur har Trang til sin Modsætning, producerer selv den, og indbilder sig saa ofte selv at være denne Modsætning. Grundtvig er saaledes en kraftig Natur, Kraft, Haardhed, Udholdenhed o: D: Charakteristisk for ham. Just derfor elsker han saa meget at tale om Hjertelighed o: D:; det er en nødvendig Uddunstning.

Denne Side efterabe nu Grundtvigianerne, som blive rene Sagle-Hoveder.

⁶⁵¹ Grundtvig] sml. 696. X³ A 389.

Majoritet — Minoritet.

652
U. D.

Sandheden er altid i Minoriteten; og Minoriteten er altid stærkere end Majoriteten, fordi Minoriteten ordentligviis dannes af Dem, der dog virkelig have en Mening, medens Majoritetens Styrke er illusorisk, dannet af det Slæng, der ingen Mening har — og som derfor i næste Øieblik (hvor det viser sig at Minoriteten var den stærkeste) antager dennes Mening, der nu bliver Majoriteten: bliver Vrøvl ved at have hele Slænget og Numerus paa sin Side, medens Sandheden igjen er i en ny Minoritet.

Det gaaer dette ubeqvemme Uhyre Majoriteten, Publikum o: D: i Henseende til Sandhed ligesom man siger om En, der reiser efter sin Sundhed: han kommer altid en Station for silde.

Samtidigheden med Christus — det at være
Discipel.

653
U. D.

Paa de Steder, hvor Christus selv bestemmer Fordringen saa uendeligt høit, er det i Forhold til En, der vilde være Discipel, altsaa selv forlangte at blive det.

Forresten gjorde jo Christus Velgierninger mod mangfoldige Syge og Elendige — uden at han forlangte af dem, at de saa skulde forlade Alt og følge ham eller blive Disciple. Saa han altsaa ikke fordrede mere end deres Tro og deres Taknemlighed.

Dog maa man huske paa, at Samtidigheden med Christus altid er en uhyre Anstrengelse.

Men nu Samtidigheden er taget bort, saa bliver det mildere Forhold (Taknemlighedens, der vel at mærke ikke ytrer sig ved at følge ham efter) let for mildt let taget forfængeligt. Derfor bør det indskærpes, ogsaa for at Taknemligheden kan blive desto større, at Maalestocken er det at blive Discipel, kun at man ikke forrasker

1850

sig og vover dumdrigt, men hvis man ikke er saaledes kaldet, bliver desto taknemligere.

Det er dette, som Anti-Climacus har gjort.

#

#

654
U. D.

Din — Min.

Saaledes maatte vel den Christne — ak, især den som dog kun er Christen paa det mildere Vilkaar — tale med Christus:

Jeg kalder mig „Din“ ikke som havde jeg offret Alt for at være Din, ak, nei — jeg er en Egoist; men Du har offret Alt for at jeg kunde være Din; ikke har jeg dyrt kjøbt eller dyrt udtrykt at jeg er Din, men Du har dyrekjøbt og dyrt udtrykt, at jeg er Din.

Forunderligt! Saaledes er atter her, som overalt i Forhold til det Guddommelige lutter Omvendthed. Thi saaledes taler jo ellers den Overlegne, som maaskee endog bedrog et andet Menneske for hans Kjerlighed: jeg har ikke gjort Alt for at være Din, men Du har gjort Alt for at jeg kunde være Din; Du er altsaa paa en Maade Min men jeg ikke Din. Ak, og saaledes bliver paa en Maade Christus bedraget af os alle. Han gjør Alt, offerer Alt, for at vi kunne være hans — men vi offre ikke Alt, for at være hans. Og dog betragter Naaden os som hans ved at see paa, at han har offret Alt.

Og i den Forstand kalder den svage Christne sig Din.

#

655
U. D.

Adspredelsen.

Den strenge Inquisitor veed, at det er den skarpeste Examination at befale Inquisiten at see uforandret paa eet eneste Punkt, f. E. et Søm i Væggen: men saaledes er ogsaa dette den frelsende, den eneste frelsende Adspredelse (hvilket er Christendom) at stirre paa en Anden, paa Christus, glemme Alt, hver sin formeentlige

Anti-Climacus] sml. 599.656. ⁶⁵⁴ Naaden] sml. 635.656.

Smule Fuldkommenhed, men ogsaa hver sin Sorg og Elendighed og Skyld ved at stirre paa ham.

‡

‡

At Christendommen slet ikke er til.

656
U. D.

Denne Thesis, som Anti-Climacus stiller, har vakt nogen Vrede som var det en forskrækkelig Overdrivelse.

Sagen er, at vistnok de Fleste lade sig bedrage af et Sandsebedrag, som ligger i det Numeriske.

Lad os gjøre følgende Experiment. Alle vi som dog kunne siges at have Interesse for Christendommen, lad os, hver især — ja ligesom i Julelegen, hvor man dømmes til at gaae ud og kigge Stjerner — gaae ind i et Værelse for sig. Hver lukker Døren efter sig, er nu ene, fremkalder den Forestilling at Gud er tilstede — nævner nu sit fulde Navn og siger: tør Du nu her for Gud tør Du paastaae at Du i strengeste Forstand er en sand Christen. Jeg indestaaer for, der er ikke een eneste, Enhver siger: nei, Gud bevares, jeg henflyer til Naaden, og forholder mig til en Stræben. — — Saa gaae vi alle ud igjen; den Ene kan man maaskee see Noget paa, at det har piint ham at gjøre den Tilstaaelse, den Anden kan man ikke see Noget paa; men dette er jo det Ligegyldige, kort hver især gjorde vi Alle den Tilstaaelse, og derfor kan vi jo godt lege sammen, eller maaskee just derfor lege bedst sammen, da lige Børn lege bedst.

Altsaa af dem, som dog have Interesse for Christendommen, var der Ingen, der turde sige, at han i strengeste Forstand var en sand Christen. Men alle de Mange, som ikke engang have Interesse for Christendommen, deres Tilværelse kan da vel ikke være noget Beviis for at Christendommen er til.

Men er der ingen i strengeste Forstand Christen til, saa er Christendommen heller ikke til.

⁶⁵⁶Sml. 599.664. Anti-Climacus] sml. 653.750. Naaden] sml. 654.658.

1850

Saasnart man opløser det Numeriske, simplificerer det, saa forbittrer det vist neppe Nogen. Men Enhver burde jo selv simplificere det Numeriske og ikke lade sig imponere af et Sandsebedrag.

Sætningen er denne: saasnart der er een eneste i strengeste Forstand sand Christen til er Christendommen til; og paa den anden Side om det saa var 7 Billioner 5 Millioner 696,734 eller 35 Christne saadan til en vis Grad: derfor er Christendommen ikke til.^[†]

Det Numeriske constituerer ikke Qvalitet, er tvertimod den ligegyldige Qvalitet. Det gjælder: unum noris omnes. Man vredes ikke, naar En siger: jeg er lige saa godt Christen som alle Andre; men man vredes naar En siger: jeg er ikke i strengeste Forstand en Christen, de Andre ere det formodentligen heller ikke; og dog er dette i Grunden Eet og det Samme.

Men Sagen er, det Numeriske udøver en sandselig Magt over os Mennesker. „Tallet“ som aldrig forandrer o: frembringer en ny Qvalitet, forandrer os. Hver Enkelt gjør Tilstaaelsen at han ikke er i strengeste Forstand Christen, og at forsaavidt Christendommen ikke er til; men saa vil man dog, at Summen af saadanne Enkelte (der ikke bevise, at Christendommen er til, eller bevise, at Christendommen ikke er til) skal være Beviset for at Christendommen er til.

Det Numeriske udøver en sandselig Magt og forandrer Mennesket. Tag et ganske simpelt Exempel. En Kræmmersvend f. E. der er vant til, at der hver Dag gaaer f. E. 300 gennem hans Hænder i Omsætning, han tæller om Aftenen aldeles mechanisk disse Penge og tæller aldrig fejl. Men sæt der en Aften var f. E. 10,000, saa forvandles han, Blodet stiger ham til Hovedet, Hjertet næsten banker, Haanden er usikker, han maa flere Gange tælle om, og dog er det kun et større Antal af de ham saa bekjendte 5rd sedler. Ogsaaledes ogsaa i Forhold til Menneskenes Numerus. De samme Mænd og Koner som man kjender enkeltviis, veed om, hvorvidt de den <eller hiin> Sag betræffende vide Beskeed eller ikke —

†] se 657.

de samme Mænder og Koner (ja, thi det er de samme Mænder og Koner) naar de sidde i et Auditorium — og jeg staaer paa en Talerstol: saa forandre de mig og forekomme mig forandrede, jeg imponeres, jeg tænker Død og Pine.

Det Numeriske forandrer Menneskene, bringer dem i en exalteret Tilstand, en Art Besathed, som vare de ved at være Mange, noget ganske Andet end hvad hver Enkelt er. De blive exalterede, forstaae Alt anderledes. Kommer En i et saadant høistæret Publikum til at slaae en Fjært (Noget Enhver ellers godt veed, hvad han skal dømme om): saa studser man, man bliver betænkelig om det ikke er en Aande-Røst: saa exalteret er man, naar man er Publikum.

Og paa den anden Side det Numeriske exalterer den Talende, han dømmer ganske anderledes end han ellers vilde dømme.

Og da saa Mange elske denne fortunlede, exalterede Tilstand, saa elske de ogsaa at være paa Forsamling og at tale paa Forsamling.

Til 656, i Marginen:

[†] Fra en anden Side seet ere vi Mennesker maaskee godt tjente med, at ingen i strengeste Forstand sand Christen er til; thi een saadan vilde sprengte Tilværelsen og formodentlig gjøre, at alle vi andre reent faldt fra. 657
U. D.

Det er derfor Pseudonymen der siger, at Christendommen ikke er til; jeg siger (ved Hjælp af Forordet) blot om mig, at jeg ikke i strengeste Forstand tør kalde mig en Christen.

#

#

Christendommen i Guds Interesse — og Christendommen i Menneskets Interesse. 658
U. D.

Menneskets Interesse er. at der er et religiøst Bestaaende; jo mere compliceret og storartet jo bedre, thi desto mere ogsaa

Enkelt] sml. 607. 659. ⁶⁵⁷ †] se 656.

1850

af den Tryghed og Fjernhed fra Afgjørelser, som vi Mennesker holde saa meget af.

Guds Interesse er, at der intet, intet religiøst Bestaaende er, thi desto umiddelbarere sorterer Alt under ham, desto mere har han Haand i Hanke med Alt.

Men i strengeste Forstand at repræsentere Christendom i Guds Interesse er over et Menneskes Kræfter, dertil maa idetmindste en Apostel.

Hvorledes forenes nu de to Tanker: et Bestaaende — der er ikke et Bestaaende? Saaledes, at vi Mennesker tilstaae, at et Bestaaende er for vor Skrøbeligheds Skyld, altsaa en Concession, fremkommet ved at Enhver især paa eet eller andet Punkt maa have slaaet af i Henseende til at være i strengeste Forstand en Christen, og saaledes hjælpende til at faae et Bestaaende istand, der igjen hjælper os til at slaae af.

Men Sagen er, ordentligviis tages de høieste Tanker aldrig med. Man tænker da et Bestaaende. I Modsætning dertil tænker man lavere Bestemmelser af Umodenhed, Partie-Væsen o: s: v: o: s: v: Ja, saa er naturligviis et Bestaaende det Høieste. Men saa ender det igjen med at man forguder „et Bestaaende.“ Man glemmer, at paa den anden Side af „det Bestaaende“ ligger saa som det Ideale den Tanke: intet Bestaaende.

Ordenen er. No I Der er intet Bestaaende. Men dette er os Mennesker saa uendelig for høit, at vi maae bede for os, og faae „af Naade“ et Bestaaende. No II Et Bestaaende. No III Umodenhedens og Partie-Væsenets Fusken i at ville være høiere end det Bestaaende.

659
U. D.

Har et Menneske Lov til at tale med noget eneste
andet Menneske om de høieste Anliggender?

Thi <at> han har Lov til at tale med ham om Veiret o: s: v:
det veed jeg godt.

Men den anden Tanke den har beskjeftiget mig hele mit Liv, og i den Grad, at jeg ikke veed, om jeg turde yttre dette: har et Menneske Lov o: s: v:; thi i samme Øieblik havde jeg egentlig brudt Tausheds Forholdet til Gud.

Der er en Gud til; hans Villie mig bekendtgjort i den Hellige Skrift, og i min Samvittighed. Denne Gud vil gribe ind i Verden. Men hvorledes skal han kunne det uden ved Hjælp af o: per Mennesker. Nu kan man sige, vi Alle kan sige: ja det gjør han ogsaa men rigtignok er det ikke per mig. Det vil sige: Ingen af os vil være den Enkelte; thi skal Gud gribe ind maa det være per den Enkelte.

Og hvorledes bliver En den Enkelte? Ja, dersom han ikke be- træffende de høieste Anliggender forholder sig ene til Gud, siger: nu overveier jeg saa godt jeg kan, handler saa derpaa, at Du, o Gud, maa kunne faae fat i mig, og derfor taler jeg ikke til noget eneste andet Menneske, det tør jeg ikke — dersom han ikke gjør det, saa bliver han ikke den Enkelte. I samme Øieblik jeg taler med et andet Menneske om mit høieste Anliggende, om hvad Guds Villie er med mig, i samme Øieblik er allerede Guds Magt over mig mindre.

O, hvor mange ere der vel, som kunne fatte denne Guds Prioritet i et Menneske, saa atter det at faae Lov til at tale med et andet Menneske om sit høieste Anliggende er et Aflad, en Concession, man maa bede om, fordi intet blot Menneske kan holde ud ubetinget at være den Enkelte.

„Den Enkelte“

660
U. D.

Dette Princip kan kun sættes digterisk ind; thi det vilde være Formastelse om En udgav sig for at være i eminent Forstand „den Enkelte“. Det er altsaa Stræben.

Enkelte] sml. 656. 660. ⁶⁶⁰ Enkelte] sml. 659. 687. digterisk] sml. 637. 670.

1850

661
U. D.

[I Marginen: „Indøvelse i Christendom.“]
„Indøvelse i Christendom.“

Man vil sige, at det er ubilligt just i et saadant Øieblik, da Geistligheden er betrængt nok, at sætte Sligt ind. Men det er jo just for at anstrenge den yderligere til at trække Læset igjennem, at den ikke urigtigt giver Kjøb: saaledes slaaer Kudsken til, just naar det kniber meest.

Man vil sige: Geistligheden er jo i dette Øieblik kommet paa Benene. Ja, tak, hvorledes? I reen verdslig Kæmpen for Embede og Levebrød. Just derfor var det af Vigtighed, at netop i det Øieblik Fordringen fra en ganske anden Kant hørtes, at det da ikke skal blive reen bar Verdslighed: en verdslig Kamp for verdslige Goder — rigtignok af Geistlighed; men er det derfor en geistlig Kamp.

662
U. D.

Det at slaae.

At en Kudsk slaaer kan betyde det lige Modsatte; det kan betyde at Hestene skulle løbe, men ogsaa just at de skulle staae stille. Lad os ikke glemme den sidste Betydning.

663
U. D.

Apologien i ældre eller første
Christendom — og nu.

Ogsaa i Begyndelsen brugte jo de Christne Apologien — men vel at bemærke lige over for, hvilke de ingenlunde havde gjort den Indrømmelse, at de ogsaa vare Christne, og hvad disse heller slet ikke begjerede.

Nu er Scenen i „Christenhed“, hvor alle ere Christne.

Grund-Usandheden ligger i den usalige Letsindighed, med hvilken man har sørget for, at alle blive Christne — medens man

⁶⁶¹ Levebrød] sml. 610. ⁶⁶² Hestene skulle . . . staae stille] sml. S.V XII, S. 389.

saa dog er vidende om, at dette er Løgn, og nu opererer mod dem ligesom mod Hedninger, men ikke først og fremmest fordrer, at de skulle opgive Christen-Navnet.

At „forsvare“ Christendommen ligeoverfor — Christne er bundløst Nonsens.

Samvittigheds-Pligt

664

U. D.

Qvækerne gjøre det til en Samvittigheds Sag for den Christne: ikke at gaae i Krig. Jeg gad spørge: om det ikke er en Samvittigheds Sag for den sande Christne: at ballotere paa hvad Sandhed er. Er dette (Ballotation i Forhold til „Sandhed“) ikke ganske den gamle Afgudsdyrkelse, Menneske-Slægtens eller det Numeriskes Dyrkelse, og baseret paa den Tanke, at „Sandheden“ ingen høiere Oprindelse, ingen høiere Myndighed har.

Dag-Pressen.

665

U. D.

Det er egentlig dens Betydning: at forvandle Publikum til en Slags Person — og saa at conversere Publikum.

„Efterfølgelsen“

666

U. D.

„Ligesom Christus fornedrede sig selv og paatog en ringe Tjeners Skikkelse — saaledes bør det den Christne, hvem Gud skjenkede jordisk Magt og Vælde, at leve ydmygt i al denne Herlighed“.

Denne Sammenligning er dog ikke ganske nøiagtig, den udelader det Frivillige, den egentlige Efterfølgelse.

⁶⁶⁴Numeriskes] sml. 656.746. Myndighed] sml. 540.670. ⁶⁶⁵Dag-Pressen] sml. 587.690. ⁶⁶⁶Efterfølgelsen] sml. 615.667. Frivillige] sml. 617.

1850

Og det er det jeg ikke kan lide, at man lader som Ingenting, naar man udelader noget meget Afgjørende. Vi kunne jo dog idetmindste være sande for Gud og tilstaae vor Svaghed istedetfor at slaae af paa Fordringen.

#

„Efterfølgelsen“

667

U. D.

Der skal ikke begyndes med Efterfølgelsen, men med „Naaden“, saa skal Efterfølgelsen følge efter som en Frugt af Taknemlighed saa godt man nu kan.

Tag et Kjerligheds Forhold mellem Menneske og Menneske. Forholdet skal ikke være dette, at den Elskende martrer sig selv med, om han nu i ethvert Øieblik svarer til den Elskedes mulige Fordringer; thi dette er ikke Kjerlighed men at fortjene Kjerlighed, at ville fortjene den, og at glemme at den Elskede jo ikke er en Creditor men en Elskende. Nei, det begynder med Glæden over at være elsket — og saa følger en Stræben efter at tækkes, som dog bestandigt opmuntres ved, at om den end mislykkes man er elsket alligevel.

Men i Forholdet til Christus er det det Vanskelige, blot at blive dog saa aandelig, at man ret fatter, hvor uendelig Meget Christus har gjort for mig: hvilket uhyre Onde Synden er, og hvilket overordentlig Gode en evig Salighed er.

#

„Efterfølgelsen“

668

U. D.

Men saaledes maa man ikke tale om den som Paulli sidst jeg hørte ham (26de Søndag efter Trinitatis. Evangeliet), der sagde: vi have nu fulgt Christum efter gennem Rækken af Helligdage i det forløbne Aar. Det er Vrøvl, en skjødesløs Idee-Association til

⁶⁶⁷ Efterfølgelsen] sml. 666. 668. Naaden] sml. 658. 672. ⁶⁶⁸ Efterfølgelsen] sml. 667. 695. Paulli sidst jeg hørte ham] til Højmesse i Slotskirken d. 24. Novbr. (Matth. 11, 25 ff.).

det Ord „at følge efter“, et Forsøg paa blot at faae det sagt, som var saa „Alt rigtigt, og man kunde ikke beskyldte ham for at udelade Efterfølgelsen“.

[I Marginen: Om mig selv.] 669
U. D.

Om mig selv.

Forstaaet bliver jeg egentligen ikke.

Aldrig, aldrig er det i fjerneste Maade faldet mig ind, at indbilde mig, at jeg var en overordentlig Christen; lige saa lidet er det faldet mig ind at ville stifte et Partie en Sect o: D: saa vi bleve nogle Stykker, som indbildte hinanden, at vi vare overordentlige Christne. Sandeligen Intet er mit Væsen mere fremmed.

Nei, hvad der beskjeftiger mig er i Sandheden et fælles Anliggende. Jeg føler mig selv at være et svagt Menneske, for hvem Idealitets Bestemmelserne af det at være Christen ere for høie. Jeg spørger nu, hvorledes bærer vi stakkels Mennesker os ad, med at komme ud af det med Christendommen. At bære sig ad som hidtil, udenvidere at omredigere Christendommen, at udelade alt det Anstrengende: det synes mig er dog for galt; og mig synes at ethvert sandhedskjerligt Menneske maa være af den Mening.

Da er det mit Forslag, at vi ved Hjælp af at gjøre en Ydmyghedens Indrømmelse, hver især, søge at komme i Forhold til Idealiteten saaledes, at denne ikke knuser os, men ydmyger.

En Apostel staaer uendelig høiere, han hader Verden. Ak, saaledes forstaaet seer jeg vel igjen, hvor langt nede jeg og vi Mennesker i Almindelighed ere; men derfor gjøres jo ogsaa Indrømmelsen. (Thi man maa vel lægge Mærke til, at det Formastelige er at ville være en Apostel i Henseende til hvad Overordentligt ham blev forundt, men ikke er det Formasteligt at ville ligne ham i Afdøethed). Paa den anden Side, besviger jeg dog ikke Sandheden ved reent at fortie Idealiteten.

⁶⁶⁹ Sml. 446.680. Overordentligt] sml. 522.766. Afdøethed] sml. 614.

1850

670 Samtidigheden med Christus eller en Apostel.
U. D.

Vistnok gjør denne Samtidighed Forholdet til det meest anstrende, thi en saadan Existeren skruer Priserne op i Idealet.

Men saa hjælper det igjen, at der er En, der er saa langt ude og som befaler med Myndighed.

Vi Mennesker, som vi nu leve, vi forstaae höchstens Idealet (det er et Digterisk), men for blot nogenlunde at faae den existentielle Fart maatte der en saadan Strengthed udenfor til en saadan Strengthed og Myndighed som en Apostels — thi Christus holder jeg helst reent uden for, for ikke at tage Sagen for høit. Man kan dog være sig bevidst at have en Villighed — men det der mangler, hvis det skulde blive til blot Noget, er en Strengthed udenfor. Denne Strengthed kan man umuligt give sig selv; thi enhver Selvfordoblelse af et Selv indeholder dog ikke mere end dette Selv indeholder.

671 Den officiele Christendoms-Forkyndelse.
U. D.

Skulde man kategorisk bestemme hvor den er, og hvorledes den forholder sig til den i strengere Forstand Christendoms-Forkyndelse, kunde man sige: den kommer til Christendommen men ikke ind i Christendommen. Den tager hele Jordlivets Elendighed o: s: v: — og Christendommen er nu Trøst.

Men at det igjen med denne Trøst er en egen Sag, at her kommer Anfægtelsen, at Trøsten ikke er ganske ligefrem, at Christendommen fordrer at lide for Læren o: s: v: alt Dette forties reent.

672 Troen — Gjerninger.
U. D.

I Prædikenen over Epistelen paa Nytaarsdag siger Luther, at ved Troen er et Menneske saligt — Gjerningerne ere kun „Øvelses-Gjerninger“.

⁶⁷⁰Myndighed] sml. 664. Digterisk] sml. 660.742. ⁶⁷¹Anfægtelsen] sml. 557.766. ⁶⁷²I Prædikenen . . . Nytaarsdag] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 91. Luther] sml. 618.696.

Dette er hvad jeg oftere har fremstillet saaledes: Naaden er Alvoren — mine Gjerninger det er kun en Spøg — og saa afsted jo ivrigere jo bedre, men Spøg er det mig alligevel, maa ikke betyde mig Andet.

Og dette er Christendom. Held Den, der blot hørte denne Lære, og aldrig fik at see, efter hvilken rædsom Maalestok den vistnok tages forfængeligt, og altsaa heller ikke ved denne sørgelige Viden blev foranlediget til den Angest, om han nu ikke selv tog Naaden forfængelig, og i Angest derfor blev dog Noget af en Selvplager.

Det sees atter her, hvor uendelig vigtigt det i Forhold til det Christelige er, at tage Forkynderen med. Thi Luthers Lære om Troen den tog man — men Luthers Liv, det glemte man.

#

#

Et tydsk Ordsprog.

673

U. D.

Der Geitz ist sein selbst Stieffmutter.

Scriver.

#

Johannes den Døber.

674

U. D.

Han sidder i Fængsel og sender Disciplene til Christus for at spørge: er Du Den, som skal komme?

Maaskee kunde det forstaaes saaledes.

Han har angrebet Herodes, og sidder nu derfor fængslet! Men den hele Sag har Christus slet ikke paaagtet.

Maaskee har den end ikke havt Christi Bifald, der ikke vilde, at han saaledes skulde være Prophet eller Dommer, men blot berede Veien for Christus.

Nu sidder han fængslet, er maaskee utaalmodig over, at Kristus ikke gør Noget for ham.

Saa forstaaes Ordene „salig Den, som ikke forarges“ med en Application til Johanness Utaalmodighed.

1850

675

Tal-Forhold.

U. D.

Christus bliver 34 Aar gammel. Det er Generations Aaret.
Og Templet ødelægges Aar 70, det er det et Menneskeliv almindelig tilmaalte Maal.

676

Christendommens Udbredelse.

U. D.

Andre Religioners Udbredelse forholder sig til det Politiske, som de andre Religioner alle mere eller mindre ere bundne i det Nationale.

Allerede paa den for Christendommen eiendommelige Mission seer man, at Christendommen forholder sig til hele Menneskeslægten.

⌘ En enkelt Mand, grebet af Christendommen, bliver Missionair; og derfor findes Christendommen saa besynderligen adspredt, som man vist neppe finder nogen anden Religion, saa lidet som det vel i andre Religioner falder den Enkelte ind *mir nichts und Dir nichts* at ville udbrede sin Religion.⌘

Det eneste Forsøg paa at sætte Christendommens Udbredelse sammen med Politik er egentlig Pavedømmet; men Pavedømmets Idee ligger atter paa den anden Side af det Nationale, forholder sig til hele Menneskeslægten.

677

Tale-Sviig.

U. D.

I det Øieblik En pathetisk taler om, at den Troende finder en Glæde i at lide Foragt, en Lyst i Armod o: D: i det Øieblik er han jo (just naar han taler i en Forsamling) ifærd med at henrives af den Fornemmelse, hvilken Indflydelse han øver over Tilhørerne, hvorledes han stiger i deres Øine o: D: altsaa i lige modsatte Kategorier.

Spørgsmaalet er: i det Øieblik En lider Foragt er han da istand til ret at finde en Glæde i det at lide Foragt, er det ikke næsten overmenneskeligt, naar det skal holdes saaledes, at der da ikke

ved een eller anden Sviig dog naaes en Ære ved det saaledes at lide Foragt.

Lad det mødes med Forhaanelse det at ville vove at prædike om at det er Glædeligt at lide Forhaanelse: saa skal vi nok see, hvor Taleren bliver af.

Ulykken er: Det, der gjør „Taleren“ er Phantasie — men dette Forhold er ingeniunde det christelige.

Det Christelige gjør Vidner, og saa god Nat med Veltalenheden, et „Vidne“ er altfor alvorlig en Mand til at være veltalende i Betydning af en Taler. Nei en Taler behøver som en Digter Kiælerie.

Dette Forhold har sat Christendommen over i ganske andre Categorier end christelige.

‡

‡

„Clara Raphael.“

Anmeldelse.

678
U. D.

En ung Pige. <Fulde> Navn: Clara Raphael. Alder 20 Aar. Udvores: smuk. Religion: Fritænker. Livs-Stilling: Gouvernante hos en Forvalter. Charakter: original, hvad bevidnes af hende selv, hendes Veninde Mathilde, flere agtværdige Koner og Mænd paa Egnen, hvor hun er Gouvernante —

fatter den ikke mindre originale Idee: jeg vil ogsaa være original. Meget originalt!

Da det dog maaskee er forekommet hende <selv>, at dette var altfor fattig en Bestemmelse, seer hun sig da om efter en Idee, hun kan leve ugift for — thi hun vil ikke gifte sig.

Her er Ideen: Qvindernes Emancipation. Dette er ogsaa det Hele; man faaer af hendes Breve ikke mere at vide om noget Concretere ved denne hendes Idee: det er originalt nok. Var Ideen concretere, var det jo dog maaskee muligt, at hun havde den tilfælles med en Anden; men hun har sikkert sig sin Originalitet.

Vidne] sml. 570.776. ⁶⁷⁸ Clara Raphael] Tolv Breve, udg. af J. L. Heiberg (Kbh. 1851. — Ktl. Nr. 1531). — Avert. som udg. Berl. Tid. 1850, Nr. 296 (18. Decbr.).

1850

⌘Og skjøndt den Idee, hun har valgt, ved sin uendelige Abstrakthed ikke skjønnes i fjerneste Maade <at kunne forhindre hende i> at gifte sig om det saa var med en Enkemand, der havde 10 Børn — saa staaer dette dog Clara Raphael fast, hun vil ikke gifte sig, hun vil leve for sin Idee. Fast ubegribelige Originalitet! Thi jo mindre Ideen kunde genere, desto originalere saa at holde den fast — dog det forstaaer sig, naar Ideen ikke er slet saa abstrakt o: tom o: ikke Idee, saa behøves Beslutning mindre, saa beslutter Ideen i Grunden paa Ens Vegne, og man kommer ikke saa meget til at beslutte og atter at beslutte ikke at ville gifte sig, som man faaer ikke Tid til at ville gifte sig, fordi Ideen saa ganske udfylder En og Ens Tid.⌘

En Dag gaaer hun til Alters, hvilket igjen er meget originalt af en saadan Fritænker, der i religiøs Henseende sees at være i Besiddelse af den for en ung Pige vistnok ualmindelige Dannelsen, som man med Udgiveren ikke noksom kan beundre, at have læst et Par Blade i Magnus Eiriksons Bog om Baptister og Treenigheden.

Hun gaaer til Alters og lover Gud at ville leve for sin Idee — et Løfte, hvorved hun dog vistnok har bragt Gud i Forlegenhed paa Grund af den hendes Idees Originalitet, at hun egentlig ingen Idee har.

Det lover hun. Saa gaaer hun hjem — og forelsker sig.

Men Clara Raphael er ikke blot dydig som Charles var det, men Heltinde — hun vil ikke gifte sig.

Hvad hun lider ved denne Beslutning, der kaster hende paa Sygeleiet, hvad hun lider: det veed Ingen, siger hendes nærmeste Veninde; og da der jo Ingen er nærmere til at vide det end hun ⌘og hun ikke veed det⌘: saa er<det sandt> der er Ingen der veed det.

Nei, Klosteret vil hun tilhøre, for sin Idee vil hun leve — og bliver nu Stifter af en ganske ny Orden: hun gifter sig nemlig med den Elskede — men som Broder og Søster.

I Sandhed en original Art Kloster.

Blot endnu en Bemærkning om den originale Tanke: et Ægte-

Magnus Eiriksons Bog] se til VA 11.

skab mellem en Broder og en Søster. Som man fra Romanen kjender den Talemaade: jeg har vel Agtelse for ham, men jeg kan ikke elske ham, saaledes ogsaa den: jeg kan kun elske ham som en Søster. Dette pleier saa at betyde, at de To ikke ægte hinanden. Dette er ikke mere originalt end at man kan forstaae det. Men at det bliver Signalet til at gifte sig: det er en yderst original Vending, næsten en uanstændig Vending, hvori vistnok Enhver vil give mig Ret, hvor langt han end forresten, som jeg er det, er fra at være saa pedantisk streng som Hr. Zierlich, der finder det Uanstændigt at Mandfolk- og Fruentimmer Klæder hænge i samme Skab. » Gaaer man frem ad denne Vei, vil det vel ikke vare længe, inden et Par Mandfolk ønske at blive ægteviede, < hvad der altid er lige saa anstændigt som at en Broder og en Søster gifte sig. »

Denne Bog har en Mærkelighed: en vidtløftigere Fortale af Udgiveren (, engang Systemets gehorsamer Diener, Løfternes uforglemmelige Forfatter, senere, < den > om ikke skindbarligt, saa dog astronomisk himmelfarne Professor, nu Klosterets — Clara-Klosteret eller Clara-Raphaels Klosterets Forfægter og Udbyder) » Hr. Theaterdirecteur, Etatsraad Ridder Heiberg. Han gjør i denne Fortale sit Bedste for at vise, at denne Bog er et overordentligt Product — det er maaskee det Værste han kunde gjøre for sig selv og for Bogen. *Herunder et overstreget Dobbeltkors [Indklammet med Blyant:* Han viser, at det er det protestantiske Klosters Idee — hvilken? Den at gifte sig? Nei, ikke den at gifte sig, men den: ikke at gifte sig som Mand Kone, men som Søster og Broder. Kort Theater-Ægteskabet det er det Protestantismen forstaaer ved Klosteret, og ved det at leve ugift for en Idee.

Dog Fortjenesten af denne Opdagelse, og af at have sat denne Idee ind i Verden, indrømmer Udgiveren ubetinget sin Clientinde Raphael, forbeholder sig endog selv nogle mulige Indvendinger, ligesom ogsaa mod Clara Raphaels Lære om Treenigheden, *herunder et overstreget Dobbeltkors* maaskee ogsaa regnede paa, at

Hr. Zierlich, der osv.] sml. S. V. XIV, S. 174.
 Hr. Zierlich, der osv.] sml. IV B 110.

Systemets gehorsamer Diener osv.] sml. IV B 110.

1850

Prof. Martensen af dette yderst vigtige Indlæg betræffende Tre-
enigheds-Dogmet <foranlediges til> yderligere at optage den Sag.
Thi enig med hende kan han umuligt være saa lidet som med
hendes intenderede Blandings \leq for ikke at sige Parrings \geq -Klo-
ster, da Prof. Martensen, ifølge sin Dogmatik, forlægger Klosteret
til den anden Verden, hvor alle vi Afdøde agte paa det strengeste
at afholde os fra Ægteskab, endnu strengere end Adam den Gang
Eva ikke var skabt.] *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Vil ingen Anden paatage sig at værgе mod denne æsthetiske
Leflens Indtrængen paa Religieusitetens Gebeet, saa vil jeg dog
idetmindste ikke have tiet.

679

Christendom — Stat.

U. D.

Guizot siger: den eneste Politik for Staten er: Ligegyldighed
mod al Religion.

Det slaaer til med den gamle Christendom der sagde: Christen-
dommen er ligegyldig mod enhver Stats-Forfatning kan leve lige
godt under dem alle.

Ak, men denne Omvendthed at nu er det Staten, der vil spille
den Fornemme som trængte den ikke til Religionen — medens
det er Religionen der ikke trængter til Staten. Det er Takken
Christendommen faaer, fordi Statskunsten har brugt den til at
arrangere Staterne.

680

[I Marginen: Om mig selv.]

U. D.

Om mig selv

Mangen Gang kan der dog være for mig noget Veemodigt i, at
jeg, med alle de Forudsætninger som mig ere forundte, bestan-

Martensen] sml. 598. 681. Martensen ... forlægger Klosteret osv.]
Den christelige Dogmatik (Kbh. 1849), S. 546 ff. (§ 276), særl. S. 550. ⁶⁷⁹Guizot
siger] se Berl. Tid. 1850, Nr. 294 (16. Decbr.). ⁶⁸⁰Sml. 669.

digt skal staae udenfor som en Overflødighed en upraktisk Overdrivelse.

Sagen er ganske simpel. Forholdene ere endnu langt fra forvirrede nok til at man ret vil benytte mig. De, der paatage sig at styre, smigre sig hver især med det Haab, at ham skal <det> nok lykkes at holde sig i Majoriteten. De vove ikke det Afgjørende: at fatte, at Sandheden er i Minoriteten, men at den dog er den eneste regjerende Magt.

Dog naar saa er, er det ganske naturligt at de ikke ønske at have med mig at gjøre. De frygte, at jeg begynder med at sætte Sagen i en saa uhyre Minoritet og med at handle saa afgjørende at Det, de egentlig leve for, er tabt.

Dette er der Noget i. Men de skulle faae at see, at det dog ender med, at Forholdene blive saa desperate, at de maae benytte saadanne desperate Folk som mig og mine Lige.

‡

‡

[I Marginen: Prof. Nielsen.] ⁶⁸¹
U. D.

Prof. Nielsen.

Selv om ingen anden, den Skyld beholder han dog altid mod mig og Mit, at han egentlig har forraadt, hvor ringe Begreb han har om Sandhed og Idee-Tjenesten.

Han har betragtet mig ogsaa som en Slags Professor, der saadan har nogen nye Ideer. Dem har han saa villet adoptere. Og det saae han slet ikke, at det Charakteristiske for mig just var den Existeren, med hvilken jeg havde betjent disse Ideer, de Offre jeg havde bragt o: s: v:

⚡Og forresten gjælder om hans Forhold til mig Følgende: Omstændighederne, Omverdenen tvang ham til at forstaae hvad han dog burde have selv forstaaet, at han da umuligt kunde komme Martensen til Livs, naar han ikke gjorde mig nogen Indrømmelse.

⁶⁸¹ Prof. Nielsen] sml. 558.701. Offre] sml. 605.702. Martensen] 678.701.

Denne blev saa gjort, saa fattig og kneben som det var fornødent — for at kunne ramme Martensen. Privat har han derimod smigret mig efter en enorm Maalestok. >

682 Hvorledes det gaaer tilbage med Christendommen
U. D. i Christenheden

Da Spener fremtraadte, var det Bestaaende: den strenge Orthodoxie, saa Spener blev sigtet for Heterodoxie.

Nu er Pietismen det eneste Smule Tilhold Orthodoxien har, det Bestaaende er Halvhed.

Det historiske ved denne Bemærkning har jeg læst saa vel i Märklin: Darstellung und Kritik des modernen Pietismus 1839., som i Hosbach Leben Speners lige i Slutningen af anden Deel.

683 Les desirs innocens, et les chastes attraits
U. D. Passent dans l'Elysée, et ne meurent jamais.

Har jeg læst et Sted citeret men ikke af hvem; det er citeret i Fernow Petrarcas Leben.

684 „Jeg fægter og ikke som Den, der slaaer i Luften“
U. D. nei i Sandhed, naar man slaaer sig selv „undertvinger sit eget Kjød“ saa fægter man aldrig i Luften. Enhver, der slaaer Andre, han fægter dog maaskee i Luften.

⁶⁸²Pietismen] sml. 571. i Märklin... 1839] S. 15 ff. i Hosbach... anden Deel] Wilh. Hosbach, Philipp Jakob Spener und seine Zeit (Berl. 1828), 2. Theil, S. 389 f. ⁶⁸³... Leben] Francesco Petrarca dargestellt von C. L. Fernow... hrsg. von Ludw. Hain (Altenb. u. Leipz. 1818), S. 52. ⁶⁸⁴Jeg fægter og ikke som Den, der slaaer i Luften] 1. Kor. 9, 26.

„De løbe Alle paa Banen“

685
U. D.

Ak, Tider og Leiligheder ere forskjellige. Der var vel den Tid, da man af denne Text maatte tage Anledning til at prædike om det at tage feil af Maalet, at det ikke hjælper at løbe, naar man løber feil; og dette har vel Paulus nærmest tænkt paa.

Men nu, maatte Themaet blive: der er Ingen, der løber; de sidde Alle i magelig Ro.

Til 685, i Marginen:

Ja, de løbe vistnok i een Forstand Alle: de løbe efter Penge, 686
Ære, Anseelse, efter Qvinder; de løbe med Snak, Rygte, løs Tale, U. D.
med Løgn Digt og Tant; de løbe nu i Øster nu i Vester, stak-
aandede i Travlheden Ærender o: s: v: — men paa Banen løbe
de ikke.

„Hvad kan det hjælpe?“

687
U. D.

siger Du, „hvad kan det hjælpe, at jeg som Enkelt vil stemme mig
imod Mængden?“ „Hvad det kan hjælpe? — nu maaskee kan det
dog hjælpe til at frelse Din Sjel, at den ikke farer til Helvede!
Eller mener Du, <at,> naar engang Gud dømmer og Evigheden,
at da saadan Tale kan hjælpe Dig, aner Du ikke, at alene det at
vove en saadan Undskyldning er Skyld nok?“

Hvilken Synd er den himmelraabende?

688
U. D.

Just den som boer skjultest og meest stille i det Indre.

Nei hvad der som Hoer, Mord, Tyverie o: s: v: allerede gjør
Allarm her paa Jorden det er ikke det egentlig Himmelraabende.

⁶⁸⁵ De løbe Alle paa Banen] 1. Kor. 9,24. ⁶⁸⁷ Enkelt] sml. 660.697.

1850

#

689
U. D.

Omvendthed.

O, hvor vanskelig for et Menneske blot i denne Henseende at holde igjen og være sand! Thi jo lavere Ens Stræben er, desto mere virker han i Øieblikket. Hvor let, at det da kan vise sig for ham, at denne Extensitet ogsaa er Udtrykket for, at det han gjør er Høiere end den renere Idee Tjeneste, der i samme Grad som den er renere i samme Grad <mere> viser sig i Øieblikket som en Overflødighed, en latterlig Overdrivelse.

#

690
U. D.

Offentlighed.

Fuldkommen Offentlighed gjør absolut det at „regjere“ til en Umulighed. Thi al „Regjering“ hviler i den Tanke, at der ere nogle Enkelte, som ere de Indsigtsfuldere, og som just derved skue saa meget længere at de kunne styre; men fuldkommen Offentlighed hviler i den Tanke, at Alle skulle „regjere“.

At dette er saaledes har heller ingen bedre forstaaet end Dag-Pressen; thi ingen Magt har i den Grad vaaget over Hemmelighedsholdelse betræffende dens hele indre Organisation, hvem dens Medarbeidere vare, hvilke dens egentlige Hensigter o: s: v: som just Dag-Pressen, der saa i eetvæk har raabt paa, at „Regjeringen“ skulde være offentlig. Ganske rigtigt; Pressens Mening var nemlig, at den vilde have „Regjering“ bort — og saa vilde den selv regjere, hvorfor den jo ogsaa sikrede sig den Hemmelighedsholdelse som er nødvendig for at — regjere.

#

#

691
U. D.

At Christus selv i at forkynde Christendom støder fra (foruden hvad hele hans Existerens som den Fornedrede er), kan da let sees. Siger han ikke bestandigt Disciplene forud, hvorledes det vil gaa

⁶⁹⁰ Dag-Pressen] sml. 665.746.

dem, naar de blive troe. Altsaa han lokker ikke; thi at lokke er at fortie den sidste Vanskelighed. Han drager til sig, men siger saa strax forud: hvis I saa gjøre derefter, saa er Eders Undergang vis. Han siger derfor ogsaa, at den, som vil opføre et Taarn, sætter sig først ned og gjør Overslag, om hvor høit han kan føre Taarnet op.

Derom er det egentlig Alt dreier sig, denne Slutning: dersom I saa gjøre det Christelige, saa vil det gaae Eder ilde.

Det er denne Finale der aldeles er udeladt, og som gjør, at Menneskene, naar de nu høre det sande Christelige ligefrem ansee det for Galskab, en latterlig Overdrivelse. Man har lagt det Christelige ud i en endelig Commensurabilitet. Paa det Vilkaar synes man dog nok at man kan tage det Christelige med uden at købe for dyrt.

#

#

Sandsebedrag i Forhold til det at prædike.

692
U. D.

Derfor er det, at Sophisterne saa gjerne ville have Kirken propfuld at prædike i — skulde de sige hvad de have at sige i et tomt Rum, vilde de blive angst og bange for sig selv; thi de vilde mærke, at det angik dem selv.

Men den propfulde Kirke giver to Sandsebedrag: 1) at Taleren ikke kommer til at tænke paa sig selv, men bliver vigtig ved dette høist Alvorlige, at han udretter Noget, forkynnder Læren for disse mange Tusinder, udstrøer Sæden o: s: v: 2). Det Sandsebedrag, at naar der er saa utallig mange Christne, saa er da sagtens Fatter selv, hans Velærværdighed Christen.

#

Man leer af den Syllogisme af den Stundesløse: skulde jeg ikke have mange Forretninger, jeg som holder 4 Skriverskarle, og snart

693
U. D.

Den, som vil opføre et Taarn osv.] Luk. 14, 28-30. ⁶⁹⁸af den Stundesløse] sml. 504, og se Note dertil.

1850

maa antage een endnu: er den Syllogisme mere revelerende: skulde Christendommen ikke være til, naar der er alene 1000 Præster foruden Provster, Bisper o: s: v:

694

U. D.

En Vanskelighed fra en anden Kant.

Og sæt saa der var et Menneske, der havde Heroisme nok, eller erhvervede Heroisme nok til virkelig at kunne hade Fader og Moder o: s: v: for Christendommens Skyld: Du, min Gud, at kunne det synes mig maatte være frygteligt og frygteligt at leve saaledes ene. Tag det Omvendte; tænk den eminenteste menneskelige Begavelse — og saa ikke at skulle have andet Selskab end en Spurv — dette er dog ikke saa frygteligt, som at et Menneske (et stakels Menneske) skulde leve hele Dagen igjennem og Dag ud og Dag ind ene i Selskab med Gud. Er dette, fordi jeg tænker ringe om Gud, nei, men det er fordi jeg tænker at der er en uendelig qualitativ Forskjel mellem Gud og Menneske, saa i den Forstand kan <der ikke være Tale om Selskab med Gud>, Mennesket ikke holde Selskabet ud, eller i ethvert Øieblik kun at have Forestillingen om Gud nærværende.

695

U. D.

Et nyt Sving

af Pastor Paulli. Idag (anden Juledag) prædikede han om Stephanus. Han vidste nu, at det var ikke noget man skulde „beundre“. Meget rigtigt, det skal nemlig fremstilles til Efterfølgelse eller til Ydmygelse. Dog saaledes svingede Paulli ikke; nei, vi skulde ikke beundre det, men „give Gud Æren“. Det kan man ogsaa sige, men Pharisæerne sagde dog lige saa da de ikke vilde have Indtrykket af, at Christus havde helbredet den Blindfødte.

⁶⁹⁴hade Fader og Moder] Luk. 14,26. — Sml. 293. ⁶⁹⁵Paulli. Idag] til Højmesse i Slotskirken. Efterfølgelse] sml. 668.712. helbredet den Blindfødte] Joh. 9,1-7.

Religieusitet — Politik.

696
U. D.

At det for Alt kommer an paa „hvorledes“ Noget sættes ind i Verden, den Redupliceren af Sætning i Form-Betjeningen i Forhold til denne Sætning: er mig mere og mere klart.

Ja, ganske kort kan man sige, at Forskjellen mellem Politik og Religieusitet er, at al Politik Intet vil vide om denne Reduplication, dertil er Politiken for travl, for jordisk, for endelig.

Thi Reduplicationen er af alle den langsomste Operation er egentlig Evigheds.

Da Luther satte Reformationens Tanke ind, hvad saa? Saa blev dog ogsaa han, den store Reformator utaalmodig, han reduplicerede ikke stærk nok — han tog Fyrsterne til Hjælp: han blev egentlig Politiker, hvem det at seire er vigtigere end det „hvorledes“ man seirer; thi religieust er det det eneste Vigtige „hvorledes“, just fordi den Religieuse uendelig er forvisset om, at han, eller Sagen skal seire, ja, at den egentlig har seiret — derfor har han har han ene at passe paa „hvorledes“: at reduplicere.

Tag det Mindre. Hvori ligger egentlig Feilen i det Spandet-Grundtvigske nu paa Rigsdagen? Deri, at de i Forhold til en religieus Sag ikke reduplicere: ikke betjene den religieust men politisk, kalde Christendommens argeste Fjender til Hjælp for at trænge igjennem ved Ballotation. Men dette er irreligieust; derimod var det politisk rigtigt sagt af Vespasian: at man ikke skal lugte til Penge — at Penge som Afgift fra et Horehuus lugte lige saa godt som andre. *Herunder overstreget Begyndelse til et Dobbelt-kors*

Her er det igjen Utaalmodigheden, der forstaaer, at hvis man skal reduplicere: religieust betjene en religieus Sag i vor Tid, saa har det lange Udsigter med at trænge igjennem. Saa griber man til, vil profitere af den Skin-Eenhed med politisk Radicalisme og vil seire ved Hjælp deraf.

⁶⁹⁶ Luther] sml. 672.784. det Spandet-Grundtvigske... Rigsdagen] sml. Dansk Kirketidende. 5. Bd., Sp. 977 ff. (24. Novbr. 1850). 1001 ff. (1. Decbr.). 1019 ff. (8. Decbr.); Berl. Tid. 1850, Nr. 282 (2. Decbr.). 300 (Extra-Tillæg, 24. Decbr.).

1850

Sandeligen ethvert saadant Forsøg bereder mere og mere det Religieuses Undergang; thi Menneskene faae mere og mere Foragt for det Religieuse. I Øieblikket seer det ud som var det Religieuse hjulpen; men det er netop Veien til Undergang; thi bag-efter foragter Politiken Religieusiteten, da den godt seer, at den er demoraliseret.

697

U. D.

#

Skriftemaalets Afskaffelse

en Samvirken af Menighed og Præster. Menigheden blev bange for at gaae til Skrifte; Skriftestolen bragte En Sagen altfor nær. Præsterne bleve bange for at høre Skrifte; Sagen bliver altfor alvorlig.

Og hele Christendommens Forkyndelse blev Talekunst, Veltalenhed, der ganske rigtigt udelod det afgjørende Christelige: Applicationen, den Enkelte.

698

U. D.

#

Vendingen i Christendommens Forkyndelse svarende til den Geistliges Situation.

Saa længe Geistligheden i Menneskenes Øine var det Ophøiede, det Sacrosante, saa længe gik det med at Christendommen forkyndtes i sin Strenghed. Thi om Geistligheden end ikke selv tog det saa strengt, saa vovede man ikke at raisonere over Geistligheden, og denne kunde godt lægge Byrden paa, vove at være streng.

Men efterhaanden som denne Nimbus forsvandt, saa kom Geistligheden i den Situation, at blive selv controlleret. Saa var der ikke Andet at gøre end at slaae af paa Christendommen. Og saa slog man saa længe af, til man tilsidst naaede en fuldkommen Conformitet med en jævn verdslig Digten og Tragten — der saa blev forkyndt at være Christendom. Det er omtrent det nu værende protestantiske.

⁶⁹⁷ Enkelte] sml. 687.

Det Gode er, at det nu ikke mere lader sig gjøre med at være streng mod Andre, naar man ikke er det mod sig selv. Kun En der virkelig er streng mod sig selv, kan i disse Tider vove at være streng eller at forkynde en strengere Christendom, det kan gaae ham galt nok endda.

Forresten som det er gaaet efter en stor Maalestok med Geistligheden, saaledes gaaer det ogsaa i de mindre Forhold. Der opkommer en Magt, som i Opinionen faaer Hævd paa at skulle være den strenge, streng mod Andre — og man tænker paa at være streng mod den. Saaledes opkom Oppositionen i Staterne. Man gjorde slet ingen Fordringer til Oppositionen, at den skulde være uegennyttig o: s: v: — nei Opmærksomheden ledtes hen paa, at Oppositionen skulde være streng mod Regjeringen. Og da den Maade, paa hvilken Oppositionen gjorde sig betalt, var af en ny Art, ikke var ved at faae Embeder o: D:, saa indbildte man sig, at Oppositionen det var Sandheden. Det er nu ogsaa et Tilbagelagt — og det er altid et Gode.

699

Motiv til en Prædiken.

U. D.

Pludselig en Søndag lade som var det idag Nytaarsdag, hvad jo ogsaa i en vis Forstand er Sandhed, for ret at faae Indtrykket af Tidens Forsvinden. Paa den almindelige Nytaarsdag ere Folk dog maaskee for vel forberedte.

700

„Min Sjel Lov Herren og glem ingen af hans

U. D.

Velgjerninger“

Nei glem ingen — o, men hvo har en saadan Hukommelse! Saa lad mig da idetmindste ikke glemme den Din Velgjerning, at Du bærer over med min Glemsomhed.

701

[I Marginen: R. Nielsens sidste Bog:
Dogmatiske Oplysninger belyste.]

U. D.

R. Nielsens sidste Bog „Dogmatiske Oplysninger belyste“

I Slutningen hvor han taler om Forholdet til Pseudonymerne og mig, er der dog et Komediespil.

Han veed meget godt, hvilken min Dom er, hvad jeg misbilliger og deriblandt ogsaa fra Ideens Standpunkt Angrebet paa Marten-

⁷⁰⁰ Min Sjel Lov Herren osv.] Ps. 103, 2. ⁷⁰¹ R. Nielsens sidste Bog ... Slutningen] Dr. H. Martensens dogmatiske Oplysninger belyste (Kbh. 1850. — Ktl. Nr. 703), S. 74. — Bogen er averteret som udkommen Adrsavisen 1850, Nr. 305 (28. Dec.). — Sml. 681. Martensen] sml. 681.797.

sen; han veed meget godt, hvad han sandere end den hele Productivitet burde have gjort; han har tilstaaet atter og atter, at han selv forstaaer at jeg har Ret — men han mener, at det er saa høit, at hvis jeg vilde foredrage det offentligt vilde det ikke blive forstaaet.

Nu hvad det Sidste angaaer, fik vi da at see. Men jeg finder det ikke passende for mig offentlig at reclamere hvad han i Henseende til Udvikling skylder mine Samtaler — det er under min Værdighed.

Forresten er det maaskee godt, at det er saa. Thi gjorde jeg det, fik jeg vel i R. Nielsen min argeste Fjende — og Prof. Martensen o: s: v: vilde, foruden at profitere af at jeg skaffede dem af med R. Nielsen, tillige juble over, at jeg nu igjen havde gjort Noget, som i Mængdens Øine kunde forklares som Galskab — fordi det vilde være for idealt.

Yttre mig egentlig om Nielsen kan jeg ikke, uden at reclamere hvad han i Henseende til Udvikling skylder mine Samtaler (medens jeg forresten med den strengeste Samvittighedsfuldhed har holdt mig udenfor hele hans Productivitet, fra enhver Viden om den før den var officiel) — men det er som sagt under min Værdighed.

Skulde Nogen tale derom maatte det være Prof. Nielsen selv. Men den Profit synes han at ville have: at have faaet Tanker forærende som han nu frisk væk bruger som sine. At levere en virkelig værdifuld Opfattelse af min Forfatter-Virksomhed, at fatte Pointerne ret o: s: v:, formaaer Ingen uden jeg selv. Nielsen har jeg nu sat ind i det — og det vil han nu offentlig udgive som hvad han har naaet ved Læsning, ene og alene ved Læsning af Skrifterne. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Men Grunden, hvorfor jeg saa længe har holdt ud med ham og i Kraft af Pligt bestandigt troet det Bedste, er fordi jeg har behandlet den hele Sag med ham religieust. Det var ved en stærkere end almindelig Mindelse af Tanken om Døden, at jeg meente at gjøre et Forsøg paa at sætte en Anden ind i Sagen. Jeg valgte

1851

Nielsen, der selv tidligere havde søgt Tilnærmelsen. Jeg døde imidlertid ikke. Saa fik Sagen en anden Betydning for mig, det blev nu Spørgsmaalet, da jeg engang havde sat ham ind i Sagen, om det ikke kunde være Styrelsens Villie, at jeg skulde tage idetmindste een Tilhænger. Men Alt blev dog behandlet som Prøve, hvorfor jeg saa omhyggeligt holdt mig uvidende om hans samtidige Productivitet, indtil den var officiel. Men bestandigt blev Forholdet til ham behandlet religiøst, og derfor følte jeg mig forpligtet til at troe trods al min Forstands Indsigelser, jeg følte mig forpligtet til at troe ham, saa meget mere som han bestandigt talte om, at han nok kom lidt efter lidt, at næste Gang vilde det blive bedre o: s: v:.

Men jeg seer godt, hvad han dog egentlig har villet.

Nu for Sagens Skyld er det mindre vigtigt; thi hvis han ellers har forstaaet det Meddeelte rigtigt og belyser min Sag rigtigt, saa lad ham beholde den Profit: at han selvstændigt, blot ved Læsning af Skrifterne har vundet det, han egentlig skylder mine Samtaler.

Men jeg har i en vis Forstand lidt meget under dette Forhold: der er noget Veemodigt og noget Indignerende i at see et Bedrag saa lige under Ens Øine. Dog har jeg ogsaa havt saare meget Gavn deraf, thi jeg har lært meget.

Det havde været glædeligere at see et Menneske vundet for en renere Idee-Tjeneste, og saaledes fremmende Sagen, istedetfor dette: at de colliderende Egoismer nu bliver det Fremmende. Thi at der er Personligt mellem ham og Martensen, det lægger Nielsen heller ikke nu mere Skjul paa for mig, han mener at det er det Concrete i Livet, som hjælper En til at komme i Gang. Og hvad sig selv angaaer, da forklarer han <nu> atter og atter, at han jo ikke er bedre end de Andre — ak, men det var jo dog det, han fra Begyndelsen ville foranledige mig til at troe. *Herunder et overstreget Dobbeltkors* Det vil sige, han mener nu omtrent at have naaet hvad han ønskede: han er sluppet ud mig forbi og har faaet fat paa Martensen; han er ved mine Samtaler beriget med en Productivitet, som han længe kan leve af, og som han ikke agter at gjøre Rede for, hvorfra han har. Hvad han benytter af Skrifterne

er han nu engang nødsaget til at vedgaae, da Omverdenen controllerer ham (havde det ikke været saa, saa havde han heller ikke gjort det, hvad hans første store Bog var et sørgeligt Beviis paa), men det Andet, kan jo Ingen kontrollere uden jeg — og at gjøre det vilde være langt under min Værdighed.

Videnskabelighed — Christendom.

702
U. D.

Jeg siger bestandigt: Ære være Videnskaben o: s: v:

Men Sagen er al denne Videnskabelighed har man efterhaanden søgt at popularisere, den er trængt ned i Folket — og sand Religieusitet er gaaet fløiten, den eksistentielle Respekt tabt.

Tag et Barn. Istedetfor at befale det, at det i dette enkelte Tilfælde skal fornegte sig selv, meddeel det saa et Foredrag om Selvfornegtelse, maaskee en verdenshistorisk Oversigt over forskjellige Opfattelser af Selvfornegtelse o: s: v: et saadant Barn maatte jo blive forrykt.

Og det er Slægten ogsaa i religieus Henseende, om ikke forrykt saa forrykket.

Der er intet Andet her at gjøre, end at splitte ad, at faae den Enkelte til en Side ham eksistentielt ind under Idealet.

Dette er min Operation.

Og hvad nu forresten den theologiske Videnskabelighed angaaer, da bevæger den sig ogsaa i reent feile Kategorier, lægger Alt ud i ligefremme Kategorier.

Tag Bestemmelsen: Hellig-Skrift. Saa siger man: skal det være Hellig-Skrift, saa maa der da ogsaa være Overeensstemmelse i end det Mindste. Sludder! Dette er det menneskelige Begreb af det Guddommelige. Nei, en hellig Skrift fordrer „Tro“, og just derfor maa der være Uovereensstemmelser, at Troens Valg kan finde Sted, eller Troen blive et Valg, og Forargelsens Mulighed spænde Troen.

1851

Tag blot menneskelige Forhold. Dersom En havde en Ven og vilde prøve hans Tro eller fordre Tro, mon han da vilde meddele ham f. E. en Efterretning, hvori der var den fuldeste Overensstemmelse indtil det Mindste? Nei, vilde han sige: er det at fordre „Tro“? Nei, han vilde lade indflyde smaae Uoverensstemmelser, og nu vilde det vise sig, om Vennen vilde „troe.“

Det er med Begrebet Hellig-Skrift som med Begrebet „Gud-Menneske.“ Ogsaa det lægger Videnskaben ud i ligefremme Kategorier, skal En være Gud-Mennesket, saa maa det da ogsaa være ligefremt ganske vist, siger Videnskaben. Nei Tak, siger Gud, Du har nok glemst hvad det er at troe; der maa netop ikke være den ligefremme Kjendelighed, men Forargelsens Mulighed.

Saa meget burde dog virkelig Videnskaben selv forstaae.

#

703
U. D.

Bagvendt.

Der gives virkelig Folk endnu i vor Tid, der rose sig af ikke at smigre for Konger og Fyrster — der ingen Magt mere have; og det siges smigrende til — Mængden.

Men Traditionen om at Smigrerie er at smigre Konger og Fyrster er endnu saa nærværende, at man paa den Maade profiterer dobbelt.

#

704
U. D.

[I Marginen: „Indøvelse i Christendom“
— og mig.]

„Indøvelse i Christendom“ — og mig.

Enhver, altsaa og Enhver, der vil være Lærer, er i det Tilfælde, at han ved Hjælp af Phantasie og intellectuelt raader over en langt høiere Opfattelse af den eksistentielle Sandhed, end hans virkelige Liv udtrykker eller kommer til at udtrykke. Thi til saaledes at fatte det Sande fordres meget mindre end til at være det.

⁷⁰⁴eksistentielle] sml. 636.725.

Her er nu Collisionen for det enkelte Individ. Er han egoistisk forelsket i dette Verdslige, saa fortier han den høiere Opfattelse, og gjør det Maximum, hans Liv udtrykker til saadan Maximum. Derved sikkrer han sig selv i Selvbehagelighed, og bliver elsket af Andre som Den, der ikke gjør Sagen for svær.

Jeg har selv alvorlig taget den Sag under Overveielse. Jeg har et Øieblik meent at man ikke burde meddele hvad der existentielt gaaer over Ens Kræfter. Tillige er der ogsaa noget Piinligt deri, og man udsætter sig for mange Ubehageligheder med Menneskene, der ikke kunne lide at Sagen drives saa høit, og derfor ikke glemme at foreholde En, hvad man da forresten selv har vedgaaet, at man heller ikke selv existentielt udtrykker det.

Men jeg mener, at man skylder baade Gud og Sandheden at gjøre det. Det er vistnok saa ugeneret og saa fornøieligt ikke at faae Maalestokken større end at man rigelig kan udfylde den, især naar man saa tilmed er en af de Fremmeligste maaskee den Fremmeligste paa Scenen. Og derimod er det at forspilde sig selv alt Dette naar man beslutter sig til at notere den Idealitet, hvorved man saa ogsaa bliver ilde lidt af Menneskene.

Dog er det, som sagt, efter min Mening Pligt mod Sandheden, mod Ideen. Det der fra Slægt til Slægt har bragt Sandheden mere og mere tilbage er just den Selviskhed, den Mangel paa Mod, at Ingen har vovet at hade sig selv for saa at skaffe Plads for Idealet.

Det er ogsaa „Skylden“ i det Mynsterske.

Ved Hjælp af Indøvelse i Christendom har jeg for min Deel gjort Forsøget.

En egen Vanskelighed.

Det hedder dersom Du har de jordiske Goder o: D:, da glæd Dig derved — men, siger Præsten, Du skal tillige betænke, at de hvert Øieblik kunne tages fra Dig, og siger Præsten, denne Betragtning skal hjælpe Dig til den sande Nydelse.

705
U. D.

Her er igjen noget Bagvendt. Dersom nemlig et Menneske virkelig kunde fastholde, at alt Det, han menneskeligt glæder sig ved, kan fratages ham hvert Øieblik, dersom han virkelig hvert Øieblik kan fastholde det: saa er han væsentligen „Aand“, og saa vil i samme Øieblik egentlig disse jordiske Goder ingen Betydning have for ham.

Præsten tager her som sædvanligt den høiere Bestemmelse, lader som var det at blive „Aand“ ganske ligefrem et Gode, istedetfor at det kun aandelig forstaaet er et Gode, og et Gode, som derfor vi Mennesker, som endnu ikke ere blevne Aand, egentlig gyse tilbage for.

At det lader sig gjøre paa een Gang at være Aand (i ethvert Øieblik at kunne forstaae, at Det, jeg menneskelig glæder mig ved, hvert Øieblik kan tages fra mig) og saa dog kunne ret glæde sig derved: det er et moderne Paafund, til Grund for hvilket ligger, at man aldrig existentielt gjør Alvor af med at fastholde den Tanke at i ethvert Øieblik Alt kan tages fra En — og saa kan jo rigtignok den Tanke ikke komme til at forstyrre En i at glædes ved det Jordiske. Den Gang man gjorde Alvor af med det at blive Aand, da viste Consequentsen sig ogsaa strax, at hele det Jordiske tabte sig for En.

Skal vi, som vi nu tildags lever, være sande for Gud, maae vi tale saaledes: jeg forstaaer nok, at det at blive Aand er egentlig Fordringen, men kunde jeg ikke ved en lille Indulgents, som Naade faae Lov til ikke at lade slige Tanker komme mig altfor nær, thi jeg vilde saa gjerne barnligt glæde mig ved det Jordiske, og Herre Gud, jeg gjør mig jo ikke stærkere end jeg er, jeg er kun et Barn.

#

#

706
U. D.

Motiv til en Prædiken eller 4 Prædikener.

4 Linier, som jeg etsteds har læst hos Sriver; han kalder dem et Vers skjønt de ikke rime, og fortæller at han har læst dem i et Huus skrevne over Døren eller Deslige — saaledes gjorde man

vel i gamle Dage, nu indskrænke vi os til i det Høieste at skrive lidt over Gravens Indgang, som jo dog den Afdøde ingen Brug kan have for, da det nu er bag efter.

1) Som Du troer, saa lever Du†.

At det altsaa ikke er, som man mener, at Ens Tro staaer i et ligegyldigt Forhold til Ens Liv, at man kan troe Eet, og Ens Liv udtrykke noget Andet. Nei, om end Din Mund siger noget Andet: Det, Dit Liv udtrykker, det er Din Tro.

2) Som Du lever, saa dør Du.

Døden er jo ogsaa mulig i ethvert Øieblik — og den sildige Omvendelse mislig.

Det at døe er ikke noget for sig, men Productet af Ens Liv. Ikke Noget, der hænder En, men som hører med til Ens Liv.

3). Som Du dør, saa farer Du heden.

At det at døe altsaa ikke er at blive borte, forputte sig i Jorden o: D:

4) Som Du farer heden, saa bliver Du.

Frygtelige Alvor! Altsaa saa er det afgjort og som det nu er, saa bliver det. Hvo har Styrke nok til at bære Trykket af denne Tanke! Blot en Forbryder dømmes paa Livs-Tid (altsaa kun for disse faae Aar, ikke for evigt): i det Øieblik Dommen forkyndes ham, næsten segner han. Og dog, forstaaer han det ikke ganske bogstaveligt; selv i det første Øieblik underskyder han den Forestilling, at i Tidens Løb er dog Benaadning mulig. Men i Evigheden er der intet Tidens Løb. Blot to Venner eller to Elskende skilles ad, og sige til hinanden vi sees aldrig mere — det overvælder dem. Og dog forstaae de det ikke ganske bogstaveligt end ikke i første Øieblik. De underskyde den Forestilling: Fremtiden har mange Muligheder og i den Tid kan skee meget. Men i Evigheden skeer der Intet, Alt bliver som det er, og der er ingen Fremtid — og dog en evig Fremtid. Frygtelige Alvor.

†] se 707.

1851

Til 706, i Marginen:

- 707 †Det er det gamle Socratiske: naar En siger, at han har for-
 U. D. staaet, at det og det er det Rette, og ikke gjør det, saa har han
 heller ikke forstaaet det. Det Latterlige med Forsikringer om at
 have en Overbeviisning, da Handling er den eneste tilforladelige
 Forsikkring. Det seer man let i endelige Forhold. Dersom en
 Pengemand vilde forsikre og maaskee i et henrivende Foredrag
 udvikle, at det i dette Øieblik var det eneste Rigtige at købe 3pc.
 Obligationer — og han saa selv købte 4pc.: mon det saa var hans
 Overbeviisning, at det var det Rigtige.

Til 706, i Marginen:

- 708 Gjøres maaskee bedst til Skriftetaler, med stærk Benyttelse af
 U. D. Situationen i Skriftestolen: for Gud som Enkelt.

Til 708, i Marginen:

- 709 1) I Forhold til Omverdenen der er <det> nok med at Du siger,
 U. D. at Du troer Det og Det, vi kunne ikke saaledes kontrollere et Men-
 neske. Men her er Du for Gud; og Evighedens Dom vil blive:
 som Du har levet saa har Du troet; det hjælper ikke at sige: Herre
 Herre — Troen kjendes af Frugterne.

Til 708, i Marginen:

- 710 <Skriftemaalets Situation har Lighed med Dødens: at være
 U. D. ganske ene — for Gud.>

2) Vi fjerne saa meget som muligt Tanken om Døden, vi ville
 ikke forstyrres af den — og Christendommen vil just bringe os
 den saa nær som muligt.

Tilstaae det: saaledes leve vi, vi forholde os til Christendom-
 men ligesom Den, der sætter en Sum ind i et Begravelsesselskab,

⁷⁰⁷ †] se 706, S. 455. Socratiske] sml. 477.750. ⁷⁰⁹ Herre Herre —
 Troen kjendes af Frugterne] sml. Matth. 7,21f.

et Muligheds Forhold, og regne paa at blive Christne i Døden — men som Du lever, saa døer Du.

Til 708, i Marginen:

3) Altsaa Du er udødelig; uleilige Dig ikke med at tvivle derom, ei heller med at faae det beviist. Du er udødelig. Du farer heden — og Evigheden er ikke Skyggernes Land — men Klarhedens, Gjennemsigtighedens, hvor alt bliver aabenbart, holdt op for Lyset — og saaledes er Skriftemaalet det ogsaa, betænk Du vel; Du er ene for Gud og han er idel Klarhed, han boer i et Lys, som Ingen kan trænge ind til, men han er et Lys, som gjennemtrænger Alt. O, benyt Øieblikket, til frivilligt at ville blive ganske aabenbar: bag efter er det for silde, naar Du i Evigheden tvinges til at blive ganske aabenbar.

‡

‡

Samtidigheden med Christus — Naaden.

712
U. D.

I Samtidigheden kan Christus end ikke slaae det mindste af paa Fordringen; thi saa vilde jo hans eget Liv være forandret, han skulde jo opfylde Loven indtil det Yderste.

Derfor vredes han heller ikke, over at Ingen kan være hans Discipel.

Saa døer han, og Døden er Naadens Tilblivelse.

Døende[†] slog han ogsaa af i Forhold til Røveren; < thi her kan da ikke være Tale om at fordre „Efterfølgelse“. Dog, just fordi her ikke kunde være Tale om Efterfølgelse kan man heller ikke bestemt sige, at her er slaaet af. Imidlertid er her dog viist, at Efterfølgelse qua talis ikke er den absolute Betingelse; thi i saa Fald maatte Christus vel ved et Mirakel have ladet Røveren stige ned af Korset, givet ham Livet — for nu at see hvad det vilde blive med hans Efterfølgelse. >

⁷¹² Naadens } sml. 672.714. † } se 713. Efterfølgelse } sml. 695.713.

1851

Ved i levende Live at slaae af paa Fordringen vilde jo Christus ikke have været Verdens Frelser; thi idet han er Fordringens Opfyldelse er han ogsaa Fordringen. Han maa udtrykke Lovens Fordring indtil det Yderste, maa sprænge Tilværelsen.

Men saa forlader han Verden med de Ord: troer paa mig. Her er Troen — Naaden. I levende Live maatte Forholdet være: Tro — Efterfølgelse, om han end selv bedst forstod, at Ingen i Samtidighed med ham kunde udtrykke Efterfølgelsen, hvilket jo ogsaa i sit Maximum vilde være selv at være Forbilledet.

Til 712, i Marginen:

713 †Og i levende Live gjorde han det jo ogsaa i Forhold til de
U. D. Mange, mod hvem han gjorde vel, og som han saa lod gaa uden at forlange Efterfølgelse; kun mod dem, hvilke han selv vilde have til eller selv vilde være Disciple, maatte han være saa streng.

714 En Opfattelse af Christendommen.

U. D. Man kan sige, Christendommen er slet ikke kommet ind i Verden, for i den Enkelte at udvikle disse store Dyder — tvertimod de store Dyder, og det Heroiske i den Retning var netop fremtrædende i Hedenskabet.

Men saa var Sagen igjen den, at just fordi „Idealet“ κατεξοχην ikke var Hedenskabet bekjendt, saa foranlediges den Enkelte til at indbilde sig, at han næsten selv kunde være Idealet, og hovmode sig deraf, saa Modsætningen blev mellem: disse Heroer, og Resten af Mennesker, som vare noget nær Fæ.

Da viser det sande Ideal sig. Det sande Ideal gør det aabenbart at Alle trænge til Naade, ydmyger Alle. Selviskhedens Forskjel kan ikke holde sig — thi lige overfor Idealet trænger den Stærkeste lige saa fuldt til Naade som den Svageste. Og Idealet

⁷¹³ †] se 712. Efterfølgelse] sml. 712.721. ⁷¹⁴ Naade] sml. 712.734.

forvandler i en vis ophøiet Forstand al den Fuldkommenheds-Forskjellen mellem Menneske og Menneske til en Spøg.

Saaledes kom Christendommen ikke ind for at udvikle i den Enkelte disse heroiske Dyder, som for at tage Selviskheden bort, og sætte Kjerligheden, „lader os elske hverandre.“ Der bliver ikke saa megen Tid og Flid at anvende paa at perfectionere sig selv til et vist Maximum — hvori der saa let kan være en Selviskhed — som i at virke for Andre.

Men dette kan saa igjen tages forfængeligt, saa man reent glemmer den egne Udvikling over Travlheden for at virke. Saa maa Intensiteten drages frem igjen.

Dog er det altid en farlig Sag for stærkt at urgere Forskjellen mellem sande og falske Christne, naar der som Kjende paa de første anføres det mere heroiske eller Deslige, thi saa kan det saa let blive Hedenskab.

Jeg har derfor ogsaa bestandigt urgeret, at Christendommen ret er for fattig Folk, der maaskee slide og slæbe hele Dagen og neppe kunne erhverve det Daglige. Jo mere Begunstigelse jo vanskeligere bliver det at blive Christen, thi Reflexionen kan saa let tage en forkeert Retning.

Mit Ønske var det ogsaa bestandigt at prædike for den Menigemand. Men da saa Pøbelagtighedens Presse gjorde Alt for at fremstille mig som gal i den menige Mands Øine, saa maatte jeg en tidlang opgive dette Ønske, men jeg kommer nok tilbage der igjen.

Har et Menneske Lov til at ville sin egen Undergang?

715
U. D.

Nei. Hvorfor ikke? Fordi noget Saadant enten har sin Grund i Livslede o: D: — og saa skal han være saa god at bekæmpe den. Eller det er at ville være mere end Menneske. Thi sandt nok, der gives Tilfælde, hvor ogsaa menneskelig Forstand kan see:

„lader os elske hverandre“] sml. 1. Joh. 4,7. Menigemand] sml. 443. Pøbelagtighedens Presse] sml. 598.

1851

her vilde et Offer gjøre en uhyre Virkning, ret skaffe Plads. Men at ville sin Undergang er dog for høit for et Menneske.

Det at ville sin Undergang er saa høit, at kun det Guddommelige kan have denne Villie fuldkommen reen. I ethvert Menneske, der vilde noget Saadant, vil der altid være en Tilsætning af Tungsind. Her ligger saa Feilen. Maaskee er det et tilbagetrængt Ønske o: D.; Noget, han dog egenmægtigt despererer over (thi for Gud er Alt muligt) og nu kaster hans Lidenskab sig paa den Art Heroisme.

Men dette er ikke tilladeligt. Et Menneske skal for Gud vedgaa sine Ønsker, menneskeligt see at faae dem opfyldte, bede Gud om at han vil gjøre det — og saa overlade det til Gud, om han muligt just ad den Vei skal gaae sin Undergang imøde. Kort et Menneske skal være Menneske.

716
U. D.

Mildheden.

Jeg troer jeg tør sige om mig selv, at jeg vistnok — dog at naturligviis denne Gave kan tages fra mig naar det skal være — disponerer over en Pathos i Retning af at forkynde Christendommens Mildhed som Ingen af dem, der hos os forkynder den.

Det er noget som ogsaa en dybere Psycholog maatte blive opmærksom paa, thi just den Angest med hvilken jeg fremstiller det Forfærdende, viser, at jeg er bange for de Kræfter, der i modsat Retning ere betroede mig, at jeg skal komme til at virke reent bedaarende.

Mildheden er saa eiendommelig for mig, at jeg ligesom ikke kan faae den frem; det er mig som brød den først ret frem, som vilde jeg udaande i den, og prædike Menneskene ind i en Tryghed, der næsten kunde blive Overgivenhed eller idel Sorgløshed.

Det er med det at have Mildhed i den Forstand, ligesom med det at have Følelse. Just jo dybere Følelse, jo mere er der en Angest for at lade sig mærke med den, fordi man meget godt veed, efter hvilken uhyre Maalestok den saa vil bryde frem.

Salvianus Massiliensis adversus avaritiam Opera p. 218:

717
U. D.

Multiplicatis enim fidei populus, fides imminuta est; et crescentibus filiis suis, mater ægrotat; factaque es, Ecclesia, profectu tuæ foecunditatis infirmior atque accessu relabens, et quasi viribus minus valida. Diffudisti siquidem per omnem mundum religiosi nominis membra religionis vim non habentia, ac sic esse coepisti turbis opulens, fide pauper, quanto ditior multitudine tanto egenior devotione; largior corpore, angustior mente; eademque, ut ita dixerim et in te major et in te minor, novo pene et inaudito genere processus et recessus, crescens simul et decrescens.

cfr. Statsleben des Clerus im Mittelalter v. Sugenheim
Berlin 1839 1 D. p. 11 og 12 not.

Salvianus de Gubernatione Opera p. 187.

: terras, quas Romani polluerant fornicatione, nunc mundant barbari castitate . . . Nullæ pene urbes lustris, nullæ omnino impuritibus vacant, nisi illæ tantum, in quibus barbari esse coeperunt.

cfr. Sugenheim 1 D. p. 15 og 16 not.

Forunderligt nok,

718
U. D.

det var Eva, der forførte Manden: til Vederlag er der ingen Opgave, der saaledes tiltaler en Kvinde, som den, at blive elsket af En, der har været forvildet, og som nu ved at elske hende vil lade sig føre paa rette Vei. Det tiltaler en Kvinde i den Grad, at hun ikke sjældent bliver bedraget just paa den Maade, fordi en Saadan bilder hende Alt ind — og hun troer Alt — maaskee ogsaa fordi det tilfredsstiller hende saa meget den Tanke: at være Mandens Frelser.

⁷¹⁷ Statsleben . . . 1 D.] S. Sugenheim, Staatsleben des Klerus im Mittelalter. 1. Bd. (Berl. 1839).

1851

#

719

Anger.

U. D.

Forfærdelsen over Skylden, Synden er vistnok ikke stærkest i det første Øieblik. Tværtimod just naar en længere Tid er gaaet, og der er gjort Fremgang i det Gode — naar saa da et saadant Menneske maaskee tilfældigviis kommer til at høre eller læse om, hvorledes et andet Menneske, der har gjort sig skyldig i det Samme, blev fortabt: da vaagner Forfærdelse. I Skyldens første Øieblik har Synden Selvopholdelsens-Magt i Mennesket, og dette giver ham i en vis Forstand Kræfter, sandselige Kræfter, Fortvivlelsens Kræfter til ikke at ville dvæle ved Skylden.

#

720

Den moderne, frugtbringende Christendoms-
Forkyndelse.

U. D.

Klogskabslære

eller

[*I Blyants-Parenthes: Quid pro quo.*

<eller Marens Hemmligheder.>]

Hvorledes <egentlig> Christendommen skal forkyndes, kan man let faae at vide ved blot endog flygtigt at læse det N. T.

Dog dette er Antiqueret.

Her Exempler paa det Moderne betræffende Forholdet mellem Lære og Existeren.

Var det f. E. dette Christelige, der skulde fremstilles, at Christendommen dog egentlig holder paa den ugifte Stand — og Du selv er ugift: nei, det skal Du ikke foredrage; Du kunde jo risikere at Menigheden troede det skulde være Alvor, og saa vilde de raabe: Overdrivelse, Overdrivelse. Nei, Du maa vente til et senere Moment i Dit Liv, naar Du selv er lykkelig og vel gift — da kan Du med Held prædike derom paa en frugtbringende Maade til Menighedens Opbyggelse, Contentement og Fornøielse. Var det dette Christelige, der skulde fremstilles, at forsaavidt Chri-

⁷²⁰ Christendoms-Forkyndelse] sml. 571.

stendommen indlader sig med Ægteskabet, holder den paa, at man kun gifter sig een Gang — og Du selv er gift men første Gang: nei, saa er det ikke Noget for Dig; Du risikerer, at Menigheden troer, det er Alvor, og saa vil den raabe: Overdrivelse, Overdrivelse. Nei vent til Du selv har giftet Dig anden Gang, saa kan Du prædike derom med Held paa en frugtbringende Maade til Menighedens Opbyggelse, Contentement og Fornøielse. Var det dette Christelige, der skulde fremstilles: at den sande Christen lever i Armod og Fattigdom — og Du selv er en fattig sølle Djævel — nei, det er ikke Noget for Dig, det vil blive erklæret for Overdrivelse. Du maa vente med at prædike derom til Du faaer et godt Embede; og har Du faaet et meget fedt Embede, saa kan Du med Held paa en frugtbringende Maade prædike derom til Menighedens Opbyggelse, Contentement og Fornøielse. Er Du „Ingenting“, skal Du ikke indlade Dig paa at prædike om, at den sande Christen foragter Verdens Ære, Stjerner og Baand og Titler. Menigheden vilde raabe: hvilken Overdrivelse! Nei, skal Du med Held prædike derom paa en frugtbringende Maade til Menighedens Opbyggelse, Contentement og Fornøielse, maa Du idetmindste være Ridder af D. — Og excellerer Du i den Art Christendoms Forkyndelse, saa bliver Du Excellence, det er, som Philosopherne sige, en nødvendig Udvikling.

Loven i den oprindelige Christendom var: Dit Liv skal afgive Garantien for hvad Du siger. Det Moderne er: Dit Liv skal, ved at udtrykke lige det Modsatte af Det Du deiligt afskildrer og henrivende udmaler, afgive Garantien for, at det Hele er Commerce, theatralisk Nydelse — saa siger Menigheden: det var ved Gud en deilig Prædiken.

„Efterfølgelsen“

ak, med den bliver det gjerne saaledes, at det i en egen Forstand kan siges: den følger efter, saa langt bagefter som var det ikke Efterfølgelse.

721
U. D.

⁷²¹Efterfølgelsen] sml. 713.750.

1851

‡

722

Det N. T.

U. D.

er dog som en Satire over os.

Det N. T. indeholder Trøst og atter Trøst for Dem, der maa lide for Christi Skyld — det forudsætter udendvidere, at den Christne lider for Læren, og meddeler nu Trøst — og over disse Texter skal der prædikes for os, som Intet ville lide.

‡

723

Omvendt Retning.

U. D.

Endnu bestandigt bevæger man sig i den Retning: at fuldkommengjøre Meddelelsesmidlerne, at Piat-Meddelelsen kan faae større og større Udbredelse. Og Ingen synes at tænke at Opgaven dog snarere var, om man i Retning af Piat og alt Deslige, hvori Staterne omkommer, kunde opdage røgfortærende Maskiner.

‡

‡

724

Besynderlig Art Redelighed hos en Forbryder.

U. D.

Jeg har læst i Thiele: die jüdischen Gauner om en Löwenthal en berygtet Berliner Indbrudstyv. Han var Jøde. Begyndte først med allehaande Smaatyverie; men kom saa galt derfra, at han ved høitideligt Løfte under aaben Himmel (hvilket Jøderne tillægge sær Betydning, saaledes fortæller idetmindste Thiele) lovede Gud aldrig mere at indlade sig paa Sligt. Det holdt han — fra det Øieblik blev han Indbrudstyv. Saa da han sidste Gang kom ud af Straffe-Anstalten, lovede han igjen Gud aldrig mere at gjøre Indbrud. Det holdt han — han blev nu Bedrager.

Om ham fortæller Thiele ogsaa, at han, da Nysølvet den Gang begyndte at komme op, bedrog paa følgende Maade. Han købte Nysølv — solgte det for Sølv, men for at dupere, betroede han Køberen, at det var stiaalne Varer, og derfor kunde han sælge dem saa billigt.

⁷²⁴i Thiele . . . Gauner] A. F. Thiele, Die jüdischen Gauner in Deutschland. 2. Bd. (Berl. 1843), S. 346ff. fortæller . . . Thiele] S. 348.

En Apostel i vor Tid.

725
U. D.

Dersom jeg tænkte mig en saadan i vor Tid, han vilde vel reent afholde sig fra at prædike, for om muligt at faae henledet Opmærksomheden paa det at existere, at prædike ved existentielt at udtrykke Selvfornegtelse, Christi Efterfølgelse o: s: v: . Hvor skulde han ogsaa med Munden kunde hamle op med disse Veltalenheds-Kunstnere, der nu prædike — og aldeles skjule over det at existere.

Man castrerer et Menneske for at gjøre ham til Sanger, der kan tage saa høie Toner, som intet naturligt Menneske kan det: saaledes ere ogsaa disse Talere, christelig forstaaet, Castrater, berøvede den egentlige Manddomskraft, der er det Existentielle — men Tonen kan de tage saa høit, saa henrivende o: s: v: som ingen sand Christen kan.

Satire over Biskop Mynster.

726
U. D.

Tænk paa ham — og tænk saa paa det Ord, der indeholder Beskrivelsen af den Christne: den Christne er som en Fremmed og Udlænding i denne Verden.

Overtro.

727
U. D.

At Genier, ogsaa Forbrydere (hvad Vidocq i hans wahre Pariser-Geheimnisse <2den Deel> gjør opmærksom paa) kort Alle, der paa een eller anden Maade ere stillede udenfor det Almene, ere overtroiske, hvad Under vel? De have ingen impressa vestigia for deres Fod, trænge frem ad ubekjendte eller ad forbudne Veie,

⁷²⁵existere] sml. 704.753. ⁷²⁶Mynster] sml. 704.742. Den Christne er som en Fremmed osv.] sml. Hebr. 11,13, 1 Pet. 2,11. ⁷²⁷Genier] sml. 499. Vidocq... <2den Deel>] Vidocq, Paris' sande Mysterier. 2. Deel (Kbh. 1851), S. 88.

1851

derfor ere de opmærksomme efter en ganske anden Maalestok end Andre og ogsaa paa ganske andre Ting end Andre. Mængden af Mennesker leve egentlig ikke, ere blot Repetitioner, have deres Liv indenfor det Sandsynliges Tryghed, derfor ere de ikke overtroiske, det vil sige, de mærke ikke, at denne deres Tro paa det Sandsynlige, og deres Tryghed indenfor det Sandsynlige er i en anden Forstand en uhyre Overtro.

728
U. D.

En psykologisk Bemærkning.

Naar Vidocq (wahre Pariser-Geheimnisse 3die B.) beraaber sig paa sin Erfaring, at han udelukkende har brugt dømte Personer til sit Politie (besynderligt nok: det hemmelige Sikkerheds-Politie) og altid fundet dem til at troe: saa maa — hvis dette nu forholder sig rigtigt — ikke oversees, at maaskee ingen Forandring for en Forbryder er saa opmuntrende til at blive redelig, som just den fra: Forbryder — til Politie. Det er for mange Forbrydere ogsaa en Slags Trang til det eventyrlige, der foruden meget Andet, holder dem paa Forbryderbanen. Men denne Trang tilfredsstilles ganske, naar de blive ansatte som Politie.

Det er langt vanskeligere for en Forbryder at bevares, naar han fra at have været Forbryder skal gaae til en simpel borgerlig Beskæftigelse, ξ til det daglige stille Liv, der ingen Motiver frembyder for hans Skarpsindighed og Combinationer, ingen Virksomhed for hans Phantasie, ikke den Adspredelse som ligger i en vis Aands-Anstrengelse o: s: v.: \geq end naar han kan være saa heldig at blive Politie.

Ja, man maatte sige, at ogsaa af den Grund burde Politiet ikke undlade at benytte Saadanne, for om muligt at gjøre dem til skikkelige Folk. En Forbryder, der, naar det bydes ham at kunne blive Politie — ikke bliver redelig — han bliver det neppe.

⁷²⁸ Vidocq...beraaber sig paa osv.] se den til 727 anf. Udg. 5. Deel (Kbh. 1853), S. 77.

Piat føder Piat.

729
U. D.

Naar der ind i et Selskab kommer en Mand som veed særdeles Beskeed om Dette eller Hiint, hvorom maaskee Talen er: saa bliver der ingen Conversation af; man bliver taus, lader ham tale, og bliver saa tvær mod ham, fordi man føler Overlegenhed. Kommer der derimod En ind, som, idet han aabner Munden strax forraader, at han ikke veed mere end nogen af de Andre: saa bliver det en levende Conversation.

Saaledes ogsaa i de større Forhold, i Literaturen: en virkelig Præstation omtales aldrig, anmeldes ikke — men hvad der ikke staaer høiere end Gjennemsnittet: saa bliver der Allarm i alle Journaler — og den virkelige Præstation bliver blot en Gjenstand for en stille Misundelse.

Brorsons Psalme No 209
(Korsets Hemmelighed)
:

730
U. D.

Giv Dig deri
Saa er Du fri.

Spot og Ulykke følges altid ad

731
U. D.

siger Ordsproget. Dog maa man ikke strax dømme Menneskene saa strengt som vare de virkeligen saa onde, at det at spotte Ulykken var dem en Lyst. Nei, men især naar Ulykke afløser en tidligere Lykke, hvilken maaskee var Gjenstand for Misundelse, saa revangerer man sig ved Hjælp af Spot, forsaavidt man ikke, lidt fornemmere, revangerer sig ved — Medlidenhed.

¹⁸⁰ Brorsons Psalme osv.] Psalmer og aandelige Sange af H. A. Brorson samlede og udgivne af I. A. L. Holm. 2. Oplag. Kbh. 1838 (Ktl. Nr. 200), S. 623.

1851

#

732
U. D.

Ulykke, Lidelse er Skyld, den største
Skyld den at være ulykkelig.

Ak, ja det er kun altfor sandt. Men det er atter ikke saa strengt at dømme som ved første Øiekast synes. Det er en Art Selvopholdelsesdrift i Mennesket; de ere bange for at det at blive vidende om Andres Ulykke skal forstyrre dem Nydelsen af deres egen Lykke — og for ganske at betrygge sig, ville de saa gjerne den Andens Ulykke som Skyld — thi saa er det altsaa ikke Noget, der kan vederfares dem.

#

733
U. D.

... Man blev Christen — uden Christendom.

#

734
U. D.

Det christelige Eftertryk.

Christeligt ligger Eftertrykket ikke nær saa stærkt paa, hvorvidt, hvor langt ud det lykkes at indfrie Fordringen eller opfylde Fordringen, dersom man dog blot stræber, som paa at Fordringen viser sig for En i hele dens Uendelighed, at man ret lærer at ydmyges og at ty til Naaden.

At slaae af paa Fordringen, for saa desto bedre at kunne opfylde den (som var dette det Alvorlige, at det nu desto lettere kan vise sig, at man gør Alvor af at ville opfylde Fordringen): er Christendommens inderste Væsen imod.

Nei, den uendelige Ydmygelse og Naaden og saa en Taknemlighedens Stræben det er Christendommen.

#

735
U. D.

Præst.

Man betragter det at blive Præst aldeles lige saa verdsligt som enhver anden Vei i Livet: det er Ens Carriere, man vil gjøre

¹⁸⁴Naaden] sml. 714. 737.

Carriere — og tillige forkynde „Læren“ reent og puurt. Og saaledes fangen i allehaande jordiske Hensyn er man i den Forlegenhed at skulle prædike over Texter enten af Christus selv (der var den absolute Hensynsløshed absolut) eller af Apostle, hvis Liv var frigjort fra ethvert Hensyn.

#

Aand

736

U. D.

er: hvad Magt et Menneskes Erkjendelse øver over hans Liv.

Den, der med en maaskee urigtig Forestilling om Gud, dog efterkommer hvad Selvfornegtelse, denne urigtige Forestilling fordrer <af> ham, har mere Aand end Den, der maaskee endog lærd og speculativt har den rigtigste Guds Kundskab, men som aldeles ingen Magt udøver <over> hans Liv.

#

Veien til Christendom

737

U. D.

er ikke den, at et andet Menneske ved at lokke o: D: paatager sig at ville føre Dig dertil.

Nei Du skal gennem dette „Du skal“; dette er Betingelsen for den ubetingede Respekt. Og bag ved dette Du skal, der ligger saa Naaden, og der smiler Alt, der er Alt Mildhed.

#

#

Menneskelig talt er dette det Største: at være en saadan Dygtighed at man er som uundværlig for et heelt Samfund, et Rige maaskee.

738

U. D.

Guddommeligt forstaaet er dette dog endnu større: med lige saa store Evner, lige saa stor Flid — dog at være som til Overflod i Verden, forsmaaet af alle de Praktiske; thi hvad der saaledes er til Overflod, det er ret egentlig til Guds Ære.

⁷³⁷ Naaden] sml. 734.781.

1851

739
U. D.

„Den som seer sin Broder lide Nød og lukker sit
Hjerte“

— ja han lukker med det Samme ogsaa Gud ude.

Det er med Kjerlighed til Gud og Kjerlighed til Næsten som med to Dørre, der paa een Gang gaae op, saa det er umuligt at lukke den ene op uden ogsaa at lukke den anden op, og umuligt at lukke den ene uden tillige at lukke den anden.

740
U. D.

Guds Styrelse.

Selv om Gud ikke udvortes fra ved at have hele den øvrige Verden i sin Magt, han vilde dog alligevel være Styrelsen i Forhold til ethvert Menneske. Thi Mennesket er engang en saadan Fordoblelse i sig selv, at han forsaavidt er sin egen Skjebne, saasnart han bliver usand, saasnart han bruger utilladelige Midler o: s: v: — o trods alle Forsikringer om at det ikke er saa — der er dog Ingen, der tydeligere mærker det end den Vedkommende selv, og han bliver saa ogsaa usikker, og kommer dog tilsidst til at falde oversig selv. De samme Omstændigheder som dem, under hvilke et Menneske nu ligger under, de samme Omstændigheder vilde han have seierrigt overvundet tidligere, Forskjellen er: at den Gang var der mere Sandhed i ham, nu var han blevet usikker.

741
U. D.

<Afstand.>

St. Johannes siger, at det er vor Pligt at sætte Livet til for Brødrene — altsaa egentlig for ethvert Menneske, da vi jo Alle ere Christne: og tænk saa paa, hvorledes vi leve.

⁷³⁹ Den som seer sin Broder osv.] 1. Joh. 3, 17.

⁷⁴¹ St. Johannes siger] 1. Joh. 3, 16.

Mynster — og jeg.

742
U. D.

Ofte kan jeg blive ganske veemodig ved den Tanke, at Mynster og jeg ere blevene Samtidige! Jeg der saa usigeligt gjerne vil gjøre Alt for at behage ham — naar da Sandheden ikke lider derunder; jeg der ved sønlig Pietet mod en Afdød føler mig forpligtet til at gjøre Alt for at behage ham, naar det da lader sig gjøre — og at saa just jeg vistnok er den farligste Belysning, Mynster egentlig kan komme ind under! Misligheden med Mynster betræffer just en vis Side af det Existentielle. Det, der hjælper er da, at jeg heldigviis kun forstaaer det som min Opgave: digterisk at gjøre opmærksom. Og saa hjælper ogsaa Mynsters Virtuositet; thi stor er han dog i Klogskab og Forsigtighed, som han ogsaa er stor i manges Art Gave.

Gudsfrygt er nyttig til Alt,

743
U. D.

ja, det er som man tager det til. Som Verden er og nu er, er vel snarere Gudsfrygt den størst mulige Upraktiskhed — derom ville nok alle praktiske Folk være enige.

Det er her som overalt med det N.T.: det er den største Satire over Christenheden.

Salvianus Massiliensis adversus avaritiam Lib. 1 cap. 8:

744
U. D.

Dura fortasse aliquis putat esse quæ dico. Dura, plane dura existimentur, nisi talia sint, ut in comparatione Apostolicæ severitatis mollia ac remissa videantur. *Herunder et overstreget Dobbeltkors* Apostolus enim ad planctum divites vocat, nos ad remedium. Apostolus divitias ignem nominat (Jacob: aurum et argentium vestrum . . . manducabit carnes vestras sicut ignis), nos facere ex

⁷⁴² Mynster] sml. 726.768. digterisk] sml. 670.778. ⁷⁴³ Gudsfrygt er nyttig til Alt] 1. Tim. 4,8. ⁷⁴⁴ Salvianus... Lib. I cap. 8] Ktl. Nr. 757: Salviani Massiliensis et Vincentii Lirinensis Operaed. Stephanus Baluzius. Ed. quarta. Pediti 1743. — Det anf. findes i Migne's Udg. (Paris 1865) Sp. 183.

divitiis aquas cupimus ignem exstinguentes, secundum illud: sicut aqua exstinguit ignem, sic eleemosyna exstinguit peccatum.

745
U. D.

Chrysostomus.

Det er ypperligt sagt, i et Brev til Theodorus af Mopsuetia:
„Naar den Christne ikke skader sig selv, saa vil Intet kunne skade ham, han er uovervindelig.“

cfr. Chrysostomus af Neander 1 D. p. 15.

746
U. D.

Geistligheden.

Naar et Samfund opløses paa den Maade, som det viste sig i 48, saa er ikke Konger og Fyrster o: D: Skyld deri — men væsentligen Geistligheden.

Christendommen har enten slet Intet med Staten at skaffe, men bliver saa ved det oprindelig apostoliske, eller vil den indlade sig med Staten og paa sin Viis ogsaa drage Fordeel deraf, saa det bliver en Statskirke, da har Geistligheden at indestaae Staten for, at der i ethvert Øieblik findes et <for Staten> tilstrækkeligt Grundlag af politisk-indifferent det vil sige af virkelig religiøs beskjeftigede, gode Borgere.

Det var dem, der i en ældre Tid bar Staten. Christendommen er politisk Indifferentisme, beskjeftiget med det Høiere lærer den at være al Øvrighed underdanig.

Denne Religieusitet afgav i en ældre Tid i Staterne de gode, rolige Borgere, der ikke befattede sig med at ville regjere eller at ville hovmestere Regjeringen.

Men Religieusiteten forsvandt. Bladene og hele det offentlige

⁷⁴⁵ Chrysostomus af Neander 1 D. p. 15] A. Neander, Der heilige Johannes Chrysostomus und die Kirche, besonders des Orients, in dessen Zeitalter, 1. Bd. (Berlin 1821). ⁷⁴⁶ være al Øvrighed underdanig] Rom. 13,1.

Liv gjorde Alt for at rive Alle ud i politiske Interesser — og Geistligheden hverken tænkte paa eller duede til at danne Modstand, ikke paa Trydisk ved at plette imod Politik og deeltage i Discussionen, nei ved at udvikle det Religieuses Interesse der er politisk Indifferentisme.

Nu er Alt Politik og Geistligheden selv de første til at ile med paa Rigsdagen.

Naar man da nu vil forklare, at det er „Mængden“ der skal modarbeides, saa synes Geistligheden maaskee endda nok derom; men selv er den lige saa ballotationssyg som de Andre.

Saaledes har jeg derfor heller ikke villet lade Sagen staae hen. Jeg har, netop for at tage Sagen fra Grunden, ogsaa rettet et Angreb i Retning af Geistligheden, uden dog at angribe nogen navnligt. Og vist er det ogsaa, at Geistligheden har et uhyre Ansvar.

Dog forstaaet bliver jeg egentlig ikke. Den Tro, jeg har paa min Sags Rigtighed og Seirrigthed, deles af Ingen, og overhovedet er Tro i vor Tid en stor Sjeldenhed. De Faae, der mere ere enige med mig, de ville sige: lad os saa da holde sammen mod Mængden. Men jeg seer meget godt, at det Onde stikker dybere. Skjøndt jeg derfor definitivt strider mod „Mængde“, og mener, at Geistlighed er det egentlig der skal bruges, begynder jeg dog ingenlunde med udenvidere at holde sammen med en given Geistlighed, men begynder netop med at angribe den. Dog menneskelig Travlhed og Klogskab er ogsaa lige det Modsatte af Tro.

Guds Opdragelse.

747
U. D.

Det lod sig meget godt tænke følgende Collision.

En religious Individualitet beder til Gud: opdrag Du mig selv o, Gud. Denne Bøn bliver saa hørt. Hvad gjør saa Gud? Han ligesom tager en Stok og giver sig til at prygle paa Fyren. Ak, den Stakkel han bliver nu reent forstumlet i det. Han som ret

Bladene] sml. 690.738. Trydisk] sml. 530. Geistligheden... paa Rigsdagen] sml. 696. Mængden] sml 664.

1851

troede sig at være Gjenstand for Guds Kjerlighed — og nu disse frygtelige Prygl. Saa bliver han reent mismodig, han troer at have forspildt Guds Naade. Imidlertid siger Gud: ja, har man sagt A, skal man ogsaa sige B; har han selv forlangt at blive opdragen — hvad just er mig velbehageligt, at han har haft den Tillid til <mig> — saa skal det ogsaa være tilgavns. Og Gud bliver ved at banke paa ham.

Tilsidst bliver Fyren reent mat, synker sammen — og see, da pludselig foregaaer Forvandlingen, og han udbryder: o, Du min Gud, tak, o tak; jeg havde jo glemt, at jeg havde bedet Dig om at ville selv opdrage mig. Ak, saa længe det Værste stod paa, da kunde jeg ikke besinde mig paa eller fastholde, hvorledes det var at forstaae, o men nu husker jeg det igjen.

I Grunden gaaer det ethvert Menneske saa, der virkelig indlader sig med Gud. I et høimodigt Øieblik er han større end sig selv, og da vover han at indlade sig med Gud. Saa holder Gud Ord og indlader sig med ham. Men see, saa overvælder det ham, det er ham, som havde han reent tabt Gud — indtil saa Forstaaelsen atter er der og i forhøiet Salighed.

En smuk Distinction.

748
U. D.

Salvianus i „adversus avaritiam“ siger: giv Din Formue til de Fattige (dare med Allusion til det om den rige Yngling, og Provbr. 3: honora Dominum de <tua> substantia) og forslaaer det ikke, overbeviser det Dig ikke, nu, saa betal Gud dermed (reddere med Allusion til Prædikerens 4. redde debitum tuum). Hoc est, ut quem devotio non illiceret ad largiendum, necessitas cogeret ad exsolvendum . . . Si devotus es, da quasi tuum; si indevotus, redde quasi non tuum. (Lib. I, VI.).

⁷⁴⁸ Salvianus . . . Lib. I, VI] se til 744. — Det anf. findes i Migne's Udg. (se til 744) Sp. 181.

Chrysostomus:

749
U. D.

„Maaskee synes, hvad jeg siger, nu Mange dunkelt; og naar jeg siger det tydeligere, vil det synes Mange utroligt, hvem det før syntes dunkelt.“

Neander: Chrysostomus 1 D. p. 49.

Tilbagegang i Christenhed.

750
U. D.

Først var Christus Forbilledet. Saa afskaffede man denne Side af Sagen, og tog blot hans Død.

Saa kom de deriverede Forbilleder. Men ogsaa dette var for anstrengende. Istedetfor at lade dem være Forbilleder forvandlede man dem til Forbedere, der bade for En.[†]

Kort overalt er den menneskelige Taktik den, at faae Alt hvad der hedder Efterfølgelse afskaffet. Derfor den List med hvilken man i Forhold til en Medlevende søger at faae ham praktiseret udenfor som en Gjenstand for Beundring. Derfor igjen f. E. Socrates List med at ligge bag ved. Dette har Anti-Climacus ogsaa udviklet i Indøvelse i Christendom III.

[†]*I Marginen*: Denne Bemærkning findes hos Neander, i hans Chrysostomus, 1 D. p. 51, hvor han betegnende kalder denne Tænkemaade: en Tænkemaade, „die Stützen der Unsittlichkeit statt Vorbilder der Sittlichkeit sucht“.

Chrysostomus

751
U. D.

ivrer mod, at man vænte sig til at betragte Præsterne som blot Rhetorer, og at man i de store Stæder, hvor der herskede græsk

^{†49}Chrysostomus 1 D. p. 49] i det til 745 anf. Skr. ^{†50}Efterfølgelse] sml. 721.767. Socrates] sml. 707.799. Anti-Climacus... udviklet] S.V. XII, S. 217 ff. — Sml. 656. Chrysostomus, 1 D. p. 51] i det til 745 anf. Skr.

1851

Dannelse, pleiede at betragte de geistlige Foredrag næsten fra samme Synspunkt som Sophisternes Pragttaler. „De Fleste opføre sig nu ved Prædikener som Tilskuerne ved Veddekampe, og vi see, hvorledes Mængden deler sig i Partier, det ene Partie erklærer sig for denne, det andet for denne Præst, og hvorledes de høre Foredraget i forskjellig Stemning efter deres forskellige Sindelag mod Præsten“. Neander Chr. 1 D. p. 62.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Videre: „Hvad skulle vi sige om de Troendes indbyrdes Kævelrier eller Drillerier, hvoraf der ikke er færre end af Angreb udenfra, og som gøre Læreren endnu mere Møie. Den ene vil af Opblæsthed paa en formastelig og forgieves Maade udgrunde de Ting, ved hvis Erkjendelse man Intet kan vinde, og hvis Erkjendelse ikke er mulig. Andre fordre af dem Regnskab for Guds Domme og tvinge ham at udmaale den store Afgrund. Der findes Faa, hvem det er ret Alvor med Tro og Levnet, men Mange ere der, som spekulere over saadanne Ting, som vi umuligt kunne begribe, ja som det paadrager os Guds Vrede at ville spekulere over.“

Neander Chr. 1 D. p. 63.

752 Mod den Indvending, at hvis vi alle skulle være Munke, saa
U. D blev det altfor alvorligt svarer Chrysostomus: „I Sandhed, ikke Alvoren er det, men Mangelen paa Alvor, der har ødelagt Alt.“

Neander Chr. 1 D. p. 22.

755
U. D.

Religieus Meddelelse.

For egentlig eksistentielt at skulle have Gavn af Andres Udsagn, er det saa vigtigt, at faae at vide, i hvilken Tilstand de vare, da de sagde det; og det faaer man saa sjeldent.

Neander Chr. 1 D. p. 62. . . . p. 63] i det til 645 anf. Skr. ⁷⁵³ Neander Chr. 1 D. p. 22] i det til 745 anf. Skr., S. 21. ⁷⁵⁴ eksistentielt] sml. 725. 780.

Tag Davids Psalmer. Naar David trøster sit Hjerter trods al Lidelse — er det i Lidelsens Øieblik han har digtet dette, haft denne Trøst; eller er det hele Digt en Reproduktion, fra et senere Øieblik, hvori han havde ganske forvundet hiin Smerte og nu digtede en Trøstesang?

#

#

Geistligheden

754

U. D.

skal være en executiv Magt i Samfundet, i Charakter. Den størst mulige Vildfarelse er det derfor naar den bliver: docerende.

#

Chrysostomus.

755

U. D.

Naar Lægfolk indvendte, at de ikke havde Tid til at læse i Bibelen, de havde saa travlt med deres verdslige Forretninger, og Bibellæsning var egentlig Noget for Munke og Eneboere, svarer Chrysostomus: nei, lige tvertimod just fordi I færdes saa meget i det Verdslige, just derfor behøve I endnu mere end Munke og Eremiter at læse i Bibelen.

Neander Chrys. 1 D. p. 192.

#

#

„Den objektive Lære, det Objektive“

756

U. D.

Den objektive Lære, det Objektive, det raabes der paa, og lades haant om Subjektiviteten. Ganske naturligt; thi man ønsker at fritages for Uleiligheden og Opoффrelsen ved at være Subjektivitet.

Eller var det maaskee den objektive Lære, det Objektive der seierrigt gennemtrængte hele Verden? Uendelige Nonsens, nei Sligt lader det Objektive nok være, det kommer ikke af Stedet. Nei,

⁷⁵⁵ Neander Chrys. 1 D. p. 192] i det til 745 anf. Skr., S. 192 f

det var ikke Læren, og ikke det Objektive der overvandt Verden, men det var Martyrernes Blod, og de Troendes Offere, kort det var Subjektiviteterne, der seierrikt kæmpede Læren igennem.

Men saaledes at skulle blive subjektiv det generer, og derfor lader man endog haant derom, istedetfor dog at være saa ærlig at tilstaae, at man ikke duer dertil. *Herunder et overstreget Dobbelt-kors*

Nu er Læren længst behandlet som det Objektive, det at være Subjekt afskaffet, hvad er saa Læren blevet? Ja det passer nu paa den det Ord af Schiller om Penge: ein Wort

es gehet vom Munde zu Munde
das Herz giebt nicht davon Kunde.

Anderledes den Gang da Subjektiviteterne vare med.

Underfundighed.

757
U. D.

Ogsaa det er eller kan være en Form af Underfundighed, naar man roser sig af eller den roses den Mildhed o: s: v: i ikke at dømme Andre. Thi stundom kan dette jo have sin Grund i Feighed i jordisk Klogskab o: D:, at man ikke vil udsætte sig for de Farer, der ere forbundne med virkelig at dømme En. Thi saaledes er det jo aldrig i Livet, at naar En dømmer en Anden, saa er dermed den Sag afgjort; nei, den Anden har jo ogsaa en vis Magt, som han saa vil bruge mod den Første. Fremdeles ved at dømme en Anden forpligter den Dømmende sit eget Liv stærkere, udsætter sig for at blive stærkere controlleret o: s: v:

Forsaavidt er det atter her en egen Sag med at man saadan udenvidere gjør Evangeliets Ord gjældende om ikke at dømme maaskee ogsaa i Forhold til Den, hvem Intet mindre end evangeliske Grunde bestemme til at lade være at dømme.

Ord af Schiller] sml. Digtet: Die Worte des Glaubens (hvis 1. Strofe har foresvævet S. K.). ⁷⁸⁷ Evangeliets Ord... ikke at dømme] Matth. 7,1.

Chrysostomus:

758

U. D.

„En Døds Opvækkelse kan ikke virke saa meget til en Hednings Omvendelse som et Menneske, hvis Liv er fuldt af christelig Viisdom“.

Neander Chrys. 1 D. p. 219.

Chrysostomus:

759

U. D.

Himlene fortælle ikke med Ord Guds Ære, men de drive Andre dertil ved Synet af dem: saaledes prise ogsaa De, der føre et sandt christelig Levnet, Gud, om de end tie, thi de drive Andre til at prise Gud, da ikke Synet af Himlen virker saa stærkt til at opfylde Sindet med Tilbedelse af Gud, som Betragtningen af et reent Levnet.

Neander: Chrys. 1 D. p. 220.

Chrysostomus.

760

U. D.

Engang hørte han en Christen disputere med en Hedning, der var stolt af den hedenske Videnskab og Kunst, og nu vilde den Christne bevise, at Paulus overgik Plato saavel i Veltalenhed som i Lærdom. Chrysostomus dadlede den Christnes Adfærd, at han just havde bekæmpet Det, som var det Fordelagtigste for hans Sag. Just det, at Apostlene ikke vare lærde og veltalende og dog kunnet omstøde Hedenskabets Systemer just det var Beviset for, at Christendommen ikke var menneskelig Viisdom men Guds Sag.

Neander Chrys. 1 D. p. 227 og 28

Hvor rigtigt fatter Chrysostomus ikke Problemet? Men hvad er hele det Moderne Andet end just den Bagvendthed, som hiin

⁷⁵⁸ Neander Chrys. 1. D. p. 219] se til 745. ⁷⁵⁹ Chrys. 1. D. p. 220] se til 745. ⁷⁶⁰ Chrys. 1. D. p. 227 og 28] se til 745.

Christen udviste. Man lægger Christendommen ud i ligefremme Kategorier: langt dybere, dybsindigere, høiere o: s: v: end Plato o: s: v: istedetfor at Kategorien er: Christendommen er Fornuft en Daarskab, det Absurde.

Til 760:

761 Dette er den forfeilede Pointe i hele den moderne Apologetik.
U. D. Den gamle stillede dog Sagen saaledes: den viste paa ethvert Punkt hvorlidet det Christelige er det menneskelig Sandsynlige, og gjorde just dette til Kriteriet paa det Guddommelige. Saaledes ogsaa med Hensyn til det Historiske ved Christendommen. Den viste, hvor usandsynligt det var, at Christendommen skulde have formaaet at seire — dog seirede den, og deraf bevises dens Guddommelighed, altsaa af det Usandsynlige. Den moderne Apologetik lægger Alt ud i det Ligefremme og Sandsynlige.

Chrysostomus

762
U. D. taler om, at Apostlene maae have havt guddommelig Understøttelse for at faae en saadan Lære som Christendommen sat igjennem; han siger:

„Læren, den var af den Beskaffenhed, at den alene maatte afskrække de Vantro. At man skulde tilbede en Korsfæstet, den af en Qvinde i Judæa Fødte som Gud! Hvo skulde vel være blevet overbeviist derved, naar ikke guddommelig Kraft var gaaet forud. Thi at han var blevet korsfæstet og begravet, havde alle seet; men at han var Opstanden og faren til Himlen, havde foruden Apostlene Ingen seet.“

Neander Chrys. 1 D. p. 231.

⁷⁶² Chrys. 1 D. p. 231] se til 745.

1851

At blive ædru

763
U. D.

i christelig Forstand er vistnok for ethvert Menneske saare vanskeligt, og kun meget Faae ere vistnok, christelig, ædrue. Det Mærkelige er tillige, at det at blive det slet ikke gaaer for sig som man, naturligt, er tilbøilig til at forestille sig det, at det skulle være en stille Overgang fra Klarhed til Klarhed. Tvertimod der kommer en Crise, hvor man just bliver saa fortumlet i Hovedet at man hverken veed ud eller ind, saa det synes at nu er man først rigtigt beruset og før var man ædru — og dog er det Crisen. Det er hermed ligesom naar Den, der bogstavelig er forfalden til Drik, vil lægge det af — saa kommer der en Tid, hvor han synes meget mere beruset end den Gang han drak, og det just fordi han afholder sig fra at drikke.

Til aandelig forstaaet at være ædru fordres nu først og fremmest den fuldstændige gennemreflecterede Udsondring af sig selv som Enkelt for Gud, ene for Gud; og saa det rene Indtryk af det Ethiske og af hvad der ethisk er det Vigtige; en tydelig og gennemarbejdet Bevidsthed af sin egen virkelige Tilstand.

De „Høitbetroede“

764
U. D.

Næsten altid finder man, at de af Gud Høitbetroede, de egentlige Guds Redskaber, først paa een eller anden Maade have forqvaklet, fordærvet forraadt, forspildt just den Sag, hvilken de skulle tjene. Det er ligesom en Sikkerhed Gud har mod dem, og er tillige dem selv til Hjælp at de ikke let fristes af det Fortjenstlige. Thi hvor ydmyg end et Menneske er, naar det dog var saaledes, at han i Forhold til den ham af Gud betroede Sag slet Intet, menneskelig talt, har forskyldt hvor farligt, hvor let at dog en svag Forestilling om det Fortjenstlige kunde skyde sig ind. Thi lad os antage, at en Saadan personligt havde meget at bebreide sig, men saa havde han ogsaa desto ivrigere tjent Sagen: det er dog farligt.

1851

Det Betryggende er, at det er just den selv samme Sag, han først har forspildt.

Saaledes havde jo Petrus forspildt Christendommens Sag ved at fornegte Christus — og det var Christendommen han skulde tjene. Saaledes Paulus o: s: v:

#

Troen gjør Alt.

765

U. D.

Uden Troen snubler man over et Halmstraae (Petrus bliver bange for en Pige — og fornægter Christus), med Troen flytter man Bjerger.

Den Bemærkning om Petrus at han blev bange for en Pige og fornegtede er af Chrysostomus.

#

Collision

766

U. D.

Et Menneske kan være saare rigt og mægtigt begavet — han Gud uendelig taknemlig derfor, forlangende slet Intet mere.

Men see det kan være ham, som var der ham dog egentlig endnu mere betroet, som skulde han høiere op — maaskee nærmere sig det Overordentlige. Og han forstaaer, at er han det, saa styrter han i samme Øieblik, menneskelig talt, i Undergang — thi det Overordentlige, ja det er evig vist, det kan kun ligge under i denne Verden.

See det kalder jeg en Collision.

Sæt nu han var det Overordentlige, saa vil han altsaa i samme Øieblik styrte menneskelig talt i Undergang — og saa vil jo dette i samme Øieblik blive Anfægtelsens stadige Magt mod ham, at nu har han selv forspildt Alt — og i ethvert svagt Øieblik vil det see saaledes ud for ham.

⁷⁶⁵ Petrus bliver bange for en Pige — og fornægter] Matth 26,69ff. om Petrus . . . af Chrysostomus] i det til 745 anf. Skr., S. 235. ⁷⁶⁶ Overordentlige] sml. 669.779. Anfægtelsens] sml. 671.789.

Thi det Overordentlige kan kun have reent Aands Forhold ud, svævende i det rene Aandens Vidnedsbyrd, hvilket negativt er, at alle ligefremme Tegn ere dialektiske eller omvendte. Thi Under sætningen til det at være det Overordentlige er: at ligge under i denne Verden; og det menneskelige Ligefremme er at ville kjende Guds Forholdet paa at man har Medgang, at Alt lykkes for En, eller mislykkes det saa dog at haabe for næste Gang. Men for den Overordentlige er intet saadant Haab, for ham er kun det vist: hans Undergang — gaaer han ikke, menneskelig talt, under, saa var han heller ikke i Sandhed det Overordentlige.

Hvad Under saa, at det er som det altid er med de Overordentlige, Guds Redskaber, at Gud maa tvinge dem ud til at være det Overordentlige — thi med sin gode Villie indlader nok Ingen sig paa Sligt!

Men som Alt er taget forfængeligt i Christenheden saa ogsaa Begrebet af den „Overordentlige.“

Hvad Christus fordrer?

767
U. D.

Først og fremmest Tro.

Dernæst: Taknemlighed.

Denne Taknemlighed er i Disciplen i strengere Forstand „Efterfølgelse.“ Men selv den svageste Christen har dog dette tilfælles med den stærkeste Discipel at Forholdet er: Taknemlighed.

„Efterfølgelse“ er ikke en Lovens Fordring, saa har vi Lovvæsenet igjen. Nei Efterfølgelsen er det stærkere Udtryk for Taknemlighed i den Stærkere.

Efterfølgelsen er ikke en Lovens Fordring, hvormed et stakels Menneske skal martre sig selv. Nei, en saadan frempiint Efterfølgelse er endog Christus imod. Han vilde vistnok sige til en Saadan, hvis han ellers fandt Taknemlighed hos ham, forivre Dig ikke, giv Tid, saa kommer det vel, og i ethvert Fald lad det komme

⁷⁶⁷ Efterfølgelse] sml. 750. 776.

1851

som en Taknemlighedens Glædes-Frugt, ellers er det dog ikke „Efterfølgelse“. Ja man maatte jo ogsaa sige, at en saadan rædsomt frempiint Efterfølgelse snarere var en vrængende Efterabelse.

768
U. D.

En kirkelig Theater-Kritik i Berlingske Tidende
d. 17 Januar 1851.

Det er dog en frygtelig Frækhed med den æsthetiske Blødtighed at tale om den næsten vellystige Nydelse ved en catholsk Aftengudstjeneste — og saa derfra at kritisere den nu indførte Aftengudstjeneste: at Belysningen er saa slet; at 8 Lygter i Forhallen er saa smagløst — o: s: v:

Retfærdige Gud! Der var engang, da smurte man de Christne ind med Beeg og lod dem tjene som Fakler paa Veien: da var Christendommen til. Nu er Christendommen ikke til — og man kritiserer Belysningen!

Og Præsterne tie her som overalt. De synes reent at glemme (forførte maaskee af et i denne Henseende saa vildledende Exempel som Mynster) at Præster ere lig Politie, at man ikke har mere Ret til, naar Forbrydelser tog Overhaand, og man aldrig saa noget Politie, da at sige, hvor er Politiet, end til, naar det Sædelige opløses da at sige: hvor er Geistligheden, hvad holder Staten en Geistlighed for naar den ikke gjør Gavn. Thi vil man slaae saaledes af paa Christendommen at man istedetfor det Apostoliske, faaer en Statskirke og den Betryggethed at være lønnede Embedsmænd o: s: v:, saa skal man ogsaa i den Stiil gjøre Gavn.

⁷⁶⁸ Berlingske Tidende d. 17 Januar 1851] Nr. 14. Christendommen ikke til] sml. 530.783. Mynster] sml. 742.780.

[I Marginen: Om „Hende.“] 769

Om „Hende.“

U. D.

I Anledning af Faderens Død skrev jeg til Schlegel. Han blev rasende og vilde paa ingen Maade „taale nogen Indblanding af en Anden i Forholdet mellem ham og hans Kone.“

Hermed er egentlig Sagen afgjort. Mere forlanger jeg egentlig ikke.

Men Sagen er: hun har maaskee Intet faaet at vide om det Skridt af mig, Schlegel har fortiet hende det.

Forsaavidt er hun dog ikke skeet sin Ret.

I en senere Tid synes hun ogsaa selv at være mere opmærksom. Vi sees oftere.^[†]

Fornemlig har vi i Løbet af 1 a 1½ Maaned næsten seet hinanden hver evige Dag eller dog hver anden og to Gange.

Jeg gaaer min sædvanlige Gang paa Volden. Der gaaer hun nu ogsaa. Hun kommer da enten med Cordelia eller alene, og gaaer saa altid samme Vei alene tilbage, og møder altsaa mig begge Gange.

Ganske tilfældigt kan dette vistnok ikke være.

Har hun villet tale med mig, her har været rigelig Leilighed. <Og <at> hun ikke skulde turde vove det kan jeg ikke være foranlediget til at troe, da hun dog i sin Tid, saavel efterat vor Forbindelse var hævet, som ogsaa ved den Tid, da hun forlovede sig med Schlegel, ved en lille mimisk Telegraphering har søgt et Vink af mig, og ogsaa faaet det, betydende hende, at mig maatte hun opgive, men forresten var hun mig kjer, item, at hun havde min Hengivenhed.>

Men jeg kan ikke tale til hende. Nei.

Sagen har en ganske egen Vanskelighed. Det er ikke som ellers, hvor et Menneske maaskee kunde være utilbøilig at udsætte sig for den Mulighed at blive erklæret for en Skurk o: D. O, nei. Var der intet Andet muligt, skulde jeg gjerne, heller end gjerne tale til hende.

⁷⁶⁹ Om „Hende“] sml. 413. skrev til Schlegel] se X² A 210. Kske Papirer S. 131 ff. †] se 770.

1851

Men Vanskeligheden er just lige den modsatte: at jeg kunde faae for meget at vide. Maaskee har hun dog saadan slaaet mig af Tanker — og saa skulde jeg ved at tale til hende maaskee forstyrre Alt. Maaskee er endog hele Ægteskabet en Maske, og hun hænger mere lidenskabeligt ved mig end før. I saa Fald var da Alt tabt. Jeg kjender vel, hvad hun kan hitte paa, naar hun først faaer fat i mig.

Og nu Schlegel, hvem jeg skylder at vaage over Alt saa samvittighedsfuldt som muligt![§]

Altsaa nei. §Det er jo heller ikke mig, der officielt udtrykker, at jeg har opgivet hende, det er hende, hun har jo giftet sig med en Anden.‡

Det Hele har berørt mig smerteligt, forsaavidt det coinciderede med min egen Tanke om at opgive at være Forfatter, og det har anstrenget mig Noget at sætte den sidste Pseudonym ind.

‡‡

Til 769:

770
U. D.

[†] I Kirken, væsentligen Slotskirken, har vi da i den lange Række Aar stadigt seet hinanden, og i den senere Tid oftere end sædvanligt. Jeg har min bestemte Plads, som jeg uforandret sidder paa. Hun sætter sig ofte lige i Nærheden. Hun kan da ofte see meget lidende ud. Det er en tre Uger siden. Hun satte sig lige foran mig, var ene. Ellers pleier hun at synge en Psalme efter Prædikenen, hvilket jeg aldrig gør. Den Dag lod hun det være. Vi gik altsaa samtidigt. Udenfor Kirkedøren vendte hun sig om og saae mig. Hun stod i Svinget til Venstre bort fra Kirken. Jeg svingede som jeg altid gør til Høire, fordi jeg gjerne gaaer gennem Buegangen. Mit Hoved hælder af Naturen noget til højre Side. Idet jeg svingede bøiede jeg Hovedet maaskee noget stærkere end sædvanligt. Derpaa fortsatte jeg min Gang, og hun gik sin. Bag efter gjorde jeg mig ordentlig Bebreidelse, eller rettere jeg blev angst, at denne Bevægelse kunde være blevet bemærket af hende og forstaaet som et Vink at gaae ad min Vei. Hun har for-

§] se 771. ⁷⁷⁰ †] se 769.

modentlig slet ikke bemærket det, og i ethvert Tilfælde maatte jeg have overladt til hende om hun vilde have talet til mig, og vilde i saa Fald mit første Spørgsmaal være blevet, om hun har Schlegels Tilladelse.

Til 769, i Marginen:

§ Og han kan ogsaa med Sandhed sige, at hans Sag i mine er i gode Hænder; thi kun med hans Samtykke interesserer det mig. Et Forhold til hende hvori der skulde være end det mindste mindste Spor af nefas: ih, Gud Fader bevares, saa kjender man mig ikke. Ideen er det, der beskjeftiger, hvor jeg er, jeg kan ikke være uden Idee. Men til at Ideen skal kunne udtrykkes, fordres 1) at hun er væsentlig tilfreds med sit Ægteskab med Schlegel. 2) At Schlegel gjør sig en Glæde af at samtykke i, at jeg taler med hende: saa er jeg saare villig til at gjøre Alt, for at lade mit Liv udtrykke baade hendes Værd og hvor megen Vægt jeg har lagt paa hende. Men er der Misligheder med Hensyn til at faae Ideen udtrykt, saa fordrer min Idee, ikke blot at jeg ikke indlader mig paa Sligt, men at jeg endog gjør Modstand derimod.

771
U. D.

I Forhold til Gud

er just de Tilfælde de vanskeligste, hvor man i en vis menneskelig Forstand har Ret eller dog ikke saa ganske Uret. Ligeoverfor Gud er det næsten det Allerletteste naar man kan sige: jeg var en Slyngel, bar mig ad som en Slyngel, tilgiv mig. Angeren er overhovedet det letteste og naturligste Forhold til Gud.

772
U. D.

Deraf kommer det, at jeg selv i Forhold, hvor jeg dog menneskelig talt mener at have Ret, ligeoverfor Gud, blot for at faae ret Fred og Hvile foretrækker at antage, at jeg dog vist alligevel var en Slyngel, men at Gud nok vil tilgive mig.

⁷⁷¹ §] se 769, S. 486.

1851

#

773

Geistlighed

U. D.

er executiv Magt. Tænk nu, for ret at see Forvirringen, tænk nu, at Politiet f. E. istedetfor at handle begyndte at docere om Tyverie o: D:

#

774

Ogsaa Chrysostomus

U. D.

slaaer dog af.

Han siger etsteds, at naar en Mands Kone dør, og hun taalmodigt finder sig deri, saa rangerer hun med Abraham, thi i Intentionen var hun villig; ligeledes rangerer hun med en Martyr, thi i Intentionen var hun dog villig.

Ordene lyde saaledes: Hvo som taaler Lidelser og takker Gud, har erhvervet sig en Martyrkrone, f. E., Barnet er blevet sygt og Moderen takker Gud, det er en Martyrkrone. Ere hendes Lidelser ikke større end mange Marter. Men hun lader sig dog ikke tvinge. Barnet dør. Hun takker paa nye. Hun er blevet en Abrahams Datter. Om hun end ikke har offret sin Søn med egen Haand, saa var hun dog villig dertil, glad beredt dertil. o: s: v:

Neander: Chrysostomus I D. p. 249. Hom. 8 in Coloss. IV, 133.

#

775

Glemsel.

U. D.

Naar f. E. en Tjenestepige har slaaet Noget istykker, da er det Første der beskjeftiger hende, at Herskabet ikke strax faaer det at vide. Naar saa nogen, maaskee endog er længere Tid er gaaet, saa siger hun: ja det er længe siden — og synes det hende, at det er Ingenting.

Saaledes ere de fleste Mennesker <i det Mindre og i det Større>. Det er Letsind.

Tungsind er det Omvendte, jo længere det er siden, jo forfærdeligere synes Skylden.

⁷⁷⁴ Mands Kone] skulde være: Kones Barn Martyr] sml. 637. Neander: Chrysostomus I D. p. 249] se til 745.

„Christenheden“ — Christus.

776
U. D.

Det som hele Christenhedens Kunst bestandigt gaaer ud paa er at afskaffe „Efterfølgelsen“.

Fra det Øieblik da Julefesten blev erklæret for den høieste Fest (i 4de Aarh.) er egentlig „den bestaaende Christenhed“. Verdens Frelser er nu et Barn. Og hvorfor vilde man saa gjerne frelses ved et Barn? Fordi man meente: her kan ikke være Tale om Efterfølgelse. At frelses ved et Barn er omtrent ligesom <at „lære“> af Lilien og Fuglen, hvilke man ogsaa foretrækker for en virkelig „Lærer.“

Saa alternerer det mellem to Yderpunkter enten blot at urgere Christi Død (thi saa slipper man ogsaa for Efterfølgelsen) eller Barnet Christus.

„Efterfølgelsen“ er det der skal hævdes igjen. Nu vistnok ikke i den næsten comiske Misvisning som i Middelalderen. Nei, Efterfølgelse i Betydning af at vidne for Sandhed og lide derfor.

Her vil saa forresten Middelalderens Askese o: s: v: faae sin Betydning. For nemlig at kunne være Sandheds-Vidne er det fornødent at optugtes til at kunne undvære o: s: v: Middelalderens Feil var at gjøre Askese o: D. til absolut τέλος, saa Middelalderen mere copierede Christus end efterfulgte. At copiere er just at gribe den ydre Form. Christus har ikke lært Armod i og for sig selv, men Armod for at kunne vidne for Sandhed.

Men Middelalderen var dog langt videre end den moderne Misvisning, der reent udelader Efterfølgelsen og sætter Christendommen som blot Lære over i det Docerende eller æsthetisk over i Kunst-Frembringelse i Retning af Veltalenhed o: D:

Thema til en Prædiken.

777
U. D.

„Ikke at jeg har grebet det — men jeg er greben“.

⁷⁷⁶ Efterfølgelsen] sml. 767.779. vidne for Sandhed] sml. 677.
Askese] sml. 702.793. ⁷⁷⁷ Ikke at jeg har grebet det osv.] Fil. 3,12.

1851

#

778
U. D.

Gud.

Tag en Digter, selv den rigeste — og see næsten alle hans Personer ligne dog hinanden, og høist skaber han nogle faae primitive Personer.

Og tænk saa Gud, der skaber disse Millioner, Millioner — og ikke een eneste af dem er som den anden.

#

779
U. D.

Situation

En Beundrer af Christus paa
Dommens Dag.

Tænk et Menneske; og jeg vil nu hverken holde det i det Ubedydelige, ei heller beskyldte ham for at være en Hykler. Nei, han er ganske overordentlig begavet — men han er nu engang gaaet feil af Pointen i Christendommen. Han udvikler disse overordentlige Evner, danner sig selv til en virkelig fuldendt, menneskelig talt, Skikkelse, præsterer kunstnerisk det Overordentlige, bliver en verdenshistorisk Figur har Alt hvad der menneskelig talt kan imponere og tiltrække — og tænk naar han nu skal sammenholdes med Forbilledet! Og dog har han tillige været, menneskelig talt, en from Mand — men han har engang for alle taget feil af Pointen.

#

780
U. D.

Chrysostomus — Mynster.

Mynster har gjort det til Kunst-Præstation at være religiøs Taler, saa han med stor Flid vaager over at holde sit personlige Liv udenfor. Deri stikker Feilen.

Chrysostomus er sandeligen ogsaa veltalende — men han gesticulerer med hele sin Existents. Nu sætter han en Handling ind

⁷⁷⁸ Digter] sml. 742. 789. ⁷⁷⁹ Overordentlige] sml. 766. Forbilledet] sml. 776. ⁷⁸⁰ Chrysostomus] se til 745. Mynster] sml. 768. 782. Existents] sml. 753. 789.

i det offentlige Liv — og næste Søndag prædiker han derom. Nu bruger han Prædikestolen til Handling, hans Tale er ikke et æsthetisk Kunstværk, der skal udenfor Livets Virkelighed paa Theater-Afstand, nei den er en Handling, som just skal gribe ind lige midt i Livets Virkelighed.

#

#

„Den Høitbetroede.“

781
U. D.

At et Menneske ligeoverfor andre Mennesker har vovet at beraabe sig paa et særligt Forhold til Gud: ja, jeg forstaaer det ikke; ogsaa saaledes forstaaer jeg det ikke.

Sæt et Menneske turde vide med sig selv, at han havde et særligt Forhold til Gud, mig synes, han maatte sige til Gud: i uendelig, uudsigelig Taknemlighed for denne Naade, er jeg villig til at lide Alt, o, men ikke sandt, det vil Du da ikke have, at jeg skulde sige det til Nogen, ikke sandt, Du vilde vredes derover, som over den største Formastelse og Utaknemlighed, hvis jeg understod mig dertil, til at tale til Nogen om mit Forhold til Dig — og fra den anden Side, jeg vilde da ogsaa bede Dig, at Du for Alt ikke vilde forlange noget Saadant af mig, det vilde være som skulde jeg døe af Undseelse, og som skulde det indtil Døden bedrøve min Aand.

Jeg vil nu forfølge det videre, tænke og tale ganske menneskeligt.

Hertil maatte saa Gud svare. Hvad Du siger, kan, menneskelig talt, være sandt og smukt; men deels har jeg udvalgt Dig just for at det skulde siges i Verden, eller fordi jeg skulde have det sagt; og deels er Det, Du siger, dog egentlig menneskelig Egoisme: Du vil nyde Forholdet til mig. Nei, lige tvertimod, just Det jeg fordrer, er, og just derfor indlod jeg mig med Dig, fordi Du skal sige det i Verden. Frygter Du, at det nu skulde blive taget for-fængeligt, Du æret og anset af Menneskene hvad Du vel mener

⁷⁸¹ Naade] sml. 737.784.

1851

vilde bedrøve Din Aand: vær rolig, det er evigt umuligt, Sligt kan kun hænde Dem, hvem det vistnok heller ikke bedrøver, Dem, der ikke i Sandhed have noget Forhold til mig. Nei, idet Du siger det, saa har Du udtalt, menneskelig talt, Din Undergang. Menne-skene ville hade, afskye, forbande Dig. Tillige maa Du finde Dig i, at det menneskelig talt, bestandigt seer ud, som lod jeg Dig ogsaa i Stikken; thi da jeg er Aand, kan Du kun have et Aands-Forhold til mig, kun Aandens Vidnedsbyrd i Troen, saa længe Du lever i denne Verden. Dog ogsaa i dette vil der være Salighed nok for Dig, og saa har Du Evigheden for Dig.

==

782

Mynsters Prædiken idag.

U. D.

Idag prædikede Mynster: om det christelige Livs Skjønhed — og meget skjønt.

Men gjøre Indhug, give Fart til Handling o: s: v:, nei det er Mynsters Væsen, som han nu er, saa fremmed. Istedetfor christelig Uro altid kunstnerisk Ro. Jeg havde et Øieblik ventet noget Andet idag, da han havde valgt Ps. No 588, men det skete ikke.

≠

≠

783

At der, christeligt, rangeres omvendt

U. D.

o: jo høiere i Rang, jo mere Lidelse, det er da ogsaa udtrykkeligt udtrykt i det N. T., hvor Christus til Disciplene, der begjerede at sidde ved hans høire og venstre Side, siger: I vide ikke hvad I bede, kunne I drikke den Kalk som jeg skal drikke.

I vide ikke hvad I bede, nei Apostlene toge sig ikke iagt for Omvendthedens Rangforordning, men forstod det ligefremt.

Aandens Vidnesbyrd] sml. 394. ⁷⁸² Mynsters Prædiken idag] se Mynster, Prædikener holdte i Aarene 1851 og 1852 (Kbh. 1853. — Ktl. Nr. 234), S. 3 ff. (Prædiken paa 2. S. e. H. 3 K., der i 1851 var 19. Januar). — Sml. 780. 799. ⁷⁸³ Christus til Disciplene osv.] Matth. 20, 22.

I Ligefremhedens Rangforordning der vil Enhver heller end gjerne ind, og stige høiere og høiere. I Omvendthedens Rangforordning — ja hvis han ellers veed hvad han beder, beder neppe Nogen om at komme ind eller om det raske Avancement til et høiere Trin.

Dog saasnart det glemmes, at, christelig, rangeres der omvendt: saa er Christendommen afskaffet. Den ligefremme Rangforordning i Stigen i Ære og Anseelse ligefrem er, christelig forstaaet, ligesom Tidsregningen før Christus, en negativ Regning, et Debet, som anslaaes En.

O, hvor langt er dog ikke Guds Tanker fra Menneskenes! Der strides de om at komme høiere og høiere i Rangen, i Ære og Anseelse, og mærke ikke, at de komme dybere og dybere i Gjelden. Thi dette Positive (Ære, Anseelse, Rang o: s: v:) er just det Negative; og dette Negative (at forhaanes, udlees, forfølges kort lide for Sandhed) er just det Positive. Ligesom Verdens Alvor er Spøg, og det christelig at blive en Nar i Verden just Alvor.

‡

‡

Naaden skærpende Lovens Fordring.

784

U. D.

Dette kan ogsaa sees saaledes: just det at der vises mig Naade, at jeg benaades, just deri ligger jo Fordringen til saa at anstrenge mig saa meget desto mere. Saaledes fremstiller ogsaa Luther Sagen i Prædikenen over Epistelen paa 7de Søndag efter Trinitatis.

Men her gjælder det, at dette dog igjen, hvis jeg ikke skal gjøre et stakkels Menneske reen gal, maa tages som Inderliggjørelse i Naaden, inderligere og inderligere at forstaae hvor dybt jeg trænger til Naaden.

Forøvrigt sees det let, at det er, som jeg saa ofte har sagt, at Døds-Øieblikket er den letteste Situation for det at blive Christen

Christendommen afskaffet] sml. 768. ⁷⁸⁴Naaden] sml. 781. Luther] sml. 696. 800. i Prædikenen... Trinitats] en christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 370f.

eller for det at modtage Naaden, thi her falder Vanskeligheden med den ny Stræben bort.

Skal jeg leve, saa skal der altsaa begyndes en Stræben. Denne skulde nu, just i Betragtning af at jeg fik Naade for det Forbigangne, være desto renere. Men see snart viser det sig eller strax at ogsaa den trænger til Naade og atter til Naade, fordi den er saa ufuldkommen efter at have faaet Naade. Og saaledes potenseres det.

Hvad vil dette sige? Det vil sige, der kan svinges paa to Maader, enten saaledes, at man dog mener ved en Stræben at naae Fuldkommenheden, eller saaledes at man dybere og dybere forstaaer, hvorledes man trænger til Naaden.

Hvis jeg skulde definere den christelige Fuldkommenhed, vilde jeg ikke sige at den er en Stræbens Fuldkommenhed, men at den just er den dybe Erkjendelse af sin Stræbens Ufuldkommenhed og derfor just den dybere og dybere Bevidsthed om Trang til Naade, ikke i Forhold til Dette eller Hiint, men den uendelige Trang uendeligt til Naaden.

Dog hvor let kan dette ikke atter tages forfængeligt! Ja, det er ganske sandt, men jeg kunde næsten fristes til at sige, at just derpaa kjendes, at det er det sande Christelige. Det Jødiske er ikke nær saa let at tage forfængeligt, Gud i det Gamle Testamente kan man ikke nær saa let snyde. Men da han aabenbarede sig i Christo — ja, det var det Sidste han kunde gjøre, og just derfor blev det i en vis Forstand saa let at tage forfængeligt, dog saa venter igjen Evighedens forfædelige Alvor bagved.

Den ægte christelige Sætning: et Menneske formaaer slet Intet — er det ikke som var den blevet Christenheden Løsenet til Aflad fra al Stræben! Og saaledes med alt Christeligt! Christendommen begynder egentlig der, hvor den meest begeistrede, i næsten Fortvivelse over sin Synd meest potenserede Iver staaer rede til at ville ofre Alt — og for at nu denne Iver ikke skal blive enten Formastelse eller virkelig Fortvivelse (Formastelse, som formaaede et Menneske selv Noget, Fortvivelse, at han dog Intet formaaer), saa vil Christendommen ydmyge denne Iver og tillige

skaffe Fred, og siger nu: et Menneske formaaer slet Intet — men det er idel Naade.

Og just denne Sætning bemægtigede saa hele Verdsligheden sig, og sagde: et Menneske formaaer slet Intet, han frelses af idel Naade — saa lad os ikke spilde et Secund paa at bekymres om vor Sjels Frelse, det kan jo dog ikke hjælpe, da et Menneske dog selv slet Intet formaaer, og det behøves jo ikke, da vi jo frelses af Naade. Og saa digtede man hiint Evangelium om. Thi i Evangeliet bleve jo virkelig de udelukkede, som undskyldte sig med at komme, fordi den ene havde giftet sig, den Anden kjøbt et Par Øxne (en passant bemærket: det er kun lidet svarende til vore høittravende Talemaader om Ægteskabet, at Evangeliet udendvidere parallelliserer det at gifte sig og det at købe et Par Øxne, omtrent som Diogenes <af> Laerte med græsk Naivitæt parallelliserer, sigende om Pythagoras, for at betegne hans Reenhed, at Ingen nogensinde saae ham i Elskovs Forretning eller paa Locumet). Man digtede Evangeliet om, saa Enden blev, at alle disse Indbudne, som udeblev, alligevel kom med.

O, just dette er i mine Tanker det Frygtelige ved det Christelige, at det, i en vis Forstand er saa let, at narre. Det har intet udvortes Mærke, som Loven har det, det næsten ligesom snakker det verdslige Sinds Magelighed efter Munden ved idelig at tale om at et Menneske slet Intet formaaer, at det er idel Naade, det gjør det i en vis Forstand saa uendelig let at narre Gud, sig selv, Andre — frygtelige Alvor!

Just da Gud blev i Christo den naadige Gud, da blev han ogsaa, om jeg saa tør sige, fornemmere end nogensinde. I det gamle Testamente er det dog mere som sad han og passede paa, ja, om jeg saa tør sige, han strider med Menneskene om Sit, staaer paa sin Ret o: s: v: . Da besluttede han at gjøre Alt — og nu bliver han uendelig fornemmere, han næsten ligesom inviterer Menneskene til at narre sig: frygtelige Alvor. Det er med Gud som med et Menneske, en Fader i Forhold til en forloren Søn. En tidlang gjør han Noget for ham. I al den Tid er han ikke saa fornem fjern;

i Evangeliet...som undskyldte sig osv.] Luk. 14, 18 ff. Diogenes... sigende] VIII 19; i Riisbrigh's (til III B 30 anf.) Overs. 1. Bd., S. 372.

1851

han bliver vred, han seer paa sin Ret o: s: v: Da beslutter han at gjøre Alt, og nu bliver han uendelig fornem. Ved at gjøre Alt gjør han det muligt, at Sønnen kan ganske narre ham i en vis Forstand: frygtelige Alvor. Faderen kjævles ikke mere med Sønnen, skjender ikke — nei, han har gjort Alt, og fra det Øieblik indtræder som en uendelig Taushed. Den Gang Faderen kun gjorde Noget, var det ikke nær saa let at tage dette Noget forfængeligt, thi Faderen passede paa. Nu har han gjort Alt, gjort det saa uendelig let for Sønnen at tage Alt forfængeligt: frygtelige Alvor!

At gjøre Alt er derfor den meest critiske discrimen, et frygteligt enten—eller. Da Gud sendte Christus til Verden, da gjorde han uendelig Alt, da frelste han Slægten, hver een Eneste — ja eller da opgav han den for evig, hver een Eneste.

I Christo er Gud bragt til sit Yderste: den uendelige, uendelige Kjerlighed og Forbarmelse — ja eller i den Grad Strenghed, at han er saa frygtelig streng, at han ikke engang vil lade Dig det mærke indtilvidere, som naar Vreden tier og da just er paa sit Høieste.

Det Yderste er altid det Forfærdelige; selv den yderste Mildhed den har altid dette Forfærdelige: der er ingen yderligere.

#

#

785

Clara Raphael

U. D.

er ikke saa meget, som man har bemærket, neutrius generis, som hun meget mere er et forjadtet communis generis.

#

786

Systemet

U. D.

„gaaer frem med Nødvendighed“, heed det. Og see, saa kan det aldrig i noget eneste Øieblik komme saa meget som en halv Tomme videre end Tilværelsen er, der gaaer frem med Frihed.

Det var Snyderiet. Det var ligesom hvis en Skuespiller vilde sige: det er mig, som taler, det er mine Ord — og saa har han dog ikke eet eneste Ord at sige i samme Secund Souffleuren tier.

‡

Eva blev skabt Manden til Selskab; den Hellig-Aand kaldes Trøsteren. 787
U. D.

‡

Poetice. 788
U. D.

I en af de ældre Journaler (vistnok fra Begyndelsen af 49) findes poetice en Replik i Retning af at jeg, skjøndt vistnok ikke lidende af Blodtørst, kunde lade Journalister skyde ned

Fortsættelse poetice:

Ja, raser kun, reiser kun et Oprør mod mig, at jeg, om muligt, maatte blive ihjelslagen. Hvad bryder jeg mig derom. Men uendeligt beskjeftiger dette mig, at jeg falder for Journalister. Ja, skjøndt jeg antager, hvad Christendommen lærer, at vi skulle opstaae med forklarede Legemer — ja, jeg troer, jeg vil bede Gud, om jeg dog ikke paa mit forklarede Legeme maatte beholde en <lille> Rift til Minde om, at det var af Journalister jeg blev dræbt.

‡

Det Digteriske, <og mig selv.> 789
U. D.

Her er det igjen. Den Idee-Kamp, hvilken jeg repræsenterer, dog nogenlunde sættende den ind i Virkelighed og derfor dog med adskilligt Bryderie — hvis jeg vilde forvandle den til Digter-Værker, ligefrem dramatiske endog til at opføre paa Scenen: ja, Ingen, Ingen lever med mig der saaledes kunde gjøre Lykke og blive Øieblikkets Helt.

⁷⁸⁸ I en af de ældre Journaler] se X¹A131. Journalister] sml. 746.
⁷⁸⁹ Digteriske] sml. 778.791.

1851

Men idet jeg holder igjen og gjør det dog noget til Virkelighed, skaber jeg mig idel Modstand, og volder mig selv mange Anfægtelser.

Dog det er mit Væsens Grændsestridigheder. Jeg er <en> Digter. Men jeg var længst lagt an til en religiøs Individualitet, længe før jeg blev Digter. Og det Faktum, hvorved jeg blev Digter, det var dog et ethisk Brud eller en teleologisk Suspension af det Ethiske. Og begge disse Dele bestemmer mig til at ville naae Noget ud over „Digteren“, medens jeg tillige lærer, ængsteligere og ængsteligere at vaage over, at der da intet Formasteligt ligger deri, hvad Gud nok ogsaa vil vaage over.

Og hver Gang saa et Afsnit i denne indre Grændsestrid er tilbagelagt, da vender potenseret tilbage, hvad der er Omqvædet <ogsaa> i Striden: at jeg aldrig noksom kan takke <den> Gud, der i uendelig Kjerlighed har gjort og gjør for mig saa uendelig meget mere end jeg nogensinde havde ventet, kunde eller turde have ventet. O, Salighed!

Og hvad der styrker mig til og giver mig Frimodighed til at have naaet en saadan Ueensartethed med det Almene-Menneskelige, som jeg har naaet, er just, at min Styrke er min Svaghed. Ved særlige Lidelser er jeg næsten fra Barndommen afsat udenfor det Almene-Menneskelige; jeg er ikke en vilkaarligt Experimenterende eller en dog maaskee kun dumdristigt Vovende, nei jeg er en Lidende, tvungen i Lidelser. Uden disse Lidelser havde jeg naturligviis længst været gift, vel ogsaa Embedsmand. Dog har disse mine Lidelser det Dialektiske, at det jo var muligt de kunde hæves. Maaskee vil det ogsaa naaes, og <, > haaber jeg, til den Tid, da jeg ikke mere har Raad til for egen Regning at opretholde en Forfatter-Existens; naaes det ikke, faaer jeg vel min Ordre. Imidlertid holder jeg Tiden hen, at jeg da ikke, ved, i utidig Angst for jordisk Velvære, for tidligt at gribe til skal forstyrre hvad Hensigter Styrelsen muligt kunde have med mig.

‡

Anfægtelser] sml. 766. 790. ethisk] sml. 780. Ueensartethed] sml. 27. særlige Lidelser] sml. 511.

En yderste Trøst. For høit Anfægtede.

790
U. D.

Har da kun Den en Gud og Fader, der har en naadig Gud og Fader; mon ikke ogsaa Den, ak der har en vred Gud og Fader — dog har en Gud og Fader? O, min Ven, er det saaledes fat med Dig, eller er det i Anfægtelse saaledes fat med Dig, hold dog blot fast ved denne yderste Trøst, slip blot ikke Gud, og Du skal see det hjælper. Det ene Farlige er at slippe Gud; om saa hans Vrede skulde blive over Dig Dit hele Liv, det er ikke nær saa farligt.

Dog saa haardt anfægtes vistnok sjældent noget Menneske.

Menneskelig Selvmodsigelse.

791
U. D.

En bliver ved en Forbrydelse Digter, Virtuos (som det f. E. fortælles om Paganini) o: D: — han mærker det Ethiske, at dette er en Umulighed. Ved uskyldig Lidelse kan man blive det uden Indsigelse af det Ethiske, men ikke ved Forbrydelse. Og dog maaskee han just mærker det Ethiske, maaskee er det just det Ethiskes <straffende eller dømmende> Uro, der gjør ham til en Digter, Virtuos o: D.

Men i ethvert Tilfælde er det ethisk en Umulighed. Det Ethiske maatte aflevere ham Angrende til det Religieuse til videre Befordring. Ethisk er det umuligt. Det er som hvis det Æsthetiske sagde til et Menneske: Du er en fattig Djævel; der lever etsteds et Menneske; hav Mod til at slaae ham ihjel, og Du er den rigeste af alle; og intet Menneske skal faae det at vide. Det Ethiske maatte sige: nei stop; i samme Øieblik Du har dræbt ham, maa Du melde Dig for Politiet betale Alt igjen, og saa lade Dig dømme som Morder.

⁷⁹⁰ Anfægtede] sml. 789. ⁷⁹¹ Digter] sml. 789. 799.

1851

792
U. D.

Gud som Fader — en menneskelig Fader

Ganske i samme Forstand som en jordisk Fader er Gud ikke Fader. Den jordiske Fader er bundet i Natur-Forholdet, han er Fader enten han vil eller ei; han har ved at gjøre sig til Fader gjort sig til Noget, der fanger ham.

Anderledes med Gud, thi han er kun Aand. Vil Du ikke være saaledes, at Gud kan være Din Fader, saa er Gud heller ikke Din Fader, han kan ikke være det, han vil ei heller.

Men saa er der igjen en anden Forskjel. Thi dette er vel seet, at der var en jordisk Fader, som da hans forlorne Søn vendte tilbage angrende, forhærdede sig og ikke ville tilgive eller være Fader. Men dette hænder aldrig med Gud; saasnart Du oprigtigt vil, saa er Gud ogsaa Din Fader.

793
U. D.

Existents-Proportioner.

N. N. holder et mesterligt, opløftende og henrivende Foredrag om Selvfornegtelse — og bliver til Løn derfor R. af D. M. M. fornegter sig selv — og bliver til Løn derfor udleet og forhaanet.

Det er dog i Grunden uhyre Latterligt: en Mand holder et herligt Foredrag om Armod — og imidlertid gaaer under Foredraget Præstens Tavle om. Eller han holder et henrivende Foredrag om Armod, det er saa henrivende, at man finder det 100 rd værd, som sendes ham og som han modtager.

794
U. D.

Præster.

Naar man skulde tale meget nøiagtigt, kan man ikke sige, at Landet har 1000 Præster, men 1000 Præstekjoler.

Manden gaaer ikke op i det at være Præst, paa ingen Maade.

⁷⁹³ Selvfornegtelse] sml. 776.797.

Nei i Præstekjolen stikker der en Mand, som er heel forskjellig fra Præsten endog naar han har Præstekjolen paa.

Skjøndt jeg ellers er en Hader af Maskiner, saa kunde jeg virkelig ønske, at man inventerede en saadan Maskine^[†], der kunde trækkes op til at holde disse henrivende og opløftende Prædikener. Saa kunde enhver Menighed faae en saadan Maskine. Saa undgik man idetmindste det Forargelige, thi at en Præke-Maskine ikke gjør efter hvad den selv siger, deri er intet Forargeligt.

Til 794, i Marginen:

[†] en Art Spilledaase, som blev at sætte op paa Prædikestolen, 795
 hvad i mine Tanker en Graver godt kunde betroes til <og kunde U. D.
 man for at der ikke skulde savnes Gesticulationer lade Degnen
 ledsage Foredraget med Gestus og mellem hvert Moment snyde
 sin Næse og aftørre Sveden kort bære sig ad som han nok har
 seet Præsten bære sig ad>; men skulde man finde det fornødent
 at der var Præster for at sætte Spilledaasen op, <og for at ge-
 sticulere> saa har jeg slet ikke noget derimod.

Det kunde være moersomt at høre en Spilledaase sige: „om
 end Alle faldt fra, saa vil jeg dog blive Christendommen tro, denne
 milde Lære, der trøster og læger for alle Sorger, og giver Glæ-
 derne deres rette Smag. Det er min inderlige Overbeviisning o:
 s: v:“ Og det var maaskee mere end moersomt, thi muligt man
 paa den Maade bragtes til at blive opmærksom paa, hvad det dog
 egentlig er at prædike ved at høre, at i den nuvedtagne Betyd-
 ning af at prædike kunde ogsaa en Spilledaase prædike.

Abbed Isidorus

796
 U. D.

svarer paa Klagerne over Geistlighedens aftagende Anseelse, at
 det er Geistlighedens Verdsligheds Skyld og siger:

[†] se 795. 795 [†] se 794, S. 501.

1851

i gamle Dage frygtede derfor (fordi Geistligheden ikke var verdslig) Menigheden Præsten, nu frygter Præsten Menigheden.
cfr. Neanders Chrysostomus 2den Deel i Anmærkningen p. 99.

±±

±±

797
U. D.

Ungdom — Erfaring.

Et ungt Menneske vilde raisonere omtrent saaledes: kunde jeg bevise, at f. E. Prof. Martensens Existents er ideeløs, og derimod en jævn verdslig Stræben efter jordiske Goder: saa vilde de Mange forlade ham og han tabe al Anseelse.

Nei, unge Ven, der feiler <Du>. Just naar Du kunde bevise det, da vilde endnu Flere slutte sig til ham; thi det er dog egentlig det man vil: jordisk Fordeel. Og Dit Beviis for at det hang saaledes sammen med Martensen, vilde gjøre de Mange opmærksomme, at der var Fare paa færde, at der gjordes Mine til at Ideen skulde <til at> revidere Existenterne, og saa vilde de slutte sig endnu fastere til Martensen; de vilde sige: det er af uhyre Vigtighed, at vi holde ham oppe, det er vor egen Sag, og de vilde elske ham inderligere og varmere staae ham bi.

Men kunde Du bevise, at Prof. Martensens Existents var i Ideens Tjeneste, indviet til Opoffrelser, og ad den Vei ingen Profit at vinde: saa skal Du see, saa ville de Mange forlade ham.

±

798
U. D.

Et Bestaaende

kan tvinge et Menneske til at stifte et Partie, skjøndt han oprindeligt slet ikke tilsigtede det.

⁷⁹⁶ Chrysostomus . . . p. 99] i det til 745 anf. Skr. ⁷⁹⁷ Martensens] sml. 701. Opoffrelse] sml. 793.

Det var Tilfældet med Audius (Audianerne i 4d Aarh.). Han angreb Geistlighedens Verdslighed. Men det Bestaaende søgte nu at faae ham stødt udenfor, og det lykkedes, han stiftede et Partie. Jeg seer deraf, hvad jeg selv rigeligt har erfaret, hvor vanskeligt det er, behændigt at anbringe Correctiver.

Bemærkningen om Audius har jeg læst i Neanders Chrysostomus i en af Anmærkningerne til de første 96 Pagina i andet Bind. <Stedet er p. 100 lige i Slutningen af Anm: 1.>

‡

‡

Tiden — og min Opgave.

799
U. D.

1) Det er ikke en Tid, der trænger til en Reformator, men det er en indbildsk, opblæst, forvildet Tid, hvor alle og Enhver vil fuske i at være Reformator, og som derfor trænger til just lige det Modsatte af en Reformator en Betjent, der kan fortære opæde alle disse Reformatorer som Socrates aad Sophisterne. Det er ikke en Tid, hvor Misbrug af Regjering gjør en Reformation fornøden, men det er en Tid, som skal lære at trænge til Regjering eller til at der regjeres.

2) Hvad jeg saa ofte har sagt: det Høieste og det Laveste har en vis Lighed med hinanden. Dette skal jeg lidt videre oplyse.

Det Høieste er ikke det ligefrem menneskeligt Normale. Tvertimod det Høieste er det Abnorme. Alle de religieuse Paradigmer ere saaledes kjendelige paa, at de have et Anstød mod det Ethiske. Eller for at tage et Exempel. Det at sætte Forargelsen — ja Intet er lettere, det kan enhver Laban og enhver Lømmel; og dog, dog just det Høieste er ogsaa det at sætte Forargelsen.

Rangforordningen er nu følgende.

A) Først kommer det Høieste, der er det Abnorme.

Chrysostomus . . . p. 100 . . . Anm: 1:] i det til 745 anf. Skr. (2. Bd. Berlin 1822). ¹⁰⁰ Betjent, der kan fortære osv.] setil 608. Socrates] sml. 750.

B) Saa kommer det retsindige redelige Menneskelige, der er en vis Relativitet.

C). Saa kommer Lømlerne, de falske Reformatorer o: s: v:

B er nu aabenbart sandere end C; men B er igjen en Usandhed, naar den aldeles vil ignorere A.

Tag nu vore Forhold. Mynster repræsenterer B. Han har afskyet og saa godt han kunde bekæmpet C. Deri er jeg enig med ham. Men han har glemt at indskærpe eller dog antyde A, deri er jeg uenig med ham.

I Magsveier kan nu det Mynsterske gaae.

Men begynder Uroen forslaaer det ikke, A maa anbringes just for at kunne regjere.

Thi see Tidens Vildfarelse er just en Fusken i det Reformatoriske. Dette er C. Hvorved kan nu dette C faae en vis Sandhed, om end tilloiet? Just ved at det tager sig A til Indtægt, og A er uheldigviis ikke antydet i det Mynsterske.

Skal man da under saadanne Omstændigheder faae Magt med C, hvad er saa at gjøre? Man afskjære C Communicationen med A, eller gjøre enhver Forvexling af C og A umulig.

Dette skeer sandeligen ikke derved, at man paa Mynstersk fortier A; thi just fordi man har fortiet A, just derfor har C kunnet tage sig det til Indtægt, og stille den Sætning, som i en høieste Forstand er Sandhed: at det Høieste er det Abnorme.

Hvad gjør man da? Ja her min Taktik.

Jeg anbringer A digterisk, antydende: dette er os Mennesker for høit, det er kun for de Udvalgte, de høit Betroede. Saa holder jeg paa B. Og saa har jeg Magt til at kunne rende C i Sænk.

Om de snildeste Statsmænd, om de meest forfarne Kirkestyrere skulde dømme: de vilde sige: han har truffet rigtigt. Og saa maa jeg finde mig i at leve her i Kjøbenhavn som en latterlig Overdrivelse, maa for egen Regning styre det Hele ud — og imidlertid sidder Mynster paa Stads og regjerer — in absurdum; og Embedsmændene see betænkelige paa mig.

Dog til en vis Grad forstaaer Mynster mig. Jeg har ogsaa gjort Adskilligt for privat at forklare Mit. Men Sagen er, han forstaaer tillige, at der ved dette falder en indirecte Dom over hele Hans. Det gjør der ogsaa.

Og hvad der gjør min Stilling vanskeligere er: at hvad jeg vil, det kan jeg ikke saaledes meddele, maaskee paa Prent avertere Publikum. Nei, tak, jeg vil just, at der skal regjeres. Men det er da atter Tidens Forvirrethed, at Alt skal meddeles Publikum, ogsaa det at der skal regjeres — men saa er det jo umuligt naar det er meddeelt Publikum. Altsaa jeg maa finde mig i at have med Regjeringsmænd at gjøre, som egentlig ikke regjere; og jeg oprettholder paa Kraft at der skal regjeres, og til Løn blive Regjeringsmændene vrede paa mig.

Til 799, i Marginen:

Vor Tid bilder sig ind at være reformatorisk. Men ved nærmere 800
Eftersyn vil man see, at De, der ville reformere Kirken, slet ikke U. D.
ere religiøse Individualiteter, men Politikere. Naar saa er, saa har da det Bestaaende mere Religiositet. Faaer da disse Reformatorer Indpas, saa skulde der altsaa afstedkommes en Reformation, der ved mindre Religiositet, ja ved minus Religiositet — reformerer hvad der dog har nogen Religiositet.

Nei stop, siger derfor Styrelsen, her skal Intet blive af. I skal ikke have en Reformation, men I Reformatorer skal casseres, vises tilbage, gøres aabenbare som hvad I ere.

Tænk Luther levende i dette Øieblik, han vilde sige: der maa gøres Alt for at qvæle en saadan ugudelig og formastelig Opstand, der ovenikjøbet frækt vil kalde sig Reformation.

Saa forskjelligt er det. Da Luther fremtraadte behøvedes en Reformation; og Luther havde ogsaa væsentlig mere Religiositet end det Bestaaende. Det blev Reformationen.

⁸⁰⁰ [Luther] sml. 784.

1851

Nu er Ondet, Sygdommen just, den Indbildskhed at en reen verdsliggjort Slægt vil — reformere — Kirken. Gudeligt forstaaet bliver Opgaven just at trænge dette Uvæsen tilbage, dette Uvæsen, der er den profaneste Efterabelse af og Forfængeliggjørelse af Luthers Reformation, saa langt fra at være Reformation, at det er al Religieusitets Undergang — ved Hjælp af — rædsomme Nonsens! — en Reformation

‡

KILDE-ANGIVELSE,
MANUSKRIFT-BESKRIVELSE
OG TEXTKRITISKE
OPLYSNINGER

Med B-Fortegn.		betegnes:	Fortegnelse over de efter Søren Aabye Kierkegaards Død forefundne Papirer. 1865 optaget af H. P. Barfod. Manuskript.
— L-Fortegn.	—		Fortegnelse over Manuscripterne af S. Kierkegaard. optaget efter hans Død af Henr. Lund. d. 17 Januar 1856. Manuskript. (Se Fortale I, S. VIII).
— U-Fortegn.	—		Universitets-Bibliotekets Fortegnelse over Søren Kierkegaards Manuskripter.
— * ved Stykkernes Numre	—		de Stykker, som tidligere enten sletikke eller kun delvis har været trykt.
— Tal med X imellem	—		Tvær- og Længdemaal i Millimeter.
— 1 S., 2 SS. osv	—		at en Side, to Sider osv. er helt eller delvis beskrevet.
— <i>Kursiv</i>	—		Udgiver-Bemærkninger i citeret Text.

⊥ betyder: vinkelret(te) paa

4. — Kvart

8. — Oktav

< — fremkommet ved S. K.s Rettelse af

| | — udslettet af S. K. med Blyant

|| — — — — Blæk

Forøvrigt er brugt følgende Forkortelser:

adsk.	adskillige	Overskr.	Overskrift(en)
Anm.	Anmærkning(er)	Pag.	Paginerings
Beg.	Begyndelse(n)	pag.	pagineret
beg.	begyndende	Pap.	Papiret
Bl. Bll.	Blad Blade	Rett.	Rettelse(r)
efterh.	efterhaanden	S. SS.	Side(n) Sider(ne)
enk. St.	enkelt(e) Sted(er)	S. K.	Søren Kierkegaard
f. ff.	og følgende Side(r)	Skr.	Skriften
	Nummer (Numre) osv.	sl.	sluttende
Forgyldn.	Forgyldning	Slutn.	Slutning(en)
forøvr.	forøvrigt	Slutn.-Tilf.	Slutnings-Tilføjelse(n)
gennemg.	gennemgaaende	sml.	sammenlign
gull.	gullig	spr.	sprængt
indv.	indvendig	Tilf.	Tilføjelse(n)(r)
Kt. Ktt.	Kant Kanter	ubeskr.	ubeskrevet
Lin.	Linie	udv.	udvendig
Læsn.	Læsningen	upag.	upagineret
Marg.	Marginen	uregelm.	uregelmæssig
Marg.-Tilf.	Marginal-Tilføjelse(n)(r)	Vb.	Vælskbind
mrk.	mærket		

Umiddelbart efter de Tal, der giver Optegnelsernes Numre i Udgaven, følger Henvisninger til Manuskript-Stykkernes Plads i B-Fortegn. Ved et: = L-Fortegn. føjet til Henvisningen til B-Fortegn. angives, at det paagældende Nummer hører til den Afdeling af Papirerne, hvorover ogsaa Henrik Lund har optaget Fortegnelse, hvis Nummerering indtil Nr. 382 er den, der følges i B-Fortegn.

I de tekstkritiske Oplysninger henviser Brøktal til Linie i Stykket (altid talt fra oven); almindeligt Tal med Brøktal ved angiver Stykkets Nummer og Linien; hvor vedkommende Stykke strækker sig over to eller flere Sider indskydes (med et S. foran) Sidetallet foran Linietallet, som da gælder vedkommende Side. Til venstre for skarp Klamme anføres med spærret Tryk hvad den trykte Text har, og til højre følger hvad Kilden har, eller med Tegnet < foran hvad Manuskriptet oprindelig har haft, som saa af S. K. selv er bleven rettet til det i den trykte Text optagne. Tilføjelsen af manglende Forkortelses-Punktum, Prik over i, Tøddel over ö eller ä eller ü, samt Gengivelsen ved Chr (chr) af det af S. K. ret hyppigt benyttede χ i Forkortelser for Christus, Christendom, Christne, christelig er der ikke taget Hensyn til i de tekstkritiske Oplysninger; Overstregninger meddeles kun, hvis de sikkert kan tydes og menes at være af Interesse for Texten; men ellers vil enhver Afvigelse fra Kilden findes anført.

Med nærværende Bind er af B-Fortegn. Numrene 356, 357, 358, 359, 360 og 361 helt udtømte.

356	udgør	U-Fortegn.	70 ¹⁷ (nyt A Pk. 26)
357	—	—	70 ¹⁶ (- - - 25)
358	—	—	70 ¹⁵ (- - - 24)
359	—	—	70 ¹⁴ (- - - 23)
360	—	—	70 ¹³ (- - - 22)
361	—	—	70 ¹² (- - - 21)
B-Fortegn.	—	—	72
L-Fortegn.	—	—	71

A

*1: 361 (= L-Fortegn. — Bind, 4. (180 × 220), Vb. med Dobbeltstreger i Forgyldn. paa Ryggen, gull. marmoreret Overtræk; spr. Snit. Pap.: Velin) første Side af Bl. 1. — Skr.: i enk. Ord stor; i sidste Linie med latinske Bogstaver; rolig i enk. Ord sirlig.

Anm.: anbragt med smal Margen til begge Sider i umiddelbar Fortsættelse af X³ A 577, under Midten af Siden, som er upag. Stykkerne i 361 anbragt med bred ydre Margen; Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Bl. (S. 221f.) pag. paa begge Sider.

*2: 361 (se 1), S. 127-131 (sml. X³ A 644). — Skr. i Hovedstykket: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her igæn roligere; i Tilf.: hist og her stor; gennemg. rolig tildels sirlig, hist og her hurtigere.

⁷og] || og som først vilde || og ¹¹Mis i *Misgreb*] < Misb ¹³fremdeles] < endeligen S. 6⁸Med] || *ulæseligt Ord* || Med [< med] formildet... ⁵Hefthighed] < saa formildet som muligt S. 6⁴-en] -ens S. 6¹³var] , var S. 6¹⁴-syn til] -syn S. 6¹⁸Han]

| Men vist er det, jeg fik tydeligt [?] ham sagt, hvad jeg vilde have sagt || *Linieskifte* Han S. 6³²i] , i S. 7¹⁰og] og || s || S. 7¹⁸gjøre] || sætte || gjøre S. 7¹⁸denne] denne || Viden ? || S. 7²⁰hvis] || der || hvis S. 8⁹frygtet] || haabet || frygtet S. 8¹¹see] < seet S. 8¹⁸-rede] -de S. 8²⁰nært] < vidt S. 8²⁸skal...være] < som

*3: 361 (se 1), S. 132-135. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere.

S. 9¹²og] || Forventen < forventen || og S. 9¹⁸i] af S. 9¹⁷Tænk] || Deraf kommer maas | Tænk

*4: 361 (se 1), S. 135f. — Skr.: snart stor; beg. rolig, efterh. hurtigere.

*5: 361 (se 1), S. 136f. — Skr.: stor, hurtig tildels flygtig.

¹⁴-ligt,] < -ligt.

*6: 361 (se 1), S. 138. — Skr.: tildels stor; gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

³„Jeg]Jeg ⁵Nu]||Saa længe|| Nu ¹⁰Grenenes] Grenes ¹¹og]||,|| og ¹⁵sig.“] sig.

- *7: 361 (se 1), S. 139-147. — Skr.: i Hovedstykket: snart gennemg. stor; beg. sirlig, snart hurtigere, enk. St. igæn sirlig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igæn rolligere; i Marg. (S. 146): gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

²altid er]altid S.12¹-ligt Forhold.] < -ligt, S. 12⁴ kunde]< kan S.12¹³kunne] <kunde S.12¹⁶Selvkjerlighed nok]< Kraft bryde] bryde || det|| S. 12²⁶været] være S.12³⁰Jeg] ||Men|| Jeg S. 12³⁰hans] hans || sidste|| S. 13¹⁰Raisone-] Raisonne-S. 13¹²—og] ||,|| og|| — og S. 13²¹„hvad] hvad S. 13³⁰naar] naar ||i|| S. 13³⁰den han altid] han altid den eneste] ||E|| eneste S. 14¹⁶til at] til S. 14²⁶I]|| hen i|| I

- *8: 361 (se 1), S. 147. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

⁶nei] ||ja|| nei ¹⁰faae] || blive|| faae

- *9: 361 (se 1), S. 148-150. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart hurtig tildels flygtig.

⁹mig] ||s|| mig S. 16⁴ — hvad] ||,|| — hvad

- *10: 361 (se 1), S. 151f. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. hurtig tildels flygtig.

²„jeg]jeg ⁵-give]-give||,|| S. 17¹For-] || Hensigt|| For-S. 17¹For-] < for-

- 11: 361 (se 1), S. 152f. — Skr.: snart stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igæn rolligere.

⁶Himlen?] < Himlen, ⁶at] at || jeg|| Dit] || Synet af|| Dit ⁷maatte] || dog] maatte at] at || maa|| ¹³kunde] kunde || eet eneste Ord at sige,|| ¹³der] < det

- *12: 361 (se 1), S. 154-157. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her rolligere.

²³og] og || sæt|| ²⁴An-] || I|| An-

- *13: 361 (se 1), S. 157-159. — Skr.: snart stor; beg. sirlig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁷dem som]den *Linieskifte* ⁸-tyder]-tyde ¹⁸Ad]||A||Ad-S. 20²lunde] lunde || min|| S. 20¹⁰Mand] Mands S. 20¹³meget] meget || ethvert S||

- *14: 361 (se 1), S. 159-162. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, tildels hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁴slet]||er saa|| slet S. 21¹⁰Død] < død.

- *15: 361 (se 1), S. 162-164. — Skr.: som 11.
²være] være || diss || ³—
saa] < . Saa ⁴sig] || dem ||
sig S. 22¹det] < dette S.
22⁵fordi de] fordi
- *16: 361 (se 1), S. 164. — Skr.:
som 5.
⁶vil] ||, || vil
- *17: 361 (se 1), S. 165. — Skr.:
som 5.
¹U i Under] < u ²have]
||, || have
- 18: 361 (se 1), S. 165f. — Skr.:
snart stor; gennemg. hurtig i
enk. Ord flygtig, i enk. Ord
roligere.
- 19: 361 (se 1), S. 166f. — Skr.
som 5.
³Gud-] || Over || Gud- ¹²at:
elske] at
- *20: 361 (se 1), S. 168f. — Skr.:
efterh. stor; beg. rolig tildels
sirlig, efterh. hurtigere i enk.
Ord flygtig.
S. 24⁵saa] som S. 24⁹At]
|| Dette || At S. 24¹³faaer] || ha-
ve || faaer
- *21: 361 (se 1), S. 169—176. —
Skr.: stor; beg. rolig, efterh.
flygtig.
¹⁴serveres] < bruges
¹⁶dette] dette || for at || S.
25⁶den] < det S. 25⁷gjøre
det] gjøre S. 25¹⁰sig saa]
sig *Lineskifte* S. 25¹⁶at væ-
re] at || han || S. 25¹⁸-esse —]
- < -esse, S. 26⁷end] || ell. ||
end S. 26¹¹ubetydelige]
< usle Liv] Livs S. 26¹⁴
af] || især || af
- *22: 361 (se 1), S. 176f. — Skr.:
som 5.
⁵Intet] || ikke || Intet [<
intet]
- *23: 361 (se 1), S. 177-181. —
Skr.: som 5.
S. 27¹³ikke] || dog egl. || ikke
S. 27¹⁶Det] < det S. 27¹⁸
han] han er
- *24: 361 (se 1), S. 181-183. —
Skr.: snart stor; i Overskrif-
ten sirlig, forøvr. gennemg.
rolig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.
S. 28⁴vel] vel || hav || S.
28⁸mine] || næsten || mine
- *25: 361 (se 1), S. 184-186. —
Skr.: gennemg. stor; beg.
rolig, efterh. hurtig tildels
flygtig, Sl. igæn roligere.
S. 29⁴fordi den] fordi S.
29⁶ren"] ren S. 29¹⁶Be-
drag] || Sands || Bedrag
- 26: 361 (se 1), S. 186f. — Skr.:
stor; i Slutn. med latinske
Bogstaver; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.
³desto første Gang] desto
|| strængere ||
- *27: 361 (se 1), S. 187f. — Skr.:
stor; med latinske Bogstaver;
rolig.
¹⁰-deel] < -del

28: 361 (se 1), S. 188f. — Skr.: stor; med latinske Bogstaver; rolig.

*29: 361 (se 1), S. 189. — Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

¹Tid] < Tids

*30: 361 (se 1), S. 189-191. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

*31: 361 (se 1), S. 191. — Skr.: som 29.

*32-33: 361 (se 1), S. 191-194. — Skr. 32: gennemg. stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, hist og her hurtigere. 33 (S. 192): med latinske Bogstaver; rolig.

32⁴Lærerne] < Lærere

32⁴overeensstemmende med] < efter 32⁸ogsaa] ogsaa || det N.T. || S. 32⁸naar] || der || naar

*34: 361 (se 1), S. 194-207. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, adsk. St. hurtigere tildels flygtig.

²Det] || Sa || Det S. 33¹ dog] dog || ikke || S. 33²at første Gang] || saa som || at S. 33¹⁰Jo] < Jog S. 33²⁸og] || at || og S. 34¹³ene] || enig || ene S. 34²⁸os] os || o || S. 34²⁷de] < det S. 34²⁹nær:] < nær — S. 35³-rerede] -rererede S. 35⁷op-] || raaber og

skriger || op- S. 35¹¹Udlænding] < lidenskabelig Mand S. 35¹⁴vover ikke] < ikke vover S. 35¹⁶istedet] istedet ||, || S. 35²⁴raaber] || 1 || raaber S. 35³¹større:] < større, S. 36¹⁷gjøre] gjøre || derefter || S. 36¹⁹kunne] < kunnet S. 36²⁰tilfreds-] tilfred-

*35: 361 (se 1), S. 207f. — Skr.: som 29.

¹„Be-] Be- ⁸Saa] || Det || Saa ⁸det] det || saa vigtigt ||

*36: 361 (se 1), S. 208. — Skr.: stor; rolig.

A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr. ⁸Feil] Feil“

*37: 361 (se 1) S. 209-211. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

¹⁸-isterne] -ismerne

*38: 361 (se 1), S. 211-213. — Skr.: som 30.

¹³-else“] -else

*39: 361 (se 1), S. 214f. — Skr.: som 10.

⁸Af-] < af-

40: 361 (se 1), S. 215. — Skr.: som 5.

*41: 361 (se 1), S. 215f. — Skr.: som 37.

⁴Er] || Men jeg hi || Er ⁸mig] || t || mig

42: 361 (se 1), S. 216-221. — Skr.: gennemg. stor; beg.

sirlig, forøvr. snart rolig i enk.
Ord sirlig, snart hurtigere til-
dels flygtig.

¹⁴seer] || jeg | seer S. 41¹⁶
gjør] gjør | Ved || S. 41²⁰.
Velgierning] < xstd. S.
41²²] jeg | mig er | jeg

*43: 361 (se 1), S. 221f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord sirlig, hist og her
hurtigere i enk. Ord flygtig.

Anm.: Slutn. anbragt i Marg.

S. 43⁶-ses] -sens S. 43¹⁰
viser sig] viser

44: 360 (= L-Fortegn. — Bind, 4.
(180 × 219), Vb. uden For-
gyldn., mørkt, flammert og mar-
moreret Overtræk; spr. Snit.
Pap.: Velin), udv. Etikette. —
Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 360 anbragt
med bred ydre Margen; de første fire
Blade upag., Bl. 2—4 ubeskr.; for-
øvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads
første Side (med ulige Tal), kun sid-
ste Bl. (S. 179f.) pag. paa begge Si-
der; Pag. 149f. er oversprunget.

*45-46: 360 (se 44), første Side af
Bl. 1. — Skr. 45: i enk. Ord
stor; rolig tildels sirlig. 46: i
enk. Ord stor; i anden Linie
med latinske Bogstaver; rolig.

Anm.: 45 med Margen til begge
Sider, øverst paa Siden, 46 med smal
indre Margen under Midten af Siden,
som forøvr. er ubeskr. ligesom hele
anden Side af Bladet.

47: 360 (se 44), S. 1-4. — Skr.:
tildels stor; i første Halv-
del: rolig i enk. Ord sirlig;
i Resten: gennemg. rolig, hist
og her hurtigere i enk. Ord
flygtig.

⁴det] < dett ⁷-egnet sig
den]-egnet S. 45⁴ Magten.]
< Magten, S. 45¹⁹ naar] naar
|| den meest |

48: 360 (se 44), S. 4-7. — Skr.
i Hovedstykket: snart
stor; beg. rolig, snart hur-
tigere tildels flygtig; i Tilf.:
rolig tildels sirlig.

⁴er en] en ⁷(da] < , da
²⁶Konge] || Kong | Linieskifte
Konge S. 47⁶-ser] -se S. 47¹⁰
Dag,] < Dag. S. 47¹¹viden-
de] < uvidende

49: 360 (se 44), S. 8. — Skr.: i
enk. Ord stor; gennemg. sir-
lig, i enk. Ord hurtigere.
⁸-hed.] -hed;

*50: 360 (se 44), S. 8f. — Skr.:
efterh. stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere tildels flyg-
tig.

⁴(især] < , især ⁸jeg] jeg
|| in ||

51: 360 (se 44), S. 9f. — Skr.:
som 37.

52: 360 (se 44), S. 10f. — Skr.:
stor; gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.

⁸hvad] hvad || han ||

53*-54: 360 (se 44), S. 11. — Skr.
53: sirlig. 54: tildels stor; ro-
lig tildels sirlig.

53¹, das] das 54¹vil] vi
54⁸wahren] wahrer

*55: 360 (se 44), S. 12-14. —
Skr. i første Halvdel:
som 54; i Resten: som 37.

56: 360 (se 44), S. 14. — Skr.:
som 29.

³nu] |, | nu

*57: 360 (se 44), S. 15f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. sirlig,
snart hurtigere i enk. Ord
flygtig.

³om end] <om> || hvis
Liv || end ⁴men] men || de
føle || S. 51¹salig] salige
S. 51¹⁰forag i foragtet] <for-
arg S. 51¹¹salig] salige S:
51¹²„man] man

*58: 360 (se 44), S. 16f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere til-
dels flygtig.

¹³Gud,] < Gud.

*59: 360 (se 44), S. 17f. — Skr.:
som 29.

*60: 360 (se 44), S. 18. — Skr.:
som 52.

*61: 360 (se 44), S. 18f. — Skr.:
som 52.

62: 360 (se 44), S. 19f. — Skr.:
gennemg. stor; rolig, hist og
her sirlig.

*63: 360 (se 44), S. 20f. — Skr.:
som 58.

⁴Kirken“] < Kirken“)

*64-65: 360 (se 44), S. 21-23. —
Skr. 64: som 54. 65: gen-

nemg. sirlig, i enk. Ord hur-
tigere.

Anm.: 64 paa S. 21f., 65 beg. paa
S. 22 udfor Slutn. af 64, sl. paa S. 23
udfor Slutn. af 66.

S. 54⁶rigtigt] rigtigt ||, |

*66: 360 (se 44), S. 22f. — Skr.:
som 37.

*67: 360 (se 44), S. 23f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig,
enk. St. sirlig, i enk. Ord hur-
tigere.

¹⁴Ugel-] < Ugl-

68: 360 (se 44), S. 24f. — Skr.:
som 37.

69: 360 (se 44), S. 25. — Skr.:
som 67.

³„videor] videor

*70: 360 (se 44), S. 26-29. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hur-
tig tildels flygtig, enk. St. ro-
ligere.

¹⁹gjør] || bliver || gjør

*71: 360 (se 44), S. 29-33. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, hist og her hurtig tildels
flygtig.

S. 58³om] || ide || om S. 58⁶
ender] || er || ender S. 58¹³
-lig] -lige S. 58²⁸var der]
< havde den Snak

*72: 360 (se 44), S. 33-37. — Skr.:
som 30.

S. 60⁴-føie] -føie, S. 60⁶
for-] || finde || for-

*73: 360 (se 44), S. 37-39 — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, snart
hurtigere i enk. Ord flygtig.

- *74: 360 (se 44), S. 39-41. — Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere.
²er] er || den s || ⁵Der er] < Saaledes er der ⁸Nielsens] Nielsens || Dogm || ⁹-Müller] -Müller. ¹³af første Gang] af || P ||
- *75: 360 (se 44), S. 41f. — Skr.: som 5.
¹⁸ind-] || opdagelse || ind-
- *76: 360 (se 44), S. 43. — Skr.: som 29.
- *77: 360 (se 44), S. 43-46. — Skr.: tildels stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere.
¹⁹var varmt] < bankede heftigt S. 64¹mit] < min S. 64¹⁴mit] || xstd ganske || mit S. 64¹⁸-else,] < -else.
- 78: 360 (se 44), S. 47. — Skr.: som 77.
¹-bevares.] < -bevares, ⁸som] som || In || S. 65¹den i denne] < det
- 79: 360 (se 44), S. 48. — Skr.: efterh. stor; beg. sirlig, snart hurtigere.
⁵s i sjele-] < S
- *80: 360 (se 44), S. 48f. — Skr.: som 30.
¹¹Pro-] || Philos || Pro-
- *81: 360 (se 44), S. 49f. — Skr.: som 67.
²„Det] || „St || Det stundom] stundom“
- *82: 360 (se 44), S. 50f. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
¹⁰Bag i Bagvasker] < Bagtal
- *83: 360 (se 44), S. 52. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere.
- *84: 360 (se 44), S. 53f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁶jeg] jeg || s || S. 68¹Menneske] < Mskene S. 68⁸ville I] ville
- 85: 360 (se 44), S. 55. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
- *86: 360 (se 44), S. 55f. — Skr.: gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.
- *87: 360 (se 44), S. 56f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig tildels sirlig, hist og her hurtigere.
¹³mente] < mener
- *88-90: 360 (se 44), S. 57-60. — Skr. 88: som 84. 89: gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere. 90: beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere.
 Anm.: 89 anbragt S. 59 paa Foden af Siden med Linier ud i Marg. 90 optager Marg. S. 58 f.

- 88⁴det] < den 88⁵-lede]
 < -leded 88³¹en] < et 88³¹
 i] i || alle || S. 71⁴er] er || jo ||
 90¹⁸ hvorfor] || Men nei ||
 hvorfor 90¹⁸(hvad] <, hvad
- *91: 360 (se 44), S. 60. — Skr.:
 rolig tildels sirlig.
¹⁴i 400] < 300
- *92: 360 (se 44), S. 60f. — Skr.:
 tildels stor; gennemg. hurtig
 i enk. Ord flygtig, hist og her
 roligere.
 Anm.: nederste 1/4 af S. 61 ubeskr.
 S. 73³det er] det S. 73⁸
 man] man || finder sig ||
- 93: 360 (se 44), S. 62f. — Skr.:
 tildels stor; gennemg. rolig i
 enk. Ord sirlig, enk. St. hur-
 tigare.
 S. 74⁸men] || s || men
- *94: 360 (se 44), S. 63f. — Skr.:
 hist og her stor; beg. sirlig,
 snart hurtigere.
⁸giøer] < gjøer giøe] <
 gjøe ⁸giøer første Gang]
 gjøer giøer anden Gang]
 || gjøer || giøer
- 95: 360 (se 44), S. 64-66. — Skr.:
 som 43.
³jeg,] jeg, [<:] || jeg || S.
 75⁹nok] nok || S. 75¹⁴
 gjøre] gjøre || det || S. 75³¹
 Disse] < Dette
- *96-97: 360 (se 44), S. 66-72. —
 Skr. 96: som 12. 97 (S. 69f.):
 som 85.
 96³Det] Det || at || S. 76⁶
 Naar] || I || Naar S. 76¹-my-
- ge] -myge || ligger || 97¹det]
 ||, || det S. 78¹at første Gang]
 at Sideskifte at
- *98: 360 (se 44), S. 72-76. — Skr.:
 som 12.
⁴for] for || a || ¹gavner]
 gavner ||, || S. 79⁹Selv] || Lad
 mig || Selv
- 99: 360 (se 44), S. 77. — Skr.:
 som 86.
- *100: 360 (se 44), S. 77f. — Skr.:
 som 93.
²Tanke,] < Tanke og
- *101: 360 (se 44), S. 78. — Skr.:
 i enk. Ord stor; rolig i enk.
 Ord sirlig.
- *102: 360 (se 44), S. 78f. — Skr.:
 i Hovedstykket: tildels
 stor; gennemg. rolig, i enk.
 Ord hurtigere; i Slutn.-Tilf.:
 rolig tildels sirlig.
¹det,] < det.
- 103: 360 (se 44), S. 79. — Skr.:
 i Beg.: stor; hurtig; i Re-
 sten: gennemg. rolig, i enk.
 Ord hurtigere.
¹Pauli] Pauli || ¹¹|| ³hvo]
 hvo
- *104: 360 (se 44), S. 79-81. —
 Skr.: efterh. stor; beg. sirlig,
 efterh. hurtig tildels flygtig, sl.
 igæn roligere.
 Anm.: nederste 1/4 af S. 81 ubeskr.
⁴det,] < det: ¹-rer]
 -re ¹⁸Ethiske.] < Ethiske,
¹⁸skal] || ikke || skal ³⁰Ethi-

- ker] || Ethiker || *Linieskifte*
Ethiker S. 84⁴af] | hvad | af
- *105: 360 (se 44), S. 82-85. —
Skr.: som 3.
°In-] Ind- °gaae] gaee
| rent | ²⁰hvor-] | ikke | hvor-
²⁸hvis] | i | hvis S. 83⁸for-]
| og | for- S. 83¹⁰sikkert]
< vist
- *106: 360 (se 44), S. 85 f. — Skr.
som 29.
°kunde] kun °Men] Men
| h |
- *107.*108.109.110: 360 (se 44)
S. 86-88. — Skr. 107: i enk
Ord stor; i Overskriften med
latinske Bogstaver; beg. sir
lig, efterh. hurtigere. 108: som
90. 109: i enk. Ord stor; ro-
lig tildels sirlig. 110: som 86.
Anm.: 108 paa S. 86 f., 109 paa
S. 87, 110 paa S. 87 f. |
107²prædike] | d | præ-
dike 107¹¹hver] -hver | det
107¹⁷for] | derfor | for 107²⁴
man] man | enten | 107²⁶
en] < et 108⁸Dagens] | E |
Dagens -lium] < -liet mod-
| føl | mod- 108¹⁰ikke] | ude-
bli | ikke 109⁸saa første
Gang] saae
- *111: 360 (se 44), S. 88. — Skr.:
tildels stor; gennemg. med
latinske Bogstaver; gennemg.
rolig, i enk. Ord hurtigere.
Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- 112: 360 (se 44), S. 89-91. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig
- tildels sirlig, i enk. Ord hur-
tigere.
°anden] anden | af de |
°dette] < denne ¹²Støien]
| Jeg Støien S. 87⁸F i For-]
< f S. 87¹²han anden Gang]
| jeg | han
- 113: 360 (se 44), S. 91 f. — Skr.:
som 112.
°mulig] < umulig
- 114: 360 (se 44), S. 92. — Skr.:
som 29.
Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- *115: 360 (se 44), S. 93-95. —
Skr. i første Halvdel:
gennemg. sirlig i enk. Ord
hurtigere; i Resten: tildels
stor; gennemg. rolig i enk.
Ord hurtigere.
S. 89⁹let] let ||, || S. 89¹⁸
ogsaa] ogsaa | mere | hiin]
hiin | som |
- 116: 360 (se 44), S. 95 f. — Skr.:
som 71.
Anm.: nederste ¹/₄ af S. 96 ubeskr.
°-else.] < -else, °maa]
< maatte
- 117: 360 (se 44), S. 97. — Skr.:
tildels stor; begynder sirlig,
forøvr. gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere.
Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
°der] || — || der °venstre]
|| Armen || venstre °dumdri-
digt.] < dumdrigt,
- *118: 360 (se 44), S. 98-100. —
Skr.: som 70.

¹Christi] Christi || Lidel-
se|| ⁸levet] ||L|| levet ⁸Det-
te] || Han || Dette

*119: 360 (se 44), S. 100-106. —
Skr.: som 12.

Anm.: nederste ¹/₈ af S.106 ubeskr.
³-stædt]<-stedt ⁸skaffe]
< faae S. 92⁸ maa *første*
Gang] || kan || maa S. 92¹⁸
Noget] < noget S. 92³⁶
-danne] -danne || have || S.
92⁸⁸ Men] Men || da χ || S.
93³for!] < for; S. 93¹⁸som]
|| til || som

120: 360 (se 44), S. 107f. — Skr.:
som 117.

S. 94⁴-dag] -dag ||, || S.
94⁸til at] til S. 94¹⁵Ober-
hof-] Oberho- S. 94¹⁶dette]
dette [< denne] || dunkle || S.
94³²-hed.] < -hed,

121: 360 (se 44), S. 109f. — Skr.:
gennemg. stor; med latinske
Bogstaver; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.

⁸mig] mig || vilde forpligte||

*122: 360 (se 44), S. 110-114. —

Skr. i Beg.: gennemg. stor;
gennemg. hurtig tildels flygtig,
enk. St. roligere; i de to sid-
ste Stykker: tildels stor;
gennemg. rolig, hist og her
hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁸Lærerens]||Professoren||
Lærerens ¹⁰at]||fø|| at ¹¹le-
de] < lide S. 96¹⁰strax]
|| derp samtidigt bliver Profes-
soren || strax S. 96¹⁸De] <
Det S. 96¹⁴-styrre,] < -
styrre men *Rett. foretaget med*

Blyant frygte] < elske S.
96¹⁸og] og || P || S. 96²³An-]
|| Man || An- S. 96²⁴Apost-
lernes Gjæringer] < Hi-
storiën

*123: 360 (se 44), S. 114-116. —
Skr.: som 71.

⁷Ganske] || K || Ganske
¹⁰i] i || χsti || ¹³hvor-] || og ||
hvor-

*124-125: 360 (se 44), S. 116f. —
Skr. 124: som 5. 125: gen-
nemg. rolig i enk. Ord sirlig,
i enk. Ord hurtigere.

124⁴uden-] || at g || uden-
125¹⁰i *første Gang*] < istedet-
for

*126: 360 (se 44), S. 117-120. —
Skr.: som 5.

⁸A i *Alle*] < al S. 99⁸Sam-
me,] < Sande. S. 99⁴Men]
|| S || Men S. 99⁷sætte] || le-
ve || sætte

127: 360 (se 44), S. 120. — Skr.:
som 5.

*128: 360 (se 44), S. 121f. — Skr.:
som 5.

⁶Var] || Havde || Var

*129: 360 (se 44), S. 122-125. —
Skr.: tildels stor; beg rolig
tildels sirlig, efterh. hurtigere.

S. 101⁸den *første Gang*] <
det den *anden Gang*] < det
S. 101⁹Lidelse.] Lidelse. || At||
S. 101¹³efter] || i || efter S.
101¹⁹Bev i *Bevidst-*] < Bes
S. 101²⁶saa] || — || saa S. 101²⁸

beundre] < beundrede S.
101²⁹ Goethes] Goethes
|| classiske || S. 101²¹ har] har
|| vel ||

- *130: 360 (se 44), S. 125-127. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, hist og her hurtigere.
¹¹trøste] trøste || i || ²⁸Ja]
Ja || T || ⁸⁰nok] ||, || nok

- 131: 360 (se 44), S. 127f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.

- *132: 360 (se 44), S. 128f. — Skr.:
efterh. gennemg. stor; beg. ro-
lig tildels sirlig, efterh. hur-
tigere i enk. Ord flygtig.
⁶Næsten)] Næsten<)]>—||

- *133: 360 (se 44), S. 129-131. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig i enk. Ord sirlig, hist og
her hurtigere tildels flygtig.
S. 104⁷ham] || ham megen
U || ham S. 104¹⁸havt] || af ||
havt S. 104²⁵at] at || b ||

- *134: 360 (se 44), S. 132f. — Skr.:
tildels stor; hurtig i enk. Ord
flygtig.

An m.: nederste¹/saf Siden ubeskr.

- *135: 360 (se 44), S. 133-137. —
Skr.: hist og her stor; gen-
nemg. rolig tildels sirlig, hist
og her hurtigere i enk. Ord
flygtig.

³er] er || et ind || ⁴hjem]
hjem || med || ⁶Under-]<
under- ⁷om] || s || om ⁹han]
|| det er || han S. 106¹den]

|| det || den S. 106²desto]
desto || <et> || S. 106⁶glade]
< Glade S. 106¹⁰Hele] <
hele S. 106¹¹-lige] -lige
|| Medlidenhed || S. 107²Livs
i Livsnydelsen] < Livsl S.
107⁴øve] < øver S. 107¹²
det] || hans || det S. 107¹⁶saa]
|| at || saa S. 107¹⁹en-] || et ||
en- sin] < en

- 136*-137: 360 (se 44), S. 137-146.
— Skr. 136: gennemg. stor;
beg. rolig tildels sirlig, efterh.
hurtig tildels flygtig, sl. igæn
roligere. 137 (S. 143): som 101.

136⁴ikke] || t || ikke 136¹⁴
kan] kan || h || 136²¹-hed,]
-hed, [< ;] || saaledes puffes
den egl. χstd. udenfor — ||
136²⁴udenfor] < ud S. 109²⁴
i] || le || i S. 109²¹kan] kan
|| besøge at || S. 110⁸et] < en
S. 110¹⁷Candidat kan] kan
S. 110²⁷en] < den Rett. fore-
taget med Blyant S. 110²⁸
vel] < nok S. 110³⁰derpaa]
< saa S. 110³¹Dig] Dig ||, ||
S. 111¹den anden Gang] <
denne.

- *138: 360 (se 44), S. 146f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig i enk. Ord sirlig, hist og
her hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁷een og] een ¹⁰at,,] at
¹²Land] || det hele || Land
¹⁸der er] der ¹⁴der er] der
Linieskifte

- *139: 360 (se 44), S. 147f. — Skr.:
som 37.

*140: 360 (se 44), S. 148-154 (Pag. 149f. oversprunget). — Skr.: som 5.

¹⁸haft] | F || haft S. 113¹⁴
„Du] Du S. 113¹⁰ ogsaa] og-
saa | efterhaa || S. 113⁸¹ røget]
Læsn. tvivlsom

*141: 360 (se 44), S. 154-157. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her igæn roligere.

¹Klog-] || O || Klog- ⁷her
er] er ³⁰-brød første Gang]
-brøde ²⁸o] < og ⁸⁰jo første
Gang] jo || næsten ||

*142: 360 (se 44), S. 157-159. — Skr.: som 70.

²af at] af

143: 360 (se 44), S. 159f. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolige, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁶en] < et ⁸endog] t
endog

*144: 360 (se 44), S. 160-163. — Skr. i Hovedstykket: snart gennemg. stor; beg. rolige, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. igæn roligere; Udsletelse ved Bølgelinier, sl. med Overkradsning; i Marg.: gennemg. rolige, i enk. Ord hurtigere.

²desto mere]desto ⁹som]
|| jeg || som ¹⁸maa paa] maa
S. 117⁸for] || paa || for ham,
anden Gang] < ham; S. 117⁹

-ligste] -ligste || og respek-
tableste | kjendt,] < kjendt;
S. 117¹⁴en Dag] < endda

*145: 360 (se 44), S. 163f. — Skr.: som 83.

S. 118⁹viser] || h || viser

*146: 360 (se 44), S. 164f. — Skr.: gennemg. stor; beg. gennemg. rolige, i enk. Ord hurtigere, sl. rolige i enk. Ord sirlige.

⁴-leligt] -ligt ⁵Tanker]
Tanker || af || han] han || blev ||

147: 360 (se 44), S. 165. — Skr.: som 58.

S. 119¹kun] < kund

*148: 360 (se 44), S. 166-168. — Skr.: som 5.

¹⁸det] < der

*149: 360 (se 44), S. 168f. — Skr.: som 5.

Anm.: nederste ¹/s af S. 169 ubeskr.

*150: 360 (se 44), S. 170f. — Skr.: tildels stor; gennemg. med latinske Bogstaver; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere.

⁸-vendte —] < -vendte:
S. 121⁸3] < 4

*151: 360 (se 44), S. 171f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. med latinske Bogstaver; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere.

⁴Sligt] Sligt || lider || ¹¹det
første Gang] det || — || S. 122⁸
Denne Digter] < Digteren

152: 360 (se 44), S. 172-174. —
Skr.: gennemg. stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

*153: 360 (se 44), S. 174-176. —
Skr.: gennemg. stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

¹⁰Alt,] < Alt. S. 123³Saa]
Saa || de || S. 123⁶Luther]
|| Me || Luther

154: 360 (se 44), S. 176f. — Skr.: stor; gennemg. med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

*155: 360 (se 44), S. 177f. — Skr.: gennemg. stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

*156: 360 (se 44), S. 178-180. —
Skr.: hist og her stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

¹⁴streg,] < streg. ²¹thi]
thi || in ||

*157: 360 (se 44), S. 178. — Skr.: i enk. Ord stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere.

158: 359 (= L-Fortegn. — Bind, paa indv. trykt Etikette mrk.: „Tilkjøbs hos Bogbinder N. C. Møller, Graabrødre-Torv Nr. 97.“, 4. (178 × 218), Vb. uden Forgyldn., med Dobbeltlinier i Blindtryk paa Ryggen,

brunt marmoreret Overtræk; spr. Snit. Pap.: Bikube-Vm. C & F HONIG; ribbet; svært), udv. Etikette. — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 359 anbragt med bred ydre Margen; de første tre Blade upag., Bil. 2-3 ubeskr.; forøvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Bl. (S. 129f.) er pag. paa begge Sider.

*159: 359 (se 158), første Side af Bl. 1. — Skr.: som 101.

Anm.: anbragt foroven paa Siden, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

*160: 359 (se 158), Indsiden af Bindet foran. — Skr.: som 101.

Anm.: anbragt øverst paa Siden.

*161: 359 (se 158), S. 1. — Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord roligere.

³let] || s || let ⁶et] < en
⁷i] i || Indledningen ||

*162: 359 (se 158), S. 1-4. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere, et enk. St. sirlig.

⁶at] < af ¹²-tiske] < -thiske ³⁹ud] < uden ⁶¹bryde]
bryde || d ||

163: 359 (se 158), S. 4f. — Skr.: som 29.

⁶-lærere] -lære

164: 359 (se 158), S. 5. — Skr.: som 54.

*165: 359 (se 158), S. 5-7. — Skr.: som 37.

- 166: 359 (se 158), S. 7-9. — Skr.:
som 37.
 ⁸alle] alle || jor || ¹⁸hvor]
 || min Gud || , hvor
- 167: 359 (se 158), S. 9. — Skr.:
som 37.
- *168: 359 (se 158), S. 9-12. — Skr.:
som 37.
 S. 131¹Til] || For || Til S.
 131⁸-viist] -viist || Gu || S.
 131⁹dens] || har jeg aldr || dens
 S. 131¹⁵hendes] < hvis S.
 131²⁸skeet] < skete
- *169: 359 (se 158), S. 12-16. —
Skr.: gennemg. stor; i Over-
skriften med latinske Bogsta-
ver; beg. sirlig, forøvr. gen-
nemg. rolig, hist og her hur-
tigere i enk. Ord flygtig.
 ¹⁹dette] dette || en || ²⁸Ord]
 Ord ||, der || ¹⁵-lige] < -ligt
 S. 133⁶i] i || Dødens ||
- *170: 359 (se 158), S. 16f. — Skr.:
som 58.
 ⁶z ved Modsætningen z]
 < <negativt>
- *171: 359 (se 158), S. 17f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
rolig for en stor Del sirlig,
hist og her hurtigere.
 ¹¹-døe] < -død ¹⁵kan] || er ||
 kan
- 172: 359 (se 158), S. 18f. — Skr.:
hist og her stor; rolig tildels
sirlig.
 ⁷tage] < taget
- *173: 359 (se 158), S. 19f. — Skr.:
som 109.
- *174: 359 (se 158), S. 20f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg. ro-
lig enk. St. sirlig, i enk. Ord
hurtigere.
 ¹⁰Grunde:] < Grunde —
 De] < Det
- *175: 359 (se 158), S. 21f. — Skr.
i Hovedstykket: tildels
stor; gennemg. rolig i enk. Ord
sirlig, enk. St. hurtigere i enk.
Ord flygtig; i Tilf.: sirlig.
 ⁹Maade —] < Maade.
 ¹¹Den] < den ¹⁸-lig] <
 -lige ¹⁴saa] saa || s ||
- *176: 359 (se 158), S. 22f. — Skr.:
som 30.
 S. 137¹⁰Man-] < Mand-
- *177-178: 359 (se 158), S. 24-29.
— Skr. 177: tildels stor; i
Overskriften med latinske
Bogstaver; gennemg. rolig
tildels sirlig, hist og her
hurtigere tildels flygtig. 178
(S. 27f.): sirlig.
 S. 138⁶jeg har] jeg S. 138²⁸
 just] || v || just S. 138²⁸Hiin]
 < Hiint 178⁴Skrif-] Skrift-
 Linieskifte
- 179: 359 (se 158), S. 29. — Skr.:
som 49.
 ⁶i] i || hvilk ||
- 180-181: 359 (se 158), S. 30. —
Skr. 180: i enk. Ord stor;
sirlig. 181: gennemg. sirlig,
hist og her hurtigere.
 181¹-saa!] < -saa?

- 182: 359 (se 158), S. 30f. — Skr.:
sirlig.
⁷han] ham
- *183: 359 (se 158), S. 31f. — Skr.:
i enk. Ord stor; sirlig.
- *184: 359 (se 158), S. 32f. — Skr.:
som 54.
- *185: 359 (se 158), S. 33f. — Skr.:
som 54.
²„meine] meine
- *186: 359 (se 158), S. 34-42. —
Skr.: som 30.
¹⁰Tonen,] Tonen, || at ||
⁸⁰i] || mod || i S. 145⁵troe]
troe | dette | S. 145¹⁰Trans-]
< trans- S. 145³⁰han en] en
S. 145³⁷et] < en S. 146³⁰-li-
ge,] < -lige.
- 187: 359 (se 158), S. 42-47. —
Skr.: som 171.
³streng] || mild || streng S.
147³¹bedre] bedre ||, || S.
147³⁷og...ikke] < da jeg
jo dog heller ikke har S. 147³⁸
en-] En- S. 148⁶har søgt]
søgt
- *188: 359 (se 158), S. 47f. — Skr.:
sirlig.
S. 150¹blevet] < bleven
- *189: 359 (se 158), S. 49-52. —
Skr.: som 135.
⁴fuldendteste] fulden-
Linieskifte destе
- *190: 359 (se 158), S. 52f. — Skr.:
som 84.
Anm.: nederste ¹/₄ af S. 53 ubeskr.
¹⁰skal] < skuld
- *191: 359 (se 158), S. 54f. — Skr.:
stor; beg. rolig, snart hurtigere.
⁴med] ||, || med ⁶veed]
< har mig] min ¹⁴saa] || saa ||
saa ¹⁸hvor-] || hvorimod ||
hvor- ³¹Andre] < andre
- *192: 359 (se 158), S. 56. — Skr.:
som 37.
- *193: 359 (se 158), S. 56-60. —
Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig, hist og her hurtigere.
¹³er] || f || er ¹⁸Brud] Bud
S. 155⁶nu] || a || nu
- *194: 359 (se 158), S. 60-63. —
Skr.: tildels stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.
⁶drag] < drager ¹⁷istedet-
derfor] < istedetfor ³¹„Riv]
|| „Drag || „Riv S. 156⁵Meget]
< meget
- *195: 359 (se 158), S. 63f. — Skr.:
som 194.
¹³strax] || at || strax
- *196: 359 (se 158), S. 64f. — Skr.:
som 30.
- *197: 359 (se 158), S. 65f. — Skr.:
som 54.
- *198: 359 (se 158), S. 66f. — Skr.
i Hovedstykket: hist og her stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig; i Marg. Tilf. (S. 67): gennemg.

rolig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.

S. 158³alt] < Alt S. 158⁴
-ning —] < ning, S. 158⁵
og] || et|| og

199: 359 (se 158), S. 67f. — Skr.:
som 173.

⁴vare] || ere o|| vare

200: 359 (se 158), S. 68f. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
rolig tildels sirlig, hist og her
hurtigere.

¹¹paa] paa || det||

*201: 359 (se 158), S. 70. — Skr.:
sirlig.

³ham {} < ham.

*202-203: 359 (se 158), S. 70-72.
— Skr. 202: i enk. Ord stor;
Beg. rolig tildels sirlig,
Slutn. gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere. 203 (S. 71):
sirlig.

S. 161⁶skulde] < skulle S.
161⁹vil] || (foruden at gjøre
Nar af sig selv|| vil 203³paa]
< herpaa

*204: 359 (se 158), S. 72f. — Skr.:
sirlig.

*205-206: 359 (se 158), S. 73. —
Skr. 205: rolig tildels sirlig.
206: sirlig.

*207: 359 (se 158), S. 74f. — Skr.:
som 173.

⁶der] < det

208: 359 (se 158), S. 75f. — Skr.:
som 49.

⁴paa ... og] || p|| paa [<
derpaa] ||, og || ⁷og] og || s||

*209: 359 (se 158), S. 76. — Skr.:
som 37.

210: 359 (se 158), S. 77. — Skr.:
som 58.

*211: 359 (se 158), S. 77f. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
rolig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.

⁶-ningen] -ningen ||, ||

212: 359 (se 158), S. 78-80. —
Skr.: som 200.

S. 165¹saa] saa |er|| jeg]
jeg || s|| S. 165²et[et[< en]
|| P|| S. 165⁷-bage.] <-bage,
S. 165¹²anden] < andet S.
165³¹Domme.] Domme. [<,
|| at han ||

*213: 359 (se 158), S. 80-84. —
Skr.: som 200.

⁶¹Ihændehaverens] <
Eierens S. 166⁶for-] || F|| for-
S. 166¹⁸for-] || F|| for- S. 166¹⁹
for-] || den|| for- S. 166³¹hjem]
|| om || hjem S. 166³⁶Glæde]
Glæde || over at f|| S. 166⁸⁴
Gud] < Guds S. 167¹⁹blev]
|| selv || blev

*214: 359 (se 158), S. 85. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig i
enk. Ord sirlig, i enk. Ord
hurtigere.

³hiint Evangelium] <
Evangeliet ³For-] < for-

*215: 359 (se 158), S. 85-87. —
Skr.: som 12.

¹³jeg *anden Gang*] jeg ||der||
¹³Nogen] < Noget

216: 359 (se 158), S. 87f. — Skr.:
 stor; gennemg. hurtig tildels
 flygtig, i enk. Ord roligere.

⁴sig] sig ||selv|| han] han
 ||er||

*217.*218.219: 359 (se 158), S.
 88-93. — Skr. 217 (S. 88-91):
 tildels stor; beg. sirlig, for-
 øvr. gennemg. rolig hist og
 her sirlig, hist og her hur-
 tigare i enk. Ord flygtig. 218
 (S. 91-93): som 200. 219 (S.
 91-93) i første Stykke: til-
 dels stor; beg. sirlig, snart
 hurtigare; i Resten: gen-
 nemg. rolig i enk. Ord sirlig,
 i enk. Ord hurtigare.

217⁸s i sig] < d 217¹⁵af-]
 < an- 217²¹at første Gang]
 ||og saa|| at 217²³Høieste]
 Høieste ||“|| sagt“,] sagt“,
 [<] ny Linie med Udgang
 ||Frygtelige Misbrug!|| 217³⁴
 -tænke.]-tænke. ||“|| 217³⁸
 Tænk| Tænk | nu det Slæng
 hvilke|| S.170⁴Og]||Men hvad
 Under ogsaa, at det er vanske-
 ligt|| Og 218¹⁶derfor]||var||
 derfor S.171⁶Fürsten]< für-
 sten S.171⁸„also]also S.171¹⁰
 Werck]< Werke 219⁸han]
 | det | han 219⁹For-]< for-
 219⁹Og]||Og hvilken er nu||
 Og til sidst] tilsidst 219¹⁰
 -λον.]-λον. ny Linie med
 Udgang | Og hvad er det
 Store | 219¹⁴Stor-]| største
 Stor-

*220: 359 (se 158), S. 93f. — Skr.:
 som 20.

⁴frem-] ||sk|| frem-

*221: 359 (se 158), S. 95. — Skr.:
 stor; hurtig i enk. Ord flygtig.

A n m.: nederste ¹/₃ af Siden ubeskr.

¹paa] | bevis | paa

*222: 359 (se 158), S. 96-98. —
 Skr.: snart gennemg. stor;
 beg. sirlig, snart gennemg.
 hurtig tildels flygtig, hist og
 her igæn roligere.

⁸-lig]< -ligt ¹¹maa]<
 maatte saa] saa ||afgjorde
 Du, om|| S.174⁷Dig] Dig ||,||
 S.174⁹kunde] ||eller|| kunde
 S.174¹¹var] ||, at var

*223: 359 (se 158), S. 98f. — Skr.
 i Hovedstykket: som 3; i
 Slutn.-Tilf.: sirlig.

¹Tale] ||Bøn|| Tale ²mig]
 mig ||,|| ³tænkte jeg paa]
 < takkede jeg ⁴-dredes Alt]
 < -drede Alt saa [sig slettet
 med Blyant]

*224: 359 (se 158), S. 99f. — Skr.:
 som 43.

⁵er] er ||,||

*225: 359 (se 158), S. 100f. — Skr.:
 som 37.

⁵der] der |er|

*226: 359 (se 158), S. 101. — Skr.:
 som 216.

*227: 359 (se 158), S. 101-103. —
 Skr. i Hovedstykket: som
 216; i Marg. og Slutn.-Tilf.:
 sirlig.

- ¹⁷af *anden Gang*] af || min||
¹⁸og] og || mine ||
- *228-229: 359 (se 158), S. 104. —
 Skr.: sirlig.
 229³(p.) || Xstus || (p. „Ja”
 Ja
- *230: 359 (se 158), S. 105. — Skr.:
 gennemg. stor; gennemg. rolig
 i enk. Ord sirlig, i enk. Ord
 hurtigere.
 Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
⁸det] de
- *231: 359 (se 158), S. 106 f. —
 Skr.: som 3.
⁴umulig] <umuligt ⁸Løg-
 nens] || Løgens|| Løgnens
⁹Mængde] < Mængden
- *232: 359 (se 158), S. 107-109. —
 Skr.: som 132.
⁹der] der || vil være villig
 til Sligt|| ¹⁴ja] || o || ja
- *233: 359 (se 158), S. 109 f. —
 Skr.: som 29.
- *234: 359 (se 158), S. 110-112. —
 Skr.: tildels stor; i første
 Stykke rolig tildels sirlig for-
 øvr. gennemg. rolig i enk.
 Ord sirlig, i enk. Ord hur-
 tigare.
³især] især || de || S. 180⁵
 og] og || Indtrykket blev af
 Luther|| S. 180³⁰Kløer-] <
 < Klør-
- *235-236: 359 (se 158), S. 112-115.
 Skr. 235: som 143. 236 (S.
 114): gennemg. sirlig, i enk.
 Ord hurtigere.
 235⁴Gjør] || T|| Gjør 235⁷
- vilde] < ville 235⁸skulde]
 <skulle S. 181⁴-kenet]-ken
 S. 181⁵fine] fine || Man|| S.
 181⁶-se] < -sen 236⁸er at]
 at
- *237: 359 (se 158), S. 115. — Skr.:
 som 37.
⁵-bage *anden Gang*] -bage
 ||, || ⁵saa] saa || faae ||
- *238: 359 (se 158), S. 116 f. — Skr.
 i første Halvdel: sirlig; i
 Resten: hist og her stor; ro-
 lig tildels sirlig.
⁸-el] < -ler ¹⁰og] og || dette||
 S. 183³-deel -] < -deel,
- *239: 359 (se 158), S. 117 f. —
 Skr.: som 54.
- *240: 359 (se 158), S. 118 f. —
 Skr.: som 173.
¹en Syg] < En jeg] jeg
 || veed hvor der er ||
- *241: 359 (se 158), S. 119 f. —
 Skr.: i enk. Ord stor; gen-
 nemg. sirlig, hist og her hur-
 tigare.
- 242*-243: 359 (se 158), S. 120-123.
 Skr. 242: tildels stor; gen-
 nemg. rolig enk. St. sirlig, hist
 og her hurtigere. 243 (S. 121):
 gennemg. sirlig, i enk. Ord
 hurtigere.
 242⁶Heste-] Heste *Linie-*
skifte 242¹³den] < det og]
 og | see | S. 185⁹dog] < det
 S. 185¹⁹-tion] < -tionen *Rett.*
foretaget med Blyant 243³
 været] været || Præst|| Kri-
 gen] Krigen ||)

*244-245: 359 (se 158), S. 123. —
Skr. 244: tildels stor; rolig
i enk. Ord sirlig. 245: som
211.

Anm.: 245 anbragt med Linier ud
i Marg., sl. med to Linier paalangs i
Marg., beg. ⊥ Sidens nederste Kt.

245¹ Apostlene] || Di ||
Apostlene

*246: 359 (se 158), S. 124 f. —
Skr.: som 30.

⁵faae] || for || faae ⁶-se] <
-ses -lig] < -ligt

*247: 359 (se 158), S. 125. — Skr.:
som 30.

³Nu] || Men || Nu

248: 359 (se 158), S. 125 f. — Skr.:
som 58.

249: 359 (se 158), S. 126 f. — Skr.:
stor; beg hurtig tildels flygtig,
snart roligere.

²Luther] || M || Luther

*250: 359 (se 158), S. 127 f. —
Skr. i Hovedstykket: som
230; i Marg.: rolig tildels
sirlig.

⁷just at...⁹og større] <
ligetvertimod ¹¹-staaer]-staae

*251: 359 (se 158), S. 128 f. — Skr.:
som 37.

*252: 359 (se 158), S. 129 f. — Skr.
i første Halvdel: gennemg.
stor; gennemg. hurtig, i Marg.
og i enk. Ord roligere; i Re-
sten: tildels stor; rolig hist
og her sirlig.

253: 359 (se 158), S. 130. — Skr..
gennemg. rolig tildels sirlig, i
enk. Ord hurtigere.

²havde] havde || egl. ||

254: 358 (= L-Fortegn. — Bind, 4.
(170×205), Vb. uden Forgyldn.,
graalig marmoreret Overtræk;
marmoreret Snit. Pap.: Velin),
udv. Etikette. — Skr.: sirlig.

Anm.: Stykkerne i 358 anbragt
med bred ydre Margin; de første
tre Blade er upag., Bl. 2 og 3 ube-
skr.; forøvr. Pag. med Blyant paa
hvert Blads første Side (med ulige
Tal).

*255: 358 (se 254), første Side af
Bl. 1. — Skr.: sirlig.

Anm.: anbragt foroven paa Siden,
som forøvr. er ubesk. ligesom hele
anden Side af Bladet.

*256: 358 (se 254), Indsiden af
Bindet foran. — Skr.: tildels
stor; tildels med latinske Bog-
staver; i Beg. tildels sirlig,
forøvr. hurtigere.

Anm.: anbragt foroven paa Siden.

257: 358 (se 254), S. 1. — Skr.:
sirlig.

*258: 358 (se 254), S. 1-3. — Skr.:
sirlig.

⁵„Der] Der ⁸som] || hvil-
ket || som ^{35f}. identificerer
mig] || gjør || <identificerer>
mig || til || ⁸⁰det Pseudo-
nymes] < dets

*259: 358 (se 254), S. 3. — Skr.:
sirlig.

*260: 358 (se 254), S. 3-6. — Skr.
i første Halvdel: i enk.

Ord stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere; i Resten: hist og her stor; gennemg. rolig tildels sirlig, hist og her hurtigere.

⁶Mennesker] < Geistlige ¹⁰blive] || falde|| blive S. 193¹ efter den] efter S. 193² samme ubegribelige] < en ubegribelig S. 193¹⁰ naar... med] < item S. 193²² 1100] < 1000 Mand

*261: 358 (se 254), S. 7f. — Skr.: som 43.

S. 194³¹ faae i Sinde] < falde paa S. 194¹²] || fors|| han -sen.] < -sen, S. 194¹⁶ Mængde] < Mængden S. 194¹⁹ L i Løkkende] < l man] man || gla| S. 194²³ -lig] < -ligs

*262: 358 (se 254), S. 8f. — Skr.: som 83.

S. 195⁴ kan] || vil || kan

263: 358 (se 254), S. 9f. — Skr.: i enk. Ord stor; beg. sirlig, snart hurtigere.

⁶Glæde] glæde

*264: 358 (se 254), S. 10. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere.

⁴alt] < Alt

*265: 358 (se 254), S. 11f. — Skr.: i enk. Ord stor; i Overskriften med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

¹¹sig;] < sig. ¹⁴Dagen] Dag

²¹Virkelighedens Spænding] < Spændingen

266: 358 (se 254), S. 12. — Skr.: sirlig.

*267: 358 (se 254), S. 13-18. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁸tænker] || seer || tænker ⁶Væsent-] < væsent- ¹¹alle] alle || v ||

*268: 358 (se 254), S. 18f. — Skr.: som 9.

*269: 358 (se 254), S. 19f. — Skr.: som 71.

⁸troe] || haa || troe

270: 358 (se 254), S. 20f. — Skr.: som 29.

*271: 358 (se 254), S. 21. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i første Stykke tildels hurtigere i enk. Ord flygtig.

¹En] || Kan || En [< en]

*272: 358 (se 254), S. 22. — Skr.: beg. sirlig, efterh. hurtigere.

⁶Det] < Der

*273: 358 (se 254), S. 23. — Skr.: gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁴ikke] || < han > || ikke ¹⁰bedre] || værre. || bedre

*274: 358 (se 254), S. 23f. — Skr.: som 30.

A n m.: nederste ¹/₄ af S. 24 ubeskr.

*275: 358 (se 254), S. 25-30. —
Skr.: gennemg. stor; beg.
sirlig, forøvr. gennemg. rolig
i enk. Ord sirlig, hist og her
hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁶skjule] < skiule S. 203¹⁴
et af de] < det S. 203¹⁸ tyr-]
tyrr- S. 203²³ dette] < det

*276-277: 358 (se 254), S. 30-34.
— Skr. 276 første to Styk-
ker: beg. rolig tildels sirlig,
efterh. hurtigere; i Resten:
som 138. 277 (S. 32): rolig til-
dels sirlig.

276⁶gjøre] gjøre ||, || 276¹⁵
ladet] lade 276¹⁷saa] saa||1||
S. 205³⁶for] for || Apostlene
og|| S. 205³⁹-til] -til || de||
277⁹Din] < din

*278: 358 (se 254), S. 34f. — Skr.:
som 138.

²Det Christelige osv.]
*oprindeligt umiddelbar Fort-
sættelse af 276*

*279: 358 (se 254), S. 36f. — Skr.:
som 157.

⁴Det] < det

280: 358 (se 254), S. 37. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.

*281-282: 358 (se 254), S. 38. —
Skr. 281: som 244. 282: ro-
lig i enk. Ord sirlig.

*283: 358 (se 254), S. 39-42. —
Skr.: som 230.

¹⁸jo . . . usandt] |det| jo
< „Forbilledet“ > usandt || at
der|| ¹⁵„naar] naar ¹⁸vil] <

vin ¹⁹der i derved] det ²¹det]
det |at| S. 2f0⁶ogsaa] ogsaa
||, ||

284: 358 (se 254), S. 42. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.

³hans] hans || Skyld||

*285: 358 (se 254), S. 42f. — Skr.:
som 101.

*286: 358 (se 254), S. 43f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.

¹Mis-] || Hele || Mis-

*287: 358 (se 254), S. 44. — Skr.:
gennemg. rolig, sl. hurtigere.

Anm.: nederste ¹/s af Siden ubeskr.

*288: 358 (se 254), S. 45f. — Skr.:
som 54.

¹²en] < et ¹⁸var] |, f|| var
¹⁶er] || var|| er ²⁰at] || en|| at

*289: 358 (se 254), S. 47-49. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.
S. 213⁷-fugl] -ful S. 213¹⁴
Mere] < mere

*290: 358 (se 254), S. 49f. — Skr.:
som 214.

⁸Mynster] < Mynsters

*291-292: 358 (se 254), S. 50-52.
— Skr. 291: tildels stor; gen-
nemg. rolig, hist og her hurtig
tildels flygtig. 292 (S. 52): sirlig.
291¹⁸saa] saae 292³sin]
< sit

- 293: 358 (se 254), S. 53. — Skr.: som 241.
 A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- *294-295: 358 (se 254), S. 54 f. — Skr. 294: som 138. 295: geng. sirlig, hist og her hurtigere.
 294⁴elske] elskes S. 217³
 -bage for] -bage Sag] Sag ||,
 S. 217⁵det første Gang] < den
 S. 217⁶er anden Gang] er || den
 sjeldne ||
- *296: 358 (se 254), S. 55 f. — Skr.: som 161.
⁹skidt] || Sk || skidt da] <
 saa
- *297: 358 (se 254), S. 56 f. — Skr.: som 214.
²saa første Gang] som om
 saa anden Gang] < som
 (hvad] ||, || (hvad S. 218⁶
 Den] < den S. 218¹⁰hvor]
 hvor |kun| S. 218¹¹Kjende.]
 < Kjende —
- *298: 358 (se 254), S. 57-59. — Skr. i Hovedstykket: som 230; i Slutn.-Tilf.: rolig tildels sirlig.
⁶man] man ||ga|| ¹¹-nøden]
 < -nødent ¹⁶Troen,] < Troen.
¹⁷Tro] Tro ||, || det] || han
 har || det
- *299: 358 (se 254), S. 59. — Skr.: som 101.
 A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- *300: 358 (se 254), S. 60. — Skr.: som 289.
⁶Dig] || det || Dig
- *301: 358 (se 254), S. 61. — Skr.: i enk. Ord stor; sirlig.
- *302: 358 (se 254), S. 62 f. — Skr.: som 54.
⁸ikke] ikke ||G|| -dom“]
 -dom ¹⁶-ligt.] < -ligt; S. 221⁶
 kommer] komme
- 303: 358 (se 254), S. 63 f. — Skr.: sirlig.
⁶de] de || mang ||
- 304-*305: 358 (se 254), S. 65. — Skr. 304: sirlig. 305: som 49.
- 306: 358 (se 254), S. 66 f. — Skr.: som 77.
- *307: 358 (se 254), S. 67 f. — Skr.: som 112.
- *308: 358 (se 254), S. 68-70. — Skr.: tildels stor; snart rolig tildels sirlig, snart hurtigere tildels flygtig.
⁹jeg] jeg ||, at ||
- 309: 358 (se 254), S. 70. — Skr.: som 101.
- *310: 358 (se 254), S. 70-72. — Skr.: som 112.
- *311: 358 (se 254), S. 72 f. — Skr.: som 30.
- 312: 358 (se 254), S. 73-75. — Skr. i Hovedstykket: gennemg. stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere; i Tilf.: rolig i enk. Ord sirlig.
 A n m.: nederste ¹/₄ af S. 75 ubeskr.

⁶Minister] Minister || eller
Reformat||

*313: 358 (se 254), S. 76-80. —
Skr.: tildels stor; i Beg. gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere, forøvr.: snart rolig tildels sirlig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁶forkynde] < sige ¹³nu] nu || ved || ¹⁸ladet] lade S. 227¹Pælen] Pælet Kjødet] Kjøden S. 227¹⁴Dig] < dig S. 227³⁰Alt] < alt

*314: 358 (se 254), S. 80-86. —
Skr.: gennemg. stor; snart rolig tildels sirlig, snart hurtigere tildels flygtig.

³⁰der] < den ³⁴Den] < den ³⁷et saadant Menneske] < en saadan Mand S. 229³Du] Du |, |

*315: 358 (se 254), S. 86-88. —
Skr.: stor; gennemg. hurtig, hist og her roligere.

*316: 358 (se 254), S. 88f. — Skr.
i Beg.: i enk. Ord stor; sirlig; forøvr.: som 289.

¹⁴I-] Ir-

317: 358 (se 254), S. 90f. — Skr.:
som 30.

¹³da] || n || da

*318: 358 (se 254), S. 91f. — Skr.:
som 29.

*319: 358 (se 254), S. 92-94. —
Skr. i første Stykke: sirlig; forøvr.: som 67.

³„Wie] Wie ⁴Thun] Tuhn
⁶det er] det *Linieskifte* ⁷be-]
|| n || be-

*320: 358 (se 254), S. 94f. — Skr.:
som 54.

³blot] blot || nogenl || ³og
vel] vel

321: 358 (se 254), S. 95. — Skr.:
som 264.

¹en] en || gl || ⁶ikke] || alle||
ikke

*322-323: 358 (se 254), S. 95-97.
— Skr. 322: som 138; 323
(S. 96f): som 135.

S. 234⁶Meningen] Mening
323¹⁸-tabt,] < -tabt?

*324: 358 (se 254), S. 97-100. —
Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig tildels hurtigere i enk. Ord flygtig.

S. 235¹⁶gjøre] gjøre || C ||
S. 235³⁰selv] selv ||, ||

325: 358 (se 254), S. 101. — Skr.:
som 37.

*326: 358 (se 254), S. 101-109. —
Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

¹⁷være] være || Den || S.
237⁶volde] || andet T || volde
S. 237¹⁶Al] < All S. 237³²at]
at at S. 238⁴det Samme]
Samme S. 238¹⁶-gende] <
-gede

327: 358 (se 254), S. 109. — Skr.:
som 131.

- *328-330: 358 (se 254), S. 109-113.
— Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere. 329 (S. 112): som 86. 330 (S. 113): gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
328¹for] for ||χ|| S. 239⁴fordre] < negte Tro] Troe < troe 329¹i anden Gang] i ||Nadve|| 330¹Og...gjorde man] < Og saa har man ... gjort
- *331: 358 (se 254), S. 113-115. — Skr.: gennemg. stor; i Over-skriften med latinske Bogstaver; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
¹¹sad og] sad *Linieskifte*
¹⁶Idee,] Idee, || og mell ||
- *332: 358 (se 254), S. 115-117. — Skr.: som 37.
¹⁰ikke,] < ikke.
- *333: 358 (se 254), S. 117 f. — Skr.: som 54.
- *334: 358 (se 254), S. 118-125. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig enk. St. sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁴medens] || og || medens
¹⁸wie] || v || wie ¹⁴-rere] -re
³⁰-hed] -heden S. 243¹væ i værdigt] < ve sidst] < sidste S. 243⁸som,] som *Sideskifte* S. 243²⁵dette] < det
- *336: 358 (se 254), S. 125-127. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, enk. St. hurtigere tildels flygtig.
S. 245¹⁰de første Gang] < det S. 245¹¹o: s: v:] o: s: v:
Linieskifte || Saa affødte ||
- *337: 358 (se 254), S. 127-129. — Skr.: som 241.
⁸behøv-] || ikke | behøv- S. 246¹Villie.] Villie. *Linieskifte* || Og s || S. 246¹⁸-else —] < -else;
- *338: 358 (se 254), S. 129. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig.
- *339: 358 (se 254), S. 130. — Skr.: stor; rolig.
- *340: 358 (se 254), S. 130 f. — Skr.: stor; rolig.
²saa] som
- *341: 358 (se 254), S. 131 f. — Skr.: som 37.
¹et] < en ¹⁰-saa] -saa ||. ||
- *342: 358 (se 254), S. 132 f. — Skr.: som 112.
⁸simpel] simpel ||) ||.
- *343: 358 (se 254), S. 133-136. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
¹⁷at] at d || S. 249⁷igjen] < igjenn
- *344: 358 (se 254), S. 136. — Skr.: som 211.
A n m.: nederste ¹/s af Siden ubeskr.

- *345: 358 (se 254), S. 137-139. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, enk. St. sirlig, hist og her hurtigere tildels flygtig.
⁴u-] || og || u- S. 250⁶
 Dog || Der er i alt Dette [?] et [*ulæseligt Ord*], noget Ungdommeligt || . Dog [< Og] S. 250¹⁸ Andre] Andre ||.
- 346: 358 (se 254), S. 139-141. — Skr.: som 117.
⁶Existents] Existents ||)
- 347: 358 (se 254), S. 141f. — Skr.: som 214.
⁸for] || end || for ¹³an-]
 || erh || an-
- *348: 358 (se 254), S. 142-144. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, snart hurtig i enk. Ord flygtig, sl. igæn roligere.
¹³snart] || snart || snart [< ganske]
- *349: 358 (se 254), S. 144f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, snart hurtigere, sl. rolig.
⁸tro] tro || — || ¹¹Saa-]
 || Men at || Saa- ¹³vide
 || vide || . *Linieskifte* vide
- 350: 358 (se 254), S. 145f. — Skr.: som 54.
- 351: 358 (se 254), S. 146f. — Skr.: som 29.
²at] || d || at
- *352: 358 (se 254), S. 147f. — Skr.: som 244.
- *353: 358 (se 254), S. 148. — Skr.: stor; rolig.
- 354: 358 (se 254), S. 149. — Skr.: stor; rolig.
- 355: 358 (se 254), S. 149f. — Skr.: som 37.
 S. 254³ hvad] || hvorled || hvad
- *356: 358 (se 254), S. 150f. — Skr.: som 29.
- *357: 358 (se 254), S. 151f. — Skr.: som 37.
⁸an-] || — || an-
- *358: 358 (se 254), S. 152f. — Skr.: som 52.
- *359: 358 (se 254), S. 153-158. — Skr.: som 52.
⁶Gud-] || F || Gud- ¹⁷o:]
 || : || o:
- 360: 358 (se 254), S. 158f. — Skr.: som 52.
⁷Indre] Indre ||, ||
- *361: 358 (se 254), S. 159-161. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
¹⁵evindeligh] evendelig
- *362: 358 (se 254), S. 161. — Skr.: som 361.
⁶B i *Beviis*] < b
- *363: 358 (se 254), S. 162. — Skr.: som 109.
¹⁰en] en || stor ||

*364: 358 (se 254), S. 163. — Skr.:
som 54.

²vis Art] vis

*365: 358 (se 254), S. 163f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. sirlig, for-
øvr. rolig.
S. 259²just] just || udel ||
S. 259²Saa-] ||Saaledes bede||
Saa-

*366: 358 (se 254), S. 165-168. —
Skr.: gennemg. stor; gennemg.
rolig, et enk. St. sirlig, hist og
her hurtigere i enk. Ord flygtig.

²af] || h || af

*367: 358 (se 254), S. 168f. — Skr.:
som 131.

²Det] < det

368: 358 (se 254), S. 169-171. —
Skr.: som 230.

S. 261¹faae] || for || faae
S. 261²-ledes.] -ledes.“ S.
261²Skyld] Skyld || vi || over]
over || og ||

369: 358 (se 254), S. 171f. — Skr.:
som 29.

sende] || tilskikke || sende

*370: 358 (se 254), S. 172f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere, sl. hurti-
gere.

An m.: nederste¹/aaf S. 173 ubeskr.

371: 358 (se 254), S. 174. — Skr.:
som 109.

²Min] || O || Min ⁴holder]
< beholder

372: 358 (se 254), S. 174f. — Skr.:
i enk. Ord stor; beg. sirlig,

forøvr. gennemg. rolig i enk.
Ord hurtigere.

²ved] < for ²kan] || gives
der en || kan

373*-374: 358 (se 254), S. 175-179.
— Skr. 373: gennemg. stor;
beg. sirlig, snart hurtigere,
efterh. gennemg. hurtig tildels
flygtig, hist og her igæn roli-
gere. 374 (S. 176): rolig, enk.
St. sirlig.

373¹⁰der] < det 373²⁴
under] || ud || under

375: 358 (se 254), S. 179f. — Skr.:
som 29.

*376: 358 (se 254), S. 180f. — Skr.:
som 52.

²sig] sig |, |

*377: 358 (se 254), S. 181—184. —
Skr.: stor; gennemg. rolig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.

¹alt] < Alt S. 266¹Men]
|| O, i xsto || Men

378: 358 (se 254), S. 184f. — Skr.:
som 101.

*379: 358 (se 254), S. 185-188. —
Skr.: som 286.

S. 267²³hvor-] || s || hvor-

*380: 358 (se 254), S. 188. — Skr.:
som 101.

*381: 358 (se 254), S. 189. — Skr.:
tildels stor; med latinske Bog-
staver; rolig tildels sirlig.

An m.: optager saavel Textdel som
Margen, med Linier beg. 1 Sldens ne-
derste Kt.

- 382:** 358 (se 254), S. 190f. — Skr.: stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, sl. hurtigere.
S. 269²været] < være
- *383:** 358 (se 254), S. 191f. — Skr.: gennemg. stor; rolig tildels sir- lig.
- *384:** 358 (se 254), S. 192f. — Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere til- dels flygtig.
- *385:** 358 (se 254), S. 193f. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. hurtigere til- dels flygtig.
¹i...at] < eller ⁹-brøds] -brøds *Linieskifte*
- *386:** 358 (se 254), S. 194f. — Skr.: som 5.
- *387:** 358 (se 254), S. 196. — Skr.: som 5.
- *388:** 358 (se 254), S. 197. — Skr.: som 221.
²var] || h || var
- *389:** 358 (se 254), S. 198-200. — Skr.: som 70.
¹¹arbeide] < arbejdende
S. 272⁹er] || af || er
- *390:** 358 (se 254), S. 200-202. — Skr.: som 242.
³saa] saa || om ||
- 391:** 358 (se 254), S. 202f. — Skr.: som 211.
¹Den] d.8.Sept. *Linieskifte*
Den
- *392:** 358 (se 254), S. 203. — Skr.: stor; rolig.
²-lerer *anden Gang*] -lerer
|| sig ||
- 393:** 358 (se 254), S. 203-206. — Skr.: som 377.
S. 274¹⁸kan] kan || føre [²] Dig til ||
- 394:** 358 (se 254), S. 207. — Skr.: som 29.
A n m.: nederste ¹/af Siden ubeskr.
²alt-] || (|| alt-
- *395:** 358 (se 254), S. 208f. — Skr.: som 172.
A n m.: nederste ¹/af S. 209 ubeskr.
⁴-hed—] < -hed, ¹⁰-es- sen,] -essen; ¹⁵-teterne—] -terne ¹⁸skulle] < skulde
- *396:** 358 (se 254), S. 210. — Skr.: sirlig.
¹paa] paa || Ep ||
- *397:** 358 (se 254), S. 210-213. — Skr.: som 314.
⁵der] || h || der ¹til i] til
⁹af] || s || af ¹⁰mig] || s || mig
¹⁷under] <, under S. 277¹² med] men
- 398:** 358 (se 254), S. 214f. — Skr.: som 71.
¹⁰9] < 8 phoenicisk]
< slavisk
- 399:** 358 (se 254), S. 215-217. — Skr.: gennemg. stor; beg. ro- lig tildels sirlig, efterh. huri- gere.
³som] som || s || ⁸„det] det ⁴blot] || i || blot ¹²paa
|| i || paa

- *400: 358 (se 254), S. 217f. — Skr.: gennemg. stor; rolig.
⁸I-] Ir-
- *401: 358 (se 254), S. 218-220. — Skr.: som 57.
⁶Men] || Altsaa || men ¹⁸den Christne] < den Christne > | han |
- 402: 358 (se 254), S. 220f. — Skr.: som 244.
- *403: 358 (se 254), S. 221-223. — Skr.: stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
²-tiden] -tidigen ¹²sige] sige sige ¹⁸at blive] at ¹⁷derfor] < deraf ²⁰end] en
- 404: 358 (se 254), S. 223f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i Beg. af sidste Stykke rolig.
- *405: 358 (se 254), S. 224f. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ordsirlig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁴at] at || have ||
- *406: 358 (se 254), S. 225f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig tildels sirlig, i Beg. i enk. Ord flygtig.
⁷so] < som
- 407: 458 (se 254), S. 226f. — Skr.: som 37.
- *408: 358 (se 254), S. 227. — Skr.: i enk. Ord stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. hurtig.
- *409: 358 (se 254), S. 227-331. — Skr.: stor; beg. rolig, efterh. hurtig tildels flygtig.
 Anm.: nederste ¹/a af S. 231 ubeskr.
³paa] || men || paa ⁴efter,] *Kommaet med Blyant* ⁶Død] || L || Død ¹⁰levede] levede || og var || ¹⁴-nings-] -ning-Det] < det ¹⁷Intet] Intet || sk || ¹⁹fra] fra || For- || *Lieneskifte* ²⁰For-anden Gang] < -for S. 283 ¹⁸Er] || — || Er Den] < den
- 410: 358 (se 254), S. 232. — Skr.: som 244.
- *411: 358 (se 254), S. 232-234. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig, Slutn. rolig tildels sirlig.
⁸o: første Gang] ||, || o: ¹⁴et] < eet
- *412: 358 (se 254), S. 234. — Skr.: Beg. sirlig, Slutn. hurtigere.
- *413: 358 (se 254), S. 235-240. — Skr.: gennemg. stor; snart rolig i enk. Ord sirlig, snart hurtig tildels flygtig.
 S. 285 ¹-hed er] -hed S. 285 ¹²anden Maade] anden S. 285 ¹⁸til] til || ligefrem || S. 285 ²⁸har] < er S. 285 ²⁴Bid] || F || Bid S. 286 ³at] at || udvikle || S. 286 ⁵paa] paa || s || der] der || boede ||

S. 286⁹ det Bedrag] < den
Gaade S. 286¹¹ ved] < til
S. 286¹⁵ gift] gift || igjen ||
S. 286¹⁶ Per-] < per- S.
286¹⁷ Noget] < noget

*414: 358 (se 254), S. 241f. — Skr.:
snart stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere tildels flyg-
tig.

⁴man] || a || man

*415-416: 358 (se 254), S. 242-244.
— Skr. 415: som 216. 416 (S.
243): sirlig.

³Chri-] || Sa || Chri-

*417: 358 (se 254), S. 245. — Skr.:
som 29.

*418: 358 (se 254), S. 245f. — Skr.:
som 29.

*419: 358 (se 254), S. 246. — Skr.:
som 29.

Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

*420: 358 (se 254), S. 247. — Skr.:
stor; med latinske Bogstaver;
gennemg. rolig, i enk. Ord hur-
tigere.

Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

²men] men || Gjenfødel-
sen, ||

*421: 358 (se 254), S. 248f. — Skr.:
som 414.

⁹Første.] *herunder et over-
kradset paabegyndt Dobbelt-
kors*

422: 358 (se 254), S. 249. — Skr.:
som 230.

*423: 358 (se 254), S. 250-252. —
Skr.: gennemg. stor; med la-
tinske Bogstaver; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere.

Anm.: Overskriften anbragt i Marg.;
optager paa S. 251 baade Textdel og Mar-
gen; med Linier beg. \perp Sidernes ne-
derste Ktt.

²-bage] -bage || lidt ||
¹⁵ikke ind] ikke ¹⁷Sagen]
|| bef || Sagen

*424: 358 (se 254), S. 253-255. —
Skr.: gennemg. stor; med la-
tinske Bogstaver; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere.

⁴er da] da ⁵for at] for
Linieskifte ¹⁵ved] < vel
¹⁵Intet] < intet

*425: 358 (se 254), S. 256-259. —
Skr. i første Halvdel: i
enk. Ord stor; rolig hist og
her sirlig; i Resten: gen-
nemg. stor; gennemg. rolig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.

⁵af] || hav || af ⁹„Du] Du
¹¹-ligt] -ligt. [<] || at naar
vi Alle ville leve og [?] ||
¹³ud] ud ||, || ²⁰ikke at]
ikke ²⁰en] < et

*426: 358 (se 254), S. 259f. — Skr.
i første Halvdel: i enk.
Ord stor; gennemg. hurtig i
enk. Ord flygtig, hist og her
roligere; i Resten: i enk.
Ord stor; gennemg. rolig til-
dels sirlig, i enk. Ord hurti-
gere.

427: 358 (se 254), S. 260. — Skr. i
Texten: sirlig; i Marg.: gen-

nemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

*428: 358 (se 254), S. 261. — Skr.: som 37.

*429: 358 (se 254), S. 261f. — Skr.: som 37.

²til at] til ³Andres] Andres || fo ||

430: 358 (se 254), S. 262f. — Skr.: som 230.

*431: 358 (se 254), S. 363. — Skr.: som 37.

*432: 358 (se 254), S. 264f. — Skr.: som 194.

*433: 358 (se 254), S. 265-268. — Skr.: som 30.

³verds-] || i || verds-

*434: 358 (se 254), S. 268-271. — Skr.: efterh. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igæn roligere.

⁶ifølge] < i følge S. 297⁹ det] || i || det

*435: 358 (se 254), S. 271. — Skr.: som 3.

*436: 358 (se 254), S. 271f. — Skr.: tildels stor; rolig.

⁷de ikke] de

*437: 358 (se 254), S. 272. — Skr. Beg.: som 37; Resten (i Marg.): rolig tildels sirlig.

Anm.: Slutn. anbragt i Marg.; med sidste Linie ind i Texten. — Hele S. 273 er ubeskr.

²just...af] < i Betydning af just ⁴lide] lide || for || hører] hører || et Msk. || ⁹som] || jeg medta? || som

438: 357 (= L-For tegn. — Bind, paa indv. trykt Etikette mrk: „L. C. Møller Bogbinder & Papirhandler Graabrødretorv N° 97.“ 4. (171 × 206), Vb. med Fileter i Forgyldn. paa Ryggen, rødt marmoreret Overtræk; marmoreret Snit. Pap.: Velin), udv. Etikette. — Skr.: sirlig.

Anm.: Stykkerne i 357 anbragt med bred ydre Margen; de første tre Blade upag., Bl. 2-3 ubeskr.; forøv. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Bl. (S. 273f.) er pag. paa begge Sider.

*439: 357 (se 438), første Side af Bl. 1. — Skr.: sirlig.

Anm.: anbragt foroven paa Siden, som forøv. er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

*440: 537 (se 438), Indsiden af Bindet foran. — Skr.: tildels stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

Anm.: anbragt øverst paa Siden.

*441-442: 357 (se 438), S. 1-7. — Skr. 441 i de to første Stykker: tildels stor; gennemg. rolig for en stor Del sirlig, i enk. Ord hurtigere; i Resten: gennemg. stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. 442 (S. 1f.): rolig tildels sirlig.

441⁹Alle] < alle S. 300⁴ sagde] < havde S. 300⁹

faae] < faet S. 300¹⁹
 baade] baade || For || S.
 300³¹De] < det S. 301¹²
 bleve] ||, || bleve S. 301¹⁸
 rar] || R || rar S. 301¹⁸frisk]
 < fersk S. 301³⁰-budet]
 < -bydet

*443: 357 (se 438), S. 7f. — Skr.:
 som 37.

¹-hed] < -heden ⁸gjen-
 nem] < i

444: 357 (se 438), S. 8. — Skr. i
 Hovedstykket: som 37; i
 Slutn.-Tilf.: i enk. Ord stor;
 sirlig.

Anm.: nederste^{1/4}af Siden ubeskr.

⁸Aliis inserviend] <
 inserviend aliis ⁴offres]
 offres ||. ||

*445: 357 (se 438), S. 9f. — Skr.:
 som 214.

⁶kaldet] | sig | kaldet høie]
 høi S. 303⁷og] og || hvad ||
 S. 303⁸-tale] -tale | med |

446: 357 (se 438), S. 10f. — Skr.:
 som 214.

⁸mig] mig || om || ⁷for
 første Gang] for || saa ||

*447: 357 (se 438), S. 11f. — Skr.:
 som 6.

S. 304²-sen,] < -sen:

*448: 357 (se 438), S. 12-15. —
 Skr. i første Halvdel: som
 214; i Resten: som 241.

⁶det] < der sa i saa]
 < sk ¹⁸man første Gang]
 < at

449: 357 (se 438), S. 15. — Skr.:
 i enk. Ord stor; sirlig.

*450: 357 (se 438), S. 16-19. —
 Skr.: som 129.

S. 306⁸Genierne] || Rang
 for || Genierne S. 306¹³han]
 han || ihj || S. 306¹⁵hæve]
 || holde || hæve

451: 357 (se 438), S. 20. — Skr.:
 i enk. Ord stor; sirlig.

Anm.: nederste^{1/4}af Siden ubeskr.

¹Systemet] Systemet ||. ||

*452-453: 357 (se 438), S. 21. —
 Skr.: sirlig.

454-455: 357 (se 438), S. 22f. —
 Skr. 454: tildels stor; med
 Undtagelse af Anm. med latinske
 Bogstaver; gennemg.
 rolig (i Anm. sirlig), i enk.
 Ord hurtigere. 455 (S. 23):
 gennemg. sirlig, hist og her
 hurtigere.

455⁸da] < forresten

456*-457: 357 (se 438), S. 24f. —
 Skr. 456: som 214. 457 (S.
 24): som 86.

*458: 357 (se 438), S. 25-27. —
 Skr.: som 194.

⁸dog] dog || kun || Hen-]
 < hen- at første Gang] at
 || døe? || ¹⁵lig] < -lige Let-
 tere] < lettere.

*459-460: 357 (se 438), S. 27. —
 Skr. 459: tildels stor; rolig.
 460: sirlig.

461: 357 (se 438), S. 27f. — Skr.:
 i enk. Ord stor; sirlig.

- 462: 357 (se 438), S. 28f. — Skr.:
tildels stor; i Beg. rolig, i Slutn.
tildels sirlig.
¹⁰en] en || aldeles || S. 315¹³ Uden] Uden || den-
ne || S. 315³³ Du] < du S.
315³⁸ at] || er || at S. 315⁸⁰
vil] || opreiser || vil
- 463: 357 (se 438), S. 29-31. — Skr.:
som 83.
⁴Julia,] *Kommaet med*
Blyant ⁶Karen] < Cathrine
¹⁰Julie] < Julia
- *464-465: 357 (se 438), S. 31-33.
— Skr. 464: som 131. 465
(S. 33): rolig i enk. Ord sir-
lig.
S. 313⁶noget] < nogen
- *466: 357 (se 438), S. 33f. — Skr.:
som 58.
¹Svar paa en] < En
⁴-dige] < -digt ⁵Der]
Der || bl || ⁶naar] || med ||
naar
- 467: 357 (se 438), S. 34f. — Skr.:
tildels stor; rolig.
- 468: 357 (se 438), S. 35. — Skr.:
som 131.
- *469: 357 (se 438), S. 35f. — Skr.:
som 214.
³er:] < er, ³den] < det
- *470-471: 357 (se 438), S. 36-41.
— Skr. 470: efterh. gennemg.
stor; i Overskriften med la-
tinske Bogstaver; i Beg. ro-
lig tildels sirlig, forøvr. gen-
nemg. rolig hist og her sirlig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig. 471 (S. 40): som
125.
- 472: 357 (se 438) S. 41. — Skr.:
som 37.
- *473: 357 (se 438), S. 42-44. —
Skr.: som 242.
⁵der] ||, || der ¹⁰om] om
||, at || ³³levende] < Live
- *474: 357 (se 438), S. 44-46. —
Skr.: som 87.
¹A i *Afdød*] < Sa ¹⁸saa
de] saa *Linieskifte* ³⁰mod]
mod || Msk || ³⁹bringe] <
bringer *Rett. med Blyant*
- *475: 357 (se 438), S. 47-51. —
Skr.: tildels stor; beg. rolig,
snart gennemg. hurtig tildels
flygtig, hist og her igæn ro-
ligere.
S. 319⁶have] || leve || have
S. 319³⁰Mange.] Mange. || Ak,
saaledes || S. 319³⁸Gud] Gud
|| i en || S. 319³⁷hænger]
hænger | Du | S. 320³hvis]
|| der || hvis
- *476: 357 (se 438), S. 51f. — Skr.:
som 58.
¹⁰han] < hans
- 477: 357 (se 438), S. 52f. — Skr.:
som 161.
⁴lade] < ladet ⁶paa] paa
|| det ||
- 478: 357 (se 438), S. 53-55. — Skr.:
som 12.

- ¹Det,] Det, || mskelig, ||
²Store,] < Store,
⁵ganske] || i || ganske
¹⁸dette:] < dette, S. 326³
om] || v || om
- *479: 357 (se 438), S. 55f. — Skr.:
som 244.
A n m.: nederste ¹/s af S. 56 ubeskr.
⁹der] der || lidd ||
- *480*: 481: 357 (se 438), S. 57. —
Skr. 480: som 86. 481: sir-
lig.
- *482: 357 (se 438), S. 57f. — Skr.:
som 83.
- *483: 357 (se 438), S. 58-61. —
Skr.: hist og her stor; gen-
nemg. rolig hist og her sirlig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.
S. 325⁶langt fra] langt
<fra> || bag ved || S. 223¹⁶at]
|| at || at S. 223¹⁷med] med
|| at || S. 323¹⁸frem] frem
||, || S. 323^{28f}i...er] < som
var det ikke
- *484: 357 (se 438), S. 62-64. —
Skr. i første Halvdel: sir-
lig; i Resten: hist og her
stor; gennemg. rolig i enk.
Ord sirlig, enk. St. hurtigere,
sl. sirlig.
- *485: 357 (se 438), S. 64. — Skr.:
som 230.
A n m.: nederste ¹/s af Siden ubeskr.
- *486: 357 (se 438), S. 65. — Skr.:
gennemg. stor; rolig tildels
sirlig.
⁴uden] uden || først at høre||
- *487: 357 (se 438), S. 65-68. —
Skr.: som 54.
- *488: 357 (se 438), S. 68-70. —
Skr.: som 84.
¹⁰er] er || som et Slags ||
¹⁶Com-] || Ra || Com-
- *489: 357 (se 438), S. 70. — Skr.:
sirlig.
- *490: 357 (se 438), S. 70f. — Skr.:
som 377.
⁸kalde] || v || kalde ¹³i...
selv] < for „Forsvarernes“
Skyld
- *491: 357 (se 438), S. 72. — Skr.:
som 101.
³Ingen] < ingen ⁴en]
|| sees || en
- *492: 357 (se 438), S. 72f. — Skr.:
som 264.
- *493: 357 (se 438), S. 73f. — Skr.:
som 230.
¹som] || af || som
- *494: 357 (se 438), S. 75-77. —
Skr.: som 43.
⁸min] min || U || ¹²Sligt,]
Sligt, || naar || ¹⁶blevet] blev
S. 329⁴det] ||, || det
- *495: 357 (se 438), S. 77f. — Skr.:
som 101.
- *496: 357 (se 438), S. 78-81. —
Skr.: som 43.
S. 330⁹Jo] < Jog
- *497: 357 (se 438), S. 81-84. —
Skr.: som 324.

- ¹⁶bidraget ... afskaffe] < afskaffet ²den] || tie || den S. 331⁶en] || hans || en S. 331¹⁸er, i] , i S. 331²¹-heden] < -hedens
- *498: 357 (se 438), S. 84f. — Skr.: som 37.
- 499: 357 (se 438), S. 85f. — Skr.: som 37.
³Forklaringener] < Her er Forklaringen ¹³intet] < Intet
- *500: 357 (se 438), S. 86-88. — Skr.: gennemg. stor; i Slutn. af første Stykke tildels med latinske Bogstaver; gennemg. hurtig, sl. roligere.
⁷-rant] -rant || , ||
- 501: 357 (se 438), S. 88-90. — Skr.: som 286.
⁶stærk] || stærkt || stærk ¹²ved] || h || ved
- *502: 357 (se 438), S. 91-94. — Skr. i Beg.: tildels stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig; i sidste Stykke: som 101.
S. 334⁴til] til || og || S. 334⁶Thi] || K || Thi S. 334¹²er-] || u || er- S. 334¹⁴Børn —] < Børn,
- *503: 357 (se 438), S. 94f. — Skr. i første Stykke: sirlig; i sidste Stykke: tildels stor; rolig.
- 504: 357 (se 438), S. 95. — Skr.: som 101.
⁸naar] || der er jo || naar
- *505: 357 (se 438), S. 96f. — Skr.: som 10.
- *506: 357 (se 438), S. 97-100. — Skr.: som 216.
- *507: 357 (se 438), S. 101-103. — Skr.: stor; gennemg. rolig; i enk. Ord hurtigere, sl. sirlig.
¹⁴de] || det || de Den] < den
- *508: 357 (se 438), S. 103. — Skr.: som 109.
- 509: 357 (se 438), S. 103f. — Skr.: som 62.
⁹kunde] kun ¹¹det] || jeg || det
- *510: 357 (se 438), S. 105. — Skr.: som 77.
²-greb,] -greb:
- *511: 357 (se 438), S. 106-111. — Skr.: gennemg. stor; i Overskriften med latinske Bogstaver; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere.
¹⁴-maal] -maalet S. 340³-let,] < -let. S. 340⁴den] < det S. 340⁹Den] < den S. 340¹⁹-ning] < -ningen S. 340²²Blod] || Blod || Blod S. 340²³ind i] ind
- *512: 357 (se 438), S. 112. — Skr.: som 244.
⁴Vand] Vand || beg ||
- *513: 357 (se 438), S. 112f. — Skr.: som 244.
⁴har] || har p || har

- 514: 357 (se 438), S. 113f. — Skr.:
i Hovedstykket: gennemg.
stor; rolig i enk. Ord sirlig;
i Slutn.-Tilf.: rolig tildels
sirlig.
°dog] dog || egl. || ¹³ikke
vidst] vidst S. 342¹Mand,]
< Mand.
- *515: 357 (se 438), S. 114f. — Skr.:
som 161.
°At] At || P || °at præ-
dike] < Prædikenen ¹⁰at
prædike] < Prædikenen
- *516: 357 (se 438), S. 116. — Skr.:
som 214.
- *517: 357 (se 438), S. 117. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg. ro-
lig hist og her sirlig, i enk.
Ord hurtigere.
°hvilken] hvilke S. 343¹
Det] < det S. 343⁹I]
|| An² || I
- *518: 357 (se 438), S. 118. — Skr.:
som 109.
- *519: 357 (se 438), S. 118-121. —
Skr.: stor; med latinske Bog-
staver; hurtig tildels flygtig.
S. 344¹⁸Viisdom...blev]
< Viisdom, Mit
- 520*-521: 357 (se 438), S. 122. —
Skr. 520: som 54. 521: stor;
rolig i enk. Ord sirlig.
- *522: 357 (se 438), S. 123-125. —
Skr.: som 138.
¹⁶Op-] || Er det en lige s ||
Op-
- 523: 357 (se 438), S. 125f. — Skr.:
tildels stor; rolig hist og her
sirlig.
- 524: 357 (se 438), S. 126f. — Skr.:
stor; rolig.
- 525: 357 (se 438), S. 127-129. —
Skr. i første Afsnit: tildels
stor; i Beg. rolig tildels sirlig,
efterh. hurtigere; i andet Af-
snit: stor; gennemg. hurtig i
enk. Ord flygtig, hist og her
roligere.
S. 347¹⁶kunde] kun
- *526: 357 (se 438), S. 130-133. —
Skr.: stor; snart rolig i enk.
Ord sirlig, snart hurtig tildels
flygtig.
S. 348⁴om] om,
- *527: 357 (se 438), S. 133-136. —
Skr.: som 230.
°Tale] < tale
- 528: 357 (se 438), S. 136. — Skr.:
som 52.
- *529: 357 (se 438), S. 137f. — Skr.:
som 138.
- 530: 357 (se 438), S. 139-142. —
Skr.: gennemg. stor; beg. sir-
lig, forøvr. gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.
¹⁸Sub-] < sub- ¹⁹ind i]
ind Linieskifte ²¹han] <
ham ²²at han] at S. 352²
Lyst] < lyst
- *531: 357 (se 438), S. 142. — Skr.:
sirlig.

- ⁴men] men || Moderen maa underholde ||
- *539: 357 (se 438), S. 153f. — Skr.: som 109.
- 532: 357 (se 438), S. 142f. — Skr.: som 49.
- ²Be-] || Spisn || Be- ¹⁰An-dets Svaghed] < andet Svag men] men || uendelig ||
- *540: 357 (se 438), S. 154. — Skr.: stor; rolig.
- *541: 357 (se 438), S. 154f. — Skr.: som 244.
- *542: 357 (se 438), S. 155f. — Skr.: som 6.
- *543: 357 (se 438), S. 157. — Skr.: som 523.
- *544: 357 (se 438), S. 158. — Skr.: som 49.
- *545: 357 (se 438), S. 159-161. — Skr.: som 62.
- ⁶ældre Tid] ældre ²³i] ||, || i
- *533: 357 (se 438), S. 143f. — Skr.: som 211.
- ⁷og] || — || og
- *546: 357 (se 438), S. 161. — Skr.: som 109.
- A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- 534: 357 (se 438), S. 144-147. — Skr.: som 230.
- ⁶et] < en ⁷ganske] Gange ¹⁸skal] skal || prædik || S. 354⁴sig] sig || selv og || S. 354¹⁸-ken] -kenen S. 354¹⁴-nes] -ne *Linieskifte*
- *547: 357 (se 438), S. 162f. — Skr. i Hovedstykket: snart stor; beg. sirlig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igæn roligere; i Marg.-Tilf.: rolig.
- A n m.: nederste ¹/₄ af S. 163 ubeskr.
- *535: 357 (se 438), S. 147-149. — Skr.: som 77.
- ⁷brugt,] < brugt: ⁸dem. Dette] dem. *Linieskifte* || Det har || *Linieskifte* Dette ¹⁴ide-elt] idelt lige] || er || lige
- *548: 357 (se 438), S. 164f. — Skr.: gennemg. stor; rolig i enk. Ord sirlig.
- ¹U i Under-] < u
- 536: 357 (se 438), S. 149. — Skr.: sirlig.
- A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- 537: 357 (se 438), S. 150. — Skr.: som 54.
- ⁴alle] || d || alle
- *549: 357 (se 438), S. 165. — Skr.: som 230.
- *550: 357 (se 438), S. 166. — Skr.: som 29.
- *538: 357 (se 438), S. 151-153. — Skr. i første Stykke: tildels stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere; i Resten: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

*551: 357 (se 438), S. 166f. — Skr.:
som 58.

²und] || og || und

*552: 357 (se 438), S. 167-172. —
Skr.: som 138.

⁵Pige] < Pinge ⁸uskyl-
dige Viis] uskyldigeviis <
uskyldigviis ¹⁰kunde] <
kunn ²²lever] || mener || le-
ver S. 363 ¹²fordret,] < for-
dret: S. 363 ¹⁶col-] || collid ||
col-

*553: 357 (se 438), S. 173f. — Skr.:
som 517.

¹³den] den || uskif || ret]
ret ||, || S. 364 ³eller] eller
|| Herkomliche ||

*554: 357 (se 438), S. 174. — Skr.:
som 49.

³han] han || ikke || ⁸eben-]
< eeben-

555: 357 (se 438), S. 175. — Skr.:
som 548.

⁶-svar,] < -svar: < -svar,
⁷bragt] || derved at || bragt
⁸Ingen] < ingen

556: 357 (se 438), S. 176. — Skr.:
som 37.

⁶En... -dig] < Et... -digt

*557: 357 (se 438), S. 177f. — Skr.:
som 214.

*558: 357 (se 438), S. 178-180. —
Skr.: som 230.

*559: 357 (se 438), S. 180f. — Skr.:
som 54.

¹Rou-] < Ro- ²-taire]
-taire ||) ||

560: 357 (se 438), S. 181-183. —
Skr. i Hovedstykket: som
138; i Marg.-Tilf.: sirlig.

⁸Liv,] Liv, || kun ||

*561: 357 (se 438), S. 183f. — Skr.:
som 286.

562: 357 (se 438), S. 185. — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, snart
hurtigere.

Anm.: nederste ¹/s af Siden ubeskr.

³-tid] -tid || et || S. 368 ¹
og] || i denne || og

563-564: 357 (se 438), S. 186-193.
— Skr. 563: gennemg. stor;
i første Stykke gennemg.
rolig, et enk. St. sirlig, i enk.
Ord hurtigere; † Resten gen-
nemg. hurtig tildels flygtig,
hist og her roligere. 564 (S.
187f.): som 174.

563 ⁸disse,] < disse: 563 ⁹
sige] sig Mynster: „] Myn-
ster: 563 ¹²for] for || at || 563 ²⁰
De] < de 563 ²⁴De] < de
S. 369 ²i-] ir- S. 369 ¹⁰„nei]
|| jeg || nei i-] ir- S. 369 ¹⁴
lod] || bedrøvede mig || lod
S. 369 ²⁰med;] < med. S.
370 ⁷at] at || være || S. 370 ¹⁴
-givet] -give 564 ¹⁰Under^a]
Under

*565: 357 (se 438), S. 194f. — Skr.:
gennemg. stor; med latinske
Bogstaver; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.

- 566: 357 (se 438), S. 196. — Skr.: som 29.
- *567: 357 (se 438), S. 196f. — Skr.: som 343.
⁴det] < den
- 568.*569: 357 (se 438), S. 198-201. — Skr. 568: gennemg. stor; gennemg. rolig hist og her sirilig, i enk. Ord hurtigere. 569 (S. 198f.): som 241.
 S. 373³Sladder-] < Sludder- S. 373¹⁹Vor] || Det || Vor S. 373²⁸-gerer] -gere 569³for-] fore- 569⁸de] det 569¹⁰det første Gang] der da] da || In ||
- 570: 357 (se 438), S. 202-204. — Skr.: som 230.
 S. 375¹¹en] || Skarpsind || en
- *571: 357 (se 438), S. 204-207. — Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere.
¹⁰Det] < Dette S. 376⁷er] er || langt || end] en
- 572: 357 (se 438), S. 207. — Skr.: gennemg. stor; rolig.
- 573: 357 (se 438), S. 207-209. — Skr.: enk. St. stor; gennemg. rolig tildels sirilig, enk. St. hurtigere.
¹³Synder.] < Synder, ¹⁸si-ger han] siger vil] vil || si || S. 377⁴hende] < hendes S. 377⁶Synder] Synder || ti ||
- *574: 357 (se 438), S. 209-211. — Skr.: som 12.
¹⁵saa] || (|| saa
- *575: 357 (se 438), S. 211-213. — Skr.: som 74.
- *576: 357 (se 438), S. 213-215. — Skr. i første Halvdel: i enk. Ord stor; gennemg. rolig tildels sirilig, i enk. Ord hurtigere; i Resten: tildels stor; beg. rolig i enk. Ord sirilig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.
¹⁰Ethvert] < Enhver
- 577: 357 (se 438), S. 216. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
- 578: 357 (se 438), S. 217. — Skr.: stor; rolig.
- *579: 357 (se 438), S. 217-221. — Skr.: som 526.
²¹der] < det S. 381¹¹læ-se] < læser
- 580: 357 (se 438), S. 222f. — Skr.: som 409.
- 581: 357 (se 438), S. 224f. — Skr.: som 523.
²N^o] || I || N^o
- 582: 357 (se 438), S. 225. — Skr.: som 37.
⁸vor] || h || vor [< vore] ||, || ⁷Andre] || ham || Andre
- *583-584: 357 (se 438), S. 226-228. — Skr. 583: som 37. 584 (S.

228): i enk. Ord stor; rolig hist og her sirlig.

⁵⁸³om] om || Venskab || just] just || hvad der ligger hinandens nærmest, || ⁵⁸³¹⁸ Borger-] || Nat || Borger- ⁵⁸³¹⁴de] || disse || de

*585: 357 (se 438), S. 228-231. — Skr.: som 29.

³-sen —] -sen — [< :] || da blomst || ¹⁸Alt-] || Og || Alt- ¹⁴i] i || D || ²¹-knyt] -knydt

*586: 357 (se 438), S. 231-235. — Skr.: gennemg. stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

³et] < det ⁶et] < det S. 385³⁸Maade] || S || Maade S. 385³⁶-air] < -aire har] har || gj ||

*587: 357 (se 438), S. 235-237. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, enk. St. hurtigere tildels flygtig.

⁷naae] naae ||, || ¹⁹at første Gang] at || sikre || Linieskifte at

*588: 357 (se 438), S. 237-239. — Skr.: som 194.

S. 387⁹der] der ||, ||

589: 357 (se 438), S. 239. — Skr.: som 157.

⁶-hard] < -hardt ²den Udgave] < etsteds < est

*590: 357 (se 438), S. 240. — Skr.: som 517.

591: 357 (se 438), S. 241. — Skr.: stor; rolig.

⁸Tro] || af || Tro

*592: 357 (se 438), S. 241f. — Skr.: som 37.

⁶nær-] || Næ || nær- Bern-] || Nei, || Bern-

*593: 357 (se 438), S. 242-244. — Skr.: gennemg. stor; i Over- skriften med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

Anm.: nederste ¹/af S. 244 ubeskr.

⁹hvad,] < hvad. S. 389⁶ Dem] de || An² || Dem

*594: 357 (se 438), S. 245f. — Skr.: som 214.

*595: 357 (se 438), S. 246f. — Skr.: som 13.

⁶er] er || dog || ⁷Din] Din || Styr || ¹³til] || a || til

*596-597: 357 (se 438), S. 248-250. — Skr. 596: som 377. 597 (S. 249): som 86.

596¹⁴for] for || ret || 596¹⁷ Mund-] Mun- S. 391⁸Mund-] Mun- S. 391⁶saa] saa || 1 || S. 391⁶den] den || sk ||

*598: 357 (se 438), S. 251-253. — Skr.: som 37.

*599: 357 (se 438), S. 253-257. — Skr.: som 37.

Anm.: nederste ¹/af S. 257 ubeskr.

¹⁴„for] for ²¹har] ||, || har S. 393¹³fra] ||, som jeg || fra

*600-601: 357 (se 438), S. 258. —
Skr. 600: stor; rolig. 601:
sirlig.

602-603: 357 (se 438), S. 259. —
Skr. 602: i enk. Ord stor;
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere. 603: som 602.
603³Alt,] < Alt.

604: 357 (se 438), S. 260. — Skr.:
som 244.

*605: 357 (se 438), S. 260-262. —
Skr.: som 174.
°F i Fattig-] < f

*606: 357 (se 438), S. 262f. — Skr.:
som 67.
¹Noget] < noget ¹⁰den]
< der ¹¹μααθ-] < ματ

*607: 357 (se 438), S. 264-266. —
Skr.: som 214.
¹⁴hedder det] hedder
¹⁷-ende.] -ende. || og|, kun]
|| brin|| kun

*608: 357 (se 438), S. 266-269. —
Skr.: som 30.
°(der] der S. 397³som]
||, || som S. 397³gamle,]
< gamle. S. 397³burde]
burde || vel|| det...selv]
< selv det Bestaaende S.
397¹⁶give] give || Sving||

*609: 357 (se 438), S. 269-273. —
Skr. i første Halvdel: som
517; i Resten: som 214.
°Anton] || M.² || Anton
-nold,] -nold, || der || S.
398⁴af] af || af || S. 398¹⁸

„man] man S. 398¹⁶be-]
|| d || be- S. 398²³vilde] <
ville

610: 357 (se 438), S. 273f. — Skr.:
som 83.

611: 356 (= L-Fortegn. — Bind med
indv. trykt Etikette som 438,
4. (170 × 205), Vb. med Fileter
i Forgyltn. paa Ryggen, brun-
ligt marmoreret Overtræk;
marmoreret Snit. Pap.: Ve-
lin), udv. Etikette. — Skr.:
rolig.

Anm.: Stykkerne i 356 er anbragt
med bred ydre Margen; de første fire
Blade upag., Bil. 2-4 ubeskr.; forøvr.
Pag. med Blyant paa hvert Blads før-
ste Side (med ulige Tal), kun sidste
Blad (S. 271f.) er pag. paa begge Si-
der.

*612: 356 (se 611), første Side af
Bl. 1. — Skr.: sirlig.

Anm.: anbragt foroven paa Siden,
som forøvr. er ubeskr. ligesom hele
anden Side af Bladet.

*613: 356 (se 611), Indsiden af
Bindet foran. — Skr.: som
211.

Anm.: anbragt øverst paa Siden.

614: 356 (se 611), S. 1. — Skr.:
enk. St. stor; rolig tildels sir-
lig.

Anm.: nederste ¹/4 af Siden ubeskr.

615: 356 (se 611), S. 2. — Skr.:
som 86.

Anm.: nederste ¹/4 af Siden ubeskr.

²ud-] || siger|| ud- °mig;]
< mig. °Christus] || Eft ||
Christus

- *616: 356 (se 611), S. 3. — Skr.:
som 174.
S. 402¹-hed er] < hed
- *617: 356 (se 611), S. 4-7. — Skr.:
som 361.
⁹Fri-] || A || Fri- ²³Der]
|| Ingen, || Der S. 403¹Den]
< den
- *618-619: 356 (se 611), S. 8-19. —
Skr. 618 første Afdeling:
gennemg. stor; beg. rolig, ef-
terh. gennemg. hurtig tildels
flygtig, hist og her igæn ro-
ligere; i anden Afdeling:
som 172. 619 (S. 18f.): som
211.
618^{12f}. Forordninger] <
Fordringer 618^{12f}.-Forord-
ninger] < -Fordringer 618¹⁷
-hed,] -hed. S. 404⁹-tier]
-tier ||. || S. 404²⁶dem] || D ||
dem S. 405⁷der er] der
Linieskifte S. 405⁸-tyde
første Gang] < -tyder S.
405¹³Berserken] < de S.
405¹⁸sig] sig || (Ber- || *Linie-*
skifte S. 405³⁰-hed.) <
-hed, S. 405³⁶det at] det
S. 406¹⁰at] < al
- *620-621: 356 (se 611), S. 19. —
Skr. 620: gennemg. sirlig,
Slutn. hurtigere. 621: som
620.
- *622: 356 (se 611), S. 20f. — Skr.:
som 83.
- *623: 356 (se 611), S. 21. — Skr.:
som 272.
- 624-*625: 356 (se 611), S. 21f. —
Skr. 624: som 37. 625 (S. 22):
som 125.
625⁵her] her er
- *626: 356 (se 611), S. 22f. — Skr.:
efterh. stor; beg. sirlig, efterh.
hurtigere.
A n m.: nederste ¹/₄ af S. 23 ubeskr.
³-bredelse] -bedrelse
⁹Alle] || T || Alle ¹¹at] <
som ¹³sig] || f || sig
- 627: 356 (se 611), S. 24. — Skr.:
som 30.
- *628: 356 (se 611), S. 25f. — Skr.:
som 52.
⁸nu] || brugt || nu
- *629: 356 (se 611), S. 26f. — Skr.:
som 30.
S. 410⁴i] ||, men || i
- *630-631: 356 (se 611), S. 28. —
Skr. 630: som 211. 631: sir-
lig.
- *632: 356 (se 611), S. 29. — Skr.:
som 94.
S. 411¹³kalder] || siger ||
kalder
- *633: 356 (se 611), S. 30-32. —
Skr.: tildels stor; beg. rolig
tildels sirlig, efterh. hurtigere
i enk. Ord flygtig.
²(af] < af (¹⁰Wah i
Wahrheit] < War ¹³Verpf-]
< Verp- ¹⁸das] < dass ist]
|| sei || ist S. 412¹und] und
Linieskifte || und ||

- *634: 356 (se 611), S. 33. — Skr.: som 214.
- *635-636: 356 (se 611), S. 34f. — Skr. 635: som 83. 636 (S. 34): sirlig.
- *637: 356 (se 611), S. 35f. — Skr.: som 289.
S. 414²jo] || jeg || jo S.
414⁸fordi] || at || fordi
- 638: 356 (se 611), S. 37f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, enk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig.
- *639-640: 356 (se 611), S. 38. — Skr. 639: i enk. Ord stor; gennemg. sirlig, Slutn. hurtigere. 640: sirlig.
- 641: 356 (se 611), S. 39. — Skr.: som 101.
- 642: 356 (se 611), S. 39f. — Skr.: som 211.
Anm.: nederste ¹/₃ af S. 40 ubeskr.
S. 416³man] || først || man
- *643: 356 (se 611), S. 41-43. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
⁴-gjort,] < -gjort: ¹⁰Cuur] < Cour ¹¹haardt] haart S. 417⁸dyrt,] < dyrt.
- *644-645: 356 (se 611), S. 43-45. — Skr. 644: som 58. 645 (S. 44): sirlig.
644¹¹der] der | ogs || 644¹²der er] der 644¹³Ind-] In-naar] naar || jeg ||
- *646: 356 (se 611), S. 45. — Skr.: som 101.
²-lin] < -lien
- 647: 356 (se 611), S. 45f. — Skr.: gennemg. stor; rolig, i Slutn. tildels sirlig.
¹eller] eller || . ||
- 648: 356 (se 611), S. 46f. — Skr. i første Halvdel: hist og her stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere; i Resten: som 29.
Anm.: nederste ¹/₄ af S. 47 ubeskr.
²Chateau-] < Chatau-
en] en || Vildfa || S. 419²¹.
ist⁴edetd i istedetderfor] < istedetf
- *649: 356 (se 611), S. 48f. — Skr.: som 131.
¹⁵nævne] < nævnes
- *650: 356 (se 611), S. 49-52. — Skr. i Beg.: som 129; i Resten: som 30.
³øver] øver ||, || S. 420⁴med sig] mig S. 420⁷med sig] < mig
- 651: 356 (se 611), S. 52f. — Skr.: som 161.
- 652: 356 (se 611), S. 53f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
⁸ved at have] < , men har
- *653: 356 (se 611), S. 54-56. — Skr.: som 521.
Anm.: nederste ¹/₄ af S. 56 ubeskr.

- 654: 356 (se 611), S. 57-59. — Skr.: som 30.
¹⁴af] < for
- 655: 356 (se 611), S. 59. — Skr.: som 29.
- 656*-657: 356 (se 611), S. 60-67. Skr. 656 i Beg.: som 54; i Resten: som 30. 657 (S. 63): som 602.
 656³Denne] < Den 656¹⁰ at] || ho|| at 656¹⁸det] det || er ham|| S. 424¹⁴en] ||χ|| en S. 424³⁹Blodet] || han|| Blodet S. 424⁸¹-sedler.] -sedler. [< -sedler.] || d|| S. 425¹⁰man anden Gang] ||,|| man S. 425¹³-ende,] < -ende.
- *658: 356 (se 611), S. 68-71. — Skr.: som 399.
- 659: 356 (se 611), S. 71-74. — Skr.: som 230.
²de] < det S. 427⁹os] os ||,|| S. 427¹⁸mit] || hvad|| mit S. 427²⁴om,] < om;
- 660: 356 (se 611), S. 74f. — Skr.: som 37.
- *661: 356 (se 611), S. 75f. — Skr.: som 37.
¹²-lige] < -ligt
- 662: 356 (se 611), S. 76f. — Skr.: som 29.
- *663: 356 (se 611), S. 77f. — Skr.: som 37.
- 664: 356 (se 611), S. 78f. — Skr.: som 37.
- *665: 356 (se 611), S. 79. — Skr.: som 330.
- *666: 356 (se 611), S. 79f. — Skr.: som 125.
- *667: 356 (se 611), S. 80-82. — Skr.: som 30.
¹⁰Cre-] || Deb Debit || Cre-
- *668: 356 (se 611), S. 82f. — Skr.: som 58.
- *669: 356 (se 611), S. 83-85. — Skr.: som 230.
 An m.: nederste ¹/₄ af S. 85 ubeskr. ⁵var] || er|| var ⁹-heden] < -heden ¹⁴uden-] || a|| uden- ¹⁸sand-] || s < S|| sand- ³⁶er] || i|| er
- *670: 356 (se 611), S. 86f. — Skr.: som 37.
- *671: 356 (se 611), S. 87f. — Skr.: som 230.
- *672: 356 (se 611), S. 88f. — Skr.: som 568.
- *673: 356 (se 611), S. 90. — Skr.: stor; sirilig.
- *674: 356 (se 611), S. 90f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, enk. St. sirilig, i enk. Ord hurtigere.
- *675: 356 (se 611), S. 91f. — Skr.: stor; rolig.
- *676: 356 (se 611), S. 92f. — Skr. i Hovedstykket: som 29; i Marg.-Tilf.: som 244.
⁵Allerede] < Alene

*677: 356 (se 611), S. 93-95. —
Skr.: som 568.

An m.: nederste ¹/₃ af S. 95 ubeskr.

¹l] < ldet S. 435⁴det]
< der

678: 356 (se 611), S. 96-105. —
Skr. i Hovedstykket: gen-
nemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, tildels roligere,
sl. rolig; i Tilf.: hist og her
stor; gennemg. rolig for en
stor Del sirlig, i enk. Ord
hurtigere.

⁴Livs-] || Charakter: ori ||
Livs- ¹-nante —] < -nante.

⁸fatter] || Hun || fatter ¹⁰var]
|| dog || var ¹⁷-tet.] -tet. *Li-*
nieskifte || Hvad skal || S.

436¹⁴En] || Men gifte sig vil
hun ikke. || En S. 436³⁰der

er] der S. 437³har] || kan ||
har S. 437⁴saa] saa ||, || S.

437⁶er] er || yderst originalt. ||
S. 437¹²-viede,] < -viede.

S. 437¹⁶, en-] || <der> || <,>
en- S. 437¹⁸himmelfarne

Professor, nu] < foer til
Himmels, og nu optræder som

S. 437²²-heden,] < -heden.
S. 438³saa] || som || saa S.

438⁸ikke var] ikke

679: 356 (se 611), S. 105f. — Skr.:
som 652.

*680: 356 (se 611), S. 106f. — Skr.:
som 58.

S. 439¹³Det] < det

*681: 356 (se 611), S. 108. — Skr.
i Hovedstykket: gennemg.
stor; hurtig i enk. Ord flygtig;
i Marg.-Tilf.: som 330.

*682-683: 356 (se 611), S. 109. —
Skr. 682: enk. St. stor; gen-
nemg. rolig, enk. St. sirlig, i
enk. Ord hurtigere. 683: sir-
lig.

684: 356 (se 611), S. 110. — Skr.:
som 230.

⁸saa] saa || sl ||

685-686: 356 (se 611), S. 110f. —
Skr. 685: som 37. 686 (S. 111):
som 652.

687: 356 (se 611), S. 111f. — Skr.:
som 37.

688: 356 (se 611), S. 112. — Skr.:
som 37.

*689: 356 (se 611), S. 112f. — Skr.:
som 230.

⁸igjen] igjen || ! ||

690: 356 (se 611), S. 113f. — Skr.:
som 84.

⁷end] en ⁹be-] || som ||
be- ¹⁰dens anden Gang]
den

*691: 356 (se 611), S. 115f. — Skr.:
som 52.

⁸kan] kan || ikke v || S.
443⁶han kan] kan S. 443⁷
sig,] < sig:

*692: 356 (se 611), S. 117f. — Skr.:
som 29.

*693: 356 (se 611), S. 118f. — Skr.:
som 83.

694: 356 (se 611), S. 119f. — Skr.:
som 29.

695: 356 (se 611), S. 120f. — Skr.: som 37.

*696: 356 (se 611), S. 121-125. — Skr.: som 29.

⁹den] < det ⁹er, at], at
Linieskifte at ¹⁰at] at || h ||
¹¹-tion.] < -tion, ¹²som]
|| fr || som ¹³-eus] < -eust
S. 446¹⁴thi] thi || P ||

*697: 356 (se 611), S. 125f. — Skr.: som 29.

*698: 356 (se 611), S. 126-129. — Skr.: som 214.

699: 356 (se 611), S. 129. — Skr.: som 244.

700: 356 (se 611), S. 130. — Skr.: stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.

¹Lov] < Love

*701: 356 (se 611), S. 130-138. — Skr.: som 138.

S. 449¹⁰det,] < det: S.
449¹¹den] < det S. 449¹²
At] At || kunne || S. 449¹³
at jeg] at *Sideskifte* S. 450¹⁴
Villie] Villie || de || S. 450¹⁵
u-] < ud- S. 450¹⁶ham]
|| Gu || ham S. 450¹⁷Vee-]
< vee- S. 450¹⁸Per-] <
per-

*702: 356 (se 611), S. 138-142. — Skr.: som 138.

¹⁹Be-] || Bebre || Be-

*703: 356 (se 611), S. 142f. — Skr.: som 700.

²⁰er] || ere || er

*704: 356 (se 611), S. 143-146. — Skr.: som 230.

²¹end] den S. 453²²til] til
|| Saa || S. 453²³fore-] for-
S. 453²⁴Det] < Der

*705: 356 (se 611), S. 147-149. — Skr.: som 633.

S. 454¹¹-bage for] -bage

*706-711: 356 (se 611), S. 150-153.

— Skr. 706: stor; i Beg. gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig, i Slutn. hurtig tildels flygtig. 707 (S. 150): sirlig. 708 (S. 150): som 101. 709 (S. 150f.): som 91. 710 (S. 151): som 380. 711 (S. 151f.): som 517.

Anm.: 707 er anbragt midt paa Siden, nedenunder 708.

706¹⁴et Huus] Huus S.
455¹⁵Det] < det S. 455¹⁶
det] det || d || S. 455¹⁷saa]
< nu S. 455¹⁸næsten] næ-
sten || han || S. 455¹⁹der]
der || ingen || S. 455²⁰dem.]
< dem, S. 455²¹i første
Gang] < til 707²²var] || h ||
var 708²³Enkelt.] Enkelt.
Linieskifte med Afstand || 1 ||
709²⁴Herre-] < Herre.

712*-713: 356 (se 611), S. 154-156.

— Skr. 712 i Hovedstykket: som 216; i Tilf.: som 131. 713 (S. 155): beg. sirlig, snart hurtigere.

Anm.: 713 er anbragt foroven paa Siden med Linier beg. midt i Texten, fortsat ud i Marg.

712³ikke] ikke || give ||
712⁸-en;] < -en. 712⁹-føl-

gelse] -føgelse 712¹³maat-
te] < maa S. 458²idet] <
i det S. 458⁹For-] || χstus
qua || For- 713³⁴uden at]
uden

*714: 356 (se 611), S. 156-160. —
Skr.: som 267.

⁸for] || fordi || for S. 459¹⁹
blive] || væ || blive S. 459²²
gjorde] < gjort

715: 356 (se 611), S. 160-162. —
Skr.: som 37.

716: 356 (se 611), S. 162f. — Skr.:
som 174.

¹⁴Over-] || barnlig || Over-

*717: 356 (se 611), S. 164f. — Skr.:
som 172.

¹Opera] ||: || Opera ¹⁴Ro-
mani polluer ant] < pollue-
rant Romani

*718: 356 (se 611), S. 165f. — Skr.:
i enk. Ord stor; sirilig.

719: 356 (se 611), S. 166f. — Skr.:
som 83.

*720: 356 (se 611), S. 167-171. —
Skr.: som 343.

⁷Christendommen] || s ||
χstd. ¹⁷gift —] < gift, S.
463⁷Contentement] < Con-
Linieskifte tement

*721: 356 (se 611), S. 171. — Skr.:
som 29.

722: 356 (se 611), S. 171f. — Skr.:
som 29.

*723: 356 (se 611), S. 172. — Skr.:
som 49.

An m.: nederste ^{1/4}af Siden ubeskr.

*724: 356 (se 611), S. 173f. — Skr.:
som 230.

⁷Gud] || aldrig m || Gud

*725: 356 (se 611), S. 174f. — Skr.:
som 58.

¹²-elle] -elt ¹⁴ingen]
|| intet || < ingen > || virkeligt
Msk. kan. ||

*726: 356 (se 611), S. 175. — Skr.:
som 37.

727: 356 (se 611), S. 176f. — Skr.:
som 230.

⁵-sa] < -sia

*728: 356 (se 611), S. 177f. — Skr.
i Hovedstykket: som 230;
i Marg.-Tilf.: rolig i enk.
Ord sirilig.

An m.: nederste ^{1/4}af S. 178 ubeskr.

²-nisse] -niss ³han] han
|| næsten || ¹³have været] <
være

729: 356 (se 611), S. 179f. — Skr.:
som 30.

⁶som] som || han ||

*730: 356 (se 611), S. 180. — Skr.
i Overskriften: stor; rolig;
i Citatet: i enk. Ord stor;
sirilig.

*731: 356 (se 611), S. 180f. — Skr.:
som 37.

*732: 356 (se 611), S. 181f. — Skr.:
som 58.

⁴ved] ved || syne || ⁶An-
dres] Andre < andre ⁷vil-
le] < vilde

*733: 356 (se 611), S. 182. — Skr.:
stor; rolig.

734: 356 (se 611), S. 182f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig i enk. Ord sirlig, et enk.
St. hurtigere i enk. Ord flyg-
tig.

⁸ud] || det || ud

*735: 356 (se 611), S. 183f. — Skr.:
som 700.

736: 356 (se 611), S. 184f. — Skr.:
som 230.

⁸dog] || men || dog

*737: 356 (se 611), S. 185. — Skr.:
som 37.

²ikke] ikke || a ||

738: 356 (se 611), S. 186. — Skr.:
som 29.

⁶Verden,] < Verden;

739: 356 (se 611), S. 186f. — Skr.:
stor; beg. rolig i enk. Ord sir-
lig, snart hurtigere.

*740: 356 (se 611), S. 187-189. —
Skr.: som 58.

⁵dobl i Fordobelse] <
dobb ⁸det] det ||,

*741: 356 (se 611), S. 189. — Skr.:
som 37.

*742: 356 (se 611), S. 189-191. —
Skr.: som 52.

743: 356 (se 611), S. 191. — Skr.:
i enk. Ord stor; sirlig.

*744: 356 (se 611), S. 191f. — Skr.:
sirlig.

⁴ac] || et || ac ⁶nominat]
< vocat

*745: 356 (se 611), S. 192. — Skr.:
som 109.

An m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

*746: 356 (se 611), S. 193-197. —
Skr.: snart stor; beg. sirlig,
snart hurtigere, hist og her
tildels flygtig.

¹⁰af anden Gang] at ¹⁶-gav]
-giv S. 473 ⁴Re-] < re- S.
473 ¹⁸deles] || den || deles S.
473 ¹⁸sige] sige ||, at saa ||

747: 356 (se 611), S. 197-199. —
Skr.: som 324.

*748: 356 (se 611), S. 199f. — Skr.:
som 54.

²-tiam"] -tiam. ⁴honora]
honora || deum ||

*749: 356 (se 611), S. 200. — Skr.:
sirlig.

*750: 356 (se 611), S. 201. — Skr.:
i Hovedstykket: tildels stor;
beg. rolig i enk. Ord sirlig,
efterh. hurtigere; i Marg.-
Tilf.: som 109.

¹⁶„die] || der søger || die

*751: 356 (se 611), S. 202f. — Skr.:
i første Stykke: hist og her
stor; rolig hist og her sirlig;
i Resten: som 129.

- S. 476⁸-lige] -lig S. 476⁹
 „Hvad] Hvad S. 476¹¹fra,]
 < fra. S. 476¹⁸ja] || s || ja
- *752: 356 (se 611), S. 203. — Skr.:
 som 125.
³„I] I ⁸-len] < -ler
- *753: 346 (se 611), S. 204. — Skr.:
 stor; rolig.
 An m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- *754-755: 356 (se 611), S. 205. —
 Skr.: som 101.
 755 ³-folk] -fold ⁸Chrys.]
 Chrys. || p ||
- *756: 356 (se 611), S. 206f. — Skr.:
 som 37.
- *757: 356 (se 611), S. 207-209. —
 Skr.: som 37.
⁹han] han vil
- *758: 356 (se 611), S. 209. — Skr.:
 gennemg. stor; rolig.
- *759: 356 (se 611), S. 210. — Skr.:
 som 758.
⁸De] < de ⁴thi] idet
 thi
- *760-761: 356 (se 611), S. 210f. —
 Skr. 760: som 286. 761 (S.
 211): i enk. Ord stor; gen-
 nemg. rolig tildels sirlig, i
 enk. Ord hurtigere.
 An m.: 761 anbragt i Marg., med
 de sidste to Linier beg. inde i Texten.
 760¹-mus.] < -mus: 760⁷
 -lene] -elne 761⁷dens] den
- *762: 356 (se 611), S. 212. — Skr.:
 sirlig.
- *763: 356 (se 611), S. 212f. — Skr.
 i første Stykke: enk. St.
 stor; beg. sirlig, efterh. hur-
 tigere; i Resten: enk. St.
 stor; gennemg. rolig, i enk.
 Ord hurtigere.
⁵-lig] < -ligt
- *764: 356 (se 611), S. 214f. — Skr.:
 som 92.
⁹har for-] for- S. 482¹-de
 er] -de⁸ S. 482⁵tjene] tjene
 || o ||
- 765: 356 (se 611), S. 215. — Skr.:
 gennemg. stor; gennemg. hur-
 tig, i enk. Ord roligere.
- *766: 356 (se 611), S. 216-218. —
 Skr.: som 289.
⁸derfor] for ⁶saa] saa
 || er || ⁸det anden Gang] det
 || det ||
- *767: 356 (se 611), S. 219f. — Skr.:
 stor; gennemg. hurtig i enk.
 Ord flygtig, i enk. Ord roligere,
 sl. roligere.
 An m.: nederste ¹/₄ af S. 220 ubeskr.
¹³-nok sige] -nok
- 768: 356 (se 611), S. 221f. — Skr.
 i Texten: som 12; i Marg.:
 som 330.
 An m.: Slutn. anbragt i Marg.
⁷hallen] < hallet ¹⁷opløs
 i opløses] < opløs
- *769-771: 356 (se 611), S. 223-226.
 — Skr. 769 i Hovedstyk-
 ket: stor; i Overskriften med
 latinske Bogstaver; gennemg.
 hurtig tildels flygtig, enk. St.

roligere; i Tilf. (S. 225): som 109; i første Marg.-Tilf. (S. 226): som 86; i anden Marg.-Tilf. (S. 226): som 330. 770 (S. 224): sirlig. 771 (S. 226): sirlig.

769¹⁴dog] || h || dog 769¹⁵ Der] < Det 769²⁵det,] < det. 770^a-døren] -døren ||, ||

*772: 356 (se 611), S. 227f. — Skr.: som 571.

^aret] || Ret F || ret

*773: 356 (se 611), S. 228. — Skr.: som 161.

*774: 356 (se 611), S. 228-230. — Skr. i første Stykke: stor; beg. rolig, efterh. hurtig tildels flygtig; i Resten: som 244.

^aet-] || etsted || et-

*775: 356 (se 611), S. 230f. — Skr.: som 131.

^afa i faaer] < for

*776: 356 (se 611), S. 231-233. — Skr.: som 286.

²⁰τελος,] < τέλος.

*777: 356 (se 611), S. 233. — Skr.: som 49.

^a-ben“] -ben

*778: 356 (se 611), S. 234. — Skr.: som 244.

^aligne] lige

*779: 356 (se 611), S. 234f. — Skr.: som 37.

^a-sterer] -ster

*780: 356 (se 611), S. 235f. — Skr.: som 12.

^agjort] gjort || t || S. 491⁴ skal] skal || uden ||

*781: 356 (se 611), S. 237-240. — Skr.: som 568.

^ao] < om ²⁹i] || til || i S. 492⁴ud-] ||, || ud-

*782: 356 (se 611), S. 240. — Skr.: som 37.

*783: 356 (se 611), S. 241f. — Skr.: som 112.

*784: 356 (se 611), S. 243-251. — Skr. i første Halvdel: som 112; i Resten: som 413.

S. 494¹⁷Dette] < dette men] men || dett || S. 495¹ -maaer] -smaaer S. 495¹² at] at || det || S. 495⁸¹-mere,] < -mere. S. 495⁸²Gud] Gud ||, ||

785: 356 (se 611), S. 252. — Skr.: i enk. Ord stor; sirlig.

*786: 356 (se 611), S. 252f. — Skr.: som 49.

787: 356 (se 611), S. 253. — Skr.: stor; rolig.

788: 356 (se 611), S. 253f. — Skr.: som 548.

*789: 356 (se 611), S. 254-257. — Skr.: som 548.

¹-riske,] < -riske ⁴-rie —] < -rie: S. 498¹Susp i Suspension] < Supe S. 498¹¹ over] || va || over S. 498²⁰ er anden Gang] er || i || S. 498²⁹naaes,] < naaes;

- *790: 356 (se 611), S. 258. — Skr.:
som 54.
 ⁸Dit] Dit || H ||
- *791: 356 (se 611), S. 259f. — Skr.:
som 214.
 ¹⁵stop] || slip || stop ¹⁶lade]
lad
- *792: 356 (se 611), S. 260f. — Skr.:
som 58.
 ¹²Fader.] < Fader,
- *793: 356 (se 611), S. 261f. — Skr.:
som 49.
- 794*-795: 356 (se 611), S. 262f. —
Skr. 794: som 58. 795 (S. 263)
i første Stykke: som 49; i
Resten: sirlig.
 794²sk i skulde] < ka 794⁴
Manden] || Pr || Manden S.
501⁷Saa] Saa || gik || en] en
|| M || 795¹⁵er at] at
- *796: 356 (se 611), S. 263. — Skr.:
som 109.
 ²-else,] < -else:
- *797: 356 (se 611), S. 264f. — Skr.
i de to første Stykker: ro-
lig tildels sirlig; i Resten:
som 131.
 ⁴vilde] < ville ⁶Du an-
den Gang] < du
- *798: 356 (se 611), S. 265. — Skr.:
som 584.
 S. 503⁷96] < 100
- *799-800: 356 (se 611), S. 266-272.
— Skr. 799 i første Stykke:
som 49; i Resten: gennemg.
stor; snart rolig i enk. Ord
sirlig, snart hurtigere i enk.
Ord flygtig; sl. sirlig. 800 (S.
266f.): hist og her stor; beg.
rolig tildels sirlig, efterh. hur-
tigere.
 799⁸er en] er 799¹³de]
de || saa kal || S. 504²⁴her]
|| e || her S. 504³⁰mig i] mig
800¹ind] ind ||, || S. 506¹
den] det S. 506⁵-tion, før-
ste Gang] < -tion.

← Barcode (over)

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

